ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 1
MERCREDI
1er MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·401 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·401

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28 ՀԱՆՐԱՀԱՒԱՔՆԵՐՈՒ ՕՐ

Ինչպէս Սփիւռքի կեդրոններուն, Հայաստանի մէջ ալ Փետր· 28ին կը նշուէր Ազրբէյճանի մէջ կազմակերպուած Հայերու ջարդին զոհերուն յիշատակը եւ տեղահանուած հայ բնակչութեան իրաւունքներուն պաշտպանութեան օրը:

Առաւօտեան նախագահ Ռ. Քոչարեան, քաղաքական դէմքեր, մտաւորականներ կը բարձրանային Միջեռնակաբերդ, իսկ կէսօրին հանրահաւաք տեղի կ'ունենար Հանրապետութեան հրապարակին վրայ: Կը սպասուէր յատկապէս ուսանողներու հոծ մասնակցութիւնը: Ծրագրուած էր հանրահաւաքին հաստատել Ազրբէյճանի հակահայ քաղաքականութիւնը եւ Հայեր Թիրախ առնող ոճիրները դատապարտող փաստաթուղթ մը, ապա դայն դրկել դեսպանատուներուն, Օ· ԷՍ· ՍԷ· Ը·ի, ՄԱԿ-ի գրասենեակները, միջտարային այլ կազմակերպութիւններու:

Արցախի երիտասարդական կազմակերպութիւններուն անունով ալ սոմգայիթեան բարբարոսութիւնները դատապարտող դիմում – պահանջագիր մը ներկայացուած է Ղարաբաղի խնդրին կարգաւորման խմբակին նախագահող երկիրներուն դեսպանատուներուն, ՄԱԿ-ի Երեւանի գրասենեակին:

***

ԱԴՐԲԷՋԱՆ ՊԷՏՔ Է ՀԱՏՈՒՑԱՆԷ ՔԱՆԴԱՑՆԵՐԸ

"Հայկական յուշարձանների պաշտպանութեան համահայկական յանձնախումբ"ին նախաձեռնութեամբ ասուլիս մը տեղի ունեցած է Փետրուար 24ին ուր պատմաբան Ռաֆայէլ Համբարձումեան որ նոյն յանձնախումբին ներկայացուցիչն է, ըսած է թէ Ազրբէյճան պէտք է ԻՒՆԷՍՔՕ-էն վտարուի Ջուղայի խաչքարերը քանդած ըլլալուն համար: Հայաստան պէտք է այդ պահանջով դիմէ միջազգային դատարան: Ան աւելցուցած է թէ Հայաստան պէտք է նաեւ հաստուցում պահանջէ Ազրբէյճանէն, ոչնչացուած հայկական յուշակոթողներուն փոխարէն:

Ասուլիսին ելոյթ ունեցողները անդրադարձած են տակաւին ազրբէյճանական լրատուականներուն յերիւրանքներուն. արդարեւ անոնք Նախիջեւանի հայկական խաչքարերուն քանդումին նիւթով Օ· ԷՍ· ՍԷ· Ը·ի յանձնախումբի մը գարնան ՀԸՐՋԱՆ այցի ծրագիրը կը ներկայացնեն որպէս թէ եւրոպացիները կ'ներթան ազրբէջանական գրաւեալ տարածքներուն վրայի յուշարձաններու քանդումը եւ այդ տարածքները բնակեցնելու Ղարաբաղի ապօրինի քաղաքականութիւնը քննելու:

***

ԱԴՐԲԷՋԱՆԸ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՂ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Նախիջեւանի հայկական խաչքարերը ամբողջութեամբ քանդելու ազրբէյճանական վերջին բարբարոսութիւնը հակազդելու նոր մղումով զինեց Սոմգայիթի հակահայ ջարդերուն տարելիցը նշելու որոշումները: Հայաստանի ու Սփիւռքի մէջ կազմակերպուած յոյցերը կը միտին միջազգային խուլ ու կոյր հանրութեան մատնանշելու թէ ազրբէջանական արեւուն տակ նոր բան չկայ:

Քաղաքական ոլորտին մէջ ալ նշմարելի է նոյն հոլովոյթը: Փետրուար 27ին Հայաստանի Ազգային Ժողովի բոլոր խմբերն ու խմբակցութիւնները միասնական յայտարարութիւն մը ընդունած են, դատապարտող Հին Ջուղայի հայկական յուշարձաններուն քանդումը. հոն անդրադարձ մըն ալ կայ խորհրդային հաշիւներով Ազրբէյճանին կցուած հայկական հողերուն վրայ Բաքուի հետեւողականօրէն կիրարկած հայաթափումի քաղաքականութեան: Խորհրդարանականները միջազգային կազմակերպութիւններէն աւելի վճռական կեցուածք ակնկալած են բարբարոսութեան նման երեւոյթներու հանդէպ, "յանուն տարածաշրջանում հակամարտութիւնների լուծման եւ խաղաղութեան, համերաշխութեան, փոխադարձ հանդուրժողականութեան հաստատման":

Այս յայտարարութեան ընդունուելէն ետք երեւփոխան Արամ Սարգսեան առաջարկած է երկրորդ յայտարարութեամբ մը ընդունիլ թէ Լեռնային Ղարաբաղի Ազրբէյճանէն անջատումը միջազգային օրէնքներու համապատասխան քայլ էր եւ օրինական: Նախագահ Ա. Պաղտասարեան դէմ չըլլալով առաջարկին, յարմար դատած է յետագային քննել հարցը:

***

ԼՂՀ

ԲՈՆՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԵՐՈՒ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎ

Ազգային Ժողովի վերջին նիստին որոշուած էր ժամանակաւոր յանձնախումբ մը կազմել որպէսզի ուսումնասիրէ 1988 – 1992 տարիներուն Ղարաբաղի հայութեան դէմ Ազրբէյճանի կիրարկած բռնութեան փաստերը: Վերջնական նպատակը այդ փաստերը միջազգային հանրութեան, յատկապէս Մինսկի խումբի երկիրներուն եւ եւրոպական խորհրդարաններուն ներկայացնելն է:

Առաջարկը ըրած է Ազատ հայրենակիրներու միութեան նախագահը Վ. Աթանէսեան. ան "Ազգ"ի հետ զրոյցին յայտնած է թէ յանձնաժողովը կը գործէ մինչեւ տարեվերջ: Հաւաքուած նիւթերը կը պետեղուին համացանցի յատուկ կայքէջի մը վրայ, նոյն ատեն կը դրկուին միջազգային համապատասխան կառոյցներու:

Փաստերը յատկապէս պիտի վերաբերին 1992ի Մարտակերտի շրջանին մէկ մասին գրաւումին ու անոր հետեւանք մարդկայնական ողբերգութեան, 1991 Մայիսին սկսած "Օղակ" գործողութեան որուն պատճառով տասնեակ հազարաւոր Ղարաբաղցիներ տեղահանուեցան, աքսորուեցան:

ՊԷՐԼԻՆ

ԹԱԼԱԹԻ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԱՐԳԻԼԵԼՈՒ ՊԱՀԱՆՋ

"Պէրլինէր Մորկընփոսթ" թերթը փետրուար 24ի թիւով անդրադարձած է Թալաթի մահուան 85ամեակը ոգեկոչելու Թրքական նախաձեռնութեան արթնցուցած հակազդեցութեան: Մարքուս Ֆէրպէր որ Պավիէրայէն եւրեփոխան է եւ բոպայի Խորհրդարանին ու մաս կը կազմէ Եւրոպական ժողովրդական կուսակցութեան խմբակցութեան, պահանջած է որ ընդունի ոգեկոչումի թրքական այդ ծրագիրը: Ան Գերմանիոյ Խորհրդարանին ցեղասպանութիւնը ճանչնալու որոշումէն յետոյ կոչում ընելու կազմակերպիչներուն պահանջը բաւարար տուեալ նկատած է Թուրքերուն Մարտ 15–18ի ոգեկոչումին արգելքին:

***

ԹՐՔԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏԸ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՉԷ

"Գերմանիոյ Թուրք հաւաքականութիւնը" միաճայնութեամբ որոշած է չըմասնակցիլ Թալաթի մահուան տարելիցին առիթով կազմակերպուելիք եռօրեային: Կազմակերպութեան փոխ նախագահը ըսած է թէ կազմակերպիչները Գերմանիոյ Թրքական միութիւններուն հետ չեն խորհրդակցած նման ձեռնարկի մասին ու ինքնագլուխ որոշած են: Իրենք չեն մասնակցիր, մանաւանդ որ ժամանակը յարմար չեն նկատեր նման նչումի:

Միութիւնը չընդունելով հանդերձ Հայկական ցեղասպանութիւնը ճանչնալու Գերմանիոյ Խորհրդարանին որոշումը, համաձայն չէ որ Թրքական տեսակէտը արտայայտուի Թալաթի ոգեկոչումով: Իրենք համոզուած են որ նման ցոյց մը պէտք է զօրակցութիւնը վայելէ ամբողջ Թուրք հանրութեան, բայց նման նպատակ իրագործելու համար Թալաթ յարմար տիպարը չէ: Մանաւանդ անընդունելի կը դառնէ անոր Աթաթիւրքի հետ նոյն նժարին մէկ ներկայացուիլը: Զիրենք վրդոված է նաեւ կազմակերպիչներուն սպառնալիքներ պարունակող կոչը:

Մեմորիալը (ռուսական կազմակերպութիւնը): Ի դէպ, Մեմորիալը այնքան յուսահատ եղած է Եւրոպայի Խորհուրդի բարեացակամ ընթացքէն, որ չէ մասնակցած Թիլ-Ոպլէնի խօսակցութիւններուն Զէչէնիոյ իշխանութիւններուն հետ: Վերջին 24 ժամերուն սակայն (Փետր· 26) երկու ռուս պինուոր եւ ռուսամէտ եւթը չէչէն ոստիկան սպաննուած են Գրոզնիի մէջ:

ՑԷՎԷՃԵԱՆ - ՌԱՖԱՐԷՆ ՁԱԿԱՏՈՒՄ

Լիպէրասիոն (Փետր· 25) *ամբողջ էջ մը նուիրած է Տէվէճեան - Ռաֆարէն հաշւեյարդարի մը, նամակներու փոխանակութեամբ, որու պատճէններէն հատուածներ ալ հրատարակած է:*

*Հարցը ծագած է Փարիզի Տէվէճեանի վերջերս լոյս ընծայած հատորին՝ «A moi le ministère de la parole»ի բովանդակութենէն: Արդարեւ, ի՞նչ ըսած է Տէվէճեան, որ ներկայիս Սարքոզիի խորհրդականն է: Ամբողջութեամբ քննադատութիւննէ Շիրաքիստանի: Կը սկսի Շիրաքէն որ, ըստ իրեն, "երբեք չէ ստանձնած իր ակումբին ինքնութիւնը", չի կըրնար համոզել, կը մնայ հեղինակը իր սա խօսքին, արտասանուած 1994ին, երեսփոխաններու ժողովի մը ընթացքին՝ "Ձեզ պիտի զարմացնեմ իմ ամբոխավարութիւնով": Բայց ամէնէն խիստը Ժ.–Փ. Ռաֆարէնի նկատմամբ է, կը հեղնէ ամէն ինչ, նախկին վարչապետին բոլոր արտայայտութիւնները, կը չեշտէ նոյնիսկ. – "երեք տարիներու ընթացքին անորոշութիւնը տիրեց Մաթինեոն": Եւ այս բոլորը պատճառ են, որ Ռաֆարէն հակազդէ եւ թերթը կը հրատարակէ նամակներու հատուածները, որոնց ոճը արդէն ամէն բան կը բացատրէ: Ռաֆարէն զարմացած է (Փետր· 13) այն մեկնաբանութիւններէն, ըստ Տէվէճեան որ այդ կառավարութեան անդամ եղած է, կու տայ դիրքին մէջ, կը յիշէ թէ ի՛նչ բարեկամական վերաբերում ցոյց տուած է, երբ Տէվէճեան կարգ մը նախաձեռնութիւններ կ'առնէր, որոնք անտեղի էին: Ու Ռաֆարէն կը շարունակէ նոյն ոճով: Տէվէճեան իր պատասխանին մէջ (Փետր· 23) կը խոստովանի որ շատ լաւ կը հասկնայ Ռաֆարէնի բարկութիւնը, բայց չի փոխեր իր դիրքը եւ կը յիշեցնէ նախկին նախարարապետին, թէ իր նախարարները "չուն", "կապիկ" որակած է եւ անոնք կրնան իրենց դատումն ունենալ այն գործունէութեան մասին, որուն մասնակցած են: Կը թուէ արձանագրուած ձախողութիւնները չէրնանային ընտրութիւններուն, հանրաքուէին, որոնք ծանր կշռեցին մեծամասնութեան համար: Իր կարծիքով, մերժել անցեալը հասկնալ, կը նշանակէ հրաժարիլ ապագայի բարելաւումներէ, ինչ որ, աւա՛ղ, յաճախ պատահած է:

Ինչ կը վերաբերի Ռաֆարէնի որակումներուն, ճշդենք որ Վէրսայլի մէջ է, որ Ռաֆարէն յայտարարած էր որ խումբ մը պէտք է կազմուած ըլլայ նոյնքան կատուներէ, չուներէ եւ կապիկներէ. – "Շուները հաւատարիմ են իրենց տիրոջ, կատուները՝ իրենց օճախին, կապիկները կը ցատքեն ճիւղէ ճիւղ: Հաւանաբար շատ կապիկ ունէի...":

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հեղինակ՝ Տոքթ. Փրոֆ. ԱՐՇԱԿ ՄԱԴՈՅԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԴԱԼՖԱՅԵԱՆ – ՓԱՆՈՍԵԱՆ

Ձեռքիս տակ ունիմ Երեւանի Համալսարանի բանասիրական բաժանմունքի դասախօս Տոքթ. Փրոֆ. Արշակ Մադոյեանի այս հեղինակութիւնը, որ իր մօտեցումով, արծարծած հարցերով եւ առաջարկներով չատ մօտ է Մեսրոպեան ազգային ուղղագրութեան վերականգնումը պահանջողներուս կեցուածքին: Թերեւս կարելի է յուսալ, որ այսուհետեւ դպնուին ուրիշ գիտնականներ ալ, որոնք համարձակին իրենց ձայնը լսելի դարձնել "ներսէն" ու մխանալ մեզի նման "դուրսը" գտնուողներուս: Գուցէ "ներսի" եւ "դուրսի" պահանջատիրական ձայները իրենց արդիւնքը տալ սկսած են՝ փակ բերաններըը բանալով եւ այս ևիւթին մասին գոյութիւն ունեցող թապուն քանդելով:

Այս գիրքը իր 128 էջերով, հրատարակուած է "Նախիջեւան" հրատարակչութեան կողմէ, Երեւան 2005: Տպագրուած է հայաստանեան ներկայ ուղղագրութեամբ, հասանաբար, որպէսզի հայաստանցիք կարողանան առանց դժուարութեան կարդալ եւ հասկնալ:

Հեղինակը նախ կը ճշդէ իր օգտագործելիք եզրերը: Կը գրէ, թէ ուղղագրութեան մասին օգտագործուած են գանազան յորջորջումներ, ինչպէս՝ մեսրոպեան, դասական, աւանդական, գրաբարեան, բոլշեւիկեան, խորհրդային, աթեղեանական: «Առաւել յարմար համարում աւանդական – խորհրդային գոյգը» կ'ըսէ ու կը ձեռնարկէ հարցի ներկայացման՝ գրքի "Մուտք"ին մէջ (էջ 3–4):

«Հայաստանում խորհրդային կարգերի հաստատումից անմիջապէս յետոյ իշխանութիւնների նախաձեռնութեամբ, ուղղագրութիւնը հեշտացնելու պատրուակով եւ "բարեփոխումներ" յորջորջումով միանգամից արմատական փոփոխութիւններ մուծուեցին: Հանգամանք, որ վերդաւմուեց առաջացրեց ամէնուրեք: Բայց նորամոյծ ուղղագրութիւնը ազատօրէն ճնշադատել կարող էին մրայն պարերկրում»:

ՄԱՍ 1.– ԱՅԲՈՒԲԵՆՆԵՐԻ – ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԶՈՒՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴՈՐԾՈՒԹ ԷՐ

Ա. գլուխի Ա. մասը նուիրուած է հարցի պատմականին, ուր կը կարդանք.–

«Ի. դարի 20ական թուականների սկզբին բոլշեւիկեան իշխանութիւնները նախաձեռնեցին "կուլտուրական յեղափոխութիւն", ձգտելով "համատարած գրագիտութեան" պատրուակով խորհրդային բոլոր ազգերին ու ցեղերին պարտադրել լատինական այբուբենը, դա նկատելով անցումային շրջան՝ վերջնականապէս ռուսականին որդեգրուելու ծածուկ հեռանկարով»: ...«Ստեղծուել էր մի խեղաթիւր շարժում, որին բոլորը պիտի ծառայէին, բոլորը՝ անկախ դժգոհութեան աստիճանից: Խորհրդային երկրով մէկ գործում էին "Ցանձնաժողովներ" ու "կենտկոմներ"՝ բոլոր ազգութիւնների լեզուների համար» (էջ 14): ...«Պիտի գործադրուէր 1919 թ. Դեկտեմբերի 26ի "ՌՍՖՍՀ ազգաբնակչութեան մէջ անգրագիտութեան վերացման դեկրետը" (հրամանագիրը), որ կ'ազգարարէր թէ "ամհմանուած պարտականութիւններից խուսափողները ենթակայ են քրէական պատասխանատուութեան: Եկակէտային սոյն դրոյթը իսկապէս լայն կիրառութիւն ստացաւ յաջորդ տասնամեակներին: Անկախ այն հանգամանքից, թէ "պարտականութիւններից խուսափողները" գործուն կամ հայեցողական դժգոհութիւն են ցուցաբերել, դիմադրել են կամ ոչ՝ ընդհակառակն էին որպէս ազգայնամոլ: Մահմեդական դրակարգից մոլլաները ոչնչացուել են, որպէսզի բացառուի վերադարձը արաբական այբուբենին» (էջ 17):

Կարճ ժամանակի ընթացքին ուրեմն, սեփական գիր չունեցող ժողովուրդներու համար կը կազմուին 68 լատինական այբուբեններ: Սակայն չուտով հրահանգ կը տրուի լատինականէն անցնելու ռուսական այբուբենի օգտագործման:

ՄԱՍ 2.– ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆԸ՝ 4 ՄԱՐՏ 1922 Թ.

Հարցի պատմականին նուիրուած այս մասին մէջ Մադոյեան կը բացատրէ.

«Հայերէն ու Վրացիները, որոնք թէ՛ այբուբեն եւ թէ Ե. դարէն սկսեալ հարուստ գրականութիւն ունէին, կը պարտաւորուին իրենց ուղղագրութիւնները փոխելու: Բացառութիւն կազմող այս երկու "երջանիկները" կիրիլիցային անցնելու էին քսան ծրագրի, պատճնաւորաբար, նախ խաթարելու էին իրենց սեփական ուղղագրութիւնը, ինչ–որ փոփոխութիւններ էին անելու այբուբենի մէջ, այնուհետեւ անցնելու էին լատինական այբուբենին եւ նոր միայն՝ ռուսականին»: Ու կ'եզրակացնէ՝ «Փոփոխութիւնները պարտադրուած էին կրեմլիևից» (էջ 20):

Որպէս երկրորդ փաստ, կը նչէ կրեմլինէն ուղարկուած առաջին լուսաւորութեան կոմիսար Աչոտ Յովհաննիսեանի յայտարարութիւնը, թէ՝ «Ուղղագրութեան հարցը բաղաքական հարց է եւ հայ լեզուի ուղղագրութեան ռէֆորմի խնդիրը Հայաստանի յեղափոխական իշխանութեան հերթական խնդիրներից մէկը» (էջ 21):

Հարցի պատմական մասին վերաբերող դէպքերու եւ փաստերու կապակցութեամբ Մադոյեան կը հիմնուի գլխաւորաբար կարէն Սիմոնեանի հրատարակած "Կրեմլինի յոյժ գաղտնի փաստաթղթերից մի ֆանիսը" *գրքի արխիւային աուեալներուն վրայ* ("Նախիջեւան հրատարակչութիւն", 2002, Երեւան):

ՄԱՍ 3, 4 ԵՒ 5.– 1922 Թ. ՆՈՐԱՄՈՒԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ Մ. ԱԲԵՂԵԱՆԻ ՏԵՍԱԿԱՆ ՄՕՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ

*Ճետադարձ ակնարկի այս 3 եւ 4 մասերով Արշակ Մադոյեան կը հակի Մ. Աբեղեանի կատարած դերին վրայ, ջանալով չբմեղացնել զայն: Այսպէս, կը գրէ թէ ուղղագրութեան փոփոխութեան մասին «Աբեղեանի 1913ին պրտպայտած եւ "Արարատ" ամսագրի մէջ տպագրուած տեսական հայեացքների եւ 1922ի "դեկրետ"ի դրոյթների միջեւ հսկայական տարբերութիւններ կան» (էջ 27): Առայդ, կը մէջբերէ "Երկեր", 8րդ հատորէն Աբեղեանի հետեւեալ կարծիքները.– «Ուղղագրութիւնը պիտի միութիւն ունենայ: Բառերի պատկերները դարէ դար չպիտի մեծ փոփոխութիւնների ենթակայ լինեն, որպէսզի յաջորդ սերունդները չկտրուեն նախորդների հետ գրի միջոցով հաղորդակցութիւն ունենալուց: Ուստի, հէնց սկզբից պիտի ասեմ, որ եթէ որեւէ փոփոխութիւն պէտք է մեր ուղղագրութեան մէջ աւելի խոշոր դրութիւն մտցնի եւ մեր գրական լեզուները իրարուց աւելի հեռացնի, աւելի լաւ է, որ չլինի: ...փոփոխութիւնները, եթէ պիտի լինեն, աստիճանաբար, հետզհետէ պիտի լինեն»: Մադոյեան վրդովմունքով կը գրէ «Այս դրոյթներից ոչ մէկը չյարգուեց 1922ին» (էջ 30):

Կը ներկայացնէ նաեւ Աբեղեանի "Գործնական առաջարկութիւններ"ը, որոնք նոյնքան հաւասարակշռուած կը գտնէ, որքան՝ տեսականը: Եւ հարց կու տայ՝ «Այսքանից յետոյ կարելի՞ է պնդել, թէ Մ. Աբեղեանը ինքն է 1922ի ուղղագրութեան գլխաւոր մեղաւորը» (էջ 33):

Մադոյեան, յայտնի ընդվզումով կը ծանրանայ Աբեղեանի 1913 եւ 1922ի առաջարկութիւններու տարբերութիւններուն վրայ, այս կացութեան "մեղք"ը յայտնապէս վերագրելով սովետական իշխանութիւններուն: Մինչդեռ, մենք գիտենք թէ ո՛չ մէկը միջամտեց, Սովետական իշխանութիւնը ներկայացնող Պօղոս Մակինցեան քննութեան անդամ չդրաւ Աբեղեանի առաջարկները եւ ուղղակի հրամանագրեց ընդունիլ եւ գործադրել անմիջապէս, 4 Մարտ 1922ին: Մակինցեան կ'ամաչպարէր, ժամանակ չունէր քննութեան դնելու այդ առաջարկները, որովհետեւ իր աչքին Աբեղեանական փոփոխութիւնները առաջին աստիճանը կը ներկայացնէին իսկական եւ մեծագործ փոփոխութեան, որ պիտի ըլլար լատինական գիրերուն անցումը, որուն ինք գինուորագրուած էր եւ կ'ուզէր ժամ առաջ հասնիլ այդ երջին: Մադոյեան չանդրադառնար թէ Աբեղեան անչուշտ որ չէր կրնար սովետական Միութեան 150 ժողովուրդներու այբուբեններուն եւ ուղղագրութիւններուն փոփոխութեան "նախաձեռնող"ը ըլլալ, քանի որ այդ հարցը կը հիմնուէր Սովետական Միութեան պետական լեզուական քաղաքականութեան վրայ եւ նպատակ ունէր լեզուական գետնի վրայ հպատակ ժողովուրդներու կապը խզելու անոնց նախկին գրական ժառանգութեան հետ եւ անոնցմէ նոր, "սովետական մարդ" ստեղծելու: Սակայն, իր իսկ տեսակէտներուն հակասող եւ առաւելագոյն փոփոխութիւններով անընդունելի ուղղագրութեան մը առաջարկը ներկայացնելու մեղքը Աբեղեանինն է միայն: Եւ ասոր իսկական պատճառը իրմէ զատ ոչ ոք կրնայ գիտնալ:

ՄԱՍ 6, 7 ԵՒ 8.– ՀԱՅ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ԴԱԳՈՒՀՈՒԹԻՒՆԸ

Այս երեք մասերուն մէջ Մադոյեան կը թուէ հայ եւ օտար մտաւորականներու դժգոհութիւնները՝ Շիրվանզադէի, Յովհ. Յովհաննիսեանի, Թումանեանի, Իսահակեանի, Ադոնցի, Մեյէի, որոնք մեղի ծանօթ են 1922էն ի վեր: Յատուկ տեղ կու տայ Պօղոս Մակինցեանի խոստովանութիւնը (1924), թէ՝ "Ուղղագրական փոփոխութիւնները ամէնուրեք ընդունուել են դժկամութեամբ, նոյնիսկ մեր ընկերների շրջանակում չատ կան այնպիսիները, որոնք ոչ միայն համաձայն չեն նոր ուղղագրութեանը, այլ չարունակում են գրել հին ուղղագրութեամբ: Այս բոլորը մեզ ստիպում են այս հարցը նորից քննութեան ենթարկել, որ՝ ինչպէս յայտնի է՝ կիսկատար կերպով լծուեց":

Նոյնպէս, կու տայ կեցուածքը Ամառեանի, որ գրած է.– «Ոչնչացման ենք դատապարտում դարերի աշխատանքով մըթերուած մեր գրական հարստութիւնը: Միթք ունի՞ այս զարհուրելի զոհաբերութիւնը: Եւ յանուն ինչի՞»: Կու տայ նաեւ անուրանալի փաստեր, թէ Ամառեան, ահաւոր հալածանքներու ենթարկուելով հանդերձ չէ ընդունած նոր ուղղագրութիւնը: Այսպիսով կը ջրէ անոր անուան չուրջ կատարուող այն չահարկումները, որոնց համաձայն նոր ուղղագրութեան պաշտպաններէն ոմանք խորհրդային ուղղագրութեան կողմնակից կ'ուզեն ցոյց տալ Ամառեանը:

Իսկ Ադոնցը, օրինակ, գրած է.– «Մտրակէս ցաւելու է, եթէ այն պահին, երբ հայրենիքն իր կառավարչական եւ հասարակական ուժերով ջանալու է իրեն գաղնել աչխարհահալած զաւակները, ուղղագրական խնդիրը նոր անջրպետ հանդիսանար եւ փոխանակ մերձեցնելու երկու գրական լեզուները, ուղղագրական տեսով ընդլայնէր եղած պառակտումը: Հայ գրական աչխարհի երկփեղկումը աւելի մեծ աղէտ է, քան ուղղագրութեան խոստացած բարիքը»:

Նոյն կարծիքին եղած է նաեւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գէորգ Զորեքճեանը, որ գրած է թէ ուղղագրական օրէնքը «վիհ բացած է մի կողմից խորհրդային երկիրներում ապրող հայերի եւ միւս կողմից սփիւռքահայերի միջեւ: Այդ վիհը մեզ համար աղէտալի հետեւանքներով է յղի»:

Իսկ Ս. Գիւլբուդաղեան (կարդալ՝ Կիւլպուդաղեան), իր "Հայերէնի ուղղագրութեան պատմութիւն", (Երեւան 1973) գրքին մէջ, յետահայեաց կշռադատումով ժխտական դնահատած է ուղղագրական "ռէֆորմ"ին դերը, որ «կրնած է հայ նոր սերունդը հայ անցեալի մշակութային ժառանգութիւնից՝ անհասկնալի կամ դժուար հասկնալի դարձնելով այն եւ նպատակ՝ մեր ժողովրդի երկու հատուածների բաժանման խորացմանը: Բանաւոր խօսքով իրարից զատած հատուածները զատուեցին նաեւ գրաւորով»:

Արշակ Մադոյեան, ինք եւս կ'արտայայտուի այս "ռէֆորմ"ին մասին, գրելով՝ «Շուրջ 70ամեայ փորձն պպացուցեց, որ սխալ է եղել ուղղագրութեան վերափոխման գլխաւոր կռուանիներից մէկը՝ դիւրութիւն ստեղծել, գրագիտութիւնը զանգուածօրէն տարածելու համար: Այժմ, ահա, մէկի փոխարէն ունենք երկու ուղղագրութիւն, որ քնաւ հարստութեան նշան չէ: Այս երկուութիւնը անշուշտ, մրտահոգիչ է, եւ անիմաստ»:

ԳԼՈՒԽ Բ.– ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԱՆՀԱՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս գլուխի առաջին մասը ունի հետեւեալ ենթախորագիրը (էջ 47):

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԱՆՀԱՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ ՆՈՑՆԱՆՈՒՆ (ևոյնահուն) ԲԱՌԵՐԻ ԱՌԱՏԱՑՈՒՄՆ ԷՐ

Այս մասին մէջ Ա. Մադոյեան կը գրէ.– «Ուղղագրական փոփոխութիւններ կատարելիս դժուար էր կռահել, թէ կենդանի լեզուի մէջ ինչ անյարմարութիւններ կը յառաջանան: Տասնամեակների փորձը երեւաց է բերել բազմաթիւ այդպիսի փաստեր» (էջ 49): *Եւ կը թուէ նոյնահունչ բառեր, որոնք սակայն տարբեր իմաստներ ունին, հետեւաբար աւանդական ուղղագրութեամբ տարբեր ձեւով կը գրուին, ինչպէս՝* հարկ եւ յարկ: Օրինակ կու տայ Պետրոս Դուրեանի մէկ տողը՝ "կառք մը կ'անցնի դադաղի պէս յամրընթաց", որ խորհրդային ուղղագրութեամբ կը գառնայ՝ "դագաղի պէս համրընթաց, որով, տողին իմաստը փոխուած է: Նոյնը նաեւ՝ Մրմեան Հայրիկի գործերուն մէջ հանդիպող "Զրավազ տեղեր" (ջուր հոսող տեղ) արտայայտութեան պարագային, որ կրնայ ջրաւազ տեղ (աւազով եւ ջուրով տեղ) ալ նչանակել: Նոյնպէս՝ Գուրգեն Հաւասիի երգի տողը՝ "Եարի համար սեր քաչել" կամ Ե. Տէմիրճիպաչեանի տողերը՝ "Երէկ եկայ / Շուրթերուդ վրայ մեղր հաւաքել / Այտերուդ վրայ սեր ճաչակել": Նոյնպէս, կը նչէ թէ "Սարից էր գալիս ոչխարի հօտը, գայլը գնում էր հօտին ընդառաջ" նախադասութիւնը ունի չորս իմաստ եւ չորս տարբեր գրելաձեւ՝ աւանդական ուղղագրութեամբ (հօտը եւ հոտը բառերու րստ իմաստի օգտագործմամբ), մինչդեռ խորհրդային ուղղագրութեամբ, բառերու մէջտեղը "օ" չօգտագործելու պատճառով, կը գրուի միայն մէկ ձեւով "Սարից էր գալիս ոչխարի հոտը, գայլը գնում էր հոտին ընդառաջ": Այսպիսով, անհասկնալի կը մնայ թէ իսօք բոլորի՞ մասին է, թէ ոչ՝ ոչխարներու խումբի: Կը նչէ նաեւ ուրիշ օրինակներ.– "Այնտեղ տարեց տարի յարկ յարնի վրայ աչխատում է, այստեղ՝ հարկ հարկի վրայ": "Հօրը տեսաւ եւ զարհուրեց", որ խորհրդային ուղղագրութեամբ կը դառնայ "հորը" տեսաւ եւ զարհուրեց: Այս բոլորին յետոյ կը գրէ.– «Օրինակները բազում են եւ Թուաբանութիւնից չատ բան չի փոխուի. երեւոյթն այս է: «Այսպիսի անյարմարութիւնների գոնէ մեծագոյն մասը կարելի է հեշտութեամբ յաղթահարել՝ վերականգնելով "է"ի, "օ"ի եւ "յ"ի աւանդական ուղղագրութիւնը» (էջ 52):

Ահաւասիկ այսպիսի անսպասելի խոստովանութիւն մը: Մինչեւ հիմա պատահած չէ որ Հայաստանցի հայագէտ մը ընդունի թէ խորհրդային ուղղագրութիւնը որեւէ թերութիւն ունի: Ցիչենք Հայաստան – Սփիւռք երկրորդ խորհրդաժողովի նախօրեակին "Հայաստանի Հանրապետութիւն" թերթի 2003 Ապրիլ 13ի թիւին մէջ հրատարակուած գրախօսականը "Հայերէնի արդի ուղղագրութիւնը փոխելու փորձերի առթիւ" խորագրուած եւ դասական ուղղագրութեան վերականգնումին կողմնակից հայագէտներուս ուղղուած: Այնտեղ, ըսելէ յետոյ թէ անոնք "հայ մշակոյթը քայքայելու եւ դալկացնելու պատմութիւն", (Երեւան 1973) գրքին մէջ, յետահայեաց կշռադատումով ժխտական դնահատած է ուղղագրական "ռէֆորմ"ին դերը, որ «կրնած է հայ նոր սերունդը հայ անցեալի մշակութային ժառանգութիւնից՝ անհասկնալի կամ դժուար հասկնալի դարձնելով այն եւ նպատակ՝ մեր ժողովրդի երկու հատուածների բաժանման խորացմանը: Բանաւոր խօսքով իրարից զատած հատուածները զատուեցին նաեւ գրաւորով»:

Արշակ Մադոյեան, ինք եւս կ'արտայայտուի այս "ռէֆորմ"ին մասին, գրելով՝ «Շուրջ 70ամեայ փորձն պպացուցեց, որ սխալ է եղել ուղղագրութեան վերափոխման գլխաւոր կռուանիներից մէկը՝ դիւրութիւն ստեղծել, գրագիտութիւնը զանգուածօրէն տարածելու համար: Այժմ, ահա, մէկի փոխարէն ունենք երկու ուղղագրութիւն, որ քնաւ հարստութեան նշան չէ: Այս երկուութիւնը անշուշտ, մրտահոգիչ է, եւ անիմաստ»:

ԳԼՈՒԽ Բ.– ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ՇԵՂՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ԱՆՀԱՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Այս գլուխի առաջին մասը ունի հետեւեալ ենթախորագիրը (էջ 47):

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՆԱՄԵԾ ԱՆՀԱՐԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ ՄԷԿԸ ՆՈՑՆԱՆՈՒՆ (ևոյնահուն) ԲԱՌԵՐԻ ԱՌԱՏԱՑՈՒՄՆ ԷՐ

Այս մասին մէջ Ա. Մադոյեան կը գրէ.– «Ուղղագրական փոփոխութիւններ կատարելիս դժուար էր կռահել, թէ կենդանի լեզուի մէջ ինչ անյարմարութիւններ կը յառաջանան: Տասնամեակների փորձը երեւաց է բերել բազմաթիւ այդպիսի փաստեր» (էջ 49): *Եւ կը թուէ նոյնահունչ բառեր, որոնք սակայն տարբեր իմաստներ ունին, հետեւաբար աւանդական ուղղագրութեամբ տարբեր ձեւով կը գրուին, ինչպէս՝* հարկ եւ յարկ: Օրինակ կու տայ Պետրոս Դուրեանի մէկ տողը՝ "կառք մը կ'անցնի դադաղի պէս յամրընթաց", որ խորհրդային ուղղագրութեամբ կը գառնայ՝ "դագաղի պէս համրընթաց, որով, տողին իմաստը փոխուած է: Նոյնը նաեւ՝ Մրմեան Հայրիկի գործերուն մէջ հանդիպող "Զրավազ տեղեր" (ջուր հոսող տեղ) արտայայտութեան պարագային, որ կրնայ ջրաւազ տեղ (աւազով եւ ջուրով տեղ) ալ նչանակել: Նոյնպէս՝ Գուրգեն Հաւասիի երգի տողը՝ "Եարի համար սեր քաչել" կամ Ե. Տէմիրճիպաչեանի տողերը՝ "Երէկ եկայ / Շուրթերուդ վրայ մեղր հաւաքել / Այտերուդ վրայ սեր ճաչակել": Նոյնպէս, կը նչէ թէ "Սարից էր գալիս ոչխարի հօտը, գայլը գնում էր հօտին ընդառաջ" նախադասութիւնը ունի չորս իմաստ եւ չորս տարբեր գրելաձեւ՝ աւանդական ուղղագրութեամբ (հօտը եւ հոտը բառերու րստ իմաստի օգտագործմամբ), մինչդեռ խորհրդային ուղղագրութեամբ, բառերու մէջտեղը "օ" չօգտագործելու պատճառով, կը գրուի միայն մէկ ձեւով "Սարից էր գալիս ոչխարի հօտը, գայլը գնում էր հօտին ընդառաջ": Այսպիսով, անհասկնալի կը մնայ թէ իսօք բոլորի՞ մասին է, թէ ոչ՝ ոչխարներու խումբի: Կը նչէ նաեւ ուրիշ օրինակներ.– "Այնտեղ տարեց տարի յարկ յարնի վրայ աչխատում է, այստեղ՝ հարկ հարկի վրայ": "Հօրը տեսաւ եւ զարհուրեց", որ խորհրդային ուղղագրութեամբ կը գառնայ "հորը" տեսաւ եւ զարհուրեց: Այս բոլորին յետոյ կը գրէ.– «Օրինակները բազում են եւ Թուաբանութիւնից չատ բան չի փոխուի. երեւոյթն այս է: «Այսպիսի անյարմարութիւնների գոնէ մեծագոյն մասը կարելի է հեշտութեամբ յաղթահարել՝ վերականգնելով "է"ի, "օ"ի եւ "յ"ի աւանդական ուղղագրութիւնը» (էջ 52):

Ահաւասիկ այսպիսի անսպասելի խոստովանութիւն մը: Մինչեւ հիմա պատահած չէ որ Հայաստանցի հայագէտ մը ընդունի թէ խորհրդային ուղղագրութիւնը որեւէ թերութիւն ունի: Ցիչենք Հայաստան – Սփիւռք երկրորդ խորհրդաժողովի նախօրեակին "Հայաստանի Հանրապետութիւն" թերթի 2003 Ապրիլ 13ի թիւին մէջ հրատարակուած գրախօսականը "Հայերէնի արդի ուղղագրութիւնը փոխելու փորձերի առթիւ" խորագրուած եւ դասական ուղղագրութեան վերականգնումին կողմնակից հայագէտներուս ուղղուած: Այնտեղ, ըսելէ յետոյ թէ անոնք "հայ մշակոյթը քայքայելու եւ դալկացնելու

սերունդներին անպրագէտ զարձնելու նպատակ ունեն, թելադրուած՝ հայատեաց կեդրոններէն", գրուած էր նաեւ՝ "վերջիվերջոյ, յանուն ինչի՞ պէտք է Հայ ժողովուրդի հիմնական հատուածը՝ Հայաստանի հայութիւնը, հրաժարուի կատարելութեան հասած արդի ուղղագրութենից, որ իր բարեմասնութիւններով ցանկացած բաղաբակիրթ ազգի մտաւորականի եախանձը կարող է շարժել»:

Այդ թուականէն ի վեր անցաւ երեք տարի եւ փաստը կը մղէ մեզ ուրախութեամբ հաստատելու, որ խորհրդային արդի ուղղագրութեան թերութիւնների մասին մեր դիտողութիւններն ու մեր հրապարակած գիտական փաստերը իրենց դերը կատարած են որոշ չափով, ինչպէս որ կը տեսնենք Երեւանի Պետական համալսարանի Տոքթ., Փրոֆ. Արշակ Մադոյեանի այս գրքին մէջ:

Արշակ Մադոյեան, այսպիսի "անպատեհութիւններէ" խուսափելու համար "է"ի, "օ"ի, "յ"ի աւանդական ուղղագրութիւնը վերականգնելու իր առաջարկը ընելէ յետոյ, կը բերէ մեծանուն հայագէտ Հրաչեայ Աճառեանի հետեւեալ բացատրութիւնը՝ "Մեր նոր ուղղագրութեան մասին" զեկուցման մէջ. – "Զինագիւ չեն հրաժարուում իրենց անճոռնի պատկերագրից, որովհետեւ այնքան բարբառներ ունեն եւ այդ բարբառները այնքան տարբեր են իրարից, որ ոչ ոք ոչ ոքի չէր հասկանալու: Պատկերագիրն է որ ծառայում է իրրեւ միութեան կապ բոլորի համար եւ խօսակցութեան մէջ իրար անհասկանալի բարբառները գոնէ գրութեան մէջ դառնում են հաւասարապէս հասկանալի": Մադոյեան, Աճառեանին քայլ մըն ալ աւելի անդին երթալով, իր կողմէ կ'աւելցնէ. – «Այս բացատրութիւնը միայն չինարէնին չի վերաբերում: Եւ ի՞նչ կը լինէր, եթէ, ասենք, Չինաստանի կենտրոնական շրջանի բնակիչները միակողմանիօրէն "բարեփոխէին" գիրը եւ պահանջէին, որ միւս բարբառների ներկայացուցիչները յարմարուեն իրենց»: Կ'ակնարկէ, անշուշտ, Հայաստանի, որ ցարդ միակողմանիօրէն փոխուած ուղղագրութիւն կ'օգտագործէ:

Մաս 2-3. – ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ 1926–1927 ԲԲ. –

Մադոյեան կը գրէ թէ հայաստանաբնակ եւ սփիւռքահայ մտաւորականներու դժգոհութեան ու բողոքներուն անսալով է որ, 1926թ. Հոկտ. 17ին Հայաստանի լուսաւորութեան ժողկոմիսարի կարգադրութեամբ կազմուած է "Ուղղագրութեան եւ տառերի ձեւի բարեփոխութեան" շատ հեղինակաւոր Յանձնաժողով մը՝ Հ. Մանանդեանի նախագահութեամբ: Մադոյեան մանրամասն կը թուէ այն բոլոր առաջարկութիւնները, ժողովները եւ քննէարկութեանց արդիւնքները որոնցմէ շատերը ընդունուեր են Յանձնաժողովին կողմէ: Այդ բոլորը յանգեցուցած են 1940ի երկրորդ բարեփոխումին:

Հ. Գ.–Փ.

(Մնացեալը յաջորդով)

ԻԶՄԻՐԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Իզմիր եւ անոր շրջակայքի, Արեւմտեան Անատոլուի հայկական համայնքներուն անդրադարձած էինք առանձին յօդուածներով՝ հասնելով մինչեւ Ի. դարու սկիզբը: Այժմ կը ներկայացնենք Իզմիրի գրաւումը Յոյներու կողմէ, Մուսթաֆա Քէմալի Թուրք ազգայնական շարժումը եւ յոյն – Թրքական 1919 – 1922ի պատերազմը, որուն աւարտին Իզմիրի եւ Արեւմտեան Անատոլուի Յոյներուն հետ նաեւ շրջանին Հայութիւնը բռնագաղթուեցաւ իր դարաւոր բնակավայրերէն:

ԻԶՄԻՐԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

Առաջին Աշխարհամարտի աւարտին Օսմանեան կայսրութիւնը, պարտուած, 1918 Հոկտեմբեր 30ին ստորագրեց Մուտրոսի զինադադարը, որմէ ետք դաշնակից ուժեր Պոլիս եւ այլ վայրեր ցամաք եկլեալով՝ երկիրը ազդեցութեան գօտիներու հիմամբ գրաւեալ գօտիներու բաժնեցին: Այսպէս, Պոլիս բրիտանական, ֆրանսական եւ իտալական բանակներուն կողմէ գրաւուեցաւ, Կիլիկիա Ֆրանսական գրաւման ենթակայ դարձաւ, Իտալացիք գրաւեցին Մարմարիսը, Անթալիան եւ Պուրտուրը:

Տակաւին պատերազմի օրերուն Բրիտանիոյ վարչապետ Տէյվիտ Լորտ Ճորճ Յոյներուն խոստացած էր, պատերազմի ատեն Օսմանեան կայսրութեան պարագային, օսմանեան հողերէն յունական հոծ բնակչութեամբ Արեւելեան Թրակիան, Իմպրոս եւ Թենեդոս կղզիները եւ Իզմիրի շրջանը Յունաստանին յանձնել:

Յունաստան Օսմանեան կայսրութեան դէմ պատերազմ չէր յայտարարած եւ միայն դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզելով բաւականացած էր:

Համաձայնականներ 15 Մայիս 1919ին յանձնեցին մը յղեցին օսմանեան Բարձրագոյն Դրան՝ յայտնելով, որ Իզմիր յունական գրաւման պիտի ենթարկուի: Նոյն օրը Ֆրանսական, բրիտանական եւ ամերիկեան մարտանաւերու պաշտպանութեան տակ յոյն զինուորներ փոխադրող նաւեր Իզմիր ցամաքահանում կատարեցին: Յունական կառավարութիւնը Իսթէրկիատիսը Իզմիրի բարձրագոյն կոմիսար նշանակեց: Իսթէրկիատիս յայտարարեց, որ գրաւումը ժամանակաւոր է եւ կուսակալ Իզզէթ բէկը պաշտօնի վրայ պահեց:

Իզմիր ցամաքահանում կատարելէն քանի մը օր ետք, յունական բանակը Մայիս 27ին գրաւեց Այտընը, երկու օր ետք՝ Այվալըքը եւ Յունիս 1ին՝ Իօտէմիշը:

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼ ՓԱՇԱՅԻ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ

Օսմանեան կայսրութեան անդամահատման վտանգը կանխելու առաջադրութեամբ, սուլթան Վէհեդէտտինի Յոյներուն կողմէ Իզմիրի գրաւման նախորդ օրը՝ 1919 Մայիս 14ին իր թիկնապահներէն Մուսթաֆա Քէմալ փաշան Գ. բանակի քննիչի հանդամանքով եւ ընդարձակ լիազօրութիւններով գաղտնաբար Անատոլու ուղարկեց ազգային բանակ մը կազմակերպելու առաջադրութեամբ եւ այդ նպատակով պետական գանձէն հարիւր հազար ոսկի եւ թաղաւորական հրովարտակ մը յանձնեց անոր:

Մուսթաֆա Քէմալ փաշա Մայիս 19ին Սամսոն ցամաք ելաւ, ուրկէ Մայիս 25ին քանի մը ընկերակիցներով անցաւ Հանդէ, ուր Մայիս 28ին մեծ մէթինկ մը կազմակերպեց: Հանդէէն Յունիս 13ին անցաւ Ամասիա, ուր Յունիս 21–22ին տեղացի պատասխանատուներու հետ զաղտնի ժողովներ գումարեց:

Ամասիայէն Մուսթաֆա Քէմալ մեկնեցաւ Սեբաստիա եւ հոնկէ, Յուլիս 7ին՝ Էրզրում, ուր կեդրոնացած էր 15րդ բանակի հրամանատար զօրավար Քեազըմ Քարապէքիր փաշա, որ 18 հազար զինուոր ունէր իր տրամադրութեան տակ, եւ որ միացաւ Մուսթաֆա Քէմալի:

Էրզրումի մէջ Յուլիս 23ին Մուսթաֆա Քէմալ փաշա "Արեւելեան Նահանգներու իրաւանց պաշտպան" միութեան անունով համաժողով մը կազմակերպեց: Այդ համաժողովին, որ տեւեց մինչեւ Օգոստոս 7, ճշդուեցան պայքարի գլխաւոր կէտերը, որոնք կը նպատակադրէին ամէն գնով պայքարիլ, որպէսզի օսմանեան հողերուն վրայ յունական կամ հայկական իշխանութիւններ չհաստատուէին:

Համաձայնականներու ճնշումին տակ, Բ. Դուռը մտահոգ՝ Մուսթաֆա Քէմալի շարժումներէն, զայն Պոլիս կանչեց ըսելով, որ պաշտօնանկ եղած է, բայց ան մերժեց ենթարկուիլ:

Մուսթաֆա Քէմալ փաշա 1919 Օգոստոս 29ին Էրզրումէն մեկնեցաւ Սեբաստիա, ուր Սեպտեմբեր 4ին համաժողով մը կազմակերպեց: Տասը օր տեւած այդ համաժողովին միութեան անունը փոխեցաւ եւ վերակոչուեցաւ "Արեւելեան Անատոլուի իրաւանց պաշտպան միութիւն": Պատուիրակները "ամբողջ հայրենիքը կը ներկայացնենք" արձանագրեցին եւ իրրեւ գլխաւոր առաջադրանք որոշեցին՝ ըսելով, որ "ամէն կարգի գրաւում կամ միջամտութիւն, մանաւանդ յունական կամ հայկական կառավարութիւն մը հիմնելու նպատակաւ եղածները, մերժելու համար միասիրտ պիտի ընդդիմանանք":

Անատոլուի Թուրքերու կողքին, Մուսթաֆա Քէմալ փաշա սկսաւ կազմակերպել եւ զինել նաեւ Քիւրտերը, Լազերն ու Չերքէզները: Այսպէսով կազմուեցան հրոսակային (չէթէական) զինուած ուժեր եւ ծայր առաւ Թրքական ազգայնական՝ միլլի չարժումը եւ այսպէս կոչուած՝ անկախութեան պատերազմը (Քուրթուլուշ սավաշը):

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՊՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ
"Ա զ դ ա կ"

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ
ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ
Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ
ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Ներկ գլուխը այս նորաձեւ մտայնութիւններէն բան չի հասկնար: Իր Աստուածը – ինք մոլեռանդ մէկը չէ բայց կանոնաւորութեամբ կ'աղօթէ - ճշմարիտ Աստուածն է եւ կը ցաւի անոնց որոնք տակաւին չեն լուսաւորուած Իրմով: Բայց իր ծառաներուն հետ լաւ վարուող, հանդուրժող տիրոջ մը հին հպարտութիւնը խորապէս կը զգայ իր մէջ: Ահասոսիկ ինչ են քրիստոնեաները իրեն համար. ստորադաս՝ բայց օգտակար: Արհեստաւորներ որ կ'աշխատին սուլթանին հպարտ մարտիկներուն համար, ծառայասէր անձեր որ պէտք է բարեացակամօրէն պաշտպանել, կղզիացնելով եւ ընչելով անոնք որ "Աստուած մի արասցէ" ուղեն քաղաքականութեամբ զբաղիլ:

Տեսարանը որուն ներկայ գտնուեցաւ Ապարակին մէջ, զինքը սարսափեցուց: Թէ՛ իր հայրը, որ աստուածավախ եւ հաւատացեալ մարդ մըն էր եւ թէեւ թաղուած՝ բայց ողջ է իր մէջ, թէ՛ ինքը անճնապէս, որ հաճոյք կ'առնէ Մատամ Սէսոսդրիսի ընկերութենէն, զգուանքով կ'ընդվզին այս պատահածներուն դէմ: Կատարուած սպանդին առթած չփոթեցնող զգացումները աւելի կը սաստկանան յաջորդող ժամերուն երբ կրկին կը մտածէ այդ խումբ մը կիներուն, անոնց եօթը զոյգ մութ եւ անչարժ աչքերուն որոնք իրեններուն մէջ սեւեռած էին, կամ երբ կը յիշէ բժիշկ Գրիգորին վերջաւորութեան անընդունելի տեսարանը:

Արտասանած բառերը զինքը պարտաւորութեան տակ կը դնեն: Ազնուութիւն մը կը զգայ իր մէջ, հպարտութիւն որ արդարութեան կողմ հակած է: Եւ այդ նպատակով ալ կ'երթայ Մատամ Սէսոսդրիսի մօտ զիւերը անցընելու եւ միասին կը մտածեն Շուշանիկին, անոր աղջիկներուն եւ ազգականներուն համար փրկութեան ճամբայ մը խորհիլ, բնական է լաւ վարձատրուած:

"Բոլորն ալ իմ եգիպտացի ազգականներուս տեղը պիտի անցընենք. Աղեքսանդրիոյ իմ զպտի զարմիկներս պիտի ըլլան" կ'ըսէ եռանդով Սէսոսդրիս. "եւ նոյնիսկ եթէ ոչ մէկը տեսաւ անոնց եգիպտոսէն հոս գալը, վստահ եմ, ճիշդ տեղին տրուած լաւ արծաթի կտորով մը ամէնքն ալ պիտի յիշեն անոնց հոս ժամանելը, սապէս, մօտաւորապէս տասը օր առաջ: Եւ հիմա անոնք վախնալով մեզի մօտեցող պատերազմէն, դուն, Ջոկատ մը զինուորներու ընկերակցութեամբ, զիրենք Հալէպ կը ղրկես":

Բայց, ի վերջոյ, չեմ կարծեր որ ասիկա լաւագոյն գաղափարը ըլլայ կը խորհի գնդապետը. "Կրնայ մէկը մատնուիլ մը ընել, շահերը պէտք է քաժնել...": Աւելի լաւ է տունը պահել զիրենք, մինչեւ որ փոթորիկը անցնի: Այս հեռանկարը կը խրախուսէ գուշակուհին որ իրեն համար շատ նպաստաւոր կը գտնէ. լաւ շահ մը, հասութաբեր բարեկամութիւն մը, ընկերային դասակարգի բարձրացում, զորս միշտ ցանկացած է եւ յետոյ, ահաւասիկ Սմբատի աչքերը որոնք զինքը կը հալածեն:

Զարդերը պիտի վերջանան, ինչպէս միշտ վերջացած են: Այս ընտանիքին հետ բարեկամութիւն մը բարձր պատկանելիութեան պսակ մը կ'ըլլայ իր նիւթական նոր վիճակին համար, հնչիւն արժանիքներ շահիլ եւ միաժամանակ բարութիւն ընել, ի՞նչ հրապուրիչ հեռանկար:

Թերեւս միասին քաշուիլ քաղաքէն հեռու տեղ մը (Ապարակին մէջ, քիչ մնաց մտածէր. բայց սարսափ. կեցուց զինքը: Վստահաբար Շուշանիկ երբեք հոն պիտի չվերադառնայ: Կարելի՞ է որ ծախէ: Ամէն գինով, բարեկամուհիի մը համար):

Մտածումները կը վազեն, անոյշ յոյսերը նմանապէս: Եւ Սէսոսդրիս (որուն բուն անունը սովորական կապլիէլլա մըն է) արդէն ծրագիրներ կը զինէ սենեակներուն վերանորոգման համար: Ցետոյ քունը կը տանի, երջանիկ՝ քովը ունենալով Գնդապետը, բազմած սիրոյ խոշոր անկողնին մէջ մեռաքէլ բարձերու վրայ որ շատ կը սիրէ, եւ հանդարտօրէն կը ծխէ իր անգլիական ծխամորճը: Այլեւս հանդարտած, պիտի քնանայ մինչեւ հետեւեալ առաւօտեան ուշ ժամերը:

*
**

Բայց ժամերը անգթալիօրէն չուտ անցան, մեծ արագութեամբ եւ ճակատագիրը իր քմահաճ դէմքը ցոյց տուաւ: Տեղահանութեան իրական տարողութեան վերաբերեալ ծրագիրներէն գնդապետը կամաւոր կերպով դուրս ձգուած է: Ան զօրանոցի իր գրասենեակին մէջ փակուած է եւ իր զինուորները իրմէ աւելի տեղեկութիւններ ունին: Ինք արդէն կասկածելի անձ է եւ իր գործունէութեան ձեւերը զինքը իրրեւ հին վարչակարգի մարդ դասած են: Ի՞նչ ըսել է թաղել տալ Սադարակին սպանդի զոհերը, հակոզութեամբ առաջնորդել կիները...

Իրեն լուր չեն տուած որ երեք օր առաջ արդէն Ցատուկ կազմակերպութեան զօրախումբ մը, թունդ էթիհատական սպաներու հրամանատարութեան տակ, հասած է եւ խօսակցութիւն ունեցած է զարմադամին հետ: Ինք չէ տեսած հեռագիրները եւ ճշդրիտ հրահանգները: Գիտէ միայն որ այր մարդերը կանչուած էին (կը կարծէ տովորական զարձած ազդարարութեան մը համար): Տեղահանութենէն ճշդրիտ բան չի գիտեր:

Այսպէս, երբ հետեւեալ օրը իր հաւատարիմ զինուորներէն Ջոկատ մը կը կանչէ, առաջնորդութեամբ իրեն յարած տանտապետ Հագիմին եւ կը հրահանգէ երթալ առնել Շուշանիկը եւ տան միւս կիները, լեցնել կառքի մը մէջ եւ տանիլ Մատամ Սէսոսդրիսի քով, աւելցնելով քերանը գոց պահել եւ ամէնուն համար քիչ մը վարձատրութիւն կը խոստանայ. անոնք իրարու երես կը նային եւ քիչ մը զարմացած լուռ կը կենան: Ցետոյ Հագիմ կը խօսի ամէնուն կողմէ..

"Էֆէնտի, հօր մը հետ խօսելու պէս կը խօսինք", կը սկսի վարանելով: "Մենք կ'երթանք եթէ դուն կ'ուզես: Դուն ես հրամայողը: Բայց դէշ բաներ կը լսուին քաղաքին մէջ եւ դէշ բաներ տեղի կ'ունենան":

(Շար. 53)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԻԼԱՆՕ.- Տիկին Սօնա Իպիչեան 700 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին իր մօր՝ Արուսեակ Ներսէսեանի եւ հարազատին՝ Սատենիկ Եսիգարտաշեանի յիշատակին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Պոլսահայ Մշակութային Միութիւնը 100 Եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին, վարչութեան իր երկուսարդ եւ ժրաջան անդամներէն Գրիգոր Իշխի մահուան առիթով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Անիէդի Ակնունի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Նաւինի պաշտօնակիցներէն 140 Եւրօ եւ 50 Եւրօ Տիկին Գորպինոյէ Տիկին Մարկըրիթ Ճորճոյեան - Գոչեանի մահուան առիթիւ եւ ցաւակցութիւններ կը ներկայայնէ ողբացեալին ընտանիքին:

22e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 22ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Բ. ԾՐԱԳԻՐ)

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Anahit AGHASSARIAN
SAUVEZ NOS AMES
ԱՆԱՀԻՏ ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ

ՓՐԿԻՉ
ՄԵՐ ՀՈԳԻՆԵՐԸ (1989)

Վիրակի, Մարտ 26, ժամը 16ին
Dimanche 26 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՕՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 Եւրօ:

Prix du CDCA 2006

Le Prix du Comité de Défense de la Cause Arménienne récompense l'auteur d'un travail universitaire ayant abouti à l'obtention d'un diplôme durant l'année 2005.

■ Ce concurs vise à la promotion et au développement des études universitaires en France et dans les pays francophones d'Europe (Belgique, Luxembourg et Suisse) sur des sujets ayant trait à l'Arménie ou aux Arméniens.

■ Toutes les disciplines sont concernées : histoire, géographie, sociologie, économie, science de la vie et de la terre, arts, sciences politiques, sciences physiques, psychanalyse, architecture, cinéma etc...

■ Le concours est ouvert à tout étudiant titulaire d'un niveau BAC+4 (niveau maîtrise ou équivalent) à BAC+5 (Master, DEA, DESS ou équivalent).

■ Un jury pluridisciplinaire composé de chercheurs, professeurs et universitaires déterminera les trois œuvres jugées les meilleures tant sur le plan de l'originalité du thème que de la forme.

Cette année, trois prix récompenseront les meilleurs travaux :

1er Prix : 1 500 Euros
2ème Prix : 1 000 Euros
3ème Prix : 500 Euros

Inscription, remise des documents et des pièces justificatives avant le **31 mars 2006.** Réglement et formulaire d'inscription à retirer :

■ auprès du Comité de Défense de la Cause Arménienne (CDCA),
17 rue Bleue — 75009 Paris
Tél. : 01 44 83 07 02
Fax : 01 42 46 81 59

■ sur le site :
http://www.cdca.asso.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Արշալոյս Թադէոսեան մանաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ, Մարտ 4, ժամը 16ին սովորական հաւաքառեղին: Օրակարգ՝ պատշամաւորի ընտրութիւն:

□

Section d'Issy-les-Moulineaux

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son Loto annuel,

le Dimanche 5 mars à 14h30
à la Halle des Epinettes
45-47 rue de l'Egalité
92130 Issy-les-Moulineaux

Venez jouer en famille, de nombreux lots sont à gagner et l'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant

le samedi 11 mars
à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par
Adiss HARMANDIAN

Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise des

JOURNÉES D'AMITIÉ BAZAR DE CHARITÉ ANNUEL

les 11 et 12 mars

dans la salle polyvalente de la Paroisse Catholique arménienne de Paris
13 rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Confection — Librairie — Articles ménagers — Jouets, etc...

Métro : République — Rambuteau — Filles du Calvaire

Un repas chaud sera proposé le **dimanche 12 mars,** après la messe.

***

Le Bazar de charité est l'une des principales manifestations permettant de recueillir des fonds pour les œuvres de l'association et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi.**

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 1.-
Գ. Օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 5.-
Բ. կիրակի Քառասնորդաց - *Արտաքսման*

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
Առաջին Արեւագալ՝ ժամը 10ին:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8.-
Ե. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

***

Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 3.-
Ե. Օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան կը յայտնենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.-

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 1ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 8ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 3
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Փարաւո)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆԱ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8
Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցի
(Սէն Ժերմ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԱ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(Սէնթ Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent

UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de Mgr l'Eparque **Grégoire GHABROYAN**
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes **le 31 mars**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 2
JEUDI
2 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·402 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·402

ՍՈՒՄԳԱԻԹԻ ԿՈՏՈՐԱԾԻՆ ՅԱՐԵԼԻՑԸ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28

Ապրող Հայերէն եաք անոնց մեռեալներուն, հետքն իսկ ընջելու ադրբեջանական անչեղ քաղաքականութեան նորագոյն փուլը որ արձանագրուեցաւ Ջուղայի խաչքարերուն ամբողջական քանդումով, պատճառ եղաւ որ ամէն տարուընէ աւելի մեծ ծաւալով նշուի Սումգայիթի կոտորածին 18րդ տարելիցը: Հայաստանի, ԼՂՀ-ի եւ Սփիւռքի կեդրոններու (Նիւ Եորք, Ուաշինկթըն) մէջ կազմակերպուած ցոյցերով եղաւ այդ նշումը. դլխաւորը Երեւանի ցոյցն էր, աւելի քան 100 հազար գնահատուած մասնակիցներով:

Ցիշելու, դատապարտելու օրը սկսաւ Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին վրայ Սումգայիթի զոհերուն յիշատակին կանգնած խաչքարին պետական աւագանիին, Գարեգին Բ.ի պետեղած ծաղկեպսակով, մատուցած յարգանքի տուրքով: Նախագահ Ռ. Քոչարեանի, Ազգ. Ժողովի նախագահին, Պաշտպանութեան նախարարին, Սահմանադրական Դատեանի նախագահին եւ այլ դէմքերու այցին յաջորդեց մատուռականներու, քաղաքական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն հոսքը:

Քաղաքական ցոյցը Հանրապետութեան հրապարակին վրայ տեղական տուեալներով՝ աւելի քան հարիւր հազար հոգի խմբած էր. վարչակեանի մը յարգանքի լուսաբեննէն եաք Մայր Աթոռի դիւանապետ Արշակ Եպիսկ. Պաչատուրեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց ու կարդաց Գարեգին Բ.ի ուղերձը:

Ելոյթներ ունեցան Հ.Ց.Դ. Բիւրոյի անդամ Վ. Ցովհաննիսեան որ կոչ ըրաւ զօրութիւնը միասնութեամբ պահպանելու, յաջորդեց "Նախիջեւան" հայրենակցական միութեան անդամ Արգամ Այվազեան. որպէս մասնագէտ Նախիջեւանի հայկական պատմական ու մշակութային ժառանգութեան, ան ըսաւ թէ ոչ միայն Ջուղայի յուշակոթողները, այլեւ այդ տարածքին աւելի քան 27 հազար հայկական բոլոր յուշարձանները ոչնչացուած են: Աւելցուց նաեւ թէ "Ադրբեջանի դիմակը միջազգային ատեաններուն պատռելու համար պետական ուժ է պէտք":

Ելոյթ ունեցաւ տակաւին Զ. Բալայեան որ յայտարարեց թէ չարք մը քաղաքական, մատուռական դէմքեր ամբողջ հայ ժողովուրդին անունով Դիմոմամ մը յղած են ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարին, Մինսկի խումբի նախագահ երկիրներու նախագահներուն՝ Ժ. Շիրաքի, Վլ. Պուտինի ու Ճ. Պուշի, Եւրոպական Միութեան, Եւրոպայի Խորհուրդին խորհրդարանական վեհաժողովին եւ աշխարհի բոլոր երկիրներուն, խորհրդարաններուն: Հոն պատմականը եղա ծէ Ղարաբաղի եւ Նախիջեւանի Ադրբեջանի կցումին անարդար կարգադրութեան, ադրբեջանական իշխանութիւններու հակահայ հետեւողական քաղաքականութեան, 1988ի կոտորածներուն, հալածանքին, պատերազմին, այսօրուան բանակցութիւններու հոլովոյթին մէջ Բաքուի անհաչտ դիրքին: Դիմումին մէջ նշուած է նաեւ Պուտա-փէշտի մէջ հայ սպային Ադրբեջանցիի մը կողմէ սպանութիւնը եւ մարդասպանին հերոսացումի պարագան:

Դիմումը կ'աւարտի հետեւեալ պահանջներով. –

– Ադրբեջանական կանոնաւոր բանակի կողմէ Ջուղայի հայկական գերեզմանատան եւ Նախիջեւանի տարածքում ծաւալուող մշակութային բարբարոսութեան անյապաղ դադարեցում, դրա կազմակերպիչների ու իրականացնողների դէմ քրէական գործերի յարուցում,

– Ադրբեջանին կանչել պատասխանատուութեան ռազմամոլ այլատեացութեան, հայ ժողովրդի նկատմամբ ցեղապաշտութեան ու բռնութեան քարոզչութեան համար":

Նախորդ օրը Ազգային Ժողովի բոլոր խմբակցութիւնները եւ "Ժողովատեմաւոր" խումբը Ադրբեջանի հակահայ ընթացքը դատապարտող Ցայտարարութեամբ մը հանդէս եկած էին:

ԼՂՀ

Ղարաբաղի քաղաքական կազմակերպութիւններուն մօտ զգալի է կարգաւորման բանակցութիւններուն առընչուած մտահոգութիւն մը: Ան կ'արտայայտուի յատկապէս կլոր սեղաններով որոնք նիւթ կ'ընեն խորհրդային շրջանին Ադրբեջանի Ղարաբաղի հանդէպ վարած ժխտական քաղաքականութիւնը, ներկայի կացութիւնը:

Փետրուար 27ին նման ձեռնարկ մը ունեցած է Արցախի Ժողովրդավարական կուսակցութիւնը (ԱԺԿ): Ելոյթներ ունեցած են կուսակցապետ եւ Ազգային Ժողովի նախագահ Աչոտ Ղուլեան, նոյն կուսակցութենէն Վահրամ Աթանէսեան, քաղաքագէտ Դաւիթ Բաբայեան: Համայնավար, Հ.Ց.Դ. կուսակցութիւններէն Հրանդ Մելքումեան, Վիտալի Բալասանեան, Տեղեկատուութեան գլխաւոր վարչութեան պետ Ալ. Գրիգորեան:

Խորհրդային օրերու ադրբեջանական հայամերժ քաղաքականութեան, պատերազմի անցքերուն, բանակցութեան ներկայ ընթացքին մէջ Բաքուի ժխտական կեցուածքին անդրադարձներէն եաք առաջարկ եղած է ղարաբաղեան սփիւռքը, առնոր տնտեսական եւ քաղաքական ներուժը օգտագործելու: Ըսուած է թէ տասնըեակ հազարաւոր արցախցիներ կան արտասահմանի մէջ, անոնց ներգրաւումը կրնայ նպաստել ներկայի հարցերուն լուծումին:

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՑՔԸ

Երեք կուսակցութիւններուն Ֆրանսայի հայկական խորհուրդին զօրակցութեամբ կազմակերպած Փետր. 28-ի ցոյցը յայտարարուած ժամուն ցուցարարներու բաւական նօսր խումբ մը ապահոված էր. քանի ժամը յառաջացաւ, բազմութիւնը մօտեցաւ հազարի, բայց եւ այնպէս բաւական անհամեմատական էր 18 տարի առաջուան Հայերու կոտորածի մը եւ նոր-նոր խաչքարերու անտառի մը քանդումին հաչիւը պահանջելու կոչին: Մանաւանդ որ "հայրենասիրական" երգերու ամէնէն խեղաթիւրուած տարբերակներու չարք մը ի զուր կ'աղաղակէր տիրող ցուրտը մոռցնելու, պահանջատէր ու վճռակամ զանգուածի մթնոլորտ մը ստեղծելու:

Կազմակերպիչ կուսակցութիւններուն ներկայացուցիչներուն, Ֆրանսացի քաղաքական դէմքերուն ելոյթներ ալ լսուեցան, սակայն ցուրտը չկրցաւ զանցել, ամբողջ ժողովուրդի մը ուղղուած սպառնալիքի տագնապէն բաւական հեռու մը. նալով. ճիշդ այնպէս ինչպէս Ադրբեջանի դեսպանատան ուղղուած ցոյցը զետեղուած էր "մօտակայ" Զօր. Կուրոյի հրապարակին վրայ որ ոչինչով դրացնութիւն ունէր դեսպանատան հետ:

ՍԴՀԿ ներկայացուցիչ Ա. Գուլումճեան, յետոյ Ալֆորվիլի երեսփոխան քաղաքապետը Ռ. Ռուէք, երեսփոխան Գ. Մաս, Ֆրանսայի հայկական խորհուրդին նախագահը Ա. Կէօվճեան, խորհրդարանի Ֆրանսա – Հայաստան բարեկամութեան նախագահ Ֆ. Ռոշպլուան, Պուէ Տիւ Իոնի երեսփոխան Ռ. Մալիէ, ՌԱԿ-էն Վ. Սըրապեան, ՀՑԴ-էն Մ. Փափազեան, Ֆ. Փէմպէք ընդհանրապէս ամփոփ ելոյթներ ունեցան, բացի առաջինէն, Ֆրանսերէն, դատապարտելով Ադրբեջանի անընդունելի բարբարոսութիւնը, չեշտելով հաչիւ հարցնելու, հետապնդելու, հատուցանել տալու անյետաձգելի պարտքը:

Ֆրանսացի քաղաքական դէմքերը իրենց անսակարկ զօրակցութեան երաշխիքը կրկնեցին, գայթակղութիւն, միջազգային օրէնքի ոտնակոխում որակելով Ադրբեջանի Սումգայիթի, Բաքուի, Կիրովապատի հայութեան դէմ 1988-ի կոտորածները, մարդկութեան, ժառանգութիւն՝ Ջուղայի խաչքարերուն քանդումը, հայութեան ամէն հետք ընջելու արարքները:

Աւարտէն առաջ դատապարտումի յուշագիր մը տարուեցաւ Ադրբեջանի դեսպանատան յանձնուելու. 15–20 վայրկեանի սպասումէ մը եաք Հայ Դատի Ֆրանսայի յանձնախումբին նախագահը Յ. Մարտիրոսեան սպասելու համբերութիւնը ունեցողներուս յայտարարեց թէ ոչ իսկ պիրենք ընդունող եղած էր դեսպանատունը: Այսուհանդերձ, Ղարաբաղէն գաս Նախիջեւան, Ջաւախք ալ պահանջող լոզունգներու վանկարկումով ու պայքարը չարունակելու կոչերով վերջ դուաս ցոյցը: Պաստառներուն, դրօշակներուն հաւաքուելուն պահուն, որպէս օրուան ամէնէն տպաւորիչ յայտարարութիւնը մըննացած էր Երեւանի ցոյցին 100 հազարի հասնող մասնակցութիւնը:

Ա. ԹՈՓՈՑԵԱՆ

ՀԱԿԱՀԱՅ ՑՈՑՔ

Ատրպատականի Հայոց Թեմի Առաջնորդարանին առջեւ հակահայ ցոյց մը տեղի ունեցած է եւ ցուցարարները կոտրած են չէնքին դարպասը: Երջանը մեծ համեմատութեամբ Ադրբեջանցիներէ բնակուած ըլլալով, դժուար չէ ենթադրել ցուցարարներու ինքնութիւնը:

Արամ Ա. Կաթողիկոս Փետր. 28ին Պըրաղիլէն հակազդած ու ընդվզում, մըտահոգութիւն յայտնած է, Իրանի Լիբանանի դեսպանին միջոցով:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆԻ ՓԱՐԻԶԵԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան Փետր. 27ին ձեռնարկած է Փարիզը, Պէրլինը, Վիէննան ընդգրկող այցերու: Այդ չրջանակին մէկ Փետր. 28ին նախարարը նախ հանդիպում ունեցած է ԻՒՆԷՍՔՕ-ի տնօրէնին հետ. կրկին անդամ անոր ուչադրութեան յանձնած է Ադրբեջանի տարածքին վրայ հայկական յուշարձաններու ճակատագիրը, յատկապէս Ջուղայի գերեզմաննոցին պարագան: Առաջարկած է անյապաղ քննիչ առաքելութիւն մը ղրկել տեղւոյն վրայ, քանդումին փաստը արձանագրելու եւ հարկաւոր քայլերուն դիմելու համար:

Տնօրէնը պատասխանած է թէ մտահոգուած է հարցով, յանձնարարած է իր դրծակիցներուն որ մանրամասնօրէն ուսումնասիրեն նիւթը եւ տեսնեն թէ ինչ կարելի է ընել...:

Նոյն օրը Վ. Օսկանեան ներկայ եղած է զարգացման նիւթական նոր աղբիւրներուն նուիրուած միջազգային համաժողովին, որուն բացումը կատարած է նախագահ Ժ. Շիրաք: Երեկոյեան մեկնած է Պէրլին ուր նախատեսուած էին չարք մը հանդիպումներ զեմանացի գործընկերներու հետ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՒՉԱՑԻՆ ԿՐԻՓԸ կը չարունակէ տարածուիլ եւ Փետր. 28ին, առաջին անգամ ըլլալով, կատու մը մեռած է H5N1 վիրուսէն, ինչ որ բաւական հարցականներ կը ստեղծէ: Դէպքը պատահած է Գերմանիոյ հիւսիս – արեւելեան չրջանը Ռիւկէն կղզիին վրայ: Քննութիւններ բացուած են ճչդելու համար թէ ի՞նչպէս պատահած է վարակումը: Ֆրանսայի մէջ ալ կացութիւնը չատ փայլուն չէ. ճափոնէն եաք, 30 երկիրներ այլեւս որեւէ ներածում չեն ըներ Ֆրանսայէն: Շուէտի մէջ ալ սատկած բազեր գտնուած են, նաեւ Ֆրանսայի հիւսիսը:

ԻՐԱՔԻ մէջ բախտաւորները, ոճրափորձերը նոյն սաստկութեամբ կը չարունակուին: Շիի արմատական ղեկավարը՝ Մոքթատա Ալ-Սատր հաչտութեան կոչ ըրած է, բայց միաժամանակ իր զինեալ ուժերը կը յարճակին սիւննիներու վրայ: Մէկ չաբթըլան ընթացքին մեռեալներու թիւը 400-ի հասած է եւ դադար չկայ: Փետր. 28ին, թակարդ կառքերու պայթումէն առնուազն 60 հոգի մեռած էր: Իրիկուան մօտ, ուրիչ թակարդ կառք մը կը պայթէր չիի մզկիթի մը մօտ, ուր կար նաեւ հաւատզիներու չուկայ մը, 25 մեռեալ ալ հոն կար: Եւ ցանկը կ'երկարի, քաղաքէ քաղաք, թաղէ թաղ: Վերջին չրջանին արդէն, բախտաւորները կրօնական ընոյթ առած են չիի մզկիթին դէմբէթին քանդումէն ի վեր: Շիի համայնքին ղեկավարին համար քննութիւնը ցոյց տուած է որ Սամարայ գմբէթին ոճրափորձին եաին Ալ-Քաիտան կայ:

ԻՍՐԱՑԷԼԻ արտաքին նախարարը Ցիվի Լիվնի, Մարտ 1ին, այցելութիւն մը կը կատարէր Փարիզ եւ այդ առթիւ, հարցա-

(Շար.ը Դ· էջ)

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԴԱՍԱԿԱՆՆԵՐԸ ՄԻԱՍՆԱԿԱՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հեղինակ՝ Տոքթ. Փրոֆ. ԱՐՇԱԿ ՄԱԴՈՑԵԱՆ

(Ր. եւ վերջին մաս)

ՏՈՔԹ. ՀԻԼՏԱ ԳԱԼՖՅԱՑԵԱՆ – ՓԱՆՈՍԵԱՆ

ՄԱՍ 3.– ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԵՐԿՐՈՐԴ ՀՐՈՎԱՐՏԱԿԸ (Դեկրետ), ՕԳՈՍՏՈՍ 1940Թ.

Ա. Մադոյեան համալրելով հարցի պատմական մասը, կը գրէ.– «ՀԽՍՀ Լուսժողկոմատի կոլեգիայի որոշմամբ վերաքայլուեց ուղղագրութիւնը, մերժուեցին նախկինի մի շարք սխալները, ոչ բոլորը: Այդ գործոյքը ժամանակի խորհրդային բոլոր մասնագէտները ճոյն ձեւակերպումով են բնութագրում՝ "մասնակի" բարեփոխումներ": Դա լուռ խոստովանութիւն էր՝ դեռեւս անելիքներ կան: Ի թիւս այլոց՝ այդպիսի յոյս փայփայում էին Հր. Աճառեանց ու Ստեփան Մալխասեանը»: ... «Նոր որոշմամբ յոյս էր ծագում որ բարեփոխումները հետեւողական կը լինեն եւ կը վերացնեն խորհրդային իշխանութեաց վաղ շրջանի ծայրայեղութեամբ թելադրուած բոլոր նշանակալից թերութիւնները» (էջ 67):

Մադոյեան կը շարունակէ.– «1940ի այս երկրորդ "մասնակի" բարեփոխումէն յետոյ, մասնաւորականութիւնը յոսադրուելով դիմում էր բոլոր հնարաւոր առեանները, արագացնելու եւ աւարտին հասցընելու համար կարեւորագոյն նշանակութիւն ունեցող գործը» (էջ 71): Նոր առաջարկները ըրած են լեզուի ինստիտուտի դիտական քարտուղար Խորէն Սարդիսեան, նաեւ՝ Ստեփան Լիսիցեան, որ իր առաջարկութիւններուն պատասխան չստանալով, 1941ին կը դիմէ կոմկուսի կենտկոմի քարտուղարին: Նոյնպէս, Գէորգ Զ. Զորեքճեան կաթողիկոսը, որ կ'առաջարկէ "ուղղագրութեան վերականգնոմին դէմ եղողներու առարկութիւնները, ճշդելով որ վիճելու պարագային "թոլստոյեւի համարուող դէնդերն են փաստը եւ տրամաբանութիւնը": Արդ, կեդրոնանալով դասական ուղղագրութեան հակադրուողներուն առաջին եւ ամենակարեւոր "փաստ"ին վրայ, կը գրէ.– «Նրանիք, որ դէմ են խորհրդային ուղղագրութեան մէջ որեւէ փոփոխութեան, ժխտում են այդ ուղղագրութեան վերեւից պարտադրուած լինելը: Հերքում են նաեւ այն փաստը, որ ամբողջ մտաւորականութիւնը դէմ է եղել 1922ի փոփոխութիւններին»:

Արդ, յիշենք, որ այս գրքի Ա. գլուխին մէջ, արխիւային փաստերը կ'ապացուցանեն թէ այբուբեններու եւ ուղղագրութիւններու փոփոխութիւնները կրեմլինի կողմէ պարտադրուած էին: Որով, դասական ուղղագրութեան վերականգնման հաւատարմագրուած կեանսագրութիւնը» կ'եզրակացնէ Մադոյեան (էջ 95):

Մէկ բառով, այս Գ. գլուխի հինգ մասերուն մէջ Աբշակ Մադոյեան կը չեզոքացնէ աւանդական ուղղագրութեան հակառակորդներու անհիմնաւոր առարկութիւնները:

ԳԼՈՒԽ Դ.– ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս գլուխը յատկացուած է "խորհրդային ուղղագրութեան վերաբերեալ": Մադոյեան, առաջին հերթին կը մատնանշէ բառարաններու վիճակը: Կ'ըսէ որ "յ"ով սկսող, "ը", "ու", "եւ" պարունակող բառերու բառարանային տեղերը խախտուած են (այսինքն՝ "Յակոբ", "յանկարծ" բառերը այլեւս կը գրուին "Հ"ով, որով այդ բառերը այլեւս "յ"ի տակ պէտք չ'փնտռել, այլ անոնք փոխադրուած են "ի"ի տակ): «Գրեթէ նոյն չփոթութիւնը կայ "ու"ի հարցում: Բացէք Հ.Ս. Հանրագիտարանի 6րդ հատորի 173րդ էջը եւ կը տեսնէք, որ այբուբենի մէջ "ը"ի տեղը բաշխել է "ու"ին: Այս փոփոխութեան բերումով "ու" պարունակող բառերը փոխել են իրենց բառարանային տեղը»: Իսկ "ը"ի միացութեամբ կերկու տառէ բաղկացած "ու", "եւ" չաղկապները անհեթեթօրէն հռչակուած են մէկ տառ, արդէն "եւ" չաղկապը վանդակի վերածած են (երկու տառերը իրարու կցուած կը գրուին), որ տակայն փոքրատառ է: Իսկ մեծատառի պարագային պէտք է գրել եվ: Մադոյեան, կը մէջբերէ հետեւեալ օրինակը.– «Ակադեմիկոս Աղայեանը նկատելով որ արեւ բառը մի բառարանում (մեծատառով չարուած) ընկել է արեւմիք բառից յետոյ, միւսում (փոքրատառով չարուած) Արեւ անունից յետոյ, գրած է՝ Այս անպատեհութիւնը հեշտութեամբ կարելի է վերացնել մի ճանապարհով՝ վերականգնելով ճշմարտութիւնը: ... «Բայց հակասութիւն կայ նաեւ այստեղ, "եւ" գրում են փոքրատառի դէպքում, մեծատառով գրում են "ԵՎ": Ինչո՞ւ» (էջ 95): Կը նշէ թէ տառերու թուային արժէքն ալ խախտած է: Օրինակ, «ՀՍՀ Սահմանադրութեան 12րդ յօդուածը (ԺԲ) զարճած է Ի (20): Նոյնպէս, թիւրիմացութիւնները չատ են աղբիւրագիտութեան, ծածկագրութեան վերծանութեան պարագային, նաեւ վերահրատարակութիւններու մէջ, երբ աւանդական ուղղագրութեամբ գրուածը սխալ է վերատպուում: Հայոց հարցին նուիրուած հետազօտութիւններում յաճախ է հանդիպում Լիւլէճեան ազգանունը՝ Լիւլիճեան գրութեամբ: Ցաւալի է որ համալսարանական ուսանողներից չատերը կարդում են "խաղաղութիվն": Ի՞նչ կարող է նշանակել Ռուվիվ օրհանթալը: Դա Ռուբիւնի "դրաղարճութիւնն" է: ... Մի ուրիշ դասի չփոփոխութիւն.– 1992թ. վերհրատարակուեց Մադաքիա Ասլք. Օրմանեանի "Ծխական բառարան"ը արեւելահայերէն փոխադրութեամբ: "Հ" տառին յատկացուած 25–27 էջերում իրենց տեղում են՝ հաղորդութիւն, համբարձում, Հոգեպուտուտ, իսկ 30–32 էջերը տրամադրուած են "յ"ին, բայց բերուող բառայօդուածները դարձեալ գրուած են "հ"-ով. Հակոբ (Ս.) պատ, Հայտնութիւն Տեառն, Հարութիւն Տեառն, Հինունք – Հիսունք, Հիշատակ, Հղութիւնը Աստուածածնին, Հովհաննու Հիշատակն»: ... «Երկար ժամանակ գործածութիւնից դուրս չեկան ժողովածվի, տեղեկատվի ձեւերը: Ներկայիս, սակայն, միօրինակութիւն չկայ: "ու"-ով վերջացող գոյականների մեծ մասին տեղական հոլովում "ի" է աւելանում (Մակուի, Թեկնածուի), միւսների "ու"ն փոխարկւում է "վ"ի (Բաքվի, կատվի), կան զուգահեռ ձեւեր (բուի – բվի)»: Ու կ'եզրակացնէ «Այս բոլոր անկանոնութիւնների պատճառը մէկն է. ուղղագրական փոփոխութիւնները կատարուել են "մանկավարժական պահանջ"ից ելնելով» (էջ 98–100):

Գլուխ 5.– ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է

Գրքին այս գլուխին մէջ Աբշակ Մադոյեան հարց կու տայ "Իսկ ի՞նչ առաջարկութիւններ կարելի է անել աւանդական եւ խորհրդային ուղղագրութիւնների միջեւ վեհը եթէ ոչ ի սպառ վերացնելու, գոնէ առ այժմ մեղմելու համար": Ճշտակ կը գտնայ իր նպատակը, որ դասական ուղղագրութեան վերականգնումը

10–ը (այսինքն աւելի քան 25 տոկոսը) ռուսերէն է: Մնացած 29–ից 11–ը մարքսիստական գրականութիւն է, 9–ը հայ գրականութիւն, լեզու, պատմութիւն, 1–ը անգլերէնի ձեռնարկ, 3–ը փիլիսոփայութիւն, 2–ը մաթեմատիկա–մեխանիկա»: *Եւ որպէս եզրակացութիւն կը գրէ.–* «Մեր այս թռուցիկ ակնարկը, կարծում ենք, ի վիճակի է համոզելու, որ վերոյիշեալ պնդումը, թէ խորհրդային դարաշրջանում լոյս տեսած գրականութիւնը իր ծաւալով եւ արժէքով չի գերազանցում անցած աւելի քան 1500 տարիների արտադրանքին՝ պարզապէս "քարի ցանկութիւն" է, որ թիւրիմացութեան մէջ է գցում իրենց՝ ցանկացողներին»: «Պարզուում է ուրեմն, որ չափազանցուած է "մտավախութիւնը" թէ մեծաքանակ գրականութիւնը կը կորչի ուղղագրական անկիարժէքութեան բերումով» (էջ 84–85): (*Դարձեալ կը նշմարենք փափկանկատութիւնը՝ "քարի ցանկութիւն" որակումին մէջ...*):

ՄԱՍ 4.– ՈՒՂՂԱԳՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄԸ ՉԻ ԿԱՐԵԼԻ ՑԵՏԱՋԳԵԼ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՆԿԱՏԱՌՈՒՄՆԵՐՈՎ

*Այս մասին մէջ Մադոյեան կ'անդրադառնայ ուրիշ առարկութեան մը, որուն համաձայն «Հայաստանի տնտեսական ո՛չ նպատաւոր վիճակը կը պահանջէ խուսափիլ "երկրորդական" ծախսերից "առայժմ"»: «Բացի այդ, իբր չատ դժուար կը լինի կատարուելիք փոփոխութիւնների յարմարելը»: Այս առարկութեան կը պատասխանէ ըսելով, թէ խորհրդային կարգերու փլուզումէն յետոյ չատ ժողովուրդներ փոխեցին իրենց ուղղագրութիւնը, ինչպէս օրինակ, Պուլկարահայ դաղութը, որ դիւրութեամբ վերադարձ կատարեց դէպի աւանդական ուղղագրութիւն եւ արդէն 1991ին հրատարակեց Յակոբ Կիլիկեանի "Հայերէնի ուղղագրութեան դործնական ձեռնարկ"ը եւ 1992ին ալ՝ "Հայերէնի ուղղագրական բառարան"ը: Կը գրէ՝ «Չենք կարծում որ Պուլկարահայ դաղութի հնարաւորութիւնները աւելի էին, քան՝ հայրենիքինը»: Կը թուէ նաեւ մահմետական երկիրները, որոնք կիսրլիցայէն հրաժարելով անցան լատինական դիրերուն, «Ե՛ւ ոչ մէկը նրանցից չմտածեց, թէ սա մեծ կամ երկրորդական ծախս է» (էջ 90):

ՄԱՍ 5.– ՉԱՓԱԶԱՆՑՈՒԱԾ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆ՝ ՓՈԽԱՌԵԱԼ ԲԱՌԵՐԻ ԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑՈՎ

«Մեծ է օտար բառերի (անուններ) գրութեան եւ արտասանութեան հետ կապուած մտահոգութիւնը»: «Շեշտւում էր, որ յաճախ աւանդական ուղղագրութեան մէջ աղաւաղուում էր օտար փոխառութիւնների բառապատկերները: Իբր վերտանգ կար Տոլստոյ եւ այլ օտար անուններ կարդալու առանց վերջին "յ"ի: Միեւնդեռ յստակ է որ համր "յ" փոխառեալ անուններուն վերջում չի գրւում (Եւրոպա, Գողգոթա): Եւ ոչ ոք չի արտասանել Տոլստո» (էջ 91):

Այստեղ կը մէջբերէ Աղոնցի կեցուածքը՝ «Ուրիշ *ժողովուրդներ հնչում են այնպէս, որպէս որ ներում է իրենց լեզուի կարողութիւնը: Վրացիները, օրինակ գրում են եւ արտասանում "Միքոիանի" (Միկոյեան), ուշք չդարձնելով այն հանդամանքին, թէ Հայերն ինչպէս են հնչում այդ ազդանունը: ... Փոխառեալ բառերը, եթէ միայն պատահական անցորդներ չեն, այլ ընդունւում են որպէս մնայուն քաղաքացիներ մեր լեզուի շէնքի մէջ, պէտք է համակերպուեն եւ ենթարկուեն մեր լեզուի օրէնքներին, այսինքն հայանան» (էջ 92): Պարզ է, որ Աղոնցի այս ազգային կեցուածքն ու մօտեցումը կը բաժնէ Ն. Ա. Մադոյեան:*

Այս գլուխի վերջին պարբերութեան մէջ Մադոյեան կ'անդրադառնայ այլ կէտի մը, որ նոյնքան կարեւոր է: «Խորհրդային ուղղագրութեան պաշտպանները մեծ մասամբ չեն ժխտում, որ այն ունի թերութիւններ, բայց դէմ են շտկումների: ...Մեզ մատչելի լեզուների շարքում հայերէնի ուղղագրութիւնն առաւել դիւրինների է: Եւ Հայ երեխան ինչո՞ւ պիտի դժուարացնի մայրենի լեզուն ուսումնասիրելիս, երբ հեշտութեամբ սովորում է որ անգլերէն՝ Իսպակ պէտք է գրէ, սակայն կարդայ՝ Այզէկ: Իսկ օրինակ, ոչ մի անգլիացի չի տրտնջում եւ պահանջում, որ Այզէկ կարդալու համար Այզէկ գրեն, որովհետեւ դրանով կը խախտուի դարաւոր աւանդութիւնը, կը կորչի բառի կենսագրութիւնը» *կ'եզրակացնէ Մադոյեան (էջ 95):*

Մէկ բառով, այս Գ. գլուխի հինգ մասերուն մէջ Աբշակ Մադոյեան կը չեզոքացնէ աւանդական ուղղագրութեան հակառակորդներու անհիմնաւոր առարկութիւնները:

ԳԼՈՒԽ Դ.– ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՆՅԱՐՄԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Այս գլուխը յատկացուած է "խորհրդային ուղղագրութեան վերաբերեալ": Մադոյեան, առաջին հերթին կը մատնանշէ բառարաններու վիճակը: Կ'ըսէ որ "յ"ով սկսող, "ը", "ու", "եւ" պարունակող բառերու բառարանային տեղերը խախտուած են (այսինքն՝ "Յակոբ", "յանկարծ" բառերը այլեւս կը գրուին "Հ"ով, որով այդ բառերը այլեւս "յ"ի տակ պէտք չ'փնտռել, այլ անոնք փոխադրուած են "ի"ի տակ): «Գրեթէ նոյն չփոթութիւնը կայ "ու"ի հարցում: Բացէք Հ.Ս. Հանրագիտարանի 6րդ հատորի 173րդ էջը եւ կը տեսնէք, որ այբուբենի մէջ "ը"ի տեղը բաշխել է "ու"ին: Այս փոփոխութեան բերումով "ու" պարունակող բառերը փոխել են իրենց բառարանային տեղը»: Իսկ "ը"ի միացութեամբ կերկու տառէ բաղկացած "ու", "եւ" չաղկապները անհեթեթօրէն հռչակուած են մէկ տառ, արդէն "եւ" չաղկապը վանդակի վերածած են (երկու տառերը իրարու կցուած կը գրուին), որ տակայն փոքրատառ է: Իսկ մեծատառի պարագային պէտք է գրել եվ: Մադոյեան, կը մէջբերէ հետեւեալ օրինակը.– «Ակադեմիկոս Աղայեանը նկատելով որ արեւ բառը մի բառարանում (մեծատառով չարուած) ընկել է արեւմիք բառից յետոյ, միւսում (փոքրատառով չարուած) Արեւ անունից յետոյ, գրած է՝ Այս անպատեհութիւնը հեշտութեամբ կարելի է վերացնել մի ճանապարհով՝ վերականգնելով ճշմարտութիւնը: ... «Բայց հակասութիւն կայ նաեւ այստեղ, "եւ" գրում են փոքրատառի դէպքում, մեծատառով գրում են "ԵՎ": Ինչո՞ւ» (էջ 95): Կը նշէ թէ տառերու թուային արժէքն ալ խախտած է: Օրինակ, «ՀՍՀ Սահմանադրութեան 12րդ յօդուածը (ԺԲ) զարճած է Ի (20): Նոյնպէս, թիւրիմացութիւնները չատ են աղբիւրագիտութեան, ծածկագրութեան վերծանութեան պարագային, նաեւ վերահրատարակութիւններու մէջ, երբ աւանդական ուղղագրութեամբ գրուածը սխալ է վերատպուում: Հայոց հարցին նուիրուած հետազօտութիւններում յաճախ է հանդիպում Լիւլէճեան ազգանունը՝ Լիւլիճեան գրութեամբ: Ցաւալի է որ համալսարանական ուսանողներից չատերը կարդում են "խաղաղութիվն": Ի՞նչ կարող է նշանակել Ռուվիվ օրհանթալը: Դա Ռուբիւնի "դրաղարճութիւնն" է: ... Մի ուրիշ դասի չփոփոխութիւն.– 1992թ. վերհրատարակուեց Մադաքիա Ասլք. Օրմանեանի "Ծխական բառարան"ը արեւելահայերէն փոխադրութեամբ: "Հ" տառին յատկացուած 25–27 էջերում իրենց տեղում են՝ հաղորդութիւն, համբարձում, Հոգեպուտուտ, իսկ 30–32 էջերը տրամադրուած են "յ"ին, բայց բերուող բառայօդուածները դարձեալ գրուած են "հ"-ով. Հակոբ (Ս.) պատ, Հայտնութիւն Տեառն, Հարութիւն Տեառն, Հինունք – Հիսունք, Հիշատակ, Հղութիւնը Աստուածածնին, Հովհաննու Հիշատակն»: ... «Երկար ժամանակ գործածութիւնից դուրս չեկան ժողովածվի, տեղեկատվի ձեւերը: Ներկայիս, սակայն, միօրինակութիւն չկայ: "ու"-ով վերջացող գոյականների մեծ մասին տեղական հոլովում "ի" է աւելանում (Մակուի, Թեկնածուի), միւսների "ու"ն փոխարկւում է "վ"ի (Բաքվի, կատվի), կան զուգահեռ ձեւեր (բուի – բվի)»: Ու կ'եզրակացնէ «Այս բոլոր անկանոնութիւնների պատճառը մէկն է. ուղղագրական փոփոխութիւնները կատարուել են "մանկավարժական պահանջ"ից ելնելով» (էջ 98–100):

Գլուխ 5.– ԱՌԱՋԻՆ ՔԱՅԼՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է

Գրքին այս գլուխին մէջ Աբշակ Մադոյեան հարց կու տայ "Իսկ ի՞նչ առաջարկութիւններ կարելի է անել աւանդական եւ խորհրդային ուղղագրութիւնների միջեւ վեհը եթէ ոչ ի սպառ վերացնելու, գոնէ առ այժմ մեղմելու համար": Ճշտակ կը գտնայ իր նպատակը, որ դասական ուղղագրութեան վերականգնումը

չէ: Այլ, ինչ կ'առաջարկէ երկու ուղղագրութիւններու միաւնականացումը: *Ահա այդ, կը նեթկայացնէ իր առաջարկները, որոնք թիւով երեք են:*

1) *«Այսօր Սփիւռքում եւ հայրենիքում կիրառուող աւանդական ուղղագրութեան մէջ ամէնից աւելի աչքի ընկնող անկանոնութիւնը վերահնչիւն կամ բաղաձայն "ու"ի եռակերպ գրութիւնն է: Ըստ տիրապետող կանոնի՝ այդ հնչիւնը բաղաձայնից յետոյ գրւում է ու:...Այժմ առղադարձելիս "ո"ն սղւում է եւ յաջորդ տող է տեղափոխւում միայն "ւ"ը՝ Աստ-ւած, կատար-ւած:...Սա յատկապէս վերաբերում է արեւելահայերէնի այս տիպի բառաձեւերին.– Հոլովւում է, հովւում է (արեւմտահայերէն՝ կը հովուէ): Ուստի նախընտրելի եմ համարում երկրորդ սկզբունքի՝ բաղաձայն "ու"ն գրել "ւ". հովւում է, հոլովւում է»* (էջ 101): *Ուրեմն, ինք կ'առաջարկէ ընդունիլ պարսկահայ գրելաձեւը եւ բաղաձայնին յաջորդող "ուա, ուէ, ուի, ուը, ուո, ուու" տառակապակցութիւնները իրենց նման գրել "ւա" (Աստւած, Երւանդ, Յունւար), "ւէ" (հաւքել), "ւէ" (նւէր), "ւը" (պահւըտիլ), "ւո" (աղւոր), "ւու" (պատմւածք, խանատւութիւն):* *Այս առաջարկի համաձայն, թէ՛ արեւմտահայերէնի եւ թէ մանաւանդ արեւելահայ լեզուի մէջ ուսուցումի եւ ընթերցումի դժուարութիւն ըստեղծող ձեւերը կը պարզանան, այսպիսով, կը մնայ "վ" հնչիւնը "վ"ով կամ "ւ"ով գրելու հարցը միայն: Այս առաջարկը տրամաբանական առաջարկ մըն է:*

2) *Մադոյեանի երկրորդ առաջարկն է համր "յ"-ն բառերու վերջաւորութեան չդնել, քանի որ չի հնչուիր, այլ գրել՝ "տղա": «Կարծում եմ որ համր "յ"ին վերաբերող վէճը զուր տեղը մեծ աղմուկ է բարձրացրել, սակայն հնարաւոր է թերեւս բոլոր վերապահումները դնել մի կողմ եւ հրաժարուել համր "յ"ի գրութիւնից»* (էջ 103):

Այս առաջարկն ալ մեզի կը թուի տրամաբանական: Արդարեւ ինչպէս որ յատուկ անուններուն եռաւը "յ" չենք գներ (Իտալիա, Եւրոպա), սակայն սեռական հոլովի մէջ այդ "յ"-ն կը վերականգնուի եւ բառը կը դառնայ Անգլիայի, Եւրոպայի, նոյն սկզբունքը կարելի է կիրարկել նաեւ հասարակ անուններուն:

3) *Մադոյեանի երրորդ առաջարկը կը վերաբերի տարբեր իմաստներ ունեցող, բայց համահնչիւն բառերուն, որոնց ըստեղծած իմաստի չփոթութեան անդրադարձած է արդէն վերեւը: «Երեւի խորհրդահայ ուղղագրութեան մեծագոյն թերութիւններից մէկը տարիմաստ նոյնահունչ բառերից է առընչւում:... Վերականգնելով սկզբնագիր "յ"ի աւանդական կիրառութիւնը, կարելի է եթէ ոչ վերացնել, գոնէ մեծ մասամբ մեղմացնել այդ բարդութիւնը: Նոյն հիմունքով վերականգնման ենթակայ է բառամիջեան "է"-ի, "օ"-ի ուղղագրութիւնը: Դա կարեւոր է մանաւանդ ցորագոյն յապաւումների պարագային, քանի որ դժուար ճանաչելի են դառնում արմատները»* (էջ 104):

Այսպէս, ուրեմն, Արշակ Մադոյեան կ'առաջարկէ մասնակի եւ ժամանակաւոր վերականգնում: Մինչդեռ, ուղղագրութեան հարցով զբաղող ոեւէ հայագէտ գիտէ, որ հայերէնի ուղղագրութիւնը այս երեք առաջարկներու գործադրութեամբ չի կրնար միանանալ: Դարձեալ կը մնան "չակումները"ու կարօտ հարցեր, սկսելով "է"-ի վերականգնումէն եւ այբուբենի տառերու ճիշդ անուանումներէն, որոնք "այբ, բեն, գիմ"էն անդին չեն անցնիր հայաստանցիներու համար, քանի որ Մեսրոպեան տառերը կը հնչեն ա, բը, գը, դը, զը, թը, ժը, լը, խը, ծը, կը, հը, ձը, ղը, եւլն.: կը նման նաեւ այլ հարցեր: Մադոյեան երեք առաջարկով միջին ճամբայ մը գտնել ուզած է եւ որոշ տուրք տուած Հայաստանի մէջ ընդհանրացած կարծիքին, որու համաձայն "եթէ միասնութիւն կ'ուզուի, Սփիւռքահայերն ալ պիտի ենթարկուին": Այդ կերպով, սակայն, հարցը "ճիշդ – սխալ"ի գիտական դաշտէն դուրս կ'ելլէ ու կը վերածուի որեւէ բանակցութեան: Ցամենայն դէպս, որպէս առաջին յանդուգն քայլ, ողջունելի է Մադոյեանի այս գիրքը, որ իր գիտական փաստերով կը քանդէ ըստեղծուած սխալ կարծիքները եւ անոնց հաստատած քարացած "տիրապետութիւն"ը:

Հ. Գ.-Փ.

փարիզ, փետրուար 12

ԻԶՄԻՐԻ ԳՐԱԽՈՒՄԸ ՅՈՅՆԵՐՈՒՆ ԿՈՂՄԷ

(Բ. եւ վերջին Մաս)

ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆ
ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ՝
ԱՆԴԱՐԱՁԻ ՄԷՋ

Մուսթաֆա Քէմալ փաշա իրեն կեդրոնատեղի ընտրեց Անգարան, եւ Սեւրասթիայէն հեռանալով՝ 1919 Դեկտեմբեր 27-ին հոն կայք հաստատեց, եւ ուր Պոլիսէն եկան իրեն միանալու կարգ մը ազդեցիկ ղեկավարներ. անոնց մէջ էր Ֆեվզի փաշա (Զաքմաք), որ Քէմալի գլխաւոր ա-ջակիցներէն եղաւ:

Երբ ազգայնական չարժումը այս աստիճան ծաւալեցաւ եւ Պոլսոյ կառավարութեան հակակչիռը արեւելեան նահանգներուն մէջ խախտեցաւ, համաձայնականները խիստ յուշագիրներ յղեցին կառավարութեան պահանջելով Մուսթաֆա Քէմալը վերադարձնել Պոլիս, այլապէս սպառնալով արեւելեան նահանգները եւս զինուորական գրաւման ենթարկել: Մուսթաֆա Քէմալ կանչուեցաւ, բայց ան միշտ ալ մերժեց ենթարկուիլ:

Իր կարգին, Պոլսոյ կառավարութիւնը չէյխ ուլ Իսլամի ստորագրութեամբ ֆաթուա մը հրապարակեց, ուր կ'ըսուէր, որ ճշմարիտ հաւատացեալներ ըմբոստներուն չեն միանար: Կառավարութիւնը նաեւ Մուսթաֆա Քէմալը եւ անոր գլխաւոր գործակիցները մահուան դատապարտեց: Իսկ Անգարայի միւֆթիին ճըշչումի տակ ֆաթուա հրապարակեց, ուր կ'ըսուէր, որ Պոլսոյ կառավարութիւնը անհաւատներու հսկողութեան տակ կը գտնուի: Ազգայնականներ այսպէսով կոչ ուղղեցին սուլթանը եւ խալիֆայութիւնը ազատել թշնամիներէն:

Ազգայնական չարժումը ամրձելու համար Պոլիս հաստատուած բրիտանական զինուորական իշխանութիւնը դիմեց կառավարութեան՝ ուժ դիմելու, սակայն կառավարութիւնը անզօր էր օրըստօրէ զօրացող չարժումը ամրձելու:

Իր կարգին, Մուսթաֆա Քէմալ նոր ընտրութիւններու ձեռնարկեց եւ 1920 Ապրիլ 23ին Անգարայի մէջ խորհրդարան կազմեց Ազգային Մեծ Ժողով անունով:

ՊԱՅՔԱՐ՝
ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Մուսթաֆա Քէմալ իր առաջին զնահատոր հարուածը ուղղեց տակաւին գաղթականութիւնէն նոր վերադարձած Կիլիկիոյ հայութեան դէմ: Թէեւ Անատոլու մտած յունական արդիական զէնքերով զինուած 120 հազարնոց բանակին դիրքը օրըստօրէ աւելի սպառնական կը դառնար, սակայն Քէմալ տակաւին բաւականաչափ ուժ չունէր անոր դէմ պայքարելու համար: Մինչդեռ Կիլիկիոյ մէջ ֆրանսական զօրքը համեմատաբար աւելի տկար էր եւ անոր դէմ յաղթանակ մը մեծապէս պիտի բարձրացնէր իր վարկը:

Հայերու ինքնապաշտպանութեան դիմադրութիւնները խորտակելով՝ քէմալական չեթէներ 1920 Փետրուարին գրաւեցին Մարաշը. ուխտասեայ դոյամարտ մը եռաք Հոկտեմբերին ինկաւ Հաճըն. այնթապցիք քանի մը ամիս դիմադրեցին, բայց պարտուեցան. Զէյթունը գրաւուեցաւ 1921 Յունիսին:

ՍԵՒՐԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ
ԵՒ ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՔԷՄԱԼԻ
ՀԱՄԱԶԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԲՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

Ա. Աշխարհամարտէն պարտուած դուրս եկած Օսմանեան կայսրութեան եւ յաղթական դաշնակից պետութիւններուն միջեւ 1920 Օգոստոս 10ին ստորագրուեցաւ Սեւրի դաշնագիրը, որուն հիմամբ Թուրքիա կը հրաժարէր արաբական երկիրներէն եւ Հիւսիսային Աֆրիկէէն, Յունաստանի կը կցուէին Արեւելեան Թրակիան, Կալիխոլի (Չանաքքալէ) թերակղզին եւ Իմբրոսը: Մուլթանի կառավարութիւնը նաեւ կը ճանչնար Հայաստանը իբրեւ ազատ եւ անկախ պետութիւն, եւ երկու պետութիւններուն միջեւ սահմանները (արեւելեան Անատոլուի սահմանները) պիտի ճշդէր Միացեալ Նահանգներու նախագահը՝ իբրեւ միջնորդ:

Արեւելեան Անատոլուի կորուստը կանխելու առաջադրանքով Մուսթաֆա Քէմալ փաշա բանակցութեան մէջ մտաւ բոլշեւիկներուն հետ՝ միասնական ջանքերով Հայաստանի հանրապետութիւնը ջնջելու եւ իրենց միջեւ բաժնուելու նպատակով: Այսպէսով ան մեծ քանակութեամբ զէնք, զինամթերք եւ ղրամ ստացաւ համաձայնավար Ռուսաստանէն: Այնուհետեւ զօրավար Քեազըմ Քարապէքիր փաշայի հրամանատարութեան տակ զօրծող ուժերը յարձակեցան Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ եւ մինչեւ Նոյեմբերի վերջը գրաւեցին երկրին կէսէն աւելին, մինչեւ որ Հայաստան տեղի տըւաւ եւ 1920 Դեկտեմբեր 2ին դարձաւ խորհրդային:

ՍԿԻԶԲ ՅՈՅՆ-ԹՐՔԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ·
ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ
ՅԱՌԱՋԱԽԱՂԱՑՔԸ ԴԷՊԻ ԱՆԱՏՈԼՈՒ

Բրիտանիոյ վարչապետ Լոյտ Ճորճ, Թուրք – ազգայնական եւ սուլթանական կառավարութեանց վրայ ճնշումը զօրացընելու նպատակով, որպէսզի անոնք զսպուած ըլլան զործադրելու Սեւրի դաշնագիրին որոշումները, քաջալերեց յունական բանակը՝ քալելու դէպի կեդրոնական եւ արեւելեան Անատոլու: Իր կարգին, Յունաստանի վարչապետ Էլեֆթերիոս Վենիզելոս համամտութիւն տըւաւ արշաւանքին:

Յունական բանակը 1920 Յունիսին սկսաւ անարգել յառաջանալ Անատոլուի խորերը եւ ամրան դրաւեց ամբողջ արեւմտեան եւ հիւսիս-արեւմտեան Փոքր Ասիան, իսկ Արեւելեան Թրակիան արդէն գրաւուած էր: Յոյները որոշեցին գրաւել նաեւ Պոլիս եւ այդ ուղղութեամբ բանակցութեան մէջ մտան դաշնակից պետութիւններուն հետ, բայց անոնք համամտութիւն չտուին: Յոյները 1920 Յուլիսի վերջաւորութեան գրաւեցին Պուրսան, իսկ Հոկտեմբերին չարժեցան դէպի Անգարա՝ գրեթէ առանց դիմադրութեան, հանդիպելու մէկը միւսին եռեւէն գրաւելով Թրքական բնակավայրերը: Մուսթաֆա Քէմալ փաշա Ալի Ֆուատը հեռացուց այդ ճակատի հրամանատարութենէն, եւ Իսմէթ փաշա (Ինէօնիւ) փոխարինեց զայն:

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ
ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Ցետոյ գնդապետին կնճռոտած դէմքը տեսնելով, կը համարձակի. "Իոլոր հայ այր մարդերը սպանուեցան, ինչպէս քու բարեկամդ՝ դեղագործ Սմբատը: Կինեըը եւ միւս բոլորը այս առաւօտ արեւածագին արդէն մեկնեցան: Անոնց ըսին որ զինուորական պատճառներով կը փոխադրեն զիրենք, բայց ամէնքն ալ գիտեն որ... այնպէս չէ՞" եւ չուրջի զինուորները կուն կը դարձնէ նայուածքը: Անոնք անձայն գլուխները ծռած "գիտենք որ մեռնելու կը մեկնին: Ոչ մէկը, ըսին, էֆէնտի, պէտք է օգնէ Հայերուն: Ո՛չ կիներուն, ո՛չ պզտիկներուն, ո՛չ ծերերուն: Մահուան պատիժ կայ Հայերուն օգնութիւն տուողներուն":

Ցետոյ ջղայնացած, կը չարունակէ մէկ չունչով. «Իրենց վարդապետը, գիտես, ծերուկ Յովհաննէս քահանան, եկեղեցիին ոսկի խաչով մեկնեցաւ, արծաթներով հագուած, պատարագի հոդաթափերով, կառքերուն առջեւէն կը քալէր: Իր անցած ժամանակ բոլորն ալ ծունկի կու գային եւ կին մը պոռաց. "Մեր յանցանքը չէ, օրհնէ՛ մեզ հայր սուրբ". բայց զինուորները լռեցուցին զինք: Ցետոյ քահանան Մատամ Շուշանիկին կառքին վրայ բարձրացաւ»:

Գնդապետը քարացած է, եւ հազիւ կը յաջողի խօսիլ. «Ո՞ր քահանան ալ: Բայց ո՞ւր կ'երթան: Եւ ո՞ր զինուորները կը հետեւին իրենց որ ես չեմ գիտեր»:

Այսպէս խօսելով, կը մտածէ նաեւ իր կորսնցուցած հեղինակութեան վրայ, բայց տակաւին չի հասկնար կացութեան տարողութիւնը:

"Լֆէնտի, մեր զինուորները չեն: Ցատուկ կազմակերպութեան զինուորներն են եւ ուղղակի Գաֆմազամէն հրաման կ'առնեն: Դուք, ըսին մեզի, մարդոց հետ պատերազմելու չարմար էք, մինչդեռ ասիկա, ըսին, մանաւանդ հետապնդում մըն է, առանց տահմանի, ամենախորամանկ կենդանիի որսորդութիւն մը եւ լաւ չահ կայ":

"Բայց տուները, ո՞վ կը հսկէ անոնց տուներու վրայ" հարց կու տայ տակաւին գնդապետը, կարծես սրտին մէջ խոշոր վախ մը ունենար:

"Արդէն կու գան, ձերդ վեհութիւն, լեռներէն կ'իջնեն: Քիւրտ աւազակները կը հասնին, այս անգամ հովը անոնց ի նըպաստ կը փչէ: Անոնց խոստացան Հայերուն տուները, ով որ առաջ հասնի կը մտնէ ներս եւ իրը կ'ըլլայ՛ կը պատասխանէ նեղուած տասնապետը (ինք ալ պիտի ուզէր Հայերուն գեղեցիկ տուներէն մէկը ունենալ. չատ չախորժիր Քիւրտերէն...): "Եւ յայտնի չէ Հայերուն երթալիք տեղը. Հալէպի անունը կը տրուի, բայց ամէն վիլայէթի տեղահանութիւններու կարաւանները կը մեկնին. ինչպէ՞ս պիտի կարենան բոլորը Հալէպի մէջ ապրիլ":

Հիմա որ խօսեցաւ, տասնապետին լայն երեսը յստակացաւ: Եթէ Հայերը կը մեկնին պետութեան հրամանով, ի՞նչ մեղք կայ անոնց ունեցածէն բան մը գրպանը դնելուն մէջ: Եւ կը դիտէ գնդապետը: Ամբողջ խումբը յուսալով կը դիտէ գընդապետը: Կը հասկնան որ ան բան չէր դիտեր եւ ան կը նշանակէ որ իր հեղինակութիւնը նոյնը չէ մնացած (չէ՞ որ պէտք էր ինք ըլլար պատերազմի ժամանակ քաղաքին մէջ ամէն բան որոշողը): Ամէն պարագայի, վտանգաւոր մըն է, իրենք անոր զինուորներն են, որդիները...

Բայց գնդապետ Հիւսմէթ հիմա ամէն բան խսկապէս հասկցաւ:

Առանց պատասխանելու մարմինը կը չուկէ, կը զառնայ եւ կը մտնէ գրասենեակը, խնամքով կը գոցէ դուռը, դուրս կը հանէ գրպանէն անգլիական ծխամորճը, մտածկոտ կը դիտէ, սպասելով: Շատ համբերութեան պէտք չունի: Տասը վայրկեան վերջ զափթիէ մը արագութեամբ կը հասնի եւ կնքուած պահարան մը կը չանճնէ: Սպան կը բանայ եւ առանց անակնկալի զալու կը կարդայ որ ազատ արձակուած է հրամանատարութենէն եւ զօրանոցի իր դումարտակով ռուսական ճակատ կը փոխադրուի: Ամբաստանութիւնն է թշնամի անճնաւորութեան մը օգնութիւն (գիտատուած խեղճ Սմբատ...): Հրահանգը անմիջական զօրութիւն ունի: Իսկ ինք, հազիւ կարճ ժամանակ մը, երթալու Մատամ Սէտոդրիսէն առնելու չինական մեռաքսէ իր չրջազգեստը եւ հակիրճ մը պատմելու եղելութիւնը:

"Ձեմ պահանջեր քեզմէ որ ինծի հետեւիս" կը վերջացնէ ցատոտ: Բայց ի վերջոյ իր պարզ սրտին մէջ բոլորովին զժգոհ չէ: Մեկնելով, կը կարծէ վերաչահիլ պատուարեր դիրքը որ տիպողական պարագաներու բերմամբ կորսնցուցած էր, այնքան թշուառական վատութիւնները, չափազանցօրէն հանդստասէտ կեանքը: Եւ փախչիլ Հայերու անէծքէն:

(Շար. 54)

La
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

organise

UNE

Conférence-débat

LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN

par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)

Vendredi 17 mars
à 19 heures

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
DE MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE EXTRAORDINAIRE

L'Assemblée générale extraordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:
Le Dimanche 5 mars 2006 à 15 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1- Présentation du rapport du Conseil d'Administration.
2- Adoption des statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
3- Modification de nos statuts actuels en vue de leur harmonisation avec les statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
4- Pouvoirs aux fins de formalités.

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

Մեծ Պահք

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8· –
ժ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

*
**

Ս· ԳՕՂՌՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 3· –
Ե· Օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԴԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շըրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով· –

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 8ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻԱՒՆՈՒ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 3
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՉԷ ՔՀՆՑ· ՀԱՑՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8
Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցի
(Սէն Ժերոմ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆՑ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(Սէնթ Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆՑ· ԹԱՇՃԵԱՆ

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը· Օ· Հ· Ընկերակցութիւնը քացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուղ Հայերուն համար:

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մանրագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը:

Հայաստանի մէջ եւս կը չարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատութեան գործընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ:

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան:

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener —
75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ· –
Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽՍԶԻ Փարիզի Արշալոյս թաղէոսեան մանուճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ, Մարտ 4, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ՝ պատգամաւորի ընտրութիւն:

□

Section d'Issy-les-Moulineaux

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son Loto annuel,
le Dimanche 5 mars à 14h30
à la Halle des Epinettes
45-47 rue de l'Egalité
92130 Issy-les-Moulineaux

Venez jouer en famille, de nombreux lots sont à gagner et l'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant
le samedi 11 mars
à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par
Adiss HARMANDIAN
Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

(Շար· Ա· էջէն)

զբօսյց մըն ալ տուած էր Ֆիկառոյի: Ըստ նախարարուհիին միայն գէշ լուծումներու մէջ է ընտրութիւնը: Կ'ըսէ որ Իսրայէլ պիտի դիմէ միջազգային հաւաքականութեան որ առկախ դրամական յատկացումները պաղեստինեան իշխանութեան: Կ'ընդունի որ չուրը, սնունդը, ելեկտրականութիւնը մարդասիրական կարիքները են եւ ՄԱԿ-ը ու ոչ կառավարական կազմակերպութիւնները կրնան այդ օժանդակութիւնը կատարել, բայց, պէտք չէ դրամ տալ, որպէսզի ահաբեկիչներուն ձեռքը չիյնայ: Կը կրկնէ որ Իսրայէլ վճռած է խզել պաղեստինեան իշխանութեան հետ, նոյնիսկ Մ· Ազգաին որ չի կրնար իր յանձնառութիւններուն տէր ըլլալ: Կը փորձէ համոզել միջազգային հաւաքականութիւնը որ ընտրութիւնները արդիւնքը կարեւոր չէ, քանի որ ինք է բանակցութիւն վարողը: Յիւիւ Լիվնի ծնած է 1958ին, նախկին վաստաբանն է Մոսատի եւ կը պատկանի աջի ծայրայեղ թեւին, բայց եւ այնպէս պաշտպանած է Գազայի պարպումը:

ԺՈՐԺ ՓՐԻՇԻ դէմ ընկերվարականները, ի վերջոյ, ստիպուեցան պատժական նըւազագոյն միջոցներ ձեռք առնել եւ փետրուար 28ին, Փր· Հոլանտ յայտարարից թէ ան այլեւս կախակայուած է վերին մարմինէ, այլ խօսքով չի կրնար մասնակցիլ Ազգային Բիւրոյի աշխատանքներուն եւ այս կարգադրութիւնը մինչեւ որ կուսակցութեան Կոնւահանձողներու Ցանձնախումբը վերջնական որոշում մը տայ: Այս ձեւով կուսակցութեան ազգային քարտուղարը կ'ուզէ վերջ տալ ծագած բանավէճին, որ թերթոնի բնոյթ առած է: Ծանօթ է որ Լանկըտոք-Ռուսիյոնի շրջանի նախագահը, որ քառերը ծամծմելու սովորութիւն չունի, փետր· 11ին ենթամարդ որակած էր հարքինները եւ այդ թուականէն ի վեր թերթօնը կը չարունակուի: Այդ դէպքը պատճառ է նաեւ որ մամուլը (Լիպէրասիոն, փետր· 28) թուէ չարքը Ֆրէշի անցեալի անտեղի խօսքերուն, այսինքն ամբողջ ծաղկաքաղ մը: Այնպիսի արտայայտութիւններ ունեցած է, որոնցմով գինքը ֆաշիստ կամ ցեղապաշտ կարելի էր որակել, եթէ լըփէնիսթ ըլլար, բայց ընկերվարական է: Օրինակ, երբ 2002 Ապրիլ 13ին իրեն ոբակումով՝ "անգրագէտ իմամներ" կու գան իր մէկ միթինկը խանգարել, կը բացագանչէ՝ "հիմա ալ իրենց կրօնքը պիտի չպարտադրեն մեզի: Անոնք որոնք չեն ուզեր յարգել մեր արժէքները, թող իրենց տեղը վերադառնան": Նման արտայայտութիւններու յանկը բաւական խօսուն է: Ծագած բանավէճը այնքան տուր բնոյթ առած էր, որ Ֆրէշի ներողութիւն խնդրելն ալ օգուտ չէր ունեցած: Միտի-Լիպրի մէջ Ֆրէշ փորձած էր բացատրել որ միշտ պաշտպանած է հարքինները, մինչ աջը եւ կօլիստները երեսի վրայ ձգած էին:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարները վերցուցին այն արգելքը որ կար 139 միլիոն Եւրօ յանձնելու Կիպրոսի Թրքական բաժնին, որպէսզի վերջ տրուի այդ չրջանին կղզիացման: Մէկ ու կէս տարի է վիճաբանութիւնները կը ձգձգուէին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՄԱՐՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՆԵՐԳՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կազմակերպութեամբ AYP FM-*ի եւ* ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ *երգչախումբ-ի*

մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի հանրածանօթ մենակատարներու

Anna KASSYAN — Soprano
Patrick GARAYT — Tenor
Marija AUPY — Piano
Jacqueline MAYEUR — Mezzo
Mourad AMIRKHANIAN — Baryton - Basse

Կը մեկնաբանուին Կոմիտասի, Գ· Ալէմշահի, Բ· Կանաչեանի, Ա· Խաչատրեանի *եւ* Կ· Ափրիկեանի *լաւագոյն երկերը*

Կիրակի 12 Մարտ ժամը ճիշդ 18-ին (*դռները կը բացուին ժամը* 17·15-*ին*)
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ
13 rue du Perche - 75003 Paris — Métro: Filles du Calvaire / Rambuteau

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել հեռաձայնելով AYP FM-*ին*·–
☎ **01. 43. 53. 19. 90**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 3
VENDREDI
3 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.403

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.403

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆԻՆ ՈՒ ԱՄԲՈԽԱՎԱՐԱԿԱՆԻՆ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Տաղնապի մակարդակի հասած քաղաքական այժմէականութիւնն էր իրօք, թէ փետր. 28ին Երեւանի, Ստեփանակերտի ու Սփիւռքի այլ կեդրոններու հետ Փարիզի մէջ ալ ցոյց կազմակերպելու դրդապատճառը: Սակայն առաջին պահէն առաջ իսկ յայտնի կ'ըլլար թէ նման ձեռնարկի հիմնական երկու ազդակներէն ոչ մէկուն մասին նոյնիսկ հարեւանցի մտածած էր: Ցոյցի մը նպատակը տեղեկացնել, պատրաստ վիճակի բերելն է խնդրոյ առարկայ հաւաքականութիւնը, կամ/նաեւ անոր հետ "Հո'ս ենք, կը պահանջենք" մը ուղղել այդ հաւաքականութեան ապրած երկին պատասխանատուներուն, հանրային կարծիքին, լրատուներուն:

Վերջին չորեքի ազրբեջանական ընթացքը լիովին արդարացնող է քաղաքական տաղնապին մտահոգութիւնը: Ղարաբաղի բանակցութիւնները ապարդիւն հանդիպումներով կը շարունակուին, բայց հաքուի անզիջող դիրքը, կրկին զէնքի դիմելու տրամադրութիւնը ամէն անդամ քիչ մը աւելի բարձրաձայն կ'արտայայտուին: Հայէն, հայութենէն եաք հայկականն անդամ անհանդուրժելի գտնողին արարք չէ՞ր Ջուղայի քանդումը: Ու մենք որ ամէն նեղ վայրկեանի քաղաքական դերապոյն արարք որպէս կը փութանք "մեծ"երու միջամտութեան, կարելի՞ է ըսել թէ անհրաժեշտ վերլուծումին ենթարկած ենք Ռուսաստանի լռութիւնը, ԱՄՆ-ու բացայայտ ազրբեջանամէտութիւնը, կամ Ֆրանսայի Արտաքին գործերու նախարարին ընդվզեցնող կրաւորականութիւնը: Նման օրինակներու քով աւելի քան բնական դերի մէջ են Թուրքիան՝ իր չրջափակումով, Վրաստանը՝ Ջաւախքը նոր Նախիջեւանի վերածելու յայտնի ընթացքով:

Ու այսքան ծանրակչիռ գրաւարկներու դէմ՝ մեծ մասով իրենց բարօր կեանքով ու զրպանով միայն մտահոգ ղեկավարներով օրէ օր ամայացող Հայաստանը, ազգովին անթացուպերով ոտքի կանգնելու ձգնող Ղարաբաղը:

Ամբողջ հայութեան պատկերը գծելու ընթացիկ տարազը այս երկուքին հետ կ'ընդգրկէ Սփիւռքն ալ: բայց դատելով փետր. 28ի փարիզեան ցոյցէն, քաղաքական ներկայի տաղնապին ընկալումը ամբողջովին անկապ դիրքի վրայ կը զետեղէ զայն: Իսկապէս, հազարի ալ չհասնող մանակիցներով ի՞նչ կարելի էր. տեղեկացնելո՞ւ դործը, թէ "Հո'ս ենք"ի պատդամը:

Շատ քիչ բացառութեամբ, ելոյթներով տրուած պատկերը էականին հետ առընչութեան զերօ մտահոգութիւն կը վերապրէր կազմակերպիչներուն. ո՞վ կրնայ հակառակը պնդել, ունկնդրելէ եաք հայերէն բնագրի մը ընթերցումին ճիպին մէջ քրտնող ճառախօսը, իբրեւ թէ բացումի խօսքով բազմութիւնը կացութեան հաղորդ դարձնելու դէրը ստանձնած ենթատարղուհին որ Նախիջեւան, խաչքար, Ջուղա եզրերուն առաջին ու վերջին անդամ հանդիպելու տպաւորութիւնը կը գործէր: Ցետոյ, "պիտի"ներու անհաշիւ չոայլումով, ժամանակավրէպ լռզունգներու ամբոխավարութեամբ չինուած ճառերը միայն մէկ բանի կրնային համոզել. թէ ունէինք "քաղաքական" նկատուիլ ուզող դէմքեր որոնք ամբոխավարականին մանկապարտէզէն անդին չէին անցած: Ու իրենց համար, բաւական ազդու ցուրտին ալ քանի մը հարիւր հոգիի ներկայութեան բարձրախօսէն ճառախօսելու առիթը ո՛չ մէկ դնով փախցուելիք էր:

Տարբեր էր Փրանսայի դէմքերուն պարագան. հետաքրքրուածի, մտահոգութեան տիրոջ պատկերը ուզած էին տալ իրենց անձէն, պատկանած կուսակցութենէն: Լսե՛նք որ յայողեցան, քանի որ առիթ չկար հարց տալու թէ Ջուղայի դերեզմաններուն քանդումէն ի վեր անցած երկուուկէս ամիսը քիչ մը երկար չէ՞ր որպէս հակազդելու ժամանակ:

Եղրակացութիւնը երկար-բարակ վերլուծումներու ճիպին պէտք չի ձգեր. քաղաքական մեր ներկան այդ պիտակով ներկայացող ճակատին կարողութիւններէն բազմապատիկ աւելի ծանրակչիռ է: Այս իրականութեան դիտակցելու տեղ քաղաքականը ամբոխավարութեամբ փոխարինելու ջանքը միայն կը ծառայէ "ազգային" պարտաւորութիւններու տակաւին տէր մեր խումբերն ալ յուսահատեցնելու:

Բայց անկարողութեան խոստովանութիւնն ալ քաղաքական ճիշդ նախաձեռնութեան չափ յանդգնութիւն, խմաստութիւն, անկեղծութիւն պահանջող գործ է:

Ա. Թ.

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28-Ի ՑՈՑՑԵՐԸ ԱՄՆ-ԳԱՆԱՑԱ-ՑՈՒՆԱՍՑԱՆ-ԳԵՐՄԱՆԻԱ-ԲՐԻՏԱՆԻԱ

Ինչպէս գրած էինք, փետր. 28ին դատապարտելու համար ադրբեջանական վայրագութիւնը, հայկական կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ ցոյցեր տեղի ունեցած էին հայաշատ կարգ մը կեդրոններու մէջ:

Նիւ Եորքի ցոյցը կազմակերպուած է Հ.Ց.Դ. տեղական մարմիններուն կողմէ որոնց միացած են ՀՕՄ-ը, Համազգայինը, ՀՄԸՄ-ը: Ցուցարարները հաւաքուած են ՄԱԿ-ի կեդրոնատեղիին առջեւ:

Ուաշինկթընի մէջ ցուցարարները քալած են Թրքական դեսպանատունէն մինչեւ ադրբեջանականը. պահանջած են որ Բաքու վերջ տայ հայ ժողովուրդին դէմ յարձակողական եւ մարտական յայտարարութիւններուն, կեցուածքին: Ցոյցին ընթացքին Ադրբեջանի դեսպանատան առջեւ Ադրբեջանցիներու խմբակ մը ջանացած է արգելք ըլլալ Հայերու համախմբումին:

Նման հանրահաւաքներ տեղի ունեցած են նաեւ Լոնտոնի, Ամստերտամի, անցեալ շաբթուան ընթացքին Օթթաուայի, Քէօլնի մէջ:

ՀԱՑ ԴԱՏԻ ԹՈՒՐՔ ՀԻՊԱՏՈՍԻՆ ԴԷՄ ԴԱՏԸ ՑԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Հայ Դատի յանձնախումբին կողմէ Թուրքիոյ ընդդ. հիւպատոսին դէմ վերաքննութեան դատը որ պէտք է սկսէր Մարտ 1ին, յետաձգուած է Սեպտեմբեր 6ին: Պատճառը ընթացակարգային անկանոնութիւններ են:

Հայ Դատի յանձնախումբը դատի տուած էր Թուրք հիւպատոսը եւ համայանցի "Ուանատու" ընկերութիւնը որ տեղ տուած էր հիւպատոսին կայքէջին: Հոն զետեղուած էին ժխտողական բացայայտ արտայայտութիւններ, խորագրուած՝ "Հայկական յերիւրանքները եւ պատմական իրողութիւնները": Տասը հարցում – պատասխանով այդ գլուխը կը կրկնէր Ցեղասպանութեան մասին տարիներէ ի վեր մշակուած տ. հրամցուած թրքական թեզերը:

ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ ԿՐԿԻՆ ՀԻՆ ՕՐԵՐՈՒ ՑՈՒՇՈՎ...

ԽՄԲ.- Մեր նախորդ թիւով արձագանգած էինք Երեւանի փետր. 28ի ցոյցին: Ստորեւ մեր աշխատակիցին ականատեսի վկայութիւնը:

*
**

ԵՐԵՒԱՆ ("Յառաջ" – Մարտ 1).- Ցոյցը լինքնաբուխ չէր հին օրերու նման:

Օրեր առաջ Հ.Ց.Դ.-ը Երեւանի պատերը, չէնքերը, սիւները ծեփած կր մեծաղիր, տպաւորիչ յայտարարութիւններով, դունաւոր, "Դատապարտել-Ոճիրը-Կանխել" բնաբանով, զոյդ լուսանկարներով. առաջինը՝ "1988 Սումգայիթ" եւ երկրորդը՝ "2005 Հին Ջուղա"...: Ցոյցը գերազանցօրէն ուսանողական բնոյթ ունէր. իւրաքանչիւր ուսումնական հաստատութիւն իր պաստառներով եւ բնաբաններով, արդէն ժամը 11էն սկսեալ զանազան ուղղութիւններէ դէպի Հանրապետութեան հրապարակ ուղղուած էր և կէսօրուան մօտերը այդ հսկայ տարածութիւնը մեծ մասով գրաւուած էր բազմահազար ուսանողներէ, ծածանող եռագոյններէ եւ դատապարտող պաստառներէ:

Լենինի յուշարձանէն պարպուած տարածութեան վրայ մեծ, ընդարձակ ամպիոն մը յանկարծաբանուած՝ բարձրախօսներով, իսկ զովագդներու ծառայող հսկայ ցիցը իր պատուհանէն կը սփռէր օրուան պաշտօնական նկարներ. ցեղասպանութեան փաստաթուղթերէն մինչեւ սումգայիթեան պատկերներ եւ հրապարակէն անմիջական նկարներ:

Կատարեալ կազմակերպութիւն, ինչպէս վարժ է Հ.Ց.Դ.-ը իր 115ամեայ սփիւռքեան փորձառութենէն: Պահ մը ինքզինքս Պուրճ-Համուտի մարզադաշտի յաւ օրերը կարծեցի... Հոս ալ, մինչեւ միթինգին պաշտօնական սկիզբը, ծանօթ երգիչներ յեղափոխական խանդավառ երգերով՝ նուիրուած Անդրանիկին, Սերոբին, Գէորգ Զաւուշին, մթնոլորտը տաքցուցին:

Առաջին խօսք առնողը, բնականաբար եղաւ Հ.Ց.Դ.-ի Բիւրոյի անդամ՝ Վահան Ցովհաննիսեանը որ չէշտեց.- "Մենք հիմա փոխուել ենք: Մեր անպաշտպան բնակիչների եւ յուշարձանների պաշտպանութեան համար ունենք հայկական բանակ": Ապա մատը դրաւ "ներքին թշնամիներուն" վրայ, որոնք միլիոններ կը չահին ժողովուրդին հաշուին եւ տուրքերը վճարելէ կը խուսափին... (ակնարկ մը որ քիչ մը ամէնուն կը դպի, յատկապէս իշխանամէտ կուսակցութիւններուն, որոնցմէ մէկն է Հ.Ց.Դ.):

Ապա հռետորական չունչով խօսք առին ուրիշներ ալ, որոնց կարդին հայագէտ Արդամ Այվազեան, որ ցաւով յայտնեց թէ ոչ միայն Ջուղայի, այլեւ բովանդակ Նախիջեւանի տարածքի հայկական յուշարձանները այս վերջին տարիներուն ոչընչացուած են...:

Օրուան գլխաւոր դերակատարը Ջօրի Բալայեանն էր որ հայերէնով եւ ապառուսերէնով հրաբորբ ճառ մը արտասանեց, խարանելով եւ մեղադրելով Վլադիմիր Պուտինը որ Բաքու կատարած իր վերջին այցի ընթացքին յայտարարած է որ "եթէ չլինէր Ղարաբաղի խնդիրը, Ռուսաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ տնտեսական չրջանառութիւնը կը լինէր ոչ թէ մէկ, այլ 5 միլիառ տոլար...":

"Ձղճիմ հաչիւ" որակեց Բալայեան, երբ խօսքը ամբողջ ժողովուրդի մը ճակատագրին մասին է:

Ցայտարարուեցաւ որ միթինգը ուղղակի կը հեռատփռուի եւ նոյն պահուն աշխարհի բոլոր հայաշատ կեդրոններուն մէջ նման ցոյցեր տեղի կ'ունենան:

Ցաւօք պէտք է ըսեմ որ որեւէ բարձրաստիճան անձնաւորութիւն չկար բեմին վրայ, բացի Երեւանի քաղաքապետէն, որուն ժողովրդականութիւնը նուազ 70ի կրնայ հասնիլ:

Երկու ժամ յետոյ, Հանրապետութեան հրապարակը գտած էր իր ամէնօրեայ երեսակը...:

ՑԻՊԼ

ԼԻՈՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՇԱՐՁԱՆԸ ՎՏԱՆԳՈՒԱ՞Ծ

Քաղաքին Պէլքուր հրապարակին վրայ գետեղուելիք Ցեղասպանութեան յուշարձանին դէմ հրապարակին պահպանութեան ընկերակցութիւնը դատի դիմած է. առարկութեան պատճառը այն է որ ԻԻՆԷՄՏՕ-ի կողմէ ցանկագրուած վայր մը յարմար չէ նման յուշարձանի: Պահանջուած է որ ծրագիրը ընդունի, չինութեան վերջ տրուի: Առարկողները կ'առարկարկեն այլ տեղ կանգնել յուշարձանը:

Յուշարձանին պատրաստութեան կարմին նախագահը Թիւլ Մարտիրոսեան ըսած է թէ դատական այդ դիմումը սխալ մեկնակէտ առած է եւ ցաւալի երեւոյթ է անով քօղարկուած քաղաքականացումը: Ատեանը վճիռը կ'արձակէ գալ չաբթուան ընթացքին:

Քարաչի (Փաքիստանի հարաւը) ամերիկեան հիւպատոսարանին մօտ եւ զոհերու մէջ է ամերիկացի դիւանագէտ մը:

Ս. ՀԻՒՍԼԵՆ, առաջին անգամ ըլլալով իր դատավարութեան սկիզբէն ի վեր,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏԸ ՎԻԼԸՓԼԷՆ Մարտ 1ին տուաւ ամսական մամուլի իր ասուլիսը եւ փորձեց կրկին պաշտպանել եւ արդարացնել իր վարած քաղաքականութիւնը: Խոստովանեցաւ սակայն թէ կը լսէ մտահոգութիւնները եւ կ'ուզէ արդար ըլլալ. իր հեռանկարն է ամէն օր աւելի լաւը ընել: Բացայայտ է որ նախարարապետը յղնած է նաեւ ֆիզիքապէս: Ռէյնիհոնի մէջ մժեղ մը խայթած է եւ վերադարձին ալ սուր լէօյքոզով մը իջած է օդանաւէն: Մըննաց որ դժգոհութիւնները ալ չեն պակսիր եւ ընկերային նոր չարժումներ կը պատրաստուին Առաջին Աչխատանքի Պայմանագրին դէմ: Սենաթիքներն ալ կ'ընդդիմանան Սիւէզ – Կազ տը Ֆրանսի ձուլումին, որ օրինաւոր չէ: Գործադրութիւնն ալ յաւելում կրած է:

ՊՈՒՇ անակնկալ այցելութիւն մը կատարած է Քապուլ, ուր յայտարարած է որ Աֆղանիստանը ներշնչման աղբիւր մըն է այլ երկիրներու համար, որոնք ազատութեան կը տենչան: Ցոյս յայտնած է նաեւ որ Պէն Լաէնն դատուի: ԱՄՆ-ու նախագահը Աֆղանիստանէն Հնդկաստան անցած է: Նիւ Տէլհիի մէջ, յայտարարած է որ ոճրափորձ մը գործուած է պաշտօնական այցելութեան ընթացքին:

ՍՈՒԼԻՋԸ ՎՃԱՐՈՂԻ ՈՒ ՓՉՈՂԻ ԾՈՒՌ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Անկախութեան առաջին չորեքի վերիվայրումներէն ետք առանց յապաղելու, բնականոն նոյնիսկ աչխոյժ ընթացքի մէջ մտած մարզ մը եղաւ հրատարակչականը: Բան մը որ որոշ չափով կ'արդարացնէր "գրասէր"ի մեր ինքնատուր համբաւը: Սկիզբէն իսկ Սփիւռքի հետաքրքրութիւնը, ներդրումը, պարզ ապըպրանքը դեր կատարեցին այդ աչխուժացումին մէջ: Տարուէ տարի աւելցաւ թիւը Սփիւռքէն գործեր հոն հրատարակութեան ղրկողներու, քանի որ հայաստանեան դիւները անմրցելիօրէն յարմար էին, յատկապէս սիրողական գործերու տէրերուն:

Ճիշդ է, դիւրին չեղաւ գործակցութիւնը. նախ որ այդ կարգի փորձառութեան նախընթաց չկար: Ճեմոյ, շատ անգամ բախտաւորներու պատճառ եղաւ չուկայի կանոններու, արտադրութեան որակի, եւլն. ըմբռնումներուն մեծ տարբերութիւնը: Կային տակաւին արեւմտահայերէնին, մանաւանդ դասական ուղղագրութեան ստեղծած դժուարութիւնները:

Հայաստանեան հրատարակութիւն ապըպրողներու մէկ մասը առաջին կամ երկրորդ փորձէն ետք հրաժարեցաւ տըրտեսական առաւելութենէն, նախընտրելով աւելի վճարել, բայց առանց ջղայնանալու ուզածը ուզած ձեւովը ունենալ:

Ուրիշներ աւելի համբերատար եղան, կամ չունեցան տնտեսական նոյն հանգրտուութիւնը. չարունակեցին բազմապիսի ճակատումներու թիրախ ըլլալ, երբեմն խաբուիլ, բայց հաւատացին թէ օր մը արդելքները պիտի հարթուին: Այսօր, առաջին չորեքի թիւը նուազած ըլլալ կը թուի, բայց միշտ կան սփիւռքցիներ որոնք իրենց հատորներուն հրատարակութիւնը հայաստանեան տպարաններու կը յանձնեն: Մանաւանդ մէկ բանի փաստը քանիցս տրուած է. եթէ ապապրանքին տէրը որ վճարողն է, պայման դնէ, արեւմտահայերէնէն զատ նաեւ դասական ուղղագրութեամբ ալ ընդունելի գործեր կարելի է ունենալ:

Այս "առեւտուր"ին մասնակից են կազմակերպութիւններ, հիմնարկներ ալ. ասոնք ընդհանրապէս մեկենասի դերով հանդէս կու գան, հրատարակութեան արժանի նկատուած հատորի մը, բառարանի մը լոյս ընծայումի պայմաններ կ'ապահովեն: Վերջերս այս մարզի հիանալի գործունէութիւն ցոյց կու տայ Լիպոյնի Կիւլպէնկեան հիմնարկը որուն մեկենասութեամբ առնուազն չարաթը հատոր մը կը հասնի խմբագրատուն: Կարդալու, ունենալու, պահելու արժանի գրադարան մը կազմելու չափ են արդէն անոնք ու վստահաբար նախաձեռնութիւնը նոյն թափով ալ կը չարունակուի:

Այսքանով չատ ուրախալի երեւոյթը ունի սակայն մեռելին միւս կողմն ալ. ան հատորէ հատոր հարցականներու ծնունդ տալէ ետք, այսօր յատուկ այժմէականութեամբ կը ներկայանայ: Հարցը կը վերաբերի Սփիւռքէն պիւտճէներով ու սփիւռքեան ապապրանքներով լոյս տեսած գործերուն ուղղագրութեան: Մինչ դասականին վերադարձի պահանջին ու ջանքին տէր դէմքերու պայքարը յանգած է դատարան, ի՞նչով, ի՞նչպէս կարելի կ'ըլլայ բացատրել որ Սփիւռքէն "յաճախորդ" հիմնարկ ու կազմակերպութիւններ այդ նախապայմանը չդնեն իրենց "ապրանք"ին համար: Մանաւանդ որ Հայաստան ուղղագրութեան ցաւոտ ու ամօթալի մարդին տէր ու տիրական թալիպաններու բանակին հետ ունի վճարողին կամքը յարդելու մը չափ լայնախոհութիւն: Եթէ գործը տուողը ուզէ, հատորը չատ լաւ կրնայ դասական ուղղագրութեամբ լոյս տեսնել. օրինակները, եւ բաւական յաջողները, բազմաթիւ են:

Այս պայմաններուն մէջ դժուար հասկնալի կը մնայ երեւոյթը որ կը պարզուի, օրինակ Կիւլպէնկեանի յատկացումով եւ խորհրդային գրելաձեւով հատորով մը: Անոր սկիզբի, կամ աւարտի էջերուն ծանօթագրական տողերուն մէջ մինչեւ իսկ այլակերպուած կ'ըլլայ մեկենաս հիմնարկին անունը, վերածուած՝ "Գյուլբենկյան"ի, զետեղուած՝ հաստատութեան կնիքին տակ: Ու երեւոյթը միակ անգամի յատուկ չէ: Աւտոր հետ նոյնպէս վրդովեցնող է տեսնել որ հիմնական գործեր ալ կը թոյլատրուի հրատարակել խորհրդային գրելաձեւով: Ամէնէն առղաղող օրինակներէն է անցեալները հասած Հ. Աճառեանի "Լիակատար քերականութիւն Հայոց լեզուի"ն, լոյս տեսած "Երեւանի Համալսարանի հրատարակչութիւն"էն (2005): Իսկական սրբապղծութեան դէմ յանդիման կը զգայ մարդ, տեսնելով զեղակազմ ու ոսկեզօծ խորագիրով պատկառելի հատորը, ա՛յդ գրելաձեւով. երբ մանաւանդ գիտէ թէ ժրաքախտ գիտնականը որքա՜ն յամառ պայքար մղած է ամբողջ կեանքն ու աչքին, մտքին լոյսը տպառած լեզուին պարտադրուած այդ այլանդակումին դէմ:

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել թէ կա՛ն դասական ուղղագրութեամբ լոյս տեսած հատորներ... եթէ վերհրատարակութիւնն են նախապէս դասականով պատրաստուած գործի մը: Բայց նոյնիսկ անոնց բաժին կը հանուի այլանդակումէն. ծանօթացումի, վերջաբանի, եթէ կան նոր նախաբան մը կամ կցուած բաժիններ (բառարան, ծանօթագրութիւն, եւլն.), այդ էջերը ամբողջութեամբ գրուած կ'ըլլան խորհրդային գրելաձեւով, նոր Աբրահամեանը զետեղելով գեղատիպ հատորներու ծոցը:

Այս երեւոյթներով հարցը այլեւս հայաստանցի աթոռատէրերու տիէտ եսասիրութեան, անձնական չահուն սերունդներ զոհելու ընթացքին չի վերաբերիր. այլ տեսակ մը կրաւորական մեղսակցութեան որ ցոյց կը տրուի զասականին ճակատէն. մեղմ:

Այս չարքին ամէնէն աղաղակող օրինակը կը կազմէ վերջերս հասած գիրք մը. Կարապետ Սուրէնեանի "Օրագիր"ին (1943–2001) առաջին հատորը: Կարդալու արամադրող գործ մը (690 էջ) որ անձի մը օրագիրը ըլլալէ զատ կը ներկայանայ որպէս հետաքրքրական ժամանակագրութիւն: Այս մէկուն ալ մեկենասը կիւլպէնկեան հաստատութիւնն է:

Հատորին կողքին չապիկին վրայ հեղինակի անուն ու խորագիրը, կողքին վրայ կրկնուած հեղինակի անունը խորհրդային գրելաձեւով"ին: Շապիկին ներսի ծալքին վրայ Կ. Սուրէնեանը ներկայացնող, գործերը թուող ամփոփ տեղեկութիւնը՝ նոյնպէս: Խորհրդայինով են ծանօթութեան մէջ նոյն "Գյուլբենկյան"ով, 2005 Մայիս 17 թուակիր նախաբանը, ըստորագրուած՝ հեղինակին կողմէ:

Անձին մասին հետեւեալ քանի մը տեղեկութիւնները աւելի հասկնալի կ'ընեն պատ մը բծախնդրութեան ակնկալութիւնը. Կ. Սուրէնեան արեւմտահայ է. ծրնած Ա.Թէնք (1925): Երկրորդ՝ Մելգոնեան կրթական հաստատութեան մէջ ուսանած է եօթը տարի, ապա 1946ին ներգաղթած: Բայց արեւմտահայ, ապա Մելգոնեանի ան ըլլալու պարագաները որպէս պարզ տեղեկութիւն մնացած են չապիկին ներծալ կտորին վրայ, առանց գործօն թելադրականութեամբ առընչուելու գործին մէջնուկին:

Արշակաւանին մայր դուռը կը բացուի "Մասն առաջին" ով. Մելգոնեանի ուսերորդ դասարանով սկսած յուչագրութիւնը մաքուր գրական արեւմտահայերէնով է, դասական ուղղագրութեամբ. բայց առաջին էջէն այդ զոյգ յատկանիշերը անկարելի համակեցութեան մը բռնադատած են, քանի որ էջատակի ծանօթագրութիւնները արեւելահայերէն են եւ խորհրդային գրելաձեւով: Ու այս երեւոյթը տեւած է 450 էջ, մինչեւ "Մասն երկրորդ" (1947 – 1963):

Հոնկէ այլեւս ներգաղթած հեղինակը գրած է արեւելահայերէն ու խորհրդային գրելաձեւով: Մնացեալ մօտ 250 էջը այդպէս է:

Ինչ կը վերաբերի արեւմտահայերէնի անցքին, պէտք է բնական երեւոյթ նկատել, գիտնալով որ ներգաղթած գրագէտը իրաւունք չունէր իր մայրենին գործածելու. թէ 15 տարեկան անկախ Հայաստանի մէջ հրատարակութեան համար նոյն պարտադրանքը չէր զօրեր, բան պիտի չէիր խէր: Բայց ինչ կը վերաբերի ուղղագրութեան, նոյնը չէ պարագան: Դժուա՞ր էր փոխել, կամ փոխել տալ խորհրդային դրելաձեւը ու հատորը լոյս ընծայել թէեւ հայերէնի երկու ճիւղերով, բայց նո՛յն ուղղագրութեամբ: Նոյնիսկ եթէ մաս մը կրկին չարելու հարց պիտի ներկայանար, մեկենաս հաստատութիւնը տակէ խուսափողը պիտի չըլլար անկասկած:

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ընթերցող ի՛նչ հասարակութեան ուղղուած է հրատարակութիւնը. հայաստանցիի՞ն որ ամէն առիթով կ'ըսէ թէ արեւմտահայերէնը չի հասկնար, վրդիւրք՝ դասական ուղղագրութեամբ, թէ Սփիւռքի Հայուն որուն չուրջ 700 էջնոց երկու հատորի ընթերցողը իրաւունք ունի խորհրդային կըրելաձեւին այսօրուան գործածութեան բացատրութիւն մը ուզելու:

Ա. ԹՈՌՈՅԵԱՆ

ՀԻՆ ՋՈՒՂԱՅԻ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒ ՔԱՆԴՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՆՇԱՆ Ծ.Վ. ԹՕՓՈՒՋԵԱՆԻ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Ատրպատականի Հայոց Թեմի առաջնորդ Նշան Ծ.Վ. Թօփուզեան առաջին անձը եղած է, որ իր ընկերակիցներուն հետ, 2005 Դեկտ. 13ին եւ հինգ օրերու երկայնքին ականատեսը եղած է Նախիջեւանի Հին Ջուղայի բնակավայրի հայկական խաչքարերու քանդման եւ սրբապղծման երեւոյթին: Ատենին արձագանգած ենք եղած բոլոր բողոքներուն: Ստորեւ "Ազդակ"ի Յունուար 23ի թիւէն կ'արտատպենք այն թղթակցութիւնը, որ կը վերաբերի Նշան Ծ. Վարդապետի տուած մանրամասնութիւններուն, Անթիլիաս տեղի ունեցած հանդիպումին, զոր կազմակերպած էր Հայ Եկեղեցւոյ Համաշխարհային ուսանողներու միութեան (ՀԵՀՈՄ) վարչութիւնը Յունուար 21ին:

***

Մեծ թիւով ուսանողներու եւ հիւրերու ներկայութեան Անթիլիասի կաթողիկոսարանի ՀԵՀՈՄի կեդրոնատեղիին մէջ տեղի ունեցած դասախօսական երեկոյին բացումը կատարեց ՀԵՀՈՄի հոգեւոր խորհրդատու Յուսիկ Վրդ. Մարտիրոսեան, որ նշեց, թէ ՀԵՀՈՄը հայ մշակոյթի եւ պատմական արժէքներու պաշտպանութիւնը իր առաքելութեան մէկ մասը նկատելով է, որ կազմակերպած է դասախօսական այս երեկոն: Զեռնարկը կը վերաբերի չուրջ 7–8 տարիներ առաջ սկսած Հին Ջուղայի պատմամշակութային կոթողներու նոր քանդումներուն: Հայր սուրբը ներկայացուց օրուան դասախօսը՝ նշելով, թէ ձեռնարկը աւելի զրոյց պիտի ըլլայ մշակութային ոճիրի ականատեսի մը հետ:

Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեան իր դասախօսութեան սկսելով նշեց, որ չուրջ ամիսէ մը ի վեր համայն հայութիւնը կը գտնուի Հին Ջուղայի գերեզմանատուներու քանդումին ստեղծած տագնապի մթնոլորտին մէջ: Նախիջեւան եղած է պատմական Հայաստանի անբաժանելի մէկ մասը: Նախիջեւանի եւ Հին Ջուղայի պարպեանները լաչքարներու պատրաստութեան աշխատանքին մէջ եղած են չատ չբնորհալի եւ Նախիջեւանի մէջ եղած են հայկական ճարտարապետութեան եւ մշակոյթին ամէնէն նչանաւոր ռահվիրաները:

Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեան այս կարճ մուտքը կատարելէ ետք ափսոսանքով նշեց, որ այսօր Նախիջեւանի եւ մանաւանդ Հին Ջուղայի մէջ գէթ բախտաբար ոչ մէկ հետք գոյութիւն ունի այն բազմաթիւ եկեղեցիներուն եւ մշակութային կոթողներուն, որոնք գոյութիւն ունեցած են պատմութեան ընթացքին: Ապա բաղդատութիւն մը կատարեց Նախիջեւանի ներկայացուցած ներկայ վիճակին եւ իրանահայութեան վիճակին միջեւ՝ մասնաւորաբար խօսելով պետական այն հոգածութեան մասին, զոր Իրանի պետութիւնը կը տածէ իրանահայութեան եւ Իրանի մէջ գտնուող հայկական կրօնական հաստատութիւններուն նկատմամբ, եւ ասիկա՝ Իրանի բոլոր երեք թեմերուն՝ Ատրպատականի, Թեհրանի եւ Սպահանի թեմերուն պարագային:

Ան մէկ–մէկ ներկայացուց այն եկեղեցիները եւ սրբատեղիները, որոնք Ատրպատականի թեմին մէջ Իրանի իշխանութեան հոգածութեան առարկաներն են: Անմասնաւորաբար կեդրոնացաւ Ս. Մեսրոպոս Նախավկայի վանքին վրայ, որուն մօտ կը գտնուի իրանական ճուլֆա քաղաքը, որուն մէջ կը գործէ Իրան–Հայաստան ազատ չուկայի տարածքը՝ իբրեւ տնտեսական եւ առեւտրական բարենպաստ ելք Հայաստանի Հանրապետութեան համար:

Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեան յայտնեց, որ երբ կ'ներթանք դէպի Ս. Մեսրոպոսի վանք, սահմանին միւս կողմը՝ Նախիջեւանի հողերուն վրայ, երեք բլուրներու վրայ կը տարածուին խաչքարեր, որոնցմէ ամէն մէկը անկրկնելի է իր ոճով ու արուեստով: Անոնցմէ ոչ մէկը միւսին կը նմանի: Ամէն մէկը հայկական մշակոյթի գոհար մըն է: Այս խաչքարերուն կողքին բլուրի գագաթին վրայ տեսնուր կար Պոմպլոզի ժամ եկեղեցին, որ ներկայիս գոյութիւն չունի, Աղրբեջանցիներուն խափանարարութեան պատճառով: Այս եկեղեցիին հետ կային նաեւ ուրիշ երկու եկեղեցիներ, որոնք նոյնպէս անհետացած են այսօր:

Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեան այնուհետեւ ներկայացուց, թէ ի՛նչպէս եկեղեցիները քանդելէ ետք կարգը հասաւ գերեզմանաքարերու սրբապղծման, 1997 թուականի՛ ի վեր, երեք հանդրուաններով, որոնցմէ վերջինը անցեալ տարուան 13 Դեկտեմբերի երեք օրերու վրայ տարածուած ժամանակաշրջանն էր: Առաջնորդ հայր սուրբը բաւական յուզուած նկարագրեց, թէ ի՛նչպէս օր ցերեկով աղրբեջանցի 200 վնասորներ, տարածուած Հին Ջուղայի գերեզմանատան երեք բլուրներուն վրայ, հակայ մուրճերով, պուլտոզըրներով եւ բեռնակառքերով քանդեցին գերեզմանաքարերը եւ զանոնք թափեցին Արաքս գետի հովիտը:

Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեան խօսեցաւ նաեւ այն քարոզչական աշխատանքներուն մասին, զոր կատարած են իրանահայ գաղութի երեք առաջնորդները եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը՝ մարդկութեան դէմ կատարուած այս ոճիրը դադրեցնելու համար: Առանձնապէս հայր սուրբը ըսաւ, որ եթէ 1915ին տեղի ունեցածը մարդոց ցեղասպանութիւն էր, ապա մէկ դար ետք՝ 13 Դեկտեմբեր 2005ին տեղի ունեցածը հայկական մշակոյթի ցեղասպանութիւնն է, օգնութեամբ եւ մեղակցութեամբ նոյն ցեղասպաչ Թուրքիոյ, որ նոյնպէս իր տարածքին կ'ոչնչացնէ հայկական մշակութային կոթողները: «Այս սիկա մաս կը կազմէ փանթուրքական ծրագրին, որ կը միտի ոչնչացնել հայութեան հետքը», յայտնեց Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեան: Ան նաեւ նչեց, որ ներկայիս Նախիջեւանի հայկական յուչարձանները ամբողջական չիշողութիւնը պահած է միայն հայրենի դիտնական Աբրահամ Այվազեանի ուսումնասիրութեան երկու հատորներուն մէջ, որոնցմէ առաջինը հրապարակուած է Երեւանի մէջ՝ Ատրպատականի Հայոց Թեմին օժանդակութեամբ, իսկ երկրորդ հատորը լոյս տեսած է վերջերս՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Լուսաւորչականութեան տպարանէն:

Այնուհետեւ ներկաները դիտեցին Նշան Ծ. Վրդ. Թօփուզեանի եւ իր ընկերակիցներուն ականատեսի աչքերով նկարահանուած տեսերիզը Հին Ջուղայի գերեզմանատուններուն քանդման մասին:

Հարցում – պատասխանէ ետք ճեմասրահին փակումը կատարեց երկար տարիներու Իրանահնդկաստանի (Սպահան) առաջնորդ եւ ներկայիս Փունէյթի ու Արեւելեան Ծոցի երկիրներու կաթողիկոսական փոխանորդ Կորիւն Արք. Պապեան, որ Իրանի հայ գաղութին եւ Նախիջեւանի մասին պատմական հակիրճ ներկայացում կատարելէ ետք, ներկաներուն ուչադրութեան յանձնեց մէկ իրականութիւն, որ այսօրուան աչխարհաքաղաքական պայմաններուն մէջ մեծ պետութիւնները կը հետաքրքրուին միայն ու միայն իրենց նիւթական չահով եւ ոչ թէ իրաւազուրկ ժողովուրդներու չահերով կամ ազգային մչակոյթներու ոչնչացմամբ:

Իտալահայ Նամակաւոր

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻԻՆ ՀՌՈՄԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի Փետրուար 23ի երեկոյեան ժամը 8:00ին Հռոմի Լեւոնեան հայ դպրեվանքի Շնորհալի սրահին մէջ նշուեցաւ "Վասն կրօնի եւ Հայրենեաց" քաջ հերոսամարտիկներու տօնը յատուկ յայտագրով մը:

Ներկաներ, այդ օրը, ամենայարմար օրն էր ներկայացնելու՝ իտալացի հայասէր գրող ու Եղիշէ վարդապետի գործերուն եւ Վարդանանց պատմութեան մասնագէտ Տոն Ռիքարտօ Փանէի "Վարդանի ու հայ մարտիրոսներու պատմութիւնը" խորագրով գիրքը:

Հանդիսութիւնը կը վայելէր Լեւոնեան դպրեվանքի մեծաւոր՝ հայր Միքայէլ Ծ. Վրդ. Մուրատեանի հովանաւորութիւնը. ներկայ էին նաեւ Անարատ Յղութեան հայ քոյրերը, իսկ Իտալիոյ մօտ ՀՀ դեսպանութիւնը կը ներկայացնէր Տիկ. Զարա Ն՛արտիրոսեան:

Փառատօնը սկիզբ առաւ Պ. Ռոպէր Ա՛թթարեանի ողջոյնի խօսքով որմէ ետք բեմ բարձրացաւ Տիկ. Անոնա Սերինեան - Տայուօ եւ ներկայացուց Ա՛արայրի հերոսները, Տիկ. Սերինեան խօսեցաւ նաեւ գրքին մասին: Փառատօնին ներկայ էր նաեւ Պ. Ֆաւմի Տոնաթօ անօրէնը՝ Զիթթա Նուօվա հրատարակչատան՝ որ յանձն առած է սոյն գրքին հրատարակումը, եւ այսպէսով մասնակցած Հայերուն համար այս չատ կարեւոր տօնակատարութեան:

Գրքին հեղինակը՝ Տոն Ռիքարտօ իր խօսքին մէջ, շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն ու երեկոյթը կազմակերպողներուն, ապա անդրադարձաւ "Եղիշէ եւ Վարդանանց զօրավարաց պատգամին" ան հատուածները կարդաց Սղիշէի դրուագներէն, իտալերէնի թարգմանուած, ապա անդրադարձաւ մարտիրոսներուն, խաչի նշանի ու խաչքարերու կարեւորութեան:

Գեղարուեստական յայտագիրը, յատուկ Վարդանանց տօնին, ներկայացուցին Լեւոնեան վարժարանի ու Անարատ Յղութեան հայ քոյրերու միաբանութեան նորընծաները արտասանութեամբ ու երգերով "Վարդանանց", "Լռեց ամպերը եկան" ու "Պլպուլն Ա՛արայրին":

Խօսք առաւ նաեւ Հայաստանի դեսպանատան ներկայացուցիչը Տիկ. Զարա Մարտիրոսեան. ան վեր առաւ Ա՛արայրի, Սարդարապատի ու Արցախի հերոսներու քաջութիւնը ու մարտիրոսութիւնը ապա ըսաւ որ «Հայերը պէտք է միացած մնան բռունցքի մը պէս, որպէսզի ըլլան, միշտ գօրաւոր»:

Հոսկ բանքը արտասանեց Միքայէլ Ծ. Վրդ. Մուրատեան որ չնորհաւորեց ըլլալիս հեղինակը՝ Տոն Ռիքարտօ Փանէն, գնահատեց գինք որպէս աշակերտ ու ընկերացող նաեւ անոր ուսուցիչը Փրոֆ. Կապրիէլլա Ուլուհոճեանը, ու բոլոր անոնք որոնք Սփիւռքի մէջ կը գործեն հայապահպանման ի խնդիր: Վարդապետը խրախուսեց իտալացի բարեկամները «որոնք Հայոց պատմութիւնն ու լեզուն ճանչնալով, զանոնք կը ճանչցնենք (իրենց գրութիւններով ու թարգմանութիւններով) նաեւ՝ ոչ հայերուն» չարունակելու իրենց այս վսեմ գործը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

*
**

Միլանոյի Հայ Կեանքեն

«Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուչ եւ վեց վկայիցն, որոնք կատարեցան ի մեծի պատերազմին 451 թուին - Վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց -»:

Փետրուար 23, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 18:30ին Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ պատարագով ոգեկոչուեցաւ Վարդանանքը:

Փետրուար 25, ժամը 21-ին Միլանոյի Հայ Տան մէջ տեղի ունեցաւ Վարդանանց գեղարուեստական տօնակատարութիւնը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Երեկոն կազմակերպեց Իտալիոյ Հայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը առաջնորդութեամբ հոգեւոր հովիւ Հայր Աբգ. Շահէնեանի:

Ներկայ էր երեկոյին, քաղաքս հիւրասիրաբար գտնուող Հայաստանի Հանրապետութեան Մշակոյթի փոխ նախարար Պ. Գագիկ Գուրզեանը:

Եկեղեցւոյ երգչախումբը "Տէրունական Աղօթքով" եւ "Հայրապետական Օրհներգ"ով սկսաւ յայտագրի գործադրումը:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ, իտալերէնով, Անտրէա Բոսսէթթի, որուն յաջորդեցին մէկնընդմէջ արտասանութիւններ, մեներգներ, երգչախումբ եւ բանախօսութիւններ: Շաքէ Բամպակեան արտասանեց Սմբատ Շահազիզի "Մեռնող հայրենասէրի" բանաստեղծութիւնը, Թանիա Իսոյեան՝ Վահան Թէքէեանի "Խորհուրդ Վարդանանց"ը: Երաժշտական կտորներ բաբաջանեանէն ու Ցարութիւնեանէն "Վաղարշապատի պար"ն ու "Սասունցիներու պար"ը, դաշնակի վրայ նուագեց Անի Մարտիրոսեանը: Մեներգներ կոմիտասէն "Հայաստան"ն ու "Հորովել"ը, ինչպէս նաեւ արտասանութիւն իտալերէնով "Ես իր անույշ Հայաստանի" կատարեց մեր գաղութին քաջ ծանօթ, տարիներ ապրած մեզ հետ, հայրենաբնակ երգիչ Կարէն Միրզոյեանը: Երգչախումբի յայտագիրը կ'ընդգրկէր նաեւ "Վարդանանց Շարական"ը, "Ով Հայկազունք" եւ "Կտակ Վարդանանց" երգերը: Օրուան բանախօսն էր Հայր Սուրբը: Ան մանրամասնօրէն հանդիսատեսներուն ներկայացուց Վարդանանցի պատումն ու նորհուրդը, իսկ համառօտաբար, իտալերէնով, զան կատարեց Ալեքս Զէրութթին:

Հանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ Հայր Աբգէնի օրհնութեան խօսքով եւ երգչախումբի "Մեր Հայրենիք"ով:

Յայտագրի բովանդակութիւնը, անոր պատրաստութիւնը եւ երեկոյին յաջողութիւնը կը պարտինք հոգեւոր հօր ժրաջան ու անխոնջ աշխատանքին:

Գեղարուեստական երեկոյին յաջորդեց ճոխ հիւրասիրութիւն մը: Եղան անուանակոչութիւններու կենացներ ու մաղթանքներ:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Միլանո, 26·02·2006

*
**

Միլանոյի Հայ Կեանքեն

«Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց՝ հազար երեսուչ եւ վեց վկայիցն, որոնք կատարեցան ի մեծի պատերազմին 451 թուին - Վասն հաւատոյ եւ հայրենեաց -»:

Փետրուար 23, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 18:30ին Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ մէջ պատարագով ոգեկոչուեցաւ Վարդանանքը:

Փետրուար 25, ժամը 21-ին Միլանոյի Հայ Տան մէջ տեղի ունեցաւ Վարդանանց գեղարուեստական տօնակատարութիւնը, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Երեկոն կազմակերպեց Իտալիոյ Հայ եկեղեցւոյ վարչութիւնը առաջնորդութեամբ հոգեւոր հովիւ Հայր Աբգ. Շահէնեանի:

Ներկայ էր երեկոյին, քաղաքս հիւրասիրաբար գտնուող Հայաստանի Հանրապետութեան Մշակոյթի փոխ նախարար Պ. Գագիկ Գուրզեանը:

Եկեղեցւոյ երգչախումբը "Տէրունական Աղօթքով" եւ "Հայրապետական Օրհներգ"ով սկսաւ յայտագրի գործադրումը:

Բացման խօսքով հանդէս եկաւ, իտալերէնով, Անտրէա Բոսսէթթի, որուն յաջորդեցին մէկնընդմէջ արտասանութիւններ, մեներգներ, երգչախումբ եւ բանախօսութիւններ: Շաքէ Բամպակեան արտասանեց Սմբատ Շահազիզի "Մեռնող հայրենասէրի" բանաստեղծութիւնը, Թանիա Իսոյեան՝ Վահան Թէքէեանի "Խորհուրդ Վարդանանց"ը: Երաժշտական կտորներ Բաբաջանեանէն ու Ցարութիւնեանէն "Վաղարշապատի պար"ն ու "Սասունցիներու պար"ը, դաշնակի վրայ նուագեց Անի Մարտիրոսեանը: Մեներգներ կոմիտասէն "Հայաստան"ն ու "Հորովել"ը, ինչպէս նաեւ արտասանութիւն իտալերէնով "Ես իր անույշ Հայաստանի" կատարեց մեր գաղութին քաջ ծանօթ, տարիներ ապրած մեզ հետ, հայրենաբնակ երգիչ Կարէն Միրզոյեանը: Երգչախումբի յայտագիրը կ'ընդգրկէր նաեւ "Վարդանանց Շարական"ը, "Ով Հայկազունք" եւ "Կտակ Վարդանանց" երգերը: Օրուան բանախօսն էր Հայր Սուրբը: Ան մանրամասնօրէն հանդիսատեսներուն ներկայացուց Վարդանանցի պատումն ու Նորհուրդը, իսկ համառօտաբար, իտալերէնով, զան կատարեց Ալեքս Զէրութթին:

Հանդիսութիւնը իր աւարտին հասաւ Հայր Աբգէնի օրհնութեան խօսքով եւ երգչախումբի "Մեր Հայրենիք"ով:

Յայտագրի բովանդակութիւնը, անոր պատրաստութիւնը եւ երեկոյին յաջողութիւնը կը պարտինք հոգեւոր հօր ժրաջան ու անխոնջ աշխատանքին:

Գեղարուեստական երեկոյին յաջորդեց ճոխ հիւրասիրութիւն մը: Եղան անուանակոչութիւններու կենացներ ու մաղթանքներ:

ԿԵԿԵԼ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Միլանո, 26·02·2006

- ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ -

ԱԹԷՆՔԻ ԵՒ ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ, Յունուար 30ին եւ 31ին յաջորդաբար տեղի ունեցած են Անթոնիա Արսլանի "Արտոյտներու ազարակը" գիրքին ներկայացումները հեղինակին ներկայութեան: Հատորը վերջերս յունարէնի թարգմանուած էր: Աթէնքի ներկայացումը տեղի ունեցած է Իանոս գրախանութին մէջ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան: Խօսք առած են հեղինակը, Հայ Դատի Յանձնախումբի ներկայացուցիչ Վերոնիք Քիւրէղճեան, դերասան Ալթօ Աբարեան, բանաստէր Մարթա Ձամուզեան, թարգմանիչը՝ Պետրոս Գասարճեան: Ջրոյցը վարած է Զաւարեան վարժարանի ուսուցիչ՝ Սթավրոս Ասպրեան: Բոլոր խօսք առնողները անդրադարձած են գիրքին բովանդակութեան ու Արսլանի կեանքի ծալքերուն, որոնք յառաջ բերած են հատորին գոյութիւնը: Հեղինակին առաջին գիրքն է, որու ընդմէջէն, ան կը նկարագրէ իր ընտանիքին ողբերգական ոդիսականը: Ջրոյցին մասնակիցները ընդգծած են թէ "Արտոյտներու ագարակը" քաղաքական գիրք մըն է, որ գայրոյթով միախառնուած լռութիւն կը պարտադրէ ընթերցողին: Ա. Արսլան յայտնած է որ գիրքը ֆիլմի պիտի վերածուի իտալացի ծանօթ բեմադիր Թաւիանի եղբայրներուն կողմէ: Աւելցուցած է որ հաւանական էր որ Թրքերէնի ալ թարգմանուի, բայց Թրքուհի թարգմանիչին հետ երբ հեռաձայնով խօսած է, ան մեծ խանդավառութիւն ցոյց տալով հանդերձ բաած է նաեւ թէ վըստահ չէ թէ պիտի կարենա՞յ զայն թարգմանելու աշխատանքը վերջացնել ձերբակալուելէ առաջ: Ցունաստանի մէջ ցարդ ծախուած են 3·000 օրինակ: Գիրքը թարգմանուած է 19 լեզուներու:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Ցակոբ Տէր Մելքոնեան սրահին մէջ, Ցունուար 27ին, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. "Զաւարեան" ուսանողական միութեան, տեղի ունեցած է "Մխանարար Հայրենիքի համար" ձեռնարկը, որու ընթացքին պաշտօնապէս յայտարարուած է "Զաւարեան Ֆոնտ"ը: "Զաւարեան" ուսանողական միութեան անունով ձեռնարկին բացումը կատարած է Ուռի Ցովսէփեան, որ ըսած է թէ «Դաշնակցական ուսանողութիւնը Հայրենիք "վերադարձ"ի առաջին իսկ օրէն գտնուած է պատնէշին վրայ»: Ան խօսած է վերջին չորս տարիներու ընթացքին տարուած աշխատանքներուն եւ յայտնած որ «այդ աշխատանքները իրենց համեստ բնոյթին մէջ հիմնաքարը պիտի հանդիսանան "դէպի Երկիր" ուղղուղ յատուկ չարտեր աշխատանքներուն»: Նչեալ նպատակին իրագործումը կը կարօտի նիւթական ներդրումներու եւ այդ նպատակաւ է որ ՋՈՄ-ը յառաջացուցած է "Զաւարեան Ֆոնտ"ը: Ցուցադրուած է տեսերիզ մը, ուր ներկայացուցած են Հայրենիքի ծառայութեան մէջ Հ.Ց.Դ. ՋՈՄ-ի կատարած անցեալի գործունէութիւնները: Խօսք առած է Հ.Ց.Դ. Բիւրոյի անդամ Մկրտիչ Մկրտիչեան, որ իր եզրակացութեան մէջ չեչտած է.- "ՋՈՄ-ի ձեռնարկած ներկայ գործը կաթիլ մըն է միայն համեմատաբար այն ակնկալութիւններուն, որ Հայ Հասարակութիւնը ունի իր դիտակից երիտասարդութենէն: Այս կաթիլը սակայն ի վիճակի է ստեղծելու աւելի ընդհանուր գործունէութեան մը նախադրեալները, եթէ տիրապետեն զաւարեանական բարոյականութիւնը, զաւարեանական հետեւողականութիւնը, զաւարեանական յամառութիւնը": Ձեռնարկը փակուած է "Սարգսապատ"ի ունկնդրութեամբ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՎԻՄԱԳՐԱԿԱՆ
ԹԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆԸ
Հատոր Բ.
ԱԳՈՒԻԼԻՍ

ԱՐԳԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Ա՛ինթիլիաս 2005

Հրատարակութիւն Գալուստ Կիւլպէնկեան Մատենաշարի

ԱՐՏՈՑՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ
ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ
Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ
ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Իսկական դինուոր պիտի ըլլայ· հին ժամանակուան պէս քաջասիրտ, կրկին հպարտօրէն ձի պիտի նստի, ինչպէս երբ Սմբատին եւ լազ բարեկամին հետ որսի կ'երթար: Եւ բացերես պիտի սպաննէ պատերազմի մէջ, ճշմարիտ օսմանեան պատերազմիկի պէս:

Եւ հրաժեշտի պահուն ինք եւ Սէսոսդրիս, այս զարմանալի զոյգը, իրարմէ բաժնուելով, երկուքն ալ տեսիլք մը կ'ունենան· ինք կը տեսնէ հայրը, ճշմարիտ մարդը որ ծանր կերպով մատնանիշ կ'ընէ ոսկորներու ճերմակ գոյնէն սպիտակացած անապատ մը: Կինը կը տեսնէ իր մայրը, արկածախնդիր իտալուհին որ Սղեքսանդրիոյ կառավարիչին հոմանուհին էր· ան կը պնդէ որ Եկիպտոս վերադառնայ:

«Ես ալ չըսի քեզի որ այս երկրէն, որ Աստուած անիծած է, հեռանա՛ եւ ինծի հետեւիս» կ'ըսէ կինը արդէն թեթեւցած: Բայց որովհետեւ բարի է, հրաժեշտի սիրահարական համբոյրով մը իրեն կու տայ բարձին տակը պահուած, թղթադրամներով լեցուած գեղեցիկ դիրքը զոր Սմբատ իրեն յանձնեց: Իսկապէս բարի է· դրամներուն կէսը միայն առաւ:

*
**

Դրօշակներով զարդարուած Իտալիոյ մէջ, երուանդ տխուր, մոայլ, դժբախտ, առաջին անգամ ըլլալով կ'անդրադառնայ որ իր ճակատագիրը որոշողը ինքը չէ: Առաջին անգամ ըլլալով անյագութեամբ կը կարդայ օրաթերթերը, հեգնական բարձր մռնչիւններ հանելով պատերազմի ճակատէն ղրկուած առաջին լուրերուն կապուած յաղթական բառերուն համար: Բոլորը համաձայն են որ կարճատեւ պատերազմ մը պիտի ըլլայ, հմայ որ Իտալիա ալ Համաձայնականներուն միացաւ զօրաւոր դիմաշրջութեամբ, նոր ճակատ մը բանալով:

"Աւստրիան անմիջապէս պիտի իյնայ" կը հաւաստեն անպատկառօրէն լրագրողները, համոզուած քառասուն տարի վերջ ալ թէ 1866ին եղածը իտալական յաղթանակ մըն էր, դինովցած որ երեք տարի առաջ ալ Լիբիան եւ Տասներկու կղզիները կրցած էին կորզել նոյն Օսմանեան կայսրութենէն զոր այսօր օրինաւոր կերպով կարելի պիտի ըլլայ կտոր-կտոր ընել:

«Ֆրանսան, Անգլիան, Ռուսիան մեզի պէտք ունէին յաղթելու համար, իսկ մենք ետ պիտի առնենք Թրիէնթոն եւ Թրիէսթէն» կ'երգեն տղաքը փողոցներուն մէջ, կը քարոզեն բոցավառ ճառախօսները սիկինիներուն, որոնք Ազատագրական չարժման ժողովներուն սրահները կը լեցնեն: Շատ երիտասարդներ կամաւոր կը դրուին, չատեր կ'երազեն օդանաւային նոր մեքենաները՝ օդանաւերը, օդին մէջի հրոսութիւնները, դեղեցիկ պատերազմը, նոր թնդանօթները, հրետանիները, խոշոր Պերթան, այս բոլորը:

Պատերազմը յիսուն տարուան խաղաղութենէն վերջ մահացու դինովութիւն մըն է: Եղուարդ եւս կայէլ ալ կը կարդան, կը հրապուրուին· ինչքա՛ն ճանճրանալի զարճած է հիմա զպրոցը աշխարհի մը մէջ որ յանկարծակի երիտասարդացաւ, կեանքով լեցուեցաւ, ցայտող գոյներով եւ բուռն եղելութիւններով: Անատոլուի ճամբորդութիւնը, այնտեղի ազգականները, նաեւ նոր ինքնաչարժը որ այնքան խանդավառութիւն ստեղծած էր, անյայտացան իրենց ուշադրութենէն, իրենց մղձաւանջին հետ:

Բայց Եղուարդ որ տասնըվեց տարեկան է եւ վարել սկսելու տարիքը պիտի ունենար, ահաւասիկ որ կը մերժէ եւ երբեք պիտի չուզէ վարել սորվիլ: Սմբատի կեանքին ընթացքին իր փոքրիկ, կլորիկ մարմինը, առասպելական գլխարկը գլուխը, պիտի տեսնուի վարորդի մը քովը, որ յաճախ կը փոխուի, որովհետեւ եղաւարդ դիւրագրգիռ եւ քմայքոտ է:

Մինչդեռ կայէլ, Ցուլիսի ճանճրանալի օր մը կը վերադտնէ ինքնաչարժը եւ անմիջապէս կը սիրահարի անոր: Դէպի հեռուն գտնուող ընտանիքը ճամբորդութիւնը կը վերածուի նոր հնարուելիք հէքիաթական արկածախնդրութեան մը, որուն հերոսը կ'ըլլայ ինքը, հզօր կարմիր Իղթա Ֆրասքինին սանձուղը, հմայ որ յարդանոցին մէջ անչարժ պահուըտած վայրի անասունի մը կը նմանի: Բայց չուտով պիտի զողնայ բանալին եւ պիտի սորվի չարժիչը աչխատցնել: Եւ ամբողջ կեանքին մէջ պիտի ըլլայ ուշադիր բայց համարձակ եւ կարելի է ըսել անխոհեմ չարժավար մը, արագութենէն գինովցող եւ իր մատերուն ճկունութեան, վստահ որ պիտի կարենայ կառավարել ամէն յանդգնութիւն:

Մայիսի այդ հիանալի վերջաւորութեան երուանդ կոյրի մը պէս է հանդէպ իր զաւակներուն, կնոջ եւ անոր ազգականներուն: Ամառուան շրջանին համար բոլորը կը փոխադրէ Տոլոյի ամարանոցը, բայց ինք ամէն առաւօտ հապճեպով խըմելէ վերջ հացով կաթը եւ սուրճը, մինչ Լէթիցիա ոտքի, լուութեամբ կը սպասարկէ, կը մեկնի: Քաղաք տանող գնացքը կ'առնէ մինչեւ Հիւանպանոյ, հոն կը թաղուի գործին մէջ, եւ յետոյ տեղադրին կը փնտռէ լուրեր զրոս չի գտներ:

(Շար. 55)

(Շար. Ա· էջէն)

յայտարարեց որ միակ պատասխանատուն ինք է Տուժայլի 148 զինուցիներու մահուան (1982ին իրեն դէմ մահափորձ մը գործուած էր)։ Մարտ 1ի նիստին, յստակ կերպով ըսած է· – "Ես եմ պատասխանատուն։ Ինչո՞ւ կ'երթաք ուրիշներ փնտռելու եւ բանտ նետելու։ Ես տուի զիւղին մրգատատնները քանդելու հրամանը"։ Պաղտատի մէջ ոճրափորձերը չեն դադրած եւ նոյն օրը թմկարդ կառք մը պայթած է ոստիկանատան մը մօտ· 25 մեռեալ կար եւ 58 վիրաւոր։ Նոյնման ուրիշ ոճրափորձ մըն ալ գործուած է կայարանին մօտ· հոն ալ երկու մեռեալ կար։

ԳԱԶԱՑԻ մէջ, պայթումի մը զոհ գացած է իսլամական ճիհատի զինուորական ղեկավարը՝ Խալէտ ալ-Տահտուհ, որ պատասխանատու կը նկատուի վերջին ոճրափորձերուն։ Ճիհատը կ'ամբաստանէ Իսրայէլի քանակը, ինչ որ Իսրայէլ հերքած է։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Մարոնի եկեղեցին թելադրած է նախագահ Լահուտի որ քաշուի, ինչ որ աննախընթաց է։ Մարոնի եպիսկոպոսներու խորհուրդը, ամսական իր ժողովի աւարտին, յայտարարած է՝ "Նախագահը միակն է, որ կրնայ դատել թէ իր մնալը կամ մեկնիլը օգտակար է երկրին։ Ուրեմն պարտի ստանձնել իր պատասխանատուութիւնները Աստուծոյ եւ Պատմութեան առջեւ"։

ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ
DE MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE EXTRAORDINAIRE

L'Assemblée générale extraordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:
Le Dimanche 5 mars 2006 à 15 heures
au Centre Culturel Sahak-Mesrop
339 avenue du Prado — 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1- Présentation du rapport du Conseil d'Administration.
2- Adoption des statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
3- Modification de nos statuts actuels en vue de leur harmonisation avec les statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
4- Pouvoirs aux fins de formalités.

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

La
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
organise
UNE
Conférence-débat
LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN
par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)

Vendredi 17 mars
à 19 heures

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

Association Arménienne d'Aide Sociale
A.A.A.S.
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»
Inauguration d'un Centre d'Accueil et de Formation destiné aux demandeurs d'asile de nationalité arménienne

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés a inauguré le 15 novembre 2005 son centre d'accueil et de formation destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Avec ses partenaires, l'AAAS accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionneles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement contactez-nous à l'adresse suivante :
AAAS - Centre d'Accueil et de Formation
5, rue du Marché Ordener
75018 Paris
Tél. : 01. 42. 63. 32. 45
Fax : 01. 42. 63. 32. 81
E-mail : aaas.retour@free.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՄԱՋի Փարիզի Ազչալոյս Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ, Մարտ 4, ժամը 16ին սովորական հաւաքատեղին։ Օրակարգ՝ պատգամաւորի ընտրութիւն։

□

VIENNE
Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80** de 14h à 19h.

□

Section d'Issy-les-Moulineaux

LOTO ANNUEL

La Croix Bleue d'Issy-les-Moulineaux organise son Loto annuel,
le Dimanche 5 mars à 14h30
à la Halle des Epinettes
45-47 rue de l'Egalité
92130 Issy-les-Moulineaux

Venez jouer en famille, de nombreux lots sont à gagner et l'après-midi sera suivi d'un goûter.

□

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant
le samedi 11 mars
à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par
Adiss HARMANDIAN
Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8· –
ԺԲ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

***

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս· ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10·–
ԺԲ· օր Մեծ Պահոց

Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒԻՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան կը յանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին **ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ** *երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանդստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով·* –

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 8ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻԶԻՆՔ։

***

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ժամը 17·30ին

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8
Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցի
(Սէն Ժերմէ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԳ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(Սէնթ Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԳ· ԹԱՇՃԵԱՆ

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise des

JOURNÉES D'AMITIÉ
BAZAR DE CHARITÉ ANNUEL

les 11 et 12 mars

dans la salle polyvalente de la Paroisse Catholique arménienne de Paris
13 rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Confection — Librairie — Articles ménagers — Jouets, etc...

Métro : République — Rambuteau — Filles du Calvaire

Un repas chaud sera proposé le **dimanche 12 mars,** après la messe.

***

Le Bazar de charité est l'une des principales manifestations permettant de recueillir des fonds pour les œuvres de l'association et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi.**

CABINET TERZIYAN

Toutes Assurances Toutes Compagnies

MEILLEURS PRIX — MEILLEURES CONDITIONS
AUTO — MULTIRISQUES HABITATION ET COMMERCE
MALADIE — PREVOYANCE RETRAITE VIE CAPITALISATION

13, rue Lamartine, 75009 PARIS
Tél. : 01. 42. 82. 01. 41

ապահովագրական Ձեր հարցերուն համար
մի՛ վարանիք դիմելու մեզի

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՐՏ 4
SAMEDI
4 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.404 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.404

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 28-Ի ՑՈՑՑԵՐԸ

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Փետրուար 28ի ցոյցերուն մաս կազմած է Նոր Ջուղան ալ "Արարատ" միութեան սրահին մէջ կազմակերպուած բողոքի հաւաքոյթով. մասնակցած են Իրանի հայկական ազգային-եկեղեցական բոլոր մարմինները, կազմակերպութիւնները:

Բարձրն Ծ. Վրդ. Զարեան ելոյթ ունեցած ու դատապարտած է ոճիրներն ու սրբապղծութիւնները: Հայ Դատի յանձնախմբին Ն. Մինասեան չէշտած է թէ նման արարքները ոտնակոխ կ'ընեն մարդկային արժանապատուութիւնն ու հաւաքական յիշողութիւնը:

Աւարտին բոլոր մասնակիցները ղիմումներ յղած են ՄԱԿ-ին, ԻՒՆԷՍԿՕ-ին, միջազգային տեսեններու, Եւրոպական Խորհրդարանին, պահանջելով դատապարտել քաղաքական, կամ այլ դրդապատճառներով տարբեր ազգերու եւ կրօնքներու պատկանող կոթողներու ոչնչացումը:

⁂

ԼՈՆՏՈՆԷՆ ԱԼ ՋԱՅՆ ՄԸ ՀՆՉԵՑ

Փետրուար 28 Երեքշաբթի յետմիջօրէին խայթող ցուրտով յիսուն հոգի ներկայ էին Հայ Դատի յանձնախումբին կազմակերպած բողոքի ցոյցին, Ազրբեջանի դեսպանատան առջեւ:

Անցորդներ պահ մը կանգ առնելով կը դիտէին պաստառներուն վրայ Նախիջեւանի հայկական դերեզմանոցին քանդումին նկարները: Յուշարարներէն հազիւ 20 քայլ հեռաւորութեան վրայի դեսպանատան չինքէն կը նշմարուէին լուսանկարողներ եւ դիտողներ: Այդ միջոցին ոստիկան մը մօտենալով կ'ըսէր. "Դուք, Հայերդ, խաղաղասէր ժողովուրդ էք, այդ պատճառով մեր թիւը քիչ է. երկու ոստիկան միայն":

ՀՄԸՄ-ի երիտասարդութիւնը անտեսելով ցուրտը, փողոցէ-փողոց թռուցիկ կը ցրուէր անցորդներուն, տեղեակ պահելու հայկական պատմական դերեզմանոցին քանդումին: Սակայն ամօթալի էր եկեղեցականի մը բացակայութիւնը. դոնէ "Հոգւոյն հանգուցելոց"ով մը կը յիշատակուէին Սումգայիթի զոհերը: Դեռ երկու օր առաջ առաջնորդ Նաթան Եպսկ. Յովհաննիսեան Ս. Եղիշէ եկեղեցւոյ մէջ կը յայտարարէր քաջաբար. "Եթէ մենք լռենք, քարերը պիտի աղաղակեն": Բայց դժբախտաբար այս հռետորականը գործի չվերածուեցաւ. ո՛չ ինք ներկայ եղաւ ցոյցին, ոչ ալ ուրիշ հոգեւորական մը ղրկեց, մասնակցելու Նախիջեւանի հայկական գարաւոր սրբութիւններուն քանդումին դատապարտութեան:

Մ. ՋԱՓԱՐԵԱՆ

Ի. ԱԼԻԵԻ ԿԸ ԿՐԿՆԷ «ՄԵՐ ՀԱՄԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆՍՊԱՌ ՉԷ»

Ազրբեջանի նախագահը Մարտ 1ին այցելած է Ազդամի Բարդայի ու Թարթառի շրջաններէն ուր կեդրոնացած են Ղարաբաղէն գաղթածները: Ի. Ալիեւ այցելած է այդ վայրերուն մէկ գաղթականներուն համար բնակավայրերու շինութեան, ծաղկեպսակ զետեղած հօղը արձանին, հիմնադրէքը ըրած մարզական համալիրի մը: Ապա խօսք ուղղելով Բարդայի գաղթականներուն, ըսած է. "Ներկայիս Ադրբեջան մեծ հարց մը ունի. Ղարաբաղի հարցն է ան: Միւս հարցերը աստիճանաբար կը հարթենք, ընկերային հարցերը կը լուծուին: Ղարաբաղի համար ալ բանակցութիւններ կը տարուին: Այսուհանդերձ մեր համբերութիւնը անսպառ չէ: Մեր հողերէն հրաժարելու միտք չունինք: Մենք թէ՛ ռազմական, թէ այլ մարզերու մէջ Հայաստանէն բազմապատիկ հզօր ենք: Հայաստան երբեմ չի կրնար մրցակցիլ մեզի հետ":

Նոյն ոճը գործածած է Թարթառի մէջ ալ. յայտարարած է. "Շրջանը թշնամիին հետ ճակատումի դիծը կը կազմէ: Անոր պարզացումին համար պետութիւնը ամէն կարելին պիտի ընէ, յատկացումներ ըրած ենք": Հոն եւս անդրադարձած է Ղարաբաղի հարցին ու ըսած. "Լուծումը երկու ճամբայ ունի. խաղաղարարը կամ պատերազմականը: Լուծումի համար որը որ հարկաւոր ըլլայ այդ մէկը կ'ընտրենք":

Ալիեւ Թարթառի մէջ հիմնադրէքը ըրած է ախտաճանաչումի 500 անկողինով կեդրոնի մը:

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՒԱՋ- ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

Վաղը լոյս կը տեսնէ "Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ"ի Նոր (322) թիւը որ նուիրուած է Ֆրանսայի Հայոց Թեմի կանոնագրութեան, հետեւեալ բովանդակութեամբ. –

Հարցազրոյց
Նորվան Եպիսկոպոսի հետ **Ժ. ՉՈԼԱՔԵԱՆ**
եւ
Հատուածներ Ֆրանսահայ թեմի նոր կանոնագրութենէն

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ եւ Հնդկաստան պատմական համաձայնագիր մը ստորագրած են հիւլէական ոչ պինուրական համագործակցութեան շուրջ: Համաձայնագիրը աննախընթաց կը նկատուի, անոր համար որ Հնդկաստան (հիւլէական ուժի տէր պետութիւն 1998էն ի վեր), երբեք չէ ստորագրած ոչ տարածման ուխտը: Եթէ Գոնկրէսը (Խորհրդարան) վաւերացնէ, աշխարհի ամէնէն ծաւալուն ժողովրդավարութիւնը մուտք կը գործէ աշխարհի մեծերու ակումբը:

ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ եւ բժիշկներու սենիքաները հաստատած են Մարտ 2էն 3ի գիշերը եւ Օգոստոս 1էն ընդհանուր հիւանդութեանց բժիշկներու այցեգինը 20էն 21 Եւրոյի կը բարձրանայ, որու փոխարէն բժիշկներն ալ յանձն առած են խնայողութեան դիմել: Այս խնայողութիւնները

(Շար.ը Դ. էջ)

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԹԵՄԻՆ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԹԵՐԻՆԵՐԸ

Բաւական ուշադրութեամբ կարդացի Ֆրանսահայ թեմին նոր կանոնագրութիւնը: Մանրամասն, բծախնդրութեամբ կատարուած աշխատանք որուն խմբագիրները ով գիտէ քանի՛ ժողովներու ժամանակ յատկացուցած, ի՛նչ վէճերու մասնակցած, յարմարագոյն ձեւակերպումին համար ճգնած, քանի՛ սրբագրութեան, վերաշարադրանքի ձեռնարկած են: Այս բոլորը՝ ընդհանուր շահուն, Ֆրանսայի մէջ աւելի կազմակերպ համայնքային կեանքի մը սիրոյն: Էական գործին կատարուելէն զատ կ'ուրախացնէ նաեւ այն որ տակաւին նման փշոտ հարցի ձեռնարկելու, զայն գլուխ հանելու չափ ժամանակի, շունչի, համբերութեան, վճռակամութեան տէր անձեր ունինք:

Բայց կանոնագրութեան ամբողջական պատճէնին ընթերցումէն ետք անդրադարձայ որ թերիներ կային հոն. ծխական խորհուրդի, հոգեւոր առաջնորդի գլուխները հակառակ իրենց մանրամասն թղուածին, մոռցուած կէտեր ունէին. անոնք կրնան յառաջիկային անորոշութեան, անճրկումի մատնել վարչականները:

Օրինակ՝

Չէ նախատեսուած թէ ի՛նչ միջոցներու պէտք է դիմել եկեղեցական առաջնորդի մը, կամ ծխական պատասխանատուներու դէմ, երբ անոնք համայնքին կրօնական, դպրոցական, կազմակերպչական ճիգերը կը խոչընդոտեն, բարոյական գետնի վրայ ոչ-օրինակելի ընթացք կ'ունենան:

Անոնց դէմ՝ որոնք ի պաշտօնէ, ի կոչումէ գլխաւոր երաշխաւորը ըլլալով հանդերձ համայնքին կարգ-կանոնին, առաջին ու ամէնէն աեղի անտեսումով կ'ոտնակոխեն անոր տրամադրութիւնները:

Չէ ըսուած թէ ի՛նչ վերաբերում ցոյց պիտի տրուի այն վարչականներուն որոնք ազգապատկան կալուածներու էմահան տնօրինութիւններ կ'ընեն, կտակներ կը մոլորեցնեն, դպրոցաշինութեան գործի արգելք կ'ըլլան, ընտրութիւն կը խարդախեն, կամ խարդախութեան մեղսակից կ'ըլլան:

Ո՛վ, ի՛նչպէս պիտի հակազդէ այն առաջնորդներուն որոնք իրենց ծուխէն սիրուած, գնահատուած, իրենց կոչումին արժանի հովիւները կը հալածեն, անոնց ընտանիքը աստանդականի կը դարձնեն, իրենց ու իրենց կառիճին լծուածներու մասնագիտական ու բարոյական բոպիկութիւնը ծաղրկելու ձգտումով:

Անոնց որոնց դրամական իւրացումները գաղտնիք չեն մանկապարտէզի տղոց ալ, բայց ամենայն հանգստութեամբ կը շարունակեն սեմէին ամենաքաղաքացիական շունչը պղտոցնել աչ ու ձախ:

Կարելի է երկարել շարքը. համայնքի սրտցաւ շատ ազգայիններ վստահաբար բան մը ունին աւելցնելիք այս սեւ ցանկին: Մինչդեռ կանոնագրութիւնը ամօթխածօրէն կը լռէ նման պարագաներու մասին:

Աւելի խելացի չէ՞ր ըլլար փորձուածէն խրատուիլ ու առաջին հայլէն ապագայ ամօթալիներու ճամբան փակել: Գոնէ այսման տարուան զայրոյթները, ընդվզումները, յանցաւոր լռութիւնները բանի մը ծառայած կ'ըլլային...

Թ. ԱՐՓԻ

ՊՈԼԻՍ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

Պոլսոյ համալսարանը տարուան մը պատրաստութենէն ետք, արտասահմանէն ալ 25 մասնակիցներով կազմակերպած է ցեղասպանութեան նիւթով համաժողով մը (Մարտ 15–17): Մասնակցողներու ընդհանուր թիւը 50 է: Ձեռնարկը խորհրդանշած է. "Նոր մօտեցումներ թուրքահայ յարաբերութիւններուն": Որպէս նպատակ յայտարարուած են հետեւեալները. "ցեղասպանութիւն" եզրով առեղծուած անելէն ելքի ճամբայ մը գտնել, գիտական յստակութիւն, առարկայականութիւն, զանազան տեսակէտներու արտայայտութիւնը եւ վիճարկում:

Համալսարանին տեսչութիւնը յայտարարած է թէ կազմակերպուած ձեռնարկով տարիներէ ի վեր չարունակուող վէճերը գիտական մօտեցումով ձեւը պիտի առնուին ու նոր էջ մը պիտի բացուի:

Ձեռնարկին Հայաստանէն ու Սփիւռքէն հրաւիրուած հայ եւ օտար անձնաւորութիւններու խումբեր մերժած են մասնակցիլ: Ցեղասպանութեան Ըրւանի թանգարանին տնօրէնը Լ. Բարսեղեան յայտնած է կազմակերպիչներուն թէ "ցեղասպանութիւն" եզրը վիճարկումի նիւթ ընող նման նախաձեռնութեան մէջ իրենք ընելիք չունին:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Ռ. ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑԸ

Հայաստանի հեռատեսիլի երեք կայաններէն տփուած հարցազրոյցով մը նախագահ Ռ. Քոչարեան պատասխանած է Ղարաբաղի բանակցութիւններուն, անոնց Ղարաբաղի մասնակցութեան, Վլ. Պուտինի դինք Մոսկուա խորհրդակցութեան հրաւիրելուն առընչուած հարցումներու: Ղարաբաղի մասնակցութեան մասին ըսած է թէ կայ որոշ թիւրըմբռնում մը, քանի որ Ղարաբաղը մասնակի ձեւով մասնակից է բանակցութիւններուն, ամէն անգամ ինք Ազրբեջանի նախագահին հետ հանդիպումին մասին խորհրդակցելով Լ.Ղ.Հ նախագահին հետ: Այսուհանդերձ լաւագոյն ձեւը կ'ըլլայ երեք նախագահներով տարուած բանակցութիւնը.

Ինչ կը վերաբերի Ռուսաստանի նախագահին խորհրդակցութեան հրաւէրին, Ռ. Քոչարեան նշած է թէ հեռաձայնի խօսակցութիւն մը ունեցած են բայց ինք որեւէ ճնշում, իրեն որեւէ բան պարտադրելու որեւէ նպատակ չէ զգացած: "Ընկերակից մտքերի փոխանակում" որակած է իրենց խօսակցութիւնը:

ԿԱՄՔԻ ՈՒԺ, ՈՐՆ ԸՆԴՈՒՆԱԿ Է ՓՈԽԵԼՈՒ ԱՆԳԱՄ ԱՓԻ ԳԾԵՐԸ

Մարդկային ճակատագրեր, որ յաճախ խաթարուում են պատերազմ գուժող զարկերից: Եւ թողած տուն ու տեղ, կիսատ երազանք, նպատակը՝ ճանապարհի փոշիներում, չասուած խօսքը՝ հեռացող հայեացքի եզրին, դարեր ի վեր սերունդները մեկնել են պատերազմների: Սարսափելի բան է պատերազմը, սակայն դրանից առաւել սարսափելի է ստրկութիւնը, գերի լինելը: Դրա համար են բոլոր ժամանակներում մեր տղաները, հայրերն ու ամուսինները ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՆԵՐ ԵՆ դառնում: Աղօթենք մեր հայրենի եզերքի պաշտպանների համար:

– Կա՞ն բաներ, որոնք անելու կամ, ընդհակառակը՝ չանելու համար ափսոսում ես: Հարցնում եմ Էմիլին.

-Ոչ, ոչ: Հայրենիքիս համար ոչինչ չեմ ափսոսում: Պատասխանում է նա ու վառում հերթական ծխախոտը:

Էմիլ Էդուարդի Արզումանեանը մկկն է այն չատերից, ով կեանքի այս դժուար պայմաններում ցանկանում է գտնել իր տեղը, պայքարում է իր ընտանիքի բարեկեցութեան համար ու փորձում քայլել ժամանակի հետ համաքայլ: Այսօր նա զործարար է: "Էմիլի բարի" մասին պիտի իւրաքանչիւր հաղորդեցի, չատերն են համաձայն ժամանակ անցկացրել այդ հինաւուրց պատերի ներսում:

Այսօր Էմիլը ապրում ու գործում է բիզնեսի օրէնքներով, որը մարդուն կոփում, վերափոխում ու վերաձաստիարակում է: Ասա ինչո՞ւ երբ մեր զրոյցը ընթացաւ մի քանի տարի ետ՝ նա տխրեց ու այլեւս չմարեց անընդհատ մխացող ծխախոտը:

... 24 տարեկան էր, երբ սկսուեց Արցախեան շարժումը: Նոր էր աւարտել ինստիտուտը եւ աշխատում էր որպէս ինժիներ-մեխանիկ Հաղրութի Լենինի անուան սովխոզում: Շարժումը յորձանքի պէս իր մէջ առաւ երիտասարդ տղային, լցրեց նրա հոգին պաթոսով, հայրենասիրական մղումներով ու կանչեց դէպի առաջին շարքերը:

Շարժումը վերածուեց պատերազմի, ու կրկին Էմիլը հայրենիքի համար պայքարողների հետ էր: Ճշմարիտ է, որ սէրը հայրենիքի հանդէպ կիսատ – պռատուներ չի ճանաչում եւ ով որ նրա համար չի անում ամէն ինչ, ուրեմն՝ չի անում ոչինչ:

– Հայրենիքը քեզ համար պայքարի տարիներին եւ այդ նոյն հայրենիքը քեզ համար այսօր նո՞յնն են, հարցնում եմ:

– Այն ժամանակ հայրենիքի զգացողութիւնը ուրիշ էր՝ աւելի մեծ, աւելի վեհ, ինքնազոհութեան մղող: Այսօր հայրենիքը այդ ամէնով հանդերձ, նաեւ իմ ընտանիքն է ու նրա բարեկեցութիւնը: Սակայն երկու ժամանակներում էլ մի բան իմ մէջ մնացել է անփոփոխ. չեմ կարող այն լքել:

Հայրենիքը վտանգի առաջ էր. 92-ի յունուար 15-ն էր Օգոստոսի: Հակառակորդը գրաւել էր Հաղրութի ամենակարեւոր բարձունքները, թուում էր՝ ահա՛, ահա՛ անխուսափելին: Այդ օրուայ վկաները, որոնք էին շրջանի ղէպ բնակչութիւնը, ցայսօր ահով ու սարսափով են յիշում: Բազում զոհեր ու վիրաւորներ, անթերեւակայելի քաշուքիւններ, ու զոհողութեան միջոցով փրկուած հայրենի երեք: Այդ օրը, Խուրհատի բարձունքներում, ծանր վիրաւորուեց նաեւ Էմիլը: Առջեւում նրան սպասում էին երկու ծանր վիրահատութիւններ, կեանքի ու մահուան պայքար, յուսահատութիւն ու հաւատ:

– Նա հայրենասէր է, անուղղելի հայրենասէր, ամուսնու ամէն չասուած խօսքից յետոյ աւելացնում է կինը՝ համայիչ Իրինան:

Արցախի ազատութեան համար մղուած պայքարում իր կատարած դերի մասին Էմիլը երկար չի պատմում, ընդհակառակը՝ անընդհատ տալիս է ընկերների անունները, համեստութեամբ լռելով իր մասին: Ես համոզուած եմ, որ նա դեռ որեւէ պարզեւ չի ստացել: Ու երբ հարցրի այդ մասին. համեստօրէն ասաց.

– Ես իմ ընտանիքն ու հողն եմ փրկել, ումի՞ց դրա համար շնորհակալութիւն սպասեմ:

Մենք շնորհաւորում ենք, քո՝ Էմիլ ու քո ընկերների ոգին՝ Հայրենիքի պաշտպանի օրը: Դուք կարողացաք ձեր կամքի ուժով փոխել անգամ ձեր ափերի դծերը, ասել է թէ՝ նաեւ հայրենի եզերքի ճակատագիրը:

ՆԱԵԻ ՎԵՏԵՐԱՆԸ

Ամէն փետրուարի 23-ի հաւաքում են ընկերներով մէկի տանը, սեղան են զցում ու բռնում յուշերի թելը: Ամէն անգամ դառարկ է մնում որեւէ մէկի աթոռը, Ծոռնկաց խմում են իրենց նոսրացող չարքերով ընկերութեան կենացը ու միւնչեւ երեկոյ զրուցում: Այսպէս չուրջ 61 տարի:

Մեծն Կէօթէն ասել է. «Ծեր դառնալու արուեստը մեծ բան չէ, արուեստը՝ ծերութիւնը յաղթահարելն է»:

Ութսունների տարիների դժուար ու երկար կեանքը ծերութեան ոչ մի ստուեր չեն զցել այդ մարդու վրայ: Գուցէ միայն այնտեղ, որտեղ նախկինում ժպիտներն էին՝ կնճիռներ են բուսնել:

Վլադիմիր Սերգէյի Յարութիւնեանը մէկն է այն մարդկանցից, ում համար փետրուարի 23-ը ոչ թէ պարզապէս տօն է, այլ Ի՛Ր ՏՕՆԸ. իր արեամբ ձեռք բերած, քրտինքով աճեցրած, տանջանքներով ուժ տուած:

Տասնըւթ տարեկան էր, երբ Հայրենական մեծ պատերազմը ներխուժեց կեանքը: Վետերանը բազմիցս կարդացած, թանկ ու հնամաչ դիրք որպէս թերթում է իր յուշերը, եւ եթէ փորձեմ զրի առնել դրանք, ապա զրած կը լինեմ Հայրենականի մը նոր քրոնիկոն: Իսկ յուշերը ծանր են՝ լի արեամբ ու աւերակներով, մահով ու հաւատով:

– Ո՞րն է այդ տարիների ամենածանր յիշողութիւնը:

– Երբ մէկ ամիս չարունակ շրջափակման մէջ էինք: Վաղուց վերջացել էր ննդամթերքը: Ցուրտ էր, մենք՝ սոված, ծարաւ ու մահուան եզրին կանգած: Մի այն Թուքուն կար՝ բոլորն անընդհատ ծխում էին, ես առաջին անգամ այդ ժամանակ ծխեցի:

Այդ տարիներից որպէս լուսաւոր յուշ է մնացել, այն օրը, երբ նրան անցկացրին Լենինեան պարտիայի չարքերը, հերպարտութեան, իր կատարածի արդիւնքը տեսածի բաւարարուածութիւն էր ապրում:

... կիեւի ազատագրում, Տորնոպոլի ազատագրում, Լվովի ազատագրում, բազում մարտեր... Ազատագրուած այս բոլոր տարածքները յիշում են նաեւ երիտասարդ Վլադիմիրի տոնահետքերը:

Այսօր նա լաւ բանջարանոց ունի, որը սիրով մշակում է, ունի հսկայ ընկուզենու ծառեր, որոնք ուրախացնում են իրենց բերքով, ունի զաւակներ, թոռներ, որոնցից երկուսը ծառայում են Հայրենի Արցախին: Նրա կառուցած տներում ըստեղծուել ու ապում են հայի օջախներ, որտեղ մինչ այսօր էլ բարի հիւր է որպէս չինարար:

– Ի՞նչ զգացիք, երբ ձեր կեանքի մէջ ներխուժեց երկրորդ պատերազմը:

– Պատերազմը ահաւոր բան է, ես հո՛ դա գիտէի... Պարտքի մեծ զգացողութիւն ծնուեց իմ մէջ, օգնել մասնակիցներին ինչքանով կարող եմ:

Իմ տարիքի մարդկանց հետ խրամատներ էինք կտրում դիրքերում, երեմն սընընդամթերք էի հասցնում պահակակէտում կանգնածներին ու պատրաստ էի ծառայել՝ ինչ հարցով որ դիմեն:

– Ձեր ապրած տարիների փորձից ի՞նչպէս էք տեսնում Արցախի ապագան:

– Ես համոզուած եմ, որ մեր ժողովրդի ապագան մեն ու միայն նրա միասնութեան մէջ է:

Մեր զրոյցը դեռ երկար է չարունակուում: Վետերանը մտահոգուած է երկրի ու շրջանի հոգսերով, քաղաքական անցուդարձով, ժողովրդի ապրելակերպով:

Զրուցում էինք, ու ես տեսնում էի, որ նա ուժեղ բնաւորութեան տէր մարդ է, մարդ, ով կոփուած է ապրումներից, նրա մէջ ինչ-որ ամուր բան կայ եւ դրան կարելի է ապաւինել, քանի որ կարողացել ծերանալ՝ դա խմաստութեան բարձունքն է:

ԱՐՓԻ ՎԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵՒՐՕՆ ԱՅՆՔԱՆ ԱԼ ՓԱՓԱՔԵԼԻ ՉԷ

Լեհաստանի մէջ խորհրդարանական եւ նախագահական ընտրութիւններուն նախընթաց յայտնուեցաւ իշխանութեան եկած պահպանողական "Իրաւունք եւ արդարութիւն" կուսակցութիւնը բնաւ կողմնակից չէ եւրոպական դրամանիշին որդեգրումին: Կուսակցապետ Քացինսկի յայտարարած է թէ այդ քայլը կը պատճառէ արտածումներու ծանրի նուազում, ազգային եկամուտի անկում եւ գործազրկութեան յաւելում:

Լեհականէն զատ հանգամանական, չեխական կառավարութիւններն ալ Եւրոպայի անդամ ըլլալու հեռանկարով կը ջանային համոզել իրենց ժողովուրդները թէ տնտեսական մարզին մէջ որոշ զոհողութիւններ ընդունելի էին, ի սէր յետագայ առաւելութիւններու: Սակայն այսօր յոյսերը իրականացած չեն. Եւրոյի շրջանակին մաս կազմելու հեռանկարը ակնկալուած փոփոխութիւնը չէ բերած տնտեսութեան: Այն աստիճան որ միասնական դրամանիշին անցքի 2009 – 2010ի պայմանաժամը օրէ օր աւելի անիրագործելի կը թուի: Գուտաւիչէյտէն տընտեսագէտ մը ըսած է թէ միամիտ ըլլալ պէտք է կարծելու համար որ Եւրօն կրնայ մղիչը ըլլալ որեւէ բարեփոխումի:

Կեդրոնական եւ Արեւելեան Եւրոպայի փոքր պետութիւնները, ինչպէս Սլովենիա, Էսթոնիա, Սլովաքիա, ընդունած են Եւրոյի անցքին հրամայականները եւ տրամաբանական մակարդակի բերած պիւտճէյի իրենց բացերը: Այսուհանդերձ, Եւրոպական յանձնախումբը գոհ չէ որ անոնցմէ ոմանք չեն յաջողած յատկապէս քարիւղի գիներուն բարձրացումով չեչտուած դրամահոսքը կասեցնել: Սակայն այդ երկիրները բոլորն ալ, ներառեալ Մալթան ու Կիպրոսը իրենց տընտեսութիւնը լաւ ղեկավարած են Եւրոյի անցքին պահանջած պարտաւորութիւններուն յարգելով: Տակաւին հարկ է ղէմառաքար դրամահոսքին դէմ պայքարելու համար կեդրոնական անկախ դրամատուներ հիմնեն, իրենց տարեկան դրամահոսքը եւ պիւտճէի բացը ներքին խառն արտադրութեան 3%էն աւելի չըլլայ: Գըլխաւորաբար Վարշաւայի մէջ այդ չափանիշներուն յարգանքը առաջնային կարեւորութիւն ներկայացնել դադրած է: Մանաւանդ որ "Իրաւունք եւ արդարութիւն" կուսակցութիւնը ղոդին կը պաշտպանէ լեհական ինքնութեան, որպէս խորհրդանիշ ու տնտեսական աղէտի մը նախատեսմամբ կ'ընէ Եւրոյի անցքի պարագային:

Հունգարիոյ վարչապետը կը ճգնի յաւատես պատկեր մը տալ ու Ապրիլի խորհրդարանական ընտրութիւնէն առաջ հաւաստացնել որ բարգաւաճումի թափը պիւտճէին բացը պահանջուած մակարդակի վրայ պիտի պահէ, մինչեւ 2010 Եւրոյի անցքը ապահովելով. իսկ ընդդիմութեան պարագլուխը այդ մօտեցումը անիրական կը նկատէ:

Չեխական կառավարութիւնը եւս քաղաքական վէճերու մատնուած է որոնք թերահաւատութիւն կը ներշնչեն մինչեւ 2010 Եւրոյի անցքին պատրաստ գտնուելու կարելիութեան մասին:

ՔԱՂՀԱՆ

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՏՕՆ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆՑ ԵՒ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ՄԱՐՍԷԼ.– Երկար տեւէ՞ ի վեր, բեթանացի Թէ դրաւոր քանիցս յայտնուած սպասումներէ՞ եաք, վերջերս արդեամբ եւ ծախիւք Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ վարչութեան, վերանորոգեցաւ Սէն-Փիէրի զերեզմանատան մէջ գտնուող, Երջանկայիշատակ Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի եւ հայ եկեղեցականաց դամբարանը, վերահսկողութեամբ Պ. Պետնար Հաթեմեանի: Վերջապէ՛ս: Ու յետ այսորիկ, Մարսէյլի հայութիւնը ամօթով չի մնար պատահական այցելուի դիմաց, քանզի նախորդ վիճակը իսկապէս անմխիթար էր, չըսելու համար ամօթալի:

Երեքշաբթի, Փետրուար 21· Տօն Սրբոց Ղեւոնդեանց Կահանայիցֆ.–

Այդ օրը տօնն է մեր եկեղեցւոյ քահանայական դասին, պարզ քահանայքն մինչեւ կաթողիկոս: Երջանկայիշատակ Գաբրիէլին Ա. Սաճենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը սիրէ եղեր այդ օրը պարզ քահանայական զգեստաւորումով պատարագել: Նախաձեռնութեամբ Սէն Թ'Անթուան Թաղի Ս. Թադէոս–Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւին ու վարչութեան, եկեղեցականներու դամբարանին խմբական այց կազմակերպուեցաւ մասնակցութեամբ յիշեալ եկեղեցւոյ վարչութեան անդամներու, եկեղեցականներու ողջ դասին եւ տողերս ստորագրողին: Ուրաւօտեան ժամը 11ին կատարուեցաւ Այգուցի արարողութիւն, ծխուեցաւ պատմունց մը խունկ, եւ զետեղուեցաւ գողտրիկ ծաղկեպակ մը: Ցետ հոգեհանգստեան, գաղութիս ծանօթ ազգայիններէն եւ Ս. Թադէոս – Բարթուղիմէոս եկեղեցւոյ վարչութեան փոխ ատենապետ Պ. Արթաքի Ցակոբեան պատրաստակամութիւն յայտնեց ստանձնելու դամբարանին յաւելեալ բարեզարդութեան ծախքերը: Շնորհակալութիւն իրեն: Ցետոյ մասնակիցները հիւրը եղան սիրոյ մըտերմիկ սեղանի մը, յիշեալ եկեղեցւոյ Ներսէս Քհնյ. Կատարինեան սրահին մէջ, ճաշի ընթացքին տրամադրութիւն յայտնուեցաւ նոյն ձեռնարկը ամէն տարի կրկնելու շրջանիս տարբեր եկեղեցիներուն մէջ:

Հինգշաբթի, Փետրուար 23: Տօն Սրբոց Վարդանանց զօրավարացն մերոց, հազար երեսուն եւ վեց վկայից. –

Տօն ազգային եւ եկեղեցական: Լրիւ կատարուած առաւօտեան ժամերգութենէն յետոյ, մասնակցութեամբ եկեղեցական ողջ դասին, Ս. Թարգմանչաց Մայր եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ կուռ քարոզ մը խօսեցաւ Մակար Ա.ւագ Քհնյ. Նաճարեան: Պատարագին ներկայ էին Մարսէյլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ հովիւները եւ բաւական հոծ բազմութիւն մը, որ աւելի ալ կրնար ըլլալ եթէ... չրջաններու մէջ աշխատանք կատարուած ըլլար որ արուարձաններէն ալ մարդիկ ներկայ ըլլային: "Հայր մեր"էն առաջ Հայրապետական մաղթանք կատարուեցաւ վասն անսասանութեան Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի, եւ արեւչատութեան՝ Սաճենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Պատարագի աւարտին յուզիչ էր պահը երբ իրենց խմբապետին՝ տոքթ. Տելենեանի ղեկավարութեամբ ներկայ սկաուտները վերանորոգեցին իրենց ուխտը անմնացորդ ծառայելու հայ ժողովուրդին:

Այնուհետեւ "Արծրունի Ջրբաչեան" սրբահին մէջ սիրոյ սեղանի մը չուրջ հաւաքուեցան եկեղեցականաց եւ սարկաւագաց դասը, վարչութեան եւ տիկնանց միութեան անդամ–անդամուհիները: Բաժակներ բարձրացան Սաճենայն Հայոց Գարեգին Բ. Կաթողիկոսի կենաց որուն անուանակոչութեան տօնն էր այդ օրը, նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Արամ Ա. Կաթողիկոսի կենաց, քանի վարդանանց օրը կը տօնուին բոլոր անոնք որոնք տօնելի սուրբ անուն չեն կրեր, իբրեւ մին 1036 վկայից:

ՍՏԵՓԱՆ ՍՐԿ. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՆՈՐ ՄԱՐԱՇԻ (Լիբանան) Ս. Քառասնից Մանկանց եկեղեցւոյ մէջ, Յունուար 29ին, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է Հ.Ց.Դ. նահատակ եւ մահացած ընկերներու յիշատակին: Աթոռակալութենէն եւ ներկաները ուղղուած են Պուրճ Համուտի "Նահատակաց" յուշարձանը, ուր Հ.Մ.Ը.Մ.-ի փողերախումբի կատարած Լիբանանի եւ Հայաստանի փառերգներէն եւ, ծաղկեպսակներ զետեղուած են: Ապա, խօսք առած է Հ.Յ.Դ. Լիբանանի Կեդրոնական Կոմիտէին կողմէ Բենիամին Պէնճեան: Ձեռնարկը փակուած է "Յառաջ Նահատակ" քայլերգով:

***

ԳՈՒՄԳԱՒՈՒԻ (Պոլիս) Աթոռանիստ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, Փետրուար 5ին, կրօնական եւ աշխարհիկ արարողութիւններով կատարուած է Ղալաթիոյ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մատաղօրհնութիւնը եւ սիրոյ սեղան մը կազմակերպուած ի նպաստ Կեդրոնական վարժարանի: Տէրունական աղօթքէն առաջ, քարոզած է Մեսրոպ Պատրիարք, իսկ պատարագի աւարտին, Կեդրոնական վարժարանի հիմնադիր Ներսէս Վարժապետեան Պատրիարքին դամբարանին վրայ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Արարողութենէն եւ, ներկաները հաւաքուած են "Պէզճեան Ամիրա" սրահը, ուր տեղի ունեցած է սիրոյ սեղանը: Հաւաքոյթին խօսնակը եղած է Կեդրոնականի 2002ի ընթացաւարտներէն, ներկայիս համալսարանական Նարօտ Էրքօլ, որ ողջունելէ եւ ներկաները, յիշեցուցած է որ անցեալ տարի կարեւոր Թուական մը եղած է Գիրերու գիւտի 1600ամեակը եւ 1915ի դէպքերու 90ամեակը, դէպքեր որոնք ճակատագրական նշանակութիւն ունեցած են հայ ժողովուրդին համար: Ապա, անդրադարձած է կեդրոնական վարժարանին, որ այս տարի կը տօնէ իր 120ամեակը: Ողջոյնի խօսքով հանդէս եկած է Մատաղի կարգադիր յանձնախումբի ատենապետ՝ Մելքոն Գարաքէօսէ, որու բարի գալուստի խօսքէն եւ, Մկրտիչ Արծիւեան ներկայացուցած է խնամակալութեան տեղեկագիրը: Վարժարանին մէջ կատարուած նորոգութիւններու առ ի գնահատութիւն, Պատրիարքը յուշապնակներ յանձնած է ներկիրուններուն: Խօսք առած է վարժարանի տնօրէնուհին՝ Տիկին Սիլվա Գուրգէն Քէշիշեան, որ Հրաչ Երուանդը որակած է որպէս "20րդ դարու սիփիւռքահայ պատմութեան մէջ մտքի, սրտի, հոգիի, գրչի եւ խօսքի տիտան մը": Հակիրճ կերպով տուած է Հրաչ Երուանդի կենսագրութեան գլխաւոր դիծերը Խարբերդէն, ուր աշակերտած էր Թլկատինցիին, ապա՝ Պոլիս, Եգիպտոս, Փարիզ, Պոսթըն: Օշականի երկրորդ բանախօսը եղած է Կարօ Այալթուն, որ նոյնպէս անդրադարձած է Հրաչ Երուանդի վաստակին: Շնորհաւորական ելոյթ մը ունեցած է Կլէնտէյլի քաղաքապետը՝ Րաֆֆի Մանուկեան: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտադիր մը, հուսկ առաջնորդ Յովնան Արք. Տէրտէրեանի խօսքէն եւ, տեղի ունեցած է ճոխ հիւրասիրութիւն մը:

***

ՄՈՆՐԻԱԼԻ "Թէքէեան" Մշակութային Միութեան կեդրոնին մէջ, Փետրուար 5ին Սարուխանի "Հայկական սինեմա" երգիծանկարչական պարբերաթերթին 80-ամեակին առթիւ, տեղի ունեցած է երգիծանկարիչին ծիծաղաշարժ երեւոյթները պարզող պատկերներուն ներկայացումը: Բացման խօսքով հանդէս եկած է տոքթ. Յարութիւն Արզումանեան, եւ յայտնած որ նախ պիտի յարգուէր վաստակը Սարուխանի հարազատներէն երկու արուեստագէտներու, որոնք եւս նկարչական արուեստի նուիրեալներ եղած են: Ան ներկայացուցած է Սարուխեանի կնոջ եղբօր՝ դեղանկարիչ, քանդակագործ, փորագրիչ, ուսուցիչ եւ հայկական տառերու բարեփոխութեան սաւառած՝ Օննիկ Աւետիսեանը ու անոր զաւկին՝ Արայի լուսանկարչական արուեստը: Գագութին արուեստագէտներէն Կարօ Նշանեան նախաձեռնած էր "Հայկական սինեմա" պարբերաթերթին մէկ տարուան հաղորդակցութեան հաւաքածոյին մեծ մասը գունաւոր յատկանշական երգիծանկարներու ընտրութեան եւ զանոնք սահիկներու միջոցաւ ցուցադրելու գործին: Նախ տուած է Սարուխեանի հակիրճ կենսագրականը: Կարդացած է նաեւ "Հայկական սինեմա"ին առնուած երգիծական յօդուածները: Ապա ներկաները եղած է ընդունելութիւն մը:

ԱՊԱՐԱՆՑԻՆԵՐՈՒ ԱՆԵԿՏՈԹՆԵՐԸՆ

Բժիշկներ վիրահատում են ապարանցու գլուխը: Բացում են, տեսնում մի հատ բարակ թել գլխի մէջ: Թելը կտրում են, ապարանցու ականջները պոկում են: Ձեռտոյ նորից թելը կապում են, հէնց ապարանցին ուշքի է գալիս:

Հարցնում են.

– Ի՞նչ զգացիր:

Ապարանցին պատասխանում է.

– Ոնց որ մի մոմենտ մաքիս թելը կտրուեց:

***

Ապարանցին գնում է ռեստորանտ: Մատուցողը հարցնում է.

– Ի՞նչ էք ցանկանում:

Ապարանցին ասում է.

– Երջանկութիւն, յաջողութիւն, երկար տարիների կեանք:

***

Ապարանցին որոշում է պատգամաւոր դառնալ, զանգահարում է Ազգային ժողով եւ ասում.

– Ես ուզում եմ դեպուտատ դառնալ:

– Ի՞նչ է, դուք յիմա՞ր էք:

– Իսկ դա պարտադի՞ր ա:

***

Ապարանցին հանդուցեալ հօր նկարը տանում է ֆոթօ եւ ասում նկարչին.

– Կարո՞ղ էք էս նկարը մեծացնել:

– Այո, ի հարկէ:

– Իսկ կարո՞ղ էք գլխարկը հանել:

– Այո, բայց պէտք է ասէք, թէ ի՞նչ ձեւի էր նրա տանտրուածքը:

– Ինչի՞ համար, երբ գլխարկը հանէք՝ կը տեսնենք:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՐԾԱԹ ԹԵԼ, ՈՍՏԱՑՆԸ
(Պատահեկան)

Ասք՝ *ԱԼԻՔ ԱՂՊԱՊԵԱՆ*
Նկար՝ *ՎԱՉԱԳ*

"Փիլ ու ծառ" հրատարակչական

2006 Գալիֆորնիա

ԱՐՏՈՑՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Արեւելեան ճակատէն ոչ մէկ լուր: Ռուսերը որոնք կը յառաջանան, հայ զինուորները որ էնվէրը կ'ազատեն ծուղակէ մը, հին լուրեր են: Հսկայ լռութիւն մը լցած է հիմա ամբողջ Անատոլուի վրայ եւ նոյնիսկ հեռագիր մը չի հասնիր Սմբատէն ի պատասխան Մայիս 23ին իր ղրկածին: Ասիկա առանց այլեւայլի ամէնէն անհանգստացնող նշանն է:

Սմբատ երբեք չէ յետաձգած հեռագիրի մը պատասխանը: Արդեօք իրենց տեղը յանկարծ պատերազմական չրջանի՞ վերածուեցաւ – բայց այդ պզտիկ քաղաքը չատ հեռու է ճակատէն, ոչ մէկ պաշտօնապիրի մէջ անոր անունը յիշուեցաւ – իրեն համար դիւրին պիտի ըլլար "զարձընել", այսինքն՝ գերմանական դեղօրայքի ընկերութեան մը միջոցաւ պատսպանել, աւելի ճիշդ՝ այն ընկերութիւններէն մէկուն միջոցաւ որուն մայրաքաղաքի մասնաճիւղերէն իր դեղարանին հայթայթամները կ'ընէ:

Անձկութենէն խենթեցած, երուանդ ինքզինքը սպառնալիքի տակ կը զգայ եւ չի գիտեր ինչո՛ւ: Իր խռոված խիղճը մակերես կը հանէ անորոշ մղձաւանջներ, արիւնի անորոշ տեսքեր, որոնց համար իր գրեթէ ամբողջովին արեւմտեան փորձառութիւնը ոչ մէկ իրական հասկացողութիւն կու տայ: Ուրեմն ինք չի գիտեր զանազանել թէ այս ամպերը որոնք գինք ամէն օր աւելի կը մթագնեն, իրականութե՞ն կը պատկանին, թէ երեւակայական են. խենթ ու խելառ ցնորամտութիւննե՞ր են, արդիւնք՝ խորհրդաւոր մեղքի զգացումի մը (եւ կամ չիրականացած փափաքի՞ մը), թէ հսկայական իրական չարիքի նախազգացումի մը, որ հրէշական ճանկերու մէջ իր խղճին լուսանցքին մէջ պահուած են:

Այն առեն ուրիշ հեռագիր մը Հալէպ, Զարեհին կը ղրկէ եւ լուրեր կը պահանջէ: Բայց Զարեհ ալ չի պատասխաներ: Ռուբէն ալ, Պոսթընէն, նոյն հարցումներով նոյն պատասխաններուն կը սպասէ եւ նոյն մտահոգութիւնները ունի:

Այսպէս, երկու չաբաթ կ'անցնի, եւ Սմբատի ճակատագիրը արդէն լրացած է: Ցետոյ, չատ մը ուրիշ լուրերու միջեւ, ամերիկեան օրաթերթի մը միջոցաւ կը հասնի կիսակատար լուր մը. անորոշ, բայց լի իրականութեամբ ուր հայկական ականջները, նոյնիսկ արեւմտականացածները, կը զանազանեն մահուան կոչնակին ընդհատ ղօղանջը. "... Քաղաքին նշանաւոր Ամերիկեան Քոլէժը գոցուեցաւ առնորոշ ժամանակով: Շէնքը ապաստեւականացուեցաւ եւ տղաքը տուն ղրկուեցան կամ զինուորագրուեցան աշխատանքի ջոկատներու մէջ: Տնօրէնը եւ հիւպատոսը գլխադրութիւն լրին, բայց անոնք "անբաղձալի անձեր" հռչակուեցան: Դեսպան Մորկընթաու բողոք ներկայացուց Թուրքիոյ կառավարութեան, անձնապէս Էնվէր Փաշային: Բայց բացատրութիւն չստացաւ":

Այդ օրէն սկսեալ կցկտուր լուրերու չարունակական աճ մըն է. նախ պատահական, կղզիացած՝ լրագրական գործակալութեան եւրոպական պատերազմի լրատուութեան մէջ, յետոյ քիչ առ քիչ աւելի ցայտուն կերպով, մինչեւ նկարագրութիւն մը զոր կարելի չէր անտեսել: 1915ի այդ տխուր ամառուան սկիզբին, երուանդ այլեւս չի կարդար պատերազմի լուրերը, այլ միայն կտոր-կտոր, ամենապզտիկ լուրերը որոնք արտասահման կը սպրդէին Հայերու ջարդերուն մասին, միայն քանի մը տողով, բայց իրեն համար չատ նշանակալի:

Օրաթերթերը, չատ մը աւստրեւզերմանական նենգութիւններ եւ ամբարշտութիւններ նկարագրող յօդուածներու առընթեր կու տային նաեւ հայկական այդ լուրերը: Վերջապէս, Օսմանեան կայսրութիւնը կեդրոնական իշխանութիւններուն դաչնակից է: Բայց երուանդ կը սկսի կըռահել որ պատահական սպանդներու արարքներ չեն, ոչ ալ պատերազմական անկանոնութիւններ եւ կը սկսի ախուր զգացումը ունենալ մութ ծրագրի մը գոյութեան, մահուան ցանցի մը որուն մէջ անպայման Սմբատ ինկած է, քանի որ չէրեց: Եւ չուտով կը հասնի վերջնական, ներքին, վստահ եզրակացութեան որ այն երկիրը ուր երազեց դառնալ, վերջացած է, մխրճուած է, եւ կարօտով կը մտածէ տարի մը առաջուան ինքզինքը, երբ ծեր Համբարձումը մեռաւ եւ ինքը թեթեւցած՝ դրեց որ կը հաժարէր անդրանիկ զաւկի լրատուութեան եւ ակսաւ ծրագիրներ կազմել Կորուսեալ Հայրենիքին վրայ:

Բայց այն տեն Սմբատ հոն էր: Երամակին առթիւ, տեղի ունեցած է երգիծանկարիչին ծիծաղաշարժ երեւոյթները պարզող պատկերներուն ներկայացումը: Բացման խօսքով հանդէս եկած է տոքթ. Յարութիւն Արզումանեան, եւ յայտնած որ նախ պիտի յարգուէր վաստակը Սարուխանի հարազատներէն երկու արուեստագէտներու, որոնք եւս նկարչական արուեստի նուիրեալներ եղած են: Ան ներկայացուցած է Սարուխեանի կնոջ եղբօր՝ դեղանկարիչ, քանդակագործ, փորագրիչ, ուսուցիչ եւ հայկական տառերու բարեփոխութեան սաւառած՝ Օննիկ Աւետիսեանը ու անոր զաւկին՝ Արայի լուսանկարչական արուեստը: Գագութին արուեստագէտներէն Կարօ Նշանեան նախաձեռնած էր "Հայկական սինեմա" պարբերաթերթին մէկ տարուան հաղորդակցութեան հաւաքածոյին մեծ մասը գունաւոր յատկանշական երգիծանկարներու ընտրութեան եւ զանոնք սահիկներու միջոցաւ ցուցադրելու գործին: Նախ տուած է Սարուխեանի հակիրճ կենսագրականը: Կարդացած է նաեւ "Հայկական սինեմա"ին առնուած երգիծական յօդուածները: Ապա ներկաները եղած է ընդունելութիւն մը:

Ցետոյ, չատ մը ուրիշ լուրերու միջեւ, ամերիկեան օրաթերթի մը միջոցաւ կը հասնի կիսակատար լուր մը. անորոշ, բայց լի իրականութեամբ ուր հայկական ականջները, նոյնիսկ արեւմտականացածները, կը զանազանեն մահուան կոչնակին ընդհատ ղօղանջը. "... Քաղաքին նշանաւոր Ամերիկեան Քոլէժը գոցուեցաւ առնորոշ ժամանակով: Շէնքը ապաստեւականացուեցաւ եւ տղաքը տուն ղրկուեցան կամ զինուորագրուեցան աշխատանքի ջոկատներու մէջ: Տնօրէնը եւ հիւպատոսը գլխադրութիւն լրին, բայց անոնք "անբաղձալի անձեր" հռչակուեցան: Դեսպան Մորկընթաու բողոք ներկայացուց Թուրքիոյ կառավարութեան, անձնապէս Էնվէր Փաշային: Բայց բացատրութիւն չստացաւ":

Այդ օրէն սկսեալ կցկտուր լուրերու չարունակական աճ մըն է. նախ պատահական, կղզիացած՝ լրագրական գործակալութեան եւրոպական պատերազմի լրատուութեան մէջ, յետոյ քիչ առ քիչ աւելի ցայտուն կերպով, մինչեւ նկարագրութիւն մը զոր կարելի չէր անտեսել: 1915ի այդ տխուր ամառուան սկիզբին, երուանդ այլեւս չի կարդար պատերազմի լուրերը, այլ միայն կտոր-կտոր, ամենապզտիկ լուրերը որոնք արտասահման կը սպրդէին Հայերու ջարդերուն մասին, միայն քանի մը տողով, բայց իրեն համար չատ նշանակալի:

Օրաթերթերը, չատ մը աւստրեւզերմանական նենգութիւններ եւ ամբարշտութիւններ նկարագրող յօդուածներու առընթեր կու տային նաեւ հայկական այդ լուրերը: Վերջապէս, Օսմանեան կայսրութիւնը կեդրոնական իշխանութիւններուն դաչնակից է: Բայց երուանդ կը սկսի կըռահել որ պատահական սպանդներու արարքներ չեն, ոչ ալ պատերազմական անկանոնութիւններ եւ կը սկսի ախուր զգացումը ունենալ մութ ծրագրի մը գոյութեան, մահուան ցանցի մը որուն մէջ անպայման Սմբատ ինկած է, քանի որ չէրեց: Եւ չուտով կը հասնի վերջնական, ներքին, վստահ եզրակացութեան որ այն երկիրը ուր երազեց դառնալ, վերջացած է, մխրճուած է, եւ կարօտով կը մտածէ տարի մը առաջուան ինքզինքը, երբ ծեր Համբարձումը մեռաւ եւ ինքը թեթեւցած՝ դրեց որ կը հաժարէր անդրանիկ զաւկի լրատուութեան եւ ակսաւ ծրագիրներ կազմել Կորուսեալ Հայրենիքին վրայ:

Բայց այն տեն Սմբատ հոն էր: Երուանդին համար Սմբատ միշտ հոն եղած է: Սմբատ եւ իր պարզ սիրտը, Սմբատ եւ իր հեռագիրները, դեղարանը, թաւիլին, զաւակները որոնց նկարը իր գրասեղանին վրայ է, ամբողջ ընտանիքը բոլորուած ծեր Համբարձումին դազաղին չուրջը, արծաթազոյն հարուստ գարդերով, ծաղիկներով որոնք կը չրջապատեն կեդրոնական նկարը:

Սմբատ՝ եղբայրը, ան որ բանալիները ունի: Երուանդի սիրտը կը գոցուի, կը փակուի վերջնականապէս: Ճնշուած՝ անսահման յանցանքի մը զգացումին տակ – յանցանք իբրեւ հայ գոյութիւն ունենալու, վերապրած ըլլալու, յաջողութիւն ունեցած ըլլալու – Երուանդ այլեւս երբեք իր կամքով պիտի չմտնէ իր պատկանելիութեան արմատներուն խորքին մէջ, կորսուած Հայրենիքին նուազագոյն, առասպելի մը պէս հեռաւոր, թերեւս անմատչելի թերեւս երազային գունաւոր յիշատակներուն մէջ, երբեք այլեւս, մինչեւ այն օրը երբ աղջնակին պիտի պատմէ:

Բնական է, պիտի ստանձնէ Հալէպի պզտիկներուն հոգածութիւնը: Իտալիա պիտի բերէ զիրենք, անոնց ճամբորդութեան ծախքը պիտի վճարէ, զանոնք պիտի կրթէ: Բայց յետոյ նորէն, անդթօրէն, պիտի բաժնէ զիրենք եւ բացի Հանրիէթէն, պիտի ձգէ որ մեծնան Հայու պէս: Երկու հոգի Ամերիկա, Պոսթըն, Ռուբէնին քով պիտի երթան: Նուպար եւ Հանրիէթ պիտի մնան իր քով, Իտալիա: Իր մանչերուն համար մինչդեռ, հին Հայրենիքը ընդմիշտ արդիլուած պիտի ըլլայ, ամփոփուած տեսակ մը անորոշ յիշատակներու մէջ զորս մերժել անկարելի է, ինչպէս քանի մը նկարներ, քանի մը անուններ:

(Շար. 56)

(Շար. Ա. էջէն)

կը վերաբերին ժեներիք պեղեր յանձնարարելու, անթիպիոթիքէն խուսափելու եւ աշխատանքի դադրեցումները հակակշռելու: Այս կարգադրութիւնը 210 միլիոն եւրօ պիտի արժէ Ընկերային ապահովագրութեան անտուկին:

ԻՏԱԼԻՈՑ խորհրդարանական քննիչ յանձնախումբի մը համաձայն, Ցովհ. – Պօղոս Բ.ի մահափորձը (1981 Մայիս 13) հրահանգած է Բրեժնեւ եւ կազմակերպած են խորհրդային գինուորական գաղտնի սպասարկութիւնները: Յանձնախումբը աշխատած է ՔԱ-ԿԷ-Պէ-ի նախկին գործակալի մը՝ Վասիլի Միտրոխինի հետ, որ Արեւմուտք ապաստանած է 90ական թուականներուն: Մոսկուա յերիւրանք որակած է այս լուրերը:

ՊԷՅՐՈՒԹի մէջ, Մարտ 2ին, բացուած է ազգային երկխօսութեան հանդիպում մը, որ իր տեսակին մէջ առաջինն է պատերազմէն ի վեր (1985–90) քրիստոնեայ եւ մահմետական, սուրիամէտ եւ հակասուրիամէտ ղեկավարներու մէջեւ: Դռնփակ նիստը տեղի ունեցած է Խորհրդարանը: Ներկայ 14 անձնաւորութիւններու մէջ են, ի մէջ այլոց Հ. Նասրալլահ եւ Ն. Պէրի (շիի), ատլզի Վ. Ճումպլաթ, սիւննի Ս. Հարիրի, մարոնի քրիստոնեաներ Միշէլ Աուն եւ Ս. Ժաժա: Վարչապետն ալ կը մասնակցի աշխատանքներուն:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Մարտ 2ին, 32 հոգի մեռած են եւ 30 հոգի ալ վիրաւորուած զանազան յարձակումներու ընթացքին: 11 մեռեալ եւ 26 վիրաւոր կային, երբ սիւննի ղեկավարի մը կառաչարը թիրախ եղած է:

ՋԻՋԷՔԻՈՑ վարչապետ նշանակուած է Ռամզան Կադիրով, որ ցարդ փոխանցման նախարարութեան պատասխանատու էր ռուսամէտ վարչապետ Ս. Աբրամովի տեղ, որ հիւանդ էր եւ ի վերջոյ, Մարտ 2ին, հրաժարած է: Իր թեկնածութիւնը "ջախջախիչ մեծամասնութեամբ" վաւերացուած է Խորհրդարանին կողմէ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՆԵԼՕ.– Ռընէ եւ Մարի Մուսայեան 100 եւրօ (80ամեակին առթիւ):

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8.– ժ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12.–
Գ. կիրակի Քառասնորդաց – *Անառակին*

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15.–
ԺԷ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՏԻՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10.–
ԺՌ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շըրջանի հայ հասարակութեան կը յանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 8ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ:

***

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ժամը 17.30ին

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8
Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ եկեղեցի (Սէն Ժերմ)
Քարոզիչ՝ ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԱ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի (Սէնթ Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝ ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԱ. ԹԱՇՃԵԱՆ

La
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
organise
UNE
Conférence-débat
LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN
par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)
Vendredi 17 mars à 19 heures
12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09
Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.
Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուող Հայերուն համար:

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մանրամասն տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը:

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատութեր դրծընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ:

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան:

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener — 75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. – Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18:

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE
Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80** de 14h à 19h.

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant
le samedi 11 mars
à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par
Adiss HARMANDIAN
Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Les Amis de la Fondation Marie Noubar

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invitée d'honneur
Madame ANNE BARSEGHIAN

le dimanche 12 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille — 75014 Paris

Réservations : ☎ 01. 45. 89. 20. 48

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan — 75014 PARIS

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France
organisent

UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de **S. B. NERCES - BEDROS XIX**
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes **le 31 mars**

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise des

JOURNÉES D'AMITIÉ BAZAR DE CHARITÉ ANNUEL

les 11 et 12 mars

dans la salle polyvalente de la Paroisse Catholique arménienne de Paris
13 rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Confection — Librairie — Articles ménagers — Jouets, etc...

Métro : République — Rambuteau — Filles du Calvaire

Un repas chaud sera proposé le **dimanche 12 mars,** après la messe.

***

Le Bazar de charité est l'une des principales manifestations permettant de recueillir des fonds pour les œuvres de l'association et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi.**

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 5
DIMANCHE
5 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

Թիւ 322

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·405

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N°21·405

Մարտ ամիսը ֆրանսահայ համայնքին պատմութեան մէջ նշելի հանգրուան մը ըլլալու հեռանկարը ունի : Այդ հանգրուանը կը բնորոշուի մէկ ու միասնական թեմի մը կազմակերպութեան տասնամեակներով յապաղած գործով· այսօր, ամիսներու աշխատանքներէն, խորհրդակցութիւններէն, սրբագրութիւններէն ետք խմբագրուած է "Ֆրանսայի Հայոց թեմ"ին կանոնագրութիւնը : Այդ աշխատանքին մասնակցած են կրօնաւոր եւ աշխարհական անձնաւորութիւններ : Կանոնագրութիւնը որով կը սահմանուին թեմին նորովի կազմակերպութեան սկզբունքները, ձեւերը, տրամադրութիւնները, պարտիւնք է մէկ թեմ ունենալու Ֆրանսահայութեան մէջ յաճախ յայտնուած միտումին ու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ·ի գործադրութեան անցնելու թելադրանքը ի նկատի առնելով որ եղաւ կիրարկութեան մեկնակէտը :

"Յառաջ – Միտք եւ Արուեստ"ի ներկայի թիւը յատկացուած է Ֆրանսայի Հայոց թեմին կազմակերպչական ջանքին, պատրաստուած կանոնագրութեան : Տնտեսական–բացատրական ծաւալուն հաքցագրոյց մը գլխաւոր տեղը կը գրաւէ թիւին· գրոյցը կատարուած է Ռոն–Ալփեան Շրջանի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխանորդ Նորվան Եպիսկ· Զաքարեանի հետ, ժիրայր Զոլաքեանի կողմէ որ նախապէս ալ նիւթ ըրած էր կազմակերպչական նոյն աշխատանքը, առնչ կապուած խնդիրները : Նորվան Եպիսկ· անդրադառնալէ ետք անցեալի նոյն նպատակով ջանքերուն, կը ծանրանայ նոր կանոնագրութեան կարեւորութեան, առաքելութեան, պարտականութեան, անով բացուած հեռանկարներուն վրայ :

Հոս որպէս յարակից լուսաբանութիւն ըսենք որ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց թեմին հաստատումին հիմնաքար եղած կոնդակը որուն կ'անդրադառնայ Նորվան Եպիսկ·, կը պատկանի Խորէն Ա·ի, տրուած է 1936 Մայիս 30ին :

Անկէ կարեւոր բաժին մը մէջբերուած է Կարօ Յովսէփեանի "Հարաւային Ֆրանսայի թեմը" խորագրուած շարքին (1977 Մայիս 19–26) առաջին գրութեան մէջ :

Խորէն Ա· կը գրէր· "...*եթէ երջանկայիշատակ նախորդն մեր պահէր գմիաւնականութիւն թեմին Հայոց Եւրոպիոյ, որ եւ ցանկութիւն մեր էր : Սակայն առեալ ի յարգանս զբաղձանք ժողովրդեան մերոյ սիրելւոյ, մեք այսու հայրապետական կոնդակաւս հաստատեմք եւ յաւտարարեմք զառանձին թեմն Հայոց Հարաւային Ֆրանսիոյ կեդրոնատեղեաւն Մարսէյլ քաղաքի*" :

Ու ինչպէս կը նշէր Կ· Յովսէփեան, կոնդակը Հարաւային Ֆրանսան որպէս առանձին թեմ, ուղղակի կը կապէր Էջմիածնի Մայր Աթոռին : Իսկ թեմը Մարսէյլէն զատ կ'ընդգրկէր մօտակայ հայաբնակ շրջաններ (Կառտան, Էքս – ան – Փրովանս, Լա Սիոթա, Մարթիկ) նաեւ Ավինեոնը, Պոլէնը, Տրակինեանը, Թուլոնը, Նիսը, Թուլուզը :

Այս թիւին մէջ տեղ տուած ենք նաեւ կանոնագրութենէն որոշ յօդուածներու որոնք հիմնական կէտեր կը ներկայացնեն :

Ըսենք նաեւ որ ինչպէս տեղեկացուցինք, Հարաւային Ֆրանսայի, Ռոն – Ալփի Շրջաններուն, փարզեաններէն Շաւիլի մէջ ֆուէարկութեան դրուած եւ վաւերացուած է նոր կանոնագրութիւնը :

Այս ծաւալով անդրադարձ մը, բնական է, չի նշանակեր որ նիւթը ամբողջութեամբ սպառած է· յետագային ենք կը շարունակենք տեղ տալ մեր համայնքին կազմակերպչական կարեւոր այս հարցին փուլերուն, հարցերուն, յաջողութիւններուն :

"ՅԱՌԱՋ"

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՀԵՏ

Հարցում· – Ֆրանսայի թեմական կառոյցի հաստատման կազմակերպչական աշխատանքները ի՞նչ աստիճանի հասած են :

Պատասխան·– Հասած են հանգրուանի մը, ուր Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ 18 կրօնական ընկերակցութիւնները բարեփոխելու են իրենց կանոնագրութիւնները : 18 կրօնական ընկերակցութիւններու վրայ 17ին համար պատրաստուած է նոյնատիպ կանոնագրութիւն մը (քանի որ Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան պարագան յատուկ պարագայ է) որ պէտք է քուէարկուի 17 կրօնական ընկերակցութիւններու կողմէ, գումարուած առանձին – առանձին, արտակարգ ընդհանուր ժողովներու ընթացքին եւ որդեգրուի այսօրուան իրենց գործածած կանոնագրութեան փոխարէն : Թելադրելի է, որ այս կանոնագրութեան բնագիրը նախօրօք ղրկուի իւրաքանչիւր անդամի, որպէսզի քուէարկելէ առաջ ուսումնասիրուի : Նոյնատիպ կանոնագրութիւնը կը կոչուի Տխական Կրօնական Ընկերակցութիւն, որ իր կարգին կը հիմնէ նոր ընկերակցութիւն մը, որ կը կոչուի Թեմական Կրօնական Ընկերակցութիւն : Այս մէկն է որ նոր է եւ որու հիմնադիր անդամներն են Տխական Ընկերակցութիւնները : Թեմական կանոնագրութիւնը քուէարկութեան առարկայ չէ, սակայն բնագիրը կը կցուի Տխական քուէարկելի կանոնագրութեան, առ ի տեղեկութիւն միայն : Վերջապէս, Տխական անդամները պարտաւոր են դիտնալու ներքին սերտ կապը Տխական եւ Թեմական կանոնագրութիւններու միջեւ :

Հ· – Արդեօ՞ք անհրաժեշտութիւն մրն է թեմական կառոյցին հաստատումը Ֆրանսայի մէջ : Ի՞նչ առաւելութիւն ունի ան, բաղդատած այսօրուան եկեղեցական կարգավիճակին : Իր կազմակերպչական համակարգ ան կը համապատասխանէ՞ այսօրուան Սփիւռքի հայութեան իւրաքանչիւր հնարաւորութիւններուն :

Պ· – Այո, անհրաժեշտութիւն մըն է, որովհետեւ մեր եկեղեցիներու կրօնական ընկերակցութիւններուն ներկայ վիճակը ցիրուցան վիճակ մըն է : Ցայտնի է որ 1920ական թուականէն ետք, իւրաքանչիւր եկեղեցի կանոնագրութիւն մը խմբագրելու աշխատանքին լծուած է որոշ փութկոտութեամբ· այդ գործին մէջ, այդ օրուան մարդիկը առաւելապէս մղուտահոգուած են Ֆրանսական 1901 եւ 1905 օրէնքի տրամադրութիւններով եւ քիչ տեղ տուած են Հայ Եկեղեցւոյ կանոններուն : Եկեղեցական պատասխանատու իշխանութիւն մը մէջտեղ չէ թելադրութիւններ կատարելով : Անհասկնալի է թէ ինչո՛ւ մէկ եկեղեցիէն միւսը կանոնագրութեան յօդուածները իրարու չեն նմանիր : Խառնիխուռն վիճակ մը կը տիրէ :

Կարելի է անկախ կանոնագրութիւններ ունենալ· բայց անհրաժեշտ յօդուածներ ունենալ որոնք կրնան Բաբելոնի աշտարակի վերածել համակարգը, անհասկնալի մ՛յս է :

Մեր եկեղեցւոյ ներկայի կարգավիճակը սրբագրուած պիտի ըլլայ, եթէ արտակարգ ընդհանուր ժողովներու մէջ դրական արդիւնք տան քուէարկութիւնները : Այսպիսով Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ կրօնական Ընկերակցութիւնները միատարր կանոնագրութիւն մը կրնան ունենալ : Անշուշտ զարձեալ իւրաքանչիւրը պահելով իր անկախութիւնը : Առաւել, իրենց փոփոխելիք ու որդեգրելիք այս կանոնագրութեան մէջ պիտի ունենան քանի մը յաւելուածներ որով պիտի կապուին թեմական կառոյցին, որպէսզի անոնք կարենան գործել թեմական ընկերակցութեան մէջ :

Այսպիսով եկեղեցիները անկախ եւ հաւաքական գործելակերպ պիտի ունենան : Բան մը որ կազմակերպչական առումով որոշ կարգապահութիւն կը ստեղծէ եկեղեցական կեանքին մէջ : Եւ այդ կարգապահութեան իսկապէս մենք պէտք ունինք այսօր, ամէն գետնի վրայ· վարչական, մատակարարման, կամ այլ :

Իսկ ինչ կը վերաբերի ձեր հարցումին երրորդ բաժնին – Իր կազմակերպչական համակարգ ան կը համապատասխանէ՞ այսօրուան Սփիւռքի հայութեան իւրաքանչիւր հնարաւորութիւններուն– : Ատիկա կանոնագրային խնդիր մը ըլլալէ աւելի եկեղեցւոյ առաքելութեան կապուած հարց մըն է : Որովհետեւ, մենք, այն ինչ որ պիտի հաստատենք Ֆրանսայի մէջ, Սփիւռքի շատ մը համայնքներու մէջ Ամերիկա կամ այլուր, հաստատուած է արդէն· անոնք լաւ կազմակերպուած թեմական կառոյցներ ունին, որոնք կը գործեն աւելի քան 80 տարիներէ ի վեր· բայց ինքնութենական կամ հոգեւոր պահանջներու հարցին մէջ պատկերը այնքան ալ տարբեր չէ, բաղդատելով Ֆրանսայի մեր այսօրուան վիճակին հետ : Հետեւաբար ատիկա ուրիշ հարց է : Եկեղեցւոյ առաքելութեան դիտակցութեան խնդիր է :

Հայ եկեղեցին, ըսած եմ ասկէ առաջ, մանաւանդ Սփիւռքի ցրուեալ հաւաքականութեան մէջ, այսօր աւելի ընելիք ունի քան որեւէատեն : Մեր գլխաւոր խընդիրը Սփիւռքի մէջ, քիչ մը հասարակ ձեւով ըսուած, ՀԱԲ հաւաքականութեան դոյութիւնը փրկելու խնդիրն է : Եւ եկեղեցւոյ կոչումը ըլլալով ցրուեալը ժողվելը, անոր արարողութիւնները հաւատացեալին ընդհանուր հոգեւոր փրկչական խորհուրդին առընչելով նաեւ կ'ապահովէ անոր ինքնութեան պահանջները, տրուած ըլլալով որ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ մէջ հայկական աւանդութիւն մը կը բանի, այդ աւանդութեան հետ նեղքին կապերը ուղիղ կերպով կատարելով, ինքնաբերաբար, հայութեան ինքնութենական հարցերը կ'ամրապնդուին :

Օրինակ մը տալու համար ըսեմ, երբ մեր եկեղեցւոյ մէջ՝ Բարեխօսութիւն Սըրբոցի պահը գայ պատարագի ընթացքին, այդտեղ կը նշուին Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ սուրբերը, եթէ հաւատացեալը այդ սուրբերուն վարքին ծանօթ է, այդ պահուն երբ յիշեցումը տեղի կ'ունենայ, սուրբերուն յիշատակը կ'ոգեկոչուի, անոնց հետ աղօթքի կը մտնէ ինքնաբերաբար, Մեսրոպ Մաշտոցին, Սուրբ Ներսէս Շնորհալիի հետ կամ Գրիգոր Նարեկացիին հետ կապուելով իր ամբողջ հայկականութեան հարցերը կ'ապրի հոգեւոր ճանապարհով եւ հոգեւոր ըմբռնումով· բան մը որ ինքնութեան բոլոր արմատները կը վերամրացնէ :

Հ· – Ինչպիսի՞ եկեղեցական հաւակարգ մըն է որ պիտի ստեղծուի· ի՞նչ յարաբերութիւն պիտի հաստատուի Ֆրանսայի երեք առաջնորդութիւններուն միջեւ :

Պ· – Ֆրանսայի մէջ մէկ թեմ կամ մէկ առաջնորդութիւն պիտի հաստատուի երկու առաջնորդական փոխանորդութիւններով : Մին՝ Հարաւային Ֆրանսայի համար, միւսը՝ կեդրոնական Ֆրանսայի կամ Ռոն–Ալփեան շրջանին համար : Փարիզը առաջնորդական փոխանորդութիւն առ այժմ պիտի չունենայ, բայց առաջնորդը կրնայ փոխանորդ մը նշանակել Փարիզեան Շրջանի գործերու կառավարման համար : Անհրաժեշտութեան պարագային նոր փոխանորդութիւններ կրնան հաստատուիլ :

Առաջնորդական Փոխանորդութիւնը թեմական կազմակերպութեան մէջ գործող

(Շար·ը Գ· էջ)

ՀԱՏՈՒԱԾՆԵՐ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԹԵՄԻ ՆՈՐ ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵՆԷՆ

ԳԼՈՒԽ Ա.

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒԹՆԵՐ

ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ, ԱՆՈՒՆ, ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐ

Յօդ. 1. –

Ֆրանսայի Հայոց Թեմը անբաժան մասն է Հայաստանեայց Առաքելական, Ուղղափառ, Սուրբ Եկեղեցւոյ եւ կը գտնուի Գերագոյն եկեղեցական իշխանութեան ներքեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, որ ի Սուրբ Էջմիածին:

Ներքոյիշեալ կրօնական Ընկերակցութիւններու միջեւ, որոնք որակուած են որպէս հիմնադիր անդամներ, կազմուած է ՄԻՈՒԹԻՒՆ մը, որ ըստ կանոնի, Կրօնական Ընկերակցութիւն մըն է, եւ կը կառավարուի՝

ա.– 9 Դեկտեմբեր 1905–ի Օրէնքներով, եւ 16 Մարտ 1906–ի Հռչակագրով,

բ.– Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ կանոններով, Ազգային Եկեղեցական Ժողովի, Եպիսկոպոսական Ժողովի որոշումներով, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրահանգներով:

գ.– եւ ներկայ կանոնագրութեամբ:

Միութեան անունն է.– «ՀԱՅԱՍՏԱՆ – ԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԹԵՄ»:

. . .

Յօդ. 3. – Թեմի կառուցուածքը

Թեմը կ'ընդգրկէ հետեւեալ մարմինները.–

ա. Ծխական Անդամական Ժողով

բ. Ծխական Խորհուրդ

գ. Թեմական Պատգամաւորական Ժողով

դ. Թեմական Խորհուրդ

Թեմի կազմի մէջ կը գործեն նաեւ երկու Փոխանորդութիւններ՝

ա – Հարաւային Ֆրանսայի փոխանորդութիւն,

բ – Ռոն–Ալփեան փոխանորդութիւն:

. . .

ԳԼՈՒԽ Բ.

ԾՈՒԽ

Յօդ. 5. – Ծուխերու անդամներ

Իրաւասու Անդամ ըլլալու պայմանները հետեւեալներն են.–

1.– Մկրտուած եւ դրոշմուած ըլլալ Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցւոյ ծէսով:

2.– Ջոյր եկեղեցիներու ծէսով մկրտուած եւ դրոշմուած մէկը կրնայ դառնալ Հայ Եկեղեցւոյ անդամ եթէ ընդունի առնոր դաւանանքը, ծէսը, աւանդութիւնները, եւ կատարէ եկեղեցւոյ ու ծուխին հանդէպ պարտականութիւնները:

3.– Բոլորած ըլլալ 18 տարիքը:

4.– Բնակիլ Ծուխին համար սահմանուած շրջանին մէջ:

5.– Թեկնածութեան դրաւոր դիմում կատարելով՝ ընդունուած ըլլալ Ծխական Խորհուրդին կողմէ: Մերժուելու պարագային՝ թեկնածուն, մէկ ամսուան ընթացքին, կրնայ դիմել Թեմական Խորհուրդին, երեն յայտնուած մերժումի թուականէն սկսեալ: Եթէ Փոխանորդութիւն կայ իր Շրջանին մէջ, նախ կը դիմէ Փոխանորդութեան Վարչութեան:

6.– Վճարած ըլլալ տարեկան անդամատուրքը:

. . .

Յօդ. 8. – Ծխական Խորհուրդ

ա) Կազմութիւն

Ծխական Խորհուրդը կ'ընտրուի երեք տարուան համար Ծխական Անդամական Ժողովին կողմէ, նուազագոյն 7 եւ առաւելագոյն 11 աշխարհական անձերէ բաղկացած: Ծխական Խորհուրդի ամէն անդամ կրնայ վերընտրուիլ: Իր կազմէն կ'ընտրէ Դիւան մը՝ բաղկացած

ա. Առենապետ մը,

բ. Փոխ-առենապետ մը,

գ. Առենադպիրէ մը,

դ. Փոխ-առենադպիրէ մը,

ե. Գանձապահէ մը,

զ. Փոխ-գանձապահէ մը:

Հոգեւոր Հովիւը Ծխական Խորհուրդի նախագահ է իր հովուական առաքելութեան պաշտօնին չնորհիւ:

բ) Իրաւասութիւն

Ծխական Խորհուրդը կը կառավարէ Ծուխին ընթացիկ գործունէութիւնները:

. . .

Յօդ. 11. – Հոգեւոր Հովիւ

ա) Նշանակում

1.– Ծուխ մը Հոգեւոր Հովիւը պաշտօնի կը նշանակուի Առաջնորդին կողմէ. Ծխական Խորհուրդի հետ խորհրդակցաբար: Հոգեւոր Հովիւի նշանակումը կամ ընտրութիւնը կը վաւերացուի Թեմական Խորհուրդի դիտութեամբ:

2.– Երբ մէկէ աւելի եկեղեցականներ կը պաշտօնավարեն նոյն Ծուխին մէջ, առնոնցմէ մին կը նշանակուի իբրեւ Հովիւ, իսկ միւսները որպէս անոր օգնականը, Հովիւի անմիջական իշխանութեան ներքեւ:

3.– Հովիւը կը նշանակուի հինգ տարուան պաշտօնավարութեան համար, եւ կրնայ վերանշանակուիլ: Հովիւը կրնայ հրաժարիլ, եւ կամ արձակուիլ իր պաշտօնէն՝ Առաջնորդին որոշմամբ եւ Թեմական Խորհուրդին դիտութեամբ:

բ) Առաքելութիւն եւ Իրաւասութիւն

1.– Կատարել եկեղեցական պաշտամունքներ եւ խորհուրդներ Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ կանոններու եւ աւանդութեանց համաձայն:

2.– Կատարել բոլոր այն գործերը, որոնք հօտին հոգեւոր կեանքին բարգաւաճման եւ բարեկարգութեան համար սահմանուած են Սուրբ Գրոց մէջ եւ Սուրբ Եկեղեցւոյ Ժողովոց եւ Հայրերու կողմէ:

3.– Հսկել Ծխական եւ Կիրակնօրեայ դպրոցներու մէջ կրօնական դաստիարակութեան եւ ուսուցման:

4.– Նշանակել եւ պաշտօնազրկել տարկաւագները, դպրապետները, լուսարարները եւ գրասենեակի աշխատաւորները Ծխական Խորհուրդին հաւանութեամբ:

5.– Հսկել՝ ի պաշտօնէ իր նախագահի հանդամանքով, Ծխական Անդամական Ժողովի եւ Ծխական Խորհուրդի նիստերուն, ինչպէս նաեւ այլ յանձնախումբերու ժողովներուն:

6.– Հոգեւոր Հովիւը չի մասնակցիր ժողովներու քուէարկութեան: Քուէներու հաւասարութեան պարագային՝ վճռական ձայնը կը տրուի Հոգեւոր Հովիւին կողմէ, եթէ ան անհրաժեշտ չի նկատեր երկրորդ քուէարկութիւն մը նոյն հարցի մասին:

7.– Հոգեւոր Հովիւի նախագահութիւնը կը փոխանցուի Առաջնորդին կամ Առաջնորդական Փոխանորդին, եթէ անոնք ներկայ են տուեալ ժողովին:

8.– Ներկայացել Ծուխը տեղական կրօնական եւ աշխարհիկ իշխանութիւններու մօտ՝ Ծխական Խորհուրդի Առենապետին հետ, ի հարկին նաեւ՝ Ծխական Անդամական Ժողովի Առենապետին հետ:

9.– Գործադրել Առենապետին հետ ներկայ կանոնագրութեան տրամադրութիւնները, Ծխական Անդամական Ժողովներու, Առաջնորդական Փոխանորդութեան Վարչական Խորհուրդի (եթէ Շրջանին մէջ կայ) կողմէ տրուած որոշումները, ինչպէս նաեւ Առաջնորդի եւ Թեմական Խորհուրդի կողմէ տրուած յանձնարարութիւնները եւ հրահանգները:

10.– Հոգեւորական մը չի կրնար ուրիշ համայնքի մէջ ծէս կատարել առանց տուեալ Շրջանի Հովիւի համաձայնութեան եւ Փոխանորդի դիտութեան:

11.– Չի կրնար թողուլ Թեմը եւ փոխադրուիլ ուրիշ տեղ, առանց Առաջնորդի արձակման թուղթի:

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱԿԱՆ ՓՈԽԱՆՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Յօդ. 12. – Սահմանում

Թեմը իր կազմին մէջ ունի առ այժմ երկու Առաջնորդական Փոխանորդութիւններ.

ա. Հարաւային Ֆրանսայի Առաջնորդական Փոխանորդութիւն (Մարսէյլ)

բ. Ռոն–Ալփեան Առաջնորդական Փոխանորդութիւն (Լիոն)

Առաջնորդական Փոխանորդութիւնները կը կառավարուին Առաջնորդական Փոխանորդներու կողմէ իրենց կողքին ունեցած Առաջնորդական Փոխանորդութեան Վարչական Խորհուրդի մը:

Թեմը իր կազմին մէջ նպատակ չունի Փոխանորդութիւն մը փարիզեան Շրջանին համար: Ի պահանջեալ հարկին, Առաջնորդը իրաւունք ունի Թեմական Խորհուրդին հետ խորհրդակցաբար նշանակելու Փոխանորդ մը, որպէսզի Շրջանի ընթացիկ գործերը վարէ՝ առաջնորդին եւ Թեմական Խորհուրդին անունով եւ տրուած ուղղութեան համաձայն:

Նոր Առաջնորդական Փոխանորդութիւններ ստեղծելու իրաւասութիւնը կը պատկանի Առաջնորդին, Թեմական Խորհուրդին հետ խորհրդակցաբար:

. . .

ԳԼՈՒԽ Դ.

Յօդ. 16. – Թեմական Պատգամաւորական Ժողով

Թեմական Պատգամաւորական Ժողովը Թեմին Ներկայացուցչական եւ Օրէնսդիր Գերագոյն Մարմինն է:

ա) Կազմութիւն

Թեմական Պատգամաւորական Ժողովին անդամները կը բաժնուին հետեւեալ թիւով.–

ա. Առաջնորդ

բ. Փոխանորդներ (քուէներու իրաւունքով)

գ. Հոգեւոր Հովիւներ (քուէներու իրաւունքով)

դ. Փոխանորդութեան երկու Ատենապետներ (քուէներու իրաւունքով)

ե. Փարիզեան Շրջանէն կ'ընտրուին 18 աշխարհական պատգամաւոր

զ. Ռոն–Ալփեան Շրջանէն կ'ընտրուին 8 աշխարհական պատգամաւոր

է. Հարաւային Ֆրանսայի Շրջանէն կ'ընտրուին 13 աշխարհական պատգամաւոր:

Աշխարհական պատգամաւորները կ'ընտրուին Թեմական Պատգամաւորական Ժողովի նիստերէն մէկուն, Ընտրողական Ժողովներու կողմէ, Ընտրողական Ցուցակներէ, որոնք կը պատրաստուին Առաջնորդարանի կողմէ, Ընտրողական Ցուցակներու Վերանայման Յանձնաժողովի մը կողմէ վերանայուելէ ետք:

Ընտրողական Ցուցակներու Վերանայման Յանձնաժողովը կը բաղկանայ Առաջնորդէն, Թեմական Խորհուրդի Առենապետէն եւ Թեմական Խորհուրդի Առենադպիրէն:

Ընտրողական Ցուցակներու Վերանայման Յանձնաժողովը կը վերանայէ Ընտրողական Ցուցակները, ուղղումներ կը կատարէ, եւ կամ նոր անուններ կ'աւելցնէ, ըստ Ընտրողական Ժողովներու կողմէ ներկայացուած տեղեկագրերուն:

*Ընտրողական Ցուցակներու Վերանայման Յանձնաժողովի մը որոշումները կրնան բողոքարկուիլ Թեմական Խորհուրդին, որ կրնայ ընդունիլ կամ մերժել բողոքները

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ
ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՀԵՏ

(Շար. Ա. Էջէն)

մարմին մըն է: Առանձին կրօնական ընկերակցութեան կարղավիճակ չունի:

Փոխանորդութիւնները կոչուած են համախմբած աչխատանք տանելու Շրջանները մէջ, համագործակցութեան ոգին զօրացնելու առաջադրութեամբ:

Հ. – Մինչ այժմ ըսո՞ւիք կամ ինչե՞ր եղած են հիմնական խոչընդոտները թեմի հաստատման: Եւ այսօր ինչպէ՞ս յաղթահարուած են անոնք:

Պ. – Թեմի հաստատման հիմնական խոչընդոտները անցեալին մէջ հակնալու համար, հարկ է Ֆրանսայի թեմին պատմութիւնը գիտնալ: Բայց ինչ որ մինչ այժմ գրուած է այդ մասին, գոհացուցիչ չէ: Այդ պատմութիւնը գիտակա-նօրէն ուսումնասիրող չէ եղած տակաւին: Վերջերս, Մարսէյլէն Պ. Մտեփան Պօղոսեան Մարսէյլի հայ դաղութին մասին դիրք մը հրատարակեց, ուր որոշ ակնարկութիւններ կ'ընէ Պալաքեան Սրբազանին մասին խօսած առեն: Այսուամենայնիւ քննական պատմութիւն մը թեմի մասին կը պակսի եւ ցանկալի է որ օր մը այդ գործին ձեռնհաս անձնաւորութիւն մը նախաձեռնէ այդ աչխատանքին:

Թեմական կառոյցի հարցը յամենայն դէպս արծարծուած է Պալաքեան Սրբազանին օրէն ի վեր, 1925էն ի վեր: Այն առեն, ո՛չ այսօրուան ձեւին նման, մասնաւոր, թեմական կառոյցի մասին խօսք չկար, այլ այդ օրուան պահանջներուն եւ ըմբռնումներուն յատուկ, Եւրոպայի հայութեան համար, մասնաւոր կազմակերպչական մոտէլ մը առաջարկուած էր, այդ մոտէլին վրայ բոլոր հայ համայնքները մաս պիտի կազմէին այդ կառոյցին:

Երբ "Եւրոպայի հայ համայնք" կ'ըսէր այդ օրերուն, առիկա Ֆրանսա պէտք է հակադրէր. որովհետեւ հայութեան մեծ մասը Ֆրանսա կ'ապրէր: Հայկական փոքրաթիւ ներկայութիւններ կային՝ Մանչեսթըր, Պրիւսէլ, Միլանօ, եւլն.: Առոր համար է որ եւրոպականին վրայ կը խօսէր: Պալաքեան Սրբազան յաջողցուց այդ ծրագիրը, բայց հետեւանք չունեցաւ: Գործը չյարունակուեցաւ: Փարիզի եկեղեցական դեկավարութի՞ւնն էր արդեօք, թէ ոչ քաղաքական այլ պատճառներ կային, ինծի համար մութ են ծալքերը: Անիկէ մէջ բացուած առաջնորդարանը փակուեցաւ եւ Պալաքեան Սրբազան ալ դրկուեցաւ Մարսէյլ: Անկէ ետք արդէն երկար չապրեցաւ ու վախճանեցաւ:

Մարսէյլի թեմի պարագային, միչա կը խօսուի կոնդակի մը մասին: Անձնապէս դեռ տեսած ու կարդացած չեմ այդ կոնդակը: Ըստ այդ կոնդակին, կ'ըսուի թէ Մարսէյլի մէջ թեմ հիմնուած է կամ կ'առաջարկուի որ թեմ հիմնուի: Այս բոլորին մասին պէտք չէ անպաչտօն տեղեկութիւններու վրայ հիմնուիլ, լուրջ ուսումնասիրութիւն պէտք է կատարել, որպէսզի մենք ալ դիտնանք թէ ի՛նչպէս բացուած են Ֆրանսայի մէջ թեմի հաստատման աչխատանքները:

Միւս կողմէն, Տրապիզոնի Գարեգին Պաորիարքը, որ Արժանթին երթալէ առաջ Մարսէյլ պաչտօնավարած է որոչ առեն մը, ան ալ չէ յաջողած թեմական կառոյց մը ստեղծել: Այսպէս, Պալաքեան Սրբազանի փորձէն ետք, մինչեւ 1979 – 84 թուականը, թեմի նիւթը պաչտօնապէս արծարծուած չէ Ֆրանսայի մէջ:

Վազգէն Կաթողիկոսի նախաձեռնութեամբ, մանաւանդ 1984 թուականէն ըսկսեալ, թեմի հարցը պաչտօնապէս կը սկսի արծարծուիլ, իսկ այդ մասին լայնօրէն գրուեցաւ Թերթերուն մէջ: Այսօր այդ սկսուած գործին չարունակութիւնն է որ կը կատարուի Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի օրօք, վերջնականապէս իրագործելու համար թեմական կառոյցը:

Մեզի համար կարեւորը այսօր այն է թէ հարցը իր վերջնական փուլին հասած է: Ու մաղթենք ոչ այդ վերջնական փուլն ալ աւարտենք մինչեւ 2006, Մարտ 31, որպէսզի վերջնականապէս, 80–90 տարիներէ ի վեր խօսուած այս նիւթը իրականութիւն դառնայ Ֆրանսայի մեր եկեղեցիներուն համար:

Հ. – Փարիզի կրօնական Ընկերակցութեան Մարտ 6–ի ընտրական տագնապը կրնա՞յ խանգարել թեմի հաստատման գործընթացը:

Պ. – Մէկը միւսին հետ կապ չունի: Թեմական գործընթացը միւնոյն ձեւով պիտի ընթանար, այնպէս ինչպէս որ կ'ընթանար անկախ՝ Փարիզեան անցուդարձերէն:

Հ. – Աւարայր 451–ի(*) պատճառաբանութիւնները թեմի հաստատման դէմ, արդարանալի՞ են: Կրնա՞ն խանգարել թեմի հաստատման գործընթացը:

Պ. – Աւարայր 451-ի պատճառաբանութիւնները աւելի անտեղի գրգռութիւններ են քան պատճառաբանութիւններ: Ան կրնայ խանդարել, կրնայ նաեւ նպաստել թեմի հաստատման գործընթացին:

Կրնայ խանգարել եթէ անոր կայքէջին հաղորդած բողոքները մարդիկ կարդալէ ետք չկարդան կանոնագրութիւնը: Բարեբախտաբար Աւարայր Կոմիտէն կանոնագրութեան ծխական բաժինը առած է կայքէջին մէջ: Կանոնագրութիւնը կարդալով, կարելի է զանազանել բողոքնեռուն անճշդութիւնը, եւ դիրք ճշդել ի նպաստ կանոնագրութեան յօդուածներուն. մանաւանդ արտակարգ ընդհանուր ժողովներու քուէարկութեան պահուն: Այլապէս մարդիկ կայքէջի բողոքներով դոհացած եւ անոնց ազդեցութեան տակ, կրնան ի վնաս դիրքորոշում առնել, խանգարելով կանոնագրութեան ճշդութիւնը եւ խանգարել թեմի հաստատման գործընթացը:

Իսկ անիկա թեմի հաստատման ի նպաստ դեր կրնայ ունենալ իր ստեղծած հետաքրքրութեան պատճառով: Իր գործածած ղազայցունց վերտառութիւնները,– «Հայ եկեղեցին վտանգուած...», «Հայ եկեղեցւոյ հաւատացեալներու պաչտպան յանձնախումբ», «Քոմիւնօթարիզմ», «Քլերիքալիզմ», «Լաիսիթէ» եւայլն, անտարբեր չեն թողուր մարդս. արդարեւ այժմէական եւ հրապուրիչ բառեր, որոնք կ'արթնցնեն անտարբերներու հետաքրքրութիւնը, եւ այդ մարդիկ որոնք միտք անգամ չունէին կանոնագրութեան յօդուածները կարդալու, կը մղուին մօտէն հետաքրքրուելու կանոնագրութեան յօդուածներով, եւ խելքը գլուխը ընթերցողը արդէն կը հաստատէ թէ Աւարայր 451-ին ստեղծածը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ անտեղի գրգռութիւն Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ ծոցէն ներս:

Ռոն-Ալփեան Երջանիկ եկեղեցիներու անդամներուն մեծամասնութիւնը հետաքրքրուած ըլլալով առաւելաբար Աւարայր 451-ի զանգատներով, արտակարգ ընդհանուր ժողովներու առեն լուսաբանութիւններ պահանջեց, որոնց չնորհիւ կանոնագրութեանց փոփոխութիւնները ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկուեցան:

Ահա թէ ինչո՛ւ կ'ըսէի թէ կրնայ նաեւ նպաստել թեմի հաստատման գործընթացին:

Հ. – Ինչպէ՞ս կը տեսնէք եկեղեցւոյ դերը Ֆրանսայի մէջ, ուր աշխարհական ու կրօնական ոլորտները իրարմէ անջատուած են պետական օրէնքով. իսկ հայկական աւանդական եկեղեցական կազմակերպութիւնը կ'ենթադրէ կրօնական համայնք մը, որ Հայերու մօտ, մեծամասնաբար աշխարհականներով կը դեկավարուի: Ինքնին հակասական չէ՞ այս կարգադրութիւնը: Եւ դեռ աշխարհական վարչականները, անպատեհ հաւատացեալ ալ կրնան ըլլալ, ու կը յաւակնին կրօնական համայնք մը դեկավարել եւ իբր ազգային պարտականութիւն կ'ուզեն մասնակցիլ, թերեւս ալ իբր անպաչտօն կուսակցական ներկայութիւն մը ապահովել, ներհամայնքային խնդիրներուն վրայ ազդեցութիւն ունենալու տրամադրութեամբ:

Պ. – Հարցումը աւելի յստակ պէտք է ըլլայ: Արդեօք լսել կ'ուզէք թէ Ֆրանսայի պէս երկիր մը ուր պետութիւն եւ եկեղեցի բաժնուած են, ի՞նչ է եկեղեցւոյ դերը: Աչխարհիկ պետութիւն մըն է Ֆրանսան ուր խղճի ազատութիւն կայ: Կրօնական պաչտամանց համար պետութիւնը 1905-ի Օրէնք հաստատած է. այդ Օրէնքին թոյլատրած սահմաններուն մէջ կը գործէ եկեղեցի մը: Աչխարհիկ պետութիւնը բոլորին: Եկեղեցին կրօնական, հոգեւոր հաստատութիւն մըն է, որ առաքելութիւն ունի Աստուծոյ խօսքը յայտարարելու: Ֆրանսան աչխարհիկ ընկերութիւն մըն է, քրիստոնեայ բոլոր եկեղեցիները իրենց առաքելութիւնը կը տանին աչխարհիկ ընկերութեան ծոցին մէջ:

"Իսկ հայկական աւանդական եկեղեցականն կազմակերպութիւնը կ'ենթադրէ", կ'ըսէք, "կրօնական համայնք մը, որ Հայերու մօտ, մեծամասնաբար աչխարհականներով կը դեկավարուի". այս կէտն չատ յստակ չէ ինծի համար: Հայ եկեղեցին որպէս ժողովրդավար եկեղեցի, իր կառավարման եղանակին մէջ աչխարհականներու մասնակցութեան չայն բաժին յատկացուցած է: 1905-ի Ֆրանսայի Օրէնքը չէ որ կը պարտադրէ առիկա, հայ եկեղեցին է որ կու տայ այդ իրաւունքը աչխարհականներուն: Եկեղեցի մը կրնայ նաեւ դեկավարման գուտ կղերապետական դրութիւն մը ունենալ եւ կրնայ գործել 1905–ի Օրէնքի տրամադրութիւններուն համաձայն: Ուստի աչխարհականներու մասնակցութիւնը հայ եկեղեցւոյ լայնախոհութենէն կու գայ: Հայ եկեղեցականն իշխանութիւնը անցեալին կամեցած է այդպէս եւ այդպէս ալ կը կամենայ այսօր: Ընդհանրապէս հայկական աւանդութեամբ, թեմական կառոյցները հիմնուած են աչխարհականներու 2/3-ի եւ հոգեւորականներու 1/3-ի մասնակցութեան վրայ:

Գալով հարցումին երկրորդ մասին, կը նշէք ազգային պարտականութեան պարագան, լաւ կ'ըլլար որ աչխարհական վարչականները եկեղեցին դեկավարէին ազգային պարտականութեան գաղափարի գուգահեռ հոգեւոր կոչումով: Մեր եկեղեցւոյ ազգային ըլլալու հանգամանքը լաւ պէտք է ըմբռնել: Երբ կ'ըսենք "ազգային եկեղեցի" այդ պէտք է հասկնալ թէ Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը յատուկ սահմաններ ունի, թէեւ այդ սահմանները սահմանափակուած չեն քրիստոնէական առաքելութեան տեսակէտէն: Իսկ այդ յատուկ սահմաններ ըսուածը, Աւետարանին խօսքը Հայերուն բերելու առաքելութիւնն է, տիկա ըլլա՛յ Հայաստանի հողատարածքին, ըլլայ Սփիւռքի ցրուեալ տարածքներուն վրայ: Արդարեւ իր քիստոնէական ընդհանուր առաքելութեան ծիրէն ներս, ինք մասնաւոր առաքելութիւն ունի Աստուծոյ խօսքը, Աւետարանին խօսքը, բարի լուրը նախ եւ առաջ բերելու հայ ժողովուրդին: Անշուշտ իր մասնաւոր առաքելութիւնը արդիլք մը չէ որ հայ եկեղեցին ուրիշ ազգերու մօտ առաքելութիւն չկատարէ, բայց իր պատմութիւնը այնպէս դժուար պատմութիւն մը եղած է որ իր առաքելութիւնը միայն հայ ժողովուրդին ծոցին մէջ կրցած է կատարել: Ինքնապաչտպանութեան դիրքերու վրայ գտնուած է պատմականօրէն իր առաքելութիւնը: Գուցէ պատմական այս պատճառներով է որ հայ եկեղեցին կը վերչ այսօր "ազգային" պիտակը իր վրայ:

"Կրօնական Համայնք"ի անվնարկութիւն կ'ընէք: Արդե՞օք մենք համայնք մըն ենք Ֆրանսայի մէջ: Այլ առիթներով ըսած եմ՝ մենք աւելի ընկերակցութիւններու կամ միութիւններու հաւաքածոյ մըն ենք, քան թէ համայնք:

Հ. – Եւ ցանկութիւնը համայնք մը ըստեղծելն է, այնպէս չէ՞:

Պ. – Աւելի պիտի ուզէի ըսել ցրուեալը ժողովելու ցանկութիւնն է, որ կրնայ ընկերակցութիւնները կամ միութիւնները համայնք դարձնելու առաջնորդել:

Համայնք բառը կը նշանակէ բոլորը, ամէնքը: Մեր պարագային, օրինակի հա-

մար, անոնք որոնք ցեղասպանութենէն մազապուրծ եկաչ ասպետական Ֆրանսայի հողին վրայ կայք հաստատեցին, քով քովի ապրեցան Թաղերու մէջ, մչակութային նոյն տուեալներու վրայ ներքին իրենց յատուկ կեանքը ստեղծեցին նոյն լեզուին մէջ, նոյն աւանդութիւններուն մէջ: Եկեղեցի կառուցեցին. կրօնական անմիջական առօրեայ իրենց կարիքներուն գոհացում տալու համար. ծխական կարիքներ (կնունք, հարսնիք, յուղարկաւորութիւն, եւլն.): Ասոր գուգահեռ, ինչպէս կը տեսնէք, մեր եկեղեցին չէ կրցած քրիստոնէական հարցերով զբաղիլ: Չեմ կրնար ըսել որ բնաւ չէ զբաղած կազմակերպուած ձեւով: Որոչ եկեղեցականներ, որոչ չրջաններու մէջ իրենց հակացած ձեւով փորձած են քրիստոնէական դասընթացքներ ստեղծել իրենց չրջապատէն ներս: Բայց եկեղեցին ընդհանրապէս դասաւանդութիւններու կամ Աւետարանի մեկնութեան եւ այլ գիտելիքներու ծրագիր մը կազմակերպած չէ:

Իսկ ինչ կը վերաբերի կրօնական ընկերակցութեան վարչականներուն, որոնք կրնան անպայման հաւատացեալ չըլլալ, թէեւ կ'ըսէք կրօնական համայնք մը կը ղեկավարեն: Թոյլ տուէք, ճշդում մը կատարեմ: Մենք կրօնական համայնք մը չենք Ֆրանսայի մէջ, այլ՝ աչխարհիկ: Եկեղեցին աւետարանելու առաքելութիւն մը կը տանի հայ աչխարհիկ հաւաքականութեան մէջ: Եկեղեցին աւետարանչի առաքելութեան ճամբուն վրայ, իր 1700 տարուան աւանդութիւնները միաժամանակ կը փոխանցէ նորահաս սերունդին: Որպէս զարաւոր աւանդութիւններու տէր հաստատութիւն մը, չատերուն համար եկեղեցին հայ ինքնութեան հանդիպելու տեղն է, մանաւանդ հայ եկեղեցին չեմարան է նաեւ Հայոց պատմութեան. բոլորս ալ գիտենք որ մեր ազգային պատմութիւնը եւ եկեղեցական պատմութիւնը անքակտելի կերպով իրարու չաղախուած են:

Անոնք որոնք հաւատացեալ չըլլալով կը ցանկան ծառայել հայ եկեղեցւոյ վարչական կեանքին, չատ հաւանաբար իրենց մտքին մէջ մչակութային տարբերակը նկատի ունին ազգային պատմութեան ճամբով: Նման պարագայի "էթիկա" ուսնեալը կը դառնայ կարեւոր:

Ցանկալին այն պիտի ըլլար որ կրօնական ընկերակցութիւններու աչխարհիկ դեկավարները որոչ չափով դաստիարակուած ըլլային, տարրական գաղափարներ ու տեղեկութիւն ունենային եկեղեցւոյ ու Հայոց պատմութեան դլխաւոր դէպքերու մասին: Կրօնական նիւթերու մասին, չեմ ըսեր խորունկ ծանօթութիւն, բայց առնուազն տարրական ծանօթութիւն, որպէսզի որոչ հակացողութեամբ կարենային դեկավարել մեր եկեղեցին:

Չեմ ըսեր որ աչխարհականներուն մէջ չկան մարդիկ որոնք տրամադիր չեն դաստիարակուելու կրօնական ընկերակցութիւններու վարչական պատասխանատուութեան գլուխը անցնելու համար: Միւս կողմէն եկեղեցին ալ հետամուտ պէտք է ըլլայ եկեղեցւոյ առաքելական գործին օգտակար հանդիսանալու պատրաստակամ աչխարհականներու պատրաստութեան ձեռնարկին մէջ:

Գալով "կուսակցական ներկայութեան", այսօրուան օրս այսպիսի վիճակ մը չըկայ, որովհետեւ եկեղեցւոյ գործերուն հանդէպ այնպիսի անտարբերութիւն մը կայ որ չաճախ պարտաւորուած կը զգանք մարդոց դիմելու, աղաչելու որ թեկնածու դառնան եկեղեցական վարչութեան:

Անցեալին կուսակցութիւնները եթէ նման միտումներ ունեցած են ու փորձած են կուսակցական ազդեցութիւն բանեցնել եկեղեցական վարչական կեանքին մէջ, այսօր ժամանակները փոխուած են: Լիոնի մէջ բախտը ունեցած եմ ճանչնալու Պ. Յովհաննէս Հաբէլեանի, Տիգրան Չէքիեանի նման կուսակցական դեկավարներ որոնք Լիոնի եկեղեցական վարչութեան մէջ գործած են գուտ եկեղեցական գաղափարներով: Բնաւ եկեղեցական մթնոլորտը չեն խանգարած իրենց կուսակցական գաղափարներով: Պ. Հաբէլեանը մանաւանդ երկար ժամանակ անչահախընդրօրէն ծառայած է եկեղեցին իրրեւ դպրապետ: Օրինակելի, եկեղեցական անձնաւորութիւն մը, որուն յիչատակը անթառամ պիտի մնայ Լիոնի եկեղեցւոյ պատմութեան մէջ:

Հ. – Ինչպէ՞ս կը սահմանէք եկեղեցւոյ

●▶

դերը սփիւռհայութեան կեանքին մէջ: Յօդուածի մը մէջ, "1700ամեակի Սեմին Ճանչնանք Ֆրանսայի Հայ Առաքելական Եկեղեցիները", կ'ըսէր՝ "Եկեղեցին համայնքին մէջ կղզիացած միաւորի մը վերածուած է. երբ ան իր կոչումէն առաքելութիւնն ունի ընդհանրական դեր կատարելու գաղութին մէջ". ի՞նչպէս կը սահմանէք այդ ընդհանրական դերը:

Պ. – Այս հարցումով դիս կը մղէք անդրադառնալու երեւոյթներու, որոնց որոշ չափով անդրադարձած եմ անցեալին:

Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ զաւակ՝ Ֆրանսայի Հայը կամ Հայ Ֆրանսացին պարտաւոր է գանազանելու երկու հանգամանքներ: Առաջին՝ կայ Հայ Առաքելական Ընդհանրական Մ. Եկեղեցին: Երկրորդ՝ նոյն այդ եկեղեցին կայ իբրեւ կրօնական ընկերակցութիւն, իբրեւ Ֆրանսական ընկերակցութիւն մը: Երբ մէկը կը մկրտուի հայ եկեղեցւոյ սուրբ աւազանին մէջ, այդ պահէն սկսեալ ան կը դառնայ հայ եկեղեցւոյ զաւակ: Որպէս այդպիսին մկրտեալը վարդապետական, կրօնական, հոգեւորական իր բոլոր կապերը կը կնքէ հայ եկեղեցւոյ դարաւոր կանոններուն հետ: Այսպիսի կապեր եկեղեցւոյ համայնական նկարագրին հետ ադեռ ունին, սա առաջին պարագան է: Մինչդեռ, երկրորդին պարագային, եկեղեցին որպէս ընկերակցութիւն, ընկերակցական կապեր կը հաստատէ, եւ այդ կապերը աւելի մասնաւոր են եւ ոչ թէ համայնական: Արդ, համայնքին մէջ կը դիտուի իբրեւ միաւոր մը, որեւէ այլ միութեան մը պէս: Բայց եկեղեցւոյ զաւակները կրնան այս միաւորին համայնական նկարագիրը բարձր պահել եթէ դիտակին անոր ընդհանրական հանդամանքին: Եկեղեցւոյ կղզիացած միաւորի մը վերածուիլը չի բխիր անպայման Ֆրանսական ընկերակցութիւն մը ըլլալու հանգամանքէն, որովհետեւ եկեղեցւոյ զաւակ կրնայ անդամագրուիլ այդ ընկերակցութեան, պահելով անոր ընդհանրական նկարագիրը: Կղզիացումը յառաջ կու գայ հոգեւոր, կրօնական ներքին կապերու թուլացումէն. ինչպէս զաւակ մը որ կը լքէ իր ծնողքը: Արդեօ՞ք հայ հաւաքականութիւնը կը վախնա՞յ զօրացնելու իր կապերը եկեղեցւոյ հետ, մի գուցէ մտածելով թէ սերտացումը տեղի տայ աչխարհիկ դիմագիծի վերացման եւ համայնքը վերածուի կրօնական համայնքի: Եկեղեցւոյ մտադրութիւնը չէ սակայն համայնքին աչխարհիկ դիմագիծը փոխել: Կաթողիկէ եկեղեցին, օրինակ համար, աչխարհիկ ընկերութեան մը ծոցին մէջ, մտահոգուած է հոգիներու փրկութեան աչխատանքով: Հետամուտ չէ երբեք ընկերութեան կրօնական դիմագիծ տալու:

Հ. – Ի՞նչ պէտք է ըլլայ արդի հայ եկեղեցականի մը կրթութիւնը, դիմագրաւելու համար 21րդ դարու գիտականապէս գերզարգացած, տնտեսապէս համաշխարհայնացած աչխարհի մէջ, բնկերային բարդ ու բազմաբնոյթ խնդիրները:

Պ. – Ներկայիս մեր եկեղեցին բախտը ունի որ հոգեւոր ճեմարաններէն ելած իր եկեղեցականներուն բարձր մակարդակով կրթութիւն կը ջամբէ, դրկելով զանազան համալսարաններ (Անգլիա, Ֆրանսա, Ամերիկա, Գերմանիա, Պելժիա, Իտալիա, Ռուսաստան եւ ուրիշ երկիրներ): Վերջապէս Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ դպրոցներէն չըլլանալուտ եկեղեցականները բախտը ունին իրենց բարձրագոյն ուսումը չարունակելու աչխարհով մէկ ցրուած զանազան համալսարաններու մէջ, հաղորդ դառնալու ուրիշ եկեղեցիներու կրթութեան մեթոտին, ճեւին, արդիականացած աչխատանքներուն:

Մեր եկեղեցւոյ իշխանութիւնը յուրջի առնելով ընկերութեան պահանջներուն համապատասխան եկեղեցականներ պատրաստելու հարցը, ինչպէս ըսի, նախաճեռնած է արդէն տարիներէ ի վեր եկեղեցականներուն բարձր կրթութիւն ջամբելու: Բայց անիկա կը հսկէ եւ ուշադիր է նաեւ որ բարձր կրթութեան սիրոյն տեղի չունենայ հաւատքի անփոփոխելիութեան տեղատուութիւն: Գիտական զարգացումները, ոճային փոփոխութիւնները, նոր երեւոյթներու յայտնաբերումը նեմատացնելու չեն երբեք անփոփոխելի քովանդակութիւնը հաւատքին:

Հ. – Հաւատքի կրթութիւն կա՞յ:

Պ. – Այո՛, հաւատքի կրթութիւն կայ: Բայց կրթութենէ աւելի պարզեւ մըն է անիկա: Այդ պարզեւը ամէն մարդու արուած է: Կրթութիւնը կը ծառայէ անոր յայտնաբերումին, եւ կրթութեան զանազան ճեւերը կան, ինչպէս օրինակ իմ պարագային, հօրս կը պարտիմ հաւատքի յայտնաբերումս: Ան, մանուկ հասակէս, մօտէն կը հսկէր հաւատքի քայլերուս: Ինծի համար անկարելի բան էր բացակայիլ կիրակնօրեայ պատարագներէն, ճեռքէս կը բռնէր եւ ամէն կիրակի իրեն հետ կը տանէր եկեղեցի: Միշտ զարմացած եմ թէ ինչո՞ւ եղբայրներուս հետ միեւնոյն ճեւով չէ վարուած: Անոնք ազատ էին բացակայելու: Եկեղեցի յաճախելու ստիպողութիւնը հետզհետէ մէկդի սէր մը արթընցուց կրօնական արարողութիւններու հանդէպ: Ճեռագային դպիրներու չարքն անցայ եւ ժամերգութեանց ընթացքին բերած գործօն մասնակցութիւնս սերտ կապ մը ստեղծեց հոգեկան աչխարհիս մէջ Աստուծոյ հանդէպ, եկեղեցւոյ հանդէպ, այն աստիճան որ 14 տարեկանիս արդէն մէջս սկսաւ բողբոջիլ եկեղեցական դառնալու կոչում մը: Եթէ հայրս հաւատքի կրթութեանս չհսկէր, թերեւս դժուար ըլլար ինծի համար զայն յայտնաբերել:

Ուստի հաւատքի յայտնաբերման ծնողական կրթութեան ճեւն է իմ մէջբերածս: Բայց ամէն անգամ չէ որ այս օրինակը յաջողութիւն կը գտնէ: Կը ճանչնամ ծնողներ, որոնք հօրս չափ ճիգ գործադրած են իրենց զաւակներուն հաւատքի կրթութեան, չեն յաջողած: Անհատը անձնիչխանութիւն ունեցող էակ մըն է, հակառակ ի գործ դրուած ամէն կրթութեան, կրնայ մերժել հաւատքին պարգեւը:

Օրինակները չեն պակսիր ընտանեկան ճամբով հաւատքի կրթութեան մասին: Եղած են մեծ մայրեր որոնք հաւատքի օրինակներ հանդիսացած են, իրենց կենցաղով, աղօթելու կերպերով իրենց զաւակներուն ու թոռնիկներուն, որոնք ժառանգելով այդ բոլորը, իրենց մէջ մշակած են հոգեւոր արժէքներ:

Իսկ հաւատքի կրթութեան եկեղեցականն ճանապարհը կայ, որ դլխաւորն է, ուր հոգեւորականն է որ մեծ դեր կը խաղայ:

Հաւատքի դիտելիքներու ուսուցումը եկեղեցին կու տայ մարդուն եւ այսօր այդ դիտելիքներու ուսուցումը կը կատարուի բարձր մակարդակով:

Բայց գուցէ մտածէք թէ, որ այդպէս է, ինչո՞ւ քրիստոնէական աչխարհի մէջ հաւատքի տագնապ կայ: Շատ պարզ է: Հաւատքի դիտելիքներու մտաւորական դարզացումը բաւական չէ: Հաւատքի կոչումն է կենդանի Աստուծոյ հետ կեանք իրագործել: Դիտելիքները կը նպաստեն դԱստուած յաւ ճանչնալու, եւ ճանչնալը կը մղէ Աստուծոյ հետ աւելի մտերմանալու: Եթէ կայ դիտելիքը եւ բացակայ է կեանքը, կը կաղայ հաւատքի դործունէութիւնը: Կա՛ն ակադեմական բարձր մակարդակով աստուածաբաններ, բայց կ'երբեմն հոգեւոր վարպետները կը բացակային:

Հ. – Հոգեւորականի հեղինակութեան վերահաստատումը համար ֆրանսահայ ընկերութեան մէջ, ի՞նչ քայլեր պէտք է առնուին (Թեմի կանոնագրութեան կարեւոր տրամադրութիւններէն մէկը, թիւ 8 յօդուած):

Պ. – Հոգեւորականի հեղինակութեան բարելաւումը միայն հոգեւորականի կեցուածքէն կախեալ չէ: Փոխադարձ է: Այսինքն, անոր պատճառը նաեւ մեր կրօնական ընկերակցութիւններու աչխարհական վարչականներն են, որոնք չեն հետաքրքրուիր այլ նիւթերով քան միայն նիւթականի մատակարարութիւնը, եւ երբեք հարց չեն դներ Ֆրանսայի իրենց ապրած քաղաքներուն մէջ արծարծուած նիւթերը վերարծարծելու ժողովական սեղանի վրայ: Ուրեմն հոգեւորականն ալ կը հետեւի այդ վիճակին: Եթէ երբեք պատահէր որ այդ նիւթերը սեղան բերուէին յայտարարի մը մէջ, հոն ալ ըզգէն եկեղեցականը իր մասնակցութիւնը պիտի բերէր, ինքնաբերաբար եկեղեցականը այդ նիւթերով կլանուած պիտի ըլլար: Եկեղեցականը վայր չունի նման հարցերու շուրջ իր մտքերը արտայայտելու:

Հ. – Եկեղեցականը չի՞ կրնար եկեղեցւոյ բեմէն արտայայտուիլ այդ նիւթերու մասին:

Պ. – Այո, բայց անիկա շատ անհատական կեցուածք կրնայ ըլլալ: Երբեմն եկեղեցականը իր անձնական տեսակէտին մէջ կրնայ զգացական սխալներ գործել. օրինակ՝ հետեւելով քոյր եկեղեցիներուն այսինչ արտայայտութեան այնինչ բանաձեւումին, ինք ալ նմանօրինակ արտայայտութիւն մը կ'ունենայ:

Օրինակի համար դիակիզումի պարագային, ենթադրենք որ եկեղեցական մը իր դլուխէն որոշէ որ պիտի երթայ եւ հրկիզարանին մէջ աղօթք մը պիտի ընէ, բան մը որ ծիսարանին մէջ դոյութիւն չունի եւ թոյլատրուած չէ: Ուրեմն, հարցերը պէտք է որ պաչտօնական մարմիններու մէջ, ժողովներուն մէջ դան եւ եկեղեցականը իր մասնակցութիւնը բերէ եւ նախ հոն իր կարծիքը արտայայտէ, որմէ ետք, բեմերէն կարենայ ինք աւելի յստակ դիրքորոշուած ըլլալ եւ արտայայտուիլ: Ճետոյ, պէտք է այդ նիւթերը տպրի ու խօսի եւ ապրելու համար պէտք է որ ապրեցնէ եկեղեցական կեանքին մէջ:

Հ. – Ըսեցիք, եթէ ծուխի մակարդակին խնդիրը այսպէս կը ներկայացնայ, բայց բարձրաստիճան եկեղեցականը մարմինները կողմէ ալ այս նիւթերը չեն արծարծուած, որմէ մեկնած ծուխի մակարդակին ալ արձագանգ գտնէ:

Պ. – Տեսէք, թեմական կազմակերպութեան առաւելութիւններէն մէկը այն պիտի ըլլայ որ նման հարցեր երբ թեմական ժողովներուն մէջ ծեծուին, հոգեւորականները, ծխատէր հոգեւոր հովիւները արդէն ի պաչտօնէ անդամ ըլլալով վարչութեան, այդ հարցերուն քննարկումին ինքնաբերաբար ներկայ պիտի ըլլան ու մասնակցութիւն բերեն:

Ֆրանսահայ կրօնական ընկերակցութիւններու այժմու կանոնագրութիւններուն մէջ ընդհանրապէս հոգեւորականի պարտաւորութիւններու եւ պարտականութիւններու մասին մասնաւոր բաժին մը չէ յատկացուած: Իսկ անոնց վարչական կազմին մէջ մաս եւ բաժին չունենալը կը հակադրուի անով որ 1905ի Օրէնքին համաձայն վճարեալ պաչտօնեայ մը իրաւունք չունի մաս կազմելու վարչական մարմնին: Օրէնքին այս տրամադրութիւնը կ'իրարկելով հոգեւորականը վարչականէն վերածուած է պարզ պաչտօնեայի, կամ գործաւորի մը: Հոգեւորականին նիւթապէս վարչական իշխանութեան ենթարկուած ըլլալը պատճառ դարձած է որ ան ինքզինք մեկուսացած զգայ եւ վերածուի ծիսակատար պաչտօնեայի: Նման հոգեվիճակներ բնականաբար կ'ազդեն նաեւ հոգեւորականի հովուական առաքելութեան կամ պաչտօնին վրայ. նաեւ հոգեբանութեան: Հոգեւորականի հովուական կեանքի հեղինակութեան վերահաստատման համար թեմի կանոնագրութեամբ լաւագոյն միջոցը համարուեցաւ զինք վարչական կազմին մէջ ներդրաւել իբրեւ առաքելութեան պաչտօնին արտօնած սահմաններուն մէջ, առանց խախտելու այսօրուան վարչաձեւի աչխարհիկ եւ ժողովրդավար դիմագիծը:

Իսկ հոգեւորականը իբրեւ վճարեալ պաչտօնեայ, այս պարագային կ'ենթարկուի մատակարար մարմնի մը դոր թեմը նախատեսած է հիմնել իր հաստատութեան:

Հ. – Հայ եւ օտար բոյր եկեղեցիներու հետ քաղդատած, ի՞նչ առաւելութիւն ու պակաս կը տեսնէք Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ գործունէութեան ու կազմակերպութեան մէջ:

Պ. – Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ առաւելութիւնը այս պարագային այն է որ մեր հաւատացեալները նոյնիսկ եթէ ջերմեռանդ (փրաթիքան) չեն, կապուած ծուխին մը ունին իրենց եկեղեցիին, ազգային ճանապարհով: Հետեւաբար այդ տեսակէտով եկեղեցին կը տարբերի տեղւոյն քոյր եկեղեցիներէն:

Իսկ բաղդատելով քոյր եկեղեցիներուն մէջ տարուած հոգեւոր չարժումներուն, առաքելական խմաստով՝ ետ ենք. ինչպէս կրօնական դաստիարակութեան պարագային, երիտասարդներուն հետ մօտէն չփուելու առումով, յատուկ ծրագիր մըշակել, խանդավառել, յատուկ հանդիպումներ կազմակերպել եւ այլ ձեռնարկներու պարագային, մենք քոյր եկեղեցիներուն բաղդատած բաւական ետ ենք:

Հ. – Ի՞նչպէս կը տեսնէք Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հոգեւոր կեանքը Հայաստանի մէջ, 70 տարուան սովետական համայնավար իշխանութենէն ետք:

Պ. – Հայաստանի մէջ հայ եկեղեցին հոգեւոր առումով բարձունքներ նուաճելու ընթացքի մէջ է: Այդ նուաճումները տեսնելու համար պէտք է առարկայական ըլլալ եւ մէկդի դնել կանխակալ ամէն կարծիք: Գէորգեան ճեմարանի նախկին չէնքը որ բազմաթիւ աչակերտներ կրնայ ընդունիլ, նեղ կու գայ արդէն. տեղ չկայ: Սեւանի մէջ Վազդէնեան դպրանոցը, որու նախաձեռնողն էր Գարեգին Բ. Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, երբ Արտաեան Թեմի առաջնորդական փոխանորդ էր, դարձեալ լեփ-լեցուն է: Դպրեվանք մըն ալ Գիւմրիի չրջանին մէջ կը գործէ: Այս երեք հոգեւոր կրթօճախներու ուսումնական ծրագիրը բարձր մակարդակի վրայ կը գտնուի և լաւագոյններէն կը համարուին անոնք, բաղդատմամբ Հայաստանի միւս վարժարաններուն: Դպրութեան այս վարժարաններուն մէջ կ դաստիարակուին եւ կը պատրաստուին երիտասարդները, որոնք պիտի ըլլան վաղուան մեր եկեղեցականները: Բանիմաց ու բարձր զարգացումի տէր այս կղերականներու քրիստոնէական հաւատքի զօրութեամբ պիտի չյաջողին հոգեւոր նոր չունչ բերել հայ ազգի զաւակներուն: Աստնք պիտի մչակեն հոգեւոր անդաստանը, պիտի հերկեն, ցանեն լաւ հունճք ձեռք բերելու նպատակով:

Կայ Երեւանի աստուածաբանական համալսարանը ուր կը պատրաստուին կրօնական նիւթեր դասաւանդելու ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ:

Պետական վարժարաններուն մէջ կրօնքի դասեր հաստատելու ծրագիրով հայ եկեղեցին մօտէն զբաղեցաւ եւ հսկայական աչխատանք կատարեց քրիստոնէական դասագրքեր պատրաստելով եւ հրատարակելով:

Կարելի է դեռ երկարել չարքը բազմաթիւ այն նախաձեռնութիւններուն որոնց նպատակն է ժողովուրդը կրթել եւ դաստիարակել հոգեւոր արժէքներով: Վերհասփռտ Հայրապետին առաջնահերթ մտահոգութիւններէն է հոգեւոր կեանքի այրուժացումը, որուն համար ունի չատ մը ծրագիրներ, որոնց իրագործումով անպայման կարելի պիտի ըլլայ դիմակայել աղանդաւորական չարժումը Հայաստանի մէջ:

(*) "Աւարայր 451" – "Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ հաւատացեալներու պաչտպանութեան կոմիտէ"ն յայտնաբերուած է համացանցի վրայ ուր հանդէս եկած է "Մեր եկեղեցին վտանգի մէջ" խորագրուած անստորագիր խմբագրականով: Քրոջչական նպատակ մատնող ձեռնարկը Նիսի եկեղեցւոյ վարչութենէն կարգ մը անդամներու նախաձեռնութիւնը կը թուի ըլլալ. անոնք հակառակ են Ֆրանսայ թիմին հաստատման շրջագիծէն ներս ծուխերու կանոնագրով նախատեսուած՝ ծխական հովիւին ի պաչտօնէ կրօնական ընկերակցութեան համանախագահ ընտրելու տրամադրութեան: (Նիսի կրօնական ընկերակցութեան շփոթին մասին յատկեալ լուսաբանութեան համար տե՛ս. "Ֆրանսայի Հայ առաքելական եկեղեցւոյ թեմին երկունքը" [«Ցառաջ», 2006 Յունուար 6], Ժ. Չ.):

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch» — 83 rue d'Hauteville 75010 Paris — Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 7
MARDI
7 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·406 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21·406

ԳՈՐԲԱՉՈՎ՝ «ՂԱՐԱԲԱՂԻ ԱԴՐԲԵՋԱՆԷՆ ԱՆՋԱՏՈՒՄԻ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ԱՐԴԱՐ ԷՐ»

Իր ծննդեան 75ամեակին առթիւ Խորհրդային Միութեան առաջին եւ վերջին նախագահը Մ· Գորբաչով "Մոսկովսկի կոմսոմոլեց" թերթին հարցազրոյց մը տուած ու այդ ընթացքին պատասխանած է Ղարաբաղի հարցին մասին հարցումներու ալ։

1988ին Մոսկուա պատրաստ գտնուած է 180 հազար բնակչութեան տէր Ղարաբաղին զարգացման մէկ միլիառ ռուբլի յատկացնելու, ինքնավար մարզին ինքնավար հանրապետութեան կարգավիճակ տալու եւ Բաքուի վրայ ճնշում բանեցնելու որ բանայ Հայաստանի հետ հաղորդակցութեան ճամբաները։ Սակայն ճիշդ այդ պահուն Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը Ղարաբաղը հռչակած է Հայաստանի անբաժանելի մասը։

"Այդ կացութեան մէջ ի՞նչ պէտք էր ընել։ Պէ՞տք էր օժանդակել Հայաստանի։ Լեռնային Ղարաբաղի Ադրբեջանէն անջատումի որոշումը, իմ տեսանկիւնէս արդար էր" կ'ըսէ անկեղծ նախագահը։ Ցեղ կ'աւելցնէ թէ Բաքուի մէջ դէպքերը ամէն հակակշիռէ դուրս ելած էին։ Ինք տեղւոյն վրայ ղրկած էր Ե· Պրիմակովն ու Ա· Գրիբենկօն· անոնք կացութեան մասին զեկուցած, առաջարկած էին արտակարգ վիճակ հռչակել, զօրք առաքել Բաքու։ Ատով առաջքը առնուած էր յաւելեալ արիւնահեղութեան։

ՄԱՄՈՒԼ

«LIBERATION»

(4 mars)

LE TERRORISME NE PEUT PAS PROVOQUER DE GRANDS BOULEVERSEMENTS

G. CHALIAND

Ժան-Տոմինիք Մերչէ հարցազրոյց մը կատարած է Ժերար Շալեանի հետ, որ խիստ չահեկան բնոյթ ունի։ Թերթը կը ներկայացնէ Ժ· Շալեանը, 71 տարեկան, որ մասնագէտ է միջազգային եւ ռազմավարական քաղաքականութեան հարցերու, մասնաւորաբար զինեալ անկանոն հակամարտութիւններու, որոնց յարգըւած տեսաբանն է։

Սկիզբը, պատասխանելով այն հարցումին որ կը վերաբերի իր "Պատերազմներ եւ քաղաքակրթութիւններ" հատորին մէջ իր ընդգծած պատերազմի արեւելեան մոտէլին, որ կը հակադրէ Ամերիկացիներուն արեւմտեան մոտէլին, Շալեան կը բացատրէ որ Ամերիկացիք մոտէլ մը ունին, հիմնուած ուղղակի ռազմավարութեան մը վրայ ու կը յիշէ Վիքթոր Տէյվիս Հանսընը որ կը խօսի այդ մասին։ Կ'անդրադառնայ Ամերիկացիներու զինուորական գերադահութեան Աֆղանիստան, Թէ Իրաք։ Անոնք, կ'ըսէ, չատ բարդ կացութիւն մը ստեղծած են եւ ինչ որ ալ ըլլան իրենց դէմ եղած քննադատութիւնները, իրողութիւն է որ այլեւս երբեք Իրաքի պիտի չտիրապետեն սիւննիները եւ թէ բնակչութեան 80%ը (60%ը շիի եւ 20%ը քիւրտ) իշխանութեան գլուխին է։ Շալեան, հատորին մէջ երկարօրէն կը ծանրանայ Չինաստանի զինուորական պատմութեան վրայ։ Չինացիները, կ'ըսէ, ամէն ինչ կ'ընեն վերազանելու համար տեղը եւ ուժը, զորս իրենցը կը նկատեն։ 1840ի ափիոնի պատերազմէն ի վեր, Չինացիք չեն դադրած նուաստացած զիրքի մէջ ըլլալէ։ Ինչ կը վերաբերի իսլամապաշտ ահաբեկչութեան, աւելի կարեւոր չի նկատեր քան 19րդ դարու կամ 20րդի սկիզբի անիշխանականներու ազդեցութիւնը։ Հայց, ի վերջոյ, 20 – 30 տարի կրնանցնել պիտի տան մահմեդական աշխարհին՝ տնտեսական աճի մարզին մէջ։

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՄԵԿՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Մարտ 6ի նախօրեակին երբ Մինսկի եռեք նախագահները հանդիպում պիտի ունենան Ղարաբաղի բանակցութիւններուն յետագայ քայլերը որոշելու, Բաքուի մամուլը կ'անդրադառնայ Ուաշինկթընի ու Մոսկուայի միջամտութեան աշխուժացման, ատոր զուգահեռ Երեւանի ու Բաքուի անզիջող դիրքերէ յայտնուելու մըրցակցութեան։ Մէկ կողմէն Ի· Ալիեւ կը պնդէ թէ Հայաստանի ոչ-չինիչ կեցուածքին պատճառով բանակցութիւնները արդիւնք չեն տար, թէ իրենք պարտաւոր պիտի ըլլան իրենց կեցուածքը վերանայելու· միւս կողմէն Ռ· Քոչարեան կը յայտարարէ թէ եթէ Բաքու ժամանակը իրեն նպաստաւոր ազդակ համարելով կը ձգձգէ համաձայնութիւնը, Երեւան կըրնայ ճանչնալ Ղարաբաղի հանրապետութիւնը։ Ըստ նոյն մամուլին, ուշագրաւ է Ռուսաստանի կեցուածքն ալ· յատկապէս նախագահ Պուտինի Բաքու վերջին այցը ցոյց տուած է որ Մոսկուա վճռակամ է Ադրբեջանի մէջ իր դիրքը զօրացնելու։ Այդ առումով ամէնէն կարեւորը կը նկատէ տնտեսական ոլորտին մէջ հիմնական դեր ստանձնելը։ Ադրբեջանցի մեկնաբաններ Պուտինի Բաքու այցին չատ հաւանական կը նկատեն որ Ղարաբաղի նիւթը արծարծուած է Ի· Ալիեւի հետ տեսակցութիւններուն։ Ու հիմնական ըսուածը այն եղած է որ Ղարաբաղի հարցին մէջ Հայերը "ճամբու բերել"ու փոխարէն Ռուսաստանին առիթ պիտի տրուի որ առանձնաշնորհեալ պայմաններով Ադրբեջանի տնտեսութեան մէջ ներկայութիւն ունենայ։ Սակայն այդ հեռանկարին փոխարէն, նկատի առած ՕԹԱՆ-ի հետ Հայաստանի սերտացող կապերը, լրագրողը կ'ակնկալէ Մոսկուա – Բաքու մերձեցումին դէմ հայկական սուր հակազդեցութիւն։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԻՃԱՐԿՈՒՄԻ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ ՑԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հեռատեսիլի փ· Պի· էմ· կայանի Նիւ Եորքի մասնաճիւղը որոշած է ընդել վիճարկումը որ պիտի հետեւէր "Հայկական Ցեղասպանութիւնը" փաստաթղթականին (Ապրիլ 17)։ Վիճարկումին ժխտողական թեզերու տէր երկու պատմաբանի՝ Ճըպ-թին մաք Գարթիի ու Իօմէր Թուրանի ուղղուած հրաւէրը հակազդեցութեան մղած էր հայկական կազմակերպութիւնները ոտքոնք կը պահանջէին այդ կազմով վիճարկումին չնչումը։

Հաւանական կը նկատուի որ նոյն կայանի 348 տեղական մասնաճիւղերէն ուրիշներ ալ հետեւին Նիւ Եորքի նախընթացին։ Վիճարկումին հայկական տեսակէտ ներկայացնելու հրաւէրը ուղղուած էր Փիթըր Պալաքեանի ու Թանէր Աքչամի։

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՖԻԼՄԻՆ ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ... ՈՐ ՓՈԽԱՐԻՆՈՒԱԾ Է

Սթրազպուրկի մէջ Մարտ 6–7ին տեղի կ'ունենար չարժանկարի փառատօնը ուր եւրոպական նոր ժապաւէններ կը ցուցադրուին ու հրապարակ կը հանուին։ Այս տարուան նորերէն է Թաւիանի եղբայրներուն պատրաստած "Աբատյանները ապարակը"։ Անթոնիա Արսլանի համանուն հատորէն առնուած գործը, ինչպէս յայտնի է մեր ընթերցողներուն, նաեւ ունի ցեղասպանութիւնը։

"Հիւրերիէթ"ի լրագրողներէն Ե· Տօղան "Ցեղասպանութեան ֆիլմին թրքական դրամ" խորագրուած դրուագամբ (Մարտ 3) իրեն համար գայթակղութիւն մը կը մատնանշէ, առընչուած նոյն ժապաւէնին։ Նախ երկու նախադատութեամբ կ'անդրադառնայ գործին նիւթին· կ'ըսէ· "Ան ամբողջութեամբ ցեղասպանութեան բարոգչութիւն է· լեցուն է Թուրքերուն Հայերը կոտորած, ցեղասպանութիւն գործած ըլլալուն պնդումներով"։ Ցետոյ կը չեշտէ թէ այդ փառատօնին անդամ երկիրները որոնցմէ է Թուրքիան, տարեկան վճարում մը կ'ընեն անոր հիմնադրամին· Թուրքիոյ բաժինը մէկ միլիոն եւրօ է։ Այլ խօսքով, ինչպէս Տօղան կը գրէ· "Թուրքիա այդ ձեւով զօրակցած կ'ըլլայ ցեղասպանութեան ժխտումի մը"։

Բնական ըլլալով հանդերձ Թուրք լրագրողին հակազդեցութիւնը, մարդ կը տարուի մտածելու թէ որքա՛ն անպատրաստ է Թուրք հանրային կարծիքը եւրոպացի ըլլալու։ 1915ին այնքան առաջին փոխարէն այդքան չնչին մը տալու, եւլն·։ Մնաց որ ցեղասպանութեան ֆիլմին անուղղակի զօրակցութեան լուրին քով նոյն թերթին նոյն թիւին մէջ կայ եղածին նոյնպէս անուղղակի փոխարինումի պարագայ մըն ալ։

Պոլսոյ թղթակիցներէն մէկը կը տեղեկացնէ թէ Թուրքիոյ ազգային փառերգին Ազգային Ժողովէն ընդունուելուն 85-ամեակին առթիւ քաղաքապետութիւնը մրցում մը կազմակերպած է ընտրելու համար այդ փառերգին տասը տունկոց բնագիրը լաւագոյնս արտասանող աշակերտը։ կ'արժէ ի միջի այլոց ըսել թէ ազգայնամոլ գրող Մէհմէտ Աքիֆի այդ ոտանաւորը վերջին ծայր չովէն, քաղաքակրթութեան արհամարհանքով լեցուն էջ մըն է։ Լուսամիտ չրջանակներ նոյնիսկ առաջարկած են զայն փոխել։ Սակայն Թուրքիոյ իրականութեան մէջ նման մտածում իսկ ծանրագոյն դատապարտութիւն կը նկատուի։

Այդ մրցումին առաջին փուլին (Փետր· 22) Շէշլիի չրջանի վարժարաններէն առաջնութիւնը չահած է Ցէրիփիւզլի Մէրմէճեան վարժարանէն Գաթիա Հալլաչօղլու··· յաջորդ փուլին ան պիտի մրցի այլ թաղերու առաջիններուն հետ։ Պատանուհին ըսած է թէ յաջողութիւնը թէ՛ ուրախացուցած է, թէ՛ հպարտութիւն պատճառած։ Կ'ուզէ այդ փառերգին բառերուն պոլսոյ լաւագոյն արտասանողը ըլլալ։

Նման "յաջողութիւն" լսելօրէն չի՛ փոխարիներ ցեղասպանութեան ժապաւէնին թրքական անուղղակի մասնակցութիւնը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՕԴԱՑԻՆ ՀԱԿԱԿՇՌԻ ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ

Հայաստան 36րդ անդամը դարձած է Քաղաքացիական Թռիչքներու Միջազգային կազմակերպութեան որ յատկապէս հակակշռի տակ կը պահէ թռիչքներու ապահովութիւնը։ Իր մտահոգութիւններու չարքին են նաեւ տնտեսականն ու բնապահականը։

Հայաստան Ուկրանիոյ հետ խորհրդային ոլորտին առաջին երկիրներէն է որ կ'ընդունուի այդ անդամակցութեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ· ՏՂ ՎԻԼՐՓԷՆԻ ժողովրդականութիւնը օրէ օր կը նուազի մինչ ինք կը յամառի տեղի չտալ Առաջին Աշխատանքի Պայմանագրութեան հարցին մէջ։ Մարտ 7ին 160 ցոյցեր նախատեսուած էին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ եւ Սէ· Ժէ· Թէ·ի ընդհ· քարտուղարը՝ Պ· Թիպօ 500 հազար ցուցարար կ'ակնկալէր։ Ուսանողներու ցոյցերու կողքին, սենտիքաներն ալ գործադուլի կոչեր ըրած են փոխադրութեան միջոցներու համար, յոյս կայ սակայն որ մեծ խանգարումներ չեն ըլլար։

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Արտաքին գործերու նախարարը Ա· Կիւլ Պէյրլինի մէջ Մարտ 18–ին ծրագրուած Թրքական հանրահաւաքին չմասնակցիլ հրահանգած է դիւանագիտական բոլոր ներկայացուցիչներուն։ Ծանօթ է որ ձեռնարկը Թալաթի սպանութեան 85ամեակը նչելու պատրուակով նպատակ ունի հերքելու "Հայկական ցեղասպանութեան սուտը"։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ նախագահին կարգադրութեամբ, Մարտ 1ին Մառնէուլիի չրջանի մշակելի հողէ գուրկ ադրբեջանցի բըռնակիչներուն հողային յատկացումի ձեռնարկուած է։ Առաջին օրը 264 ընտանիքի համապատասխան վկայագրերը տրուած են։ Մառնէուլի Թիֆլիսի հարաւը, Հայաստանի ու Ադրբեջանի սահմաններէն հաւասար հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի, բնակչութիւնը մեծ համեմատութեամբ Ադրբեջանցիներէ կը բաղկանայ։

Ժ· ՇԻՐԱՔ եռօրեայ այցելութիւն մը կատարեց Սաուտի Արաբիա, ուր ընդունուեցաւ Ապտալլահ Թագաւորին կողմէ։ Ցայտնեց թէ զօրավիգ է երկիրին բարեկորոգումներու չարժումին, կոչ ընելով նաեւ որ պէտք է ձախողութեան մատնել անոնք որոնք կը հրահրեն մոլեռանդութիւնը։ Շիրաք կ'ուզէ նաեւ սերտացրնել մշակութային եւ մանաւանդ առեւտրական յարաբերութիւնները։ Թագաւորին հետ, Շիրաք բացումը կատարած է Իսլամական արուեստի ցուցահանդէսին Ռիատի մէջ, զոր կազմակերպած էր Լուվրը։

ՄԱՐՏԻՆԻ մօտակայ քարտական դիւղի մը մէջ պետական յատուկ ուժերու կողմէ

(Շար·ը Դ· էջ)

ՈՂԲԱՄ ՋՔԵՋ ՋՈՒՂԱ ՔԱՂԱՔ

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

"Եթէ աւուրբ լուռ կեցաք,
Խաչերը պիտի աղաղակեն"
Սբ. Մատթէոս ԺԹ, 40

ՋՈՒՂԱՑԻ ՀԱՄԱՑԱՆՑԱՑԻՆ ՄԱՀԸ

Համացանցային յեղաշրջումը աշխարհը իսկապէս վերածեց "ընդարձակ գիւղի" մը: Ան այլեւս ամէն տեղ ներկայ է եւ հնարաւորութիւն կ'ընծայէ մոլորակիս վրայ ապրող իւրաքանչիւր էակին հաղորդ դառնալու զուարճալի եւ ողբալի բոլոր իրադարձութիւններուն ուր որ կատարուին անոնք: Հայերուս համար ալ այս նորագոյն գիւղը գործածական հաղորդամիջոց մը դարձաւ աշխարհասփիւռ մեր գաղութները իրարու կապող եւ անշուշտ Հայաստանի առօրեային ծանօթանալու անչրջելի եւ այլեւս անփոխարինելի ուղին: Համացանցին շնորհիւ ամէն օր հազարաւոր Հայեր մէկ երկրէն միւսը, հեռաւոր Աւստրալիայէն մինչեւ Ամերիկաները, մշակութային, կրօնական, քաղաքական բնոյթ ներկայացնող լուրեր կը փոխանցեն հարիւրաւոր կայքէջերու միջոցաւ: Բարին ալ, գէշն ալ, վայրկեանապէս մեզի կը հաղորդուին. երբեմն ալ ողբերգականը: Այսպէս է որ Դեկտեմբեր 10-ին անհաւատալին յայտնուեցաւ յանկարծ մեր համակարգիչներուն պաստառներէն երբ աշխարհասփիւռ հայութիւնը, քանի մը ժամուան յապաղումով, ակնատես եղաւ Ջուղայի հինաւուրց վերեզմաններուն քանդումին, աղբրբէջանցի բանակայիններուն ձեռքով: Անզօր հանդիսատեսները եղանք մեր պատմութեան, յատկապէս վերջին չորեքին ամէնէն ողբալի դրուագներէն մէկուն: Ջուղայի այս պատմական գերեզմանոցը որ արդարօրէն մեր ազգին պարծանքն էր, արդէն երկու առիթներով՝ 1998-ին եւ 2002-ին, աւերիչ նման արարքներու թիրախ եղած էր եւ պէտք է խոստովանիլ որ դէպքը այդ ժամանակ քիչ արձագանգ գտած էր նոյնիսկ Հայոց մօտ (1):

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՕՏ ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ "ՄԵՌԵԱԼ ՔԱՂԱՔ"Ի ՄԸ ՎՐԱՅ

***Ջուղան իւրայատուկ տեղ մը կը գրաւէ** ընդհանուր մեր պատմութեան մէջ: Ըստ հնագոյն աղբիւրներուն, Սիւնիքի Երնջակ գաւառին պատկանող այս քաղաքը, **ե**րասխ գետին ձախակողմեան ափին վրայ փռուած, հիմնուած է Ժ. դարուն, սակայն բարգաւաճման շրջանը կը սկսի Ժե. դարուն եւ կ'աւարտի Ժէ. դարուն, տիրահռչակ Շահ Աբբասի հրահանգած կոտորածներով եւ տեղահանութիւններուն հետեւանքով: Իր ծաղկման գագաթնակէտին, այսինքն ԺԶ. դարուն, քաղաքը տասը թաղեր կը հաշուէր եւ 4000 ծուխ: Իր բնակչութիւնը 35էն մինչեւ 40 հազարի կը հասնէր ինչ որ պատկառելի թիւ մը կը ներկայացնէ այդ ժամանակաւան համար: **Եւրոպային դէպի Արեւելք եւ անկէ մինչեւ կեդրոնական Ասիա եւ ծայրագոյն արեւելք տանող մայր ուղիներուն վրայ գտնուելուն պատճառով, քաղաքը չուտով կը դառնայ ժամանակուան առեւտրական կարեւորագոյն կեդրոններէն մին: Ոստանին ղեկավար տարրը կը հանդիսանայ "Ջոլաներ**ու", խմբակը: *Այս մեծահարուստ առեւտրականները իրենց տնտեսական եւ ֆինանսական ցանցը վարպետօրէն սփռած էին Իտալիայէն մինչեւ Հնդկաստան եւ Ծայրագոյն արեւելք: Առեւտուրէն գոյացած իրենց հսկայական եկամուտները չնորհիւ, անոնք քաղաքը կր չէնցրնեն կառուցելով եօթը պատկառելի եկեղեցիներ որոնց չարքին են՝ Ս. Սարգիսը, Ս. Գէորգը, Ս. Յովհաննէսը եւ Ս. Աստուածածինը (2): Քաղաքին մերձակայ Ս. Ամենափրկիչ վանքը (Ժ. դարուն հիմնուած), հիմնովին կը նորոգուի ու կը բարեզարդուի 1656-ին: Ջոլաները քաղաքը բազմաթիւ այլ չքեղ կառոյցներով կ'օժտեն: Այսպէսով, Ջուղան համբաւաւոր կը դառնայ ամբողջ չրջանին մէջ իր հանրային բաղնիքներուն, իվեւանատուներուն եւ Արաքսի վրայ կառուցուած նշանաւոր կամուրջին պատճառով: Ժամանակակիցները զայն յաճախ կը բաղդատեն Ֆլորանսի կամ Փարիզի հետ:*

Ահա, օրինակի համար թէ ինչ կը գրէ Ժէ. դարուն հեղինակ Յովհաննէս Մակուեցին իր "Ողբ Ջուղայու" երկին մէջ:

Ո՞վ կարէ պատմել գրով զայս կըսկիծս,
որ մեզ հասնդիպան,
Որ մեծ ի մեր սուրբ տեղացն զըրկեցաք,
եղաք անպիտան:

Աստհնւորս է բերաբգայ·
ձեզ վրկայ բերիմ զգՋուղայ,
Փոխան սաղմոսաց երգոց՝
բու աւերակի ձայն կու գայ:

Աւա՛ղ զգՋուղայ ասեմ,
զպպարծանիքըն Հայոց ազգիս,
Որ հանցման էիր բան զգփարէզ
Ցռանգսախի(3):

Շրջանը եւ իրեն հետ ամբողջ Հայաստանը Ժէ. դարուն կրուանձոր կը դառնան Թուրքերուն եւ Պարսիկներուն միջեւ. երկիրը հսկայական մարտադաշտի մը կը վերածուի երկու դերհզօր պետութեանց բանակներուն համար: Իրերայաջորդ եւ արիւնահեղ պատերազմներուն առաջին զոհն է անշուշտ հայ ազգաբնակչութիւնը: 1604 եւ 1605 թուականներուն, երկու աւերիչներով, պարսից Թագաւոր Շահ Աբբաս կը հրահանգէ գերել Արարատեան դաշտի ողջ հայաբնակ բնակչութիւնը եւ զայն տեղահանել, տեղափոխել Սպահան, իր նորաստեղծ մայրաքաղաքը չէնցնելու նպատակաւ: Պատմագիրները բնագաղթածներուն թիւը մինչեւ 350·000-ի կը գնահատեն: Սակայն չհաշտուելով այս իրավիճակին հետ, Սպահան տարուած Ջուղայեցիներ զանգուածաբար փախելով կը վերադառնան իրենց հայրենի քաղաքը: Փախստականներուն վերադարձը խափանելու համար Շահ Աբբասի հրահանգով պարսկական զօրքը Ջուղա քաղաքը հիմնայատակ քանդել կու տայ կանգուն թողելով միայն Ս. Ամենափրկչի վանքն ու քաղաքին դուրս գտնուղ նշանաւոր գերեզմանոցը: Հայերը վերջնականապէս իր սահմաններուն մէջ հաստատելու միտումով արքան կը ծրագրէ էջմիածնի մայր տաճարը եւս Սպահան տեղափոխել: Այս սրբապղծութիւնը կանխելու համար Ջուղայեցիք Թագաւորին կը խոստանան հաւատարիմ մնալ եւ այլեւս Սպահանի "Նոր Ջուղա" անուանուած նորաստեղծ իրենց Թաղամասէն չհեռանալ: Էջմիածնի տաճարին պատերէն վար կ'առնուին քանի մը քարեր եւ կը տեղադրուին Նոր Ջուղայի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ուր կը պահուին մինչեւ այսօր (4): Իրենց ներկայութիւնը արմատացնելու համար Ջուղայեցիները յատուկ հրովարտակով մը իրաւունքը կը ստանան սուրբ Ամենափրկիչ անունով վանք մը հիմնելու Սպահանի մէջ: Ջուղայի երբեմնի բարգաւաճ ոստանը եւ իր չրջանը քանի մը տարուան մէջ ամայի կը դառնան ըստ ականատեսներուն վկայութեան: Յովհաննէս Մակուեցին իր "Ողբ"-ին մէջ դառնօրէն կը նկարագրէ քաղաքին անկումը՝

Քանդեալ յոյժ աւերեցար,
որ բան զնրմանն է այլ դժուար,
Որ անդ որդիք չերմընաց,
այլ ի բեզ եւ ոչ է մի հաւ:
Ըզգեղեցիկ ճոխ պատկերք,
որ խնամով զնոսա սրնար,
Տարան ընՍպահան բաղաքն, խառնեցին
ի պիղծ թաթն որ կայր:
Ես Յովհաննէս Մակուեցի,
լալագին տաղիս երգողի,
Ես էի ի մէջ նոցա եւ աչօք իմովք
զայս տեսի(5):

Աչքառնեւ "Մեծակրօն մայրաքաղաք"-ը, ինչպէս որ երբեմն կը յիշատակուի, կ'արժանանայ Անի քաղաքին ճակատագրին, մանելով խոր քունի մը մէջ. այն "մեռեալ քաղաք"ի մը տեսքը ունի այսչափ (6):

Քաղաքը որոշ չափով կը վերակենդանանայ 1848-ին երբ մնացած իր վերջին ընտանիքները կ'որոշեն դէպի արեւելք փոխադրուիլ տեղեկանալով Ջուղա անունով նոր գիւղակ մը, Երնջակ եւ Արաքս գետեղուն միացման կէտին: Քանի մը տարիներ յետոյ, կը հիմնուի ճօլֆա գիւղաքաղաքը որպէս տահմանագլուխ ռուսական կայսրութեան եւ Պարսկաստանի միջեւ:

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) Ս· Սուքիասեան, *Օրը Օրին՝ Մեր Ալցայմերը*: "Յառաջ", 2003 Յունիս 20:

(2) Արգամ Այվազեան՝ ՋՈՒՂԱ. "Սովետական Գրող", Երեւան, 1984, էջ 4:

(3) Ա· Այվազեան, ՋՈՒՂԱ, էջ 15:

(4) Դարաւոր ասանդութեան մը համաձայն, ամէն շաբաթ իրիկուն՝ կիրակնամուտի արարողութենէն յետոյ, հաւատացեալները այդ խարերուն շուրջ կը հաւաքուին եւ մոմ կը վառեն:

(5) Ա· Այվազեան· ՋՈՒՂԱ, էջ 15:

(6) Այս բաղդատութիւնը բոլորովին պատահական չէ բանի որ Ղազար կաթողիկոս Ճահկեցիին տուած տեղեկութիւններուն համաձայն (ԺԷ· դար), Անիի անկումէն յետոյ մայրաքաղաքին բնակչութեան "կէսմը ողեալ գնացին ի ձուղա": Ջուղայեցիք աւանդաբար իրենց խաղաքին անուանումը կը կապէին այդ դէպքին հետ իրենց նախնեաց հիմնած խաղաքը Անիի մէկ նիւղը սեպելով ("ձիւղ ա"): Բոլոր լեզուաբանները սակայն կը մերժեն այս ստուգաբանական բացատրութիւնը: Ա· Այվազեան· ՋՈՒՂԱ, էջ 4:

ՋՐՈՒՑՔՈՎ ՎԱՋԷ ՊԱՐՍՈՒՄԵԱՆԻ ՀԵՏ... ԼՈՍ ԱՆՃԼԼԵՍԻ ԵՐԿԻՆՔԻՆ ՏԱԿ

Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Գալիֆորնիական կեղծ գարուն էր փետրուարին. արեւ, անձրեւ, կճղակ ցուրտ: Անխառն հաճոյքով կը վերագտնեմ Վաչէ Պարսումեանը, Լոս Անճլըսի մէջ, այն օրէն ի վեր, երբ առաջին անգամ իրեն հանդիպած եմ Փարիզ, ուր եկած էր իր երգչախումբով: Շատ բան չեմ յիշեր ձայնասփիւռէն մեր ունեցած զրոյցէն, միայն այն՝ որ այս արտակարգ արուեստագէտը իր հմայեան իւրաքանչիւր բջիջով երաժշտութիւն կը թարախէր: Անմոռանալի է իր եւ իր երգչախումբին ելոյթը, էյֆէլի աշտարակի երկաթներով կառուցուած փարիզեան եկեղեցիի կամարներուն տակ, ուր ինք իր երգչախումբը ղեկավարեց այնպէս ինչպէս պիտի խաղար դաշնակի ստեղներուն հետ:

Վաչէ Պարսումեան Կլենտէյլի մէջ հիմնած էր երաժշտական ինքնատիպ դպրոց մը, ԼԱՐՔ, ուր քանի մը հարիւր տղաք կու գային երաժշտական գործիք մը նուագել սորվելու, մաս կազմելու երգչախումբերու, մէկէ աւելի: Իսկ ինք կը շարունակէր իր կարգին երգել մեծ երգչախումբերու մէջ եւ առիթ ունեցայ զինք լսելու Լոս Անճըլըսի բացօթեայ համերգային կեդրոնին, Հոլիվուտ Պաուլի բեմին: Վաչէ արտակարգ է նաեւ անոր համար, որ երաժշտական վարժարանին մէջ, աշակերտները եւ ուսուցիչները միայն հայերէն կը խօսին, երազելու մղող իրականութիւն մը, ինչ որ յաճախ չեն յաջողիր ընել ամէնօրեայ վարժարաններն անգամ: Այսինքն, արուեստին եւ այլ նկատումներու չի զոհուիր այն ինչ որ մեր ազգային դիմագծի առանցքին կը գըտնուի:

Փետրուարի այդ առաւօտը, Հոլիվուտի Սընսէթ եւ Վայն փողոցներու անկիւնը գտնուղ Պուրտըզ'ի գրախանութին առջեւ ժամադրուած էինք: Ցուրտ քամի մը կը փչէր: Վաչէն եկաւ ու գացինք այն կեդրոնը ուր պիտի փոխադրուի իր վարժարանը: Շինութիւնը ընթացքի մէջ է, սենեակներ, հայելիով պատուած սրահ պարի ուսուցման համար, դաշնակներ, ջութակներ, խցիկ մը գրասենեակ է: ԼԱՐՔ ընկերակցութիւնը գնած է այս չէնքերը եւ հոգամասը: Վարժարանը, նախկին տարածութեան քառապատիկը պիտի ունենայ: Դասաւանդութիւնները կը չարունակուին, մինչ մինչ կողմէ կը յառաջանան չինութիւնները եւ նորոգութիւնները: Նախկին կեդրոնը ունեցած է 3000 քառ. ոտք տարածութիւն, նոր կեդրոնը պիտի ունենայ 11500:

Ուզեցի քիչ մը աւելի ճանչնալ Վաչէն եւ ԼԱՐՔը, նաեւ ծանօթացնել: Ինչպէս երբեմն կ'ըսեմ, երախտապիտութիւնը մեր ազգային մարզաճեաը չէ, ընդհանրապէս գնահատել չենք գիտեր մեր երախտաւորները, յաճախ մարդկային որակի պակասի պատճառով, անհեթեթութիւն՝ զոր հարկ է փչրել: Այդ նպատակով է որ մեր զրոյցը կը յանձնեմ հանրութեան ուշադրութեան:

– Կը գործեմ 1990էն ի վեր, սկիզբը որպէս Համազգայինի Կոմիտաս Գեղարուեստական Հիմնարկ, ապա առանձին, որպէս ԼԱՐՔ ընկերակցութիւն: Նախկին կեդրոնին մէջ ունէինք չուրջ երեք հարիւր աշակերտներ, որոնք կը սորվէին նուագել տարբեր գործիքներ, երգել եւ ընդհանրապէս երաժշտութիւն:

Հարց տուի թէ ի՞նչ էր նպատակը վարժարանին, որոնք էին յաճախողները:

– Նպատակն է հայկապարփակ երաժշտական կրթութիւն տալ երախաներուն: Միայն Հայեր կան դպրոցին մէջ: Բացառաբար երկու Ամերիկացիներ ալ կային, որոնք Ջութիակի դասերուն հետեւեցան եւ այժմ կը չարունակեն իրենց պատրաստութիւնը բարձրագոյն երաժշտանոցներու մէջ: Կ'ուզեմ շեշտել որ դպրոցին մէջ միայն հայերէն կը խօսուի:

Նիւթական մատակարարման եւ ծախքերուն անդրադառնալով կ'ըսէ.

– Աշակերտները կը վճարեն, հետեւելու համար դասընթացքներուն: Այս վճարումները չեն բաւեր հաւասարակշռելու համար դպրոցի ընդհանուր պիտոյքն: Կը բաւեն միայն ուսուցիչներու եւ պաշտօնեաներուն ռոճիկներուն: Իսկ միւս ընթացիկ ծախքերը կը հոգացուին նուիրատուութիւններով եւ զանազան նախաձեռնութիւններով: Եթէ նուիրատուութիւնները չատ ըլլան, աւելի յաճախ ճեռնարկներ կ'ընենք, արուեստագէտներ կը հրաւիրենք:

ԼԱՐՔ ընկերակցութիւնը չի բաւարարուիր միայն երաժշտական դասերով: Ունի նաեւ հրատարակչական բաժին, որուն մասին բացատրութիւններ կու տայ Վաչէ:

– Ցարդ լոյս ընծայած ենք երեսունէ աւելի ուսումնասիրութիւններ եւ գործեր, նօթաններ: Այս ուսումնասիրութիւնները հրատարակուած են հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով, հայ երաժշտութեան ծանօթացումը բանալով նաեւ հայկական չըրջանակէ դուրս:

Երգի եւ երաժշտութեան հանդէպ համակրանքին յայն տարողութիւն տալու համար, ԼԱՐՔ կեդրոնը երգեցիկ խումբեր ունի:

– Մեծերու մասնագիտական երգչախումբէն անկախ, կան այլ երեք երգչախումբեր, կրտսերներու համար, 6–9, 10–12, եւ 13–16 տարեկաններու, իւ հարիկ երկսեռ: Ինչպէս ըսի, համապարփակ երաժշտական կրթութիւն կը տրուի, որպէսզի ճաշակ զարգանայ: Իւրաքանչիւր երախայ կրնայ երգել սորվիլ, եւ սխալ է այն բացատրութիւնը ըստ որուն այս կամ այն երախան ականջ չունի: ԼԱՐՔ իր ուրոյն տեղը նուաճած է գաղութին մէջ. կը վայելէ բոլորին համակրանքը եւ ակնկրութիւնը: ԼԱՐՔ հայկական միջավայրի մէջ դրական աչխատանք կը տանի երաժշտական կրթութեան ճամբով: Ուսանողներէն ոմանք յետագային կը հետեւին երաժշտական բարձրագոյն ուսման, տաղանդաւորները: Բայց պէտք է դիտել նաեւ Ֆլորանսի կամ Փարիզի հետ:

Ահա, օրինակի համար թէ ինչ կը գրէ Յովհաննէս Մակուեցին իր "Ողբ Ջուղայու" երկին մէջ:

Ո՞վ կարէ պատմել գրով զայս կըսկիծս,
որ մեզ հասնդիպան,
Որ մեծ ի մեր սուրբ տեղացն զըրկեցաք,
եղաք անպիտան:

Աստհնւորս է բերաբգայ·
ձեզ վրկայ բերիմ զգՋուղայ,
Փոխան սաղմոսաց երգոց՝
բու աւերակի ձայն կու գայ:

Աւա՛ղ զգՋուղայ ասեմ,
զպպարծանիքըն Հայոց ազգիս,
Որ հանցման էիր բան զգփարէզ
Ցռանգսախի(3):

Շրջանը եւ իրեն հետ ամբողջ Հայաստանը Ժէ. դարուն կրուանձոր կը դառնան Թուրքերուն եւ Պարսիկներուն միջեւ. երկիրը հսկայական մարտադաշտի մը կը վերածուի երկու դերհզօր պետութեանց բանակներուն համար: Իրերայաջորդ եւ արիւնահեղ պատերազմներուն առաջին զոհն է անշուշտ հայ ազգաբնակչութիւնը: 1604 եւ 1605 թուականներուն, երկու աւերիչներով, պարսից Թագաւոր Շահ Աբբաս կը հրահանգէ գերել Արարատեան դաշտի ողջ հայաբնակ բնակչութիւնը եւ զայն տեղահանել, տեղափոխել Սպահան, իր նորաստեղծ մայրաքաղաքը չէնցնելու նպատակաւ: Պատմագիրները բնագաղթածներուն թիւը մինչեւ 350·000-ի կը գնահատեն: Սակայն չհաշտուելով այս իրավիճակին հետ, Սպահան տարուած Ջուղայեցիներ զանգուածաբար փախելով կը վերադառնան իրենց հայրենի քաղաքը: Փախստականներուն վերադարձը խափանելու համար Շահ Աբբասի հրահանգով պարսկական զօրքը Ջուղա քաղաքը հիմնայատակ քանդել կու տայ կանգուն թողելով միայն Ս. Ամենափրկչի վանքն ու քաղաքին դուրս գտնուղ նշանաւոր գերեզմանոցը: Հայերը վերջնականապէս իր սահմաններուն մէջ հաստատելու միտումով արքան կը ծրագրէ էջմիածնի մայր տաճարը եւս Սպահան տեղափոխել: Այս սրբապղծութիւնը կանխելու համար Ջուղայեցիք Թագաւորին կը խոստանան հաւատարիմ մնալ եւ այլեւս Սպահանի "Նոր Ջուղա" անուանուած նորաստեղծ իրենց Թաղամասէն չհեռանալ: Էջմիածնի տաճարին պատերէն վար կ'առնուին քանի մը քարեր եւ կը տեղադրուին Նոր Ջուղայի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ ուր կը պահուին մինչեւ այսօր (4): Իրենց ներկայութիւնը արմատացնելու համար Ջուղայեցիները յատուկ հրովարտակով մը իրաւունքը կը ստանան սուրբ Ամենափրկիչ անունով վանք մը հիմնելու Սպահանի մէջ: Ջուղայի երբեմնի բարգաւաճ ոստանը եւ իր չրջանը քանի մը տարուան մէջ ամայի կը դառնան ըստ ականատեսներուն վկայութեան: Յովհաննէս Մակուեցին իր "Ողբ"-ին մէջ դառնօրէն կը նկարագրէ քաղաքին անկումը՝

Քանդեալ յոյժ աւերեցար,
որ բան զնրմանն է այլ դժուար,
Որ անդ որդիք չերմընաց,
այլ ի բեզ եւ ոչ է մի հաւ:
Ըզգեղեցիկ ճոխ պատկերք,
որ խնամով զնոսա սրնար,
Տարան ընՍպահան բաղաքն, խառնեցին
ի պիղծ թաթն որ կայր:
Ես Յովհաննէս Մակուեցի,
լալագին տաղիս երգողի,
Ես էի ի մէջ նոցա եւ աչօք իմովք
զայս տեսի(5):

Աչքառնեւ "Մեծակրօն մայրաքաղաք"-ը, ինչպէս որ երբեմն կը յիշատակուի, կ'արժանանայ Անի քաղաքին ճակատագրին, մանելով խոր քունի մը մէջ. այն "մեռեալ քաղաք"ի մը տեսքը ունի այսչափ (6):

Քաղաքը որոշ չափով կը վերակենդանանայ 1848-ին երբ մնացած իր վերջին ընտանիքները կ'որոշեն դէպի արեւելք փոխադրուիլ տեղեկանալով Ջուղա անունով նոր գիւղակ մը, Երնջակ եւ Արաքս գետեղուն միացման կէտին: Քանի մը տարիներ յետոյ, կը հիմնուի ճօլֆա գիւղաքաղաքը որպէս տահմանագլուխ ռուսական կայսրութեան եւ Պարսկաստանի միջեւ:

(Մնացեալը յաջորդով)

---

(1) Ս· Սուքիասեան, *Օրը Օրին՝ Մեր Ալցայմերը*: "Յառաջ", 2003 Յունիս 20:

(2) Արգամ Այվազեան՝ ՋՈՒՂԱ. "Սովետական Գրող", Երեւան, 1984, էջ 4:

(3) Ա· Այվազեան, ՋՈՒՂԱ, էջ 15:

(4) Դարաւոր ասանդութեան մը համաձայն, ամէն շաբաթ իրիկուն՝ կիրակնամուտի արարողութենէն յետոյ, հաւատացեալները այդ խարերուն շուրջ կը հաւաքուին եւ մոմ կը վառեն:

(5) Ա· Այվազեան· ՋՈՒՂԱ, էջ 15:

(6) Այս բաղդատութիւնը բոլորովին պատահական չէ բանի որ Ղազար կաթողիկոս Ճահկեցիին տուած տեղեկութիւններուն համաձայն (ԺԷ· դար), Անիի անկումէն յետոյ մայրաքաղաքին բնակչութեան "կէսմը ողեալ գնացին ի ձուղա": Ջուղայեցիք աւանդաբար իրենց խաղաքին անուանումը կը կապէին այդ դէպքին հետ իրենց նախնեաց հիմնած խաղաքը Անիի մէկ նիւղը սեպելով ("ձիւղ ա"): Բոլոր լեզուաբանները սակայն կը մերժեն այս ստուգաբանական բացատրութիւնը: Ա· Այվազեան· ՋՈՒՂԱ, էջ 4:

նալ որ երգն ու երաժշտութիւնը կրնան համախմբել բորբոը: Երաժշտութիւնը նըկարագիր կազմելու կը ծառայէ: Մեր ուսանողներէն եօթը ալդէն կը գտնուին երաժշտական ասպարէզի մէջ, անոնցմէ չորսը մեր վարժարանին մէջ կը դասաւանդեն:

Առանց պետական օժանդակութեան կը գործէ ԼԱՐՔը: Երբ կը խօսէինք յօրինողներու մասին, Վաչէ դիտել տուաւ որ անոնց ծաղկումին համար անհրաժեշտ են նեցուկ, պետական միջոցներ:

Ծօսակիցները յաճախ կ'ըսէին որ Լոս Անճելըսը մշակութային անապատ է, ըզբօսանքը՝ Լաս Վեկաս եւ Լաֆլին, այսինքն՝ բախտախաղի ոստաններըը: Վաչէ Պարսումեան եւ իր ԼԱՐՔ ընկերակցութիւնը յաղողած են երգի եւ երաժշտութեան շուրջ համախմբել ելեք հարիւր երիտասարդներ, ազնուացնող նախաձեռնութեան մը յաղողութիւնը: Հարկ է չեշտել նաեւ երաժշտութեան կողքին արձանագրուած ազգային յաջողութիւնը, քանի որ այս երաժշտական վարժարանին մէջ միայն հայերէն կը խօսուի:

Ինդրեցի որ խօսի նոր կեդրոնին մասին, որ ապագայական նախաձեռնութիւն է:

– Շէնքը եւ չինարարութիւնը պիտի արժէն 2,5 միլիոն ամերիկեան տոլար: Գումարին մէկ մասը գոյացած է ԼԱՐՔի անմիջական շրջանակին մէջ եղած նուիրատուութիւններէ: Նուիրատուները զանազան գոյնի անհատներ են, եւ կ'արտայայտեն համայն գաղութի զօրակցութիւնը: ԼԱՐՔ ոչ–չահաբեր կազմակերպութիւն է:

Շինութեան աւարտէն ետք, Վաչէ Պարսումեան պիտի ձգտի իրականացնել համազգային այլ կարեւորութիւն ունեցող մշակութային նախաձեռնութիւններ, որոնց մասին խօսեցաւ, բայց չուզեց որ այդ ծրագիրները առայժմ հրապարակուին:

Սփիւռքեան եւ լոսանճըլըսեան դժուար պայմաններու մէջ, առանց պետական յատկացումներու, երեք հարիւր աշակերտներով եւ համապատասխան ուսուցչական կազմով ու պաշտօնէութեամբ երաժշտական վարժարան ստեղծել եւ պահել, կատարել հրատարակչական աշխատանք այդ մարզէն ներս, առանց ճառի եւ ամբոխավարութեան, հրաշքի համաձօր է:

Ծարգանքի եւ զօրակցութեան արժանի արտակարգ արուեստագէտ անձնաւորութիւն է Վաչէ Պարսումեան: ԼԱՐՔի կեդրոնը՝ ովասիս: Իսիւ թէ ան բազմապատկուէր այլ երկինքներու տակ:

Ց. Պ.

Փետրուար 27

ՅՈՅՆ ԱՐՏԱՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒՀԻԻՆ ԳՐԱՒԱՐԿՆԵՐԸ

Ծունաստանի վարչապետին կողմէ Փետրուար 14-ին կատարուած կառավարական փոփոխութեամբ Աթէնքի քաղաքապետուհին Տ. Պաքոյաննիս Ադտաքին դործերու նախարար նշանակուեցաւ: Այդ շանակումին մէջ ոմանք իշխանութեան տէր պահպանողական "Նոր ժողովրդավարութիւն" կուսակցութեան երկու հսանանքներուն մրցեւ համակեցութեան տըրամադրութիւն մը կը տեսնեն. այդ երկու հոսանքները կը մարմնաւորեն վարչապետին համախոհները՝ "Գարամանլիսանները" եւ նոր նշանակուած նախարարուհին հօր՝ նախկին վարչապետ Միլտիադիսի կողմնակիցները: Բաւական յայտնի բան է որ նոր նախարարուհին իր անուրանալի ժողովրդականութեամբ սպառնի բան է որ նոր նախարարուհին իր անուշ 1989-ին ահաբեկիչ կազմակերպութեան մը կողմէ երեսփոխան ամուսնին սպանութեան օրերուն վչտակցութիւնը վայելած էր ամբողջ Ծունաստանին: Ամբողջ երկրին խանդավառութիւնն ալ ընկերացած էր իրեն երբ որպէս Աթէնքի քաղաքապետ դլխաւոր կազմակերպիչը կը համարուէր 2004-ի Ողիմպիականներուն: Նոյնն էր պարագան երբ ընտրուած էր աշխարհի լաւագոյն քաղաքապետը:

Տորա Պաքոյաննիս դիտակիր է թէ յաղողութեան փաստեր պէտք է տայ առանց ուշանալու: Ինք զօրակից էր Կիպրոսի վերամիացման ծրագրին, առաջարկուած՝ ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղար Ք. Անանի կողմէ եւ մերժուած՝ 2004-ի հանրաքուէով կղզեցի Ցոյներէն: Հիմա պէտք է իր վարելիք քաղաքականութեան մէջ չեշտը դնէ Կիպրոսի հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններուն վրայ եւ երկխօսութեան թեզը պաշտպանէ, հետեւելով Անանի ծրագրին: Արդէն այդ հեռանկարով է որ Կիպրոսի նախագահին հաւաստեց թէ տրպէս նախարար առաջին ճամբորդութիւններէն մէկը պիտի ըլլայ Կիպրոս: Որոշ է որ եթէ օժանդակէ երկու համայնքներուն արդիական լուծում դտնէ (երկու բաղկացուցիչով դաշնակցային հանրապետութեան մը, կամ վերջնական բաժանումի ձեւով) 1974-ի թրքական ներխուժումէն ի վեր տեւող խնդիրը, իր քաղաքական ապագային համար ոչ մէկ մտահոգութիւն պիտի ունենայ:

Այսուհանդերձ, գործը դիւրին չէ. կիպրական հարցը կարեւոր դեր կը կատարէ յունեւթքական յարաբերութիւններուն մէջ. իսկ այդ ոլորտը յունական դիւանադիտութեան կարեւոր բաժիններէն է: Նոր նախարարուհին պիտի բազմապատկէ արտասահմանեան ճամբորդութիւնները, բայց նոյն տեն պարտի ունենալ զանազան զգայութիւններ: Վերջերս մերժած էր ԱՄՆ-ու այց մը Մարտ 11-ին, հակառակ Գ. Ռայսի անձնական հեռաձայնելուն. մերժումը դրդուած էր այն կասկածներէն թէ Ուաշինկթըն լրտեսած է կառավարութեան անդամներէն ոմանք: Նոյնն էր պարագան Թուրքիա կատարելիք պաշտօնական այցի մըն ալ որուն մեծ խանդավառութեամբ սրճազանդած էր Թուրք մամուլը:

ՔԱՂՀԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ ՌԱԿ ԻԴ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՆԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ

ՌԱԿ Իդ. Ընդհանուր Պատգամաւորական ժողովի դիւանս կը հաղորդէ, թէ եօթեայ նիստերու աւարտին, ժողովս միաձայնութեամբ կեդրոնական Վարչութեան առեղնապետ ընտրած է ընկեր ՄԱՑՔ ԹՄՐԱՊԵԱՆը եւ վարչութեան անդամ հետեւեալ ընկերները.

Ասատուր Տէվլետեան, Յակոբ Անդրէասեան, Իւճին Քարաճեան, Արա Ահարոնեան, Կարապետ Փալթօպաեարոսեան, Հրայր Ձղալեան եւ Գէորգ Գրիգորեան, իսկ դործակից անդամ՝ ընկերներ Տօքթ. Գէորգ Երզնկացեան, Հրաչ Պօյաճեան, Արամ Սեհլեթճեան, Սարօ Նազդաշեան եւ Տօքթ. Գէորգ Քէչիչեան:

Շնորհաւորութիւններ եւ յաջողութեան լաւագոյն մաղթանքներ ՌԱԿ կեդրոնական վարչութեան նորընտիր կազմին:

ՌԱԿ ԻԴ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴԻՒԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՅՈՒՇԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆԷՆ
(Գրուած 1943ին)

ԽՈՍՐՈՎ ԹԻԹԻՒՆՃԵԱՆ

ԱՐԱՄ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ 2006 ՏԱՐԻՆ ՀՈՂԱԿԵՑ «ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻ ՏԱՐԻ»

Հայրապետական յատուկ դիրով, Արամ Ա. կաթողիկոս 2006 տարին հռչակեց՝ "Հայ դպրոցի տարի": Արդարեւ, կաթողիկոսը 2003 տարին հռչակած էր "Աստուածաշունչի տարի", 2004 տարին՝ "Հայ ընտանիքի տարի" եւ 2005 տարին՝ "Ազգային պահանջատիրութեան տարի":

Հայրապետական դիրին մէջ ան խօսելով հայ դպրոցի կեանքին ու առաքելութեան մասին, զայն կը բնորոշէ իբրեւ դարերնոց մարդակերտումի եւ հայակերտումի, ամրոց Հայութեան, խարիսխ հայ դաղութին, երաշխիք Հայաստանի հզորութեան: Այս հաստատումներուն մասին լայնօրէն անդրադառնալէ ետք, իր օրհնութեան դիրին երկրորդ բաժինին մէջ Արամ Ա. կաթողիկոս հայ դպրոցի հզօրացումը կը նկատէ համազգային պարտաւորութիւն: Մեկնելով այս հաստատումէն, Արամ Ա. կ'անդրադառնայ հեռեւեալ առաջնահերթութիւններուն՝ աչակերտութեան թիւի ած, կրթական նոր համակարգի ստեղծում, հայեցի դաստիարակութեա վերակազմակերպում, նոր դպրոցներու շինութիւն, հայ դպրոցը անտեսապէս լինքնաբաւ դարձնելու ճիդ եւ ուսուցիչներու վերապրակաւորում ու գնահատում:

Օրհնութեան դիրի վերջին բաժինին մէջ, Արամ Ա. կաթողիկոս կը թեւադրէ թեմերուն, ազգային իշխանութիւններուն եւ կրթական մարմիններուն՝ յատուկ հոգածութեան առարկայ դարձնել հայ դպրոցը՝ զանազան ազդու միջոցներով: Ան կոչ կ'ուղղէ բարերարներուն, մեր ժողովուրդի զաւակներուն՝ առողջ եւ հզօր պահելու հայ դպրոցը, մեր ժողովուրդի դոյութեան ամրոցը՝ յատկապէս Սփիւռքի մէջ:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ
ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ
Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Եւ 1924ին խաղաղական կառավարութենէն հրաման պիտի առնէ իր անունէն օրինաւորապէս վերցնելու այդ նեղացուցիչ երեք դիրերը՝ "եան" որոնք յատուկ կերպով կը յայտնեն հայկական ծագումը: Կրճատուած անունը կրնայ նոյնիսկ թրքական մնալ:

Ինքնաշարժերը պիտի երթեւեկեն Վենետիկի մէջ, նուէրները՝ գնդամուղին տակ խոշոր տուփի մը մէջ մոռցուած, խորամանկ Սարգիսնա, Թոռներէն մէկը, պիտի վաճառէ:

Կեանքի միակ բաժինը, բանը զոր Երանդ ինգգինքին կը սահմանէ եւ որուն մասին ոչ ոքի հետ պիտի գինջ խօսիլ, ժամանակ առ ժամանակ իր այցելութիւնն է Ցիւրիխի իր բարեկամներուն, խոամբ մը ծխախոտի հարուստ վաճառականներ, որոնց հետ հանդարտ ժամեր կ'անցընէ ծըխելով, նարտ խաղալով, թղթախաղով, սուրճով, կամ խոհական խօսակցութիւններով:

Մասրաֆ անունցմէ մէկն է: Իրեն կը հայթայթէ եգիպտական սիկառէթները, որոնք տարին երկու անդամ տուն կը հասնին, հիանալի փայտէ սնտուկի մը մէջ որ դանազան տեղերէ ծակեր ունի ծխախոտներուն անհրաժեշտ օդը ապահովելու համար:

Երբ Երուանդ կ'որոշէ չծխել, երկրորդ ընդհանուր պատերազմը սկսելէն քիչ առաջ, վերջին անտուկը պիտի ձգէ գոց, իրրեւ յիշատակ եւ մաղթանք, հանդերձարանին մէկ անկիւնը: Հոն էր որ փոշոտ եւ հրապուրիչ, վրան փակցուած արեւելեան պիտակներով, 1945ին գտաւ աղջնակը:

***

Երբ քաղաքէն դուրս ելան, Ցովհաննէս՝ ծերունի քահանան Շուշանիկին կառքին վրայ բարձրացաւ:

«Ամպ մը թան առ որպէսզի զովանաս» անմիջապէս կ'ըսէ Ադնիւ որ ինչպէս Վերոն, զլխարկ դրած է արեւուն դէմ որ արդէն այրել սկսած է եւ մօտենալով ծերունիին, անոր մարմնէն արտաչնչող տաքի եւ քրտինքի ծանր հոտը կը զգայ: Եւ անմիջապէս կը մտածէ. «Ինչպէ՞ս պիտի լուացուինք». ճամբորդութեան սպառնական անպատեհ կողմերը կը սկսին խնդուիլ մտքին մէջ: Ոչ մէկ պանդոկ դէպի հարաւ: Միայն ճամբաներ, փոշոտ ճամբաներ, անապատի խոպան դաշտավայրեր եւ գիւղեր: "Ո՞ւր կանդ առնել պիտի տան մեզի". յաջորդ հարցումն է որ մտքէն կ'անցնի:

Ադնիւ կը խորհի տենդագին, յետոյ Շուշանիկին կը նայի որուն նայուածքը կրկին ուղղուած է պարապին մէջ, կարծես ոչինչ կը տեսնէ եւ կ'որոշէ բան չըսել:

Ծեր քահանան, յոգնած, կը քնանայ: Իր փառահեղ մօրուքը կը տարածուի լայն, անձկութենէն տառապած երեսին վրայ, որ կը թուլնայ քունին մէջ:

«Քնացիր, մեր հայրիկը, քնացիր» կը մրմռայ Ադնիւ եւ յետոյ իր զուարթ սիրտը, անտարակոյս, քիչ մը կը հանդարտի: Մայիս ամսուան այս վերջին օրերուն արեւը այնքա՛ն անոյշ է, օդը՝ այնքա՛ն մեղմ: Կարելի է Սմբատի սպանիչները միայն անկանոն աւազակախումբ էին, սարսափելի համիտիէները, որոնց մասին այնքան լսած է: Եւ հայ կիները կրնան վերապրիլ, դիտեն վերապրիլ: Կարմիր Սուլթանին ջարդերու յիշատակը զարմանալիօրէն քիչ մը կը հանդարտեցնէ զինքը: Ընտանիքը այնքան ծանր կերպով անդամ մը եւս վճարեց որ իր դոյութեան պարտքը քաւած է եւ կարելի է կրկին ապագայի մասին մտածել: Սուրիոյ մէջ Զարեհին, Պոսթընի մէջ Ռուբէնին անունները, մշուշին մէջ փարոսի պէս չարունակ կը հոլովուին Ադնիւի մտքին մէջ: Կը մտածէ. ինչպէ՞ս լուր հաղորդել անոնց: Եթէ Իամէնէ, ինչպէս խոստացաւ, իրենց մօտ կարենար հասնիլ:

Շուրջի արտերը եւ դաշտավայրը այնքան հրապուրիչ են որ Ադնիւ եւ Վերոն որ կառքին մէջ իր քովը հանդարտ նստած զգուշութեամբ եւ վարպետօրէն կը վարէ ձիերը, մտածեցին որ դրեթէ ժամը եկած է նախընթրիկ մը ընելու որ բոլորը քիչ մը պիտի կազդուրէ եւ ժպիտ մը պիտի բերէ անոնց երեսներուն վրայ որոնք երկար չարքով կարծես թաղման թափօր մը կազմած են:

Խոշոր չինարի ծառի մը տակ դաշտ մը կայ որուն քով այնքան դարերու հին աղբիւր մը կայ. Ջուրը կ'երգէ յունական մարմարէ, նրբօրէն զարդարուած, սեռունդներու գործածութենէն մաշած հաւկըթաձեւ աւազանի մը մէջ: Պզտիկները անոր մէջ կը լողնան, խոշոր կովերը իրենց դունչը կը մխրճեն, աստղերը իրենց լոյսը կը ցոլացնեն: Մշտաբուխ Ջուրի ծորակին տակի մասին վրայ, հազիւ երեւելի անոր որ գիտէ փնտռել, մէկը, շատ ժամանակ առաջ, փորագրած է փոքրիկ խաչ մը: Բոլոր Հայերը եւ Ցոյները գիտեն, անոր համար կը կոչեն սուրբ երեմիայի աղբիւրը: Կ'ըսուի որ սուրբ Երեմիա, կամ սուրբ Աթանաս, այդ աղբիւրը ժայթքեցուց երբ ինք քաշուեցաւ չըրջակայ ժայռերուն վրայ պզտիկ քարայրի մը մէջ որ այնքան փոքր է որ հազիւ մանուկի մը համար տեղ կայ: Այժմ, անոր մէջ միշտ մոմ մը կայ պատրաստ՝ ճամբորդի մը համար:

(Շար. 57)

(Շար. Ա. էջէն)

սպաննուած է քիւրտ գրող Մ. Ֆէրհոյի ուխտաւորամեայ ծնողքը: Անոնք վերջին ըրջանին սպառնալիքներ ստացած են, պահանջող որ իրենց զաւակները վերջ տան Պելճիոյ մէջ տարած իրենց "հակաթուրք" գործունէութեան:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ մրցումներու ընթացքին կամ աւարտին արգելք հանդիսանալու համար խուլիկաններու բիրտ արարքներուն եւ բախտամներու, Ներքին նախարարութիւնը կարգ մը որոշումներ տուած է, որոնք գացաստական ընդունելութիւն գտան խումբերու պատասխանատուներուն մօտ: Ա.յսպէս, Մարսէյլ (Օ. Է.Մ.) որու համակիրներուն համար 2000է տեղ միայն 1000 տեղ արտօնուած էր Ա. լիկայի 29րդ օրւան մրցումին (Մարտ 5, Փարի – Մէն – Ժերմէն — Մարսէյլ) մերժեց իր խումբը Փարիզ ղրկել եւ զայն փոխարինեց պահեստի, սիրող խումբով մը եւ մըրցումն ալ վերջ գտաւ 0 – 0 արդիւնքով, ինչ որ պատիւ ալ չի բերեր Փէ.Էս.Ժէ.ին: 1200 ոստիկան եւ ապահովութեան ուժեր համախմբուած էին Փարք տէ Փրէնսի չուրջ կիրակի, ժամը 17ին (մրցումին ժամն ալ փոխուած էր):

Informations artistiques

Samedi 11 Mars à 17h00
en l'Eglise Suédoise
9 Rue Médéric — Paris 17e
Métro : Courcelles
ANI GAZARIAN
& SETRAG KOULAKSEZIAN
Au programme : Marin Marais, BACH, SCHUMANN, BABADJANIAN, SCHUBERT

La
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
organise
UNE
Conférence-débat
LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN

par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)

Vendredi 17 mars
à 19 heures

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE

Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au 04. 74. 53. 43. 80 de 14h à 19h.

□

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant
le samedi 11 mars
à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par
Adiss HARMANDIAN
Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

«ԾԱՌԱՋ»Ի ընթացիկ ազդարու սակագինը

	€	
Մահազդ	150	(179,40)
Հոգեհանգիստ	135	(161,46)
Շնորհակալիք	135	(161,46)
Հարսնիք-Նշանտուք	135	(161,46)
Ծնունդ	135	(161,46)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 19,60% Թ.Վ.Ա. (տե'ս· փակադծի մէջ ընդհանուր գումարը):

Այս գիները կը վերաբերին մէկ անգամ հրատարակելի ազդերու, ՄԻՆՉԵՒ ՄԷԿ ՔԱՌՈՐԴ ՍԻՒՆԱԿ (25 տող) մահազդներու պարագային եւ 1/8րդ (12-13 տող) մնացեալին:

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին վարչութեան:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՒ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8·–
Ժ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12·–
Գ· կիրակի Քառասնորդաց – *Անառակին*

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
ԱՐԵՒԱԴԱԼ՝ ժամը 10ին:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15·–
Ժէ· օր Մեծ Պահոց

Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

***

ՎԱՐԱԳԱՑ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10·–
ԺԲ· օր Մեծ Պահոց

Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ՍՈՒՐԲ ԾԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԴԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շըրջանի հայ հաւատարմութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Ծակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ ըրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով·–

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 8ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻԱՅՆՔ:

Իսկ արեւեղալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւադալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՀԱՐԱԽԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ժամը 17·30ին

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 8
Սուրբ Սահակ-Մեսրոպ Եկեղեցի
(Մէն Ժերմ)
Քարոզիչ՝
ՎԱՐԴԱՎԱՌ ՔՀՆԳ· ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10
Սուրբ Աստուածածին Եկեղեցի
(Մէնթ Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ՔՀՆԳ· ԹԱՇՃԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France
organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
sous la présidence de **S. B. NERCES-BEDROS XIX**
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes **le 31 mars**

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise des
JOURNÉES D'AMITIÉ
BAZAR DE CHARITÉ ANNUEL

les 11 et 12 mars

dans la salle polyvalente de la Paroisse Catholique arménienne de Paris
13 rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Confection — Librairie — Articles ménagers — Jouets, etc...

Métro : République — Rambuteau — Filles du Calvaire

Un repas chaud sera proposé le **dimanche 12 mars,** après la messe.

***

Le Bazar de charité est l'une des principales manifestations permettant de recueillir des fonds pour les œuvres de l'association et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi.**

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՄԱՐՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՆԵՐԳՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

կարմակերպութեամբ AYP FM-ի եւ ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբ-ի

մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի հանրածանօթ մենակատարներու
Anna KASSYAN — Soprano **Jacqueline MAYEUR** — Mezzo
Patrick GARAYT — Tenor **Mourad AMIRKHANIAN** — Baryton - Basse
Marija AUPY — Piano

Կը մեկնաբանուին կոմիտասի, Գ. Ալէմշահի, Բ. Կանաչեանի, Ա. Խաչատրեանի եւ Կ. Ափրիկեանի լաւագոյն երկերը

Կիրակի 12 Մարտ ժամը ճիշդ 18-ին (*դռները կը բացուին ժամը 17·15-ին*)
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
13 rue du Perche - 75003 Paris — Métro: Filles du Calvaire / Rambuteau

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել հեռաձայնելով AYP FM-ին·–
☎ **01. 43. 53. 19. 90**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 8
MERCREDI
8 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.407

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.407

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒՍՏՐԻՈՑ ԾԱՅՐԱՑԵՂ ԱԶԸ ԴԷՄ Է

Աւստրիոյ ընդդիմադիր կուսակցութիւնը (ԷՖ.ՓԷ.Օ.) բացարձակապէս դէմ է Թուրքիոյ անդամակցութեան, ինչպէս նաեւ մահմետական զաղթին եւ հանրաքուէ մը կը պահանջէ: Մարտ 6ին, շարժումը ստորագրութիւններու արշաւի մը ձեռնարկած է այդ նպատակաւ: Լոզունգն է՝ "Ո՛չ Եւրոպայի խեղթութեան": Ամբողջ չաբթուան մը երկայնքին, ամէն մէկ Աւստրիացի կրնայ ստորագրել "ժողովրդական այդ դիմումը", որ հրապարակ նետուած է "Աւստրիա, ազատ մնայիր" լոզունգով: Եթէ, առնուազն 100 հազար ստորագրութիւն ժողվէ (6 միլիոն ընտրողի վրայ), Խորհրդարանը կը ստիպուի վիճել այդ մասին, բայց չի կրնար հանրաքուէի մը հրահանգ տալ: Հանրապետներն ալ խօսուն են: Օրինակ, անոնցմէ մէկը լաչակով կին մը կը ներկայացնէ եւ հարց կու տայ "Ա՞յս է մեր ապագան": Ղեկավարը Հայց-Քրիսթիան Շթրախէ, որ յաջորդած է Եորգ Հայտէրի, ստանձնած է նոյն տեսակէտները Եւրոպայի եւ Թուրքիոյ անդամակցութեան դէմ: 200 հազար ստորագրութիւն հաւաքել մեծ յաջողութիւն մը կ'ըլլայ: Շթրախէի համար յայտարարած է Անթոն Փեյնկա, որու համար ծայրայեղ աջ կուսակցութիւնը երեսփոխանական ընտրապայքար մը կը պատրաստէ աշնան ընտրութիւններուն համար եւ կը ջանայ նըպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել մեծիաներուն համար: Շթրախէ, 36 տարեկան, քարիսմաթիք անձ մըն է: Կուսակցութիւնը, 2005ի աշնան, չրջանային ընտրութիւններուն ձայներու 5%ը ստացած է, բայց 15%ը՝ Վիէննայի մէջ: Այնպէս կը գործէ որ իր նախաձեռնութիւնը կրնայ բարեփոխել եւրոպական օրէնքները: Հրատարակած դրքոյկին մէջ, կուսակցութիւնը ցանկը կու տայ աւելի քան տասնեակ մը սուտերու, ինչպէս օրինակ "Եւրոպական Միութիւնը միայն եւրոպական երկիրներու համար տեղ ունի", մինչ բանակցութեան ձեռնարկած է Թուրքիոյ հետ: Այս կէտը, արդէն իր գլխաւոր դէնքն է, քանի Աւստրիացիներու 80%ը կ'ընդդիմանայ Անդամակցութեան: Կոմնակից են միայն կանայքները: Շթրախէ դիտել կու տայ որ "իր ծոցը Թուրքիան ունենալով, Եւրոպա սահմանագլուխներ կ'ունենայ Սուրիոյ, Իրանի եւ Իրաքի հետ եւ Թուրքիան կրնայ ահաբեկիչներ եւ թմրանիւթ ղրկել": Շթրախէ չուզեր նաեւ զոհել Աւստրիոյ չէզոքութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹՈՋՆԱՑԻՆ ԿՐԻՓԸ էնի նահանգէն եռք մուտք գործած է նաեւ Պուշ տիւ Ռոնի նահանգը եւ չրջանի բոլոր լճակները արգիլուած են հանրութեան, առաջքն առնելու համար վիրիւսին տարածման: Արդարեւ, H5N1 վիրիւսը 15 օր կրնայ ապրիլ ջուրին մէջ: ՓԱՔԱ-ի չրջանի նահանգապետն է որ յայտնած է թէ փուրայի լճակին չուրջ պաշտպանութեան միջոցներ ձեռք առնուած են սառած կարապի մը պատճառաւ, երբ ճչդուած է որ H5N1 վիրիւսը կը կրէր: Մարտ 7ին, Գիւղատնտեսութեան նախարարը յայտարարած էր թէ 1000էն 2000 եւրոյի չափական ոճիրները: Սերպ ազգայնամոլութեան չատագովն էր որ անճնասպան եղած է:

ՏԱՇԿԵՆՏ (Ուզբեկիստան) մէջ ընդդիմութեան պարագլուխ մը՝ Սանճար Ումարով տասը տարուան բանտարկութեան դատապարտուած է տնտեսական չանցագործութեան համար: Ոչ-կառավարական կազմակերպութեանց համար դատավարութիւնը քաղաքական բնոյթ ունէր: Ենթական բուռն քննադատութիւններ ըրած էր Անդիճանի դէպքերուն առթիւ:

ՀԻՆԳ ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻՆԵՐ (երկուքը ձիհատի անդամ եւ մէկը ութ տարեկան մանուկ մը) սպաննուած են Մարտ 6ին Գազայի մէջ, իսրայէլեան ռմբակոծութեան մը ընթացքին:

Թ. ՊԼԷՐի կառավարութիւնը նեղ կացութեան մատնուած է Մշակոյթի, Մարզական ճիւղի եւ Մեհեաններու նախարարութիւնին պատճառաւ, որու սմուսինը կարեւոր կաշառք մը ստացած կ'ըլլայ Պէրլուսքոնիէն: Երբ այդ յայտնութիւնները հրապարակուած են, Տիկին Թեսա ձօուէլ անմիջապէս յայտարարած է որ բաժնըւած է սմուսինէն, բայց չատեր համոզուած չեն, քանի 27 տարուան օրինակելի սմուսնութենէ մը եռք յանկարծակի բաժանումը չատ բնական երեւոյթ մը չի թուիր, աւելի կը կարծուի որ ժամանակաւոր եւ ռազմավարական բաժանում մըն է, փրկելու համար իր քաղաքական ապագան: Սմուսինը ծանօթ փաստաբան մըն է, որու յաճախորդներէն մէկը Ֆինինվէսթըն է, Պէրլուսքոնիի ընտանեկան հոլտինկը, որ արդէն հարցեր ունեցած է Իտալիոյ արդարադատութեան հետ: Այդ չրջադիծին մէջ, փաստաբանը 500 հազարէն 830 հազար եւրօ դանձած կ'ըլլայ Պէրլուսքոնիի ի նպաստ վկայելու համար, 1997ին եւ 1998ին, երկու դատերու առեն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԿՐԱԿՈՑՆԵՐԷՆ ՉԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ՄԱՀԱՑԱԾ

Մարտ 3ին ադրբեջանական կողմէն կըրակոցներ եղած են Իջեւանի զօրամասին դիրքերուն ուղղութեամբ ու գլուխէն վիրաւորուած է զինուոր Արսէն Զաքէոսեան: Նոյն գիչերը կրակոցները չարունակուած են Իջեւանի նոյն դիրքերուն ուղղութեամբ: Հրադադարը բռնաբարուած է յաջորդ օրն ալ Իջեւանի, Վայքի մարտական դիրքերուն ուղղութեամբ: Հակառակ այս կացութեան, ադրբեջանական մամուլը հրադադարը բռնաբարելու ամբաստանութիւն կ'ուղղէր հայկական կողմին:

*
**

ԱՄՆ-ԻՒ ԲԱՔՈՒԻ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ՏԵՍԱԾՆ ՈՒ ՉՏԵՍԱԾԸ

ԱՄՆ-ու Բաքուի դեսպանը Ռ. Հարնիչ նախագահ Ռ. Քոչարեանի Մարտ 2ի հարցազրոյցին անդրադարձած ու յայտարարած է թէ Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւնը ճանչնալու մասին առնոր ըսածները միայն կը ծառայեն չրջանին լարուած կացութիւնը չեչտելու, առանց օգուտ մը ունենալու:

Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարարութեան մամուլի քարտուղար Հ. Գասպարեան մեկնաբանելով դեսպանին արտայայտութիւնը ըսած է թէ կ'ուզէր չհաւատալ այդ խօսքերուն: Ապա պիտի առաջարկէր Ռ. Հարնիչի որ հեռուն չերթար եւ մեկնաբանէր իր քիթին տակի ադրբեջանցի ղեկավարներուն յայտարարութիւնները որոնք առատ նիւթ կը հայթայթեն զանազան ենթադրութիւններու. այդ կարգին նաեւ չրջանին մէջ լարումը աւելցնելու, նոյնիսկ ուղղակի պատերազմի սպառնալիքներու առումով: "Հետաքրքրիր է իմանալ, ի՛նչն է խանգարում դեսպանին դա չտեսնել կամ չտեսնելու տալ: Երեւում է ԱՄՆ դեսպանը թնակալել է Բաքւում" ըսած է Հ. Գասպարեան:

*
**

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ՝ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՊԱՏՐԱՍՏ Է ՓՈԽԱԴԱՐՁ ԶԻՋՈՒՄԻ»

Օ.ԷՍ.ՍԷ.Ը.-ի մնայուն խորհուրդին Վիէննայի Մարտ 2ի նիստին ելոյթ ունենալով Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան յայտարարած է թէ Ղարաբաղի հարցին լուծում մը բերելու համար Հայաստան պատրաստ է որպէս վրճռակամութեան եւ քաղաքական կամքի արտայայտութիւն, բանակցութեան ճամբով փոխադարձ զիջումի իր բաժինը րտանձնելու: Նախարարը մտահոգութիւն ալ արտայայտած է Բաքուի ռազմամոլ կոչերուն որոնք կը հակասեն Փրակեան հոլովոյթին ոգիին: Մինչդեռ, ըսած է Վ. Օսկանեան, այդ հոլովոյթը այնքան իրատեսական է այսօր եւ կրնայ առաջնորդել տագնապին կարգաւորումին:

«ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՏ ՄԸՆ Է» Կ'ԸՍԷ Ա. ԿԻԻԼ

Թուրքիոյ Արտաքին գործերու նախարար եւ փոխ վարչապետ Ա. Կիւլ Մարտիա այցին ընթացքին հարցազրոյց մը տուած է սպանական "Էլ Փայիս" օրաթերթին (Մարտ 4): Լրագրողը ի միջի այլոց հարց տուած է իրեն թէ կրնա՞յ ըլլալ որ օր մը Թուրքիա գործածէ "Հայկական Ցեղասպանութիւն" արտայայտութիւնը: Թուրք նախարարը պատասխանած է. "Ամէն բանէ առաջ Հայկական Ցեղասպանութիւնը սուտ մըն է: Նման բան պատահած չէ: Ատիկա զուտ ֆարոզչութիւն է: Առաջին Աշխարհամարտին ընթացքին ես կատումներ կային, մինչ թըրքական բանակը կը պայքարէր բոլոր ճակատներուն վրայ: Ապստամբութիւններ ալ եղան այդ շրջանին, ինչպէս հայկականը ու կառավարութիւնը պարտաւոր եղաւ միջոցներ ձեռք առնելու: Սակայն ցեղասպանութիւն գործուած չէ: Բնական է կը ցաւիմ մարդկային կորուստներուն: Պէտք չէ ցեղասպանութեան մասին խօսիլ այսքան տարի ետք: Այսուհանդերձ մենք կրնանք խօսիլ ու գրել այդ նիւթին մասին, ուսումնասիրել հարցերը: Թուրք գինուորական դիւանները բաց են թուրք, հայ եւ ամբողջ աշխարհի հետազօտողներուն":

ՈՂԲԱՄ ՋՔԵՋ ՋՈՒՂԱ ՔԱՂԱՔ

ՍԱՀԱԿ ՍՈՒՔԻԱՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԳԵՐԵԶՄԱՆՆՈՑԸ

Արեւմտահայաստանի հազարաւոր գե-
րեզմանոցներուն կործանումէն յետոյ ամբողջ պատմական Հայաստանի տարած-քին երկու մեծ գերեզմաննոցներ մնա-ցած էին. առաջինը Հայաստանի հանրա-պետութեան սահմաններուն մէջ գտնուող Նորատուսի դամբանադաշտն էր, երկրոր-դը Ջուղայինը: Ան կը գտնուէր քաղա-քին արեւմտեան կողմը, երեք բլրակնե-րու վրայ, 600 քառակուսի մեթր տարա-ծութեամբ հողաշերտի մը վրայ: Հոն կը գտնուէին գլխաւորաբար խաչքարեր, նաեւ պարզ չիրմաքարեր եւ խոյաձեւ տա-պաններ:

Դարերու ընթացքին, Ջուղա այցելող բոլոր ճանապարհորդները, հայ կամ օ-տարազգի, միշտ հիացմամբ արտայայ-տուած են անոր մասին: 1648ին Եւրոպա-ցի Ա. Լոտոէզ գերեզմաննոցին մէջ աւելի քան 10·000 խաչքար կը տեսնէր: 25 տարի յետոյ՝ 1673-ին, Ֆրանսացի Շար-տէնը Ջուղա քաղաքը կը նկարագրէ զայն արդէն ներկայացնելով որպէս "ուրուա-կան" ոստան մը: Ջուղա գրեթէ կը մոռ-ցուի մինչեւ Ի. դարու սկիզբը: Ան մոռա-ցութենէն դուրս կու գայ 1903–1904ին, երբ ցարական իշխանութիւնները կ'որոշեն, Ե-րեւան – Բաքու երկաթուղին կառուցել, տնտեսականէն աւելի ռազմական պատ-ճառներով: Կառուցումը դուռ կը բանայ զանգուածային առաջին աւերներուն՝ հա-րիւրաւոր խաչքարեր կը փշրուին տարած-քը հարթելու համար: Գործողութեանց աւարտին մօտաւորապէս 5000 խաչքարեր մնացած կ'ըլլան: Նկարիչ Մարտիրոս Սարեան 1914ին չրջանը այցելելէ յետոյ կը գրէր՝ "Ջուլֆայում նայեցինք Ջուղա-յի հանճարեղ գերեզմանատանը: Եւ խաչ-քարերի այդ անտառի միջով անցնում էր երկաթուղին··· խաչքարերը ինձ ապշեց-րին իրենց անկրկնելի գեղարուեստական արժէքով, մոտիւների զարմանահրաշ բազ-մազանութեամբ ու ոիթմով: Միաժամա-նակ ցնցուած էի տեսնելով որ նրանց մի մասը ոչնչացուել են երկաթուղին անց-կացնելու ժամանակ"(7): Վրոյրի(8) վե-կայութեամբ, 1915ին դեռ կանգուն կան 3·000 խաչքարեր: Վերջին տուեալները կը պարտինք Նախիջեւանի յուշարձաննե-րու մասնագէտ Արգամ Այվազեանին. Ան երկու առիթներով՝ 1971-ին եւ 1973-ին Ջուղա կ'այցելէ եւ 3·000-ի մօտ խաչ-քարեր կը հաշուէ: Արգամ Այվազեան բազմաթիւ յօդուածներով եւ հաւաքնե-րով, խորհրդային իշխանութեանց նեղ եւ դժուար օրերուն, կը փորձէ առաւելա-գոյնը ընել վերկելու համար այս յուշար-ձանները (9): Իր հազարաւոր լուսանկա-րները, ուրուագիծերը, գծագրած յա-տակագիծերը անգնահատելի ամբողջա-կան դիւան մը կը կազմեն առանց որուն, այսօր ոչինչ մնացած պիտի ըլլար: Հայ-կական ճարտարապետութեան եւ պատ-մութեան այս անխոնջ սպասաւորը մին-չեւ օրս, եւ այսօր աւելի քան երբեք, պատնէշին վրայ է(10): Ան վերջերս Նա-խիջեւանին նուիրուած երկու նոր հատոր-ներ հրատարակեց եւ չօտուով լոյս կը տես-նեն հինգ ուրիշները(11):

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԸ՝ ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻՆ ՎԵՐՋԻՆ ԱՐԱՐԸ

Գերեզմաննոցին քանդումին պատկեր-
ները իրենց ամբողջ մերկութեամբ ահա- ւոր էին. Աղրբեջանցի զինուորներուն դէմքերը տեսանելի չէին, սակայն իրենց ամէն մէկ շարժումը, թիկունքէն անդամ, խօսուն էր. բահի կամ բրիչի ամէն մէկ հարուածը կը վկայէր իրենց մէջ սերունդ-ներով կուտակուած ոխին եւ հայատեա-ցութեան մասին: Իւրաքանչիւր հարուած կ'արտայայտէր անընդունելի համարուող պարտութեան մը անհանդուրժելի մղձա-ւանջը. ոչ մէկ տարբերութիւն կար Պու-տաւիէչիի մարդասպանին եւ Ջուղայի "գերեզմանաքանդ"ին միջեւ: Ու տակաւին կը գտնուին միամիտները, նոյնիսկ մեր մէջ, որոնք կ'առաջարկեն Արցախը Ադըր-բեջանին վստահիլ եւ "փախստականնե-րուն" վերադարձին ձեռնարկել···

Ջուղայի գերեզմաննոցին քանդումը իրականութեան մէջ վերնակէտն է մը-տածուած եւ անխնայաբար իրագործըւ-ած հայասպին քաղաքականութեան մը: Նախ մարդիկը ընակչնչուեցան, այսօր ալ կարգը հասած է եկեղեցիներուն, վանքե-րուն, խաչքարերու(12): Երբ քանդումին լուրը տարածուեցաւ, միամտօրէն ամէն-քս ալ խորհեցանք թէ "աղմուկ բարձ-րացնելով" պիտի յաղթէինք գոնէ մնաց-եալ հարիւրաւոր յուշարձանները փրկել: Դժբախտաբար անդամ մը եւս ուշացած էինք. Սէմ Սթիվընս անունով անպլիացի ճարտարապետի մը դրաւոր վկայութիւ-նը այսօր կը փաստէ որ աղրբեջանական իշխանութիւնները ամիսներէ ի վեր կ'իւ-րագործեն Նախիջեւանի հայկական կո-թողներուն ընակչնչման արմատական ծը-րագիր մը: Պէտք է գիտակցիլ որ յուշար-ձանները, քանդումէն անդին կայ, ան-չուչտ, քաղաքական մտածողութիւն մը եւ "պատգամ" մը: Ազդարարութիւնը պարզ ու յստակ է՝ ո՛չ Աստուծոյ եւ ո՛չ ալ Կովկաս՝ Հայուն համար տեղ կայ. ճարտարակ խաղացողի մը համբերութեամբ, Թուրքը, ըլլայ ան բաքուցի կամ անգա-րացի, կը սպասէ յարմար պահուն իր խա-ղաքարը առաջ տանելու համար: Նախի-ջեւանը կատարեալ հայաթափման մը յա-ջող նախատիպն է եւ գուցէ Մեծ Եղեռնին վերջին արարը(13): Դարերէ ի վեր Ջու-ղայի այս բլուրներուն վրայ հանգիստ գտած Հայերուն անդորրը խանդարելէն աւելի, բարբարոսական այս արարքը մէկ նպատակ ունի՝ կենդանի Հայուն ահ ու սարսափ պատճառել եւ ստիպել որ յօժա-րաբար իր հողը լքէ ու յանձնէ: Հարցը հոգեբանական է. բաքուցի կամ անգարա-ցի Թուրքը չի հաշտուիր այն միտքին թէ Հայը յաղթական է այս անգամ, Արցախը Նախիջեւանին անընդունելի հակապատ-կերն է. ուրեմն պէտք է այս "արտասո-վոր", եւ "անախորժ" կացութեան վերջ տալ:

ԱՉՕՔ ԻՄՈՎՔ ԵՍ ՋԱՅՏ ՏԵՍԻ···

Այսօր, Ջուղայի չքնաղագեղ սրբավայրը եւ անոր հետ Ալթակունիսի եւ Ագուլիսի համբաւաւոր վանքերը չկան. անոնք գոհ դարձին անչուշտ ամէն բանէ առաջ թուր-քահպդրբեջանական աւանդական եւ վերջնա-կանապէս անբուժելի բարբարոսութեան: *Բայց նաեւ մեր նոյնքան աւանդական միամտութեան եւ, ինչո՞ւ չխոստովա-նինք, մեր պատմութեան ու ազգային ժառանգին հանդէպ ցուցադրած անհաւա-տարմութեան պատճառով: Մենք ազդա-վին անկարող եղանք փրկելու գոհար մը որ իրօք նմանը չունէր աշխարհի երեսին: Հիները նման առիթներով "Ողբեր" կը գը-րէին յիշատակութիւն մը կատարած ըլլա-լու համար: Վստահ չեմ որ նոր գրիչ մը յայտնուի Ջուղայի մասին երրորդ ողբ մը գրելու համար(14): Մատթէոս Ուռհա-յեցիէն Ճիւսուի բերնին մէջ կը դնէ հե-տեւեալ զեղեցիկ նախադասութիւնը՝ "Ե-թէ անոնք լուռ կենան (խօսքը իր աշա-կերտներուն կը վերաբերէր), քարերը պիտի աղաղակեն": Այս խօսքը մեզի ան-միջապէս կը յիշեցնէ պատմաբան Մեսրոպ Թաղիադեանի (1803–1868) մարգարէա-կան խօսքը Ջուղայի գերեզմաննոցին մա-սին թէ՝ "Մեռեալք առաւել պատմեն քե-փառս նախահարց իւրեանց քան կենդա-նիք Ջուղայեցւոց": Հին Ջուղայի կոր-ծանումէն յետոյ չորս հարիւր տարի չա-րունակ, այս բացառիկ գոհարը հաւա-տարմօրէն վկայեց Նախիջեւանի եւ հա-մայն Հայաստան աշխարհի փառաւոր անց-եալին մասին: Հիմա որ քարերը լուեցին, մարդիկ ոտքի պիտի չկանգնի՞ն փշրուած հազարաւոր խաչքարերուն վոխարէն ա-ղաղակելու համար արար աշխարհի երե-սին, լսելու համար՝ Այս հողը մե՛րն է, *անոր անունը, Հայերէնով՝ ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ է:*

2005-ի դեկտեմբերեան ախուր այդ օ-րերէն ի վեր, *ամէն մէկս որ մեր համա-կարգիչին առջեւ նստած ակնատես ե-ղաւ այս ահաւոր ոճրագործութեան պարտի վկայել եւ լսել՝*

Ես ալ էի ի մէջ նոցա եւ աչօք իմովք
զայս տեսի:

Իսի լէ Մուլիճո, 28 Փետրուար 2006

---

(7) Ա. Այվազեան. ՋՈՒՂԱ, էջ 36:

(8) Իսկական անունը՝ Արամ Մաքաշճեան (1863 Պոլիս – 1924 Թիֆլիս), դե-րասան, թատերագիր, հնագէտ: Մաս-նակցած է Մառի արշաւներուն Անի: Հե-ղինակն է Ջուղայի նուիրուած ուսումնա-սիրութեան մը, ինչպէս նաեւ խաչքարերու բազմաթիւ լուսանկարներու:

(9) Ա. Այվազեանի գործունէութեան եւ մատենագրութեան մասին տե՛ս. Ս. Սուքիասեան. "Նախիջեւան՝ պատառ մը հայրենիք", "Յառաջ", 1992 Յունուար 30:

(10) Տե՛ս. "Հարցազրոյց պատմաբան – մշակութաբան Արգամ Այվազեանի հետ": Յառաջ՝ Փետրուար 10-ի եւ 11/12 թիւե-րով (արտատպուած Երեւանի Ազգ օրա-թերթէն):

(11) Ա. Այվազեան՝ Նախիջեւանի վի-

մագրական ժառանգութիւնը. Հատոր Ա. Ջուղա, Երեւան 2004 եւ հատոր Բ. Ագու-լիս, Անթիլիաս 2005: Այս երկու հատոր-ները մաս կը կազմեն շարքի մը որ եօթը հատորներէ բաղկացած պիտի ըլլայ: Ի-րախանչիւր գիրք յատկացուած է գաւառի մը. այսպէս ապագային յաջորդաբար լոյս պիտի տեսնեն՝ Գողթն, Երնջակ, Նախիջեւան–Շարուր եւ Շահպոնիք հատոր-ները:

(12) Յիշենք միայն որ մինչեւ Ի. դա-րու Ռասնական թուականները Նախիջեւա-նի բնակչութեան կէսը Հայ էր: 1960–1980, Հայերը շրջանին բնակչութեան 1·5–2 տոկոսը կը ներկայացնէին:

Այսօր, հոն ոչ մէկ Հայ կայ··· Նախիջեւանի հայաթափման բաղաքակա-ւութեան մասին՝ Ա. Այվազեան. "Նախի-ջեւանը 1905թ. եւ 1918–1919թթ. կրակէ շղթայի գոյամարտում", Երեւան 2005:

(13) Ինչպէ՞ս բացատրել Բեմալական Թուրքիոյ "հետաբրքրութիւնը" այս շրջա-նին համար եւ յատկապէս երեւունական թուականներուն Արարատին ստորոտը, Պարսկաստանէն բանի մը բառակուսի ki-լոմեթր տարածքի մը գնումը եւ Թուր-քիան Նախիջեւանով Ադրբեջանին միաց-նելու ծրագիրը:

(14) Ժէ. դարու երկու հեղինակներ "Ողբ Ջուղայու" բանաստեղծութիւնները կը գրեն. Յովհաննէս Մակուեցի եւ Դա-ւիթ Գեղամեցի:

եկան տեղ գրաւելու այնտեղ. ինչպէս՝ վարդան Կոմիկեան, Երուանդ Կոպէլեան, Հայկազուն Գալուստեան, Վարդան Հիմայեան, Եդուարդ Աղամեան, Զաւէն Պըպէեան, Խաչիկ Ամիրեան, Արա Աբրահամեան, Զահրատ եւ ուրիշներ":

Նոր Օրի առաջին թիւը լոյս տեսաւ 1945 Յուլիս 21ին: Թերթին պատասխանատուն էր կարապետ Մակար, պատասխանատու խմբագիրը՝ Աւետիս Ալիքսանեան. խմբագրական կազմը կը բաղկանար երեք կեդրոնականցիներէ. Սարգիս Քէչեան, Աբրամ Փէհլիվանեան եւ Աւետիս Ալիքսանեան:

Թերթին հասցէն էր՝ Սիւրքեճի, Էպուսուստ ճատտէսի, Թիւ 5:

Առաջին թիւին խմբագրականը գրի առած էր Աբրամ Փէհլիվանեան, որուն գրչով կը յոլանար արդէն ռամկավար – ընկերվարական կամ ազատամիտ աշխարհահայեացքը:

"Համաշխարհային պատերազմները ընդհանուր առմամբ հանդիսացան միջազգային չափով նոր ուղղութիւններու, նոր մտայնութեամբ խմորումներու եւ յեղաշրջումներու լայն ազդակներ: Տարակոյս չկայ թէ նոր խմորումներու հանգամանքը, միեւնոյն ատեն շարժիչ ուժը եղաւ դէպի ռամկավարական մտայնութեան բարգաւաճումը": ..."Այսօր գլուխ կը դարձնենք նախապատերազմեան ընկերային պայմաններուն, այն ժողովուրդները որոնք մայրենի հողին վրայ պատերազմէն առաջ աշխատանք ու հոգ տարին, պատերազմի ընթացքին ալ՝ արիւն թափեցին, մտայնութեան շնորհի բոլոր յետադիմականներու գրոհներուն կուրծք տալով ու աւելի վերջ ալ նետուեցան գաղտնի եւ անձնուրաց պայքարի մը մէջ, գոհ տալով իրենց ամէնէն մեծ ու արժէքաւոր գաւակները":

Նոր Օրի հրատարակիչները յոյս ունէին յետ-պատերազմեան չրջանի նոր քաղաքային խմորումներէն եւ այս կեցուածքով պիտի մօտենային քաղաքային գրական, ընկերական եւ այլ հարցերու: Ահա՛ նոյն թիւին մէջ Աւետիս Ալիքսանեանի սա տողերը:

"Այսօր, մարդը պիտի վերագտնէ իր ապրելու ազատութիւնը: Մարդը պիտի խորհի ու պիտի խօսի ազատօրէն: Մարդը առանց ցեղի, լեզուի եւ կրօնի խտրութեան պիտի դառնայ իր ճակատին քարեկամ եւ եղբայր: Մարդը հանոյքով ու խանդով պիտի ճուիրուի շինարար աշխատանքի ու պիտի ուտէ իր աշխատանքին արդար պտուղը: Ու ձեռքի եւ մտքի ամէն տեսակ աշխատանք պիտի կշտացնէ

ՄԱՐՏԻՐՈՍ ՍԱՐԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 125-ԱՄԵԱԿ

Երեւան (Յառաջ)

Հանդիսութիւնը սկսաւ Ազգային պատկերասրահի բակին մէջ ուր տեղի մը ի վեր կատարվինէ Բ.ի հրաշալի արձանին (որ Պուտինի նուէր տրուեցաւ առանց բաւարար պատճառի) փոխարինած էր Մ. Սարեանի պղինձէ կիսանդրին եւ եղաւ պաշտօնական բացումը անոր (գործ՝ Ղուկաս Զուբարեանի):

Ասոնք առին պատկերասրահի ներկայ տնօրէն Փարաւոն Միրզոյեան եւ նախկին տնօրէն՝ Շահէն Խաչատուրեան որ տասնամեակներ անցուցած է Սարեանի կողքին եւ մինչեւ անցնող տարին տնօրէնն էր Մ. Սարեան Թանգարանին:

Ռուբէն Սարեան, նկարիչին թոռնուհին եւ ներկայ տնօրէնը իր մեծհօր թանգարանին, աւելցուց որ ցուցահանդէսը խթան կը հանդիսանայ մեր այսօրուան երիտասարդ նկարիչներու սերունդին, օգտուելու եւ ստեղծագործաբար չարունակելու "Սարեանի աւանդոյթները թատրոնում":

Ազգային պատկերասրահի որմնանկարներու նուիրուած վերջին սրահին մէջ ցուցադրուած էին Սարեանի թատերական բեմադրութիւններու համար պատրաստած նմոյշները:

Նոյն օրը (Փետր. 28) երեկոյեան ժամը 7ին տեղի ունեցաւ Գորբաչեւական հանդիսութիւն, Օփերայի դահլիճին մէջ. երգ, պար, Սայաթ Նովա, պալէ (բանական էրօթիք մեկնաբանութիւն տրուած էր Խաչատուրեանի Սպարտակին). ըստիպուեցայ կէս թողուլ եւ հեռանալ սըրահէն, բարձրախօսներու չափէն աւելի խլացուցիչ ըլլալուն համար, բայց կրցայ Սարեանի արտասանած արձանագրուած վերջին նախադասութիւնները արձանագրել.

«Առանց fո հարազատ երկրի, առանց հայրենիքի հետ սերտ կապի անհնար է ինձի fեզ, fո հոգին գտնելը: Համոզուած եմ որ չի կարող լինել արուեստագէտ՝ առանց հայրենի երկրի: Երկրի սիրտը գտնւում է մարդու սրտում...»:

Հ. Ց. ՊԱՏՐԻԿԵԱՆ

մտքի ու ձեռքի ամէն տեսակ աշխատանքը: Ու աշխատանքը չարաշահութեան պիտի չենթարկուի ոչ-աշխատաւորներու կողմէ":

(Մնացեալը յաջորդով)

"Ա կ օ ս"

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Մարտ 3, 2006թ.

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻՒՄ ԳՈՒՄԱՐՈՒԵՑ ԳԵՐԱԳՈՑՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԽՈՐՀՐԴԻ ԺՈՂՈՎ

Մարտի 1-2ը Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնում բարձր նախագահութեամբ Ն.Ս.Օ.Տ.Տ. Գարեգին Բ. Ծայրագոյն Պատրիարք և Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի գումարուեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի ժողով:

Ժողովը բացուեց Տէրունական աղօթքով: Ողջունելով Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներին՝ Հայոց Հայրապետն անդրադարձաւ օրակարգում առկայ խնդիրներին եւ յայտնեց մտահոգութիւն մատնեց առաջիկայ աշխատանքներում: Ապա Նորին Սրբութիւնը ժողովականներին ներկայացրեց Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի կազմում ընդգրկուած նոր անդամ տիար Վիդէն Կարապետեանին (Ֆրանսիա):

Որպէս առենապետեր ժողովը վարեցին Տ. Վաչէ Արք. Յովսէփեանը, Մայր Աթոռի միջեկեղեցական յարաբերութիւնների պատասխանատու Տ. Եզնիկ Եպիսկ. Պետրոսեանը եւ ԱՄՆ Արեւմտեան Թեմի առաջնորդ Գերշ. Տ. Յովնան Արք. Տէրտէրեանը:

Ժողովին Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդը քննութեան առաւ թեմական եւ համայնքային տիպային կանոնադրութեան հայեցակարգային հիմնադրոյթները: Անդրադարձ կատարուեց նաեւ Ֆրանսիայի Հայոց Թեմի կազմաւորման գործընթացին:

Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի նիստին հրաւիրուեց Ա.Ժ փոխ նախագահ Տիգրան Թորոսեանը, որ լուսաբանութիւններ տուեց Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցուն վերաբերող սահմանադրական յօդուածից բխող՝ Եկեղեցի – Պետութիւն յարաբերութիւնները կարգաւորող օրէնքի մշակման գործընթացի մասին:

Ժողովին Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի միջեկեղեցական յարաբերութիւնների պատասխանատու Գերշ. Տ. Եզնիկ Եպիսկոպոս Պետրոսեանը ներկայացրեց Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդի 9րդ համագումարի արդիւնքները, որին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութիւնը ներկայացուած էր ընդարձակ պատուիրակութեամբ: Տեղեկացուեց, որ պատուիրակութիւնն ակտիւօրէն մասնակցեց համաժողովի աշխատանքներին: Եշխ նորընտիր կենտրոնական կոմիտէի մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան պատուիրակութիւնից ընտրուեցին Գերշ. Տ. Վիդէն Եպիսկ. Այքազեան եւ երէցկին Փօլա Դէւէջեան: Տ. Վիդէն Եպիսկ. Այքազեանը նաեւ ընդգրկուեց քան անճանցից բաղկացած գործադիր վարչութեան կազմում:

Քննութեան առնուեցին նաեւ քրիստոնէական դաստիարակութեանը, եկեղեցականների պատրաստութեանն առընչուող, ինչպէս նաեւ այլ խնդիրներ:

Ժողովը փակուեց Նորին Սրբութեան գնահատանքի խօսքով եւ "Պահպանիչ" աղօթքով:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ՃՈՒՏ

– Ի՞նչ բան է խմելու չափը:

– Պէտք է իմանալ խմելու չափը, որպէսզի աւելի քիչ չխմել:

◆

– Ինչպէ՞ս պէտք է հազնուի իտէալական քարտուղարուհին:

– Շատ արագ...

◆

– Ինչո՞ւ իրար չէին հասկանում Ելցինն ու Լուկաշէնկօն:

– Լուկաշէնկօն այնքան խմել չէր կարողանում:

ՍՏԱՅԱՆ

ԱԳՈՒԼԻՍ
Նախիջեւանի Վիմագրական Ժառանգութիւնը

Հատոր Բ.
(Դասական ուղղագրութեամբ)

ԱՐԳԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Ապրիլիաս 2005

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ ՆՈՒՆԱՆԻԿ

Ձմրան երկայնքին կառքերը կը կենան: Պղտիկները արդէն կը վազեն մէկ կառքէն միւսը, մինչ կինները իրար կը հարցափորձեն:

Այլեւս այր մարդիկը չկան: Զկան անոնց զօրաւոր միտքերը որ կիներուն սնապաշտութիւնները կը հեգնէին եւ ամէն բան գիտէին որոշել: Կիները անհանգիստ, տարիքոտներուն հետ կը խորհրդակցին: Մէկը դէպի քարայրը կ'երթայ, կ'առնէ սուրբ մոմը եւ կը վառէ:

Ոստիկանները եւ զափթիէները որ կռանը քաղաքէն դուրս առաջնորդած էին, մինչ այդ անյայտացած են: Կիները քիչ առ քիչ կը սկսին նշմարել, բայց փոխանակ ուրախանալու, կը խռովին: Վերջին կառքին մէջ դայեակ Սրբուհի կին մը դրաւ հսկելու եւ օգնելու համար ծննդաբերին, տասնեւեօթը տարեկան աղջիկ մը, նոր ամուսնացած, որուն ամուսինը դործի բերմամբ մայրաքաղաքը կը գտնուի:

«Ան քեզի կը մտածէ, պզտիկ վարդ» կը մրմռայ Սրբուհի, քացախի մէջ թաթխուած լաթով չրթունքները թրջելով, «եւ դուն ալ զօրաւոր ես, երիտասարդ ես, բան մը չէ: Թուլիկդ քեզ ձդել չուզեր, քու մէջդ տաքին չատ հանդիստ է: Բայց ահաւասիկ, ահաւասիկ որ ժամանակն է. կեցէ՛ք, հիմա է ժամանակը, այնպէս չէ՞, պզտիկ վարդ»:

Աղջիկը աչքերը կը դոցէ, դեմքեղին է. ինքզինքը կը հաւաքէ:

"Շատ կը ցաւիմ, պարզապէս չատ" կը մտածէ եւ սրունքներուն մէջտեղ կրակի պէս տաք գնդակ մը կը զգայ, զօրաւոր տաքութիւն մը որ ամբողջ կոնքին մէջ կը շրջի յետոյ խռպոտ ձայն մը:

«Ապրի՛ս, ապրիս, Հռիփսիմէ: Քու սըրբուհիդ քեզի օրհնեց...» կ'ըսէ Սրբուհի չոյելով բոլորովին ջերմացած երեսները: «Հիմա, դուն օրհնէ զաւակդ, փոխանակ հօրը որ բացակայ է եւ իր անունը ըսէ»:

«Անունը Վալդան է» կը հառաչէ աղջիկը, եւ ամենայն ինքնավստահութեամբ կը թուլնայ եւ ինքզինքը կը թողու վարժ ձեռքերու:

Մինչ այդ կը հասնին բոլորը, անոնք որոնք չէին կրցած կառքերու մէջը տեղ ունենալ, աւելի ծերերը, միամտականները, մուրացկանները: Բոլորն ալ կ'ուրախանան կանգ առնելու գաղափարին, աղբիւրին կենարար ջուրին, ճգնաւորին օրհնութեան որ կը պահպանէ անոնք որ այս ջուրը կը խմեն. հիմա կը մտածեն ուտելիքի, հացի մասին: Արդէն յոգնած են եւ կ'ենթարկուին իրենց առաջնորդներուն որոշումներուն:

Բայց իրականութեան մէջ յանի մը աղջիկներ են զիրենք առաջնորդողները: Շուշանիկ տակաւին այնքան հեռու եւ բացակայ կ'երեւայ: Երիտասարդուհիներն են ամէնէն ազատամիտները. անոնք որ դպրոց յաճախած են եւ քիչ մը ֆրանսերէն, քիչ մը աշխարհագրութիւն, պատմութիւն գիտեն: Օրիորդներն են: Կը խորհրդակցին տեղով, բայց ոչ ընելիք ճամբուն ուղղութեան վրայ որ ստիպողական է, մէկ ճամբայ կայ, բլուրներուն վրայէն որ կամաց-կամաց կ'ինկնէ դէպի հովիտը, այլ յետոյին վրայ, ինչպէս կազմակերպել ճամբորդութիւնը, եղած միջոցները հասարակութեան տրամադրելու ձեւին վրայ, ճամբորդող պզտիկ համայնքը կառավարելուն վրայ:

Տարիքոտները գրեթէ անօգուտ են, զանգատներու հակամէտ, փորձանքներու մարգարէ: Զաւակ ունեցող կիներուն միտքը կեդրոնացած է իրենց գաւակներուն վրայ: Բայց կրնան ճաշերը եփել:

Բայց Ագնիւ, Վերոն, ուսուցիչին աղջիկը՝ Հայկանոյշ, նամակատան պաշտօնեայ Վարդուհին, եւ երկաթուղիներու պաշտօնեայ աղջիկը, վստահ են որ պիտի յաջողին իրենց մտադրութեան մէջ, եւ իրենց սըրտին խորքը հպարտութեան դրդռիչ խըթան մը կը զգան: Իրենք, միշտ այնքան պաշտպանուած՝ ցոյց պիտի տան որ կիներն ալ խելք ունին եւ պիտի յաջողին մատակարարել այս արտակարգ վիճակը: Եւ ամէն բանէ առաջ, խանդավառուած հաւասարութեան գաղափարներով, իրենք իրենց հանդիսաւոր կերպով կը խոստանան որ այս ճամբորդութեան ընթացքին բոլորն ալ իսկապէս հաւասար պիտի ըլլան, միջոցները ամէնուն համար, ինչպէս միշտ կը քարոզէ ուսուցիչ Գէորգը: Այնպէս պիտի ըլլայ որ կարծես Ամերիկա ըլլայինք – կը թելադրէ Վերոն – իսկ եկեղեցիս պէս: Եւ ամէնքն ալ, համոզուած կը հաստատեն:

Այսպէս, ընդարձակ դաշտին մէջ միասին կը նստին ծերերը, կիները, պզտիկները, մուրացկանները: Ծեր Յովհաննէս քահանան կը սկսի երգել Օրհնեալ է Տէր եւ տեղ կը դրաւէ Շուշանիկին քովը, որ միշտ իր ամպին մէջ վակուած է, անոր կը մրմռայ խաղաղութեան քառեր:

Եւ ճիշդ այդ պահուն, մինչ արեւը միջօրէական փայլին մէջ է, չուրջի բլուրներուն գագաթներուն վրայ կ'երեւան եւ անմիջապէս վար կը թափին քրտնաթոր ցեղախումբերու արագավազ ձիերը. առնոնք ջրվէժներուն վրայի բլուրներուն վրայ կը բնակին եւ անոնց խոստացուած է Հայերուն աւարը: Քանի մը վայրկեանի մէջ կատաղի դիւնները կը լեցնեն օդը, սուրերը եւ զէնքերը կը փայլին արեւուն տակ, եւ իրենց մարտիկի բնածին ճարպիկութեամբ քանի մը անգամ կ'անցնին սփռոցներուն վրայէն գրեթէ առանց մարդ վիրաւորելու, բայց կոխկռտելով հացերը, թափելով ամանները, կտրելով պըռնակները: Անոնց գլխաւորը, բռնելով քահանան մօրուքէն, իր եռեւէն կը քաշէ փոշիներուն մէջ:

Անոնց եռեւէն ուրիշներ կը հասնին, պատերազմի դոյնիններով, եւ չուտով վարպետօրէն կը չրջապատեն կառքերը: Հայերը անշարժ, չունչերնին բռնած, կը քարանան: Անվերջանալի վայրկեանի մը համար իրենց չարչարանքը ընդմիջուած է, եւ երկնքի խորութենէն ձայն մը միասնակ կը հառաչէ բարձրաձայն, պատառով Աստուծոյ յաւիտենականութիւնը:

(Շար. 58)

Տալիթա Պօյաճեանի ընտանիքը

խոր ցաւով կը ծանուցանէ իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՏԱԼԻԹԱ ՊՕՅԱՃԵԱՆ-Ի

(Ծնեալ՝ ԱՐԵԼԵԱՆ)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 4ին, 92 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մարտ 10, ժամը 14·15ին, Փարիզի Ս· Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին

15 rue Jean-Goujon — 75008 Paris

ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէն Փարիզիէնի գերեզմանատունը, ժամը 16ի չուրջ։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

8 rue Sainte Isaure
75018 Paris

22e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 22ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Բ· ԾՐԱԳԻՐ)

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՑՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Anahit AGHASSARIAN

SAUVEZ NOS AMES

ԱՆԱՀԻՏ ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՓՐԿԷՔ ՄԵՐ ՀՈԳԻՆԵՐԸ (1989)

Կիրակի, Մարտ 26, ժամը 16ին

Dimanche 26 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ

MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS

57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS

M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire

Մուտքը՝ 5 եւրօ։

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12·–
Գ· Կիրակի Քառասնորդաց – *Աննաւակին*

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15·–
Թէ· օր Մեծ Պահոց

Հակումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

***

ՎԱՐԱԳԱՅ Ս· ԽԱՉ ԱՐՔՈՒԱԿԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10·–
Թբ· օր Մեծ Պահոց

Հակումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղաղական եւ հանդստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով·–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ։

Իսկ արեւեգալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

***

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(Սէնթ Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ ԿՀՆԵՑ· ԹՈՇՃԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ·– Պ· Կարպիս Զրբաչեան 100 Եւրօ առ ի դնահատանք "Միտք եւ Աշխատ" ի մէջ լոյս տեսած հարցազրոյցին Նորվան Եպիսկոպոսի հետ՝ եկեղեցւոյ թեմական ծրագրի մասին։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE

Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80** de 14h à 19h.

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant

le samedi 11 mars

à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville

La soirée sera animée par

Adiss HARMANDIAN

Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

Inauguration d'un Centre d'Accueil et de Formation destiné aux demandeurs d'asile de nationalité arménienne,

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés a inauguré le 15 novembre 2005 son centre d'accueil et de formation destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Avec ses partenaires, l'AAAS accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionneles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement contactez-nous à l'adresse suivante :

AAAS - Centre d'Accueil et de Formation
5, rue du Marché Ordener
75018 Paris
Tél. : 01. 42. 63. 32. 45
Fax : 01. 42. 63. 32. 81
E-mail : aaas.retour@free.fr

Les Amis de la Fondation Marie Noubar

DÉJEUNER

Au profit de leurs étudiants boursiers de la Maison d'Arménie

Invitée d'honneur
Madame ANNE BARSEGHIAN

le dimanche 12 mars à 13 heures
au YAN'S CLUB
5 avenue Reille — 75014 Paris

Réserations : ☎ 01. 45. 89. 20. 48

Tout don serait apprécié pour lequel vous recevrez un reçu CERFA

Merci de libeller tout chèque à l'ordre des Amis de la Fondation Marie Noubar
57 boulevard Jourdan — 75014 PARIS

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise des

JOURNÉES D'AMITIÉ
BAZAR DE CHARITÉ ANNUEL

les 11 et 12 mars

dans la salle polyvalente de la Paroisse Catholique arménienne de Paris
13 rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Confection — Librairie — Articles ménagers — Jouets, etc...

Métro : République — Rambuteau — Filles du Calvaire

Un repas chaud sera proposé le **dimanche 12 mars,** après la messe.

***

Le Bazar de charité est l'une des principales manifestations permettant de recueillir des fonds pour les œuvres de l'association et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi.**

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 9
JEUDI
9 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում) 270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·408

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·408

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՁՈՅՁԵՐԸ

ԸՍՏ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐՈՒ
400 ՀԱԶԱՐԷՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ
ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ

Երեքշաբթի Մարտ 7ի ցոյցերը չատ աւելի մեծ ծաւալ առին քան այն ցոյցերը, որոնք տեղի ունեցան Փետր. 7ին եւ այնքան ալ չխանդարեցին իշխանութիւնները, մանաւանդ Առաջին Աչխատանքի Պայմանագրութեան հեղինակը՝ Տ. ժը Վիլըփէն։

Ուսանողները եւ աճեմիքանները վճռած էին որ այս անգամ ամէն բան տարբեր պիտի ըլլայ։ Սէ.ժէ.թէ.ի ազգային քարտուղարը՝ Պ. Թիպօ 500 հազար ցուցարար կ'ակնկալէր եւ ըստ կազմակերպիչներուն ալդ թիւն ալ կրկնապատկուած էր, եթէ նոյնիսկ ոստիկանութեան համաձայն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ 400 հազար էր ընդհանուր թիւը։ Կասկած չկայ սակայն, որ այս անգամ ամէն ինչ տարբեր էր եւ աւելի ծաւալուն։

Եթէ նոյնիսկ ցոյցերուն բուն դրդապատճառը Վիլըփէնի Սէ.փէ.Ր.ն էր (Առաջին Աչխատանքի Պայմանագրութիւն, որ թոյլ կու տայ գործատէրին մինչեւ 2 տարի ճամբու դնել երիտասարդ աչխատաւորը առանց որեւէ արդարացումի), հարկ է ընդունիլ նաեւ որ բողոքը կը վերաբերէր կառավարութեան ամբողջ քաղաքականութեան։ Ամէն պարագայի մէջ, մինչ բազմութիւնները փողոցները կը գերաւէին, Ազգ. Ժողովին առջեւ նախարարապետը կը յայտնէր թէ նահանջելու միտք չունի, յամառօրէն կը չարունակէ պաչտպանել իր որոշումը։ Կը լսէ բողոքները, բայց մտիկ չըներ, հակառակ անոր որ հանրային կարծիքն ալ մեծամասնութեամբ դէմ է։ Ի դէպ, հետաքրքրական երեւոյթ մըն էր նաեւ ցուցարար երիտասարդ ուսանողներու եղած հարցումները պատասխանները. առաջին առարկութիւնները, եթէ ոչ երկու դլխաւորները կը վերաբերէին կառք մը կամ բնակարան մը չկարենալ գնելու կացութեան, որովհետեւ այդ պայմաններուն մէջ որեւէ դրամատուն վարկ չի բանար։ Ոչ մէկը մտահոգուած կը թուէր որ առանց աչխատանքի կը մնայ։ Ինչ որ ալ ըլլան առարկութիւնները, Սէ. փէ. Ր.ն "չի ատացուած" եւ նոր ցոյցեր կրնան ստիպել նախարարապետը որ նահանջէ։ Արդէն, իր ելոյթին մէջ, կը յայտնէր թէ բան չի փոխեր, բայց տրամադիր է "հարստացնելու", ինչ որ բաւական անորոշ խոստում մըն է, բայց բաց դուռ մը կը ձգէ։

Ըստ Լիպերասիոնի (Մարտ 8), զանազան քաղաքներու ցուցարարներու թիւը հետեւեալ պատկերը կը պարզէր։ – Փարիզ 120·000, Լիլ 15·000, Թուլուզ 30·000, Մարսէյլ 30·000, Մոնփելիէ 10·000, Նիս 4·000, Վալանս 5·000, Փօ 12·000, Պորտօ 25·000, Նանթ 20·000, Կրընոպլը 12·000, Սթրազպուրկ 5·000, եւն., եւն.։

Ցուցարարներուն տեղ-տեղ միացած են նաեւ ծնողները, որոնք կը մերժեն այս "կիսկատար" աչխատանքները իրենց զաւակներուն համար, մանաւանդ որ ապագան ալ փայլուն չի թուիր, ոչ իսկ ներկան։ Եւ Վիլըփէնի մղած պայքարը իր իսկ երկրին երիտասարդութեան դէմ է։ Եւ դժուար է համոզել որ այս բոլոր ցոյցերը եւ բողոքները ձախի դրդումով ծնունդ առած են։ Աչխատանքի մը խախուտ բնոյթին հաստատումը մանաւանդ մղիչ ուժի մը պէտք չունի։ Եւ այս մթնոլորտին մէջ, Վիլըփէնի աթոռն ալ սկսած է խախուտ ըլլալ։

Նոր ցոյցեր նախատեսուած են եթէ Վիլըփէն յամառի։ Մարտ 8ին իսկ Ուսանողական Միութիւնը գործադուլի հրահանգ տուած էր բոլոր համալսարաններու համար։ Այս վերջիններուն մէկ մասը միայն կը հետեւի չարժումին եւ տեղ-տեղ պրաւում ալ եղած է և արգելք որ աչխատիլ ուզողներ կարենան աչխատիլ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԻՆԱՐՈՒԻ (Հնդկաստան) մէջ, Մարտ 7ին երեք ռումբեր պայթած են ժամը 18–էն 18·45ի ընթացքին եւ առաջին հաչուեկշիռի մը համաձայն 23 մեռեալ կար եւ 60է աւելի վիրաւորներ։ Հնդկաստան խորապէս ցնցուած է, որովհետեւ վախկայ որ ներքին հակամարտութիւններ ծընունդ առնեն։ Առաջին ռումբը պայթած է Սանքաթ Մոչան տաճարին մէջ, նուիրուած Հանումանի "կապիկ չաստուած"ին, մանաւանդ երեքշաբթի օրերը հաւատացեալները չատ կ'ըլլան։ Քիչ ետք, երկրորդ ռումբ մը պայթած է կայարանը եւ երրորդն ալ կառքի մը մէջ։ Մինչեւ պիտի ոչ ոք տէր եղած էր արարքներուն, բայց կը մատնանչուէր վաքխատանեան իսլամապաչտ խումբ մը որ արդիլուած է Իսլամապատի կողմէ։

ԻՍՐԱՑԷԼ կը սպառնայ պաղեստինեան իշխանութեան նոր վարչապետին՝ Իսմայիլ Հանիյէհի, որ Համասի պարագլուխն է։ Պաչտպանութեան նախարարը՝ Ս. Մոֆազ յայտարարած է Մարտ 7ին, որ ան մաքրագործումէ մը պաչտպանուած չէր, եթէ իր չարժումը "չարունակէր ահաբեկչական իր արարքները"։

Իհ. Տէ. Էֆ.ի (Ֆր. Պայրուի կուսակցութիւնը) մէկ երեսփոխանը՝ Ժան Լասալ տեղաւորուած է Ազգ. Ժողովի չէնքին "չորս սիւներու" սրահը եւ ձեռնարկած է, Մարտ 7էն, հացադուլի մը։ Նախընթաց չունեցող պարագայ մը։ Փիրէնէ–Ատլանթիքի երեսփոխանը կը բողոքէ Թոյալ գործատան տեղափոխման դէմ (150 աչխատաւոր)։ Վճռած է միայն ջուր խմել եւ մնալ Ժան Ժօրէսի կիսանդրիին առջեւ։ Գործատունը իր նահանգը կը գտնուի, բայց տնօրէնը ապահովութիւն տուած է որ տեղափոխում չկայ։

Ս. ՊԷՐԼՈՒՍՔՈՆԻ յայտարարած է Մարտ 6ին, որ պիտի չընդունի Պապին կողմէ, երբ Եւրոպական Ժողովրդական կուսակցութեան եւրօ – երեսփոխանները Վատիկան այցելեն Մարտ 30ին եւ 31ին։ Նման լուր մը հաղորդած էր մամուլը, չեչտելով թէ նման տեսակցութիւն մը երեսփոխանական ընտրապայքարի առեն կը նչանակէ որ Պէրլուսքոնի կ'ուզէ նման հանդիպում մը օգտագործել ընտրական նպատակներով։

ԹՐՔԱԿԱՆ բանակի Թիւը 2ը՝ զօր. Եաչար Պիւյիւքանըթ եւ իրեն ենթակայ անձեր մեղադրանքի տակ են այն պատճառաւ, որ կասկած կայ իրենց դէմ որ 90–ական թուականներուն "ոճրային դաշտանի կազմակերպութիւն մը" ստեղծած են պայքարելու համար ՓՔՔ–ի դէմ (քրտական կեռիլա)։ ամբաստանողն է Վանի դատախազը եւ բանակն ալ դատախազը կ'ամբաստանէ որ իրաւասութիւններէն դուրս կը գործէ։ Զօրավարը յայտարարած է որ պատրաստ է դատարանի առջեւ ներկայանալու։

ԹՈՒՐՔԻԱՆ նախ մահմետական է։ Այդ է ընդհանուր տպաւորութիւնը որ կը տիրէ Պրիւսէլ եւ Լիպերասիոնի աչխատակիցը Մարք Սեմօ կ'արձագանգէ (Մարտ 8) ձէնկիզ Աքթարի (Պահչէչէհիր համալսարանի Եւրոպական Միութեան ուսումնասիրութիւններու կեդրոնի տնօրէնն եւ վաթանի խմբագիր) մէկ տեսակէտին այդ մասին։ Ան կ'ըսէ (ծաղրանկարներուն առթիւ)։ – "Թուրքիոյ պատկերը

«ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ ՉՆՉԵԼՈՒ» ԹՐՔԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷ

Ֆրանսայի "Ամերիկեան մտածումի միութեան" նախաձեռնութեամբ փարիզի "Անատոլուի մչակութային կեդրոն"ը, Ֆրանսայի Իրաքցի թիւրքմէններու միութիւնը եւ Փարիզի ու չրջակայքի թուրք բանուորներու մչակութային ու զօրակցութեան միութիւնը միասնաբար "Հայկական Ցեղասպանութեան օրէնքը չնչելու կոմիտէ" մը կազմած են։ Ապա թրքական բոլոր միութիւններուն կոչ ըրած են իրենց միանալու։

Կոչին մէջ կ'ըսուի. «Արեւմտեան երկիրները Ֆրանսայի գլխաւորութեամբ յաջորդաբար Հայկական կոտորածները, կամ ցեղասպանութիւնը ընդունող բանաձեւեր կը ֆուէարկեն։ յետոյ իրենց խորհրդարանները վաւերացնել կու տան զանոնք։ Այդ շինծու օրէնքներով ալ Թուրքիոյ հանրապետութեան հիմնադիր նախագահ Մուսթաֆա Քեմալ Աթաթուրքի հանդէպ կ'ուղղուի հալածանք։ Այս կացութեան վերջ տալու նպատակով կազմուած կոմիտէին պատասխանատուները ըսած են. «Ֆրանսա երկերեսութեան կատարեալ օրինակ մը կը հանդիսանայ։ Վարչապետ տը Վիլըփէն յայտարարեց թէ պատմութիւնը ոչ խորհրդարանները, ոչ ալ քաղաքական մարդիկը կը գրեն. իսկ նախագահ Շիրաք ըսաւ. "Պատմութիւնը օրէնքով չի գրուիր"։ Մենք իրաւունք ունինք իրենց հարց տալու թէ ինչո՞ւ ցեղասպանութեան օրէնք մը ֆուէարկեցիք։ Մենք պայքարի կը ձեռնարկենք պատմական այս սուտին դէմ»։

ԹՈՒՐՔ ԵՒ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՌԱԶՄԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Թուրքիոյ Բաքուի դեսպանը Թ. Մորալի յայտարարած է թէ եթէ իր երկիրն ու Ադրբեջանը ռազմական դաչինք կնքեն, ռազմական գործողութիւնները վերսկսելու պարագային Թուրքիա կրնայ օդնել Բաքուի։ Դեսպանը ըսած է նաեւ թէ ճիշդ չի նկատեր Լեռնային Ղարաբաղի հակամարտութեան ռազմական կարգաւորում մը։

Ներկայիս երկու երկիրները ունին ռազմական համագործակցութեան պայմանագիր եւ այդ չրջանակին մէջ Թուրքիա տարատեսակ օժանդակութիւն կ'ընէ ադրբեջանական զինեալ ուժերուն. թէքնիք միջոցներ կը տրամադրէ, ռազմափորձեր կը կազմակերպէ, եւլն.։

լրջօրէն աւրուած է Պրիւսէլ, որովհետեւ էրտողանի կառավարութիւնը նախ հակազդեց որպէս մահմետական երկրի մը ներկայացուցիչը։ Ճիշդ է, չափաւոր Իսլամի մը կողմէ կը խօսէր, առանց հասկընալու որ զրաւարկը քաղաքակրթութեանց միջեւ երկխօսութիւնը չէր, այլ արտայայտութեան ազատութիւնը իրաւական Պետութեան մը մէջ"։ Միաժամանակ, Իսլամական Ժողովի կազմակերպութեան նախագահը, որ ներկայիս Թուրք է (էքմէլէտտին Իհսանօղլու) կ'ուզէ համոզել ՄԱԿ-ը որ կրօնքներու և մարգարէներու նախատումը դատապարտող բանաձեւ մը քուէարկէ։ Վաթանի խմբագիրն ալ (Ճ. Աքթար) կ'աւելցնէ. "Մաղրանկարներու տագնապը ցոյց տուաւ թէ ի՛նչ աստիճանի թրքական ազգայնամոլութիւնը կը հիմնուի կրկին սիւնանի խաղի չուրջ"։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻ ՈՃԲԱԳՈՐԾԻՆ ԴԱՏԸ

Հայ սպայ Գուրգէն Մարգարեանի ոճրագործ ադրբեջանցի Ռ. Սաֆարովի դատին Մարտ 7ի նիստին Պուտափէշտի ատեանը յանցաւոր յայտարարած է ամբաստանեալը։ Հոն նախ ունկնդրուած են երկու հունգարացի վկաները, չորրորդ փորձագէտ մը. այդ ունկնդրութիւններէն եաք դատաւորը մերժած է նոր վկաներ հրաւիրելու Սաֆարովի պաչտպաններուն բոլոր պնդումները։ Վճռած է որ բաւարար տուեալ կայ Սաֆարովի արարքին մասին մեղադրող եւ պաչտպանող կողմերուն վերջնական եզրակացութեան համար։

Յաջորդ նիստի Թուական որոչուած է Ապրիլ 4ը երբ կ'արտասանուին մեղադրականն եւ պաչտպանական ճառերը եւ ամբաստանեալին վերջին խօսքը։ Իսկ ատեանը վճիռը կ'արձակէ Ապրիլ 13ին։

Ըստ Գ. Մարգարեանի ընտանիքին վարձակալ Նազելի Վարդանեանի, Հունգարիոյ քրէական օրէնսդրքին տրամադրութիւններով Սաֆարով կրնայ 8 – 15 տարուան կամ ցմահ բանտարկութեան դատապարտուիլ։

***

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ

53 տարեկան գործարար Աչոտ Վարդանեանի դիակը գտնուած է Մարտ 4ին Երեւանի կեդրոնական չրջանին մէջ, իր ինքնաչարժին մօտը։ Ան գլխուն արձակուած փամփուչտով մը սպաննուած է, ոստիկանութիւնը կը չանայ լուսաբանել արարքին պարագաները։ Երեւանի ոստիկանապետ Ն. Նազարեան պատասխանելով լրագրողներու, ըսած է թէ ոճիրը ընթացիկ ոճով մը գործուած չէ եւ կը փնտռեն պատասխանատուն, անոր դրդապատճառը։ Առ այժմ ոչ ոք հսկողութեան տակ առնուած է։ Դէպքին վայրը չատ բանուկ փողոց մը չըլլալով, կը կարծուի թէ ոճրագործը առանց խանգարուելու կատարած է արարքը։

***

ԿԻՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԱԿԱՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱՆՔ

Նախագահ Ռ. Քոչարեան Մարտ 8ի կիներու տօնին առթիւ չնորհաւորական ուղերձ մը յղած է կիներուն։ Հոն ըսած է. "Կանայք միչտ նչանակալի ներդրում են ունեցել Հայաստանի բարգաւաճման։ Ձկայ մէկը որ ձեզանից լաւ հասկանայ եւ կարեւորի խաղաղ, կայուն զարգացման նչանակութիւնը։...Ձեր տրուած դաստիարակութեամբ է ձեւաւորուում մեր ապագայ սերունդների նկարագիրը։ Յանկանում եմ ձեզ այդ ապագայով հպարտանալու երջանկութիւն"։

***

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԺԱՄ

Հայաստան ամառնային ժամու կ'անցնի Մարտ 26ին, ժամը 2ին. այդ ժամուն հարկ է ժամացոյցները ժամ մը առաջ տանիլ։ Փոփոխութիւնը կ'ըլլայ Եւրոպայի եւ ՀԱՊ-ի երկիրներուն հետ միաժամանակ։

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-46

Երեւան, Մարտ 2006

Կը նկատեմ որ քիչ մը ամէնուն վրայ Հղային պրկում մը կայ: Իսկապէս դժուար է Երեւանեան ձմեռը տանիլ, ան այս տարի իր բացառիկ ձիւնով եւ սառոյցներով բաւական երկար տեւեց եւ քաղաքական ձախորդ իրադարձութիւններով – Սուամպայիթի յիշատակին արծարծում – Ջուղայի խաչքարերու հարց – Արցախի հիմնախնդրին թնճուկային կացութիւնը որ լաւ բաներ չի խոստանար եւ տիրող իշխանութեան անկարողութիւնը ցոյց կու տայ – մելամաղձոտութիւն մը աւելցուցած է Երեւանցիներու հոգիին մէջ. անտարբեր կը կոխկռտեն ձիւնհալի ցեխոտ ջուրերը որ կեղտոտ առուակներու նման սկսած են հոսիլ քիչ մը ամէն տեղ. երգիչներէն մայթերուն վրայ, մայթերէն վտղոցներէն ի վար (Երեւանը ամէն կողմէ բլուրներով շրջապատուած է) քշել տանելով ձմեռուան ընթացքին ձիւնի զանազան խաւերուն տակ նետուած ծխախոտի պարապ տուփեր, կէրպընկալէ պարապ շիշեր, եւ յատկապէս մայթերու կրպակներէն գնուած պիստակի, թրքական արեւածաղիկի, ծամօններու, կոլոհատի եւ գետնախնձորի բարակ չերտերու փայլուն թուղթերու եւ "վլաթիքներու" տոպրակները հարիւրներով, հազարներով. "դիակներ" որոնք Երեւանէն արեւելեան կեղտոտ քաղաքի մը տպաւորութիւնը կը ձգեն...:

Առաջին օրերուն սպիտակ կուսական ձիւնը վերածուած է ցեխակոյտերու, երթեւեկի ծուխերէն սեւցած եւ անկարգօրէն հոս-հոն կուտակուած որոնց մասին քաղաքապետական ծառայութիւնները չատ մտահոգ չեն թուիր ու թէեւ պէտք է խոստովանիլ որ երբեմն կարգ մը փողոցներու վրայ ձիւնով բեռցուած կառքեր կը տեսնուին, անբաւարար 1 միլիոնոց քաղաքին համար:

Ձմեռը այնպիսի արտառմլիկ պատկերներու առիթ տուած էր որ բնաւ պիտի չկարենամ մոռնալ սովհար լքուած շուներու եւ կատուներու ողբալի վիճակը, որոնց անունդի գլխաւոր աղբիւրները՝ քաղաքին աղբամանները, ձիւնի թանձր խաւով երկար աւուն ծածկուած ըլլալով, դիրենք մղած էր չէնքերէն ներս, սանդուխներու անկիւնները, բնակարաններու չեմերուն վրայ կծկուած, անզօր, ուժաքամ, բնակիչներու գութին ապաւինած, պատառ մը անունդի ակնկալութեամբ... անոնց թիւը նուազած է զգալիօրէն... գիշերային զնդակահարութիւններու աղմուկը աւելի առատ է ձմեռ եղանակին:

Օվերայի շրջանը, երաժշտանոցի եւ Սարեանի պարտէզներուն մէջ, հետաքրքրական տիպարի մը կը հանդիպիմ այս օրերուս. վստահաբար բոմժ (գլօշար) մըն է որ սեւցած, կեղտոտած սիրուն չնիկի մը(ծագումով սպիտակ) հասարակ շուան մը անցուցած կը պտըտի ազնուական շուներու, ազնուական տէրերուն մէջ, մասնաւոր հաճոյք զգալով երբ "անոնք" իր չնիկը հաչոցով ընդունին... թափած ատամներուն եւ պեխերուն մէջէն անմեղ քրքիջ բարձրացնելով...

Երեւացիներուն համար այսօր (Մարտ 1) գարնան առաջին օրն է եւ գիրար կը շնորհաւորեն այս առիթով... կը թուի թէ մոռցած են որ գարունը Մարտ 21ին կը սկսի: Կրնայ հոգեբանական ըլլալ: Ջրմեռ այգան ճնշիչ է որ կը փափաքին գարունը 20 օրով կանխել, կարենալ դուրս ելլելու, այցելութիւն մը կատարելու գիւղը մնացած ծնողներու եւ ազգականներու, մանաւանդ որ քաղաքին ներքին պայքարները՝ հիմնարկներու տնօրէններու (ռեկտորներու) անուանակոչումներուն, որոնք առանց բացառութեան կը բաշխուին իշխանամէտ եւ յատկապէս նախագահին մօտիկ անձերու եւ օրեր առաջ "դուշակուած" կ'ըլլան ընդդիմադիր մամուլէն անուններով եւ նոյնիսկ քրէարկութեան ճչգրիտ արդիւնքներով..., ընդհանուր յուսահատ համակերպութիւն ծնած են. առով կը բացատրուէր քնակչութեան գրեթէ գոյութիւն չունեցող մասնակցութիւնը երէկուան ցոյցին... զարմանալի չէ որ Վարդանանց տօնին օրն ալ (Փետր. 23) Հայաստանի մամուլին մէջ մէկ տող իսկ չկար Աւարայրի նահատակներուն նուիրուած... նոյնիսկ ՀՅԴ-ի պաշտօնաթերթը "Երկիր"ը, օրաթերթը "Հայոց աշխարհ"ը ամբողջովին նուիրուած ներքին կռիւներու, խորքին մէջ ապարառուքեան բաժանումներով (ով գիտէ որքան չհաբեր ըլլալու են "ռեկտորներ"ը որ քաղաքին "էլիտար" չէնքերու մեծագոմն սեփականատէրը երեք յարկաբաժին նուիրած է խորհրդարանի նախագահ Ա. Բաղդասարեանին, կրթութեան նախարար Ս. Երիցեանին եւ նախագահին տղուն ... որպէսզի իր կղզակիցը բժշկական համասարանի ռեկտոր ընտրուի լիաքուէ տե՛ս "Ժողովուրդ իշխանութիւն" 25.02.06) ... Վարդանա՞նք... հինցած պատմութիւն, Ջուղան ալ ըլլալիքը եղեր է... մեր իւրաքանչիւրը: կարեւորը այն է որ մեզի "ռեկտորատ"ներէն ի՞նչ բաժին պիտի իյնայ...:

Երբ նշանակումներու ալեկոծումները վերջնական կանխատեսուած բեմադրութեամբ, որուն մեքանիզմը չատ լաւ ուսումնասիրած է ընդդիմադիր մամուլը, մէջտեղ կը նետուի կրկին ու կրկին "Ղարաբաղեան հարցի կարգաւորման գործընթացը"... եթէ կայ մէկը որ բան մը հասկըցած է այս նախագասութենէն, թող հաճի բացատրել:

Գրեթէ ամիս մը առաջ կարեւոր հատորի մը շնորհահանդէսին առիթով՝ "Հայաստանի ազատագրուած տարածքը եւ Արցախի հիմնախնդիրը" Սօս Սարգսեան արդարօրէն բացագանչած էր.

– «Ես չեմ հասկնում ի՞նչ են բանակցում երկրների նախագահները: Արդեօք բարեւ տալուց յետոյ մեր նախագահը չի՞ հացնում՝ ինչո՞ւ էք քանդում մեր յուշարձանները, այդ ի՞նչ յայտարարութիւններ էք անում Հայաստանը քանդելու մասին: Մենք բանակցելու բան չունենք: Մենք կարողացել ենք վերադարձնել մեզնից խլուած հողերի ընդամէնը մի մասը եւ երբեք ու երբեք չենք տալու: ...Մի մեթր հող վերադարձնելը նշանակում է ինչ որ բանի սկիզբ, իսկ այդ ինչ որ բանը Հայաստանի կործանումն է» ("Հետաքննութիւն", 05.02.06):

Երբ թերթերը նիւթ չունենան, էջեր կը նուիրեն "Ղարաբաղեան հարցի կարգաւորման գործընթացին". ո՛չ գրողը, ո՛չ ալ կարդացողը բան կը հասկնան, բայց 10 տարիէ ի վեր անհամար էջեր կը նուիրեն, միջազգային ամենազգի պատգամաւորներ կ'այցելեն Երեւան, Բաքու, Ստեփանակերտ, հիներ կ'երթան, նորեր կու գան. նորերը կ'երթան, աւելի նորերը կու գան. եւ տակաւին այս "Արցախի թընճուկ"էն մարդ բան չէ հասկցած:

Եթէ "պետական գաղտնիք է", լաւագոյն է բնաւ չխօսիլ այդ մասին, բայց քանի ամէն օր կը խօսուի, ուրեմն գաղտնիք չէ. խնդրեմ, թող բացատրուի հայ ժողովուրդին թէ ի՛նչ կը խօսուի, ո՛ւր հասած է այս նշանաւոր "Ղարաբաղեան հարցի կարգաւորման գործընթացը"... որուն մէկ քիթերնին մօտցուցած են Պուտինը, Պուշը, Շիրաքը, Պլէրը... որոնք կաթիլ մը արիւն չթափեցին զայն ազատագրելու...:

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ ՀԻՄՆԱՐԿՆԵՐՈՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔՈՅԹ

Փետրուար 23ին Վարդանանց օրը, Գլդրողներու մխիթեան կլոր դահլիճին հըրաւիրուած էին Հայաստանի բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու պատասխանատուները ո՛չ թէ Աւարայրի նահատակներուն յիշատակութիւնը կատարելու, որուն թուականն անգամ չէին յիշեր, այլ բարձրաձայն աղաղակելու կըրթական, ներկայացուցիչին առջեւ որ "Հայոց լեզուն վտանգուած է իրենց հիմնարկներուն մէջ"...

Իմ ներկայութիւնս հոն, բոլորովին անակնկալ էր եւ չնախատեսուած. խնդրեցաւ որ մասնակցիմ եւ խօսք առնեմ:

Փրոֆ. Լեւոն Եղիկեան, Երեւանի պետական համալսարանի Հայոց լեզուի ամպիոնի վարիչը, դանգատեցաւ որ "Աբեւելագիտական ֆակուլտետում, որտեղ երկրորդ մասնագիտութիւնը հայոց լեզուն է եւ որտեղ ուսանում էին երկու տարի, յանձնում չորս ստուգարք, այսօր դարձրել են մէկ տարի եւ երկու ստուգարք... Թբիլիսիի, Ռուսաստանի բուհերի (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն) այս մասնագիտութիւնների բաժնում երեք անգամ աւելի շատ են հայերէն անցնում...»:

Ամպիոններու վարիչներու գլխաւոր պանդատն այն էր որ կրթական ծրագիրը կը կազմուի առանց իրենց:

Լաւրենտի Միրզոյեանը (լեզուի պետական վարչութեան պետ) իր կարգին բողոքեց որ ինք անկարող է 12 հոգիով Հայոց լեզուի պահպանումի գործ կատարելու երբ անցեալին այդ մարզին մէջ 100 հոգի կը գործէին...

Ի վերջոյ Վիկտոր Մարտիրոսեան՝ "Կրթութեան ազգային ինստիտուտի տնօրէնը", ընդունեցաւ որ եղած դիտողութիւնները տեղին են եւ կոչ ըրաւ. «եկէ՛ք հաւաքուինք, քննարկենք մայրենի լեզուի դասաւանդման խնդիրները, ստեղծենք աշխատանքային խումբ, հմտ ստեղծենք եւ տանք "բուհ"երին: Իմ խնդրանքն այն է որ այս քննարկմանը հետեւին գործնական քայլեր»: Յաջողութիւն կը մաղթենք:

2006 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

"Աւետիք Իսահակեան"ի քաղաքապետական մեծադոյն դրադարանի մուտքին, ուր ստէպ կը հանդիպիմ զրուցելու իր արիւնսիրտ, նուիրուած, պայքարող տնօրէնուհի տիկ. Ծաոմիկ Կարապետեանի մօտ, որ վերջին տարիներուն հերոսաբար կը դիմադրէ վերէն եկող ճնշումներուն, չէնքը դրամատուն մը յանձնելու (Ամիրեանի վրայ) եւ հեռանալու..., ամէն ամիս յուշատախտակի մը վրայ կը տրուի յիշատակելի անուններու ցանկ մը, որ ես "հոգեհանդստեան հայկական պաշտամունք" կը կոչեմ: Մարտ ամսուանը դեռ չեմ տեսած. հրամմեցէք փետրուարինը: Վիլէն Զաքարեան 75 – Համբարձում Պաչանեան 110 – Վլադիմիր Փիրումով 80 – Յովհաննէս Ալխազեան 125 – Մխիթար Երկաթ 85 – Գարեգին Սեւունց 95 – Ռուբէն Աբրահամեան 120 – Սարգիս Ղազարեան 70 – Տիգրան Նաւասարդեան 145 – Իսահակ Ալիխանեան 130 – Ալեքսանդր Միսաքիկեան 120 – Վիլէն Գալստեան 65 – Վլադիմիր Ղազախեցեան 80 – Սահակ Տէր Գաբրիէլեան 120 – Եուրի Օսիպեան 75 – Յակոբ Գուրունեան 90 – Համազասպ Բաբայեան 100 – Յովհաննէս Ղանտչեանեան 95 – Մեսրոպեան Սիմոնեան 80 – Ադամ Խուտոյեան 85 – Միսաք Մանուչեան 100 – Բաբգէն Շահումեան 100 – Էդուարդ Մալխասեան 80 – Գրիգոր Ահարոնեան 110 – Միքայէլ Շաթիրեան 90 – Հանրի Ներսիսեան 70 – Միքայէլ Թումանեան 120:

Բնականաբար ոմանք պրոշ են, ոմանք պինուորական, ոմանք արուեստագէտ, ուրիշներ քաղաքական գործիչ... մաս մը ծննդեան թուականն ըլլալու է, մաս մը մահուան, մաս մը կենդանի են հաւանաբար (մաղթենք), մեծ մասը՝ հանգուցեալ... վերջապէս հեռատեսիլի կայաններէն "օգտակար մրցոյթներ" կազմակերպողներուն համար կրնայ հիանալի նիւթ հանդիսանալ... մրցումին յաղթական հանդիսացողներուն ես ալ կը խոստանամ վարձատրութեան իմ համեստ բաժինը բերել:

ՅԻՇԻ

«ՆՈՐ ՕՐ»ԵԱՆ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

ՌՈՊԵՐ ԴՈՓԹԱՇ

(Ե. եւ վերջին Մաս)

Առաջին օրէն իսկ յայտնի էր որ "Նոր Օր"եանները լեզուն պիտի ըլլար խիզախ եւ գրկիչները՝ աննեղող: Ահա՛ Ազատ Փէհլիվանեանի "Մեր Սկզբունքները" վերնագրով գրութիւնը:

"Բացայայտ են մեր սկզբունքները. ամէն տեսակ անհատական նկատումներէ բարձր պահել համայնքային շահերը եւ մեր կարելիութեանց չափով պաշտպան կանգնիլ անոնց, մասնաւոր սեւ սակարանի մտայնութեան դէմ, սատարել իրապաշտ գրականութեան մը բարգաւաճման":

"Նոր Օր"ի առաջին էջերուն մէջ ընդհանրապէս համաշխարհային քաղաքական հարցերու շուրջ ուսումնասիրութիւններ լոյս կը տեսնէին: Խմբագրակազմ նոր գրական սերունդէն գրողներու ու բանասեղծներու երկերն ալ մեծ մասամբ առաջին անգամ հրատարակուած են "Նոր Օր"ի մէջ: Փէհլիվանեանի յետագային "Քաղաքի Խորին Մէջ" անուն հաւաքածոյին մաս կազմող բանաստեղծութիւնները "Նոր Օր"ի մէջ լոյս տեսած են՝ Ա. Շաւարշ ստորագրութեամբ: Իսկ Սարգիս Քէչեանի սէր, խաղաղութիւն եւ մարդասիրութիւն թեմաներով բանաստեղծութիւններն ալ հրատարակուած են Ս. Ֆ. Զանգու ստորագրութեամբ:

Հայկական գիւղագրութեան քանեզորդ դարու վարպետ՝ Յակոբ Մնձուրիի կողքին, նոր սերունդէն Վարդան Կոմիկեանի, Զաւէն Պիլէոեանի եւ Վարդան Իհմալեանի պատմուածքները, Պարգեւ Շամիկեանի, Ամման Մինասեանի քաղաքային հարցերու շուրջ ուսումնասիրութիւնները, Յակոբ Առատի եւ Ժագ Իհմալեանի գեղանկարները յաճախ լոյս կը տեսնէին "Նոր Օր"ի սիւնակներուն մէջ:

Գրական բաժիններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւէին նաեւ արեւելահայ գրականութեան յայտնի դէմքերը իրենց գործով ու կեանքով: Զարենցի, Իսահակեանի, Թումանեանի մասին դրութիւններ կը ստորագրէին Խմբանպուլահայեր՝ Պիպէոեան, Փէհլիվանեան կամ Ալիքսանեան:

"Նոր Օր"եաններու գրականութեան հանդէպ ունէին իրենց յատուկ մօտեցում մը, զոր կարելի է տեսնել "Մեր Գրականութեան Հիւանդները" անուն յօդուածաշարքին մէջ՝ Ալիքսանեանի գրչով.

"Ինչպէս բոլոր արուեստները ու կեանքը իմքն իսկ, գրականութիւնն ալ իր կարգին՝ եթէ արկուած է յեղաշրջումներու: Այսպէս, հարիւր կամ տասնեակ մը միայն տարիներ առաջ՝ գլուխ գործոցի համբաւ շահող շատ մը գիրքեր, այսօր մեզի անարժէք ու ծիծաղելի կը թուին: Հաւանաբար նաեւ ինչ որ գլուխ գործոցներ կը նկատենք մենք այսօր, վաղը անարժէք ու ծիծաղելի պիտի նկատուին յաջորդներուն կողմէ":

Ալիքսանեան գրականութիւնը երկուքի բաժնելով զանոնք կ'անուանէր "առողջ" կամ "հիւանդ" գրականութիւն՝ ինչպէս 1929ին մեծ բանաստեղծ Նաղաշ Հիքմէթ' Թրքական հին գրականութեան դէմ կը պայքարէր "կուռքերը կը քանդենք" յօդուածաշարքով "Ռէսիմլի Ա.յ" օրաթերթին մէջ: Ալիքսանեան հայկական հին գրականութեան շարք մը յայտնի դէմքերը՝ Ֆրիկը, Մկրտիչ Նաղաշը, Աչուղ Ջիւանին, իսկ արդի գրականութենէն Թումանեանն ու Իսահակեանը իրապաշտ կը նկատէր, անոնց գործերէն նմոյշներ տալով: Ալիքսանեան կը գրէր. "Գրականութիւն մը հիւանդ է, երբ իմքն իր մէջ փակուած՝ ամէն կապ կը խզէ դուրսի աշխարհին հետ ու կը ձգտի գոհացում տալ իմքզինքին միայն: Այդ գրականութիւնը շատ բիչերու կը խօսի ու դատապարտուած է, վաղ կամ ուշ, մոռացումի ու մահուան: ...Գրականութիւն մը առողջ է երբ աւետաբեր կը հանդիսանայ լաւագոյն օրերու, կը մարգարէանայ յեղաշրջումներու մասին եւ գործօն դեր կը ստանձնէ, զանոնք իրականացնելու պայքարին մէջ: Առողջ է այն գրականութիւնը որ կու տայ իր շրջանին չարն ու

երկրորդ մասնագիտութիւնը հայոց լեզուն է եւ որտեղ ուսանում էին երկու տարի, յանձնում չորս ստուգարք, այսօր դարձրել են մէկ տարի եւ երկու ստուգարք... Թբիլիսիի, Ռուսաստանի բուհերի (բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւն) այս մասնագիտութիւնների բաժնում երեք անգամ աւելի շատ են հայերէն անցնում...»:

Ամպիոններու վարիչներու գլխաւոր պանդատն այն էր որ կրթական ծրագիրը կը կազմուի առանց իրենց:

Լաւրենտի Միրզոյեանը (լեզուի պետական վարչութեան պետ) իր կարգին բողոքեց որ ինք անկարող է 12 հոգիով Հայոց լեզուի պահպանումի գործ կատարելու երբ անցեալին այդ մարզին մէջ 100 հոգի կը գործէին...

Ի վերջոյ Վիկտոր Մարտիրոսեան՝ "Կրթութեան ազգային ինստիտուտի տնօրէնը", ընդունեցաւ որ եղած դիտողութիւնները տեղին են եւ կոչ ըրաւ. «եկէ՛ք հաւաքուինք, քննարկենք մայրենի լեզուի դասաւանդման խնդիրները, ստեղծենք աշխատանքային խումբ, հմտ ստեղծենք եւ տանք "բուհ"երին: Իմ խնդրանքն այն է որ այս քննարկմանը հետեւին գործնական քայլեր»: Յաջողութիւն կը մաղթենք:

2006 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

"Աւետիք Իսահակեան"ի քաղաքապետական մեծադոյն դրադարանի մուտքին, ուր ստէպ կը հանդիպիմ զրուցելու իր արիւնսիրտ, նուիրուած, պայքարող տնօրէնուհի տիկ. Ծաոմիկ Կարապետեանի մօտ, որ վերջին տարիներուն հերոսաբար կը դիմադրէ վերէն եկող ճնշումներուն, չէնքը դրամատուն մը յանձնելու (Ամիրեանի վրայ) եւ հեռանալու..., ամէն ամիս յուշատախտակի մը վրայ կը տրուի յիշատակելի անուններու ցանկ մը, որ ես "հոգեհանդստեան հայկական պաշտամունք" կը կոչեմ: Մարտ ամսուանը դեռ չեմ տեսած. հրամմեցէք փետրուարինը: Վիլէն Զաքարեան 75 – Համբարձում Պաչանեան 110 – Վլադիմիր Փիրումով 80 – Յովհաննէս Ալխազեան 125 – Մխիթար Երկաթ 85 – Գարեգին Սեւունց 95 – Ռուբէն Աբրահամեան 120 – Սարգիս Ղազարեան 70 – Տիգրան Նաւասարդեան 145 – Իսահակ Ալիխանեան 130 – Ալեքսանդր Միսաքիկեան 120 – Վիլէն Գալստեան 65 – Վլադիմիր Ղազախեցեան 80 – Սահակ Տէր Գաբրիէլեան 120 – Եուրի Օսիպեան 75 – Յակոբ Գուրունեան 90 – Համազասպ Բաբայեան 100 – Յովհաննէս Ղանտչեանեան 95 – Մեսրոպեան Սիմոնեան 80 – Ադամ Խուտոյեան 85 – Միսաք Մանուչեան 100 – Բաբգէն Շահումեան 100 – Էդուարդ Մալխասեան 80 – Գրիգոր Ահարոնեան 110 – Միքայէլ Շաթիրեան 90 – Հանրի Ներսիսեան 70 – Միքայէլ Թումանեան 120:

Բնականաբար ոմանք պրոշ են, ոմանք պինուորական, ոմանք արուեստագէտ, ուրիշներ քաղաքական գործիչ... մաս մը ծննդեան թուականն ըլլալու է, մաս մը մահուան, մաս մը կենդանի են հաւանաբար (մաղթենք), մեծ մասը՝ հանգուցեալ... վերջապէս հեռատեսիլի կայաններէն "օգտակար մրցոյթներ" կազմակերպողներուն համար կրնայ հիանալի նիւթ հանդիսանալ... մրցումին յաղթական հանդիսացողներուն ես ալ կը խոստանամ վարձատրութեան իմ համեստ բաժինը բերել:

ՅԻՇԻ

բարին, տգեղն ու գեղեցիկը: Նաեւ առողջ գրականութիւնը ձեռք կ'առնէ վաղը, լաւագոյնը իրականացնելու համար":

"Նոր Օր"ի քաղաքական կեցուածքը գրական սիւնակներուն մէջ ալ կը պարզէր ռուս գրողներ՝ Կորքիէն, Մայակովսկիէն, Զոշչենկոյէն, Գոգոլէն եւ արեւմտեան գրականութեան յառաջդիմասէր դէմքեր՝ Արակոնէն, Հէմինկուէյէն, Լիւարէն թարգմանութիւններով:

"Նոր Օր"ը, համայնքային մարզէն ներս կարեւոր հարց կը նկատէր "թէք միւթվելլիութիւնը"(*): Ահա "Նոր Օր"ի 1945 Նոյեմբեր 10 թուակիր խմբագրականը.

"Այս սիսթէմին մէջ գոյութիւն ունի մարդ մը, որ ոչ թէ ժողովուրդին ֆուէռվ, այլ վագըֆներու տնօրէնութեան կողմէ պաշտօնի կը կոչուի: Ան եկեղեցին եւ եկեղեցիին կապուած կալուածներու մատակարարութեան ու կառավարութեան մէջ «լիազօր» է, եթէ ուզէ հայ համայնքին պատկանող ռեւէ անձի կամ հաստատութեան հաշիւ տալու պարտաւոր չէ: Ան, վագըֆներու տնօրէնութեան եւ իր խղճին առջեւ պատասխանատու է միայն":

"Նոր Օր"եանները "առանց թէք միւթվելլիութեան ջնջումին" ազգային հաստատութիւնները իրական ամկավար հիմքերու վրայ վերստին կազմակերպելը անկարելի տեսնելով հանդերձ, համայնքային առողջապահական ու դիմութեան, կրթական ու կրօնական հաստատութիւններու ուղղեալ իրենց լուծումներն ալ կ'առաջարկէին զանազան գրութիւններով:

1946ի ամրան "Նոր Օր"ի սիւնակներուն մէջ յաճախ կը տեսնուէին ներգաղթի մասին լուրեր: Սովետական Հայաստան տարուան սկիզբը Սփիւռքի Հայերուն կոչ մը ուղղելով զանոնք հրաւիրած էր Հայաստան հաստատուելու:

Նկատի ունենալով երկրին մէջ տիրող քաղաքական պայմաններուն տակ այս կոչին արձագանգ հանդիսանալու դժարտութիւնը, "Նոր Օր" նախընտրեց Եւրոպայէն կամ Միջին Արեւելքէն ներգաղթողներու մասին լուրեր հրատարակել, չարունակելով իր խիզախ կեցուածքը: Ընթերցողներ "Նոր Օր"ի սիւնակներէն կարդացին ներգաղթողներուն տրուող պայմանները, համբորդութեան մանրամասնութիւնները եւ Հայաստան հաստատուած բանուորներուն տնտեսական եւ ընկերային պայմաններուն մասին բարեխօսող նամակները:

Նաեւ, դարձեալ այս նիւթին չուրջ, թուրք լրագրողներու քննադատական գրութիւններուն դէմ "Նոր Օր"եանները խիստ պայքար մը մղելով՝ արդարացնելու ջանացին ներգաղթը:

1946ին, երբ Դեմոկրատ կուսակցութիւնը յաջողեցաւ ընդդիմադիր կուսակցութեան կոչով Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողով մտնել, երկրին մէջ ազատութեան յոյսը ծայր աստիճանի հասած էր. ժողովուրդը կը սպասէր ամկավար գործունէութիւն՝ նոր ընտրուած Ռեճեփ Փէքէրի գահլիճէն: Բայց ինչպէս որ դէռ 1946 Օգոստոսին Աւետիս Ալիքանեան թերեւս բնազդաբար կը կանխագուշակէր, նոր գահլիճը գործի պիտի սկսէր մամլոյ օրէնքները փոփոխութեան ենթարկելով եւ յետոյ պաշարման վիճակ հաստատելով: Իսկ քանի մը ամիս վերջ, երբ Ազգային Մեծ Ժողովին մէջ պաշարման վիճակը վեց ամիս եւս երկարաձգելու ծրագիրը կ'ընդունուէր, ալ "Նոր Օր"ի եւ "Նոր Օր"եաններու ճակատագիրն ալ յայտնի կը դառնար: Կառավարութիւնը վճռած էր վերջ տալ ամէն տեսակ ընդդիմութեան եւ ահա՝ քանի մը օր վերջ՝ 1946 Դեկտեմբեր 16ին Պաշարման Վիճակի Իսթանպուլի Հրամանատարութիւնը փակեց Սեւտիքա, Սէս, կիւն, Եըղըն, Տօսք անուն թերթերն ու պարբերաթերթերը, նաեւ "Նոր Օր"ը:

Աւետիս Ալիքանեան, Արամ Փէհլիվանեան, Զաւէն Պիպէոեան, Վարդան Իհմալեան, Ժագ Իհմալեան, Պարգեւ Շամիկեան, Տօքթ. Հայկ Աչըքկէօզ բանտարկուեցան, տասնեակներով թուրք մըտաւորականներու կողքին:

"Նոր Օր" 1946 Յուլիս 13ի թիւով բողբոջած էր իր առաջին տարին եւ երեք թիւ եւս հրատարակուելէ վերջ, 1946 Օգոստոս 10ին դադրած էր օրաթերթ:

Սարգիս Քէչեան նոյն գրութեան մէջ սակայն կ'ակնարկէ այդ փոփոխութեան եւ հետեւանքներուն.

"«Նոր Օր»ի գտած ընդունելութենէն բաջալերուած, Ալիքսանեան եւ Ա. Փէհլիվանեան որոշեցին օրաթերթի վերածել զայն:

Ես մօտ չէի այդ փոփոխութեան: Դրժբախտաբար, շատ չապրեցաւ թերթը: Օրուան կառավարութեան վարած բաղաքականութեան դէմ հոն լոյս տեսած խըմբագրականներն ու յօդուածները պատճառ դարձան որ թերթը շուտով փակուի: Կարգ մը ընկերներ ժամանակաւոր կերպով բանտարկուեցան: Ազատ արձակուելէ վերջ, Ալիքսանեան, անմիջապէս «Այսօր» շաբաթաթերթը հիմնեց 1947ին: Հին աշխատակիցներէն մաս մը կրկին իր շուրջն էին հաւաքուած: Բայց մթնոլորտը անշնչելի էր դարձած այլեւս: Օր մըն ալ, 1948ին, Ալիքսանեան որոշեց հեռանալ երկրէն ու հանդերձ ընտանեօք գնաց հաստատուելու՝ Մարսէյլ":

Ռուբէն Մաշոյեանի եւ Երուանդ Կոպէլեանի "Դէպի Լոյս"ն ալ 1950ին դադրեցաւ տարի որ դեռ պարարտ է "Նոր Օր"եաններու դաշտը:

Բայց Դամոկլեան սուրը անգամ մը եւս կախուած էր պատեանէն ու այլեւս կարելի պիտի չըլլար կանոնաւոր կերպով հրապարակել այս թերթերը:

Արամ Փէհլիվանեան, Զաւէն Պիպէոեան, Իհմալեան եղբայրներ, Պարգեւ Շամիկեան, Հայկ Աչըքկէօզ, Գեղամ Սեւան, Ռուբէն Մաշոյեան, Երուանդ Կոպէլեան ստիպուեցան երկրի սահմաններէն դուրս ելլել, իրենց բնակավայրը լքել՝ ու գացին Հալէպ, Պէյրութ, Փարիզ եւ Հայաստան:

Պիպէոեան, Մաշոյեան եւ Կոպէլեան 1950ական թուականներուն յարմար տեսնելով քաղաքային պայմանները՝ վերադարձան: Իսկ միւսները քանի մը տարի Արեւելքի եւ Արեւմուտքի տարբեր քաղաքները թափառելէ ետք հաստատուեցան օտար երկիրներ, հարազատ հողին կարօտը միշտ իրենց սրտերուն մէջ պահելով:

Անոնցմէ մին էր նաեւ Սարգիս Քէչեան-Զանգու, որ 1952ին հեռացաւ երկրէն, հաստատուելու համար Փարիզ, ուր պիտի ապրէր հաւատարիմ մնալով իր սկզբունքներուն եւ գրչին:

Ռ. Գ.

(*) Միակ հոգաբարձուի դրութիւն:

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԷՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼ

Փետրուար 26-ին Ալֆորվիլի Սուրբ Պետրոս-Պօղոս եկեղեցին հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր ունկնդրելու համար "Ակն" երգեցիկ խումբը: Ինչպէս որ քանի մը շաբաթ առաջ Շաւիլի մէջ, այս անգամ եւս Արամ Քերովբեանին ղեկավարած երգչախումբը հանդէս կու գար Սատուածածինին եւ Ծննդեան նուիրուած իր նոր յայտագրով: Լսարանին առաջին շարքին վրայ կը դանուէին Ալֆորվիլի հոգեւոր հովիւ՝ Ներսէհ Ծ. Վրդ. Փապուճեան եւ Գրիգոր Ա. Քհնյ. Սիլահեան, փարիզի մայր եկեղեցիէն Տիրայր Քհնյ. Գըլըճեան եւ քաղաքապետ՝ Պրն. Ռընէ Ռուէք: Բարի գալուստ մաղթելէն յետոյ, Հայր Ներսէհ բացատրական քանի մը խօսք կ'արտասանէր ներկայացնելու համար երգչախումբն ու "Եկեղեցական երաժշտութեան ուսմանց կեդրոնը", ինչպէս նաեւ օրուան յայտագիրը: Մօտ մէկ ժամ տեւող ներկայացումը, հակառակ իր արտասովոր բնոյթին, մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեց ունկնդիրներուն մօտ: Բազմաձայնութեան եւ երգեցողութիւններուն վարժ չատ մը հաւատացեալներու համար "Ակն"-ի մեկնաբանութիւնը կրնար քիչ մը տարօրինակ թուիլ, չըսելու համար "չնաշխարհիկ": Փորձը դրական եղաւ սակայն եւ լսարանը իր համակրանքը արտայայտեց իր ջերմ ծափահարութիւններով:

Ներկայացման աւարտին ներկաները ուղղուեցան Ս. Մեսրոպ դպրոցին հանդիսարահը ուր հաճելի անակնկալ մը կը սպասէր բոլորին: Հոն եկեղեցւոյ վարչութեան կազմակերպած գինեճաշը կը բացուէր Գրիգոր Ա. Քհնյ. Սիլահլեանի (Մուսալեռցի) ծննդեան 80ամեակին նշումով: Անակնկալը մեծ եղաւ յատկապէս Տէր Հօր եւ իր հարազատներուն համար: Ան մեծ յուզումով փչեց հոգաբարձութեան պատուիրած կարկանդակին մոմերը: Ճոխ ոգեւորուած, Տէրը հայրը բազմութեան առաջարկեց երգել Մուսա լերան համբաւաւոր "Կարմիր Փուսթան" երգը, ինչ որ կատարուեցաւ մեծ խանդավառութեամբ բոլորին կողմէ: Հայր Ներսէհի բացման խօսքէն յետոյ, Տէր Տիրայր կ'ընթերցէր Գիւտ Արք.ի օրհնութեան գիրը ուղղուած՝ Տէր Գրիգոր քահանայի: Այս առթիւ, ան իրեն կը յանձնէր Աւետարանի գեղեցկատիպ օրինակ մը որպէս գնահատման արտայայտութիւն: Տէր հօրը չնորհակալական խօսքէն յետոյ հաւաքոյթը չարունակուեցաւ ընտանեկան ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

Աթէնքի մէջ ալ, Փետրուար 28ին, բողքի ցոյց մը տեղի ունեցած է Նախիջեւանի խաչքարերու աւերման դէմ, չուրջ 150 հոգիի մասնակցութեամբ: Ցոյցը տեղի ունեցած է Ազգբնչեանի դեսպանատան առջեւ եւ տեւած է չուրջ ժամ մը, որու ընթացքին լսուած են երաժշտութիւն, լոզունգներ եւ ելոյթներ: Անդրադարձներ եղած են Ջուղայի գերեզմանատան խաչքարերու բնաջնջման մասին: Հ.Ց.Դ. երիտասարդական միութեան պատասխանատու ընկերները ուղած են մուտք գործել դեսպանատունը եւ յուշագիր մը յանձնել, բայց, մերժուած են, դուռը փակ մնացած է: Ապա, յուշագիրը եւ եռագոյն դրօշակը փակցուած են դուռին վրայ:

***

ԳՈՒՌԻՆԻՈՑ (Ճունաստան) Համազգայինի "Ց. Շիրազ" մանուճիւղի վարչութիւնը, Փետր. 6ին, կազմակերպած էր ժողով – դասախօսութիւն մը, որու բացման խօսքը արտասանած է մասնաճիւղի տեղեկատուհին՝ Շաքէ Էմմասեան եւ ողջունելէ ետք ներկաները, զեկուցումով մը ներկայացուցած է մասնաճիւղին տասնամեայ գործունէութիւնը, նշելով դէմասուր իրագործումները, դիմագրաւած դժուարութիւնները: Ապահու հրաւիրուած է օրուան բանախօսը՝ տիկին Սալբի Զոլաքեան: Ան օրինակներով ընդգծած է ծնողքին, ընտանիքին եւ միջավայրին դերը տղուն դաստիարակութեան գործընթացին մէջ: Դասախօսութեան յաջորդած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Վերջաւորութեան, բեմ անցած է վերապատուելի Վիճէն Զոլաքեան, որ արտասանած է եզրափակիչ խօսքը:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄԳԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Ցեղոյ, ամէն բան վերջացած է: Փայլուն կանանչ խոտը եւ սուրբ աղբիւրը չուտով կը թաթախուին ջարդուած պըզտիկներուն արիւնով, իրբեւ օրինակ մայրերուն Քահանան կը մերկացնէ եւ աչքերը կը փորէ: Ան ցած ձայնով, պըզտիկի մը պէս կու լայ: Ցեղոյ, մերկ, կախուած կը տատանի չինարի ծառին ամենացած ճիւղէն:

Ամէն մէկ կառքի վրայ քիւրտ կռուող մը կ'ելլէ եւ կը դրդէ ձիերը վազքի դրնելու համար, մէկ ձեռքով ամուր կերպով սանձը բռնած, միւս ձեռքով ալ հրացանը: Բայց դիմադրութիւն չկայ: Արագօրէն, անկանոն կերպով կառքերը կը սկսին շարժիլ, եւ իրենց հետ կը տանին ուտելիք, ամաններ, դեղօրայք, եւ վերապրելու ամէն յոյս: Ծերուկ մը որ կառքին մէջն է եւ կը ջանայ հակազդել, կը խոշխոշուի սուինով մը եւ կը նետուի կառքէն դուրս: Եւ խարտեաշ Վարդուհին որ պարսկական արիւն ունի երակներուն մէջ, նշանուած է յոյն տղու մը հետ որ խոստացաւ այս դիշեր ձիով իրեն հասնիլ, աւազակապետին աչքին կը զարնէ. կը մօտենայ զինքը հետը տանելու համար: Վարդուհի կը պոռայ, աչքերը յառած մարդուն որ կը մօտենայ. եւ իր կանչը վերջապէս կը ցնցէ Շուշանիկը իր թմբիրէն: "Ո՛հ, աղաւնիս ո՛չ" կը պոռայ Շուշանիկ, որ անտարբեր նստած էր, ոտքի ցատքելով: "Ո՛չ": Եւ անմիջապէս ձեռքը խորունկ զրպանին մէջ կը խոթէ, պահած քարերէն հատ մը կ'առնէ եւ կը հրամցնէ Քիւրտին:

Կը վայլէ քարը կարմիր: Պիրմանիայի հրաշալի կարկեհան մըն է զոր Շուշանիկ իր անդրանիկ աղջկան պահած էր: Կարմիր, քնածական, փայլակի նման կ'երեւի եւ կ'անյայտանայ իր անչարժ ձեռքին մէջ որ կը հրամցնէ Քիւրտին: Քիւրտ աւազակապետը անմիջապէս կը կեցնէ ձին, վար կ'իջնէ եւ կը խոնարհի: Բարբարոսական այս ընծան հրապուրած է զինքը: Կ'առնէ զոհարը, կը բարձրացնէ դէպի արեւը որ զայն կը լուսաւորէ ամբողջութեամբ, երջանկութեան աղաղակ մը կ'արձակէ:

Ցեղոյ, ինչպէս հին պարսպանապրութեան սովորութեան մէջ, կրկին կը խոնարհի Շուշանիկին առջեւ եւ լայն ժպիտ մը կ'ընծայ ձեռքով, յանձնելով ապրիկը: Չի կրնար ուրիշ ոսկի առնել, ձիուն վրայ կ'ելլէ եւ կը պոռայ իր մարդոց որ չուտ, ժամանակն է երթալու: Մարդիկ եւ կառքեր կ'անյայտանան ճամբու երկայնքին:

Շուշանիկին ժպիտը փրկեց խարտեաշ Վարդուհին, բայց փրկուեցան նաեւ արհեստաւորներուն, եւ Սրբուհիին կառքերը որոնք աւելի ետեւը ըլլալով ճամբուն վրայ, իրենց կարգին, աւելի վերջ յարձակումի պիտի ենթարկուէին: Իրենց դըլխաւորին հրամանին վրայ ձիաւորները արագօրէն չարժեցան, մէկ կողմ ձգելով ամէն բան. կարգի մտած զայրն մեկնող կառքերուն ետեւէն, դրդելով ձիերը որպէսզի արագ չարժին: Այսպիսով անյայտացան Հայերուն կենցաղի միջոցները:

"Շո՛ւտ, չուտ" կ'ըսէ Շուշանիկ "վար առնենք քահանան եւ հոս թաղենք, որ օրհնուած հող է": Լուացարարուհի Աբսինէն եւ իր աղջիկները ծերուկ Աբրամին հետ, կաղ բայց տակաւին զօրաւոր, կը փորեն եւ կ'աղօթեն: Ամբողջ դաշտավայրը կը դղրդայ աղօթքներէն: Բոլորն ալ որբ եւ առանձին կը զգան հիմա. անդարմանելի առանձնութիւն մը–Մայրերը կուլան եւ յօշոտուած փոքրիկներուն դիակները կը պառկեցնեն ծեր քահանային թեւերուն մէջ. իրարու միացած ձեռքերուն մէջ կը դնեն մաշած խաչը որ իր կաշիէ կապոցէն դուրս ելած, ծառին տակ նետուած դառն: Աչքերը կը գոցեն, մօրուքը կարդի կը բերեն, կը ծածկեն մարմինը հին կապայով: Հիմա Շուշանիկ կը խրնդրէ Ամինիւէն ու Վերոնէն որ հաւաքեն մանիչակագոյն եւ կապոյտ ծաղիկները, որոնք կը բուսանին աւազանին չուրջը որուն մէջ չուրը կը չարունակէ հոսիլ իր հաղարա եւ ցած վըմբուկով, որ թրջելէ վերջ սուրբ չուրով, սրսկեն ծերուկին եւ իր թեւերուն մէջ պառկած փոքրիկներուն վրայ: Եւ խաչին վրայ կը կոթնցնէ պզտիկ քարայրին մոմը որ մէկ չունչով կը մարէ: "Մենք այլեւս պէտք պիտի չունենանք" կը բացատրէ եւ անմիջապէս կ'աւելցնէ. "Ոչ մէկ խաչ դնել գերեզմանին վրայ, պիտի պոկեն այս վայրենիները եւ նետեն: Աստուած կը տեսնէ թէ ո՛ւր են իր ծառաները":

Զափրիէները կրկին կ'երեւան, քմծիծաղով: Համաձայնած էին որ կառքերուն պարունակութիւնը պիտի բաժնուէր իրենց եւ Քիւրտերու մէջեւ: Թանկագին քարէն լուր չունին իրենք. քիւրտ պետը անտարակոյս չխօսեցաւ անոր մասին: Այսպիսով Շուշանիկի դանձը այս անգամ ազատած է:

***

Հիմա կը սկսի իսկական, երկարատեւ երթը, առանց վերադարձի ճամբուն: Քաղաքը այլեւս բաւական հեռու է: Կարաւանը ամբողջովին լքուած է ոսոխականներուն իշխանութեան եւ քմահաճոյքին: Վերապրելու կարելիութիւնը պիտի ըլլայ դիպուած մը, խորամանկ հնարամտութեան մը արդիւնքը, ուժի ցոյց մը, նարտի քմահաճ խաղ մը որուն մրցանակը մահն է:

(Շար. 59)

«ՅԱՌԱՋԻ ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Ողբացեալ Տալիթա Պօյաճեա-ճի *փափաքով* 200 *Եւրօ:*

*
**

ՄԱՐՍԷՅԼ – Արամ Հաստատութիւն 50 *Եւրօ:*

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12.–
Գ. կիրակի Քառասնորդաց – *Անառակին*

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30*ին:*
ՍՊԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10*ին:*

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15.–
Թէ. օր Մեծ Պահոց

Հոկտմբ՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18*ին:*

*
**

ՎԱՐԴԳԱՆ Ս. ԽԱՉ ԱՐՆՈՒՎԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10.–
Թր. օր Մեծ Պահոց

Հոկտմբ՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19*ին:*

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շըրջանի հայ հասարակութեան կը յանձնարարենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17*ին, հոկտմբի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–*

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆԵ:

Իսկ արեւեգալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45*ին,*
Արեւագալ՝ ժամը 9.45*ին,*
Պատարագ՝ ժամը 10.30*ին,*
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45*ին:*

*
**

ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17.30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 10
Սուրբ Աստուածածին եկեղեցի
(ՍԷՆԹ Մարկրիթ)
Քարոզիչ՝
ՍԱՐԳԻՍ Ք. ՀՆՉԵԱՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Փարիզի Ազչալոյս Թադէոսեան Մասնաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ Մարտ 11*ին ժամը* 14:30*ին, սովորական հաւաքատեղին, կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:*

□

VIENNE
Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au 04. 74. 53. 43. 80 de 14h à 19h.

□

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant

le samedi 11 mars

à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par
Adiss HARMANDIAN

Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

La
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

organise

UNE

Conférence-débat

LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN

par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)

Vendredi 17 mars
à 19 heures

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

CENTRE CULTUREL
SAHAK-MESROP

Les activités du mois de Mars

Direction : KHATCHIG YILMAZIAN

CONCERT EXCEPTIONNEL DES JEUNES VIRTUOSES D'ARMENIE
«LES NOUVEAUX NOMS»
à l'Abbaye de Saint Victor — 13007 Marseille
Jeudi 23 mars à 20 heures 30
Cello — piano — duduk — saxophone — chevi — clarinette.
Au programme : **Bach — Chopin — Liszt — Mozart — Khatchatourian — Komitas.**
— P. A. F. 10 Euros —
Réservation : Tél. : 04.91.77.84.70 (339 avenue du Prado — 13008 Marseille)

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France
organisent

UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de **S. B. NERCES-BEDROS XIX**
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes **le 31 mars**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise des

JOURNÉES D'AMITIÉ BAZAR DE CHARITÉ ANNUEL

les 11 et 12 mars

dans la salle polyvalente de la Paroisse Catholique arménienne de Paris
13 rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Confection — Librairie — Articles ménagers — Jouets, etc...

Métro : République — Rambuteau — Filles du Calvaire

Un repas chaud sera proposé le **dimanche 12 mars,** après la messe.

*
**

Le Bazar de charité est l'une des principales manifestations permettant de recueillir des fonds pour les œuvres de l'association et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi.**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 10
VENDREDI
10 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20€

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·409

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·409

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ համալսարաններու դասախօսական չարժումը աւելի մեծ տարողութիւն առած էր Մարտ 9ին: Շարժումը ծայր տուած էր Ֆրանսայի Ուսանողներու Ազգային Միութեան կոչին հետեւանքով եւ 38 համալսարաններ անչարժութեան դատապարտուած էին, ամանք բանի փակ կը պահուէին, արգելք հանդիսանալով որ աշխատիլ ուզողները կարենան մուտք գործել: Այս չարժումն ալ բաղձք մըն է Առաջին Աշխատանքի Պայմանագրութեան դէմ: Տ. ոը Վիլբիէն չուզեր տեղի տալ եւ ընկերվարականներն ու համայնավարները որոշած են Սահմանադրական Խորհուրդին դիմել գալ չարթոնան սկիզբը: Առարկութիւնը այն է որ հաւասարութեան խզում մը կայ աշխատաւորներու միջեւ: 26 տարեկանէն աւելի ըլլայ կամ նուազ, նոյն իրաւունքները չունի պաշտօնագրկման պարագային: Երկրորդ առարկութիւն մըն ալ կը վերաբերի աշխատանքի ժամանակաշրջանին, քանի այդ երկու տարին կը համապատասխանեն փորձի շրջանի մը: Իւ. Էմ. Փէ.ի երեսփոխան՝ Հերվէ տը Շարէթ կ'ուզէ որ Սէ. Փէ. Ը.ն ջնջուի հիմնովին, իսկ Փաթրիք Տէվէճեան (Սարքոզիի քաղաքական խորհրդական) կը խորհի որ կառավարութիւնը կրնայ պահել օրէնքը, բայց զայն բարելաւելով: Ֆր. Հոլանտ ալ Շիրաքի կը դիմէ որպէսզի հրապարակէն քաշել տայ օրէնքը: Սենտիքանները վճռած են բողոքի ցոյցերը չարունակել:

Ն. ՍԱՐՔՈԶիի կուսակցութիւն մեկնեցաւ Մարտ 8ին եւ մինչ այդ Մարթինիքցիները կը չարունակեն պատրաստել երդիծական երգեր, զանազան գրութիւններ և բարեկենդանի բնոյթ տալ Ներքին նախարարին այցելութեան: Ծանօթ է որ ստիպուած եղած է ընդհատել իր նախորդ այցելութիւնը (Դեկտ. 7) երբ գաղթականութեան հարցը սուր բնոյթ առած էր եւ Լեմէ Սեղէր յայտարարած էր թէ կը մերժէ նախարարին ձեռքը սեղմել: 90ամեայ նախկին երեսփոխանը կը խորհի որ ընկերվարական Լ. Ճոսպիւնն է որ ժամանակաշրջանին մարդն է:

ՊԱՂՏԱՏի արեւելեան չրջանը՝ Զայնէհի մէջ, պահապանութեան Ալ-Ռաւաֆիզա ընկերութեան յիսուն աշխատաւորներ առեւանգուած են Մարտ 8ին պինեալ մարդոց կողմէ, որոնք ոստիկանական համազգեստ կը կրէին, մինչ ոստիկանութիւնը կը հաստատէ որ ոչ մէկ ոստիկան ղրկած էր այդ չրջանը: Կասկածներ կան սակայն, որ Ներքին չիի նախարարը՝ Պայան Ժապոր (անդամ Իսլամական Ցեղափոխութեան Գերագոյն Ժողովին) նման ձեռնարկներու կը դիմէ, այսպէս կոչուած՝ մահուան ջօրագունդերով սարսափ տարածելու համար սիւննի համայնքին մէջ: Նախարարն ալ նոյն օրը մահափորձէ մը ազատած է· իր կառքին անցած պահուն ռումբ մը պայթած է, բայց ինք կառքին մէջ չէր· իր թիկնապահը մեռած է: Սամարայի սրբավայրին գմբէթին աւերումէն ի վեր բազմացած են յարանուանական ներքին բախումները: Աւերման թրաւականէն ի վեր (Փետր. 22) 500 հոգի մեռած է:

ՊԵՆԱԼԷՍի (Հնդկաստան) ոճրափորձերէն ետք, Հնդկաստանի կառավարութիւնը կը չանայ մթնոլորտը մեղմացնել եւ կը խուսափի բացէ ի բաց Փաքիստանը ամբաստանելէ, այս վերջինն ալ խիստ կերպով դատապարտած է արարքները, բայց Փաքիստան գտնուող իսլամապաշտ կազմակերպութիւններուն առաջարկը:

Օ. ՔՏօքէր հերքումի յայտարարութեան մէջ կը գրէ· – "Տեղեկացայ թէ նման հարցեր ունինք մաս մը անճնաւորութիւններ ալ որոնց մասնակցութիւնը յայտարարուած է: Կը խորհիմ թէ խնդիրը արդիւնք է հետեւեալ իրողութեան· մինչ 1915ի կատարուածը նաեւ պաշտօնական տեսակէտէն տարբերող մասնակիցներով բազմաբնոյթ առարկայական վիճարկումի մը կը կարօտի, մեր պաշտօնական հաստատութիւնները ատոր հարկաւոր գիտական ու բարոյական կուտակումէն գուրկ ըլլալով, կը տատանին առարկայական պատասխանի մը ստիպողութեան ու իրենց նախկին վարժութիւններուն միջեւ":

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՆՉՈՒԱԾ

ՀԵՐՔՈՒՄ ՄԸ

Ցեղասպանութեան նիւթով Պոլսոյ համալսարանին կողմէ կազմակերպուած համաժողովին (Մարտ 15–17) պատասխանատուները ծանուցած էին որ ձեռնարկին ղուշահեռ նախատեսուած են ցուցահանդէսներ· անոնցմէ մէկը պիտի ըլլար Օրլանտօ Գարլօ Գալումէնոյի բացիկներու հաւաքածոյէն ընտրուածներով պատրաստուած "Սիրելի եղբայրս" ցուցահանդէսը որ ինչպէս գրած էին ատենին, մեծ յաղողութիւն արձանագրած էր:

Ցուցահանդէսին կազմակերպիչն ու նոյնանուն հատորին հրատարակիչը Օ. Քէօքէր վերոնշեալ ծանուցումին առընչութեամբ հերքում մը հրապարակած է: Հոն կ'ըսէ թէ Պոլսոյ համալսարանին տեսուչի օգնականին այդ ցուցահանդէսին մասին յայտարարութիւնը անհիմն է: Նոյն օգնականը փետրուարին հեռաձայնած է իրեն, յայտնած թէ կը փափաքին "Սիրելի եղբայրս" ցուցահանդէսը առնել իրենց ձեռնարկին չրջանակին մէջ: Օ. Քէօքէր ամփոփ տեղեկութիւն տուած է ցուցահանդէսին պարունակութեան մասին, ապա չեչտած թէ համալսարանին կազմակերպած համաժողովին տեղի ունենալիք "ցեղասպանութեան" վիճարկումին հետ այդ ցուցահանդէսը որեւէ առընչութիւն չունի, թէ ինք մտադիր չէ նման միջավայրի մէջ գետեղելու ցուցադրութիւնը: Ցետոյ Օ. Գ. Գալումէնոյի հետ նիւթին մասին տեսակցելու համար ուզած է գիտնալ թէ ինչ է ձեռնարկին նպատակը, ծրագիրը, ովքեր են մասնակցողները, անոնց նիւթերը: Փոխ տեսուչը պատասխանած է թէ մասնակիցները հաւանական ճնշումներէ զերծ պահելու համար անունները չեն հրապարակեր ու ղրկած է միայն վիճարկելի նիւթերուն ցանկը: Ապա Գալումէնոյի ու Քէօքէրի պատասխանէն առաջ յայտարարած է ցուցահանդէսին լուրը: Իսկ իրենք անկէ ետք յայտնած են թէ կը մերժեն կազմակերպիչներուն առաջարկը:

Օ. Քէօքէր հերքումի յայտարարութեան մէջ կը գրէ· – "Տեղեկացայ թէ նման հարցեր ունինք մաս մը անճնաւորութիւններ ալ որոնց մասնակցութիւնը յայտարարուած է: Կը խորհիմ թէ խնդիրը արդիւնք է հետեւեալ իրողութեան· մինչ 1915ի կատարուածը նաեւ պաշտօնական տեսակէտէն տարբերող մասնակիցներով բազմաբնոյթ առարկայական վիճարկումի մը կը կարօտի, մեր պաշտօնական հաստատութիւնները ատոր հարկաւոր գիտական ու բարոյական կուտակումէն գուրկ ըլլալով, կը տատանին առարկայական պատասխանի մը ստիպողութեան ու իրենց նախկին վարժութիւններուն միջեւ":

ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՄԷՋ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՏՆԱՁԱՅՆԵՐ

Վերջին օրերուն ուշագրաւ են հրադադարին ադրբեջանական կողմէն բռնաբարումին յաջորդական լուրերը որոնք Երեւանէն կը հասնին: Կրակոցներու թիրախ կ'ըլլան հայկական զինուորական կէտեր. առջի օր նոյնիսկ զոհ մըն ալ տրուեցաւ երբ երիտասարդ զինուոր մը պլուխէն վիրաւորուած էր ու երկու ժամ ետք մահացաւ հիւանդանոցին մէջ:

Բաքուի լրատուիւներն ալ նման տեղեկութիւններ կու տան· անչուշտ հակադարձ տուեալներով: Թերթերը ըրեթէ ամէն օր կը գրեն թէ հայկական դիրքերէ իրենց ուղղութեամբ կրակ բացուած է, կան վիրաւորներ, նոյնիսկ մեռեալ մըն ալ:

Այսքանէն իսկ դժուար չէ ենթադրել որ հակամարտութեան ներկայի փուլը կրնայ զարգանալ դէպի անբաղձալի ուղղութիւն մը: Ատոր մէջ դեր ունին ամուլ բանակցութիւնները, Թուրքիոյ եւ քարիւղի եկամուտին նեցուկով Բաքուի կամայական ընթացքը եւ ասոնցմէ աւելի կարեւորը՝ երրորդ, չորրորդ կողմերու քաղաքական ձեռնածումները· այս վերջին կէտին մասին ոչ ոք կը խօսի· բայց մեկնելով Մերձաւոր Արեւելքի մէջ կարկանդակներու տիրանալու մրցակցութեան սուր բնոյթէն, բնական է մտածել սադրանքներու, դրդումներու եւ յետագայ չահարկումներու վրայ հիմնուած քաղաքականութիւններու մասին: Քաղաքականութիւններ որոնք ո՛չ Ղարաբաղի պատմականօրէն հայկական հող ըլլալուն, ո՛չ զայն Ադրբեջանին նուիրելու ստալինեան պարգեւները նկատի կ'ունենան: Ո՛չ ալ անչուշտ զինեալ նոր գործողութիւններուն արժելիք մարդկային կեանքերը, տառապանքները: Թէեւ ամերիկացի կամ ռուս, Ֆրանսացի կամ մինչեւ իսկ Թուրք միջնորդ, դէտ, քաղաքական դէմք ամէն առիթի կը կրկնեն որ ամէն գնով հետամուտ են կենճիռին միայն եւ միայն խաղաղ կարգաւորման...

Այս ընդհանուր մթնոլորտին մէջ պատերազմը մոռցնելու արգելք են Ադրբեջանի նախագահ Ի. Ալիեւի ի հարկին պինեալ պայքարի դիմելու յաջորդական կանչերը· որքան ալ ներքին սպառումի համար նկատուին անոնք, ունին նաեւ Հայոց առեւելութիւը վառ պահելու, սաստկացնելու անուրանալի դերը: Ատոր քով, Բաքուի դեսպանին յաճախները Թէ ի Հարկին Թուրքիա ռազմական օժանդակութիւն կ'ընէ Ադրբեջանի, դիպուածի արդիւնք էր:

Վերջին օրերուն Հայաստանեան լրատուիւները արձագանգեցին Պաշտպանութեան նախարարին նախարարութեան կայքէջին վրայ գետեղուած զեկոյցին· նոյն յոյսը հիմնուած է անոր վրայ, որ անցնող վեց ամիսներուն իր եւ Փրոտիի միջեւ տարբերութիւնը նուազած է: Ցայտարարած է նոյնիսկ որ ամերիկեան հարցախոյզ մը իր համակրութեան (Ազատութեանց Տունը) կու տար յաղթանակը: Փրոտի մերժած է դէմ առ դէմ վիճարկում մը ունենալ հեռատեսիլէն Պէրլուսքոնիի հետ, պայմաններուն չուրջ համաձայնութիւն գոյացած չըլլալով:

ՎԵՆԵՑՈՒԵԼԱՑի ժողովրդապաշտ նախագահը՝ Ուկօ Շաւէզ "յետադիմական" որակած էր դէպի ալ նայող ձին, որ կը գտնուի դրօշակին վերը գտնուող զինանշանին վրայ: Ըստ իր հրահանգներուն, Խորհրդարանը համաձայնած է փոփոխութիւններ կատարելու, յարմարելու համար նախագահին "իւ. դարու ընկերվարութեան": Ասկէ ետք, ձին դէպի ձախ պիտի նայի: Իշխանութեան գլուխ գալէն ետք արդէն (1998) Շաւէզ հանրաքուէով բարեփոխած էր իր երկրին անունը, որ դարձած էր "Վենեցուելայի Պոլիվարեան Հանրապետութիւն", ոգեկոչելով Պոլիվարը որ ժԹ. դարուն Լատին Ամերիկան ազատագրողներէն մէկը եղած է: Խորհրդարանը ութերորդ ատոր մըն ալ աւելցուցած է դրօշակին վրայ ի յարգանս Պոլիվարի:

«ԱԳՈՒԼԻՍ» ՀԱՏՈՐՈՎ ՄԸ ՓՐԿՈՒԱԾ ԳԱՒԱՌԸ

Այս օրերուն մինչ անզօր կատաղութեամբ կը դիտենք "հայկական"ին ուղղած նորագոյն քանդումին հետքերը, մխիթարական բալասանի նման հատոր մը հասաւ Անթիլիասէն: Արդամ Այվազեանի(*) "Ագուլիս"ն է ան որ "Նախիջեւանի վիմագրական ժառանգութիւնը" չարքին երկրորդը կը հանդիսանայ: Առաջինը (2004) յատկացուած էր Ջուղային: Հրատարակութիւնը կարելի եղած է Գ. Կիւլէկեանի հիմնարկութեան հայկական բաժնի տնօրէն Զ. Եկաւեանի յատկացուցած միջոցներով, "Ալիս Օհանեսեան" Հայ դասական մատենագրութեան թուային գրադարանը (Երեւան) կատարած է հրատարակչական աշխատանքները: Անմիջապէս հարկ է աւելցնել որ մեծադիր 320 էջով, պատկերազարդ, օֆսէթ գեղեցիկ տպագրութիւնը պատկառելի գործի մը արդար տպաւորութիւնը կը դործէ հատորին թերթատումէն առաջ իսկ:

"Ագուլիս"ը ալբոմ մը չըլլալով հանդերձ, գրութեան բաժինը մէկ հինգերորդի չափ տեղ կը գրաւէ, մնացեալը յատկացուած է արձանագրութիւններուն եւ լուսանկարներուն: Ու այս բաժիններն են որ հայկական անցեալին վկայողի դերով անվերադարձ կորուստէ փրկած են Նախիջեւանի այս գաւառը:

Ինչպէս Ջուղայի խաչքարերուն դանդումին առիթով քանիցս ըսուեցաւ, գըրուեցաւ, Ագուլիսը պատմական Գողթն գաւառին յիշարժան քաղաքն էր: Իսկ անոր նուիրուած ներկայի հատորը, ինչպէս հեղինակը գրած է "Մուտք"ի բաժնին մէջ, անոր "կանգուն ու աւերակ վկայախօսներէ, նրանց բեկորների, գրչագիր մատեանների ու վիմագրերի, շաղ տուած բազմաթիւ աժէքների համր, բայց խօսուն բարբառումներից է ծնուել". ու ան "Ագուլիսի բազմամեայ մշակոյթի համապարփակ ուսումնական առաջին փորձն է":

Առաջին հրատարակութիւն մը կատարած է 1984ին. բայց հեղինակը անկէ ի վեր չարունակած է իր պրպտումները: Աչխատանքը լրացուցած է վիմագրերու 580 գրչանկարներով, շուրջ 700 լուսանկարներով, կոթողներու (մեծ մասով եկեղեցի) յատակագիծերով:

Հատորին Ա. մասին մէջ որ յատկացուած է գրութեան բաժինին, տեղ գտած են հետեւեալ գլուխները. Նախագիտելիք, Ճուչարձանները, Դպրոցներ, Գրչօճախներ, Թաւրոն, Երաժշտութիւն:

Նախագիտելիք խորագրին տակ Ա. Այվազեան գաւառին ու Ագուլիսին պատմականը ըրած է, նկարագրած աչխարհագրութիւնը, բնակչութիւնը, թուած աղէտները, եւլն.:

Նախիջեւանի մէջ քաղաքներու կազմակերպումը սկիզբ առած է Ք.ա. Բ. – Ա. հազարամեակներուն: Շրջանը յատկանչական է որպէս հին աչխարհի առեւտրական եւ արքունի մայրուղիներու հանգոյց. իսկ "Ագուլիսը Հին Հայաստանի ամենահին եւ աչքի ընկնող բնակատեղիներից մէկն է, որի անցեալը լի է դաժան փորձութիւններով ու եղերութիւններով": Քաղաքը կը գտնուէր ներկայի Նախիջեւանի Օրտուպատ շրջանին մէջ, ուր հիանալի համայնապատկեր: Առեւտրական աչխոյժ կեդրոնի յատկանիչին հետ ուշադրաւ են անկէ հասած մատուռ-կաններու, գրողներու վկայութիւններով նշուած "Հայկական Շեմեկերիա" (Մ. Աբրահամեան), բնակչութեան տրուած "Կովկասի Ամերիկացիք" (Րաֆֆի) բնորոշումները: "Քաղաքակիրթ", "լուսաւոր" ոստան էր Ագուլիսը ուր "տղամարդ թէ կին, բոլորը կրթուած էին, երեւոյթներից շատ աւելի զարգացած" (Մ. Աբրահամեան): Իսկ Ա. Ահարոնեան գրած է. "Ագուլիսը հայ ժողովուրդի ստեղծագործութեան մի հուժկու ճիգն է՝ ժեռ քարերի ծոցից ծնուած մի հրաշք":

Ինչ կը վերաբերի վերջնական կործանումին նախապատրաստական առաջին ազդակներուն, անոնք կը յիշուին արաբական, սելջուկեան, պատմական ու թրքական ապստամբութիւնները, բայց նաեւ՝ "տիրող իշխանութիւնների, ինչպէս եւ տեղական մելիքների ճնշող քաղաքականութիւնը": Այս բոլորին պատճառած ցրումին, քանդումներուն հետ աւերիչ դեր ունեցած են բնական աղէտները. երկրաշարժ, հեղեղ, եւլն.:

Առաջին մասին "Ճուչարձաններ" գլուխը առաջին տեղը յատկացուցած է ճարտարապետական յուչարձաններուն. վանքեր, եկեղեցիներ, կամուրջներ, բերնակարաններ ու քիչ մը ամէն տեղ ղետեղուած վիմական արձանագրութիւններ: Շարք մը եկեղեցիներու համառօտ նկարագրականէն, յատակագիծերէն եաք կայ ամանք գունաւոր 145 լուսանկարներու շատ տպաւորիչ բաժին մը: Ագուլիսի համայնապատկերը, զանազան թաղամասեր, ջրջաններու աւերակներ, յետոյ մարդկային տիպարներ՝ տեղական տարազով կիներ, ընտանիքներ, վանքերու եւ եկեղեցիներու մանրամասնութիւններ, ապա կենցաղային տեսարաններ, մատաղի զենում, լարախաղաց, հարսանիք ,եւլն., դպրոցական խմբանկարներ, թաւրոնի նկարներ, գորգեր:

"Դպրոցներ, գրչօճախներ" գլուխը կը խօսի Մեսրոպ Մաշտոցի ու Գողթն գաւառի կապին մասին որուն վկայողը Կորիւնն է: Գողթնը հայկական տառերու դիւտարարին ամէնէն սիրած գաւառներէն էր. գիրերու դիւտէն առաջ ալ հոն մեկնած է: Իսկ դիւտէն եաք առաջին դպրոցները հոն ինք հիմնած է: Գրչատուներով, գրիչներով հարուստ Գողթն գաւառէն Ագուլիսի պատկանող 15 ձեռագիր պահուած է Մատենադարանին մէջ: Ագուլիսի դպրոցները որոնք բազմաթիւ գրողներ, գործիչներ տուած են հայութեան, վերիվայրումներով իրենց գոյութիւնը պահած են մինչեւ ի. դարու սկիզբի տարիները:

Գողթան երգերու այս քնաչխարհին մէջ բնական է որ կարեւոր տեղ ունեցած ըլլային թաւրոնն, ու երաժչտութիւնը: Այս գլուխին մէջ պատմականին հետ տրուած են թաւրոնի, համերգներու յատկապրեր ուր կարելի է կարդալ դերասաններու, երգիչներու, արտասանողներու անուններուը:

Հատորին երկրորդ մասը կը բացուի "Վիմագրական յուչարձաններ"ով: "Ագուլիսի վիմագրական ժառանգութիւնը" գրչուխին մէջ Ա. Այվազեան կ'ըսէ թէ այս հարուստ ժառանգութեան գերակչռող հատուածը անհետ կորուսած է. իր հրատարակածները (710) մեծ մասով կը պատկանին ԺԶ. – ԺԸ. դարերուն: Անհատապակ տապանագիրեր են:

Ցաչորդող 75 էջերուն մէջ կարգով տըրուած են վանքերու, եկեղեցիներու, կամուրջներու, հարիւրաւոր տապանաքարերու արձանագրութիւնները: Գաղափար մը կազմելու համար Ա. Այվազեանի կատարած տիտանական աչխատանքին մասին, կ'արժէ փորձել մէյ մը այս բաժինին կազմութեան գործը. 710 արձանագրութիւն լուսանկարել, նոթագրել, տեղերը գտնել եաք ամէն մէկուն, ոտքով չրջիլ քարէ քար, անդին ընել հողը, տատասկը, վրան զգալով աւելի քան տաչտիր նայածքներ, ամէն պահ զգալով մանաւանդ անբաղձալի ներկայի նկատումը:

Կը յաչորդեն վիմագրութիւններուն լուսանկարները, յաճախ կիսով հողածածկ, կոտրատած տապանաքարերու վրայ: Այս բաժինն ալ ընդգրկած է աւելի քան 500 լուսանկար:

Հատորը ունի ներդիր 145 լուսանկարներուն բացատրական ցանկը, անձնանուններու եւ տեղանուններու այբբենական ցանկերը:

Մնացեալ վեց հատորներուն – Գողթն գաւառ, Երնջակ գաւառ, Նախճաւան, Շարուր գաւառներ, Շահապունք գաւառ – լոյս ընծայումով ու Նախիջեւանի նիւթով հրատարակութեան պատրաստ Ա. Այվազեանի այլ աչխատասիրութիւններով պիտի վերակազմուի հայկական կորսըսած աչխարհ մը, ափսո՛ս, միայն թուղթի վրայ: Բայց սահմռկեցնող է մտածել որ առանց այդ մէկ հոգիին ջանքին, իր հողին մեծ փարումին, յամառ աչխատանքին, անյաղթելի կամքին, կորուստը կորուստ, "անդարմանելի"ն ալ պիտի ունենայինք բաժին: Թէեւ առաջին անգամը չէ մեր իրականութեան մէջ, ոչ ալ վերջինը հաւանօրէն եւ դժբախտաբար, որ մէկ հոգի կը ստանձնէ ինք իր որոշումով ամբողջ հաւաքականութեան մը, հիմնարկի մը գործը: Ի վերջոյ ներկայի միակ նախիջեւանցին չէ Արդամ Այվազեան. բայց ո՞ւր են միւսները, եթէ ոչ աչխատելու, ուսումնասիրելու, պրպտելու, դրե-

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇԵՐՏ ՄԸ

Պատրաստեց՝ Լ. ԿԻՒԼՈՑԵԱՆ-ՍՐԱՊԵԱՆ

Հեծազի երկաթուղին կառուցուած էր 100 տարի առաջ, ուխտաւորները փոխադրելու համար Պոլիսէն Մետինէ, սակայն Արաբիոյ Լորանսը զայն պայթեցուցած էր Ա. Աչխարհամարտին: Երկաթուղիէն որոշ մասեր տակաւին կը գործածուին մինչեւ այսօր: Ձամբորդատար եւ բեռնատար գընացքներ կ'ուղեւորուին հին ժամանակներէն մնացած շարժակներով եւ վակոններով: "Պի.Պի.Սի."ի թղթակից Մալքոլմ Պիլինկզ այս բոլորը պատմելով կը նշէ, թէ երկաթուղին նաեւ կը գործածուէր օսմանեան իշխանութիւնը պահպանելու համար հեռաւոր գաւառներու մէջ: Ան չի յիշեր, թէ Հայկական Յեղափոխութեան ժամանակ թրքական բանակը նոյն երկաթուղիին վրայով հայ տարագիրներ բշած է դէպի Սուրիա եւ զանոնք կողոպտած՝ ճամբուն ընթացքին:

***

Հեծազի երկաթուղին առաջին անգամ տեսայ չոգիի ամպերու մէջ, տագնապահարեալ վառելանիւթի բարկ հոտ մը չնչելով: Դամասկոսի Քառէմ կայարանին առջեւ:

Իր ծառայութեան չրջանը արդէն աւարտած վայրաչարժ մը, որ կառուցուած էր 1914ին, աղմուկով անցաւ, բեռնատար դնացք մը քարչ տալով իր եռեւէն՝ դէպի Ծորդանանի սահմանը:

Վարորդին խուցէն մրոտած երկու դէմքեր դուրս ծռեցան՝ ղէմաղը երկարող երկաթուղին տեսնելու համար:

Կարծէք դար մը եւ ճամբորդած էինք երկաթուղիի պատմութեան մէջ:

Սակայն պէտք է ինքզինքս համոզէի, որ ասիկա պատմութիւն չէր, այլ՝ ներկայ:

Գնացքներուն վերանորոգութեան եւ անոնց սարքերուն իրրեւ մթերանոց կը ծառայեն քարաչէն երկու հսկայական չէնքեր: Անոնց պատասխանատու ճարտարագէտը ցոյց կու տայ մինչեւ այսօր աչխատող ամէնէն հին չոգեկառքը, որ կառուցուած է 1898ին, Գերմանիոյ մէջ:

"Ասիկա ցարդ ծառայող 11 չոգեկառքերէն մէկն է, – կ'ըսէ ան՝ բացայայտ հպարտութեամբ:– Երբ 60 տարուան տիպէ չարժակները փճանան, չոգի կը դործածենք ճամբորդատար եւ բեռնատար գնացքներուն համար":

ԶՐԱՀԱՊԱՏ ԿԱՌՔ

Քալեցի բարձր խոտերով եւ մացառներով երիզուած անգործածելի անիւներու եւ փտող չարժակներու գերեզմանի մը մէջ:

Ինչ որ կը տեսնէի, առաջին կառքերն ու չարժակներն էին, որոնք 1908ին առաջին ուխտաւորները փոխադրած էին:

Կառքերէն մէկը զրահապատ էր: Ունէր նեղ ու երկար բացուածքներ՝ երկու կողմերուն վրայ: Անոնց մէջէն գինուորներ իրենց զէնքերը կ'ուղղէին դուրս՝ պետեւի ցեղախումբերու յարձակումներուն դէմ դնելու համար: Գնացքով ճամբորդութիւնը չորս օր կը տեւէր անապատին մէջէն՝ ղէպի Մետինէ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հարաւային Ծորդանանի մէջ երկաթուղին բոլորովին տարբեր է:

Անիկա բացուած է Արաբիան կազդող ուխտաւորներու կարաւաններու հնագոյն ճամբուն երկայնքին:

Անոր երկաթէ դիծերը անհետացած են, սակայն դուրս ցցուած ճամբան հպարտօրէն կ'երկարի անապատին մէջ, բնութեան մաս կազմող քանդակի մը պէս, որ միչտ հոն եղած է:

Անիկա լաւ ճամբայ մըն է, սակայն յանկարծ կը վերջանայ բացութեան մը դիմաց, ուր ժամանակին կամուրջ մը փուլ եկած է ողողումներու պատճառով, հաւանաբար տասնամեակներ առաջ:

Երկաթուղիին սաուտական մասին մէջ կարելի է տեսնել չոգեկառքի չարժակներ, որոնք լքուած են Ա. Աչխարհամարտի վերջաւորութեան:

Մէյտան Սալիհը մեծ կայարան մըն է երկաթուղիին սաուտական բաժինին մէջ: Պետեւիները քակած են անոր չարժակին բոլոր պիտանի մասերը, սակայն անոր կմախքը տակաւին կը մնայ կայարանին մէջ, ուր նորոգութեան կը սպասէ 80 կամ 90 տարիէ ի վեր:

ԿԱՅԱՐԱՆԻ ԲՆԱԿԻՉՆԵՐ

Սաուտական Արաբիա հասնելէ առաջ՝ երկաթուղիին վերջին կայարանը Մուտարրաուրան է:

Տոմսեր վաճառող գրասենեակին սիւներուն ետեւէն դուրս կը նային 8 մանուկներ. 7 աղջիկ եւ մէկ մանչ, որ իր հօր բացակայութեան կը կատարէր բանբերի դեր:

Ան մէկիկ-մէկիկ արտասանեց իր քոյրերուն անունները եւ թարգմանի մը միջոցով ըսաւ, թէ կայարանին մէջ կը բնակէին տասը տարիէ ի վեր, եւ թէ՝ քիչեր կանդ կ'առնէին հարցնելու համար երկաթուղիին մասին:

Հարաւային Ծորդանանի մէջ, Ամմանի մօտ երկաթուղիի կայարաններ կարելի չէ գտնել:

Ա. Աչխարհամարտին Օսմանցիք գերմանիոյ կողմն էին, հետեւաբար այլեւս չէին ստանար Կայզէսի հանգերէն բերուած բրիտանական լաւորակ ածուխը, զոր կը գործածէին իրենց գնացքներուն չարժակները աչխատցնելու համար:

Ժամանակ մը քարիւղը այնքան հազուագիւտ էր, որ կահոյքներ եւ տախտակամածներ կը գործածուէին իրրեւ վառելանիւթ՝ չարժակները աչխատցնելու համար:

Եւ որովհետեւ ասիկա կը նչանակէր, թէ երկաթուղիին համար ածուխի փոխարէն փայտ պիտի վառէր, Օսմանցիք կառուցած են 40 քմ.ի վրայ երկարող նոր ուղի մը՝ դէպի խաչակիրներու Շուպաք բերդին մօտակայ անտառ մը, ուրկէ փայտ կը հաւաքուէր:

Տեղացի մչակ մը հաստատեց, թէ կը գտնուէինք Հիսէթի անտառին մէջ, կամ՝ ինչ որ մնացած էր անկէ:

"Հոն կը տեսնէք հատուած ծառի կոճղեր, զորս օսմանցի զինուորներ ձգած են իրենց ետին", ըսաւ յորդանանցի մչակը՝ ցոյց տալով հեռուն բարձրացող դէզ մը:

Ապա ան դիս եւ թարգմանը ամբաստանեց՝ ըսելով, թէ գանճ փնտռելու եկած էինք:

"Կարելի չեղաւ երկաթուղին գտնել, ուր մնաց՝ որեւէ գանճ", ըսի բողոքելով:

Սակայն ան ստիպեց, որ ինքնաչարժին անտուկը բանայի, որպէսզի տեսնէր, թէ արդեօք բահ ու բրիչ եւ կասկածելի նման իրեր ունէի՞: Ասիկա չփոթի մատնեց դիս, հետեւաբար աւելի ուշ դիմել Ամմանի մէկ հնագէտի մը, որ գլուխը առաւ ափերուն մէջ եւ բսաւ. "Գանճի փնտռտուքը կը փճացնէ երկաթուղիին մեծ մասը":

Հնագէտը՝ Ուէյլի Պըլուասըը բացատրեց, թէ կայարաններուն շուրջ մեր տեսած փոսերը անապատին մէջ Ա. Աչխարհամարտի ռումբերու պայթումներով չէին բացուած, այլ՝ գանճ փնտռողներու,

---

(*) ԱՐԴԱՄ ԱՅՎԱԶԵԱՆ ծնած է 1947ին Նախիջեւանի Առինջ գիւղին մէջ. միջնակարգը հոն աւարտելէ ետք Երեւանի համալսարանը յաճախած է: 1965էն ի վեր կը զբաղի Նախիջեւանի պատմական – ճարտարապետական ժառանգութեան, պատմութեան, մշակոյթին, արուեստին ու վիմագրութեան ուսումնասիրութեամբ: Հեղինակ է աւելի քան 120 գիտական աչխատութեան ու 14 հատորի: Գիտական գեկուցումներով մասնակցած է շարք մը միջազգային գիտաժողովներու:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՕԹԱՒԱՒԱՑԻ մէջ, ընդառաջելով Հ.Ց.Դ. Գաշնակցութեան Բիւրոյի կոչին, ՀՑԴ "Ազատ Գարը" Ուսանողական միութիւնը եւ Գանատայի Հ.Ց.Դ. Երիտասարդական միութիւնը փետրուար 24ին, քաղաքի յոյժ մը կազմակերպած են ընդդէմ Ադրբեջանի հակահայ քաղաքականութեան: Ցոյցին իրենց մասնակցութիւնը բերած են Մոնրէալէն, Լաւալէն, Թորոնթոյէն, Գէմպրիճէն, Օթթաուայէն շուրջ 100 հոգի: Նախ հաւաքուած են ԻՒՆԷՍԿՕՅԻ կեդրոնին առջեւ, կազմակերպութենէն պահանջելով միջամտութիւնը եւ դատապարտումը Նախիջեւանի խաչքարերու ոչնչացման: Գանատայի կեդրոնական կոմիտէին կողմէ խօսք առած է Մհեր Գարագաշեան, որու յաջորդած են – անդլերէն եւ ֆրանսերէն – ելոյթները Լոռի Ճանպազեանի եւ Ցարուհի Պեքիարեանի: Երեսփոխան Ճիմ Գարիճիանիսի կողմէ խօսք առած է իր ներկայացուցիչը: Հուսկ, ցուցարարները ուղղուած են Ադրբեջանի դեսպանատունը, որու առջեւ խօսք առած են Րաֆֆի Սարգիսեան եւ Ցարուհի Պեքիարեան: Փորձ կատարուած է բողոքի յանձնելու ադրբեջանական դեսպանատան, ինչ որ մերժուած է պաշտօնատարներուն կողմէ եւ բողոքագիրը յանձնուած է ոստիկաններուն:

*
**

ԱԹԷՆՔԻ Պենաքի Թանգարանի սրահին մէջ, փետր. 27ին, տեղի ունեցած է ՀՑԴ Հայ Դատի յանձնախումբին կլոր սեղանի ցոյցը: Զոյցը վարելու եւ նիւթին շուրջ զեկուցումներ կատարելու համար հրաւիրուած էին Սենասփիրմոս կուսակցութեան երեսփոխան եւ Հայաստան – Ցունաստան խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ Ֆոթիս Քուվէլիս, Փանթէօ համալսարանի պատմիոս Սրիխ Թոտոլոս Եալուրիխ եւ Եւրոպայի Հայ Դատի Ցանձնախումբի գրասենեակի տնօրէն Լօրան Էչլիքեան: Զեռնարկին ներկայ գտնուելու եւ խօսք առնելու համար Հայ Դատի յանձնախումբը հրաւիրած էր թուրք լրագրող եւ Պրիւսէլի մէջ Էնֆո-Թիւրք լրատուական հաստատութիւնը վարող Տողան Էօզկիւրէնը, որ ներկայ եղած է իր կնոջ հետ: Ներկայ եղած են Ցոյն եւ Հայ քաղաքական անձնաւորութիւններ: Ձեռարկին բացումը կատարած է Վերոնիք Քիւրէղճեան, դիտել տալով որ Մորվըրդարանին մէջ տեղի ունեցող բացառիկ նիստը պատճառ եղած է որ քաղաքական էսկիսոխանները չկարենան մասնակցիլ եւ բեմ հրաւիրած է նախ Լօրան Էչլիքեանը, որ ծանրացած է տարուած աշխատանքներուն վրայ 1987ի Եւրոպական խորհրդարանի ճանաչումէն ի վեր: Ցաջորդաբար խօսք առած են Ֆոթիս Քուվէլիս, Տողան Էօզկիւրէն: Այս վերջինը դիտել տուած է որ 1971ի զինադադարեան պատերազմական հարուածէն ետք ստիպուած եղած է մեկնիլ Թուրքիայէն. յիշած է որ փոքր տարիքին, երբ կեսարիա կ'ապրէր, ծանօթութիւն ունէր Հայ ընտանիքի մը անդամներուն հետ, որոնք ցեղասպանութենէն ճողոպրած էին եւ երբ Եւրոպա հաստատուած է, ինք ալ Քեմալիզմի զոհերէն մէկը հանդիսանալով, որոնք երիտ-Թուրքերու եւ իրեն նման Քեմալիզմի զոհեր էին: Երկար տարիներ զործակցածէ Քիւրտերու, Ասորիներու եւ Հայերու հետ: Ինչ որ այսօր կը տեսնենք, կ'ըսէ, Թուրքիոյ մէջ, բոլոր ազգերու մշակոյթներու ժառանգութիւններն են: Ի՞նչ մնացած է Հիմա, սակայն, հազիւ 100 հազար մարդ փոքրամասնութիւններ 70 միլիոն հաշուող ժողովուրդի մը երկրին մէջ: Շատ մեծ կարեւորութիւն պէտք է տանք փոքրամասնութեանց իրաւունքներուն, ոչ միայն ճանաչման, այլեւ յարգումին ու պահպանման: Թուրք լրագրողը կը յիշէ նաեւ թէ 150 լրագրողներ դատի տակ են եւ 5000-է աւելի մարդիկ ահաբեկչութեան ամբաստանութիւն կը դիմագրաւեն: Զեկուցումներու աւարտին եղած է հարցում-պատասխանի բաժին մը:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Վահրիճ եւ Վերժին Ճէրճէճեանի բնակարանին մէջ, փետր. 7ին, տեղի ունեցած է "Վահրիճ եւ Վերժին Ճէրճէճեան Թատերդութեան մրցանք"ի մըրցանակաբաշխութիւնը: Դատական կազմի անունով Թիրայր Դանիէլեան յայտնած է թէ մրցանքին մասնակցած են ըսփիւռքահայ 9 հեղինակներ 11 թատերգութիւններով: Դատական կազմը միաձայնութեամբ յանգած է այն որոշումին թէ ներկայացուած թատերախաղերէն երկուքին տրուին երկրորդութեան մրցանակները: Հեղինակներն էին Սրա Արծրունի "Անաւարտ վէպ" թատերգութեան եւ Վահէ Ասրունի "Ծառը" թատերգութեան համար: Մրցանակակիրները կը ստանան 1500 տոլար եւ իրենց գործերն ալ կ'արժանանան "Վահրիճ եւ Վերժին Ճէրճէճեան Թատերգութեան մրցանք"ի մատենաշարժի հրատարակութեան: Խօսք առած է Վերժին Ճէրճէճեան եւ իր գոհունակութիւնը յայտնած:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի ԼՕՒ-ի (Լիբանանի Օգնութեան Խաչ) Արաքսի Պուլղուրճեան ընկերաբժշկական կեդրոնի "Թնճուկեան" սրահին մէջ, փետր. 15ին, տեղի ունեցած է դասախօսութիւն մը նիւթ ունենալով՝ "Պատանին այսօր. իր մտահոգութիւնները եւ դժուարութիւնները": Օրուան դասախօսը եղած է Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան վարժի անօրէն Վիկէն Աւագեան: Դաստիարակչական յանձնախումբին կողմէ բացման խօսքը արտասանած է Արփի Կոստանեան, որ նշած է թէ նպատակայարմար նկատած է իրենց այժմէական հարց քննարկել հայ պատանիին դիմագրաւած մտահոգութիւնները եւ դժուարութիւնները, պահել մեր ընտանեկան կենցաղը, չեն թարկուիլ օտար եկած յոռի բարքերուն: Օրուան դասախօսը յայտնած է թէ պատանեկան հանդրդուանը՝ ֆիզիքական, ինչպէս նաեւ նկատդրի կազմաւորման շրջանն է: Ան կը մերժէ պատրաստ փորձառութիւնը եւ կ'ուզէ անձամբ փորձել հաստատել կամ ժխտել տրեւէ տեսակէտ: Ծնողներուն թելադրած է իրենց զաւակներուն չպարտադրել որեւէ մասնագիտութեան հետեւիլ, որովհետեւ այդ մէկը կրնայ չհամապատասխանիլ զաւակին կարելիութիւններուն: Անդրադարձած է նաեւ չքաւորութեան պատճառով անբնական մանկութիւն մը ապրած պատանիներուն: Նշած է, որ ուսման նկատմամբ հետաքրքրութեան պակաս մը կայ ներկայիս աշակերտութեան մօտ: Ներկայ սերունդին համար, ինչ որ նոր է՝ ճիշդ է, իսկ հինը՝ անարժէք:

*
**

ԳՈՒՄԳԱԲՈՒԻ Ս. Աստուածածին առաքառանիտ մայր եկեղեցւոյ մէջ, փետր. 19ին, եկեղեցական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններ կատարուած են Ս. Խաչ Դպրեվանքի հիմնարկութեան 33 տարեդարձին առթիւ: Արարողութեան նախագահած եւ քարոզած է պատրիարքական փոխանորդ Շահան Արք. Սվաճեան: Կրօնական արարողութեան աւարտին աւելի քան 400 հոգի հաւաքուած են Պէզճեան Սմիրա սրահին մէջ սիրոյ սեղաններու չուրջ: Հանդիսավարը եղած է Ս. Խաչ Դպրեվանքի խնամակալութեան կողմէ Պարոյր Քէպապճը, որ բացումը կատարելէ ետք, կարդացած է հաւաքոյթին համար ուղարկուած Մեսրոպ պատրիարքին գրութիւնը: Ապա, Պ. Քէպապճը ներկայացուցած է խնամակալութեան պիւտճէին դիտել տալով որ իրենց միակ նպատակն է լաւ սերունդ պատրաստել համայնքին համար: Իրեն յաջորդած է խնամակալութեան ատենապետ՝ Տօքթ. Թադեւոս Անան, որ չնորհակալութիւն յայտնած է ներկաներուն, որոնք եկած էին իրենց բարոյական եւ նիւթական տուրքը մատուցանելու Ս. Խաչ Դպրեվանքին, տարեկան պիւտճէն հաւասարակշռելու համար: Գեղարուեստական յայտագիրը մը դործադրուած է եւ միաժամանակ կատարուած են նուիրատուութիւններ: Աւարտին յայտնուած է որ պիւտճէն հաւասարակշռուած է ներկաներուն եւ արտասահմանէն եկած նուէրներով: Հուսկ բանքը արտասանած է Շահան արքեպիսկոպոս:

*
**

ՊՈԼՍՈՆ Արամեան – Ունճեան վարժարանի սրահին մէջ, փետր. 18ին, աշակերտներու մասնակցութեամբ հանդիսութիւն մը պատրաստուած է Հայ Գիրերու դիւտի 1600ամեակին տօնակատարութեանց շրջապտոյտին մէջ, հովանաւորութեամբ Մեսրոպ Պարսխաքի: Բացման խօսքը արտասանած է եւ հանդիսութիւնը վարած Պարէտ Թոքաթլըօղլու (Ը. դասարանէն): Նոյն դասարանէն, Հայ Գիրերու դիւտին մասին ամփոփ տեղեկութիւնները փոխանցած է Նարօտ Քէպապճը: Հայերէնի ուսուցչուհի Տիկին Նաժտա Տէմիրճիօղլու պատրաստած էր "Մեսրոպ Մաշտոց պատանի" եւ "Հայ Գիրերու դիւտի երեք առաքեալները ու թարգմանիչները" թատերախաղերը: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը՝ արտասանութիւններով, երգերով, պարերով: Աւարտին, ելոյթ ունեցած է Արամեան – Ունճեան վարժարանի տնօրէնուհի Տիկին Շուշան Մուրատեան, որ չեշտած է թէ աշակերտներն ու ուսուցիչները կը ջանան Մաշտոցի աւանդը պահել եւ զարգացնել: Հուսկ բանքը արտասանած է Մեսրոպ Պարսխաքի:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Հ.Բ.Ը.Մ.ական "Զապէլ Մովսէսեան" կեդրոնի հանդիսասրահին մէջ, հովանաւորութեամբ Հ.Բ.Ը.Միութեան Լիբանանի Կրթական Ցանձնախումբին, փետր. 17ին, տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւն մը նուիրուած Հայ Գիրերու դիւտի 1600ամեակին: Զեռնարկին բացման խօսքը արտասանած է Անժէլ Մխսեան, չեշտելով Հայ Գիրերու դիւտի արժէքը, որ կը բնորոշուի ազգային գաղափարի չուրջ Հայութեան համախմբումով: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, բեմ բարձրացած է օրուան բանախօսը՝ Թիրայր Դանիէլեան: Ան նախ անդրադարձած է պատմաքաղաքական այն հոլովոյթին, որ հայ ժողովուրդը կ'ապրէր Գիրերու դիւտի նախօրեակին: Նշելէ ետք պայմանները, հաստատած է թէ նշեալ ժամանակամիջոցը հայութեան ապագան ճշդորոշող ճակատագրական հանդրուան մըն էր, որուն լուսապսակը հանդիսացած է Հայ Գիրերու դիւտը: Չեչտած է թէ Գիրերու դիւտը հայ ժողովուրդի պատմութեան մեծագոյն իրագործութիւնը եղած է եւ եզրափակելով իր խօսքը, ըսած է, որ Հայուն համար Հայ Գիրերու դիւտին 1600ամեակը կու գայ յուշելու այն անկորնչելի ճշմարտութիւնը, թէ ուր որ ալ ան գտնուի, Մեսրոպի հանճարէն ծնած հայ գիրերը պիտի դառնան իրեն համար հայապահպանման մնայուն կռուանները:

րոնք խորունկ փոսեր փորած էին գետինը:

"Թերեւս խենթութիւն կրնայ թուիլ,– ըսաւ ան,– սակայն մարդիկ իրապէս կը հաւատան, թէ նահանջող օսմանեան բանակը ոսկի թաղած է կայարաններուն չուրջ":

"Այս ոսկին գտնելու իրենց մարմաջով մարդիկ գետինը կը փորեն էլեկտրական գործիքներով, չէնքեր կը քանդեն, ինչպէս նաեւ՝ երկաթուղիէն երկար բաժիններ", ըսաւ ան:

Գանձերու փնտռտուքը չահաբեր այլ ձեռնարկներ ստեղծած է հեռաւոր Պոլսոյ մէջ:

Երկաթուղիին քարտէսներու վաճառքը բաւական հաստութաբեր է, որովհետեւ անոր վրայ խաչաձեւ նշաններ կը հաւաստեն, թէ օսմանեան ոսկին փնտռելու ճիշդ վայրերը կը նշեն:

Լ. Կ.–Ս.

"Ազդակ"

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

"Ծերերը եւ պզտիկները" հրահանգեց Շուշանիկ, "մնացած կառքերուն վրայ թող ելլեն, որքան ատեն որ մեզի պիտի ձգեն": Ձիաւոր զափթիէները դէպի առաջ կը մղեն կարաւանը որ կ'երկարի եւ կը նօսրանայ ճամբուն երկայնքին: Հետեւնին քիչ մը չուր կրցան առնել, բաւական ամաններ չկան այլեւս եւ արեւը կիպչիչ է: Հիմա իրենց առջեւ կը բացուի կեդրոնական Անատոլուի չոր, անողոք տափարակը:

Թոյլատրուած առաջին կայքին այդ գիշեր, կը համրեն կարող անձերը: Գիշերը ցուրտ է: Քանի մը վրան կը լարուի, քիչ մը կաթ կը բաժնուի: Օրհնեալ ըլլաս դուն Աբսինէ, զօրաւոր թեւերով, որ այնչափ նախատեսութեամբ լեցուցիր քու կառքերդ: Նոյնիսկ երեք այծ բերած է հետը, ամէն մէկը կառքի մը ետեւ կապած: Բայց եթէ ծերերը եւ պզտիկները չըլլային, հիմա կինները պիտի կարենային նստիլ եւ քիչ մը հանգստանալ: Քիւրտերուն արշաւանքէն յետոյ բոլորը հասկըցան որ այլեւս իսկապէս առանձին են, մշտնջենապէս: Փախչիլ կարելի չէ, հաւաքավայրին չուրջը պահակներ կեցած են, իսկ աւելի հեռու Քիւրտերը կան: Եւ յետոյ՝ երթալ, բայց ո՞ւր: Շրջանը ուր կը մտնեն, բոլորին ծանօթ է. հարիւրաւոր քիլոմեթրներով պարապ եւ անհիւրընկալ: Այն քիչ թշուառ գիւղերը որ կան, չեն կրնար ապաստան տալ, նոյնիսկ եթէ ուզեն: (Եւ կինները չեն գիտեր, բայց հրաւարակուած օրէնք մը կ'արգիլէ Հայերուն օգնել. մահուան պատիժ կայ): Թալաթ, հեռագրական հրաման մը հրատարակած է. "Ոչ մէկ կարեկցութիւն հանդէպ կիներուն, ծերերուն եւ պզտիկներուն: Եթէ նոյնիսկ մէկ Հայ վերապրի, պիտի ուզէ վրէժ լուծել":

Այն ատեն կը հաւաքուին քիչ մը ուտելիք տալքնելու համար վառուած կրակներուն լոյսին չուրջը, կը հաշուեն անձերը որոնց կարողութեան կարելի է վըստահիլ: Եւ բոլոր այդ պարզ սրտերը իրենց տուրքերէն ուժ կը հայթեն կարենալ չարունակելու եւ գոյատեւելու համար:

Կաղ Արամը, թշուառ արտաքինով բայց չատ վարժ թուրք լեզուին, երբեմն հացագործ եւ պատահաբար բանջարավաճառ, բանբեր կ'ընտրուի (իր եռեւէն սակայն խօսելիքները կը թելադրեն Շուշանիկը եւ Ազնիւը): Մանչերը եւ երիտասարդ աղջիկները պէտք չէ որ աչքի զարնեն, պէտք է խեղճուկրակ եւ թշուառ երեւոյթ ունենան: Պառաւները պէտք է չարքին սկիզբը ըլլան, ամէնէն փոքրիկներուն հետ. անոնք միշտ քիչ մը վախ կ'ազդեն թուրքերուն, նոյնիսկ քիչ մը յարգանք կ'առթեն: Եւ տոհմիկները, ընդհանրապէս, կը կակուղցնեն քիչ մը սըրտերը: Աւելի հաւանական է որ պատասխան տան պառաւ կնոջ մը խոնարհ չըրջահայացութեան, որ քիչ մը իրենց մայրերը կը յիշեցնէ, քան որեւէ անմիջական ուղղակի հարցումի: Պզտիկ, վերապրելու թշուառական խորամանկութիւնները...

"Իւրաքանչիւրդ", խորհուրդ կու տայ Ազնիւ, "իր վրայ կապէ ծածկոց մը եւ աման մը, որեւէ պարէն, քիչ մը պաշար: Եթէ առնեն եւ տանին մեր վերջին կառքերն ալ, գոնէ թոլորովին մերկ չենք մընար": Առաջարկը յարմար ու խելացի կը նկատուի. երբ մութ գիշերը կ'իջնէ, մըրջիւններու պէս կ'աշխատին զատելու եւ ծրարներու մէջ բաժնելու համար չորս կառքերուն մէջ եղած ապրանքը որ այնչափ նախախնամութեամբ երկու օր առաջ մէկդի դրուած էին:

Սուրճի քա՛ի մը չատ պզտիկ տոպրակները կը կապեն տղու մը կռնակին, զգուշական հազար պատուէրներով: Ի՛նչ կը կշռեն, բայց այնքան մեծ նշանակութիւն ունէին...

*
**

Եւ այսպէս, ժամէ ժամ, օրէ օր, պզտիկ քաղաքին Հայերուն դէմքին ինկած անդէմքը իրագործուեցաւ, թէ՛ կիներուն, թէ՛ ծերերու եւ թէ պզտիկներուն համար: Իւրաքանչիւր օր իր հանապազօրեայ սարսափը բերաւ. իւրաքանչիւր օր տուայտանքը աւելի չատցաւ վերապրողներուն համար, որ ինքզինքին կը քաշքշէին քայլ քայլէ ետք, միշտ աւելի թշուառ, միշտ աւելի նիհար, ամէն օր դիմագրաւելով ամէնօրեայ մահը:

(Շար. 60)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՁՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՇՆՈՐՀԱՒԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ԳԼԱՄԱՐ – Պ. Գլակ Ղազարեան 100 եւրօ առ ի գնահատութիւն Թ. Ապրիլի Մարտ 3ի "Օրը Օրին"ին ("Ֆրանսահայ թեմի նոր կանոնագրութեան թերինները"):

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 12֊
Գ. կիրակի Քառասնորդաց – *Աչառակին*

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15֊
ծէ· օր Մեծ Պահոց

Հոկտեմբ՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՈԳՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շըրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հոգեմտի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով·֊

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀՈԳՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15
Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն – Լու)
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆԱ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի (Պօմոն)
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԱ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant

le samedi 11 mars

à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par

Adiss HARMANDIAN

Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

□

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ՅԱՋի Փարիզի Աբջալոյա Թադէոսեան մասնաճիւղի ժողովը՝ Շաբաթ Մարտ 11ին ժամը 14:30ին, սովորական հաւաքատեղին, կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

□

VIENNE
Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80** de 14h à 19h.

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème

Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

LE COLLECTIF VAN, LA JAF, L'UCFAF, L'UGAB, L'ASPA
ET LES AMIS DES NAM
avec le soutien du CCAF, de la Communauté chypriote de France, de Mémoire 2000, de SFA et de J'accuse
APPELLENT A UN

RASSEMBLEMENT

DEVANT L'AMBASSADE D'ALLEMAGNE LE 15 MARS A 18h30
Pour Protester contre les commémorations à Berlin en hommage à TALAAT PACHA, ordonnateur du génocide des Arméniens
13/15 avenue Franklin D. Roosevelt — 75008 PARIS
Métro : Ligne 1 et 9,
Station : Franklin D. Roosevelt (en bas des Champs-Elysées)

***

LE COLLECTIF VAN / VALENCE
appelle également à une manifestation de protestation
le mercredi 15 Mars à 18h30
Préfecture de la Drôme, 3 Boulevard Vauban — 26030 VALENCE CEDEX 9

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՄԱՐՏ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԵՆԵՐԳՆԵՐՈՒ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպութեամբ AYP FM–ի եւ ՍԻՓԱՆ–ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբ–ի

մասնակցութեամբ հայ եւ ֆրանսացի հանրածանօթ մենակատարներու

Anna KASSYAN — Soprano
Jacqueline MAYEUR — Mezzo
Patrick GARAYT — Tenor
Mourad AMIRKHANIAN — Baryton - Basse
Marija AUPY — Piano

Կը մեկնաբանուին կոմիտասի, Գ. Ալէմշահի, Բ. Կանաչեանի, Ա. Խաչատրեանի եւ Կ. Ափրիկեանի լաւագոյն երկերը

Կիրակի 12 Մարտ ժամը ճիշդ 18–ին (*դռները կը բացուին ժամը 17·15–ին*)
ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ
13 rue du Perche - 75003 Paris — Métro: Filles du Calvaire / Rambuteau

Տոմսերը ապահովելու համար պիտի հեռաձայնել AYP FM–ին֊
☎ **01. 43. 53. 19. 90**

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

Les activités du mois de Mars

Direction : KHATCHIG YILMAZIAN

CONCERT EXCEPTIONNEL DES JEUNES VIRTUOSES D'ARMENIE «LES NOUVEAUX NOMS»

à l'Abbaye de Saint Victor, Rue Sainte — 13007 Marseille
Jeudi 23 mars à 20 heures 30

Cello — piano — duduk — saxophone — chevi — clarinette.
Au programme : **Bach — Chopin — Liszt — Mozart — Khatchatourian — Komitas.**

— P. A. F. 10 Euros —
Réservation : Tél. : 04.91.77.84.70 (339 avenue du Prado — 13008 Marseille)

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent

UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de **S. B. NERCES-BEDROS XIX**
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai

Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes **le 31 mars**

L'ASSOCIATION SAINTE-CROIX DE PARIS
organise des

JOURNÉES D'AMITIÉ BAZAR DE CHARITÉ ANNUEL

les 11 et 12 mars

dans la salle polyvalente de la Paroisse Catholique arménienne de Paris
13 rue du Perche — Paris 3ème

Alimentation orientale et occidentale — Brocante des cinq continents — Confection — Librairie — Articles ménagers — Jouets, etc...

Métro : République — Rambuteau — Filles du Calvaire

Un repas chaud sera proposé le **dimanche 12 mars,** après la messe.

***

Le Bazar de charité est l'une des principales manifestations permettant de recueillir des fonds pour les œuvres de l'association et notamment pour le fonctionnement de l'**Ecole du Samedi.**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 11-12
SAMEDI-DIMANCHE
11-12 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.410

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.410

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ԱՄՆ-ՈՒ ԴԵՍՊԱՆԸ ԵՏ ԿԱՆՉՈՒԱԾ

ԱՄՆ-ու երեւանի դեսպան Ճ. Էվընսի պաշտօնավարութեան չրջանին աւարտէն առաջ եւ կանչուած ըլլալը կարգ մը մեկնաբանութիւններու պատճառ կ'ըլլայ: Տիրող կարծիքը այն է որ եւս կանչուելու որոշումը տեսակ մը "պատիժ" է իրեն, Հայկական Ցեղասպանութեան մասին առանց դիւանագիտական լարախաղացութեան խօսած ըլլալուն համար:

Ճ. Էվընս 2005 Փետր.ին Կալիֆորնիոյ Պէրքլէյ համալսարանին մէջ յայտարարած էր. "1915ին պատահածը այսօր Հայկական Ցեղասպանութիւն պիտի կոչեմ: Կը խորհիմ որ ԱՄՆ-ու կառավարութիւնը պարտի ձեզի ու մեր բոլոր հայրենակիցներուն նկատմամբ աւելի պարկեշտ ու բացայայտ ըլլալու այս հարցին վիճարկումին ընթացքին: ...Այսօր ոեւէ մէկուն, ինչպէս ինծի համար որ ուսումնասիրած է այս հարցը, ոչ մէկ կասկած կայ թէ ի'նչ էր 1915ին պատահածը: Կը խորհիմ որ վայել չէ մեզի՝ Ամերիկացիներուս տարուիլ բառախաղերով: Կը հաւատամ որ ամէն բան հարկ է իրեն բնորոշ որակումով կոչել": Ապա չեչտած էր. "Ասիկա Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնն էր":

Այսուհանդերձ նոյն դեսպանը քանի մը օր ետք, այս անգամ Երեւանի մէջ յայտարարած էր թէ Ցեղասպանութեան մասին Պէրքլէյի մէջ ըսածները միմիայն իր անձնական տեսակէտը կ'արտայայտէին եւ ոչ՝ ամերիկեան պաշտօնական քաղաքականութիւնը: Նոյն ելոյթին մէջ Ճ. Էվընս "Ցեղասպանութիւն" որակումն ալ փոխարինած էր "ողբերգութեամբ"...

Մինչ իր ետ կանչուելուն մասին վէճերը կը շարունակուին, ԱՄՆ-ու Հայկական համագումարին նախագահը Ք. Խաչիկեան Մարտ 8ին նամակով մը դիմած է Արտաքին գործերու նախարար Գ. Ռայսի ու բացատրութիւն պահանջած դեսպանին ետ կանչուելուն մասին: Ան գրած է թէ եթէ ճիշդ են այդ որոշումին դեսպանին Ցեղասպանութեան մասին ըսածներուն հետեւանք ըլլալու չչունկները, ատիկա ուրացումի քաղաքականութեան մէջ ամերիկեան կառավարութեան թրքականին հետ ամօթալի մեղսակցութեան նոր փաստը կու տայ:

Նման հարցականներով Գ. Ռայսի նամակներ ուղղած են նաեւ Գոնկրէսէն Ա. Շիֆ, Կրէյս Նափոլիթանօ:

***

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեան մինչեւ Մարտի վերջը ԱՄՆ-ու իր պաշտօնակից Գ. Ռայսի հետ կը ստորագրէ օժանդակութեան հնգամեայ ծրագրի մը համաձայնագիրը: Անով նախատեսուած է գլխաւորաբար զարկ տալ Հայաստանի գիւղական չրջաններու զարգացումին: Օժանդակութիւնը որ 235 միլիոն տոլարի չուրջ է, պիտի տրուի "Հազարամեակի մարտահրաւէրներ" ընկերակցութեան ծրագիրով:

Վ. Օսկանեան Ուաշինկթընի մէջ ելոյթ կ'ունենայ Մարտ 26ին սկսող ԱՄՆ-ու հայկական կազմակերպութիւններու գործունէութեան նուիրուած եռօրեայ համաժողովին որուն կը մասնակցի նաեւ

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՊԱՑՄԱՆԱԳԻՐՈՒԹԵԱՆ ղէմ չարժումը չէ մեղմացած եւ սենտիքաներն ու ուսանողները որոշած են նոր ցոյց մը ընել Շաբաթ, Մարտ 18-ին, այն յոյսով նաեւ որ ընտրուած օրը կրնայ թոյլ տալ որ աւելի հոծ բազմութիւն մը մասնակցի: Ակնհատանքի նախապարին՝ Ժան-Լուի Պորլոյի համար Սէ. Փէ. Ը.ն հարկ եղածին չափ բացատրուած չէր եւ այդ է բողոքներուն պատճառը: Իրեն համար՝ (էմ. Թի. Էլ.ի ձայնասփիւռի կայանէն) "կան անոնք որոնք թերահաւատ են եւ կան ապուշները": Ինք առաջին դասակարգին մէջ է ու կ'աւելցնէ թէ թերահաւատ ըլլալը չի նշանակեր անպայման որ ապուշութիւն չկայ... Որքան ալ բարդ թուի այս սահմանումը, կը հաստատէ սակայն որ աշի մէջ ալ թերահաւատութիւն կայ եւ Լիպէրասիոն կը խորագրէր արդէն (Մարտ 10).- "Աչքը Վիլըվիէնի պատանդը": Հակառակ անոր որ տը Վիլըվիէն չուզեր տեղի տալ, ըստիպուած պիտի ըլլայ, գոնէ բարեփոխումներ կատարելու այսինքն՝ նահանջել: Մարտ 18էն առաջ, ուսանողները առանձին ցոյց մըն ալ կ'ունենան ընել Մարտ 16ին: Ներկայիս բազմաթիւ համալսարաններ փակ են եւ Մարտ 9ին բախումներ ալ պատահած են Սորպոնի չուրջ:

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ մէջ ընդդիմադիրներու դիրքը բաւական խախուտ կը նկատուի, հակառակ անոր, որ երկիրը կեդրոնական Ասիոյ ամէնէն կայուն հանրապետութիւնը կը նկատուէր: Վերջերս երկրորդ ընդդիմադիրի մը դիակը յայտնաբերուած է: Այս մէկը կը պատկանի Տեղեկատուութեան նախկին նախարար եւ Ռուսաստանի մէջ դեսպան՝ Սարսէնբայուիի, 43 տարեկան. դիակը գտնուած է Փետր. 13-ին, Թիկնապահին եւ վարորդին դիակներուն հետ: Նախագահ Նազարբայեւ ընդունած է Էֆ. Պի. Աց.ի (Ամերիկացիներուն) օժանդակութիւնը քննութեան համար:

ԿՈՒԱՏԼՈՒՄՓԻ մէջ Նիքոլա Սարքոզի ջերմ ընդունելութեան արժանացած է, չծածկելով նաեւ որ Ներքին առջին նախարարն է որ Կուատըլուպի կ'այցելէ: Իր ելոյթին մէջ, խոստացած է հիմերը դնել նոր քաղաքականութեան մը Անդրծովեան Ֆրանսայի համար, որ հիմնուած պիտի ըլլայ աճի օժանդակելու, աւելի քան՝ օգնութեան: Կուատըլուպէն եւս, նախարարը Մարթինիք կ'անցնէր:

ԼՂՀ Արտաքին գործերու փոխ նախարար Մայիս Մայիլեան:

***

ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ՆՈՐ ԲՌՆԱԲԱՐՈՒՄ

Մարտ 7-8ին ադրբեջանական կողմէն հրազադարի նոր բռնարարումներ արձանագրուած են. Մարտ 7ին Իջեւանի ու Շորժայի մարտական դիրքերուն ուղղութեամբ կրակ բացուած է: Յաջորդ օրն ալ կրակոցներու թիրախ եղած են Իջեւանի հետ Վայքի, Նոյեմբերեանի դիրքերը: Պաշտպանութեան նախարարը հաղորդած է թէ հայկական կողմը փոխադարձած չէ եւ ադրբեջանական ադրիւրներու այդ ուղղութեամբ լրատուութիւնը իրականութեան չի համապատասխաններ: Արդարեւ ադրբեջանական կողմէն յայտարարուած էր թէ Հայերը Ղազախի ուղղութեամբ կրակած են:

Արտաքին գործերու փոխ նախարար Մայիս Մայիլեան:

***

ՀՐԱԴԱԴԱՐԻ ՆՈՐ ԲՌՆԱԲԱՐՈՒՄ

Մարտ 7-8ին ադրբեջանական կողմէն հրազադարի նոր բռնարարումներ արձանագրուած են. Մարտ 7ին Իջեւանի ու Շորժայի մարտական դիրքերուն ուղղութեամբ կրակ բացուած է: Յաջորդ օրն ալ կրակոցներու թիրախ եղած են Իջեւանի հետ Վայքի, Նոյեմբերեանի դիրքերը: Պաշտպանութեան նախարարը հաղորդած է թէ հայկական կողմը փոխադարձած չէ եւ ադրբեջանական ադրիւրներու այդ ուղղութեամբ լրատուութիւնը իրականութեան չի համապատասխաններ: Արդարեւ ադրբեջանական կողմէն յայտարարուած էր թէ Հայերը Ղազախի ուղղութեամբ կրակած են:

վանի մէջ, Մարտ 9ին, նոր յարձակում մը գործուած է, որու հետեւանքով երեք հոգի մեռած են: Այս նոր դէպքը կը պատահի երկու ուրիշներէ ետք, որոնց ատր եղած էր ՓՔՔ-ն եւ հակապետութիւնն էր Մարաինի մէջ եօթը Քիւրտերու սպանութեան, Փետրուարին: ՓՔՔ-ն վերջ տուած էր 2004ին հռչակած հրադադարին: Ընդհանրապէս մթնոլորտը կը լարուի այս օրերուն, այսինքն Մարտ 21ի (քրտական Ամանոր) նախօրեակին:

ՍԱՊԼԷ ՍԻՒՐ ՍԱՐԹի Գոլպէր տը Թորսի թէքնիք լիսէին մէկ դասարանին մէջ, նախկին դասատու մը որու ջիղերը խանգարուած են աւելի մը ի վեր, 19 աշակերտներ պատանդ բռնած է, Մարտ 9ին, պահանջելով կրթական նախարարին հետ խօսիլ (Ճ. Ֆիլոն Անգլիա էր եւ անմիջապէս կը վերադառնար, բայց կարելի եղած էր հարցը կարգադրել): Կը թուի որ տառապած է պաշտօնազրկումէն եւ դեղերու ու ալքոլի ազդեցութեան տակ, տէրը չէ եղած իր ջիղերուն: Խօսակցութիւններով եւ բանակցութիւններով կրցած են խօսք հասկըցնել եւ վերջ տալ բռնագրաւման: Մինչ այդ, ան պատմած է իր տարաբախտ կեանքը: 32 տարեկան է:

ԻՐԱՔի նախագահը՝ Ճալալ Թալապանի ընդառաջ գացած է Իրաքեան պինակցութեան չիներու դիմումին եւ Մարտ 19-ին յետաձգած է Խորհրդարանին բացման նիստը, որ տեղի պիտի ունենար այս կիրակի, Մարտ 12ին:

ՊԱՂՏԱՏի վատահամբաւ Ապու Ղրայիպ բանտը ի մօտոյ պիտի փակուի ըստ ամերիկեան բանակի յայտարարութեան եւ 4500 բանտարկեալները այլ վայրեր պիտի փոխադրուին: Ծանօթ է որ Ապու Ղրայիպ խորհրդանիշը դարձած էր Ամերիկացիներուն կիրարկած սարսափազդու չարչարանքներուն եւ որոնց նկարներն ալ սփռուեցան եւ հրատարակուեցան:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ընկերվարական կուսակցութիւնը նոր անդամներ կը փնտռէ եւ այդ ուղղութեամբ լոզունգ մը ընտրած է՝ "Անդամակցիլ կը նշանակէ որոշել": Մէկուկէս միլիոն բացիկներ տպուած են, որոնք պիտի ծառայեն անդամակցութեան այդ արշաւին: Մարտ 9ին, այս արշաւը ներկայացուցած են Ֆր. Հոլանտ եւ ձէֆ Լանկ, չեչտելով թէ հարկ է անդամակցիլ Ցունիս 1էն առաջ:

ՄՈՒԼԱԿՈՑԻ (Ուկանտա) աւետարանական եկեղեցւոյ տանիքի մը արկածալի փլուզումէն 28 հաւատացեալներ մեռած են Մարտ 8ին: Տանիքը փլած է տեղատարափ անձրեւներու հետեւանքով:

ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութեան 2005ի տեղեկագիրը մարդկային իրաւունքներու տեսակէտէն խիստ քննադատականներ ուղղած է Թուրքիոյ: Ըսուած է թէ չարչարանքի կիրարկութիւնը կը չարունակուի, առանց դատավարութեան պատիժներ կը տրուին, հարկաւոր պահպանութիւնը չեն վայելեր փոքրամասնութիւններու իրաւունքները, արհամարհուած են անչափահաս աշխատողներու, կիներու իրաւունքները: Տեղեկագրին հեղինակները չեչտած են նաեւ թէ Թուրքիոյ քաղաքացիները կը վախնան կառավարութեան քաղաքականութիւնը քննադատելու, իսկ լրատուիւնները լայն չափով ինքնագրաքննութիւն կը կատարեն: Երկրին մէջ արտայայտութեան ազատութիւնը տակաւին լայն չափով խոչընդոտուած է:

ԺՈՐԺ ՓՐԷՇ, երկու ժամուան վիճաբանութիւններէ ետք, ձեռք ձգեց իր մեծամասնութեան զօրակցութիւնը Լանկեդոք-Ռուսիյոն Շրջանի ժողովին եւ չջախուեցաւ հրաժարիլ նախագահի իր պաշտօնէն: Ժ. Փրէշ, որ "ենթամարզ" որակած էր հարքինները (Փետր. 11) եւ անկէ ի վեր յարձակումներու ենթարկուած էր ամէն կողմէ, խոստացաւ որ առաջիկայ ետք ուշադիր պիտի ըլլայ իր յայտարարութիւններուն:

ՍԸՎՐԱՆի համայնավար քաղաքապետը՝ Սթեֆան Կաթինեան նամակով մը հրաւիրած է նախագահ Շիրաքը, որ դայ այցելելու արուարձանը, որ Իլ-սը-Ֆրանսի ամէնէն աղքատներէն մէկն է:

ՎԻԼԸՓԼԷՆ - ՍԱՐՔՈԶԻ ընդհարում մը պատահած է Մարտ 7ին, մեծամասնութեան աւանդական նախաճաշին ընթացքին, որովհետեւ Ն. Սարքոզի՝ իր. էմ. Փէ.ի նախագահ, որոշած է ճամբու դնել եւրօ-Երեսփոխան Փիէր Լըքիյէն Եւրոպական Ժողովրդական Կուսակցութեան փոխ նախագահի պաշտօնէն եւ անոր տեղը նշանակել Միշէլ Պարնիէն: Նախարարապետը "անընդունելի" գտած է այդ փոխարինումը առանց որեւէ "լուրջ պատճառի", մանաւանդ անոր համար որ նորին հետ ալ -Արտաքին նախկին նախարար- յարաբերութիւնները լաւ չեն: Պարնիէ Սարքոզիի քաղաքական խորհրդականն ալ նշանակուած է եւ իր զօրակցութիւնը յայտնած նախագահական անոր թեկնածութեան համար:

ՍԻՄՈՆ ՆՈՐԱ, պետական դէմք, բարձրաստիճան պաշտօնատար Դ. եւ Ե. Հանրապետութիւններու մէջ, Ֆրանսայի արդիականացման մարդկն ներս, մեռած է 85 տարեկանին: Օժանդակած էր Շապան-Տէլմասի "նոր ընկերութեան" ծրագրին, երբ ան վարչապետ էր (1969-71): Եղած է նաեւ ԷՆԱ-ի տնօրէնը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Ազգային Ժողովի համայնավար երեսփոխան մը՝ Ժաք Պրին օրինագիծ մը ներկայացուցած է որ անսպասելի յաղթութիւն մը արձանագրած է ոչ միայն ձախի, այլեւ աջի մօտ: Օրինագիծը կ'առաջարկէ որ ծնունդ մը կարելի ըլլայ յայտարարել ծնողքին ապրած վայրը եւ ոչ թէ նորածինին ծնած վայրը: Այս առաջարկը կը ձգտի թոյլ տալ որ փոքր եւ միջին բնակավայրերը, ուր ծնընդաբեր չկայ, օգտուին այդ ծնունդներէն:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-47

Երեւան, Մարտ 2006

ՄՏԱՀՈԳԻՋ ԱՆՀԵԹԵԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մի քանի օր է ծանօթացած եմ Ֆրանսախօս, երիտասարդ լուրջ արուեստագէտի մը, որուն առաջին այցելութիւնը չէ Հայաստան: Ան սիրահարած է մեր մեծ նկարիչներէն Սարեանի եւ Մինասի եւ առիթ չի փախցներ կրկին ու կրկին այցի գալու անոնց հայրենիքը:

Ան անգամ գտնուած է նաեւ Բաքու եւ գրեթէ սարսափած ազերի երիտասարդներու "պատերազմական կատաղի ցանկութիւններէն" – Ալիեւի որդին, աչք դոցել տալու համար փոխանակ տառապող իր իշխանութեան յանցագործութիւններուն, ամէն օր ժողովուրդին կը յայտարարէ թէ քանի՛ քանի՛ միլիոններ կը ծախսէ զինելու իր բանակը որպէսզի պըրաւէ ոչ միայն Ղարաբաղը, այլեւ Ջանգեզուրն ու Սեւանայ լիճը... երիտասարդներու մէջ արմատացած է մէկ սեւեռում "բնաջնջել Հայերը...":

Նորայայր Ֆրանսախօս բարեկամս զարմացած է Հայաստանի երիտասարդութեան երկրին հանդէպ ցուցաբերած անտարբերութեան, հեռանալու, գաղթելու մարմաջին, անզգաւորութեան, ազգային արժէքներու հանդէպ ցուցաբերած անհոգութեան...:

Ինք հաւանաբար տեղեակ չէ որ Բաքուի մէջ փակուած են բոլոր գաղինոները, բախտախաղի սրահները, գիշերային ակումբները, մինչ մեր մօտ ամէն օր նորներ կը բացուին, նորանոր հրապուրիչ բեմադրութիւններով: Օզակայանի ճամբան յղփացած ըլլալով գաղինոներով, հիմա նորեր կը բացուին Սեւանի ուղղութեամբ՝ Պ. Գագիկ Ծառուկեանի կալւածներուն մէջ, վանաձոր – Գոմայրիի մայրուղիին վրայ եւ այլուր...:

Անցեալները առոյգ երիտասարդ մը տեսայ որ պարտէզի ցուրտ քարէ նստարանին վրայ, գլուխը ափերուն մէջ առած կը հեծկլտար: Մօտեցայ օգտակար ըլլալու մտադրութեամբ: Ծուսահատած էր, կը տարափէր տուն երթալէ եւ իր նորածին մանուկը կնոջ գիրկը տեսնելէ... նոյն դիւերը 10·000 տոլար կորնցուցած էր, գաղինոյի մէջ, ընտանեկան տարիներու խնայողութիւնը... չփոթած վիճակ մը ունէր, սառած էր մարմինը, կը խօսէր անճնասպանութեան մասին, իր անճիշ զգուեւելիութեան, անարժաք ամուսնի եւ հայր ըլլալուն, կ'անիծէր գաղինոներ բանալ տուողները...:

Նման պարագաներուն խրատելն ալ իմաստազուրկ է. հեռաձայնեցի ծնողներուն, եկան տարին...:

Ֆրանսախօս նորայայր ծանօթս հարց տուաւ ինծի.

– Ինչպէ՞ս կը տեսնես Հայաստանի ապագան: Զպատասխանեցի. պատասխանը ես ինծի տուի.

– Եթէ մեր իշխանութիւնները, ընդդիմութիւնը, կրթական, մշակութային պատասխանատուները, եկեղեցին, չարունակեն ապրիլ օրը օրին, առանց ազգային գաղափարախօսութեան, զրաղած՝ միայն աթոռներ գրաւելու, "էլիտար չէնքեր"ու մէջ քնակելու, անտարբեր ազգային արժէքներու, ժողովուրդին աղքատութեան, կեանքի ցած մակարդակին եւ արտագաղթին հանդէպ... ես մեծ վախ ունիմ որ մեր թշնամիները, ուշ կամ կանուխ կրնան չատ լուրջ գլխացաւեր պատճառել մեր Հայրենիքին...:

ՑԱՒԱԼԻ Է ԸՍԵԼ

Բայց տեսէք թէ մենք ինչ սին բաներով կը զբաղինք, երբ թշնամին, ոչ միայն ամէն օր մարտահրաւէրներով արթուն կը պահէ իր մոլեռանդ երիտասարդութիւնը, այլեւ իսկապէս կը զինուի, մեծամեծ գումարներ ծախսելով, մեր 9479 զեռերով եւ դեռակներով ոռոգելով իր դաշտերը եւ յատեցնելով իր ամէն որ աճող ժողովուրդին ծարաւը, մինչ մենք կը չարունակենք տուրքերով ճղմել դիւղացին որ ամկարող կը դիտէ թէ ինչպէս իր հայրենի լեռներէն հոսող զուլալ ջուրերը կ'անցնին սահմանը ... առանց օգուտ տալու իրեն...

– Բուսաբանական այդին ալ սկսած ևն քանդել որպէսզի "էլիտար" չէնքերու նոր հող պատրաստեն ("Ազգ", 02·03·06):

– Երիտասարդները քննադատում են ապազգային, հակաղաստիարակչական եւ դռեհիկ հեռուստաեթերը ("Ազգ", 02·03·2006):

– Տնտեսագիտական համալսարանի ռեկտորն ընտրուեց միաձայն (զարաբաղցի է) ... 6 թեկնածուներից 5-ը քաչուեր են... (հրաշալի՛ ընտրութիւն) ("Ազգ"):

– Գողերը գիտական օճախները չեն խընայում ("Ազգ", 02·03·06)...

– Սահմանադրական դատարանի նախագահն ու միւս անդամները անխոով հետեւում էին թէ ինչպէս է հայրենի կառավարութիւնը փիզիքական ուժի գործադրմամբ Երեւանի բնակիչներին զրկում սեփականութիւնից: ("Հայկական ժամանակ", 02·03·06):

– Հայրենի հեռուստաեթերը ամէն Ամուսնոյ օր աղբ է մատուցում մեզ՝ ամենատարբեր շոու ծրագրերի, հիմնականում կասկատած աղճատուած հայերէնով դովազդներ... ("Հայոց աշխարհ", 02·03·2006):

– Ցաջորդ տարի կայանալիք խորհրդարանական ընտրութիւններից առաջ նորաստեղծ կուսակցութիւններ են բուսնում ... ("Հետաքննութիւն", 02·03·2006):

– Եհովայի վկաները չատացել են 5%ով ("168 ժամ", 02·03·06):

– Պետական կարիքների անուան տակ վտարուելու հերթը Բիւզանդի 83 հազգէի բնակիչներինն է... ("168 ժամ", 02·03·2006):

– Վինետկաների չուկան մոնոպոլիզացում է... ("168 ժամ", 02·03·06):

– Հայկական լրատուամիջոցները կարեւորում են մանրախնդիր ներքաղաքական հարցերը... դուրս են մնում ազգային խնդիրները ("Ազգ", 01·03·06):

– Երեւանում պիցցան՝ "Շահ", խորովածը "Սուլթան", խնձոյքի սրահն էլ՝ "Ամիրա պալաս" չլինի, կեանքերնիս կ'երբեմ ծուռ կ'ընթանայ, ոգիներից էլ Աստուած չանի, յանկարծ կ'օտարանայ... ("Ազգ", 01·03·06):

– Էս երկիրը պատգամաւորների ու պաշտօնաւորների երկիր ա. առաջինները ինչքան ասես վող ու չանք թափում, որ նըստեն պիւտճէի ու արտօնութիւնների վրայ ու վերեւից ուրախանան. երկրորդները ձեւ են թափում, թէ աշխատում են, ու մնացած արտօնութիւնները իրար մէջ բաժանած՝ տեսադաշտը իրենք իրենց մէջ սահմանափակում... ("Փակափիծ", 01·03·06):

– Շուրջ մէկ ամիս է "Զուարթնոց" օդակայանի նոր տերմինալի չինարարութեան վրայ աշխատում են նաեւ Թուրքիայից ժամանած մասնագէտներ... թըռւով 12 հոգի... ("Հայկական ժամանակ", 01·03·06):

– Հայաստանում կոռուպցիան ինստիտուտ է: Այս եզրայանգմանն է եկել Պետ. Համալսարանի Սոցիոլոգիայի ֆակուլտետի դասախօս, Բագրատ Յարութիւնեանը: Նա երէկ ներկայացրեց իր դիսերտացիայի թեման՝ «Կոռուպցիան կրթական համակարգում» ("Առաւօտ", 04·02·2006):

Հրաշալի՛ եզրակացութիւն... եւ ի՛նչ ոսկեղենիկ հայերէն...:

ԱՌԱՆՑ ԽՕՍՔԻ...
ՁԻՆԱՐԷՆ ԿԸ ՀԱՍԿՆԱ՞Ք...

Թիւ 1· Ցայտարարութիւններ գնանշման ձեւով գնումներ կատարելու մասին.

Գնանշման հարցման ծածկագիրը՝ ՀՊՃՀ-

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀԻՄՆՈՒՄԻ 100-ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԻԻՆ՝ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՂԹԱՆՔՈՎ

ՀԱՅԿ ՆԱԳԴԱՇԵԱՆ

Հայ մամուլին տրուած պաշտօնական հաղորդագրութենէ մը տեղեակ եղանք, որ Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնական վարչութիւնը 2006 Յունուար 26ի նիստին "նկատի առնելով տեղական պահանջքը, որոշեց երկրորդական վարժարան մը հիմնել Գալիֆորնիոյ Փասատենա քաղաքին մէջ: Նորահաստատ կրթարանը, որ պիտի ծառայէ նոր սերունդի (նաեւ) հայեցի դաստիարակութեան անժամանցելի նպատակին, կեանքի պիտի կոչուի յառաջիկայ տարեշրջանին՝ Սեպտեմբեր 6ին":

(Այստեղ անմիջապէս աւելցնենք թէ այս նախաձեռնութեան առիթով Մելգոնեանի փակումը "մէկի դէմ մէկ"ի առեւտրական հաշիւով արդարացնելու եւ կատարուած իրողութեան տեղ անցընելու միտում մը կայ՝ սխալ եւ ցաւալի մօտեցում է: Բայց կը յուսանք որ այդպէս չէ):

Ազգօգուտ հոյակապ նախաձեռնութիւն մը՝ որուն համար ջերմ գնահատանքի արժանի է Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնական Վարչութիւնը: Հայկական բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հիմնումի 100ամեակին առթիւ աւելի մեծ

ԱՊՁԲ 11 պատուիրատուն՝ Հայաստանի Պետ. Ճարտարապետական Համալսարանը, յայտարարում է գնանշման հարցում:

Գնանշման հարցումում յաղթող ճանաչուած մասնակցին սահմանուած կարգով կ'առաջարկուի կնքել «ՀՊՃՀ-ի կարիքների համար չինարարական ներկերի գնման պայմանագիր»:

Գնման առակայ է հանդիսանալու Հայաստանի Պետական Ճարտարապետական Համալսարանի կարիքների համար ուսանողական սնունդ ստորաբաժանման կարիքների համար չինարարական ներկերի ձեռքբերումը. գնումները ֆինանսաւորելու է ՀՊՃՀ-ի 2006թ. միջոցների հաշոյն... եւլն... եւլն... ("Հայաստանի Հանրապետութիւն"):

Թիւ 2· Ցայտարարութիւն սոցիալական պաշտպանութեան ոլորտի կառավարման ծրագիր.

ՀՀ Ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարութեան արտասահմանեան Ֆինանսական ծրագրերի կառավարման կենտրոնը յայտնում է որ Համաշխարհային Բանկի կողմից Ֆինանսաւորուող սոցիալական պաշտպանութեան ոլորտի կառավարման ծրագրի շրջանակներում տեղեկատուական հոսքերի կորպորատիւ ցանցի տեխնիկական առաջադրանքի մշակման համար յայտարարում է մրցոյթ խորհրդատուական ընկերութիւն ընտրելու... եւլն... եւլն ... ("Հայաստանի Հանրապետութիւն"):

Թիւ 3· Մէկ այլ որոշմամբ «ՀՀ Ֆինանսների եւ էկոնոմիկայի նախարարութեան աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկի Ամասիայի տեղական գանձապետարանի բաժնի Հայաստանի Հանրապետութեան Շիրակի մարզի Ամասիա գիւղում գտնուող 115 քմ. ընդհանուր մակերես ունեցող չէնքից 48 քմ. մակերես տարածքը յետ է վերցուել եւ ամրացուել «Հայաստանի Հանրապետութեան ազգային վիճակագրական ծառայութեան աշխատակազմ» պետական կառավարչական հիմնարկին Շիրակի մարզային գործակալութեան Ամասիայի տարածքային բաժնի գործունէութիւնը... եւլն... եւլն... ("Հայաստանի Հանրապետութիւն"):

ՏՈՒԳԱՆՔԻ ԽՈՒՍԱՓԵԼՈՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ "ՎԱՐԵԱՆԴ"

Միայն 2005-ի ընթացքին "լեռուլ մասին" օրէնքը խախտողները 5·500·000 ըմբամ տուգանքի ենթարկուած են եւ սակայն կացութենէն բան չէ փոխուած, կ'ըսէ Մ.Իրպոյեան·

Օրէնքին համաձայն եթէ երեք օրուան ընթացքին խախտումը վերցուի, պատիժ չեն ենթարկուիր:

Շատեր այդ ընթացքին արդիլուած ցուցանակները կը հանեն, քննիչներու հետաքրքրութիւնը հազիւ առած՝ կրկին օտարալեզու դովազդները կը գետեղեն... անպատիժ:

Ըսէք խնդրեմ, այսպէս հանճարեղ ժողովուրդ ո՞ւր կրնաք գտնել...

այս նախաձեռնութեան եռին եթէ Մելգոնեանի փակումը "մէկի դէմ մէկ"ի առեւտրական հաշիւով արդարացնելու եւ կատարուած իրողութեան տեղ անցընելու միտում մը կայ՝ սխալ եւ ցաւալի մօտեցում է: Բայց կը յուսանք որ այդպէս չէ):

Ազգօգուտ հոյակապ նախաձեռնութիւն մը՝ որուն համար ջերմ գնահատանքի արժանի է Հ. Բ. Ը. Միութեան կեդրոնական Վարչութիւնը: Հայկական բարեգործական Ընդհանուր Միութեան հիմնումի 100ամեակին առթիւ աւելի մեծ Միասն Ազատ, Անկախ եւ Միացեալ(*) Հայաստանի մէջ:

ՏԱՒՆ ԶԳԱՑՈՒՄՆԵՐ

Ձեմ կարծեր որ որեւէ օտար կարենայ ունենալ այն զգացումները զորս Հայ մը յատկապէս ես, կ'ունենամ ամէն օր, ամէն վայրկեան: Կան այնպիսի բուռն եւ զժուար պահեր որ կ'ուզեմ հեռանալ, փախչիլ երկրէն... որովհետեւ սկսած եմ սիրահարիլ անոր, սկսած են նոյնիսկ առարկայական կարծած դատողութիւնները զգացական դառնալ, կորսնցնել իրենց բնական, չէզոք մարզու չափանիշները եւ գտնուորուիլ քաղցրութիւն բուրող զոյգ զգացումներով: Անբացատրելի պայքար մըն է որ ամէն օր կը բռնկի մէջս ի դիմաց այնքան ցայտուն անիրաւութիւններու, առօրեայ կեղծիքներու, միակողմանի որոշումներու, զլանական նայնակումներու, անխոհեմ արհամարհանքներու որոնք կրնան եւ սկսած են ներքին, ազգամիջեան տեղութիւններ ածել բնակչութեան մէջ եւ լաւ բան չեն խոստանար. միւս կողմէ երբ մտնես թատրոն մը ուր Պարոյր Սեւակի երկերէն ներշնչուած "Անվերջ վեադարձ" կը ներկայացուի եւ ապա նստիս Սարմէն Խանդիկեանի պէս հրաշալի անձի մը հետ տուրճ խմես, երբ հիացած ես իր պատրաստած դերասաններով եւ իր "դրամատիկական թատրոնով", կամ ներկայ ըլլաս Պետական Փիլհարմոնիկի նուագախումբին ուր դիտավարժ բարձր մակարդակի երաժիշտներ կը նուագեն Մոցարթի Առաճիօ եւ Ֆուկա, Խաչատուրեանի դաշնամուրի համերգը եւ Պրամսի թիւ 2 համանուագը... ուզես չուզես կը մոռնաս առաւօտեան տեսածներդ ու կարդացածներդ եւ կրկին չորցած աչքերդ կը խոնաւնան եւ քարացած սիրտդ կը կակուղնայ:

Կը յիշեմ մայրս եւ մանկութիւնս: Զար չէի բայց չատ չարաճճի. օր չէր անցներ որ իմ համբերատար անուշիկ մօրս յորդորներուն եւ յանդիմանութիւններուն չարժանանայի... Անմարդաբնակ էր զբեթէ մեր փողոցը ու կը սիրէի գնդակով բոկոտն խաղալ ընկերոջս հետ, առանց չատ ուշադրութիւն դարձնելու մօրս դիտողութիւններուն...: Ամէն օր ինք պիտի պատրաստէր տաք ջուրը, լուսր եւ սրբէր փոշիները... երբ յոգնած, խառնակ մազերով գլուխս բարձին դրած մո՛ւչ-մո՛ւչ քնանայի, կը զգայի որ գուրգուրոտ բազուկներ գլուխս գրկած համբոյրներով կ'ողողէին զիս փաղաքշական այնպիսի քաղցր, գինովցնող նախադասութիւններով որոնց դիւթանքը միայն հարազատ մայր ունեցողը կրնայ զգալ...:

Կարծես ես զարճած եմ պիտողութիւններ ընող այդ մայրը որ իր չարաճճիութիւններ ընող զաւակներուն գլուխը դիրը կ'առնէ ու համբոյրներով կ'ողողէ ամէն գիշեր... առաւօտները անոնք կը զայրացնեն զինք իրենց չարութիւններո՛վ:

ՅԻՊ

(*) Միացեալ՝ ո՛չ Արեւմտեան Հայաստանի, այլ՝ Ղարաբաղի:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, փետր. 25ին, տեղի ունեցած է ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ վարժարանի տարեկան ճաշ – ժողնակատարութիւնը: Ցայտազրի բացումը կատարած են Սօսի Պետիրեան եւ Վազրիկ Շարապխանեան անդլերէն եւ հայերէն լեզուներով: Ապա առած է ուսումնական մարմնի ատենապետ Ցարութիւն Շիթիլեան, որ անդրադարձած է վարժարանի կրթական եւ նիւթական կացութեան եւ ընդգծած է մանկապարտէզի ծիլ դասարանէն մինչեւ աւարտական 12րդ դասարանին 375 աշակերտներու տրուած մայրական եւ հարազատի դաստիարակութիւնը, որպէսզի աշակերտները մեծնան հայեցի չունչով եւ նկարագրով: ՀՕՄ-ի "Ռուբինա" մանաճիւղի ատենապետ Լօրա Մալէեան խօսք առնելով չեչտած է ՀՕՄ-ի ազգային ընդհանուր եւ մասնաւորաբար կրթական առաքելութիւնը եւ յայտնած թէ մանաճիւղը իր տարեկան յատկացումը 25 հազար տոլարէն կը բարձրացնէ 40·000 տոլարի: Գեղարուեստական բաժինէ մը ետք, խօսք տրուած է "Պապայեան" մանկապարտէզի եւ "Գոլոլեան" նախակրթարանի փոխ-տնօրէնուհի Տիանա Հանըմեանի, որ անդրադարձած է կրթական իր բազմամեայ ջրջանին: Միջնակարգի եւ երկրորդականի փոխ տնօրէնուհի Արփի Աճէմեան խօսած է վարժարանի կրթական մակարդակին մասին: Մեղրիկ Ծ. Վրդ. Բարիքեան չնորհաւորած է վարժարանին 27րդ տարեդարձը եւ ջրջանաւարտներու 20րդ եւ 10րդ տարեդարձները: Աւարտին, Ցարութիւն Շիթիլեան բացուած յայտարարած է հանգանակութիւնը եւ հաւաքուած է 254 հազար տոլար:

նուէր մը չէր կրնար լինել Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայ ղեկավարութիւնը հայ ժողովուրդին: Այս նախաձեռնութիւնը կ'ապացուցէ նաեւ որ Հ. Բ. Ը. Միութեան հետապնդած կրթանուէր քաղաքականութիւնը տակաւին այժմէական է եւ կը շարունակուի:

Անդաւատութեան ու գնահատանքի մեր զգացումները անխտիր չեն մնար սակայն՝ զուգահեռաբար եւ անխուսափելիօրէն մտաբերելով, որ նոյն կեդրոնական վարչութիւնը փակել որոշած է ուրիշ հայեցի կրթարան մը՝ Սփիւռքի մեծագոյն եւ ամենավատահաւատ Մելգոնեան Կրթական Հաստատութիւնը, որուն ութսունամեայ ազգօգուտ ծառայութեան արգասիքը վայելած է ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ Սփիւռքի հեռաւոր անկիւնները մինչեւ հայրենիք:

Հարիւրամեակի տօնական այս օրերուն քնաւ փափաքելի չէր հին վէրքերը դրգռելով դարձեալ անդրադառնալ Մելգոնեանի մասին տրուած դատապարտելի որոշման: Հայ ժողովուրդը եւ հայ մամուլը արդէն բուռն կերպով զբաղեցան այս հարցով, ջախջախիչ մեծամասնութեամբ սխալ գտնելով Մելգոնեանի փակման որոշումը, որուն հետեւանքով անհաճոյ դէպքեր ու վերիվայրումներ տեղի ունեցան Հ. Բ. Ը. Միութեան ու յարակից կազմակերպութիւններու եւ համակիր զանգուածներու կեանքին մէջ, հարցը հասնելով մինչեւ դատարան:

Հիմնուելով Փասատենայի մէջ նոր վարժարան մը բանալու որոշման ստեղծած դրական տրամադրութիւններուն վրայ, հիմնուելով մանաւանդ Հ. Բ. Ը. Միութեան հարիւրամեայ կրթական ծառայութեան ստեղծած աւանդութեան վրայ, ցանկալի պիտի ըլլար որ Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայ ղեկավարութիւնը վերաստեսութեան ենթարկելով իր տուած որոշումը, ընթացք տար Մելգոնեանի առաքելութեան չարունակման, նոյնիսկ աւելի խոր վստահութեամբ ու հաւատքով, քանի որ Կիպրոսի Եւրոպական Միութեան մաս կազմելովը նոր առաւելութիւններ կու գան աւելնալու Մելգոնեանի տալիք ուսման ու վկայականին վրայ:

Անտեղի եւ անհիմն չէ յուսալ որ նոր ղպրոց մը հիմնող Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայ ղեկավարութիւնը կրնայ գիտակցիլ նաեւ հինին պահպանման անհրաժեշտութեան, մանաւանդ որ դատական գործին ընթացքը ցոյց կու տայ, թէ կիպրական արդարադատութիւնը ճիշդ չի նկատեր Մելգոնեանի փակումը:

Այս լաւատեսութեամբ ու բարեգործական ազգանուէր գործունէութեան մասին խոր հաւատքով, եւ փառապանծ Հարիւրամեակի նախօրեակին, ջերմօրէն կը չնորհաւորենք Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան համազգային մեծ ընտանիքը, անոր վերելքին ծառայած բոլոր հաւատաւորները, ինչպէս նաեւ բոլոր ժամանակներու եւ բոլոր մակարդակներու անոր ղեկավար մարմինները:

Հ. Ն.

Փետրուար 25

ՕՐԱԻԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

Ո՛ՒՐ ԵՆ ԻՐԱՔԻ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

"Իրաքը իր բռնակալէն փրկելու", "ժողովուրդին ժողովրդավարութիւն նուիրելու" ամերիկեան պատրուակներով բացուած պատերազմը բռնակալութեան ջրջանի զոհերէն բազմապատիկ աւելին արձանագրած է արդէն. ամէնօրեայ մեռելաշէնրուս, վիրաւորներու թիւերը, քանդումներուն լուրերը, այլեւս ընթացիկ բաներու կարգը անցած են. ո՛չ կը զարմացնեն, ո՛չ հակազդեցութեան կը մղեն: Ու ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու, հասարակաց թշնամիին դէմ պայքարի անկարողութիւնը կը մղէ ներքին հակամարտութեան: Այսօր Իրաքի բազմատարր ժողովուրդը վերածուած է անթիւ խումբերու, մասնիկներու եւ ամէն մէկը թշնամի է ուրիշի մը. կը քանդէ, կը սպանէ:

Կացութիւնը գրիչ չարժելու մղած է չատ մը արաբ լրագրողներ, յատկապէս Սամարայի չիիական մզկիթին գմբէթին քանդումէն ետք: Կացութիւնը Լիբանանի պատերազմին հետ բաղդատողներ կան որոնք այդ մէկը տասն անգամ նախընտրելի կը նկատեն:

Ալ-Քուդս Ալ-Արապի թերթին մէջ Ա. Նասէր այդ մասին լուրջ մտահոգութիւն յայտնած է ու օգնութեան կոչ կ'ուղղէ իրաքցի մտաւորականներուն որ ասպարէզ իջնեն, ճակատ բանալու գրաւումին, դաւանամոլութեան, յետադիմութեան, պատեհապաշտութեան դէմ:

Ան ականատես եղած է լիբանանեան պատերազմին ալ. կ'ըսէ թէ կարմիր գիծեր ունէր ան զորս ոչ ոք կը համարձակէր բռնաբարել: Առաջին չրջանէ մը ետք վերջ տրուած էր կրօնական դաւանանքի նկատումով կատարուած սպանութիւններուն: ՊԱԿ-ի հակակշռին ենթակայ գիւղերու քրիստոնեաները այդպէս փրկուած էին: Մտաւորականներէ սպանուողներ եղան, բայց պատճառը իրենց պատկանելիութիւնը չէր: Լրագրողները ազատ էին իրենց գործունէութեան մէջ. իսկ անոնցմէ առեւանգուողներուն պարագաները կարգ չունէին իրենց ինքնութեան կամ գրածներուն հետ: Մինչդեռ Իրաքի մէջ այսօր Իրաքցի չկայ. կան չիիներ, սիւննիներ, Արաբներ, Քիւրտեր, Թիւրքմէններ, Ասորիներ, եւլն.: Մասնատումը բազմաբնոյթ է եւ ընդհանուր: Կրօնական պարագրուխներու կողքին ցեղախումբերը խօսքի տէր դարձած են:

Մտաւորականներու չրջանակն ալ տարբեր պատկեր չի պարզեր: Շատ-չատերու արդիականութեան ջնարակները չուտով կրթափին ու ինքնութենական նախնական անդրադարձներ ի յայտ կու գան: Գրական սալոններու մէջ բանաստեղծ Սաատի Եուսէֆի արաբական գրականութեան մէջ ունեցած դերը չէ որ կը հետաքրքրէ, այլ անոր դաւանական պատկանելիութիւնը: Հարց կը տրուի թէ 1964ին մահացած բանաստեղծ Շաքիր Ալ-Սայյապ իսկապէս սիւննի՞ էր, կամ 1997ին մահացած ուրիշ մը՝ Ալ-Ճավահարին չի՞ էր:

Ա. Նասէր կ'ըսէ թէ պինք գրելու մղած է իրաքցի լրագրող Ա. Պահճատի սպանութիւնը որ մաս կը կազմէր Սամարայի գմբէթին քանդումին յաջորդած վրէժխնդրական արարքներուն: "Մենք դանիական թերթին դէմ գայրոյթ կը յայտնենք, իսլամը ծաղրելուն պատճառով, մինչ այդ Իրաքի մէջ մահմետականներ իրար կը սպաննեն" կ'ըսէ ան: Ապա հարց կու տայ թէ ո՞ւր են իրաքցի մտաւորականները: Ժամանակը հասած կը նկատէ որ անոնք իրենց ձայները բարձրացնեն "Ո՛չ" լսելու համար դաւանամոլութեան, ճիհատականներուն, բոլոր բաժանարարներուն: Կը յիշեցնէ թէ Իրաք այն երկիրն է որ մշակութային ու արուեստի արդիականութիւնը բերաւ արաբական աչխարհին:

ՔԱՂՀԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՀԱՍԿ

Պաշտօնական ամսագիր
կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն
Կիլիկիոյ

Թիւ 9–10 եւ 11–12

Անթիլիաս (Լիբանան)

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Ջիւրտ հրոսակները չատ ու չատ անգամներ վար իջան, միշտ կողոպտելով: Երրորդ անգամուն տարին գեղեցիկ լըւացարարուհիները իրենց կառքով միասին: Պառաւ Սրբուհին անէծքներու այնպիսի չարան մը ուղղեց անոնց, որ զափքիէ մը լռեցնելու համար գլուխը չախչախեց քարով մը, անոր վրայ նստելով ութերորդ օրը:

Բայց այս ժամանակաշրջանը բաւական եղաւ որ Հռիփսիմէ, երիտասարդ հարսը, կարենայ ոտքի ելել ծննդաբերութենէն եւ տեսնել իր փոքրիկին մահը. որ իբրեւ արհամարհանքի նշան մը տիրապետողին դէպի ենթարկուածները, տունին մը վրայ անցուցած էին զայն: Բայց Հռիփսիմէ գոցեց աչուկները իր փոքրիկ Վարդանին եւ տեսաւ անոր գուարթ հոգին որ տատամսոտ թափ տալով կը փորձէ իր նոր թեւերը: Սյն տաեն խնդրեց իրմէ որ երկընքի ընդարձակ դաշտերէն, ուր ոչ անօթութիւն կայ ոչ ալ ցաւ, վար նայելով բորոտ եւ աւերակ երկրին վրայ, պաշտպանէ զինք:

Եւ Հռիփսիմէ պիտի վերապրի, մտածելով իր ամուսնոյն մասին: Շատ տարիներ վերջ պիտի գտնէ զինք եւ ուրիշ զաւակներ պիտի ունենան (իսկապէս լաւ վերջացած միակ պատմութիւնն է ասիկա որ աղջնակը կը յիշէ Մուսա Տաղի արկածախնդրական հերոսամղէին հետ, զոր մէկ չունչով կարդաց ամառ մը երբ տասնըչորս տարեկան էր):

Զափքիէները չատ ու չատ անգամներ կատաղօրէն կը վարուէին, խուզարկելով բոլորը, գտնելու համար դրամ, պահուած ոսկիներ եւ զոհարեղէններ (առաւաթլական "Հայերու ոսկին" որուն մասին մինչեւ հիմա կ'առասպելաբանեն Անատոլուի մէջ, եւ հովիւները կը խօսին թաքնուած գանձերու մասին): Նախ տէր դարձան տուրճին, յետոյ դրամին, զոհարեղէններուն: Գտան անոնց թաքստոցները մարգերու հիւսքերուն, փէշերուն տակ, քուրջերուն մէջ:

Պզտիկները մեռցուցին, կիները բռնաբարելէն, պզտիկ եւ երիտասարդ աղջիկները տարին իրենց հեռաւոր հարէմներուն համար: Տարիքոտ անձերը մի առ մի մեռան մելամաղձոտութենէ, հիւծումէ, անօթութենէ: Ապա ամէն օր քիչ առ քիչ առին ինչ որ կար. տապակները, ծածկոցները, խեղճ այծերը որոնք այլեւս կաթ չէին տար եւ Վերոնի անգլիական պիսքոփոսները, վրանի կերպասները եւ գլխարկները:

Երբեմն երբեմն կտոր մը հաց՝ վերէն նետուած, ինչպէս չուներուն: Երբեմն աղբիւրէ մը քիչ մը ջուր: Հայերը միշտ յետոյ պէտք է խմեն, զափքիէներուն ձիերէն վերջ, իրենք ալ անոնց պէս ծռած չորս տոքի վրայ, զինուորներու խումբին պոռչտուքին մէջ որոնք կը զուարճանան, երբեմն կրակելով մէկու մը ծոծրակին, միայն տեսնելու համար ջուրը որ կը սկսէր կարմրիլ:

Կիսամերկ, աղտոտ, հիւանդոտ, անօթի, արեւէն չլացած, մազի կեղտոտ հիւսքերը որեւէ կերպով կապուած, պատրուտած հագուստներով, քուրջի կտոր մը գլխուն վրայ՝ հայ մայրերը քալեցին, դիւղէ դիւղ, բորոտներու պէս, ժանտախտաւորներու պէս, հեռու պահուած՝ ճամբու վրայի քաղաքներէն, գետին կը պառկէին առանց գիտնալու թէ ուժը պիտի ունենա՞ն կրկին կանգնելու, այդ մոայլ, այդ տխուր վաղորդայնին, առանց յոյսի եւ առանց արդիւնքի, դժբախտութեան կախարդանքին տակ, քալելով յառաջ, առանց գիտնալու այլեւս ինչո՞ւ, բացի այն նախնական, անասնական պահանջքէն, զոր կը զգային դիւները պահելու իրենց զաւակներուն քովը:

***

Քալելու ժամանակ Շուշանիկ չարունակ տենդօրէն կը մտածէ: Նորանոր մբտատանջումներ եւ վերապրելու մտածումներ են միշտ, ամէն մէկ օրուան հորիզոնին սահմաններէն ներս (եւ իր կոշտացած, ուռած ձեռքերը կը սահին չարունակաբար դէպի թանկագին քարեբուն խորունկ տոպրակը, զոր կը չօչափեն մոլեգին): Քիչ մտասեւեռումներ որ միշտ ծայրէն կը սկսին. հաչուել եւ կըրկին հաչուել իր փոքր ժողովուրդը, պահել պզտիկները Աղնիւին, Վերոնին եւ Խոհարարուհի Արաքսիին միջեւ, հսկել Մատամ Նուարդին վրայ որ ինքզինքը կը քաչկռտէ մունջ զարմանքի մը մէջ, կարծես մեղադրելով միւսները այս եղելութիւններուն համար. ինք՝ խոհեմ եւ հեռատես կին, որ Համբարձումին ինը զաւակ նուիրեց, եւ իրաւունք պիտի ունենար իր անկողնին մէջ մեռնելու, յարգուած, կարեւոր թաղում մը ունենալու. գրեթէ այնչափ որչափ իր ամուսինը ունեցաւ:

Այս փառաւոր թաղման մասին զոր պիտի ուզէր ունենալ, ակամայ սաստիկ հեգնանքով Նուարդ կը չարունակէ ինքն իրեն խօսիլ: Եւ կարծես ուրիշ ոչ ոք կը ճանչնայ այլեւս: Անզուսպ կորով մը, մոայլ եւ գայրացկոտ, առաջ կը հրէ իր գէր, ամէն կողմէ թափող մարմինը, գրեթէ առանց անանելու: Վերոն միակն է որ ամէն իրիկուն կը մօտենայ իրեն եւ ջուրով թրջուած լաթով մը կը խնամէ զինքը:

(Շար. 61)

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15.–
ԺԷ. օր Մեծ Պահոց

Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 19.–
Դ. կիրակի Քառասնորդաց – *Տնտեսին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22.–
ԻԲ. օր Մեծ Պահոց: ՄԻՋԻՆՔ

Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26.–
Ե. կիրակի Քառասնորդաց – *Դատաւորին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

⁂

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17.–
ԺԹ. Օր Մեծ Պահոց

Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.–
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց

Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն

Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

⁂

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի դիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շքեղական հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45–ին:

⁂

ՀԱՐԱԽԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17.30ին

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15
Ս. Գէորգ եկեղեցի (Սէն – Լու)
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆԾ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի (Զօմոն)
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԾ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

La
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

organise

UNE

Conférence-débat

LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN

par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)

Vendredi 17 mars
à 19 heures

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «ASTRIG» d'Arnouville

Dîner - Dansant

La Croix Bleue des Arméniens de France section **«ASTRIG»** d'Arnouville organise un dîner dansant

le samedi 11 mars

à l'Espace AZNAVOUR à Arnouville
La soirée sera animée par
Adiss HARMANDIAN

Réservations
aux numéros suivants :
01 39 87 08 73 ou **01 39 85 12 35**

□

VIENNE
Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au 04. 74. 53. 43. 80 de 14h à 19h.

□

Լ Ի Ո Ն

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22

ՄԻՋԻՆՔ

Այս ժողովրդական աւանդութիւնը շարունակելու նպատակով Կապոյտ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղը Մարտ 22ին, պատարագէն վերջ ժամը 12.30ին, եկեղեցիին կից "Կարպիս Մանուկեան" սրահին մէջ ճաշ մը կազմակերպած է:

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:

Արձանագրութեանց համար հեռաձայնել՝ 04. 78. 45. 17. 55:

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème

Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale ordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:
Le Dimanche 26 Mars 2006 à 19h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :
1 - Election des délégués diocésains conformément à l'article 7b.6 des statuts modifiés et harmonisés.
2 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Մարտ 16,
ժամը 20.30ին

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՂԼԻՍՔ՝ ԻՐ ՀՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՄԲ ՈՒ ՉԵՂԵՄԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀ

Քրիստոնեական, Ուսուցիչը,
Զօրավարը

կը ներկայացնեն՝
Արտաշէս Ոսկանեան
եւ կարէն Սիմոնեան

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Մուտքը ազատ է —

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

Les activités du mois de Mars

Direction : KHATCHIG YILMAZIAN

CONCERT EXCEPTIONNEL DES JEUNES VIRTUOSES D'ARMENIE «LES NOUVEAUX NOMS»

à l'Abbaye de Saint Victor, Rue Sainte — 13007 Marseille
Jeudi 23 mars à 20 heures 30

Cello — piano — duduk — saxophone — chevi — clarinette.
Au programme : **Bach — Chopin — Liszt — Mozart — Khatchatourian — Komitas.**

— P. A. F. 10 Euros —
Réservation : Tél. : 04.91.77.84.70 (339 avenue du Prado — 13008 Marseille)

LE COLLECTIF VAN, LA JAF, L'UCFAF, L'UGAB, L'ASPA ET LES AMIS DES NAM
avec le soutien du CCAF, de la Communauté chypriote de France, de Mémoire 2000, de SFA et de J'accuse
APPELLENT A UN

RASSEMBLEMENT

DEVANT L'AMBASSADE D'ALLEMAGNE LE 15 MARS A 18h30
Pour Protester contre les commémorations à Berlin en hommage à TALAAT PACHA, ordonnateur du génocide des Arméniens
13/15 avenue Franklin D. Roosevelt — 75008 PARIS
Métro : Ligne 1 et 9,
Station : Franklin D. Roosevelt (en bas des Champs-Elysées)

⁂

LE COLLECTIF VAN / VALENCE
appelle également à une manifestation de protestation
le mercredi 15 Mars à 18h30
Préfecture de la Drôme, 3 Boulevard Vauban — 26030 VALENCE CEDEX 9

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 14
MARDI
14 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·411

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·411

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՎԻԼԼԸՓԷՆ ԶԿՐՑԱՒ ՀԱՄՈԶԵԼ

ՀԱԿԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ ԲԱՑԱՍԱԿԱՆ Է ԵՒ ՑՈՑՑԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

Շաբաթավերջը բաւական տագնապալի բնոյթ ունէր: Ուրբաթ, Մարտ 10ի վիճեզրը ուսանողներ և անկասկած այլ տարբեր թալանի տուած էին Սորպոնը, մինչ առաւօտեան 4ին, ապահովութեան ուժերը կը միջամտէին եւ կը պարպէին համալսարանը: Կային նաեւ վիրաւորներ երկու կողմերն ալ: Ոստիկանական այս միջամտութիւնն ալ կը դատապարտուէր: Վայրը խորհրդանշական բնոյթ ունէր եւ ոմանց կը յիշեցնէր 68 Մայիսը: Ամէն պարագայի մէջ, Ն. Սարքոզի կը ստիպէր ժամ առաջ վերադառնալ Մարթինիքէն, այսինքն 24 ժամով կանխել իր վերադարձը: Սորպոն չաբթուան մը համար փակուած էր:

Կը սպասուէր Տոմինիք տը Վիլըփէնի յայտարարութիւններուն կիրակի իրիկուն հեռատեսիլի Ա. կայանի լուրերուն ընթացքին: Նախարարապետը յամառեցաւ եւ յայտնեց թէ եթ չառներ Սէ. փէ. Ը.ն (Առաջին Աշխատանքի Պայմանագրութիւն), բայց բարեփաւումներ կը կցէ եւ կը ջանայ համոզել որ լաւագոյն միջոց մըն է երիտասարդներու գործազրկութեան դէմ: Տ. տը Վիլըփէն կը պնդէ՝ օրէնքը որ քուէարկուեցաւ պիտի գործադրուի: Կը յայտարարէ որ պատրաստ է բանակցելու եւ իր օրէնքին կը կցէ քանի մը բարեփաւումներ, այսինքն որոշ եռաշխատութիւններ. – ա) Երիտասարդին կրնայ ընկերանալ խորհրդատու (tuteur) մը, այլ խօսքով տեսակ մը հովանաւորող, որուն կրնայ ընել բոլոր հարցումները. բ) Այն պատանին որ ամբողջ կը դրուի երկու տարուան փորձի իր չրջանին ընթացքին, յաւելեալ դուռմար մը պիտի ստանայ երեք ամսուան ընթացքին, գործազրկութեան գումարէն վար, եթէ պատրաստութեան չրջան մը բոլորէ. գ) Սէ. փէ. Ը.ն գնահատումի ենթարկել ամէն վեց ամիսը անգամ մը: Հուսկ, նախարարապետը Ապրիլին բանակցութեան նստելու պատրաստ է կողմերուն հետ:

Բացի ԻԻ. ԷՄ. փէ.էն բոլորը դէմ են եւ նախատեսուած ցոյցերը կը բազմանան (Երեքշաբթի, Մարտ 14, Հինգշաբթի, Մարտ 16, Շաբաթ, Մարտ 18): Ընկերվարականներուն համար, տը Վիլըփէն կը յամառի իր սխալին մէջ: Բանբերը կը յայտարարէ՝ "չուզեց լսել ոչ ալ հակըառակ արտայայտուած բարկութիւնը եւ յանձն կ'առնէ աւելի լարուած կացութիւն մը ստեղծել երկրին մէջ": Ուսանողական չրջանակներու համար, ինչ որ նախարարապետը կ'առաջարկէ որպէս յաւելեալ բարեփաւումներ, աչքի փոշի է: Մնաց որ երեք համալսարաններու տեսուչներ դիմած են տը Վիլըփէնի որ անմիջապէս ջնջէ այդ օրէնքը: Այդ համալսարանները են՝ Թուլուզ, Նանթ եւ Նանթէռ:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼաՀէի բանտին մէջ, ուր արգելափակուած էր, մեռած գտնուած է Շաբաթ, Մարտ 11ի առաւօտուն Եուկոսլաւիոյ նախկին դեկավարը՝ Սլոբոտան Միլոսեւիչ, 64 տարեկան: Միլոսեւիչ ձերբակալուած էր եւ Լա Հէյ փոխադրուած 2001 Ցունիսին, այսինքն հոն ուր կը գտնուի Եուկոսլաւիոյ համար Պատժական Միջազգային Դատարանը: Իրեն դէմ կային 66 ամբաստանութիւններ, գլխաւորաբար մարդկութեան դէմ ոճիրի վերաբերեալ (Խրուաթիոյ պատերազմներ 1991–1995, Պոսնիա 1992–1995, եւ Քոսովօ 1998–1999): Մահը հարցականներ ստեղծած է եւ անմիջապէս ձեռնարկուած է դիւաբանութեան մը, քանի Թուլուզրման կասկածներ կային: Դիւաբանութեան արդիւնքը այն եղած է թէ Միլոսեւիչ զոհ գացած է սրտի սուր տարնապի մը, բայց, դեղերու հետքեր ալ յայտնաբերուած են եւ կասկածները չեն վերցած բոլորովին: Պելկրատի մէջ, որոշ անտարբերութեամբ դիմաւորուած է մահուան լուրը, խումբ մը հաւատարիմներ սակայն լրենց ցաւը յայտնած են, չեշտելով թէ միակն էր որ ո՛չ ըսաւ Ամերիկայի:

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ, Մարտ 12ին, յաջորդական ոճրափորձերէ 62 հոգի մեռած է եւ 250 ուրիշներ ալ վիրաւորուած են: Ամէնէն ծանրակչիռ բնոյթ ունեցողները տեղի ունեցած են Պաղտատի չիի թաղամասը՝ Սատր Սիթի: Ոճրափորձերը հետեւանք են թակարդ 6 կառքերու պայթումին, գլխաւորաբար մինիպուսներ, չորս չուկաներու չուրջ: Մէս կոմէ, ամերիկացի պատանդի մը դիակը գտնուած է Պաղտատի մէջ: Թոմ Ֆոքս, 54 տարեկան, առեւանգուած էր 2 Դեկտեմբերին եւ մէկ Անգլիացիի հետ 2005 Նոյեմբերին:

ԼԻՊԵՐՈՈՑ նախագահուհին՝ Էլէն Ճոնսըն–Սիրլիֆ, որ պաշտօնական այցելութիւն մը կը կատարէ Ֆրանսա մեծ յաջողութիւն արձանագրած է եւ ձեռք ձեռք կը քալուի Շիրաքէն Ֆրանսուազ տը Փանաֆիէօ: Նիւթական մեծ օժանդակութեան պէտք ունի իր երկրին համար, որ 14 տարիներու քաղաքացիական պատերազմէն քարուքանդ եղած է:

Ժ.Լ. ՊՈՐԼՕ, աշխատանքի նախարարը ըսած է "Թերահաւատութիւնը անպայման ապուշութեան նշան չէ" եւ ոչ թէ "Թերահաւատութիւնը չի նշանակեր որ ապուշութիւն չկայ" ինչպէս գրած էր Լիպերասիոն (Մարտ 10): Ցաջորդ օրը թերթը վրիպակ մը տպած է, որու մեղք կ'արձագանգենք քանի լուրը տուած էինք (Մարտ 11) Լիպերասիոնը առնելով որպէս աղբիւր:

ՍԻԼՎԻՕ ՊԷՐԼՈՒՍՔՈՆԻ, Մարտ 12ին, կիրակի օր, ձգած գացած է հեռատեսիլի ՌԱՅ 3-ի կայանին սրահը, հարցազրոյցի մը ընթացքին: Իտալիոյ վարչապետը յայտարարած է թէ լրագրողին հարցումները դործին չեն զար եւ հարցազրոյցը կէս ձգած է ու մեկնած: Վարչապետը եւ լրագրողը՝ Լուչիա Աննունցիաթա անդադար իրարու խօսք կտրած են եւ խառնիճաղանճ մը ստեղծած:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ արտաքին նախկին նախարարուհին՝ Սալոմէ Զուրաբիչվիլի, որ պաշտօնազրկուեցաւ 2005 Հոկտեմբերին, Թիֆլիսի մէջ ընդդիմադիր կուսակցութիւն մը հիմնած է՝ "Վրաստանի ուղին" որ թեկնածուներ պիտի ներկայացնէ աշնան տեղի ունենալիք ընտրութիւններուն:

ՄՈՍԿՈՒԱ ջնջած է Ալժերիոյ պարտքը, որ 4,7 միլիառ տոլար էր եւ ատոր փոխարէն Ալժերիա 7,5 միլիոն տոլարի դէնք պիտի գնէ Ռուսաստանէն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ փոխանցման չրջանի վարչապետը՝ Եհուտ Օլմերթ, Մարտ 28ի ընտրապայքարի սկիզբին, Մարտ 9ին եւ 10ին Իսրայէլեան մամուլին պարզած է իր քաղաքականութիւնը գալիք 4 տարիներուն համար: Վճռած է ճշդել Իսրայէլի մնայուն սահմանագլուխները մինչեւ 2010, ընտրհիւ որոնց երկիրը կ'անջատուի պաղեստինեան բնակչութեան մեծամասնութենէն եւ կը պահպանէ Հրեայ լսէն եւ մնայուն մեծամասնութիւն մը: Այս որոշումը կը բացառէ որեւէ վերադարձ 1967ի սահմաններուն, եւ երաշխաւորութիւններ կու տայ Այսրյորդանան հաստատուած 450 հազար իսրայէլացիներուն: Քատիմայի (Շարոնի հիմնած նոր կուսակցութիւնը) պարագլուխը կը խոստանայ նաեւ իր հայրենակիցներուն կուչ էթիոպիի պաղթավայրերու կցումը (Բեթղեհէմի եւ Հեպրոնի միջեւ) ինչպէս նաեւ Արիէլի գաղթավայրին Այսրյորդանանի սրտին վրայ: 3500 ալ բնակութիւն կառուցանել պիտի տայ, ապահովելու համար Իսրայէլի "հողային շարունակականութիւնը": Այս ամբողջ ծրագիրը Համասի նոր ղեկավարին համար "պատերազմի հռչակում է՞":

ՀԱՑԵՐՈՒ ԴԻՈՒԱՆ ԱՌՕՐԵԱՆ

Համացանցի "փանարմէնիան" կայքէջը կը հաղորդէ թէ անցեալ չաբաթ Պաղտատի մէկ չուկային մէջ դործուած ահաբեկչական արարքի մը ընթացքին երկու Հայուհիներ՝ Ռիթա Մարգարեան եւ Սեդա Քասարճեան լրջօրէն վիրաւորուած են: Ինչպէս ամբողջ քնակչութիւնը, հայ դաղութն ալ որուն թիւը 16–17 հազարի չուրջ է, մարդկային ու նիւթական կորուստներ կ'ունենայ: Զանազան ձեւերով մինչեւ հիմա սպաննուած են 18 Հայեր: Վեց ամիս առաջ անհետ կորսուած Վահէ Վարդանեանի եւ Սրա Բուչեանի մասին ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ: Ուրիշ Հայ մը, Ցարութիւն Բաբլանեան յաջողած է առեւանգիչներէն փրկուիլ, 75 հազար տոլար վճարելէ եւք միայն: Նման պարադաներ յաճախադէպ են ու հայ պատանդներ փրկելու համար ալ նուազադոյն երկու հազար տոլար վճարել հարկ կ'ըլլայ:

Իրաքի Հայութենէն պատերազմին ընկերդէն ի վեր երեք հարիւրի չափ ընտանիք տարբեր երկիրներ դաղթած են. նախընտրելին Հայաստանը կ'ըլլայ:

Վերջին չրջանին Իրաքահայեր սպառնական նամակներ ալ կը ստանան, ուրոնցմով իրենցմէ կը պահանջուի "տուրք" վճարել մուճահիտիններուն:

Questions pour un champion

Ֆրանսական հեռատեսիլի Գ. կայանին ամէնէն ժողովրդական յայտագիրն է "Հարցումներ ախոյեանի մը համար" խաղը, որ երբեմն կը յատկացուի Ֆրանսախօսութեան: Այս չարքն է որ սկսաւ Ցորեքշաբթի, Մարտ 8ին և կը չարունակուի մինչեւ Մարտ 18, Շաբաթ օր: Շաբաթ, Մարտ 11ին, մասնակցող 10 երկիրներու կարգին էր Հայաստան: Մասնակցեցան չորս հոգի՝ Անահիտ, Սոնա, Լեւոն եւ Նունէ:

Պարզ է որ չորս թեկնածուներն ալ վարժութիւնը չունէին խաղի մը, ուր արագութիւնը գլխաւոր դերը կը խաղայ: Առաջին հանգրուանին դուրս մնաց Լեւոն, Բ. հանգրուանին դուրս մնաց Սոնա ու վերջին հանգրուանին դէմ առ դէմ մրցեցան Անահիտ եւ Նունէ: Ցաղթեց այս վերջինը (կը պաշտօնավարէ Երեւանի Ֆրանսական դեսպանատունը), որ պիտի մասնակցի Մարտ 20ի աւարտականին:

ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Մարտ 9ին Ծալկայի մէջ դանակէ հարուածներով սպաննուած է հայկական Ղուբայի պիւղէն 23ամեայ Գէորգ Գէորգեանը, իսկ Վ. Սահակեան եւ Գ. Բալոյեան ծանրօրէն վիրաւորուած հիւանդանոց փոխադրուած են: Գ. Բալոյեան աւելի եւք փոխադրուած է Թիֆլիսի քաղաքային հիւանդանոցը:

Ըստ ականատեսներու վկայութեան յարձակողները 15 հոգիի չափ եղած են. բոլորն ալ փախուստի դիմած են: Վիրաւորներուն կարծիքով անոնք եկուոր Աճարներ, կամ Սուաններ էին: Շրջանին մէջ նման ապրամիջեան բնդհարումները կանխելու պարտականութեամբ հաստատուած յատուկ ջոկատները ոչինչ կրցած են ընել արիւնահեղութեան արգելք ըլլալու համար:

Նոյն երեկոյեան ոստիկանութիւնը եւրք կասկածելի ձերբակալած է եւ հարցաքննութեան ենթարկած: Նոյն առեն տեղացի մօտ երեք հարիւր Հայեր հաւաքուած են ոստիկանութեան դիմաց ու բողոքի ցոյցով պահանջած որ մարդասպաններուն արժանի պատիժ տրուի: Միջոց մը եւք զայրացած ամբոխը կոտրըտած է ոստիկանատան ապակիները. ատոր վրայ Թիֆլիսէն փութով հոն փոխադրուած Ներքին դործերու նախարարութեան յատուկ կացութիւններու վաչտերը լիաքնաչխատ պէնքերով ու ռեհիմէ մահակներով ձեռած են մօտ 100 Հայ ցուցարարներ:

*
**

Այս միջադէպին առթիւ չրջանի Հայկական ոչ–կառավարական կազմակերպութիւններէն "Զաւախքի երիտասարդութիւնը" միութեան նախադահը Վարդան Ցակոբեան լրագրողներուն յիշեցուցած է թէ լրենք նամակով մը դիմած են երկրին նախագահ Մ. Սահակաշվիլիի որ Զաւախքին ինքնավար կարգավիճակ տրուի Վրաստանի դաշնակցային կազմին մէջ: Ան աւելցուցած է թէ կը հաւատան որ հարցը լուծումի մը պիտի յանդի. խանդարիչ ազդակը այն է որ վրացական սահմանադրութեան մէջ "դաշնակցութիւն" սահմանումը տեղ չունի, կայ հողային ամբողջականութիւնը: Ըստ նոյն աղբիւրին կացութիւնը ծայր աստիճան լարուած է չրջանին մէջ, կը յիշեցնէ Նախիջեւանն ու Ղարաբաղը: Վ. Ցակոբեանի յոյսը այն է որ Զաւախքին ինքնավարութիւն տալով Վրաստան կը ձեռնարկէ ազգային փոքրամասնութիւններուն ժողովրդավար մօտեցումի ցուցաբերելու:

*
**

Զաւախքի հայկական կազմակերպութիւններուն խորհուրդին նախաձեռնութեամբ բազմահազարնոց ցոյց մըն ալ տեղի ունեցած է Մարտ 11ին, Ախալքալաքի Մեսրոպ Մաշտոց հրապարակին վրայ: Աւարտին կոչ մը ընդունուած է, ուղղուած՝ երկրին իշխանութիւններուն, Վիրահայութեան եւ միջազգային հանրութեան:

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑԸ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ապրիլ 10էն Ցունիս 30 Երեւանի Զբաղարթնոց օդակայանէն օրուան ընթացքին թռիչքներ տեղի չեն ունենար (ժամը 10·30էն 20)· պատճառը 1,2 քմ· երկարութեամբ թռիչքի ուղիին ամբողջական նորոգութիւնն է որ կը կատարուի այդ օրերուն: Ըսուած է որ դիչերային թռիչքներուն ժամանակացոյցը ոչ մէկ դժուարութիւն կը ստեղծէ:

«ՀԱՅԵՒԹՈՒՐՔ» ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՎ ԾԱՓ ՈՒՐԱԽՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔԸ Կ'ԵՐԳԷ, ՀԱՅԸ ԿԸ ԾԱՓԱՀԱՐԷ

"Հայեւթուրք" պիտակը ներկայի մեր այժմէականութեան մէջ երկխօսութեան սեղանները միտք կը բերէ ամէնէն առաջ: Անոնք որոնք գետեղուեցան կարելի բոլոր վայրերուն մէջ, իբրեւ թէ թուրքերու հաշտութեան եղր գտնելու բարեհաճութեան ու մեր իբրեւ թէ քաղաքական կեցուածքի, յաւելեալ՝ ազգային դատին լուծում բերելու փութկոտութեան տէր կարճատեսներուն չնորհիւ: Թէ յայտարարուած նպատակը ու սեղանները տակաւին հանդիպումի կէտ չունեցան, չատերու համար զարմանալի չէ. հաւանօրէն ոչ իսկ մեր երկխօսիկներուն որոնց մէջ գտնուեցան այնպիսիներ որոնց վերադարձան, դիւրը ընելէ եաք թուրքերուն մօտ ինքնութեան խորհրդերու... իսկ անկէ մինչեւ Դատին լուծումը քանի մը լոյսի տարի է ճամբան:

Նորէն թուրք մտաւոլի անուններէն մէկն է անդրադարձողը թէ "հայեւթուրք" միայն երկխօսութեան ձեռնարկը չէ այլ: Կան աւելի անմիջական, աւելի դիւրին ու մանաւանդ աւելի հաճելի ոլորտ ուր կը գործէ "հայեւթուրք"ը: Օրինակը կու գայ նորագոյն հայաչխարհէն. Թրքական Թերթը կ'ըսէ. «Շնորհիւ թուրքիայէն գաղթած Հայերուն, Լոս Անճըլըսը թուրք երգիչներուն հացի նոր ճամբան դարձաւ»: Պարզ է որ երբ "թուրք երգիչ" կ'ըսուի, սահմանումին մէջ լուրջ խմաստով ո՛չ երաժշտութիւնը, ոչ ալ երգելու արարքը գործ ունին: Տրուած անուններէն կը գծեն ոլորտ մը ուր արեւմտեանին ու արեւելեանին ամէնէն անորակ խառնուրդը կը թագաւորէ, մէկ թեւը տուած անճաշակին, միւսը՝ հասարակ զռեհկին:

Ահա ա՛յս ոլորտին պահպանութեան նուիրուած է կ'ըսուի Լոսի հայեւթուրք գործակցութիւնը: Հայեւթուրք երկու ընկերութիւն կազմակերպչական աշխատանքը կը տանի ձեռն, "հոն հրաւիրելու համար թուրք թեթեւ երաժշտութեան աստղեր, յետոյ երթալ միասնաբար վայելելու, զուարճանալու ու իրենց սիրած երգիչներուն երգերը միաբերան երգելու համար":

Տեղեկատու լրագրողը կ'ըսէ տակաւին թէ այդ ձեռնարկները տեղի կ'ունենան ամէնէն չքեղ պանդոկներուն մէջ, գրեթէ ամսական հերթականութեամբ: Մուտքի տոմսերուն գինն է 90–250 տոլար:

«Եթէ նոյն արտերուն վրայ պիտի արածէին, ինչո՞ւ գաղթեցին Ամերիկա» հարց կուտար բարեկամս որ թերթին կտրօնը ղրկած էր: Իրա՛ւ, ինչո՞ւ:

Անցեալ օր Լարդուած Հայերու եւ Լարդըած հայկական կոթողներու հակազդեցութիւն որպէս ցոյցեր կազմակերպըւած էին. փարիզի հազարի չհասնող բազմութիւնը ամօթի զգացումով համակած էր մասնակիցները: Ցետոյ պիտացանք որ փարիզեանը փառաւոր թիւ էր Աթէնքի, Գանատայի, Լոնտոնի համեմատած: Իսկ անդին Թուրք երգիչներուն ելոյթները հարիւրաւոր Հայեր կը խմբեն...

Երեւոյթը Թուրքերուն հացին կընայ մատ մը կարագ ալ քսել, մեղր ալ. չէ՞ որ հայութիւնը բնաջնջած ըլլալու պընդումներուն իրենց կաղապարատիպ պատասխաններէն մէկն է այն թէ ի՞նչ թշնամութիւն, ի՞նչ բան: Հայերն ու Թուրքերը դարերով հաշտ ու սիրով ապրած են. արդէն իրենց խոհանոցը, երաժշտութիւնը, երգը կարելի չէ յստակ դիծերով իրարմէ զանազանել: Լոսի երեւոյթը այդ պատճառաբանութիւնը ներկայի նեցուկով կը գինէ:

Ժամանակը հասած չէ՞ լուրջ–լուրջ մըտածելու թէ ի՛նչ կայ ընելիք մեր լեզուէն, մշակոյթէն, ազգային գիտակցութենէն եաք կարօտներու, ճաշակներու ալ խոտորումին դէմ: Եթէ տակաւին մէկ երկու կայան մնացած է "անդառնալի"ին հանդրուանին:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆՏԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԻ ԿԱՂԱՆԱԻՈՐԸ

Մանկական հէքեաթի մը խորթ մօրը կողմէ հալածուած, պատժուած որբուկին տիպարը միտք կը բերէ սեւ չալվարով մը սեւ քուրդ մը հագած երիտասարդուհին, որ անկողնէն վրայ պատին կռթնած նստած է, ծալուած, անկիւն մը հրուած վերմակին քով: Մազերը գլխուն եաին հաւաքուած են. անշպար ու տխուր դէմքին վրայ շատ հեռուներէն ուղղուած նայուածք մը նոր–նոր ցամքած արցունքի շիթեր ենթադրել կու տայ: Մէկ ծունկը դէպի կուրծքը ծալած ու ղրկած, ինքն իր վրայ ամփոփուած է, ոչ ոքէ ոչինչ ըսպասողի դիրքով: Պատին վրայ, եաին, քովընտի փակցուած են Աստուածամօր, Քրիստոսի դունաւոր ժապաննոց պատկերներ: Ո՞ւժ, համբերութի՞ւն, փրկութի՞ւն ակնկալելով փակցուցած է զանոնք, ո՛վ դիտէ. բայց ա՛յնպէս տիրական է ճակատագրին դէմ անզօր հնազանդութեան այդ երիտասարդուհիին կռնակը պատին դիրքը:

Ան կեանքին ճարը Թուրքիոյ մէջ փընտռելու գացած հայաստանցի կին մըն է. իր նկարը լոյս տեսած է թրքական թերթի մը մէջ, պոլսական բանտի մը օտարականներու մասնաթաժնին նկարագրութեան հետ: 48 բնակիչներէն մէկն է ան այդ բաժնին, մէկուկէս տարիէ ի վեր: Այդ ընթացքին թրքերէն սորված է, այդ լեզուով կը խօսի լրագրողին հետ. ձերբակալութեան պահուն չատ վախցած է, կարծելով թէ կը խոշտանգեն, բայց վտանգ կու տայ որ վախերը իրականացած չեն: Կ'ըսէ նոյնիսկ թէ գոհ է. կարի դասընթացքի կը հետեւի, անունդը չատ լաւ է, տանք ջուր ունին. վարձք, ելեկտրականութիւն չեն վճարեր, տեսակ մը "արձակուրդ" վերջապէս: Բառը իր՛ն է: Դէմքէն ծալուող թախիծին մէջ թաթխուած այդ խօսքերը, իր վիճակին համակերպածին հետ հաճելի թուելու մարմաջ մը կը մատնեն. չնորհակալի անտեղի, բայց իրեն համար վստահաբար խմաստ ունեցող կեցուածք մը:

Ցետոյ խօսքերուն չարունակութիւնը հաչտ ընթացք կը պահէ իր վիճակին հետ. «Զաւակներս... հիմգ ամիս է իրենցմէ լուր չեմ կրնար ստանալ. անդրանիկս՝ Արթուրը 16 տարեկան է, Արկադին 12: Անոնց ներկայութեան ձերբակալեցին զիս: Շատ կը կարօտնամ զիրենք: Զաւակներս թող ներեն ինծի, ուրիշ ոչինչ կ'ուզեմ: Չեմ գիտեր նոյնիսկ թէ զայրացա՞ծ են ինծի: Կը յուսամ ոչ» կ'ըսէ:

Լրագրողին համար 48 օտարականներէն մէկն է Լուսիկ Ալոյեան. չէ հարցուցած, կամ եթէ նոյնիսկ հարցուցած է, չէ գրած թէ ի՛նչ եղած է բանտարկութեան պատճառը, այդ երկրին մէջ տասը տարուան բնակութենէն եաք: Չէ գրած մանաւանդ թէ քանի՛ տարուան դատապարտըւած է, տակաւին որքա՛ն ատեն պիտի բաժնէ Քրիստոս հագուած այդ պատերուն մերկութիւնը: Հարցնող – փնտռող, այցելու կ'ունենա՞յ, ի՞նչ կ'ընէ երբ բանի մը պէտք զգայ:

Հարցումներ որոնք թէեւ ոչինչ կրնան փոխել ճարը Թուրքիոյ մէջ փնտռել տըւող իր անելին մէջ. եթէ նոյն էջին վրայ ներկայացուած իր բախտակիցներուն նըմանն թմրեցուցիչի գործով մը հոն ինկած է, տակաւին երկար ատեն պիտի ապրի զաւակներուն կարօտով, լեղի աչքերով ու վիճակէն ոչ գժգոհի խօսքերով:

Իսկ դուրս եկած օրը զաւակները հոն պիտի ըլլա՞ն ընդունելու համար զինքը, ամոքելու իր ցաւերն ու կարօտը: Բաներ որոնք նման փորձառութենէ մը եաք վըստահաբար պիտի չկարենան անհետացնել հալածուած սրբուկի անոր թշուառութիւնը: Մանաւանդ ան լաւ գիտէ թէ խորթութեան, չարութեան դէմ հրաչքին վարագոյրը պարզող իշխանը իր կարգին բանտարկուած է հէքեաթներու աշխարհին մէջ:

Ա. ԹՈԹՈՑԵԱՆ

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ԾԱՆՐ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ ԵՏՔ՝

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՅՈՅՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԱՂԹԸ ԵՒ ԻԶՄԻՐԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ԿՈՂՄԷ

ԱՍՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Յունական բանակին կողմէ Իզմիրի գըրաւումէն եաք, 1919ին ծայր առած յոյն–թրքական պատերազմը 1922ի ամրան թեւակոխեց իր ամէնէն վճռական փուլը, երբ հեռագետէ աւելի զօրացող թրքական ազգայնական բանակը դաշնակից պետութիւններուն նեցուկը ապահովելէն եաք անցաւ վճռական հակահարուածի եւ գրաւեց ամբողջ արեւմտեան Անատոլուն եւ իզմիրը՝ անխնայ ջարդելով ու բռնագաղթի մղելով չրջանին քրիստոնեայ՝ յոյն եւ հայ բնակչութիւնը: Շատեր խուճապահար յաչողեցան փախուստ տալ եւ անցան Յունաստան:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՂԱԿԱՆ ԴԻՐՔԵՐ՝ ՁԱԿԱՏԻ ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԱՅՆՔԻՆ

Յոյն – Թրքական պատերազմը Սաքարիայի վճռական ճակատամարտէն եաք կորնչուցած էր իր նախկին թափը, եւ տակաւին զինադուլը կը չարունակուէր, իսկ Թշնամի երկու կողմերն ալ տենդագին կը պատրաստուէին վճռական գօտեմարտին:

Մինչ Մուսթաֆա Քեմալ փաչա Թաքուն կերպով, յունական բանակի քիթին տակ գաղտնաբար կը զօրացնէր իր յառաջապահ դիրքերը եւ առաջին բանակին չարքերը, անդին, իրենց կարգին, յոյները հեռագրհետէ նորանոր պաշտպանողական դիրքեր կառուցեցին եւ օդնական նոր ուժերով համալրուելով՝ ամէն գնով աչխատեցան անխոցելի դարձնել իրենց պաշտպանողական գիծերը:

Արդարեւ, յունական 225 հազարնոց բանակին պաշտպանողական գիծը արեւմուտքէն արեւելք կ'երկարէր դժուարանցնելի բարձունքներէ, ձորերէ եւ լեռնագագաթներէ: Պաշտպանողական այդ գիծը ստանձնած էր յունական առաջին բանակը՝ զօրավար Թրիքուփիսի հրամանատարութեան տակ, իբրեւ կեդրոնատեղի ունենալով Աֆիոն Գարահիսարը: Աւելի հիւսիս պաշտպանողական զօրաւոր դիրքեր հաստատած էր յունական երկրորդ բանակը՝ զօրավար Տիվենիսի հրամանատարութեան տակ: Յունական բանակին ամէնէն յառաջացեալ դիրքերուն միջեւ հաղորդակցութեան միակ գլխաւոր ճանապարհը կ'երկարէր Աֆիոն Գարահիսարէն 50 քիլոմեթր դէպի հիւսիս–արեւմուտք, մինչեւ Տումլուփինար, հովիտի մը մէջ գտնուող պարսպապատ հին աւան մը, որ իր շրջակայ Մուրատ Տաղի եւ Ահիր Տաղի բարձունքներով պաշտպանութեան լայն կարելիութիւններ կ'ընձեռէր: Այդ ճամբան, իբրեւ յունական բանակի հաղորդակցութեան գլխաւոր ուղի, իր ամբողջ երկարութեան վրայ սպառազէն ուժերով պաշտպանուած էր: Իսկ յունական բանակի հրամանատար զօրավար Հածիանեսթիս իր կեդրոնը Իզմիրի մէջ հաստատած էր:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԵՆ ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԵՒ ՏՈՒՄԼՈՒՓԻՆԱՐԻ ՁԱԿԱՏԱՄԱՐՏԸ

Թրքական 208 հազարնոց բանակը 1922 Օգոստոս 26ի արեւածագին Աֆիոն Գարահիսարի հարաւային ճակատներէն ընդհանուր եւ լայնածաւալ յարձակողականի անցաւ: Մուսթաֆա Քեմալ, Ֆեւզի, Իսմէթ եւ Նուրէտտին փաչաներ Քոճաթեփէի բարձունքէն հեռադիտակներով կը քննէին յունական բանակի դիրքերը եւ յարձակումի ուղղութիւններուն համար անհրաժեչտ հրահանգներ կ'արձակէին:

Թրքական հետեւակազօրքը հազարաւոր հրացաններէ արձակուած գնդակներու տարափին տակ լուսթեան մատնեց յունական բանակին յառաջացեալ դիրքերը եւ հարուածեց գլխաւոր պահակակէտերը: Այնուհետեւ թրքական հետեւակազօրքը սկսաւ յառաջանալ եւ յունական բանակին ուժգին դիմադրութիւնը խորտակելէ եաք գրաւեց կարեւոր դիրքեր: Թրքական բանակին գլխաւոր մարտավարութիւնն էր նաեւ հարուածել յունական բանակին հարաւային դիրքերը եւ հարաւային կողմէն համախմբուիլ Աֆիոն Գարահիսարի չուրջ՝ միւնչեւ Աքարճա եւ Տումլուփինար:

Յաջորդ օր Թրքական չորս զօրագունդեր գնդապետ Սամիի հրամանատարութեան տակ սկսան յառաջանալ եւ գրանցին էրքմենթեփէի բարձունքը, իսկ Ֆախրէտտին սրարչաւ իր հեծելագունդը քշեց ուղղակի յունական դիրքերուն վրայ:

Յառաջացեալ դիրքերը պաչտպանող յունական բանակը, անակնկալի եկած այդքան արագ եւ չնախատեսուած դիրքերէ յարձակումներէն, խուճապահար նահանջեց: Զօրավար Ֆրանկուլ հրամանատարութեան տակ գործող յունական բանակին գլխաւոր մէկ հատուածը Տումլուփինարի արեւմտեան կողմէն երկու գումարտակներով նահանջեց, իսկ զօրավարներ Թրիքուփիսի եւ Տիվենիսի զօրագունդերը ծանր կորուստներ կրելով՝ նոյնպէս բռնեցին նահանջի ճամբան:

Թուրքեր Օգոստոս 30ին Տումլուփինարի չուրջ օղակը սեղմեցին եւ Ֆեւզի ու Մուսթաֆա Քեմալ փաչաներ զինուորական երկու չարասիւներուն հրամայեցին յառաջխաղալ: Յոյն հրամանատարներ զօրավարներ Թրիքուփիս եւ Տիվենիս, որոնք որոշած էին Տումլուփինարէն հիւսիս քաչուիլ եւ Մուրատ Տաղի բարձունքները պաչտպանել, չյաջողեցան:

Յունական բանակը նոյն օրուան երեկոյեան Ալիհանլարի մէջ ծանր պարտութիւն կրեց, իսկ թրքական բանակը յունական դրեթէ բոլոր դիրքերուն վրայ պաչարման օղակը սկսաւ սեղմել:

Յունական բանակը այդ օր անթիւ կորուստներ տուաւ եւ հազարաւոր զինուորներ ու մօտաւորապէս հինգ հարիւր սպաներ եւ բարձրաստիճան զինուորականներ գերի ինկան:

Տումլուփինարի ճակատամարտի յիչատակին, Օգոստոս 30ը Թուրքիոյ մէջ ազգային տօն է եւ կը նչուի իբրեւ Յաղթանակի օր:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՍՐԸՆԹԱՑ ՅԱՌԱՋԱՑՈՂ ԵՒ ՅՈՑՆԵՐՈՒ ՈՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ԳԱՂԹԴԷՊԻ ԻԶՄԻՐ

Մուսթաֆա Քեմալ փաչա Սեպտ. 1ին իր ուժերուն հրահանգեց յառաջ խաղալ եւ ըսաւ. "Բանակնե՛ր, ձեր առաջին թիրախը՝ Միջերկրականն է. յառա՛ջ":

Մինչ այդ, յունական բանակը Տումլուփինարէն նահանջելէն եաք քաչուելցած դէպի ցածրադիր դիրքեր, Պանազ հովիտը եւ յետոյ սկսաւ նահանջել դէպի Իզմիր՝ ճամբան վրայ աւերելով եւ կրակի տալով բոլոր բնակավայրերը:

Ստեղծուած կացութեան առջեւ, մինչ յունական բանակը կը նահանջէր ճամբան վրայ աւերելով ու այրելով ամէն չէն ու կենդանութիւն, արեւմտեան Անատոլուի Յոյներն ու Հայերը, Թրքական վրէժխընդրութենէն սարսափած, իրենց տունն ու տեղը եւ ամբողջ ունեցուածքը ձգելով, չատեր հետիոտն, ոմանք ձիերով, ձիակառքերով կամ բեռնատար կառքերով, ոմանք ալ չոգեկառքերով, խուճապահար սկսան փախչիլ յունական բանակի մնացորդներուն հետ: Տենիզլիէն, Իզմիրէն, Նազիլլիէն, Այտընէն, Պայընտրէն, Մանիսայէն եւ այլ վայրերէ հարիւրաւոր ժողովուրդ խառնուելցաւ Իզմիր, որ գաղթականներու ընդունման կեդրոնի վերածուած էր:

Սակայն Թրքական բանակը արագօրէն կը յառաջանար, իսկ յունական բանակը իր բոլոր դիրքերը կորնչուցած՝ անընդհատ կը նահանջէր: Փոխադրամիջոցներ կը պակսէին, եւ արդէն այդ կացութեան մէջ անկարելի էր մօտաւորապէս մէկու-

կէս միլիոն ժողովուրդ, այսինքն արեւմտահայ Անատոլուի բոլոր Ցոյներն ու Հայերը փութով փոխադրել Իզմիր: Անակարապրելի խուճապի մատնուած՝ ամէն մարդ, ամէն ընտանիք, գլուխը կորսնցուցած, մնացած էր իր բախտին:

Թրքական բանակի յառաջապահ գունդերը, ո՛ր գիւղն ու քաղաքը որ մտնէին, եւ տեղացի Ցոյներէն ու Հայերէն ո՛վ որ ձեռք անցընէին, անոնք, որոնք չէին կրցած փախչիլ, կամ փախուստի ճամբուն վրայ ո՛վ որ ձեռք անցընէին, առանց այլեւայլի սուրի կը քաշէին:

Գաղթականներէն ոմանք ալ փախուստ տուին Իզմիրի չրջանը: Պոլուի եւ չրջակայքի Հայերը Առափազար հասան, ուր տեղի Հայերը քանի մը օր պատսպարեցին եւ հիւրասիրեցին պանոնք: Բայց, Թրքական բանակի յառաջխաղացքի պայմաններուն տակ, թէ՛ գաղթականները եւ թէ տեղացի Հայերն ու Ցոյները ընդհանրապէս հետիոտն փախուստ տուին դէպի Իզմիր եւ յետոյ ընդհանրապէս չոգեկառքերով փոխադրուեցան Պոլիս, ուրկէ նաւերով անցան Ցունաստան կամ Պուլկարիա: Նշենք, որ այդ ժամանակ տակաւին Պոլիս եւ Արեւելեան Թրակիա սուլթանական կառավարութեան եւ անգլիական բանակի հակակշիռին տակ կը գտնուէին:

Իզմիրի փողոցները, զպրոցները, եկեղեցիները ամէն օր ու վայրկեան կը լեցուէին գաղթականներով, եւ քաղաքի Ցոյներուն ու մօտաւորապէս երեսուն հազար հոգի հաշուող Հայութեան ուսերուն ծանրացած էր զանոնք կերակրելու եւ պատսպարելու ծանր հոգը:

Թրքական ուժերը, արագօրէն յառաջնալով եւ Սեպտեմբերի առաջին օրերուն իրար եռեակ զրաւելով արեւմտեան Անատոլուի բնակավայրերը, մօտեցան Իզմիրի: Ցունական բանակին ձեռքը այլեւս մնացած էր միայն Իզմիրը եւ անոր յարակից ծովափնեայ նեղ գօտին:

ԻԶՄԻՐԻ ԳՐԱՒՈՒՄԸ
ԹՐՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԻՆ ԿՈՂՄԷ

Թրքական բանակը Իզմիրի չուրջ պաշարման օղակը աւելի ու աւելի սեղմելէ եւ սաստիկ ռմբակոծումներէ ետք, Սեպտ. 9ի (1922) առաւօտուն մեծ ուժերով քալեց քաղաքին վրայ: Բոլորովին բարոյալքուած՝ յունական բանակին մնացորդները, քաղաքի փողոցներուն մէջ խռնուած, ոչ մէկ դիմք կրցան հաստատել եւ չյաջողեցան կազմակերպուած դիմադրութիւն ցոյց տալ: Անընդհատ ռմբակոծումներու տարափին տակ Թրքական ուժերը մտան քաղաք: Տունէ տուն, փողոցէ փողոց տեղ-տեղ յուսահատական դիմադրութիւններ եղան, բայց Թրքական բանակը բնակարան առ բնակարան, չէնք առ չէնք, թաղ առ թաղ գրաւելով եւ ամբոխն վրայ "մաքրելով" ամէն արգելք՝ չարունակեց յառաջանալ: Թուրք զինուորներ տուն առ տուն մտնելով՝ խորտակեցին անոնց դուռները եւ ներս խուժելով անխնայ սուրի քաշեցին ձեռք անցուցած Ցոյնն ու Հայը:

Մինչ այսպէս Թրքական բանակը կը յառաջանար փողոց առ փողոց եւ թաղ առ թաղ, եւ ռումբերն ու փամփուշտները կարկուտի նման կը տեղային աջ ու ձախ, ժողովուրդը սարսափահար կը վազէր դէպի ծովեզերք՝ փախուստի դիմելու եւ իր կեանքը ազատելու համար: Անկարապրելի քաոսի ու խուճապի մէջ, մեծ ու փոքր նաւեր ու նաւակներ, բերնէ բերան լեցուած, արագօրէն կը փոխադրէին ժողովուրդը, որքան որ կրնային:

Սակայն ծովափը հետզհետէ աւելի ու աւելի կը լեցուէր սարսափահար փախչող բազմութիւններով եւ փոխադրամիջոցները չափազանց անբաւարար էին այդքան ժողովուրդ տեղափոխելու համար: Ամէն կողմ՝ ժխոր, իրարանցում, ծեծուբռնուք, հայհոյանք ու քաչկռտուք, մէկը միւսը կը հրմշկոտէր՝ ինք առաջ նետուելու համար նաւերէն մէկուն վրայ: Մինչ անդին, Իզմիրի նաւահանգիստը խառնուած զաշնակիցներու մարտանաւերը ականատես կ'ըլլային ողբերգութեան, առանց մատ մատի դպցնելու:

Իզմիրի յոյն բարձր կոմիսար Արիսթէյտիս Սթերկիատիս, բանակի հրամանատար զօր. Կիորկիոս Հաճիանեսթիս, Հայոց առաջնորդ Ղեւոնդ Եպիսկ. Դուրեան եւ այլ պատասխանատու դէմքեր յաջողեցան հեռանալ: Սակայն Իզմիրի Ցոյներու առաջնորդ մետրոպոլիտ Քրիսթոմոս մերժեց լքել իր հօտը եւ հակառակ Բրիտանիոյ ու Ֆրանսայի հիւպատոսներու թելադրութեանց՝ մնաց: Նուրէտտին փաշայի ուղարկած զինուորները բռնեցին մետրոպոլիտը եւ յանձնեցին թուրք խուժանին, որ ծաղրելով ու խոչտանգելով սպաննեց զայն:

Ա. Մ.

"Ազդակ"

ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ

ԺՊԻՏ

– Եթէ Սահակաշվիլին եւ Քոչարեանը աւելի թարի ենթարկուէն, ո՞ր ազգը ամէնից շատ կը տխրի:

– Ադրբեջանցիները ... Իրենց շատ կը տխրեցնի, որ Ալիեւը նրանց հետ չի եղել:

◆

– Ի՞նչ բան է վրացական երգչախումբը:

– Դա այն է, երբ մէկը երգում է, իսկ միւսները խանգարում են:

◆

Կանգնած են չորս 'Համմէր" աւտոմեքենաներ:

– Ո՞րն է ապարանցու մեքենան:

– Ոչ մէկը, բոլորն էլ Ծառուկեան Գագիկինն են:

ՎԻԵՆՆԱ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒ ՄՕՏ

Վիէննայի Մխիթարեան հայրերու աջակցութեամբ, վերջերս կեանքի կոչուեցաւ "Մխիթարեան Սանուց Միութիւն"ը: Լաւ կը յիշեն բոլոր մխիթարեանցիները, աշխարհի չորս ծագերուն, ուր Մխիթարեան վարժարան կայ, գոյութիւն ունէին նաեւ "Մխիթարեան Սանուց Միութիւնները": Վիէննայի մէջ կ'ապրին մօտ քառասունէ աւելի Մխիթարեանցիներ, անշուշտ ասոնց վրայ կ'աւելնան Մխիթարեան համակիրները եւ թիւը կը հասնի մօտ հարիւրի:

Արդէն Վիէննայի հայ գաղութին մէջ, ուր Հայերու թիւը հասած է մօտ 4000ի, կը տիրէ մեռելային լռութիւն: Հայ առաքելական գաղութը 15 տարիներէ ի վեր պառակտուած վիճակի մէջ կ'ապրի: Բացի չաբաթօրեայ Ց. Շիրազ դպրոցէն, ուր կը յաճախեն ընդհանրապէս Պարսկաստանէն եւ Հայաստանէն գաղթածներու եւ եկուորներու զաւակները, ուրիշ որեւէ մշակութային ձեռնարկ, կամ տօնակատարութիւն չի կատարուիր... Լռած են նաեւ Հայ Ուսանողական Միութիւնը, Հ.Մ.Ը.Մ.-ը, որ այնքան աշխոյժ կազմակերպութիւն եղած է, վերջերս ամփոփուած իր մէջ, կը մնայ մեկուսացած:

Այս է պատկերը մեր Վիէննայի հայ գաղութին: Պատճառները չատ են այս թուլութեան, բայց ձգենք զայն եւ դառնանք այն միաբանութեան, որ դարեր շարունակ լոյսը եղած է հայ մշակոյթին:

Մխիթարեան Սանուց Միութեան առաջին ձեռնարկը եղաւ Վարդանանց տօնակատարութիւնը: Շաբաթ, Փետրուար 25–ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ հանդէսը՝ Մխիթարեան մշակութային սրահին մէջ: Ներկայ էին մօտ 100 հոգի:

Նոյն օրը, Վիէննա կը գտնուէր Հայաստանէն ժամանած պատուիրակութիւն մը՝ գլխաւորութեամբ Հայաստանի Խորհրդարանի փոխ նախագահ Պ. Վահան Ցովհաննիսեանի, որ նոյնպէս ներկայ էր տօնակատարութեան:

Օրուան խօսնակն էր Տիկին Շաքէ Քրբաճեան. ան իր բացման խօսքէն ետք բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը՝ Պ. Գրիգոր Չալաճեան: Ան ըրաւ պատմականը Աւարայրի ճակատամարտին, նկարագրեց մանրամասն քաղաքական կացութիւնն ու հայ ժողովուրդի հոգեկան ապրումները՝ ճակատամարտէն առաջ ու ետք: Վերլայցընելով խօսքը ըսաւ՝ «Այժմ տեսնենք թէ ո՞րն է Վարդանանց տօնի խորհուրդը: Իմ կարծիքով, այդ խորհուրդը Վարդանին ճառին մէջ արտայայտուած միտքն է "Մենք եկած ենք այստեղ ոչ թէ յաղթելու, այլ պատիւով մեռնելու": Այս կը նշանակէ, որ կարելի է կռուիլ ազգային պատիւի համար, ու մեռնիլ ազգային արժանապատուութիւնը բարձր պահելու համար: Ու այս մահով մեռնողներն են, որ կը յաւերժանան Վարդանի նման: Այս Վարդանանց ոգին էր, որ երեսուն եկաւ հայ ազատագրական պայքարներու մէջ, 1500 տարիներ ետք, յեղափոխական չարժումներու ճակատներու վրայ: Վարդանանց ոգին էր, որ յաղթեց Սարդարապատի մէջ, եւ ամէն տեղ, ուր վտանգուած է Հայու ինքնութիւնը: Վարդանի նման ինկան մեր յեղափոխական մարտիկները, եւ անոնց արիւնի գինով ըստեղծուեցաւ մեր այսօրուան Հայաստանը: Բայց դեռ լուծուած չէ մեր հարցը, Հայկական Հարցը, եւ դեռ մեր ժողովուրդը պէտք ունի Վարդանի ոգիով օժտուած ու Վարդանի չունչով չնչող երիտասարդներու: Ու քանի դեռ չէ լուծուած Հայկական Հարցը՝ քանի աչխարհացրիւ է հայ ժողովուրդը, քանի դեռ չէ դատապարտուած Հայերու Ցեղասպանութիւնը, պիտի ծնին հայ ժողովուրդի ծոցէն Վարդաններ եւ պիտի երթան ոչ միայն յաղթելու, այլ պատիւով մեռնելու... Եւ մենք ալ երախտապարտ ըլլանք, որ կը պատկանինք Վարդանի ազգին: Այս է Վարդանանց տօնակատարութեան մեծ խորհուրդը»:

Ապա խօսք առաւ Մխիթարեան Միաբանութեան տեղւոյս աբբահայր, Հ. Պօղոս Գօճանեան: Ան չեչտեց ըսելով՝ «Վարդանանց տօնը մեր ամենամեծ ազգային տօնն է, ազգային նշանաւոր նշանակութիւն ունի: Վարդանանցը յաղթանակ մըն էր մարդկային խղճի ազատութեան, մարդկային արժանապատուութեան: Բարոյական յաղթանակ մը, ուր բարոյական յաղթանակը աւելի զօրաւոր էր քան մահը: Այդ պատճառով կ'ըսենք՝ Մահ իմացեալ անմահութիւն է...»:

Վերջաւորութեան խօսքը տրուեցաւ Հայաստանի Խորհրդարանի փոխ նախագահ Պ. Վահան Ցովհաննիսեանին: Ընդառաջելով իբր պատմաբան եւ հնագէտ, ըսաւ.– «Վարդան հմուտ մարզավար էր, բայց ան իր 66·000 զինուորներով չէր եկած անպայման յաղթելու պարսիկի 220 հազարնոց բանակին, լաւ գիտէր ինկաւ իր հայրենիքին համար: ...Տարիներ վերջ եկաւ Գայլ Վահանը, յաղթեց Պարսիկներուն եւ ի վերջոյ մենք մնացինք քրիստոնեայ: Այսօր մենք առած ենք մէկ հայրենիք – մէկ ազգի ճանապարհը, որ 1555 տարիներ առաջ երազած էր Վարդանը, որ իր կեանքը զոհեց, ինչպէս ուրիշներ իրմէ առաջ ու ետք»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Վիէննա, Մարտ 7

ԱՐՏՕՑՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Սպիտակ մազերը, ժամանակին այնքան լաւ սանտրուած, հիմա ուսին վրայ արձակ՝ խառնուած տերեւներու, փոշիի, միջատներու, սարսափելիօրէն կ'ալեկոծին: Ակռաները, քիչ լորճունքով բերնին մէջ, կտրատած բառեր կը կճրտան: Մոլեգին հովի մը պէս, թչուառ եւ խանգարուած, Նուարդ՝ բարի կինը, քիչ մը ապուշիկ, քիչ մը չարամիտ, մտայնութեամբ գոհ, որ անուշեղէններ կը չինէր եւ պինգոթներ կ'եփէր, կը յառաջնայ, անխոնջ եւ կորաքամակ կիսաբաց եւ զարհուրած աչքերը հորիզոնին սեւեռած, իր հետ տանելով ճամբուն ամբողջ փոշին, Հայերուն ամբողջ ճակատագիրը, անգիտակից խորհրդանիշը երկիւղի մը, նուաստացած երկիւղի մը:

Նոյնիսկ զափթիէները, նախապաշարմամբ, չեն մօտենար իրեն: Դժբախտութիւն կը բերէ, կը մղձաւանջ իրարու: Նըւարդ պիտի անյայտանայ գիշեր մը, անշշմար, կանչուած խորհրդաւոր հովէ մը, շլացնող պատրանքէ մը. տաք խոհանոց մը իրեն կ'երեւայ մերկ բարձունքէ մը անդին որուն սառորոտը կծկուած են անոնք, այդ անվերջանալի Ցունիսի ոեւէ գիշեր մը:

Միայն Հանրիէթ կը տեսնէ անոր երթալը: Բայց Հանրիէթ չի խօսիր: Եւ յետոյ, ինք ալ լոյս մը տեսաւ բարձունքէն անդին: Կը քալէ Նուարդ եւ իր փոքըր, խեղճուկ սիրտը ամէն քայլի կը մաքրագործուի: Ոտքերը աղտի կեղեւին տակ կ'արիւնին, եւ տեսանելի հետք մը կը ձգեն, որ ոչ ոք կը հետաքրքրէ:

Բայց ամէն մէկ քայլին սիրտը կը բացուի: Եւ այսպէս, ի վերջոյ, ճիշդ Նուարդին, առանց մասնաւոր յատկութեան տէր այդ կնոջ պիտի վստահուի մեռնող ամբողջ ժողովուրդի մը անսահման ուժը եւ Աստուծոյ լացը որ կ'ընկերակցի: Ան ինքզինքը իրրեւ փրկագին պիտի տայ, զոհուելով պզտիկներուն համար, իր աղջիկներուն համար, եւ իր հիացումին եւ նախանձին առարկայ Շուշանիկին համար: Պիտի չտեսնէ իր Ռուբէնն եւ Զարեհ զաւակները, իր դեղեցիկ հարսերը, հեռաւոր երկիրները: Պիտի չկարենայ ողջագուրել Երուանդը, Իսկուհիին որդին, որ մեկնեցաւ դինքը իրրեւ մայր չընդունելու համար:

Բայց հիմա Աստուած գինքը ներած է: Եւ Նուարդ կը քալէ լոյսին մէջէն: Կը յուսայ վերագտնել Համբարձումը, բայց հիմա այլեւս խոնարհութեամբ պիտի ընդունի իրեն վիճակած երկրորդ կարգը: Անոր բուն կինը, լաւ գիտէ, լուսափայլ դէմքով Իսկուհին է:

"Ինչպէ՞ս կրնամ մրցիլ տասնըմեկ տարեկան կնոջ մը հետ" կը հարցնէ ինքնիրեն, տրամաբանելով: "Ես պառաւ եմ, այնքան աղտոտ, այնքան յոգնած...": Ցետոյ գետին կը տապալի կայծակնահար բունի մը պէս չեղակի, ճամբուն վրայ:

Առաւօտեան քովի գիւղէն չորեքան մը պիտի գտնէ գինքը: Բարեպաշտ մարդ մը: Եւ որովհետեւ ոչ մէկը գինք կը տեսնէ, արագ-արագ յաղթելով արդէն փճացած խոշոր մարմնին նողկանքը, կը թաղէ զայն աղբիւրի մը մօտ, աղօթք մը մրմնջալով կենդանի Աստծոյն, որ սուրբ է ամէնուն համար:

*
**

Ինչպէս Նուարդ, բոլոր ծերերը եւ պառաւները քիչ առ քիչ, երթի ընթացքին պարզապէս չյառաջանալով այլեւս, կ'անյայտանան: Ոչ մէկը կը փնտռէ գիրենք, ոչ մէկը կը դրդէ գիրենք չարունակելու: Երբեմն գաւիթի մը դթալով տեղնուտեղը կը կրակէ. երբեմն պարզապէս կը լքուին բոլորէն եւ ոչ մէկը ետին կը նայի: Ճամբուն երկայնքին կը կծկուին, թչուառ, անշարժ մարմիններ՝ ինչպէս պահակներ յաւիտենականութեան, եւ իրենց ետին հրեշտակը, անտեսանելի, կը կենայ սուրը պատեանէն դուրս քաշած: Գիշերուան խորմուխին, Անատոլուի ամէն գիւղէն թչուառ հիւղակներէն, կիներ եւ այրեր կը դիմէն անոնց: Կը տեսնեն ծալապատիկ նստած հրեշտակները եւ կը վախնան անոնց բարկութենէն: Այն ատեն կը մօտենան ճամբու երկայնքին կոյտերու վերածուած ցընցոտիներուն եւ գաղտնի կերպով կը թաղեն զանոնք ոտքերնին դէպի Արեւելք, որպէսզի կարենան լսել մարմիններու Ցարութեան փողերը, վերջին դատաստանի խորհրդաւոր Անաստասիս թոն նէգրոնը: Չեն կրնար ոգնութիւն տալ ողջերուն, նոյնիսկ ճամբորդի ջուրով եւ հացով: Այն ատեն կը թաղեն մեռելները եւ անոնց ողորմութեան կը յանձնեն իրենց վրայ ճնշող յանցանքին քաւութիւնը: Եւ յետոյ կրկին կը լծուին իրենց սովորական գործին:

(Շար. 62)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ՏՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ ՍՏԱՑԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.– Տիկին Ալիս Մոմճեան առ ի գնահատութիւն "Միւռք եւ Արուեստ"ի (Մարտ 5) հարցազրոյցին՝ Նորվան Եպիսկոպոսի հետ, 100 եւրօ:

***

ՍԷՆ ԹՐԷՓԻԷՆ.– Պ. Հայկազ Աստուրեան 70 եւրօ:

***

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. – Պ. Ժագ Գուանինեան 50 եւրօ:

Informations artistiques

La Compagnie **Yéraz** présente **«Parfums d'Arménie» le samedi 18 mars** à 20 heures 30 au Trianon, 80 boulevard Rochechouart 75018 Paris.

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

présente
l'ouvrage en version bilingue
français et arménien oriental
«TROIS CONTES ARMENIENS»
de Hovhannès TOUMANIAN
traduits par
Jean-V. Guréghian et **Denis Donikian**
et illustrés par
les **Elèves du Centre national des Beaux-Arts d'Erevan**
le **VENDREDI 17 MARS** à 20h45
en présence de l'un des traducteurs
Jean-V. Guréghian
et de l'éditeur
Ara Krikorian
Lectures d'extraits par des élèves
dédicaces
— Entrée libre —

9, rue de Madrid 94140 Alfortville
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE
Dimanche 19 mars
Repas spécial «Manti»
organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.
Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.
Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80** de 14h à 19h.

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15.–
ժէ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 19.–
Դ. կիրակի Քառասնորդաց – *Տնտեսին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22.–
ԻԴ. օր Մեծ Պահոց: ՄԻՋԻՆՔ
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26.–
Ե. կիրակի Քառասնորդաց – *Դատաւորին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

***

Ս. ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17.–
ԺԹ. Օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱԻԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.–
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ԱՌԻՐՔ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵՐ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի գիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵՐ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 15ին,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին:

***

ՀԱՐԱԻԱՃԻՆ ՓՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ժամը 17.30ին

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 15
Ս. Գէորգ Եկեղեցի (Սէն – Լուի)
Քարոզիչ՝
ՄԱԿԱՐ Ա. ՔՀՆԾ. ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17
Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցի (Պօման)
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆԾ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE EXTRAORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale extraordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra :
Le Dimanche 26 Mars 2006 à 17h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :
1 - Présentation du rapport du Conseil d'Administration.
2 - Adoption des statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
3 - Modification de nos statuts actuels en vue de leur harmonisation avec les statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
4 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

La MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE
organise
UNE
Conférence-débat
LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN
par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)
Vendredi 17 mars à 19 heures
12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09
Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale ordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:
Le Dimanche 26 Mars 2006 à 19h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :
1 - Election des délégués diocésains conformément à l'article 7b.6 des statuts modifiés et harmonisés.
2 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ
ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Մարտ 16,
ժամը 20.30ին

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԱՂԻՍՏ՝ ԻՐ ՀՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՄԲ ՈՒ ՉԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀ

Քրիստոնեաց, Ուսուցիչը, Զօրավարը

Կը ներկայացնեն՝
Արտաշէս Ոսկանեան
եւ Կարէն Սիմոնեան

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Մուտքը ազատ է –

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

CENTRE CULTUREL SAHAK-MESROP

Les activités du mois de Mars

Direction : KHATCHIG YILMAZIAN

CONCERT EXCEPTIONNEL DES JEUNES VIRTUOSES D'ARMENIE
«LES NOUVEAUX NOMS»
à l'Abbaye de Saint Victor, Rue Sainte — 13007 Marseille
Jeudi 23 mars à 20 heures 30
Cello — piano — duduk — saxophone — chevi — clarinette.
Au programme : **Bach — Chopin — Liszt — Mozart — Khatchatourian — Komitas.**
— P. A. F. 10 Euros —
Réservation : Tél. : 04.91.77.84.70 (339 avenue du Prado — 13008 Marseille)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT
- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 15
MERCREDI
15 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·412

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·412

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԷ·ՓԷ·Ը·–Ի ԴԷՄ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԿԸ ԾԱԻԱԼԻ

Ցստակ էր որ Տ· տը Վիլբփէն չէր կըրնար համոզել ուսանողները եւ առաջարկած բարեփոխումներն ալ բան չէին կրնար փոխել: Մարտ 13էն չարժումը կը ծաւալէր, միջադէպեր կը պատահէին Գոլէժ տը Ֆրանս, որու գրասեղան վերջ կու տային ապահովութեան ուժերը, մինչ ուսանող եւ այլ կը տողանցէին Պուլվար Սէն–Միշէլ եւ շրջակայքը:

84ի վրայ 52 համալսարան գործադուլի մէջ էին եւ այդ համալսարաններուն մէջ միջադէպեր կը պատահէին, քանի կան ուսանողներ, որոնք աշխատիլ կ'ուզեն, բայց բանթողները արգելք կը հանդիսանան: Տեղ–տեղ տեսուչներն ալ ուսանողներու կողքին են իսկ ուսանողները կը չանան իրենց կառքին լծել նաեւ լիսէներու աշակերտները, սկսելով Շարլըմաններէն: Շատեր կը զարմանան որ Շիրաք չի միջամտեր, բայց նոյնիսկ եթէ ըսէ, –ինչպէս կ'ակնկալուէր որ ընէ Մարտ 14ին Պէրլինէն, ուր մամուլի ասուլիս մը պիտի տար–, հաւանական չէ որ բան մը կը փոխուէր, մանաւանդ եթէ զօրավիդ է իր նախարարապետին: Տը Վիլբփէն արդէն իր նախորդներուն սխալները կրկնեց: Կը խորհէր որ պիտի տարբերի Ժիւփէէ, Պալատիւրէ, Ռաֆարէնէ, բայց ինք ալ ի վերջոյ պիտի չկարենայ տեղի չտալ երիտասարդութեան առջեւ, ինչպէս ըրին իր նախորդները, նոյնիսկ Շիրաք: Պարզ է որ որեւէ բանակցութիւն որոշումէ մը առաջ կ'ըլլայ եւ ոչ՝ վերջը:

*
**

Ընկերվարականները, կանաչները եւ համայնավարները, Մարտ 14ին դիմած են Սահմանադրական Խորհուրդին՝ Սէ· Փէ· Ը·ի դէմ: Անոնք ունին երեք առարկութիւններ.– ա) Պաշտօնազրկումը վերապահելով 26 տարեկանէն վար երիտասարդներու, օրէնքը խզում մը կը ստեղծէ աշխատաւորներու հաւասարութեան սկզբունքին դէմ· բ) Օրէնքը դէմ է աշխատանքի միջազգային պայմանագրութեան, զոր Ֆրանսա ստորագրած է· գ) Հարկ էր նախ դիմել Պետութեան Խորհուրդին: Ըստ ամենց, եթէ Սահմանադրական Խորհուրդը ընթացք տայ այս դիմումին եւ օրէնքը ջնջուի, կացութիւնը աւելի պատուաւոր կ'ըլլայ նախարարապետին համար: Տեղի տուած կ'ըլլայ օրէնքին առջեւ եւ ոչ՝ փողոցին:

*
**

Իւ· էմ· փէ·ի չարքերուն մէջ ալ տարակարծութիւններ կը տիրեն, եթէ նոյնիսկ կառավարութեան մէջ տը Վիլբփէն եւ Սարքոզի ձեռք ձեռքի տուած են, դնդխ երեւոյթները փրկելով: Խորքին մէջ, սարքոզիստները չեն խուսափիր քննադատելէ նախարարապետին չոր ընթացքը:

*
**

Համալսարաններու կարգ մը տեսուչներ ծրագրած էին քուէարկութիւն մը կազմակերպել Սէ· փէ· Ը·ի թեր ու դէմ, բայց անոնք որոնք դէմ էին թոյլ չտուին եւ կարգ մը տեսուչներ նախընտրեցին փակել համալսարանը ապահովութեան համար, ինչպէս, օրինակ, Նանթէռ: Այլ իրենի սենտիքան բողոքած է այս կարգադրութիւններուն դէմ այն առարկութեամբ, որ ժողովրդավարութեան ուրացում մը կայ պարտադրուած ծայրայեղ ձախին կողմէ: Կը պահանջեն որ համալսարաններու նախագահները աւելի քաջ ըլլան, բայց անոնք կը վախնան ուսանողներու միջեւ ծագելիք բախումներէն:

ԱԴՐԲԵՋԱՆԻ ԲՈՂՈՔԸ ԱՆՏՐԷԻՆ «ԷՕՐՈՎԻԶԻՈՆ»Ի ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ադրբեջանական մամուլը ցաւով կը տեղեկացնէ թէ երկիրը այս տարի եւս պիտի չկարենայ մասնակցիլ Ա֊Թէնքի մէջ կայանալիք "Էօրովիզիոն"ի երգի մրցումին: Պատասխանատուները յստակ բացատրութիւն տուած չեն այդ մասին, բայց մամուլը տարեկան վճարումի մը պատրուակին մասին կը խօսի:

"Ազնա" օրաթերթը (Մարտ 14) այս տեղեկատուութեան մէջ կ'ըսէր· որպէս թէ Ադրբեջանի չմասնակցիլը չէր բաւեր, Լեռնային Ղարաբաղի անունը որպէս Հանրապետութիւն նշուած է հոն: Հակինալի է որ ակնարկը Հայաստանի ներկայացուցիչ Անթրէին կենսագրական պիծերով լրուածն է թէ ան ծնած է Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութեան մայրաքաղաքին Ստեփանակերտի մէջ: Զիրենք վրդոված է նաեւ այն երեւոյթը որ պինք ծանօթացնող տողերուն մէջ տեղ տրուած է հայկական երաժշտութեան պատմութեան ալ, Լեռնային Ղարաբաղի անունին ուշագրաւ չեչտումով եւ "ադրբեջանական բարբերու – ասանդուքիւններու իւրացումով, որպէս հայկական ներկայացումով"...

Ադրբեջանի Հրթռայնդրութեան նախարարութիւնը նամակով մը դիմած է "Էօրովիզիոն"ի կազմակերպիչ մարմնին, յաւելյայտնելով Հայաստանի մասնակիցին վերոնշեալ ձեւով ներկայացումին: Շեչտուած է թէ անոր ծննդավայրը "Ադրբեջանի հանրապետութեան անբաժանելի մասը Լեռնային Ղարաբաղն է որ ներկայացուած է որպէս Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետութիւն": Ատիկա Ադրբեջանի հողային ամբողջականութեան անտեսում նկատուած է եւ կազմակերպիչները ամբաստանուած են "Ադրբեջանի դէմ հայերուն յարձակողական քաղաքականութեան զօրակցութեամբ":

"Ազնա" պատահարին մէջ երկրին իշխանութիւններուն անկարողութիւնը կը չեչտէր, դրելով· "Ինչպէս պէտք է մեկնաբանել մրցումին մասնակցութեան գումարին վճարուած չըլլալը· այդ մրցումը մասնակից երկիրները, անոնց մշակոյթը ծանօթացնելու ազդու միջոց է: Կը կարծէինք թէ Հայաստանի ընկերա֊տնտեսական կացութիւնը Ադրբեջանէն աւելի գէշ էր, մինչդեռ Հայերը կրցան գումարը վճարել, մենք չկրցա'նք":

Հայաստանի Հանրային հեռատեսիլի եւ ձայնասփիւռի խորհուրդի նախագահ Ա. Յարութիւնեան "Ազգ"ին (Մարտ 14) յայտնած է թէ Բաքուի այս քայլը կը նկատէ Պուտափէշտի, Զուդայի մէջ կատարուած անհեթեթութիւններու չարքին հերթական օղակը: Ապա բացատրած է թէ Ադրբեջան Եւրոպայի հեռատեսողներու միութեան անդամ չէ, չի կրնար ոչ այս տարի, ոչ ալ յաջորդին մասնակցիլ "Էօրովիզիոն"ին: Եւ աւելի լաւ կ'ընէ եթէ անհեթեթութիւններով զբաղելու տեղ փորձէ այդ միութեան անդամ դառնալ եւ Հայաստանի ու միւս երկիրներու երդիչներուն հետ երգով մրցիլ:

Միայն Պրէսթի համալսարանն է որ կըրցած է քուէարկութիւն մը կազմակերպել: 82%ը գործադուլի չարժումին ի նպաստ արտայայտուած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԴՐԲԵՋԱՆի մէջ չորս հոգի մեռած է թռչնային կրիպէ, յայտարարած է Առողջապահութեան նախարարը: Մարզկային առաջին զոհերն են գորս Ադրբեջան կու տայ եւ պատճառն ալ կը նկատուի Թուրքիոյ հետ սահմանային դրացնութիւնը: Ծանօթ է որ հոն մեռելներ եղան Բունարին:

ՋԱԽԱՖ

ՄԱՐՏ 11-Ի ՅՈՒՅՑԸ ԵՒ ԿՈՉԸ

Մարտ 9ին Ժընէվայի մէջ հայ երիտասարդներու ահաբեկումին որպէս հակազդեցութիւն Մարտ 11ին կազմակերպուած ցոյցը անդրադարձած է տեղաբնակ հայութիւնը յուզող չարք մը հարցերու: Նախ դատապարտուած է հայ երիտասարդին սպանութիւնը եւ երկու ընկերներուն վիրաւորուիլը: Ատիկա անմիջական հետեւանքը նկատուած է երկրին իշխանութիւններուն վարած ցեղային սխալ քաղաքականութեան: Շեչտուած է թէ այդ քաղաքականութեան մէջ իշխանութիւնները չըջանի էթնիկ պատկերը ի վնաս Հայերու փոխել կը չանան եւ ատիկա վերջին ծայր վտանգաւոր կացութիւն կը ստեղծէ: Արծարծուած է հայէրէնին պետական լեզուի կարգաւիճակ չնորհելու հարցը: Դատապարտուած են հակահայ արարքները, նոյն ատեն կոչ ուղղուած է սադրանքներու ծուղակը չիյնալու: Սուր կերպով չեչտուած է հայութեան ապահովութիւնը երաշխաւորելու խնդիրը:

Աւարտին յուշարարներուն կողմէ ընդունուած է կոչ մը, ուղղուած վրաստանի իշխանութիւններուն. հոն կը պահանջուի·

– Դադրեցնել ազգամիջեան լարուածութեան միջոցով ճնշում գործադրելու քաղաքականութիւնը.

– Դադրեցնել այլազգիներին հայաբնակ շրջաններում վերաբնակեցումը, իւր ազգամիջեան լարուածութեան պատճառ է հանդիսանում.

– Հաւատարիմ մնալ երկրում ժողովրդավարութիւն հաստատելու իրենց սկզբնական ծրագրերին, եւ ժողովրդավարական ձեւով լուծել Ջաւախքում առկայ խնդիրները.

– Երաշխաւորել հայութեան իրական անվտանգութիւնը.

Մինչեւ առաջիկայ տեղական ինքնակառավարման մարմինների ընտրութիւնները, վերահաստել Վրաստանի պետական լեզուի մասին օրէնքը այն նկատառումով, որ հայերէնը վրացերէնի հետ միասին Սամցխէ – Ջաւախքում կ'ընդունուի որպէս պետական լեզու:

Նոյն կոչով դիմում կ'ըլլայ նաեւ երկրին ազգութիւններուն որ դիմակցին թէ ազգամիջեան լարուած վիճակը ոչ մէկուն կրնայ օգուտ բերել. ազգամիջեան բախումներուն բոլոր կողմերը վր էորսնգը. նեն: Դիմում կ'ըլլայ նաեւ Եւրոպային ու միջազգային հանրութեան թոյլ չտալու Վրաստանի մէջ ժողովրդավարութեան ու մարդկային, քաղաքացիական իրաւունքներու ոտնահարման:

⁂

Յոյցէն եռք խումբ մը երիտասարդներ դիմած են դէպի Ախալքալաքի շրջանային դատարանը եւ Թիֆլիսի պետական համալսարանին Ախալքալաքի մասնաճիւղը: Առով ուզած են բողոքել հայ դատաւորներու պաշտօնազրկումին ու հայ երիտասարդներու համալսարան չընդունուելուն դէմ: Անոնք կոտրատած են համալսարանի ապակիները:

*
**

Հայ երիտասարդին մահուան առընչութեամբ Վրաստանի մարզկային իրաւունքներու պաշտպանը Ս. Սուրաբի մամուլի ասուլիս մը հրաւիրած է, ըսելու համար թէ իր առաջին տպաւորութեամբ ցեղային ենթախորքի վրայ գործուած չէ ոճիրը: Ապա կոչ ըրած է թոյլ տալու իրաւապահ մարմիններուն որ առանց ճնշումի ենթակայ ըլլալու աւարտեն հետաքննութիւնը: Ան այցելած է նաեւ Թիֆլիսի Հիւանդանոցը փոխադրուած վիրա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԹՈՒՐՔԵԼՈՒՆ ՀԱԿԱՀԱՅ ՅՈՅՑԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Հայ Դատի Եւրոպայի կեդրոնին Մարտ 13ի հաղորդագրութիւնը կը տեղեկացնէ թէ գերման իշխանութիւնները վերջին պահուն արգիլած են Թուրք ժխտողական չարք մը կազմակերպութիւններու Մարտ 15–17 Պէրլինի մէջ կատարելիք հակահայ ցոյցերը: Անոնք նպատակ ունէին թալաթ փաշայի մահուան 85րդ տարելիցին նշուլով համախմբել եւրոպաբնակ կարեւոր թիւով թուրքեր ու ճնշում բանեցնել Գերմանիոյ վրայ, որպէսզի յետս կոչէ Ցեղասպանութիւնը ճանչցող որոշումը:

Արգելքը հիմնուած է գերմանական պատժական օրէնսդրքին թիւ 189 յօդուածին վրայ որ կը բացառէ "մեռեալներու ուղղուած նախատինքը": Արգելքի յայտարարութեան մէջ ըսուած է թէ նկատի առնուածը 1915ին մեռեալներն են, թէեւ չէ նշուած այդ մահերուն չրջանակը:

Յոյցը որ կազմակերպուած էր "Դուն Թալաթն ես, Աթաթիւրքն ես, ա'ռ դրօշակդ ցոյցի ելիր" կոչով, դիւանագրուած էր Կիպրոսի թրքական դօտիին նախկին նախագահ Ռ· Տէնքթաչէ: Իսկ դիւանագրի կազմակերպիչն էր Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան ղեկավարը Տ· Փէրինչէք որ ժխտողական իր բազմաթիւ արտայայտութիւններով օրինական հետապնդումի առարկայ եղած էր Եւրոպայի մէջ: Իրենց միացած էին թրքական չատ մը կազմակերպութիւններ, բայց Թուրքիոյ իշխանութեան տէր ԱԳ կուսակցութիւնը եւ քաղաքական այլ կազմակերպումներ յայտարարած էին թէ չեն մասնակցիր Պէրլինի երկօրեայ ցոյցերուն, նշումներուն: Վատահաբար գիրենք վրդովող ազդակ էր կազմակերպիչներուն լոգունգով իսկ ցեղասպան երիտասարդ Թուրքերու եւ Աթաթիւրքի հիմնած հանրապետութեան միջեւ յայտարարուած ուղղակի կապը:

*
**

Շորեքշաբթի օրուան նախատեսուած ցոյցը Փարիզի մէջ տեղի կ'ունենայ նոյն ժամուն, 18·30ին, Գերմանիոյ դեսպանատունէն 50 մեթր անդին, Կոմիտասի յուշարձանին առջեւ:

ՓԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՃԱՏՐԱԿ

ԼԵՒՈՆ ԱՐՈՆԵԱՆԻ ՆՈՐ ՆՈՒԱՃՈՒՄԸ

2005ի վերջաւորութեան ճատրակի աշխարհի բաժակակիրի տիտղոսին տիրանալէ եռք երիտասարդ խաղացող Լեւոն Արոնեան Լինարէսի մրցաշարքին ախոյեան հանդիսացած է, 14 կարելի կէտէ 8,5 չահելով:

Նախավերջին փուլին խաղալով սպիտակներով Լ· Արոնեան հաւասար մնացած է Ֆրանսացի Է· Պաքրոյի հետ: Վերջնական խաղը խաղացած է սեւերով փիթեր Լեկոյի հետ, մինչ երկուքն ալ 7,5ական կէտի տէր էին: Վճռական խաղով մը պարտութեան մատնելով իր մրցակիցը, հայ երիտասարդը փայլուն յաղթանակով աւարտած է մրցաշարքը: Լ· Արոնեան խաղացած 14 մրցումներուն 5ին յաղթած է, 7ին հաւասար մնացած, երկու պարտութիւն կրած:

Ճատրակի լաւագոյններու համաչափին ցուցակին հինգերորդ տեղին տէր Լ· Արոնեանի դիրքը կը բարելաւուի այս յաղթանակով: Ան 23 տարեկան է:

ՈՏՔԵՐԴ ՎԵՐՄԱԿԻՆ ՀԱՄԵՄԱՏ

ԱՆԱՀԻՏ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Մէկ չէ,
երկու չէ,
երեք ալ չէ,
մատներու վրայ համրել
կարծես անկարելի է,
պարզապէս անվերջանալի՛ է
այն բազում
ծանօթ անծանօթ
թանթիկ մանթիկ
կոչեցեալներուն թիւը...

Երկա՛ր է պոչը...
Գլուխը ո՞ւր է
պոչին ծայրը ո՞ւր
յայտնի չէ՛...

Հաչիւէն դուրս ինկած
ծանօթ անծանօթ
թանթիկներէն մին
պիտի ըլլար...
Ովնութի՛ւն... Կը խեղդուի՛մ...
Փրկութի՛ւն... Աստուա՛ծ իմ...
Կատակ չէ՛, կը խաչուի՛մ...

Կը գրկուիս, կը սեղմուիս,
բրդուճ բրդուճ կը փրցուիս,
իսկ փակագիծին մէջ
բացագանչութիւններ կցկտուր...
Կը կարմրիս, կը խեղդուիս,
չունչի պակաս ունիս,
մինչ փակագիծին մէջ
հեղեղանման ճայնաւոր պաչպչուք...

Այսպէ՛ս է.
այս աշխարհին օրէնքներուն
քիթդ դոցելով
պէտք է հնոթարկուիս
ու համակերպիս...

Մէկ չէ,
երկու չէ,
երեք ալ չէ,
մատներու վրայ համրել
կարծես անկարելի է,
ըսինք պարզապէս անվերջանալի՛ է,
այս անթի՛ւ
ծանօթ անծանօթ
թանթիկ մանթիկ
կոչեցեալները,
որոնք կ'ըսեն թէ
իրենց ճեռքերուն մէջ
մեծցած ես,
նոյնիսկ եթէ
ընդհանրապէս
բացարձակապէս
զիրենք տեսած չես...

Իսկ դուն
Թանթիկ մանթիկներուն
այս աշխարհին մէջ,
խիզախաբար կը մեծնա՛ս...
Չէ՞ որ մեծ հայրդ
պատի պէս մարդ էր,
մեծ մայրդ ալ
փառաւոր կին էր...
Երեւի անպատման
երկուքէն մէկուն քաշե՛ր ես...
Ճարմար փեսայ
ունենա՛ս չունենա՛ս
հոգդ չէ՛
մխայն թէ հիմա խնդիրը
սա ոտքդ
վերմակէն դո՛ւրս մնացեր է...

Աղջի՛կս
ոտքերդ
վերմակին համեմատ երկարէ՛...
վերմակին համեմատ երկարէ՛..
ոտքե՛րդ, ոտքե՛րդ...
վերմակին համեմատ...
երկարէ՛...

Ականջիդ մէջ
հեռուներէ՛ն
այսօր կորսուած այն աշխարհէն
մէյնա կ'արձագանգէ՛...
կ'արձագանգէ՛...

Վերմակդ մէյնա հեռդ քաշկռտած
երէկուան այդ հեռուներէ՛ն
այսօր կորսուած
թանթիկ մանթիկներու այն աշխարհէն
նոր աշխարհնե՛ր հասած,
հիմա հինցած մաշած վերմակին տակ
կը կծկուիս, կը չարչարուիս
չարունակ...

Վերմակիդ պլլուած չարչարուէ՛...

Լայնածաւալ կայսրութեան՝
ծանօթ անծանօթ
թանթիկ մանթիկ
այս կոչեցեալին
եւ ահաւասիկ
աչքերդ փակած ես
ու նահատակուելու
համայ ակամայ
կազմ պատրաստ ես...
Կը գրկուի՛ս,
ապա մսակոյտերու մէջ
կը մխրճուի՛ս,
եւ հետզհետէ
խորխորատներու մէջ
կը խորասուզուի՛ս...

Ազատում չկա՛յ,
այս թանթիկը չըլլար
մի՛ւսը պիտի ըլլար...
Օգնութի՛ւն... Կը խեղդուի՛մ...
Փրկութի՛ւն... Աստուա՛ծ իմ...
Կատակ չէ՛, կը խաչուի՛մ...

Կը գրկուիս, կը սեղմուիս,
բրդուճ բրդուճ կը փրցուիս,
իսկ փակագիծին մէջ
բացագանչութիւններ կցկտուր...
Կը կարմրիս, կը խեղդուիս,
չունչի պակաս ունիս,
մինչ փակագիծին մէջ
հեղեղանման ճայնաւոր պաչպչուք...

Այսպէ՛ս է.
այս աշխարհին օրէնքներուն
քիթդ դոցելով
պէտք է հնոթարկուիս
ու համակերպիս...

Մէկ չէ,
երկու չէ,
երեք ալ չէ,
մատներու վրայ համրել
կարծես անկարելի է,
ըսինք պարզապէս անվերջանալի՛ է,
այս անթի՛ւ
ծանօթ անծանօթ
թանթիկ մանթիկ
կոչեցեալները,
որոնք կ'ըսեն թէ
իրենց ճեռքերուն մէջ
մեծցած ես,
նոյնիսկ եթէ
ընդհանրապէս
բացարձակապէս
զիրենք տեսած չես...

Իսկ դուն
Թանթիկ մանթիկներուն
այս աշխարհին մէջ,
խիզախաբար կը մեծնա՛ս...
Չէ՞ որ մեծ հայրդ
պատի պէս մարդ էր,
մեծ մայրդ ալ
փառաւոր կին էր...
Երեւի անպատման
երկուքէն մէկուն քաշե՛ր ես...
Ճարմար փեսայ
ունենա՛ս չունենա՛ս
հոգդ չէ՛
մխայն թէ հիմա խնդիրը
սա ոտքդ
վերմակէն դո՛ւրս մնացեր է...

Աղջի՛կս
ոտքերդ
վերմակին համեմատ երկարէ՛...
վերմակին համեմատ երկարէ՛..
ոտքե՛րդ, ոտքե՛րդ...
վերմակին համեմատ...
երկարէ՛...

Ականջիդ մէջ
հեռուներէ՛ն
այսօր կորսուած այն աշխարհէն
մէյնա կ'արձագանգէ՛...
կ'արձագանգէ՛...

Վերմակդ մէյնա հեռդ քաշկռտած
երէկուան այդ հեռուներէ՛ն
այսօր կորսուած
թանթիկ մանթիկներու այն աշխարհէն
նոր աշխարհնե՛ր հասած,
հիմա հինցած մաշած վերմակին տակ
կը կծկուիս, կը չարչարուիս
չարունակ...

Վերմակիդ պլլուած չարչարուէ՛...

Ընդամէնը
վրայ վրայի
կամ տասներկու
կամ ալ տասներեք տարեկան ես.
փեսայ ճարելու մասին
ի՛նչ մտածես...
Դուն ո՛ւր
ամուսնանալիք աղջիկը ո՛ւր,
վերջին մտահոգութիւնդ է.
սակայն կարեւորը հիմա
ճակատագրականը դիմագրաւելն է.
բանը բուրդ է,
վանդի
վերջին նախադասութենէն ետք
չուտով կը հասնի
սարսափելի՛ն...

Քա ձեռքերուս մէջ մեծցասա՛ր...
Այս մէկը կարծեմ
այդ վերջին նախադասութիւնն է...
Ուստի
թեւերը լա՛յն կը բացուին

ԻԶՄԻՐԻ ԱԻԵՐՈՒՄԸ, ՀՐԿԻԶՈՒՄԸ ԵՒ ԽՈՒՃԱՊԱՅԻՆ ԳԱՂԹԵՐ

ԱՒՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

Ցոյն-Թրքական պատերազմի աւարտին, Թուրքերուն կողմէ Իզմիրի գրաւումէն ետք (1922 Սեպտ. 9), քաղաքը հրդեհուեցաւ, աւերուեցաւ, անոր քրիստոնեայ, յոյն եւ հայ բնակիչներէն չատեր սուրի քաշուեցան, եւ թէ՛ Իզմիրի, թէ՛ արեւմտեան Անատոլուի Ցոյներն ու Հայերը զանգուածաբար բռնագաղթուեցան Թուրքիայէն եւ անցան Յունաստան կամ այլ երկիրներ:

ԻԶՄԻՐԻ ԱԻԵՐՈՒՄԸ ԵՒ ՀՐԿԻԶՈՒՄԸ

Թուրքեր, Իզմիրը գրաւելէն ետք, անմիջապէս, նոյն օրն իսկ (1922 Սեպտ. 9) կրակի տուին զայն: Շէն ու հարուստ, բարգաւաճ Իզմիրը, որ դարեր շարունակ վաճառականութեան կարեւոր կեդրոն եղած էր եւ քրիստոնեայ դիմագիծ ունեցող եւրոպականացած քաղաք կը նկատուէր, մէկ օրուան մէջ մոխիրի վերածուեցաւ եւ անոր հոգեւոր, մշակութային ու նիւթական անգնահատելի, անհաշուելի հարստութիւնները ոչնչացան: Մեծամասնութեամբ Ցոյներէ, ինչպէս նաեւ Հայերէ եւ եւրոպական այլ ազգութիւններէ բաղկացած անոր ժողովուրդն ալ կոտորուեցաւ, կոտորակուեցաւ եւ ցիր ու ցան եղաւ:

Իզմիրի եղեռնագործութեան եւ հրդեհին մասին տարբեր վկայութիւններ եւ կարծիքներ պահպանուած են:

Ամերիկացի ականատես սպայ Քինրոսի վկայութեան համաձայն, Թուրքեր փորձեցին չրջապատել Հայերը եւ բռնագրաւել անոնց ինչքերը: Անոնք պաշարեցին խումբ մը Հայեր, որոնք տան մը մէջ ապաստան գտած էին, եւ կրակի տուին տունը՝ այրելով հոն ապաստան գտած Հայերը. այսպէսով հրդեհը սկսաւ տարածուիլ: Քինրոս կը շարունակէ, ըսելով, որ ուրիշ թաղամասերու մէջ Հայեր իրենք սկսան այրել իրենց տուները՝ չեղելու համար Թուրքերուն ուշադրութիւնը: Նոյն պահուն ուժգին փոթորիկ մը հրդեհը տարածեց ամէն կողմ, մինչեւ քաղաքին արուարձանները:

Իրենց կարգին, Թուրք պետական պաշտօնատարներ եւ զինուորականներ այդ նոյն օրերուն սկսան հաւաստել, որ հրդեհը Ցոյներու "այրելու քաղաքականութեան" չարունակութիւնն էր, մինչ ուրիշներ փորձեցին հաւատացնել, որ Հայերը իրենք որոշեցին այրել Իզմիրը: Սակայն ընդհանուր կարծիքը այն է, որ Թուրքերը իրե՛նք այրեցին հայկական եւ յունական թաղամասերը, իսկ Նուրէտտինին փաչա ինք անձնապէս կրակը սկսելու ազդանշանը տուաւ: Կարդ մը Թուրքեր եւս ասիկա կը հաւաստեն:

Սիւլէյման Քիւլչէ, "Մարէշալ Ֆեւզի Չաքմաք" անուն իր գիրքին մէջ, անդրադառնալով Նուրէտտինին փաչայի դերակատարութեան Իզմիրի գրաւման ժամանակ, կը գրէ, որ ան անձնապէս պատասխանատու է Ջարդին եւ հրդեհին:

Ֆալիհ Ռըֆքը Ատայ, որ Մուսթաֆա Քեմալ փաչայի մօտիկ գործակից եղած է, իր կարգին կ'ըսէ. "Ինչո՞ւ այրեցիք Իզմիրը. մենք վախցանք, որ մենք մեզ չենք կրնար ազատել մեր փոքրամասնութիւններէն եւ անոնց ազդեցութենէն. մանաւանդ՝ բնակարաններու, պանդոկներու, սրճարաններու հարցով, թէ որո՞ց պիտի մնան անոնք: Առաջնորդուելով նոյն վախով՝ մենք ջահը նետեցինք բոլոր բնակելի թաղամասերուն եւ շրջակայքին վրայ, ինչպէս՝ Անատոլուի բաղաքներուն եւ աւաններուն վրայ, Առաջին Աշխարհամարտին, Հայերու տեղահանութեան ընթացքին": Ան նաեւ կը մեղադրէ Նուրէտտինին փաչան եւ զայն գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատէ Իզմիրի աղէտին:

Իզմիրի մէջ Միացեալ Նահանգներու հիւպատոս Ճորճ Հորթըն 1926ին հրատարակուած իր յուշերուն մէջ կը հաւաստէ, որ Թուրք զինուորներ քարիւղ թափեցին ամերիկեան հիւպատոսարանին վրայ:

Նոյն օրերուն Իզմիր գտնուող ամերիկացի ճարտարապետ Մարք Փրեթնիս ականատեսի վկայութիւններ տալով՝ կ'ըսէ. "Թուրք զինուորներ սպաներու առաջնորդութեամբ բարիւղ թափեցին փողոցներուն մէջ եւ տուներուն վրայ: Փոխհիւպատոս Պարնզ տեսաւ թուրք սպայ մը, որ հրդեհը կը բռնկեցնէր մահճակալներու, պանդոկներու, սրճարաններու հարցով, թէ որո՞ց պիտի մնան անոնք: Առաջնորդուելով նոյն վախով՝ մենք ջահը նետեցինք բոլոր բնակելի թաղամասերուն եւ շրջակայքին վրայ, ինչպէս՝ Անատոլուի քաղաքներուն եւ աւաններուն վրայ, Առաջին Աշխարհամարտին, Հայերու տեղահանութեան ընթացքին": Ան նաեւ կը մեղադրէ Նուրէտտինին փաչան եւ զայն գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատէ Իզմիրի աղէտին:

Իզմիրի մէջ Միացեալ Նահանգներու հիւպատոս Ճորճ Հորթըն 1926ին հրատարակուած իր յուշերուն մէջ կը հաւաստէ, որ Թուրք զինուորներ քարիւղ թափեցին ամերիկեան հիւպատոսարանին վրայ:

Նոյն օրերուն Իզմիր գտնուող ամերիկացի ճարտարապետ Մարք Փրեթնիս ականատեսի վկայութիւններ տալով՝ կ'ըսէ. "Թուրք զինուորներ սպաներու առաջնորդութեամբ բարիւղ թափեցին փողոցներուն մէջ եւ տուներուն վրայ: Փոխհիւպատոս Պարնզ տեսաւ թուրք սպայ մը, որ հրդեհը կը բռնկեցնէր մահճակալներու, պանդոկներու, սրճարաններու հարցով, թէ որո՞ց պիտի մնան անոնք: Առաջնորդուելով նոյն վախով՝ մենք ջահը նետեցինք բոլոր բնակելի թաղամասերուն եւ շրջակայքին վրայ, ինչպէս՝ Անատոլուի քաղաքներուն եւ աւաններուն վրայ, Առաջին Աշխարհամարտին, Հայերու տեղահանութեան ընթացքին": Ան նաեւ կը մեղադրէ Նուրէտտինին փաչան եւ զայն գլխաւոր պատասխանատուն կը նկատէ Իզմիրի աղէտին:

Ի՞նչ որ ալ ընես
ոտքդ միշտ դո՛ւրսն է...
Աւելի՛ կը կծկուիս,
կը ծալուիս, կը կոտրտիս,
որ վերմակիդ տակ սեղմուիս,
իսկ առաւօտները
հազա՛ր կտոր եղած
ուղես չուղես
այս նոր աշխարհին մէջ
պէտք է ոտքի կանգնիս...

Այս նոր աշխարհին մէջ
երեսիդ նայողը ո՞վ է...
Պարզապէս
դո՛ւն
հայելիին մէջ
ինծի՛ կը նայիս
ու պատի պէս մեծ հայրդ
կամ փառաւոր մեծ մայրդ
կը տեսնես...
Սիզախառար մեծցե՛ր ես... մեծցե՛ր ես...
մեծցե՛ր ես...

Դուն մեծցե՛ր
վերմակդ քո՛ւրզ դարձեր,
իսկ ոտքդ
վերմակէն դո՛ւրս մնացեր...

Վերջապէս
ինձմէ այլեւս զզուած,
դուն ինծի կը նայիս
ու վճռակա՛ն կը խօսիս...
Ա՛յ աղջիկ
դուն քեզի նոր վերմակ մը գնէ,
հանգի՛ստ փառաւոր
չնթռկէ՛ պառկէ...
Վիճակդ վիճա՛կ է,
ապրածդ կեա՞նք է...
Ասիկա նո՛ր աշխարհ է,
գնա՛
դուն քեզի համար
նո՛ր վերմակ մը գնէ...
Ըլա՛յ Ամերիկեան
թեթեւ ու լա՛յն,
կամ Ֆրանսական
հազար գոյնով ծաղիկներ վրան,
կամ չինական
չա՛տ աժան...
Հանգի՛ստ ծածկուէ,
ոտքերդ ուզածիդ չափ երկարէ
եւ մչի՛կ մչիկ երազէ՛...

Կ'ընդվզի՛մ...
Կռնակս կը դարձնեմ ես քեզի
ու կը փչրուիմ...

Ես
այս նոր աշխարհին մէջ
քեզի հետ առանձին
հինցած մաշած վերմակիս տակ
կը կծկուիմ,
քանզի իմ երազներս
մխայն ու մխմխայն
այս հինցած մաշած
ու քաշկռտուած
վերմակին տակն են որ կը հիւսուին...

Իմ երազնե՛րս
որոնք կը պատկանին
այսօր կորսուած այն աշխարհին
ուր կը մեծնայի ես
կամ դուն
ժամանակի՛ն
ծանօթ անծանօթ
բազում թանթիկներու
ձեռքերուն մէջ,
իրե՛նց կորսուած աշխարհին
երազներուն մէջ...

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՂԵՒՈՆԴ Ա. ՉԷՊԼԷԶԵԱՆԻ

(ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻԾԵՐ)

Ատզանի անունով Փիրայր, ծնած է 1911 Մայիս 2ին Ատափազար: Նախակրթութիւնը ստացած է ծննդավայրին մէջ: 1921ին Կ. Պոլիս մեկնած է ծնողքին հետ: Պոլսոյ մէջ շարունակած է իր ուսումը Գարակէօզեան Ազգային Վարժարանին եւ Վիէննական Մխիթարեան վարժարանին մէջ երկու տարի: 1930ին ընդունուած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան նորաբաց Դպրեվանքը, Անթիլիասի մէջ: Ուսումնական շրջանը աւարտելէ ետք Սարկաւագ ձեռնադրուած է 1935 Մայիս 19ին, Դպրեվանքի տեսուչ Շահէ Արքեպիսկոպոսի ձեռամբ: 1937 Մայիս 16ին, Հոգեզաւստեան օրինի, կաթողիկոսական Ընդհ. Փոխանորդ Պետրոս Արք. Սարաճեանի ձեռամբ Աբեղայ ձեռնադրուած է, օծակից ունենալով Խորէն Արք. Բարոյեանը (ապա Խորէն Ա.) եւ Ներսէս Աբղ. Ծարուխիւնեանը:

Վարդապետական դասատուի իշխանութիւն ստացած է 1938 Հոկտեմբեր 8ին, ձեռամբ Պետրոս Արքեպիսկոպոսին: 1937-1946 վանական պաշտօններ վարած է Կաթողիկոսարանէն ներս: Միաբանական Ընդհ. Ժողովին կողմէ ընտրուած է Լուսարարապետ, միաժամանակ Դպրեվանքի տեսուչ, որ կրակը սկսաւ Թուրբերուն կողմէ, ամերիկեան դպրոցին բովէն":

Փրենթիս ականատեսի իր այս վկայութիւնները տեղեկագրելով ուղարկեց Ամերիկա՝ իր պատասխանատուներուն: Բայց յետոյ, քաղաքական ու տնտեսական այլեւայլ հաշիւներէ մեկնելով, պատասխանատու մարմիններու թելադրանքով Փրենթիս փոխեց իր մեկնաբանութիւնը եւ ըսաւ, որ ինք ոչ մէկ հրձիգ տեսած է:

Ականատեսի վկայութիւններու իր վերջին խմբագրումին մէջ, զոր ան ուղարկեց ծովակալ Պրիսթոլի, Փրենթիս կ'ըսէ, որ ըստ Իզմիրի հրշէջներու պետին՝ Փօլ Կրեսքովիչի, Հայերը եղած են հրդեհին պատասխանատուն:

Ա. Մ.

(Մնացեալը յաջորդով)

քէն նէրս վարելով ուսուցչական ու տեսչական պաշտօններ:

Նշանակուած է քարոզիչ Պէյրութի Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ՝ 1942 – 1946 թուականներուն, ու նաեւ ուսուցիչ Ազգ. Վարժարաններու: Եղած է առենապետ Ազգ. Վարչութեան Կրօնական Ժողովին: Իբրեւ դասաղանակիր Գարեգին Ա. Յովսէփեանց Կաթողիկոսին, ընկերացած է անոր, 1946 Հոկտեմբեր 18էն Նոյեմբեր 6ի ընթացքին Կիպրոսի հայ գաղութին տուած հովուապետական այցելութեան:

1946 Մայիս 19ին Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ Յովսէփեանց Գարեգին Կաթողիկոս իրեն եւ Խորէն Վարդապետ Բարոյեանին կը ձնորհէ Եպիսկոպոսական աստիճան:

1946 Դեկտեմբեր 24ին Հայրապետական կոնդակով կը ստանձնէ Կիպրոսի Թեմի Կաթողիկոսական Փոխանորդի պաշտօնը, իսկ 1952 Մարտ 6ին միաձայնութեամբ կ'ընտրուի առաջնորդ նոյն Թեմին: Իր առաջնորդութեան օրով ամբողջութեամբ կը վերանորոգուի առաջնորդանիստ Ս. Աստուածածին եկեղեցին, ինչպէս նաեւ Մակարայ վանքը: 1947 Փետրուար 16ին, ձեռամբ Գարեգին Ա. Յովսէփեանց Կաթողիկոսի, Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ կը ստանայ Եպիսկոպոսական ձեռնադրութիւն եւ օծում, օծակից ունենալով Փառէն, Զարեհ, Դերենիկ եւ Խորէն Ծայրագոյն Վարդապետները:

Զարեհ Ա. Կաթողիկոս 1956 Հոկտեմբեր 21 Թուակիր Կոնդակով Արքութեան պատիւ կը ձնորհէ Ղեւոնդ Արք.ի:

1956 Նոյեմբեր 17ին ան կը ստանձնէ Բերիոյ Թեմի առաջնորդական պաշտօնը, որու ընթացքին նորանոր չինարարութիւններով կը ծաղկի Թեմին ազգային – եկեղեցական կեանքը: Ղընէմիէ, Արամոյ, Ճեզիրէ ու Քեսապ իր առաջնորդութեան տարիներուն այցելելով, հմմնարկէք կը կատարէ եկեղեցիներու ու վարժարաններու, որոնք չուտով կը կառուցուին, բաւարարելով չրջանի հայութեան հոգեւոր ու կրթական կարիքները:

1970ական Թուականներու կէսէն սկսեալ, հանգստեան կոչուած էր եւ կ'ապրէր համեստ կեանքով, Անթիլիասի Միաբանական իր խուցին մէջ:

2006 Մարտ 9ի վաղ առաւօտուն ի Տէր հանգեաւ ան, 95 տարեկան հասակին, եւտին Թողով վաստակաշատ կեանք մը, հարուստ իրագործումներով ու նուիրումով:

ՕՐԱԻԱՆ ՃԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԱՄՆ - ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՆՈՐ ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մարտ 2ին նախագահ Պուշի Նիւ Տէլհիի հետ կնքած համաձայնութիւնը որով ԱՄՆ կ'ընդունէին հիւլէական վառելանիւթ տրամադրել Հնդկաստանի, հարց տալու կը մղէ թէ աշխարհը աւելի ապահո՞վ վայր մը պիտի ըլլայ, թէ աւելի վտանգաւոր: Համաձայնութիւնը ընդունելով հանդերձ թէ Հնդկաստան հիւլէական զէնքի ծրագիրէն հրաժարած չէ, երկիրը վստահելի կը նկատէ: Իսկ նախագահ Պուշ ստորագրելով այդ համաձայնութիւնը, համաշխարհային կանոնները վերաշարադրելու ուղղութեամբ առաջին քայլ մը առած կ'ըլլայ: Երեսուն տարիէ ի վեր այդ կանոնները կ'արգիլեն հիւլէական օժանդակութիւն ընել երկրի մը որ հիւլէական զէնքը չտարածելու համաձայնագիրը չէ ստորագրած: Նախագահ Պուշի ստորագրութիւնը հիմնուած է տեսակ մը չարի ու բարիի զանազանութեան վրայ: Այլ խօսքով՝ ԱՄՆ կրնան հետեւիլ հիւլէական զէնքի տարածումին, ու վարձատրել միայն "պատասխանատուութեան տէր" երկիրները, պատժելով "անպատասխանատու" նկատուածները: Հնդկաստան այս արժեւորումով առաջին խումբին մէջ կը դասուի, իրանը երկրորդ. իսկ Իսրայէլի եւ Փաքիստանի մասին Պուշի կառավարութեան ոչ մէկ անդամը կ'ուզէ կարծիք յայտնել:

Ներկայի կացութեան մէջ հարցումներ կը ծագին. Հնդկաստան աւելի պատասխանատուութեան տէր պիտի յայտնուի՞, ինչպէս ամերիկեան կառավարութիւնը կը փափաքի, թէ պիտի մղուի աւելի զարգացնել հիւլէական իր ռազմամթերքը: Ի՞նչ ազդեցութիւն պիտի ունենայ նոր ստորագրուած համաձայնութիւնը Հընդկաստանի ու Փաքիստանի, արդէն լարուած յարաբերութիւններուն վրայ:

Զինաստանի քննադատութիւններուն պէսպէսութիւնը ալ այն է որ ԱՄՆ-ու նախագահը ամէնէն դէպ ժամանակը ընտրած է նպատակ համաձայնութիւն ստորագրելու համար: Ատիկա ընդդէմ օրինականացուցած է Հնդկաստանի սպառազինումի ծրագիրը, մինչդեռ հազիւ ութ տարի առաջ, Ուաշինկթընը պատժամիջոցներու դիմած էր նոյն երկրին դէմ. Իրանէն ու Հիւսիսային Գորէայէն ալ պահանջած էր որ հրաժարին հիւլէական վառելանիւթ արտադրելու միջոցներուն տիրանալէ:

Հնդկաստանի եւս ստորագրուած համաձայնութիւնը կրնայ նոր հարցեր ստեղծել ԱՄՆ-ու համար: Պուշի նպատակն է ռազմավարական դործընկերութիւն մը հիմնել աշխարհի մեծագոյն ժողովրդավարութեան հետ որ նոյն ատեն ամէնէն աւելի ուժականութեան տէր չուական է. ան կը ներկայանայ նաեւ որպէս կարողական բարեկամ մը, այն պարագային երբ Զինաստանի ու Փաքիստանի հետ յարաբերութիւնները յաւելեալ լարում արձանագրեն:

Համաձայնութիւնը կը նախատեսէ որ հիւլէական ամերիկեան վառելանիւթ ընդունելու փոխարէն, Հնդկաստան միջազգային քննիչներու առջեւ բանայ ոչ-պատերազմական իր հիւլէակայանները: Որպէս այդ, միայն 14 միաւորի ցանկ տրուած է. ատիկա կը նշանակէ թէ մնացածները կընան ծառայել զինուորական նպատակի վառելանիւթ արտադրելու: Համաձայնութեան ընդդիմացողները կը չեշտեն այս կէտը եւ նախագահ Պուշը կ'ամբաստանեն չատ չուտ տեղի տալով: Իրեն համախոհներուն եղրակացութիւնն ալ այն է որ Ճ. Պուշի ստորագրած համաձայնութիւնը աշխարհը կրնայ աւելի վտանգաւոր վայրի մը վերածել: Նոյնիսկ եթէ Հնդկաստան պատասխանատու երկրի փաստը տայ, դժուար է որ զինուորական նպատակի վառելանիւթ արտադրելու արշաւի մը գլխաւորը չդառնայ չորանին մէջ. իսկ ատիկա կրնայ ահաբեկիչներու փորձութեան պատճառ ըլլալ: Միւս կողմէ, եթէ Հնդկաստան արդարացնէ Ճ. Պուշի ակընկալութիւնները, ուրիշ երկիրներ ալ կրնան նոյն ակոմբին անդամ ըլլալ. մինդեռ այդ ակոմբին յստակ կանոնները տակաւին գրուած չեն:

ՔԱՂՀԱՆ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Նուարդի անյայտացումին հետեւեալ պիչերը Շուշանիկ, Ազնիւ եւ Վերոն, խոհարարուհի Արաքսիին հետ խորհրդակցութեան կը նստին: Ամէն մէկը իր մէջ պահած է իր գաղտնիքը: Մեռնելու ցանկութիւնը Շուշանիկը չի լքեր, այլ աւելի կը զօրանայ երբ Սմբատին հետ մտերիմ ներքին խօսակցութիւն կ'ունենայ, երբ օրէ օր իրեն կը պատմէ իր մասին եւ առով արդէն կը կարծէ սիրտ-սրտի կը նստի, կը կարծէ գինքը իր քովը ունենալ: "Շուտով կը լմննայ, սիրելիս" կը համոզէ, ապա՝ "ինչո՞ւ համար տղոց ձայնը չեմ լսեր: Ինչո՞ւ չես ձգեր որ անոնց հետ խօսիմ":

Հիմա Շուշանիկ խորապէս կը հասկնայ գաղտնիքը այն ուժին որ այր ու կին, որոնք գիրար ընտրեցին, կը միացնէ զանոնք միանձնականապէս: "Հոն ուր դուն կաս, ես ալ կամ": Իսկապէս, ոչ ոք կարող է միջամտել երկու սիրահար ամուսիններու խօսակցութեան, ոչ ալ լուծել, քակտել գիրենք միացնող կապը:

Վերոն կը մտածէ որ հաւանաբար պիտի կարենայ մինչեւ Հալէպ հասնիլ, լուր տալ հոն բնակող Մեթոտական պատուելի Հերպերթ Լուիսին որ եկաւ մկրտելու գինքը երբ դաւանափոխ եղաւ: Ինքզինքը կ'ենթակայէ անոր առջեւ ծունկի եկած. Մոլորեալ ոչխար մը չէ բայց շատ աղոտ է եւ անօթի. կը տեսնէ գինք, բարձր, նիհար, խորը ինկած մոխրագոյն աչքերով եւ խնամուած մօրուքով. կը ծռի դէպի իրեն, վեր կը բարձրացնէ, թանձր կաթով սուրճ եւ շատ հաց կու տայ... Վերոնի երեւակայութիւնը կաթով սուրճին համչն անդին երթայ չի համարձակիր: Ամէն անգամ որ այս կէտի կը հասնի, աչքերը կը խոնաւնան եւ կոկորդը կը սեղմուի:

Մինչդեռ Ազնիւ կը մտածէ ամէնուն մասին եւ գիշերուան հասնելուն: Իր խենթուկ ժպիտով եւ ծածանելով Զարեհի տուած կարմիր լաթին մէջ, մեկնումին հինգերորդ գիշերը ինքզինքը յանձնեց զափթիէի մը որ իրենց փոքր խումբին մօտեցած էր: Ան քալելերուած եղաւ կընոջմէ մը, զոր գոնէ անգամ մը ունենալու համար բոնութեան հարկ չունեցաւ. հըպարտացաւ անոր ժպիտով որ իրեն ուղղեց եւ ան գորովալի ենթարկութեամբ որով գինքը իր մէջ ընկալեց:

Ինքզինքը գոհ կը զգայ իր առնակուն հպարտութեան մէջ. այս հայուհիները որոնք կը սպասնուին փոխանակ յանձնելու (գինուորներուն մէջ լուսած է վանի կարաւանէն պատմութիւնը, ուր կիները մխանարար երգելով ինքզինքնին եփրատ գետին մէջ նետեցին իրենց զաւակներուն հետ), այս հպարտ անհաւատները որ գիտեն դրել եւ խարկանք կը յօրինեն. ինք ունի մէկը ամբողջովին իրեն համար, որ գոհ ալ կը թուի, որ շատ լաւ սիրուըտուք կ'ընէ: Ձիշդ է իր հացէն անոր պզտիկ բաժին մը հանելը... Ամնիւ ոչինչ կ'ուզէ, կը ժպտի: Եւ մահու այդ յուսահատական տիեզերքին մէջ անոր ժպիտը գինորէն միակ ուրախութիւնն է այնքան յոգնեցուցիչ կեանքին մէջ անոր միակ հաստուցումը:

Զինուորը գիւղին մէջ կին մը ունի, բայց Ամնիւ իրեն ըսաւ որ դաւանափոխ պիտի ըլլայ եւ ճամբորդութեան վերջաւորութեան իրեն հետ պիտի ամուսնանայ (բայց ինք չի գիտեր որ Ամնիւ իրեն տըւած հացը չուտեր, կու տայ Շուշանիկին, Վերոնին եւ պզտիկներուն: Եւ չանդրադառնար որ ջերմէն անոր գեղեցիկ այտերը ա՛լ չեն փայլիր):

Բոլորն ալ Ամնիւին ներկայութեան իրենց ճակատագիրը վար կ'առնեն, բայց իր հացը անյագութեամբ կ'ուտեն: Իրական նուիրումը այն է որ ուտելիք բան չկայ: Արաքսի, խոհարարուհին, կը շարունակէ կռնակին վրայ կապուած ամանը եւ չերեփը տանիլ, մէկ կողմն ալ հաւաստարկըչոօրէն կապուած պղտոր ջուրով ամանը ունենալ, բայց գիշերը միայն խոտ կարելի է եփել: Եւ պզտիկները կու լան: Ինք պիտի ուզէր ճոյիկ ձեռքը կտրել եւ իրենց տալ: Պիտի ուզէր որ երկարի հիւանդները ուտելիք ըլլային, բայց անզօր կը նայի հուժկու թեւերուն որոնք ի զուր դիտեն այնքան բաներ եփել:

Իր վերջին կարելիութիւնը պզտիկ տոպրակ մը պիտակներ են, որ կրցաւ գիշեր մը, երբ զափթիէ մը գինքը ուզած էր, ձիուն թամքէն քակել: Քիչ մը անոր ճեւին համար պոռաց, յետոյ խնդրեց տեղը դօրէն, մինչ մարդը իր վրայ կը տատանէր, աչքին զարկաւ կախուած տոպրակը: Կարեւոր չէր պարունակութիւնը, բաւ էր որ ուտելիք ըլլար: Մինչեւ հիմա պզտիկներուն համար ճար մը գտնելը իր գոհունակութիւնը եղած է: Նուպար լաւ կ'երեւի, բաւական կեանքոտ է. պզտիկ աղջիկները տակաւին չեն հիանդացած, եւ ոչ մէկը անոնց վրայ աչք դրաւ զուարճանալու համար. դեռ շատ փոքր են, բացի Արուսեակէն, որ տասնմէկ տարեկան է, բայց բարեբախտաբար՝ տգեղուկ:

Ոչ մէկ կրակ վառուած է, ոչ մէկը խկապէս կը քնանայ: Ամէն ոք կծկուած իր խեղճ իրերուն վրայ, մութին մէջ պառկած է: Մին կը հառաչէ, ուրիշ մը կը զանգատի, ուրիշ մը կը ջանայ իր չարչարուած ոտքերուն սփոփանք գտնել: Գաղտուկ չուքեր կը գառնան հաւաքավայրին մէջ. զափթիէներն են որ կին մը, առասպելի վերածուած ոսկին կը փնտրեն: Եւ երբեմն դաշոյն մը կը փայլի, աւելի ուժեղ աղաղակ մը կ'ելլէ:

Շուշանիկ եւ միւսները երկնցած՝ փոքրիկներուն մարմիններուն վրայ, չատ ցած ձայնով կը խորհրդակցին: Ինչ ձեւով օգտագործել պզտիկ գանձը, որպէսզի չհասկնան եւ չառնեն, նաեւ չըսպաննուին որովհետեւ խուզարկութեան ժամանակ չեն յանձնած: Ինչպէ՞ս կարենալ ուտելիք գնել: Պէտք է կարելիութիւնը ունենալ գիւղ մը երթալու. ապա կարենալու խօսելու վաճառականերուն հետ եւ սակարկելու, ցոյց տալով քարերը եւ ոսկիները գատ գատ, մի առ մի: Եւ այս բոլորը պէտք է կատարուին լուսնալէն առաջ:

(Շար. 63)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE

Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80 de 14h à 19h.**

□

Լ Ի Ո Ն

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22

ՄԻՋԻՆՔ

Այս ժողովրդական աւանդութիւնը շարունակելու նպատակով կազմուած Խաչէ Լիոն – Վիլէօրպանի "Արաքս" մանկաճիւղը Մարտ 22ին, պատարագէն վերջ ժամը 12·30ին, եկեղեցիին կից "Կարպիս Մանուկեան" սրահին մէջ ճաշ մը կազմակերպած է։

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ։

Ապահանգրութեանց համար հեռաձայնել՝ 04· 78· 45· 17· 55։

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

Ս. ՄԵՍՐՈՊ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԿԵԴՐՈՆ

ԳՐԱԿԱՆ – ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Հինգշաբթի, Մարտ 16,
ժամը 20·30ին

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ԱՂԼԻՏՔ՝ ԻՐ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՄԲ ՈՒ ՉԵՂԾԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՎ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՆԺԴԵՀ

Քրիստոնեական, Ուսուցիչը,
Զօրավարը

կը ներկայացնեն՝
Արտաշէս Ոսկանեան
եւ Կարէն Սիմոնեան

10 bis rue Thouin — Paris 5ème
Métro : Cardinal Lemoine / Monge

— Մուտքը ազատ է —

(Շար. Ա· էջէն)

ւոր հայ երիտասարդին: Ձերբակալուած հինգ կասկածելիները կը հարցաքննուին: Վրաստանի Թեմին առաջնորդի ներկայացուցիչը որ մասնակցած է ասուլիսին, չեշտած է թէ նման դէպքեր երկիրին հասարակութեան եւ առաջնորդարանին դէմ լրատուական միջոցներով կատարուած հակահայ քարոզչութեան արդիւնքն են:

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

présente
l'ouvrage en version bilingue français et arménien oriental

«TROIS CONTES ARMENIENS»

de Hovhannès TOUMANIAN

traduits par
Jean-V. Guréghian et **Denis Donikian**
et illustrés par
les **Elèves du Centre national des Beaux-Arts d'Erevan**

le **VENDREDI 17 MARS** à 20h45

en présence de l'un des traducteurs
Jean-V. Guréghian
et de l'éditeur
Ara Krikorian

Lectures d'extraits par des élèves
dédicaces

— Entrée libre —

9, rue de Madrid 94140 Alfortville
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հայ կին մը տարեց խնամելու կամ մանուկով զբաղելու աշխատանք կը փընտրէ։

Հեռաձայնել Տիկին Աբրահամեանի.–
01· 39· 94· 57· 19

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE EXTRAORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale extraordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra :

Le Dimanche 26 Mars 2006 à 17h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1 - Présentation du rapport du Conseil d'Administration.
2 - Adoption des statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
3 - Modification de nos statuts actuels en vue de leur harmonisation avec les statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
4 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale ordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:

Le Dimanche 26 Mars 2006 à 19h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1 - Election des délégués diocésains conformément à l'article 7b.6 des statuts modifiés et harmonisés.
2 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

ՀՐԱՒԷՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ներկայիս կրօնական ընկերակցութեան բոլոր անդամներուն նկատառման կը յանձնենք թէ կիրակի, Մարտ 26, 2006 ժամը 15ին, Առաջնորդարանին մէջ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ապահակող Աղջամական

Ընդհանուր ժողով կը գումարուի Ցրանսայի Թեմական կազմակերպութեան օրակարգով։

յՈւշադրութիւն կրօնական ընկերակցութեան բոլոր անդամներուն՝

Ժողովի մասնակցելու եւ քուէարկել կարենալու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել։

Դ.ԻՒԱՆ

Փարիզ, Մարտ 10

MI-CAREME

DINER TRADITIONNEL DANSANT

DE
MITCHINK

organisé par
la Paroisse Arménienne Catholique

animé par l'Orchestre **A N I**

Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille

Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20

P.A.F. : 20 Euros

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale ordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:

Le Dimanche 26 Mars 2006 à 19h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1 - Election des délégués diocésains conformément à l'article 7b.6 des statuts modifiés et harmonisés.
2 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 19·–
Դ· կիրակի Քառասնորդաց – *Տնտեսին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին։

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22·–
ԻԴ· օր Մեծ Պահոց։ ՄԻՋԻՆՔ
Հակումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26·–
Ե· կիրակի Քառասնորդաց – *Դատաւորին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին։

*
**

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԻՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17·–
ԺԹ· Օր Մեծ Պահոց
Հակումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

*
**

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24·–
ԻԶ· օր Մեծ Պահոց
Հակումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀԱՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան կը յայտնեցնենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։

ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

*
**

ՀԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀԱՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17
Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի
(Գոման)

Քարոզիչ՝
ԳԱՒՌԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

La
MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

organise
UNE

Conférence-débat

LE TRAITEMENT JURIDICTIONNEL DE LA PROBLEMATIQUE DU GENOCIDE ARMENIEN

par Maître Philippe KRIKORIAN
(Avocat au Barreau de Marseille)

Vendredi 17 mars
à 19 heures

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

Parking Gambetta
Métro:Réformés —Entrée libre—

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 16
JEUDI
16 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՆԱԻԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.413 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.413

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍԷ. ՓԷ. Ը.Ի ԴԷՄ

ՅՈՑՑԵՐԸ ԿԸ ԲԱԶՄԱՆԱՆ

ՄԻԶԱԴԷՊԵՐ ԵՒ ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ ՍՈՐՊՈՆԻ ՇՈՒՐՋ

Շաբթուան նախատեսուած ցոյցերուն առաջինը –Մարտ 14ին– բաւական ծանր միջադէպերով վերջ գտաւ ժամը 22ի չորս։ Ինչը ձերբակալութիւններ կատարուած էին եւ ինը ոստիկաններ վիրաւորուած, այս վերջիններուն մէջ կին մը՝ գերլուիէն։

Երեքշաբթի օր, կը պատահէր նաեւ անխուսափելին՝ լիսէի աշակերտները կը միանային չարժումին։ Սկիզբը, ափ մը ցուցարարներ չէին գիտեր իսկ թէ ո՞ւր պիտի երթան։ Ցետոյ կ'որոշուէր Սորպոնը, խորհրդանշական վայր մը, եթէ նոյնիսկ ցուցարարներէն ոչ մէկը գիտէ թէ ի՞նչ պատահած էր Մայիս 68ին։

Սորպոնը պաշտպանուած էր ապահովութեան ուժերով, բայց ցուցարարներն ալ բազմացած էին և "զինուած" գարեջուրի չիշերով եւ զանազան առարկաներով, որոնց թիրախներն էին ոստիկանները, որոնց պատասխանն ալ արտասուաբեր ձեռնառումբերն էին։ Տարակարծութիւններ կան միչտ ուսանողներու մէջ, որոնցմէ ոմանք համաձայն չեն որ համալսարանները բռնութեամբ փակ պահուին եւ իրենք չկարենան աշխատիլ։ Սէն-Միչէլի թաղամասի ցոյցերն ու միջադէպերը տեւած են հինգ ժամ եւ Փարիզէն զատ ցոյցեր եղած են նաեւ գաւառը, գլխաւորաբար Թուլուզ, Ռէնն, Օռլէան, Պորտօ, Սթրազպուրկ։ Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, ցուցարարներու թիւը 40 հազար կը նկատուէր։ Ցաջորդ ցոյցը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, բայց ամէնէն ծանրակշիռը տեղի պիտի ունենայ Շաբաթ, քանի ուսանողներուն կը միանան սենտիքաները։

*
**

Պէրլին, ուր կը գտնուէր Ֆրանքֆուրտերման նախարարական հանդիպումներու կարգին, Շիրաք մամուլի ասուլիսին ընթացքին հաստատեց թէ ամբողջովին զօրավիղ է իր նախարարապետին եւ կառավարութեան։ Աւելի բան մը չըսաւ այդ մասին, քանի ոեւէ պետական դէմք ներքին քաղաքականութեան մասին չի խօսիր, երբ արտասահման է։

*
**

Մարտ 10էն 11ի գիշերը Սորպոնի եղած վնասները 500 հազարէն մէկ միլիոն եւրօ կ'արժեն։ Թալանը բաւական մեծ տարողութիւն ստացած էր։ Սեղաններ, աթոռներ, պատուհաններ, գրասեղաններ պէտք է փոխարինուին, բաւական գիրքեր ալ նետուած, կրակի տրուած կամ "անհետացած" են։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉ ի վերջոյ պիտի թաղուի Պելկրատ, քանի մը օրուան սակարկութիւններէ ետք, որովհետեւ կարելի չէր եղած վայրը որոշել։ Ընտանիքին որոշ անդամները Մոսկուա կ'առաջարկէին, ուրիշներ Պելկրատ, բայց այրին վախ ունէր որ կը ձերբակալուի եթէ Սերպիա երթայ, ուր ձերբակալման հրամանագիր կայ իրեն դէմ։ Իշխանութիւնները, սակայն ապահովութիւն տուած են որ այդ հրամանագիրը չի գործադրուիր։

ԻՐԱՆի հիւսիսային ադրբեջանաբնակ շրջանին մէջ ադրբեջաներէն թերթ մը փակուած է. տրուած պատճառը այն է որ ան –"Նաւիտ Ադրբեջան"– ազգային ապահովութեան սպառնալիք էր ու ցեղային ազգայնամոլ զգացումներ կը հրահրէր։ Ադրբեջանական ադրիւրներու տեսակէտներով այդ շրջանին մէջ 20 միլիոն Ադրբեջանցի կ'ապրի, ինչ որ մօտ մէկ երրորդը կ'ընէ Իրանի ամբողջ բնակչութեան (68 միլիոն)։

ՉԱԽԱԽ Փ

ՀԱՑ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐՈՒՆ ԴԻՄՈՒՄԸ

ԵՐԻՒՈՎԻ ՎՐԱՑ
ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ԾԱՆՐ ԴԷՊՔԵՐ ԳԱԶԱՑԻ ՄԷՋ

Իսրայէլեան բանակը բիրտ յարձակում մը գործեց Մարտ 14ին Երիքովի պաղեստինեան բանտին վրայ (Այսրյորդանան)։ Նպատակն էր ձեռք ձգել Պաղեստինի Ազատագրութեան ժողովրդական ճակատի ընդհանուր քարտուղարը՝ Ահմէտ Սաատաթը, որ հոն արդելափակուած էր 2001էն ի վեր։ Ինք է որ հրահանգած էր իսրայէլացի նախարարի մը սպանութիւնը (Զբօսաշրջութեան նախարարը՝ Ռ. Զեվի, ծայրայեղ աջի պարագլուխ)։ Հրթռայլեր, զինուորական հսկայ մեքենաներ չրջապատած էին բանտը, ուր 182 պաղեստինցիներ կային, որոնք բոլորն ալ յանձնուած են Իսրայէլացիներուն։ Բուն ենթական՝ Ա. Սաատաթ սկիզբը յայտարարած է թէ չի յանձնուիր՝ "պայքար կամ մահ" բացագանչելով, բայց ի վերջոյ ինք ալ Իսրայէլացիներուն ձեռքը անցած է։ Հակազդեցութիւնը անմիջական եղած է Գազայի մէջ, ուր պաղեստինցիք յարձակումներ գործած են եւ առեւանգումներ կատարած օտարներու դէմ։ Սկզբունքով բանտը Ամերիկացիներու եւ Բրիտանացիներու հսկողութեան տակ էր քսան համաձայնագրի մը որ ստորագրուած էր Իսրայէլի եւ Պաղեստինեան իշխանութեան միջեւ։ Անգլիացիները, ապահովութեան մտահոգութիւններով քաշած էին իրենց դէմերը։ Մ. Ապպաս, որ Սթրազպուրկ էր, ուր ելոյթ պիտի ունենար, անմիջապէս վերադարձած է ի տես կացութեան ծանր բնոյթին։ Պաղեստինեան հակազդեցութիւնը օտարները, գլխաւորաբար Արեւմուտքցիները առած է իբրեւ թիրախ եւ առեւանգումներ ալ կատարուած են։ Առաջին առթիւ չորս Ֆրանսացիներ առեւանգուած են, որոնց երկուքը՝ "Աչխարհի Բժիչկներ" ոչ-կառավարական կազմակերպութեան անդամուհիներ, քանի մը ժամ ետք ազատ արձակուած են, բայց երկու ուրիչներ պատանդ կը մնային։ Այս երկուքը կը պատկանէին Ֆրանսական "էլ" չաբթաթերթին՝ Գարոլին Լօրան եւ իր նկարահանը՝ Ալֆրէտ Եաղոպզատէհ, որոնք առեւանգուած էին պանդոկէն, ուր կը գտնուէին։ Մարտ 15ի առաւօտուն, չաբթաթերթին խմբագրապետն ալ՝ Վալերի Թորանեան, կը յայտարարէր թէ ոչ մէկ լուր կար։ Դէպքը չատ նախընթաց չունէր այդ չրջանին մէջ, բայց կը թուի որ նոր վարուելակերպ մըն է Արեւմուտքի դէմ, որպէսզի ճնշում բանեցնեն Իսրայէլի վրայ։ Առեւանգուած էր նաեւ կարգ մը ամերիկացիներ։

(Շար.ր Դ. էջ)

ՄԱՄՈՒԼ

«LE TEMPS»

(15/21 février)

«ՀՆԴՈՒՆԻԱՅ ՅԱՆՑԱՆՔ ՄԸ ԿԻՍՈՎ ՆԵՐՈՒԱԾ Է»

Շաբաթաթերթը լոյս կը տեսնէ Զատիկ մէջ, 4.000 տպաքանակով։ Փետր. 15–21ի թիւին մէջ Ապէչէի Ա. Պարքա համալսարանին պատմութեան բաժնի վեկավար, դասախօս եւ հետազօտող Ափոլինէր Սիլվէչ այս խորագիրով անդրադարձած է իր երկրին կողմէ Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին։

Նախ կ'անդրադառնայ Ի. դարու ցեղասպանութիւններու դար ըլլալու յատկանիշին. կը թուէ հայկականին պարագաները, կը ծանրանայ Թուրքիոյ ուրացումի քաղաքականութեան վրայ. կը յիչէ թէ հակառակ ատոր բազմաթիւ երկիրներ ճանչցած են 1915ի իրականութիւնը։

Զատը Տարֆուրի զոհերուն ցոյց տրուած նեցուկով փաստած է ափրիկեան զօրակցութեան ու եղբայրութեան արժէքներուն ունեցած յարգանքը։ Ատոր հետ ըլլալով նաեւ ժողովրդավարութեան եւ արդարութեան, մարդկային իրաւունքներու յարգանքին տէր հանրապետութիւն, պարտի ընդունիլ Հայկական Ցեղասպանութիւնը եւ դատապարտել։ Այդ արարքը զոհերուն արդար իրաւունքը ճանչնալէ զատ, պիտի ըլլայ մարդկային իրաւունքներու յարգանքի կեցուածք մը։

Ատկէ զատ, որպէս մեծամասնութեամբ մահմետական ու լաիք երկիր, Զատի ճանաչումը աչխարհին ցոյց պիտի տայ թէ Հայերուն ուղղուած ոճիրը ընդունիլ միայն արեւմտեան քրիստոնեայ երկիրներուն առընչուած բան չէ. ան ամէնէն առաջ մարդկային արդարութեան հարց է։ Ատիկա ընելով Զատ օրինակ կը հանդիսանայ Իսլամական համագումարին անդամ ափրիկեան, կամ նաեւ այլ երկիրներուն։

Ա. Սիպկէ կ'աւելցնէ թէ ճանաչումը Թուրքիոյ կոչ մը պիտի ըլլայ, հրաժարելու ժխտողական կեցուածքէն եւ իր պատմութեան մասին իրականութիւնը ըսելու իր ժողովուրդին։

ՏԵՐՈՒՆԻ

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

(Գ Ե Ղ Ա Ր Դ)

Մարտ 15ի առաւօտուն, վերջին պահուն տեղեկացանք որ նախորդ իրիկունը, Փարիզի մէջ, ուր հաստատուած էր Պէյրութէն հեռանալէ ետք, իր մահկանացուն կնքած էր Ցարութիւն Գազանճեան, գերեալական ծածկանունով՝ Գեղարդ։

Ծնած էր Պէյրութ 1928ին։ Առաջին չորեքնաւարտներէն եղած է Համազգայինի Նչան Փալանճեան ձեմարանին։ Որպէս առաքելոյժ վկայուած էր Պէյրութի Ֆրանսական համալսարանէն։

1949 – 54 տարիներուն խմբագրած է "Ակօս" պարբերականը, 1955ին հրատարակած է "Բժիչկ" ամսագիրը եւ աչխատակցած է "Բագին"ի։ Հրատարակած է զանազան հատորներ պատմուածքներու ինչպէս՝ "Օտար երդիքներու տակ" եւ "Ուռկանը" եւ բանաստեղծութեան՝ "Լիբանանեան համանուագ"։

ՊԷՐԼԻՆ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅՈՑՑԵՐԸ ՏԵՂԻ Կ'ՈՒՆԵՆԱ՞Ն

Թալաթ փաչայի մահուան 85ամեակին առթիւ թուրք ազգայնամոլներու կազմակերպած ցոյցերը որոնք արգիլուեցան, նախաձեռնողներուն վերաքննութեան դիմումին վրայ կրկին արտօնուած էին Մարտ 14ին. արտօնութիւնը տրուած էր Պէրլինի չրջանային առեանին կողմէ։ Այսուհանդերձ տրուածը առժամեայ արտօնութիւն մը ըլլալով, կը սպասուէր Պէրլինի Գերագոյն դատարանին որոշումին։ Իսկ այդ մէկը ուչանալու պարագային արդելք չէր մնար որ Թուրքերուն ցոյցերը տեղի ունենային։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑԵՏԱՀԱՑԵԱՑԻ ՇՐՋԱՆԱԿԻՆ ՄԷՋ — ԵՐՈՒԱՆԴ ՁԱՆԻԿԵԱՆ-ԱՆՁԵԼԱ ՌԻՉՉԻ ԼԻՒՔԷՔԻ ԶՈՑԳԸ

Երկուքն ալ ծնած են 1942ին Իտալիոյ մէջ։ "Փորձառական չարժանկարի եզակի ղոյգը" կը կոչեն զիրենք։ Անխոնջ պրպտողներ են Ի. դարու սկիզբի արխիւներուն մէջ, անկէ դուրս բերելու համար նկարաչարեր որոնք կը ցոլացնեն ցաւերը, պատերազմները, դաժանութիւնները։ "Աչխարհը մենատէրերով լեցուն է" կ'ըսէ Անճելա, Երուանդ կ'ամբողջացնէ. "Լէոնարտօ տա Վինչի կ'ըսէր արդէն թէ արուեստագէտները պարտին ցոյց տալ պատերազմը"։

1970ին հանդիպած են իրարու եւ սկսած միասին աչխատիլ. բանաստեղծական Ֆիլմեր պատրաստած են։ Հակառակ իրենց գործերով ցոյց տրուած դաժանութեան, միչտ մանկութեան պատառիկ մը կայ իրենց Ֆիլմերուն մէջ։

Երուանդին հայրը Ցեղասպանութենէն վերապրող մըն է, մայրը՝ Աւստրիացի։ Ինք Վենետիկի մէջ ճարտարապետական ուսում ստացած է եւ 1920ական թուականներու մունջ սինեմային մասին թեզ մը պատրաստած։ Իր կարեւոր գործերէն է "Վերադարձ Մոտորչուր"ը ուր ներկայացուցած է աւելի քան 70 տարեկան հօրը մինակը ծննդավայրը վերադարձը։ Այդ դրուագէն մեկնելով պատմած է ընտանիքին ողբերգական պատմութիւնը։

Փարիզի "Ժէօ տը Փոմ"ի յետահայեացին (մինչեւ Մարտ 19) առթիւ Մարտ 14ի "Մոնտ"ը ամբողջ էջ մը նուիրած էր իրենց։

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԹԻՒ-48

Երեւան, Մարտ 2006

"ՍՐԻԿԱՅ" ԳՈՐԾԱՏԷՐԵՐ...

Երբ այժմեան դիւրին չէր Հայաստան երթալը, կը յիշեմ որ Հայաստանը մեզի կու գար, սովետական դեսպանատունեբու հայ "քարտուղարներով" որոնք միշտ պատրաստակամ լաւ պատրաստուած լուսանկարչական ցուցահանդէսներով, գունաւոր ամսաթերթերով (Սովետական Հայաստան, Սովետական Արուեստ, Հայրենիքի Ձայն, Սովետական Գրականութիւն, Գիտութիւն եւլն...) կը զարդարէին մեր դպրոցական դրադարանները եւ յաճախ երգապնակներ եւ սեւ-ճերմակ ֆիլմեր կը տրամադրէին... քաղցր էին այդ տարիները: Զգալով հանդերձ որ սխալ բան մը կար մեր երկու աշխարհներուն միջեւ, քանի մենք ազատ էինք (եթէ միջոցը ունենայինք) երթալու ամէն տեղ առանձին, մինչ անոնք կը համբորդէին միշտ խումբով, անժպիտ, ցարագէմ ռուս առաջնորդի մը հսկողութեան տակ. բայց դիտէին ժպտիլ երեւնալ, երջանիկ ձեւանալ եւ սէր եւ հետաքրքրութիւն արթընցնել մեր "Սովետական Ազատ Աշխարհ Հայաստանին" հանդէպ, տպաւորել մեզ իրենց դիտական տիտղոսներով, հմտութեամբ, դրական վաստակով եւ հայրենասիրական արտասանութիւններով: Գիտէինք որ հոն ալ գոյութիւն ունին մըրցակցութիւններ, աթոռի կռիւներ, կուսակցական մենաշնորհներ եւ ճարպիկ մարդիկ որ կրցած էին ամէնէն աւելի անսպասելի կացութիւններէ ալ օգուտ քաղել, բայց ունէին կարելիութիւն "հայաստանասէր" այցելուները լաւ ընդունելու, երջանիկ պահեր անցընելու եւ իրենց կարդին արտառահման հրաւիրուելու: Մէկ խօսքով՝ երջանկութիւն էր Հայրենիք այցելել, ուր կը զգայիր որ կայ պետութիւն, կան ամուր կառոյցներ, ամէնուն գործ հայթայթող դիտական հիմնարկներ:

Վերջերս մեծ թիւով անդործ երիտասարդներու (մանչ եւ աղջիկ) կը հանդիպիմ որ լուրջ հիմնարկներ աւարտած, հմտացած դիտարուեստական վերջին նորութիւններուն, օրն ի բուն անդործ կը թափառին եւ երկրէն հեռանալու ճամբաներ կ'որոնեն... երբ թերթերն ու հեռատեսիլի կայանները ամէն օր գործի նորանոր տեղեր կ'առաջարկեն...:

– Դուք, օտար էք մեր երկրի "նոր" բարքերուն... կը դիմէք առաջարկող ընկերութեան, չուտով գործի կ'ընդունուիք վճարումի լաւ խոստումներով, պայմանաւ որ ամիս մը, փոքրիկ ամիս մը միայն, որպէս փորձ, ձրիարար աշխատիք: Կ'աշխատիք մէկ ամիս ամենամեծ զգուշութեամբ եւ եռանդով մինչեւ վերջին օրը. եւ երբ կը կարծէք որ բոլոր տըրեաւները լրացուցած էք վերջապէս գործի անցնելու... "Պօս"ին տեղակալը "ցաւած սրտով" ձեզի կը հաղորդէ որ "ամենեւին յարմար չէք" իրենց ընկերութեան մէջ աշխատելու... դուռին եռուզ ուրիշ "ողջակէզ" մը իր կարգին կը սպասէ արդէն "մէկ ամսեայ" փորձը սկսելու եւ այսպէս 12 ամիս... et plus!

Հաւանաբար աշխատանքի օրէնքներ կան, գործատիրոջ եւ գործաւորին յարաբերութիւնները կարգաւորող յօդուածներ... ո՞վ է հեռեւողը, ո՞վ է հսկողը. կոյս անտառներու պարմանները հո՛ս ալ ստեղծուած են: Երբ ժողովուրդին իրաւունքները պաշտպանող անձը (օմպուտսմէ'ն) նախագահին թեկնածուն կ'ընտրուի, ձեւական քուէարկութիւններէ վերջ, զարմանալի չէ, որ անգործ երիտասարդութիւնը երկրէն հեռանալու մասին խորհի:

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ԱՌՈՒԾԱԽ...

*Եթէ քիչ մը երկար մնաք Երեւան, ուշ կամ կանուխ անպատճառ մէկը կը մօտենայ ձեզի, խորհրդաւոր եւ ցած ձայնով, մէկզի կը հրաւիրէ եւ "թանկարժէք" առարկայ մը կ'առաջարկէ... կախում ունի "վերնիսաժ"ի ո՞ր բաժին առնել կանգ առած էք. եթէ մատանի է դիտածնիդ, ձեզի ցարական "թանկարժէք" մատանի մը կ'առաջարկէ՝ կատարինէ Բ.ի դիմանկարով, "ընտանեկան հաւաքածոյէն" հանուած... Եթէ Սրբանկարի մը առջեւ հիացած էք, իր տունը կը հրաւիրէ՝ աւելի ըմբիրները ցոյց տալու... բայց ամէն նէն աւելի առաջարկուածը արուեստասէր մեր մայրաքաղաքին մէջ, սովետական շրջանի գին թերոզ մեծ նկարիչներն են՝ Սարեան, Քոչար, Մինաս, Կոչոյեան եւ այլն... որոնց սակերը չորս-հինգ զէրոյով են արդէն եւ զարմանալիօրէն ամէնուն մօտ կը դանուին... Համայնքի մը ջոգով օրէ օր կը հետեւին եւ կ'իմանան որ Վան Կոկի "Արեւածաղիկը" եթէ 50 միլիոն եւրոյի ծախուած է, Սարեանի պատուդնեով իւղանկարը, ուրեմն առնուազն հինգ միլիոն եւրօ պէտք է արժէ... եւ այսպէս դիները օրէ օր կ'ածէին, անոնց տէրերը կ'ապրին երջանիկ երազներով, սպասելով որ ուշ կամ կանուխ "ձուկը" բռնուի կարթէն, հարստանան, ճիփեր գնեն, տուն փոխեն... բայց առ այժմ ածելի չունին սափրուելու...:

Երբ յատուկ զբաղանք չունենամ, ընկերս մէջ 1001 հարցեր կը ծագին. առնուազն առաջին տեղ դրաւողը մեր մշակութային գանձերու պահպանութեան հարցն է: Յաճախ կարդացած եմ մամուլին մէջ որ եղած են դէպքեր եւ թանգարանային առարկաներ օտար ափերու մէջ ծախուս դրուած են...: Իրականին մէջ ինչպէ՞ս կարելի է սուուգել որ անբարեխիղճ պահեստապետ մը, հաղարաւոր նըկար, կամ առարկայ կամ վաստաթուղթ, կամ գորգ, եւլն. պարունակող պահեստ մը որեւէ բան իւրացուցած չըլլայ...: Դժբախտաբար մենք չունինք Լուվրի, Բըրիտանական թանգարանի կամ Ուֆիցիի խիստ կազմակերպութիւնը, պետական մենաիսիա հսկողութեամբ որ կարենանք հանգիստ քուն քաջել...: Հպարտութիւն անգամ այս ուղղութեամբ մտահոգութիւն արտայայտող տողեր կարդացած եմ: Հայաստանեան մամուլի էջերը առհասարակ նուիրուած են զանազան ընտրապայքարներու: Սահմանադրականը նոր լրացում, թաղապետականներն ալ էջը փակեցին, կարգը եկած է հիմնադիրներու անօրէնները, որոնց ընտրութիւնը, ինչ որ կը տեսնուի, ձեւական է միայն. եւ չուտով պիտի պատրաստուինք նախագահական ընտրութեան որ չափազանց էական ըլլալով հայրենիքին համար, ազգային մշակութային պահեստներէն ինչ ալ պակսելու ըլլայ, երկիրը չի կրծանիր...:

Անցեալները իշխանամէտ օրաթերթի մը անկիւնը հետեւեալ ցաւալի տողերը կարդացի եւ չափազանց մտահոգուած եմ.

«Հայաստանում չատ բան է ոչնչացուում ... Դուք գիտէ՞ք որ այսօր այս ու այն մեծահարուստները լողաւազան են սարքում եւ, ասենք, սալերի փոխարէն լրենց համար հաճելի է խաչքարեր տեսնել: Նրանք գերեզմանատներից բերում, լրենց լողաւազանի պատերը երեսապատում են խաչքարերով: Օրը ցերեկով Աւանի հինգերորդ դարի վեցանիստ կոթողը համբարձուեց երկինք... երեւի քարն ինչ-որ մէկին դուր եկաւ: Կամ ի՞նչ վերաբերմունք է դրսեւորւում Աւանի միջնադարեան խաչքարերի հանդէպ, դրանց վրայ հողեր են յատկացւում, տներ կառուցւում:

«Հայաստանում չատ բան է ոչնչացուում, ուղղակի տարբերութիւնն այն է, որ մենք ոչնչացնում ենք մեր տգիտութեամբ եւ մեր իսկ մշակոյթից խորթացած լինելու պատճառով, իսկ Ադրբեջանցին, Վրացին, Թուրքը ոչնչացնում են տգիտութեամբ եւ նրա համար որ դա հայկական է» "Հայոց աշխարհ"ի թղթակցին ասաց Ս. Կարապետեանը»: ("Հ. Աչխ.", 08·02·06):

Երեւանի կապած Առինջ գիւղը որուն կատարին բազմած է գիւղի ծնունդ՝ Գադիկ Ծառուկեանի իշխանավայել պալատը, ունէր ուրարտական վերջին շրջանի կառոյցներէն փոքր բերդ մը, ներքին մատուռով եւ նուրբ խաչքարերով, յետագայ շրջաններու. հայաստանեան իմ առաջին այցելած յուշարձաններէն մին եղած էր, Գառնի-Գեղարդէն առաջ: Մուտքի կամարին վրայ միակտուր քարէ կար երկու վիշապներու քանդակ, բաւական եզական երեւոյթ...:

Շարաթ մը առաջ հետաքրքրութիւնս զիս կրկին հոն առաջնորդեց: Որքան մեծ եղաւ ուրախութիւնս երբ վիշապները չէին հեռացած, հակառակ մէկ մեթրի հասնող առատ ձիւնին, բայց ափսո՛ս, հին քանդուած միախորան մատուռին փոխարէն պեթոնէ հիմերով կառոյց մը գըտած էր տեղը, սիւներու մէջէն կլոր երկաթի ճողերը դուրս ցցուած, անպատճառ ձիւնհալքի կը սպասուէր չինարարութիւնը ամբողջացնելու համար... խաչքարերը չկրցայ տեսնել, կ'ենթադրեմ որ ձիւնի հաստ շերտին տակ գտնուին. անոնց փոխարէն սալիտակ քարէ, կամ գաճէ Աստուածամօր ներկայացնելու փորձով դոյդ արձաններ պատին տակ դրուած, ամբողջութեամբ նորոգուած պարիսպ, ցոյց կու տան թէ ամբողջ համալիրը գիւղին երեւելի զաւակին յատուկ "խնամքը" կը վայելէ...: Ժ

*
**

Հայաստանի մշակութային արտադրութիւններէն մին ալ կը կարծեմ որ թանգարանային սխալ քաղաքականութիւնն է. Երեւանի Պատմութեան Ազգային թանգարանին մէջ մեծ թիւով կեղծ խաչքարեր եւ խորաքանդակներ կան երբ անոնց բընագիրները անմարդաբնակ, կորսուած վայրերու մէջ իրենց բախտին լքուած, բնութեան արհաւիրքներուն ենթակայ, անխիղճ "արուեստասէր"ներու կողոպուտին յանձնուած են: (Եթէ Երեւանի տուներէն հաւաքուին վանքերու եւ դամբաններու աւերակներէն իւրացուած արուեստի գործերը, կարելի է ամբողջական պետական նոր թանգարան մը լեցնել...): Ինչո՞ւ ամէնէն յայտնի եւ եզական արուեստի բեկորները չամփոփել Ազգային թանգարանի յարկին տակ, ապահով հըսկողութեամբ, եւ թողուլ որ բնութեան մէջ փճանան եւ արուեստի չնազայլերու աւարառութեան ենթարկուին...

ՀԱՊԱ ԳՈՐԳԸ՞ՐԸ...

Գիտական աշխարհը, բազմաթիւ լուրջ մասնագէտներ, բարձրաձայն կ'աղաղակեն որ գորգը հայ արուեստի ամէնէն յատկանշական կալուածներէն մին է: Նոյնիսկ աշխարհի հնագոյն գորգի օրինակը որ յայտնաբերուած է Ալթայի Պազիրիկեան դամբանաբուրմն մէջ (ընդմէջ Ե. եւ Դ. դարերու, Քրիստոսէ առաջ) եւ խնամքով պահուած՝ Էրմիթաժի թանգարանին մէջ (Ս. Պետերսբուրգ) հայկական ծագում ունի, ըստ գորգագէտ Ու. Շուրժանի:

Հայկական գորգի պատառիկներ յայտնաբերուած են Արթիկի դամբանաբլուրին (Ք.ա. Բ. հազարամեակ), Կարմիր բլուրին (Ք.ա. Է. դար) եւ Անիի մէջ (Ժ. դար): Հայոց մեր գորգին տրուած է նաեւ կապերտ կամ կարպետ անունը որ Աբեղմուտքի սաքսոնական երկիրները կը դործածեն մինչեւ այսօր (carpet):

Արաբ աշխարհագիր-ճանապարհորդները՝ Սաալիպի, Սլու ալ-Ֆարաճ ալ-Իսֆահանի, Ալ-Մասուտի, Ալ-Իսթախրին (Ը. – ԺԴ. դդ.) հիացական տողեր թողած են հայկական գորգի մասին, նոյնպէս ԺԳ. դարուն վենետկեայ Մարգօ Փոլօն եւ մենք գորգի հայրենիքին մէջ չունինք "գորգի թանգարան"... այլ միայն մի քանի ցուցադրուած գորգեր Պատմութեան թանգարանին մէջ... որուն քառապատիկը կրնաք գտնել Վիէննա, Մխիթարեան վանքի թանգարանին մէջ:

Ամիս մը առաջ երբ Հալէպ կը գտնուէի, երեւանցի ընտիր երիտասարդ մը՝ Հրազդան Թոքմաճեան, արուեստագէտ նկարիչ եւ արուեստի ուսուցիչ քաղաքին Սարեան ակադեմիային մէջ, հանճարեղ գաղափարն ունեցած էր "Հայկական գորգ" տիտղոսով հայատառ լաւագոյն գորգերու մանրանկարային չափերով վերարտադրութիւններ պատրաստել տալու եւ եօթը լեզուներով պատմականը ընելով հրապարակ իջեցնելու, օրէ օր աւելցող Թրքական ոտնձգութիւններուն դէմ պայքարելու համար: Գորգի բոլոր կարեւոր հայկական կեդրոնները (Կեսարիա – Սեբաստիա – Խարբերդ – Մուշ – Կարին - Երզնկա – Եւթոկիա – Վան – Կարս – Իգդիր – Բաբերդ – Սկէն – Աչնթապ – Մարաչ եւլն...) այսօր կը գտնուին Թրքական Հանրապետութեան սահմաններէն ներս եւ այնքան դիւրին է պատմութենէն անհետեակ արեւմուտքցիներու մէջ չփոթ ստեղծել, եւ քանի Հայաստան իր Ազգային թանգարանի յարկին տակ, ապահով հըսկողութեամբ, եւ թողուլ որ բնութեան մէջ փճանան եւ արուեստի չնազայլերու աւարառութեան ենթարկուին...

ԻԶՄԻՐԻ ԱԻԵՐՈՒՄԸ, ՀՐԿԻԶՈՒՄԸ ԵՒ ԽՈՒՃԱՊԱՅԻՆ ԳԱՂԹԵՐ

ԱՒՊԵՏ ՄԱՆՃԻԿԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Իբրեւ հետեւանք Թուրքիոյ դէմ պատերազմի ձախողութեան՝ կառավարական տագնապ մը ծայր առաւ Յունաստանի մէջ, եւ Իզմիրի անկման նախորդ օրը՝ Սեպտեմբեր 8ին գահլիճը հրաժարեցաւ, եւ Նիքոլաոս Քալոկերոփուլոս կոստանդին Ա. թագաւորէն պարտականութիւն ստացաւ կազմելու նոր կառավարութիւն, երկու օրուան ձախող բանակցութիւններէ ետք ան հրաժարեցաւ եւ Նիքոլաոս Թրիանթափիլաքոս նշանակուեցաւ վարչապետ, բայց ան ալ ղժուարութեանց հանդիպեցաւ:

Սալոնիքի մէջ կեդրոնացած ութ հազար զինուորներ եւ սպաներ 1922 Սեպտեմբեր 26ին ապստամբութեան դրօշ պարզեցին եւ պահանջեցին Կոստանդին թագաւորին հրաժարումը եւ նախկին վարչապետներ Կոնարիսի եւ Սթրատոսի բանտարկութիւնը: Ապստամբներուն միացան Միթիլէնը, Քիոս, եւ Կրետէ կղզիներուն զօրաբաժիններըը: Միթիլէնի մէջ զինուորականներ յեղափոխական կոմիտէ մը կազմեցին զինուպետ Սթիլիանոս Կոնաթասի գլխաւորութեամբ, որ պահանջեց թագաւորին եւ կառավարութեան հրաժարումը, խորհրդարանին լուծումը եւ նոր ընտրութիւններ: Յեղափոխական չարժումը տարածուեցաւ տարբեր շրջաններ, եւ Միթիլէնի ու Փիրէայի մէջ կեդրոնացած մարտանաւերը միացան ապըստամբներուն:

Ստեղծուած կացութեան առջեւ Սեպտեմբեր 27ին Կոստանդին թագաւորը հրաժարեցաւ գահէն եւ զաւակը՝ Ջորճ Բ. յաջորդեց անոր:

Սեպտեմբեր 28ին յեղափոխական ուժեր զինապետներ Փլաստիրասի եւ Կոնթասի գլխաւորութեամբ մտան Աթէնք, ձեռք առին իշխանութիւնը եւ լայնածաւալ ձերբակալութիւններու ձեռնարկեցին: Քաղաքական ազդեցիկ բոլոր գլխավորներն ու զինուորականները բանտերը լեցուեցան: Սեպտեմբեր 30ին Կոստանդին թագաւոր, Սոֆիա թագուհին եւ արքայական տան այլ անդամներ հեռացան Յունաստանէն եւ անցան Իտալիա:

ՄՈՒՏԱՆԻԱՅԻ ՀԱՄԱԶԱՅՆԱԳԻՐԸ

Յունաստանի պարտութեան եւ Իզմիրի ազէտի պայմաններուն տակ, զանազան կէտերուն միջնորդութեամբ 1922 Հոկտեմբեր 3ին Մուտանիայի մէջ հաշտութեան բանակցութիւններ սկսան մէկ կողմէ թուրք ազգայնական կառավարութեան պատուիրակներ՝ Իսմէթ փաշահանի, Ալ-Մասուտի, Ալ-Իսթախրին (Ը. – ԺԴ. դդ.) հիացական տողեր թողած են հայկական գորգի մասին, նոյնպէս ԺԳ. դարուն վենետկեայ Մարգօ Փոլօն եւ մենք գորգի հայրենիքին մէջ չունինք "գորգի թանգարան"... այլ միայն մի քանի ցուցադրուած գորգեր Պատմութեան թանգարանին մէջ... որուն քառապատիկը կրնաք գտնել Վիէննա, Մխիթարեան վանքի թանգարանին մէջ:

Ամիս մը առաջ երբ Հալէպ կը գտնուէի, երեւանցի ընտիր երիտասարդ մը՝ Հրազդան Թոքմաճեան, արուեստագէտ նկարիչ եւ արուեստի ուսուցիչ քաղաքին Սարեան ակադեմիային մէջ, հանճարեղ գաղափարն ունեցած էր "Հայկական գորգ" տիտղոսով հայատառ լաւագոյն գորգերու մանրանկարային չափերով վերարտադրութիւններ պատրաստել տալու եւ եօթը լեզուներով պատմականը ընելով հրապարակ իջեցնելու, օրէ օր աւելցող Թրքական ոտնձգութիւններուն դէմ պայքարելու համար: Գորգի բոլոր կարեւոր հայկական կեդրոնները (Կեսարիա – Սեբաստիա – Խարբերդ – Մուշ – Կարին - Երզնկա – Եւթոկիա – Վան – Կարս – Իգդիր – Բաբերդ – Սկէն – Աչնթապ – Մարաչ եւլն...) այսօր կը գտնուին Թրքական Հանրապետութեան սահմաններէն ներս եւ այնքան դիւրին է պատմութենէն անհետեակ արեւմուտքցիներու մէջ չփոթ ստեղծել, եւ քանի Հայաստան իր Ազգային թանգարանի յարկին տակ, ապահով հըսկողութեամբ, եւ թողուլ որ բնութեան մէջ փճանան եւ արուեստի չնազայլերու աւարառութեան ենթարկուին...

Գիտական աշխարհը, բազմաթիւ լուրջ մասնագէտներ, բարձրաձայն կ'աղաղակեն որ գորգը հայ արուեստի ամէնէն յատկանշական կալուածներէն մին է: Նոյնիսկ աշխարհի հնագոյն գորգի օրինակը որ յայտնաբերուած է Ալթայի Պազիրիկեան դամբանաբուրմն մէջ (ընդմէջ Ե. եւ Դ. դարերու, Քրիստոսէ առաջ) եւ խնամքով պահուած՝ Էրմիթաժի թանգարանին մէջ (Ս. Պետերսբուրգ) հայկական ծագում ունի, ըստ գորգագէտ Ու. Շուրժանի:

Հայկական գորգի պատառիկներ յայտնաբերուած են Արթիկի դամբանաբլուրին (Ք.ա. Բ. հազարամեակ), Կարմիր բլուրին (Ք.ա. Է. դար) եւ Անիի մէջ (Ժ. դար): Հայոց մեր գորգին տրուած է նաեւ կապերտ կամ կարպետ անունը որ Աբեղմուտքի սաքսոնական երկիրները կը գործածեն մինչեւ այսօր (carpet):

Արաբ աշխարհագիր-ճանապարհորդները՝ Սաալիպի, Սլու ալ-Ֆարաճ ալ-Իս-

թեան եւ միւս կողմէ՝ դաշնակիցներուն եւ Ծունաստանի միջեւ: Թրքական կողմը համաձայն գտնուեցաւ չեզոք գօտիներ հաստատել նեղուցներու եւրոպական եւ ասիական կողմերուն միջեւ, որուն դիմաց դաշնակիցները երաշխաւորեցին, որ յունական բանակը տասնըհինգ օրուան ընթացքին պիտի պարպէր Արեւելեան Թրակիան եւ յունական ուժերը պիտի փոխարինուէին դաշնակից եօթը զօրամասերով: Թրակիոյ մէջ Ծունաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանը պիտի կազմէր Մարիճա գետը:

Մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուէին, Պոլսոյ բրիտանական զբաղող ուժերը պատրաստ վիճակի մէջ զբաղած էին դիմագրաւելու համար քեմալականներու հաւանական յարձակում մը:

Մուտանիայի համաձայնագիրը կնքուեցաւ 1922 Հոկտեմբեր 11ին, իսկ Հոկտեմբեր 15ին սկսաւ անոր գործադրութիւնը: Անգարա համաձայն գտնուեցաւ, որ բրիտանական զբաղող ուժերը առժամապար մնան նեղուցներու շրջանին եւ Պոլսոյ մէջ, մինչեւ վերջնական համաձայնութիւն: Այսպէսով յունական բանակը քաշուեցաւ Արեւելեան Թրակիայէն եւ անցաւ Մարիճա գետէն արեւմուտք:

Ամերիկացի անուանի զրող Էրնէսթ Հէմինկուէյ Թուրքիա կը գտնուէր այդ օրերուն եւ իր ամբողջ հեղինակութիւնը ի գործ դրաւ համաձայնագրի խաղաղ գործադրութեան համար: Ան բազմաթիւ պատմուածքներ գրած է Թրակիոյ եւ Իզմիրի մասին իր "Մեր ժամանակներուն մէջ" գիրքին մէջ:

ԻԶՄԻՐ՝ ԱՐԵԱՆ ԲԱՂՆԻՔ.
ՔՐԻՍՏՈՆԵԱՆԵՐՈՒ
ՀՈԻՀԱՊԱՏԻՆ ԳԱՂԹ

Իզմիրի անկումէն ետք, այդ եւ յաջորդող օրերուն, Ծոյներուն եւ Հայերուն դէմ ջարդերը լայն ծաւալ ստացած էին: Իզմիր, արտաքին աշխարհէն կտրուած, արեան բաղնիքի վերածուած էր, եւ ոչ ոք յստակ գիտէր, թէ ի՛նչ կ'անցնի կը գառնայ հոն: Քաղաքին 400 հազար քրիստոնեաներէն 190 հազարին մասին տեղեկութիւն չկար 1922 Հոկտեմբեր 1ի դրութեամբ: Իր կարգին, Իզմիրի մէջ Միացեալ Նահանգներու հիւպատոս Ճորճ Հորթըն կը նշէ, որ այդ օրերուն մօտաւորապէս հարիւր հազար մարդ սպաննուեցաւ Իզմիրի մէջ:

Ջարդերէն փախչելով՝ քեմալական իշխանութեան սահմաններէն ներս մնացած Ծոյներն ու Հայերը խուճապահար բլուրնած էին դէպի Ծունաստան, Իմպրոս եւ Թենեդոս կղզիներ, Պոլիս, Արեւելեան Թրակիա եւ Պուլկարիա գաղթի ճամբան: Ով ինչպէս ու ուր կրնար, կը փախչէր ազատերու համար իր գլուխը:

Գաղթականներու ծաւալուն հոսանքի պայմաններուն տակ Պոլսոյ, Արեւելեան Թրակիոյ, Պուլկարիոյ եւ յատկապէս Ծունաստանի մէջ քաոսային կացութիւն ստեղծուած էր. մանաւանդ Ծունաստանի կառավարութիւնը իր գլուխը կորսընցուցած՝ անել կացութեան մատնուած էր:

ԳԻՏԱԿԱՆ - ԱՅԺՄԷԱԿԱՆ

ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ-2005Ը ՄՐՑԱՆԻՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԻ

Ջերմաստիճանի բարձրացումով, արտակարգ քամիներու, հեղեղներու նման այլազան բնական աղէտներով լեցուն 2005 տարուան ընթացքին երկրագունտի կլիման աննախընթաց գործունէութիւն յայտնաբերեց: Այս պարագան կը հաստատէ գիտական այն համաստարած կարծիքը թէ կլիմայի ընդհանուր ջերմացումին գլխաւոր պատասխանատուն մարդն է:

Նախ եւ առաջ յիշեցնենք թէ ի՞նչպէս կ'արձանագրուին ջերմաստիճանի արժէքները: Երկրագունտի ջերմաստիճանը աշխարհի զանազան կէտերուն մէջ տեղաւորուած 10·000 օդերեւութաբանական կայաններու եւ ծովերու մէջ գետեղուած 7·000 խորաչափերու, հարիւրաւոր չոզաչափերու եւ վերջապէս տասնեակ մը արուեստական արբանեակներու միջոցաւ կ'արձանագրուի: Գալով տարբեր պիտական կէտերու մէջեւ յայտնաբերուած արդիւնքներու տարբերութեանց, այս վերջիններուն պատճառը հակակշռէ զուրկ ցամաքամասերու համար նախատեսուած արժէքներու զանազանութիւնն է: 1800 թուականէն առաջուան ջերմաստիճանը գնահատուած է ծառերու կոշտերուն քննութեամբ, նաեւ բուստերու (գորայ) տարրալուծումով:

Այսօր յստակ է որ մարդկային յիշողութիւնը երբեք չէր արձանագրած կլիմայական նման երեւոյթ: Տարուէ տարի օդերեւութաբանական մրցանիշները կը նորոգուին: Այս տեսակէտէն 2005ը բացառիկ տարիներու առաջին կարգը կրնայ դրաւել: Ցարդ ամենատաք տարուան մրցանիշը, մէկ աս կէս տարիէ ի վեր արձանագրուած ջերմաստիճանի թուանշաններուն համաձայն 1998 տարուան կը պատկանէր: Ըստ ՆԱՋԱ-ի, նախընթաց տարին զգալի վերազանցեց 0,6 աստիճանի չափով ջերմացում արձանագրելով: Այսպէսով ամենատաք տարիներու վերջին դասաւորումը հետեւեալն է· առաջինը 2005, երկրորդը 1998, երրորդը 2002:

Մեւս կողմէ, մինչ յունական բանակը Մուտանիայի համաձայնագիրի պայմաններուն տակ կը քաշուէր Արեւելեան Թրակիայէն, թրքական ազգայնական բանակը կը պատրաստուէր նեղուցները անցնելու եւ մտնելու եւրոպական Թուրքիա: Իսկ Պոլսոյ մէջ կեդրոնացած սուլթանական այլեւս անուանական զարձած կառավարութիւնը արդէն բոլորովին իր վարկը կորսնցուցած եւ հեղինակազրկուած էր:

Ա. Մ.

"Ազդակ"

Ակէ զատ 2005ը հիւսիսային տաղանտեան մրրիկային գործունէութեանց տեսակէտէ ալ աննախընթաց տարի մը եղած է: Այն աստիճան որ համաշխարհային օդերեւութաբանական կազմակերպութիւնը հարկադրուած է ընդլայնել իր անուանակոչութեան սահմանները, աղէտալի փոխադրիկներուն եւ հեղեղներուն հետզհետէ աւելի յաճախական բնոյթին պատճառաւ: Աշրդարեւ առաջին անգամ ըլլալով W դիրքը անցուած ըլլալով հարկաւոր եղած է գործածել յունական այբուբենը եւ երթալ մինչեւ էփսիլոն գիրքը: Տարբեր մրցանիշներու կարգին պէտք է վերյիշել Վիլմա մրրիկը՝ տեղի ունեցած Ճամայիքայի բացերը 2005 Հոկտեմբերին, մինչ այդ արձանագրուած նմանօրինակ փոթորիկներու ամենաուժեղը ըլլալու բնոյթով Քաթրինան (Ողոստոս) իր 1300 զոհերէն զատ, 1945էն ի վեր արձանագրուած պատմութեան ամենաթանկ նիւթական վնասը պատճառող բնական աղէտի հանդամանքով արձանագրուեցաւ: Ի դէպ, ապահովութեան գրեթէ բոլոր ընկերութիւնները յայտարարած են թէ անցեալ տարին գասուած է ամենաթանկ վնասի հատուցման չրջանը, ընդհանուր գումարը հասցնելով 200 միլիառ տոլարի: Վերջապէս բեւեռային սառնակոյտերը 2005ին իրենց ամենափոքր մակերեսը ունեցած են:

Այս մրցանիշները պարզ զուգադիպութիւն մըն են թէ ընդհանուր ջերմացման լրատուն: Եթէ վստահինք գիտնականներու նախատեսութիւններուն, երկիր մոլորակին ջերմաստիճանը 2100ի հորիզոնին 1,4էն 5,8 աստիճանի աճ մը պիտի արձանագրէ: Իրրեւ հետեւանք, պրպտողները կը յայտարարեն ծայրագոյն բնոյթ ունեցող բնական պատահարներու աճը, ինչպէս՝ հեղեղներ, երաշտ, տօթ, փոթորիկներ եւլն.: Գալով տեղումներու, կը թուի թէ ներկայ վիճակը ա՛լ աւելի պիտի չեշտուի· չոր ցամաքամասերը ալ աւելի պիտի չորնան, մասնաւորաբար միջերկրականեան աւազանը· իսկ արդէն բացառիկ տեղումներու ենթակայ հողամասերը ա՛լ աւելի ջուր պիտի առնան, աւելի ուժգին անձրեւներու ձեւով: Վերջապէս կը նախատեսուի ծովու մակարդակին 20էն 80 սանթիմեթրի չափ բարձրացումը, մէկ դողմէն ջերմաստիճանի բարձրացման առթած ընդլայնումին, մեւս կողմէ սառոյցներու հալման պատճառաւ:

Այս նիւթին չուրջ լոյս տեսած 928 գիտական յօդուածներու ուսումնասիրութիւնը չափազանց մեծամասնութեամբ կը պարզէ այն համոզումը որ կլիմայի ջերմացումին թիւ մէկ պատասխանատուն մարդն է: Այսուհանդերձ գիտնականները համակարծիք չեն ջերմաստիճանի բարձրացման քանակական արժէքին չուրջ որ կը տարուբերի 1,4էն 5,8 աստիճանի միջեւ ինչ որ բաւական լայն չերտ մը կը ներկայացնէ: Պատճառը այն է որ ջերմաստիճանի աճին վրայ դեր խաղացող ազդակները բազմազան են: Այս վերջիններուն մէջ պէտք է նկատի ունենալ տարբեր կազերու "ամբողջական" ազդեցութիւնը, արեգակնային ճառագայթներու, ամպային խաւերու դերերը: "Ջերմանոցային երեւոյթ"ը այս ազդակներուն գլխաւորն է եւ ամենավստահելին: Մեւս երեւոյթներուն ազդեցութիւնը աւելի անորոշ բնոյթ ունի: Անորոշութեան տոկոսը 10էն 300ի միջեւ կը տարուբերի:

Ջերմացման երեւոյթին բնական աղէտներու թիւին վրայ ունեցած ազդեցութիւնը դժուար է գնահատել: Տեսականօրէն՝ աւելի տաք կլիման աւելի մեծ անկայունութիւն կը ստեղծէ, հետեւաբար տօթ, երաշտ, հեղեղ, փոթորիկի նման երեւոյթներու հաւանականութիւնը աւելի մեծ է: Գլխաւոր հարցը այն է որ այս կարգի երեւոյթներուն մեծամասնութիւնը տահմանափակ տարածքներու մէջ տեղի ունենալով, հազուագէպ բնոյթ ունի: Հետեւաբար, ներկայ մանրատիպերը դժուարաւ ներկայացուցչական հանգամանք կը ներկայացնեն, պարզ այն պատճառով որ պրպտողներու գլխաւոր հետազօտական աշխատութեան գործիքը՝ համակարգիչներուն տարողութիւնը անբաւարար է:

Գաղթ. ՍՈՒՐԻՆ ՇԷՐԻՔ

ԳԱՂԹԻԹԷ ԳԱՂԹՈՒԹ

ՊՈՒՈՒԻՄի (Գերմանիա) Ռուր համալսարանի պատմութեան ճիւղի Արեւելեան Եւրոպայի երկիրներու պատմութեան ամպիոնի վարիչ՝ փրոֆ. Պէռթէ Ֆիղելչայր հրատարակեց, ԱՄՆ-է դէպի Հայաստան վերադարձի ճամբուն վրայ, Պարսյը Հայրիկեան Հոլանտայէն անցած է Գերմանիա: Հոլանտա գտնուած էր իր ինքնակենսագրական գրքի "Լոյսի ճանապարհին" ներլանտերէն թարգմանութեան առթիւ: Պ. Հայրիկեան, փետր. 7-ին ժամանած է Պոխում Ազգային Ինքնորոշման Միաւորման Գերմանիա գտնուղ իր կուսակցական ընկերներու առաջնորդութեամբ: Համալսարանի պատմութեան ճիւղի նիստերու դահլիճին մէջ դասախօսած է "Այլախոհական չարժումները դերը ԽՍՀՄ փլուզման գործում" թեմայով: Ծանրացած է նաեւ Հայաստան – Ռուսաստան, Հայաստան – Իրան, Հայաստան – Թուրքիա եւ Հայաստան – ԱՄՆ յարաբերութիւններուն վրայ: Անդրադարձած է նաեւ դասական ուղղագրութեան վերահաստատման անհրաժեշտութեան, չեշտելով թէ հարցին լուծումը շատ պարզ է:

ՀԱՄԱՉԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿԱՒԱՆ ՃԱՇ

կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 *կամ* 01 45 93 00 25 *թիւերուն։*

ՀՐԱՒԷՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ներկայիս ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ նկատառման կը յանձնենք թէ Կիրակի, Մարտ 26, 2006 *ժամը* 15ին, *Առաջնորդարանին մէջ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ*

Արտակարգ Անդամական

Ընդհանուր ժողով կը գումարուի Ֆրանսայի Թեմական կազմակերպութեան օրակարգով։

յուշագրութիւն ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամներուն՝

Ժողովի մասնակցելու եւ քուէարկել կարենալու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել։

Դ Ի Ր Ա Ն

Փարիզ, Մարտ 10

MI-CAREME
DINER TRADITIONNEL DANSANT
DE
MITCHINK
organisé par
la Paroisse Arménienne
Catholique
animé par l'Orchestre **A N I**
Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille
Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20
P.A.F. : 20 Euros

(Շար. Ա. էջէն)

մէր Խաչի ներկայացուցիչ Գորէացի մը, որ քիչ ետք ազատ արձակուած է։

Մ. Ազգասի համար ալ պատասխանատուները Ամերիկացիք եւ Անգլիացիք են, որոնք չեն կատարած իրենց պարտականութիւնը եւ պարզ է որ հակազդեցութիւնը անոնց դէմ ըլլայ։ Յարձակումներ գործուած են բրիտանական հաստատութիւններու վրայ։ Եթէ նոյնիսկ Լիպէրթասիոն (Մարտ 15) խմբագրականով մը հարց կու տար թէ ի՞նչ չահեցաւ Իսրայէլ դինուորական այս ծանր յարձակումով պաղեստինեան "ինքնավար" մկրտուած շրջանին բանտին վրայ, ընդհանուր ձեւով Իսրայէլը դատապարտող չկայ, ոչ ալ Անգլիացիք եւ Ամերիկացիք, որոնք "ապահովութեան" համար ճգած զացած են, Թողլով որ Իսրայէլ ուզածը ընէ։

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Ժ. Տուսթ-Պլազի պահանջած է որ "անմիջապէս ազատ արձակուին" Ֆրանսացի երկու պատանդները։

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԻԼԱՆՕ.– Պօրանեան ընտանիքը 100 եւրօ կը նուիրէ "Ծառաչ"ին, ի յիշատակ իրենց հօր եւ մօրեղբօր Բժիշկ Կարապիս Պօրանեանի, անոր մահուան Բ. տարելիցին առթիւ (2004, *Մարտ* 2)։

*
**

Տալիթա Պօյաճեանի մահուան առթիւ, Տիկին Վերժին Ուզունեան 50 եւրօ կը նուիրէ "Ծառաչ"ին։

LA
Maison de la Culture Arménienne d'Alfortville

présente
l'ouvrage en version bilingue
français et arménien oriental
«TROIS CONTES ARMENIENS»
de Hovhannès TOUMANIAN
traduits par
Jean-V. Guréghian et **Denis Donikian**
et illustrés par
les **Elèves du Centre national des Beaux-Arts d'Erevan**
le **VENDREDI 17 MARS** à 20h45
en présence de l'un des traducteurs
Jean-V. Guréghian
et de l'éditeur
Ara Krikorian
Lectures d'extraits par des élèves
dédicaces
— Entrée libre —

9, rue de Madrid 94140 Alfortville
e-mail: mca.alfo@wanadoo.fr

22e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN
Organisé par l'Association
de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 22ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Բ. ԾՐԱԳԻՐ)

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Anahit AGHASSARIAN
SAUVEZ NOS AMES
ԱՆԱՀԻՏ ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ
ՓՐԿԻՉ
ՄԵՐ ՀՈԳԻՆԵՐԸ (1989)
Փիրակի, Մարտ 26, ժամը 16ին
Dimanche 26 mars à 16 heures
ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 եւրօ։

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE
Dimanche 19 mars
Repas spécial «Manti»
organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.
Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.
Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80** de 14h à 19h.

□

Լ Ի Ո Ն

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22
ՄԻՋԻՆՔ

Այս ժողովրդական աւանդութիւնը շարունակելու նպատակով Կապոյտ Խաչի Լիոն - Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղը Մարտ 22ին, պատարագէն վերջ ժամը 12·30ին, եկեղեցիին կից "Կարպիս Մանուկեան" սրահին մէջ ճաշ մը կազմակերպած է։

Մասնակցութիւն՝ 12 եւրօ։

Արձանագրութեանց համար հեռաձայնել՝ 04·78·45·17·55։

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —
un Voyage en Arménie
Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné
Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...
3 jours au KHARABAGH Hôtel
Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris
Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.
Réservations :
Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

□

Section «D. Missakian»
de Sevran-Livry
SOIREE «MANTE»
Le Samedi 25 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry Gargan
Réservations :
Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73
Nous vous attendons nombreux

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème
Organise
UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE
Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé) + entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékélian St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 19·–
Դ· կիրակի Քառասնորդաց – *Տնտեսին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին։

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22·–
ԻԴ· օր Մեծ Պահոց։ ՄԻՋԻՆՔ
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26·–
Ե· կիրակի Քառասնորդաց – *Դատաւորին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին։

*
**

Ս· ՄԱՐԻԱՄ ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԽՍԻ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17·–
ԺԹ· Օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

*
**

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24·–
ԻԶ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հասարակութեան կը յանձնենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, *հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով·–*

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ։
Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

*
**

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17
Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի (Գօմոն)
Քարոզիչ՝
ԳԱՌՆԻԿ ՔՀՆՑ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ Մարտ 22·–
Սուրբ Կարապետ Եկեղեցի (Գամփանեը Ֆրէզ)
Քարոզիչ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24·–
Սուրբ Թադէոս-Բարթուղիմէոս Եկեղեցի (Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆՑ. ՏԻՏԻԵԱՆ

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée : **le dimanche 19 mars, de 9h30 à 10h.**
Elle a pour titre **«La présence arménienne en Terre Sainte»**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
88 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 17
VENDREDI
17 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԸ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - 21·414

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·414

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑՈՅՑԸ

*Ինչպէս ծանուցուած էր, Շաբաթ-Հրեշտակապետի, Մարտ 15, ժամը 18·30ին, ցոյց մը կազմակերպուած էր ՎԱՆ-ի, ՆԱՄ-ի, ԱՄՓԱ-յի, ԻՒՔՅԱՖ-ի, ԷՍ· ԷՖ· Ա·ի ԺԱՖ-ի, ԻԿԱՊ-ի, ԱՔԼԱ-յի եւ այլ միութիւններու կողմէ: Ցոյցին դրդապատճառն էր Թուրքերու կազմակերպած Թալաթի սպանութեան ոգեկոչումը Պէրլինի, որ տեղի պիտի ունենար նոյն օրը (Թալաթ սպանուած է Պէրլին, 1921 Մարտ 15ին, Սողոմոն Թեհլիրեանի կողմէ): Փարիզի ցոյցը նախապէս նախատեսուած էր Գերմանիոյ դեսպանատան առջեւ, ապա փոխադրուած էր 100 մեթր հեռու, կոմիտասի յուշարձանին առջեւ: Հաւաքուած էին մօտ 400 հոգի: Խօսք առին յաջորդաբար, յանուն կազմակերպիչներուն, ՎԱՆ-ի նախագահուհին՝ Սեդա Փափազեան, ապա Ալէքսի Կէօվճեան (Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու Խորհուրդ), Իվ Թերնոն, որ իբրեւ պատմաբան չեշտը դրաւ Սողոմոն Թեհլիրեանի դատավարութեան վրայ, Քամուրան Կիկիխան (Քրտական Հիմնարկ), Ֆիլիփ Պենասայա (ԼԻԲՐԱ-յի փոխ նախագահ), որ ցաւ յայտնեց որ Հայոց Ցեղասպանութեան ոչ մէկ յիշատակում կայ Ֆրանսական դասագիրքերուն մէջ, Մ. Մաւրոմաթիս (Ֆրանսայի Կիպրացիներ), Միքայէլ Փափազեան (ՎԱՆ-ի փոխ նախագահ), որ կարդաց զօրակցութեան դէր մը Ալի Էրթէմէ (Ընդդէմ ցեղասպանութեան կազմակերպութիւն, Գերմանիա), Արա Թորանեան (ՆԱՄ):

Համախմբումի վերջաւորութեան Սեդա Փափազեան կարդաց բանաձեւը, որ կը յանձնուէր Գերմանիոյ դեսպանատան եւ որ ստորագրուած էր բոլոր կազմակերպիչներուն կողմէ:

Պարզելէ ետք ցոյցին դրդապատճառը եւ Գերմանիոյ դիրքը, բանաձեւը կը պահանջէ՝

ա) Եւրոպական Միութեան բոլոր անդամ Պետութիւններէն միջամտել Թուրք իշխանութիւններու մօտ, որպէսզի վերջնոյն ժխտումի ծաւալուն այս արշաւին, թիրախ ունենալով, ի մէջ այլոց, մարդկութեան դէմ ոճրագործի մը՝ Թալաթի վտառաբանութիւնը.

բ) Եւրոպական Միութեան բոլոր անդամ Պետութիւններէն, որ օրէնքով պաշտպանեն եւրոպացի քաղաքացիները ատելութեան եւ ժխտումի վրայ հիմնուած հայատեաց գործունէութեան մը դէմ.

գ) Գերմանն կառավարութենէն, որ վերջնապէս արդիլէ նման ոգեկոչումներ որոնք անվայել են իր վերադտած պատիւին եւ որոնք կը նախատեն Հայոց Ցեղասպանութեան 1,5 միլիոն զոհերու ժառանգները, մարդկային իրաւանց պաշտպանները եւ բոլոր անոնք -Եւրոպա եւ Թուրքիա-, որոնք յաճախ իրենց կեանքին կամ ազատութեան գնով կը պայքարին յիշողութեան, արդարութեան եւ ժողովրդավարութեան յարգանքին համար:

ՆԱԽԻՋԵԻԱՆ

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ՀԵՏՔԵՐՆ ԱԼ ՉՆՉՈՒԱԾ

Պարսկաստանի թեմէն Նշան Ծ. Վրդ. Թոփուզեան յաջողած է լուսանկարել հազարաւոր խաչքարերով Ջուղայի հայկական պատմական գերեզմանոցին ներկայի վիճակը. հոն մինչեւ 15 տարի առաջ գոնուող տասը հազար խաչքարերէն մընացած 3500ն ալ վերջերս քանդելէ ետք աղրբեջանական իշխանութիւնները տարածքը վերածած են ռազմափորձի վայրի: Նշան Ծ. Վրդ. գրած է. "Ակնատես լինելով այս եղեռնագործութեան, ասեմ, որ սոյն վկայութիւնները ներկայացնում են «վերջին արարը» (Մարտ 10). երբ դիտեցինք, թէ Հին Ջուղայի գերեզմանատան հսկայ տարածքը ամբողջութեամբ, խօսքի լայն իմաստով, ամբողջութեամբ ոչնչացուել է... ջնջուել է... վերածուել «հրաձգութեան եւ ռազմափորձ»ի բանակավայրի" ("Ազգ", Մարտ 16):

Այսպէսով աղրբեջանական իշխանութիւնները յաջողած են գոնէ սպրդող, չտեսնուած հայկական հետք չձգելու իրենց ձգտած հողերուն վրայ: "Ազգ"ի եզրակացութենէն այլ բան հետեւցնել կարելի չէ պարզուած երեւոյթին առջեւ. "Ադրբեջանի նպատակը եղել եւ մնում է նոյնը՝ վերացնել հայութեան բոլոր հետքերը, որպէսզի մի օր Նախիջեւանը չվերածուի իր համար նոր գլխացաւի":

ՊԷՐԼԻՆ

ՀԱՑԵՐՆ ՈՒ ԱՍՈՐԻՆԵՐԸ ՑՈՑՑԻ ՏԵՂ ՉԵՆ ՉԳԱԾ 15 ԹՈՒՐՔ ՑՈՒՑԱՐԱՐՆԵՐՈՒՆ

Թուրքիոյ Բանուորական կուսակցութեան նախագահ Տ. Փէրինչէքի նախաձեռնած ցոյցը որ Թալաթի սպանութեան 85ամեակը պիտի ոգեկոչէր զանգուածային մասնակցութեամբ ու մեծ աղմուկով, Գերմանիոյ յետս կոչել տալու համար Ցեղասպանութեան ճանաչումի որոշումը, պայմած փուչիկի մը նմանած է: Թրքական լրատուիւմներն իսկ "ֆիասքօ" որակումը կը գործածէին (Մարտ 16) տեղի ունեցածին համար:

Ցոյցին վայր որոշուած էր Շարլոթէնպուրկի Շեթայնփլացց հրապարակը ուր 85 տարի առաջ Ս. Թեհլիրեան զէնքնած էր Ցեղասպանութեան գլխաւոր կազմակերպիչը: Հայ եւասորի ցուցարարներ պաստառներով, դրօշներով որոշուած ժամէն առաջ հասած են հրապարակ ու Թուրքերու նախաձեռնութեան դէմ ցոյցի սկսած:

Թուրք ցուցարարները որոնց թիւը թերթական աղբիւրներու տուեալով "շուրջ 15 հոգի" միայն եղած է, նախ վէճի բռնուած են իրարու հետ, յետոյ ճարահատ դացած երեսուն մեթր անդին անկիւն մը, Թրքական երկու դրօշակով յարգանքի տուրք մատուցանած Թալաթի յիշատակին: Հոն եւոյթ մըն ալ ունեցած է Բանուորական կուսակցութեան փոխ նախագահը:

Թրքական չրջանակները ընդհանուր առումով մեծ խանդավառութիւն ցոյց չըտուին Թալաթի փառաբանումի այս նախաձեռնութեան. քաղաքական եւ ընկերային չատ մը կուսակցութիւններ, կազմակերպութիւններ օրեր առաջ յայտարարեցին թէ չեն մասնակցիր Պէրլինի ցոյցերուն: Թալաթի սպանութեան 85ամեակին պատրուակով յայտնուած այս նոր ճակատը որոշ է որ չատ Թուրքերու համար դլխացաւ է, կայսրութիւնը լաւագոյնս կ'ամփոփէր Թուրք լրագրողի մը մէկ յօդուածին հետեւեալ խորագիրը. "Մէկ դուն պակաս էիր Թալաթ փաշա"...

*
**

ԵՐԵՒԱՆ

«ՑԵՂԱՍՊԱՆԸ ՊԱՏԱՀԵԼԸ ՅԱՆՑԱՆՔ ՉԷ»

Թալաթի սպանութեան 85րդ տարելիցը նշուած է Երեւանի մէջ ալ, Հ.Ց.Դ. Երեւանի մամուլի տան մէջ տեղի ունեցած հանդիպումով: Ներկայ էին Հ.Ց.Դ. Գերագոյն Մարմնի ներկայացուցիչ Ա. Ռուստամեան, Թալաթի սպանութիւնը հետաքննող Պաղեստինեան իշխանութեան նախագահին Մահմուտ Ապպաս վարկաբեկուած է: Հանդիպումին ներկայ էին նաեւ Թալաթի թոռնուհի Հայկուհի Ալի-Էրթէմ, Ալի Էրթէմ, Ալի Էրթէմի թոռնուհի Սեդա Փափազեան, Ալի Էրթէմի թոռնուհի Ֆատմա Ալի-Էրթէմ

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹՈՎ ԹՈՒՐՔԵԱԹՐՔԱԿԱՆ ՎԷՃ

Մարտի Ը. չաբաթավերջին Թրքական "Վաթան" թերթին երկու հրապարակումով ցեղասպանութեան նիւթով թուրքեւթրքական վէճ մը յարուցուած է Ցօղուսածագիր Ռուհաթ Մէնկի Սփիւռքի Հայերուն հետ գործակցութեան, նիւթական չահու, Թրքական տեսակէտին արտայայտիչ պատմաբաններու վարկաբեկումով կ'ամբաստանէ դասախօս Հալիլ Պէրքթայը օր դատուած է Թուրք այլախոհներու կարդին: Ան Պոլսոյ Սապանճը սեփական համալսարանին դասախօսներէն է. մասնակցած է Թուրքիոյ ու արտասահմանի մէջ կազմակերպուած համաժողովներու: Այսխոհ դասուելուն առաջնորդած է Թրքական պաշտօնական տեսակէտէն տարբերող աւոր կեցուածքը որ խորքին մէջ երկու կողմէն ընդունելի միջին մը գտնելու չանքին կը նմանի: Հ. Պէրքթայ կը պատկանի Թուրքերու այն խումբին որ իր արտայայտութիւններուն մէջ հայկական ակնկալութիւններ գոհացնելու տարբեր ուենալու տպաւորութիւնը կը գործէ. կ'ըսէ թէ Հայերը Թուրքերու կողմէ բըռնալնուած են, Թուրքիա ժխտողական քաղաքականութեան պէտք է վերջ տայ եւն., սակայն ցեղասպանութեան քաղաքական բնոյթը ընդունելէ, այդ ուղղութեամբ խօսելէ, գրելէ ու գործելէ բաւական հեռու կը մնայ իր ընթացքը:

"Վաթան"ի մէջ (Մարտ 11–12) իրեն դէմ գրողը զինք կը կոչէ "Հայկական ցեղասպանութեան ամէնէն կրակոտ պաշտպաններէն մէկը": Պէրքթայը թիրախ առնող հրապարակումները ամերիկեան հեռատեսիլի Փի–Պի–էս կայանին օրագրած վիճարկումի հաղորդումէն ծագած են: Ժամնօթ է որ անոր հրաւիրուած Թուրքերը ժխտողական ծանօթ դէմքեր էին, յանձինս՝ Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահ Ե. Հալաչօղլուի ու հանպըստեան կոչուած դեսպան Կ. Աքթանի: Հայերու բողոքներուն վրայ վիճարկումի բաժինը կրճատուեցաւ: Մէնկի կ'ըսէ թէ Հ. Պէրքթայ բողոքարկու հայ Սփիւռքին հետ "դատը չահելու համար միանական ռազմավարութիւն մը մշակելու" չանքին հետամուտ է: Աւելի՛ն. նիւթական չահու փոխարէն կ'արտայայտէ նման կեցուածք:

Ռ. Մէնկիի փաստը իմակ մըն է որ կ'ըսէ թէ ղրկուած է Հ. Պէրքթայի համակարգիչէն. հոն պաշտօնական տեսակէտի տէր վերոյիշեալ երկու անձնաւորութիւնները սահմանուած են "փաշիտամէտ նոր ազգայնամոլ, մերժող պիտութեան մարմը, իրականութիւններու թշնամի": Կ'ըսուի թէ անոր իմակը ուղղուած է Մինիսթրայի համալսարանին "ցեղասպանութեան եւ քնակնչումի աշխատանքներու կեդրոն"ի վրայ. Սթէֆըն Ջայնչթայնի. Թուրք դասախօսը այս վերջինին թելադրած է այնպիսի նախաձեռնութիւններ ունենալ որոնք ապահովեն ժողովուրդին ընդհանուրէն ցեղասպանութեան ճանաչումը, որպէս յաջողութեան հասնելու միջոց: Ան կ'ըսուի տակաւին թէ գրած է. "Մեզի հետ նոյն դուգահեռէն յայտարարութիւն ունենալիք Թուրքեր պէտք է գտնուին, անոնց այս բաները ըսել տրուին եւ ատոնց նիւթական աղբիւր հայթայթուի":

Մէնկիի եզրակացութիւնը այն է որ Պէրքթայ իր տողերով կը խոստովանի թէ այդ մասին խօսողները կրնան վճարուին, պէտք է վճարուին: Կ'աւելցնէ թէ Սփիւռքէն Ժ. Լիպարիտեան (Միչիկընի համալսարանին մէջ պատմութեան դասախօս) արդար գտած է Պէրքթայի ըսածները եւ յայտնած թէ անոր թելադրած ուղղութեան հետեւիլ նախընտրելի է, Թուրքիան դժուար կացութեան մատնելու համար:

Նիւթը "Վաթան"ի հրապարակումով սահմանափակուած չէ. Մարտ 12ի "Միլլիյէթ"ին մէջ ալ կար անդրադարձ մը. Մէլիհ Աչըք ամփոփելով Պէրքթայի հայացանցային թղթակցութիւնը ու ատիկա ընելու ընթացքին որպէս "Հայկական ըսփիւռքէն" մէկը ներկայացնելով Սթէֆըն Ջայնչթայնը, կը տեղեկանայ թէ Պատմութեան հիմնարկին նախագահը ե. Հալաչօղլու իր մասին ըսուածները իրաւացի մը քննել կու տայ, եթէ զրպարտութիւն նկատուելիք բաներ գտնուին, Պէրքթայի դէմ դատ պիտի բանայ: Իսկ "Հայկական հրոսախումբերու ջարդերուն գոհ ընտանիքներու միութիւն"ը դիմած է Սապանճը համալսարանի տեսչութեան որ պանճը համալսարանի տեսչութեան որ Պէրքթայի հրաժարականը պահանջուի:

"Պէրքթայ գիտնական՞ն է թէ Սփիւռքին խորհրդականը: Համալսարանի ուսանողներուն ի՞նչ կը սորվեցնէ: Որպէս քաղաքացի մեր իրաւունքն է այս հարցումները ուղղել" կը գրէ Մ. Աչըք, աւարտելու համար իր գրութիւնը:

"Ասիկա ամբողջութեամբ իրականութեան հակասող յարձակողական մըն է" կ'ըսէ ինք, Հ. Պէրքթայ: Կը յայտարարէ թէ միջազգային գիտական աշխարհը ամբողջութիւն մըն է եւ ինք ազատ է ուզածին հետ թղթակցելու: Ինչ կը վերաբերի իրեն ուղղուած մեղադրանքներուն, զանոնք կը կոչէ "անճարակութեամբ պատրաստուած կեղծիքներ": Որպէս ապացոյց կ'անդրադառնայ Ս. Ջայնչթայնի Հայ նկատուելուն. կը ճշդէ թէ ան Հայ չէ, ոչ ալ Սփիւռքին մաս կը կազմէ, այլ Հրեայ–Ամերիկացի մը: Իրականութեան չի համապատասխաներ իրեն ու անոր վերագրուած մտերմութիւնը, քանի որ ինք չի ճանչնար անգամ այդ անձնաւորութիւնը:

Այսուհանդերձ զրպարտութեան այս տարափին մէջ երկու կէտ ամէնէն կարեւորները կը նկատէ. առաջինը Թուրք պաշտօնական տեսակէտին ընդդիմացողներուն նիւթական հայթայթելուն թելադրքն է. երկրորդը Հալաչօղլուի, Աքթանի նման պաշտօնական թեզին բանբերներուն գրաքննութիւն կիրարկելու թելադրանքը. երկուքն ալ իրեն վերագրուած:

Առաջինին մասին կ'ըսէ թէ որեւէ ողջամիտ մարդու համար անընդունելի է պնդումը: Շինծու ամբաստանութիւններով գիտական մարդու իր պատիւն ու արժանապատուութիւնը վիրաւորողներու անհիմն վերագրումները պիտի բացայայտուին երբ ինք օրինական ճամբաներու դիմէ եւ իր հակառակորդները ոչ մէկ փաստ կարենան ներկայացնել:

Երկրորդին, գրաքննութեան վերագրումին ալ ժխտումով կը պատասխանէ, ինք նոյնիսկ իրեն տարակարծիք մարդոց համար նման բան մտածող չէ. իւրացուցած է Վոլթէրի վերագրուած կեցուածքը որ նոյնիսկ հակադիր մտածումի տէր մարդոց մտածումը պաշտպանելու իրաւունքին ցմահ պաշտպան կը կանգնի: Նոյն ըմբռնումով ընդդիմացած է Հալաչօղլուի, Տ. Փէրինչէքի դէմ դատի դիմելու մտադրութիւններուն: Ամէն միջազգային ժողովի, հանիպումի կրկնած է իր այդ կեցուածքը: Հետեւաբար կը չեշտէ թէ Հալաչօղլուի եւ Աքթանի մասնակցութեան ընդդիմացող հայ ազգայնական շրջանակներու հեռուէն կամ մօտէն առընչուած ըլլալուն պնդումները ամբողջութեամբ իրականութեան հակասող են եւ անհեթեթ:

Ի՞նչ կը մտածէ Հայ Դատի զարգացումով հետաքրքրուած Հայ մը կարդալով Թուրքեւթրքական այս վէճը. պատասխանի երկու անմիջական տարբերակ միտք կու գայ. առաջինը մտածելն է թէ որքա՛ն դժուար է գործը այն Թուրքին (պատմաբան, դասախօս, հրապարակագիր, եւլն.) որ համարձակութիւնը կ'ունենայ հակադրուելու պաշտօնական թեզին. մանաւանդ այսքան փափուկ հարցի մը մէջ: Ու նման վերլուծում բնական է որ մեծցնէ Հ. Պէրքթայներու նկատմամբ չատ Հայերու անվերապահ հիացումը:

Երկրորդ տարբերակը մտածունը փչելով ուսել նախընտրողինն է. Թուրք "այլախոհ"ներու ճակատին աւղղուած կասկածներու, թերահաւատութիւններու դէմ զանոնք հալածուած ցոյց տալու բեմադրութեան մը չի՞ պատկանիր արդեօք այս ամբողջը. եւ անոր նպատակը չէ՞ Պէրքթայներու հանդէպ սրբել տանիլ վերաբերապահութիւնները, որպէսզի անարգել տեղ հանի անոնց խօսքն ու պատգամը:

***

Գաւառի մը պղտոր ջուրի մէջ ո՛վ դիտէ ինչ նպատակով յարուցուած այս փոթորիկին վերջին արարը կազմած է ԱՄՆ-ն պատմագէտ Ս. Ջայնչթայնի Թրքական "Վաթան" թերթին ըրած յայտարարութիւնը թէ Պէրքթայի վերագրուած խմակները չինծու են եւ ամբողջ պատմութիւնը դաւ մըն է: Ան ըսած է թէ երեք չէ ծանօթացած Պէրքթայիին, ոչ ալ միւս երկուքին՝ Աքթանի ու Հալաչօղլուի: Ինդրոյ առարկայ իմակները ամբողջութեամբ կեղծ որակած է, աւելցնելով որ նման բան չէ առացած ինք:

Կը մնայ պրպտել թէ ո՛վ, ի՛նչ նպատակով հրապարակ հանած է "Թուրքական կապերը" այս բեմադրութիւնը, թէ յայտկապէս որո՛ւն հասցէագրուած էր ան:

Ա. ԹՈՔՈՑԵԱՆ

ԱՅԼԱԽՕՀ ԱԴՐԲԵՋԱՆՑԻԻ ՄԸ ՎԵՐԼՈՒԾՈՒՄԸ

"Ազգ"ի Մարտ 10ի թիւով հարցազրոյց մը լոյս տեսած էր, կատարուած Խաքուլի "Քաղաքացիական նախաձեռնութիւններու կեդրոն"ի ղեկավար Մ. Կիւլալիեւի հետ: Զրոյցը տեղի ունեցած է Թիֆլիսի մէջ, Մարիէտա Նաչատրեանի կողմէ: Ան ադրբեջանցի գործիչը "ապիտակ ագռաւ" կը նկատէ, բացատրելով որ անոր չատ մը տեսակէտները անընդունելի են ո՛չ միայն ադրբեջանական իշխանութեան, այլ նաեւ երբեմն նոյնիսկ ընդդիմութեան ղէմքերուն համար:

Կիւլալիեւի հետ հայ լրագրողուհին զրոյցը կը սկսի անոր յայտնած համոզումէն թէ Բաքու – Թիֆլիս – Ճէյհան նաւթամուղը ամէնէն աւելի Հայաստանի համար չահեկան է. տեսնելով զրածին պատճառած զարմանքը, ան կը բացատրէ. "Հայաստանի համար չահեկան է, եթէ Երեւան նպատակը հետապնդէ Ադրբեջանէն աւելի ուժեղ ըլլալու. իսկ եթէ տնտեսութիւնը չրջանային համարկումով –Վրաստանի ու Ադրբեջանի հետ– զարգացնել որոշուի, ոչ մէկուն համար հետաքրքրական կ'ըլլայ քարիւղատարին գոյութիւնը, բացի քարիւղի բրիտանական ընկերութենէն (Պրիթիչ Փէթրոլէում), Արեւմուտքէն:

Ինք համոզուած է որ Բաքու – Թիֆլիս – Ճէյհանը անմիջական կապ ունի Ղարաբաղի հարցին հետ որ դամոկլեան սուրի պէս կախուած է երկու ժողովուրդին գլխուն: Քարիւղի արեւմտեան ընկերութիւնները, յատկապէս "Պրիթիչ Փէթրոլէում"ը, հակամարտութեան գոյութիւնը կ'օգտագործեն, Ադրբեջանի կառավարութենէն պայմանագրութեան լաւագոյն պայմաններ ստանալու համար: Նոյնիսկ 1991–92ին Ադրբեջանի կառավարութիւնը ամբողջովին վստահ էր որ նաւթով հարուստ չրջանները արեւմտեան ընկերութիւններու յանձնելով իր տնտեսութիւնը կը զարգանայ եւ Ղարաբաղի հարցը լուծելու գործը կը դիւրանայ: Բայց սխալեցան, խաբուեցան: Ճիշդ է որ Արեւմուտքին համար կարեւոր է քարիւղը, բայց ոչ՝ հակամարտութեան լուծումը: Եւ արդէն, դարաբաղեանին հետ կովկասեան միւս խնդիրները՝ Աբխազիան, Օսէթիան տեղական իշխանութիւններու վրայ ճնշում բանեցնելու լծակներ են:

Հապա Բաքուի "ռազմական լուծում"ի կանչէ՞րը, հարց կու տայ զրուցավարը: Անոր խօսակիցը կը պատասխանէ թէ Հայաստան ու Ադրբեջան փոքր երկիրներ են, կարենալ հարցը առանձին լուծելու համար: Իսկ Արեւմուտքը ներկայի փուլին ոչ պատերազմ, ոչ ալ լուծում կ'ուզէ: Կարեւորը երեք երկիրներու անտեսութեան հաւասարակշիռ զարգացումն է: Ատիկա կը նչանակէ որ թէեւ Ադրբեջան տարեկան 50 միլիոն թոն քարիւղ կ'արտադրէ, բայց չի կրնար Հայաստանէն ու Վրաստանէն աւելի հզօր տնտեսութեան տիրանալ, քանի որ ատիկա Արեւմուտքին հարկաւոր հաւասարակշռութիւնը կը խախտէ: Աւելեւ պարբերաբար ռազմաչունչ յայտարարութիւններ կ'ընէ որովհետեւ կը փորձէ չափով մը իր երկրին Ռուսաստանի, Ղազախստանի, Վրաստանի, Իրանի, նոյնիսկ Միացեալ Նահանգներու եւ Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւնները խախտել:

Ցաւալի կը նկատէ որ ըսածները չատ մարդիկ չեն բաժներ: Նոյնիսկ այդ բաները ազատօրէն չի կրնար ամէն տեղ յայտարարել ալ: Ինք կը հաւատայ որ Ղարաբաղի հարցին խաղաղութեամբ լուծումը, կամ ընդդիմութեան ուզածին պատերազմով կարգաւորումը մեծ բանի չի ծառայեր: Կովկասեան չրջանի չահը կը պահանջէ որ երեք երկիրները բռնեն համարկուած զարգացման ճամբան:

Արեւմուտքը ներկայի իր կեցուածքը կը փոխէ, կ'ըսէ, միայն երբ ադրբեջանական քարիւղը հատնի:

Սխալ կը գտնէ Ադրբեջանի մէջ տարուած տնտեսական քաղաքականութիւնը որ գլխաւորաբար քարիւղի արտադրութեան վրայ հիմնուած է: Մինչդեռ պէտք չէր զարկ տալ այդ արտադրութեան. արդէն ձեռք ձգուած եկամուտներն ալ տարբեր ոլորտներ պէտք էր ուղղել: Կ'առանձնացնէ կրթականը: Մինչդեռ այսօր երկրին մէջ միայն քարիւղի արտադրութեան ճիւղը կը զարգանայ, միւս ճիւղերը կը մնան տեղջայլի մէջ:

Ռամպույէի մէջ Ռ. Քոչարեան – Ի. Ալիեւ հանիպումէն առաջ ալ Կիւլալիեւ յայտարարած է թէ Ղարաբաղի խնդիրը մինչեւ 2025 անլոյծ կը մնայ. այլ խօսքով՝ մինչեւ ադրբեջանական քարիւղի պաչարներուն սպառումը: Մինչ այդ պատերազմի հեռանկար մը կը խանգարէ արեւմտեան ծրագիրները: Անոնց համար վտանգ է նաեւ Հայաստանի ու Ադրբեջանի իրենց միջոցներով լուծում մը գտնելու հեռանկարը, քանի որ ատով կը զրկուին մէկուն, կամ միւսին, կամ երկուքին վրայ ալ ճնշում բանեցնելու կարեւոր ազդակէ մը:

Այս մեկնաբանութիւններէն ետք զրուցավարը հարց կու տայ թէ Կիւլալիեւ ինք ի՞նչ լուծում կը տեսնէ: Պատասխանը նոյնքան հետաքրքրական չէ. երկու տարբերակ կայ. կամ Ղարաբաղ Ադրբեջանի կազմին մէջ կը մնայ եւ լուծում կ'ունենայ մնացեալ հարցերուն, կամ կը միանայ Հայաստանի: Եթէ Ադրբեջան առաջին, իսկ Հայաստան երկրորդ լուծումէն չհրաժարին եւ երրորդ տարբերակ մը չփնտռեն, երկու երկիրներն ալ չեն կրնար զարգանալ:

Իսկ թէ ի՛նչ կրնայ ըլլալ այդ երրորդ տարբերակը, ինք ալ չի գիտեր. միայն կը հաւատայ որ երկու հանրութիւններն ալ կ'առողջանան: Ատոր ճամբան ալ ըստ իրեն կ'անցնի փոխադարձ պատմական տեղութիւնը թօթափելէն:

ՍՏԱՑԱՆՔ

Ի ԴԷՊ

Թիւ 2, Բանաստեղծութիւն

Խմբագրեց՝ ԷԼԻԶԱՊԷԹ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԿԷՆԹԷՅ, Գալիֆորնիա

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ

ՋՈՑԳ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՇՆՈՐՀԱՒԱՆԴԷՍ

Հայ Գիրերու գիւտի 1600ամեակին նուիրուած երկու գիրքերու շնորհահանդէսը, քանի մը ամիսներու յապաղումով տեղի ունեցաւ Մարսէյլի Սայր Լկեղեցւոյ Սահակ-Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ Մարտ 3, Ուրբաթ երեկոյեան:

Լաւ է ուշ քան երբեք, նկատի առնելով թէ ֆրանսահայ գաղութը 1600ամեակի առթիւ գրեթէ ոչ մէկ յատկանշական եւ լոյթ կատարեց եւ իրաւացիօրէն քննադատութեան թիրախ դարձաւ:

Այս շնորհահանդէսին կը ներկայացուէին մին ֆրանսերէն–հայերէն, իսկ միւսը ամբողջութեամբ հայերէն գրուած երկու գիրքեր: Ուստի բեմին վրայ տեղ գրաւած էին առաջին գիրքի՝ "Հայկական Այբ ու Բէնը" – "Alphabet Arménien"ի հեղինակներէն երեքը՝ Փրոֆ. Ռոպէր Տէր-Մերկերեան, Պրն. Խաչիկ Եըլմազեան եւ Տօքթ. Ալպէր Խազինեճեան:

Երեկոյթի բացման խօսքը արտասանեց Սահակ-Մեսրոպ Մշակոյթի կեդրոնի տնօրէն Խաչիկ Եըլմազեան, նախ տալով բացատրութիւն գիրքի գլխաւոր հեղինակներէն Փրոֆ. Ժան-Փիէռ Մահէի բացակայութեան մասին եւ ըսաւ՝ «Տրուած ըլլալով թէ երեկոյթը արդէն բաւական ծանրաբեռնուած է եւ Պ. Մահէ ունի ընդարձակ բաժին մը սոյն գիրքին մէջ, յարմար նկատեցինք զինքը յառաջիկային առանձնապէս հրաւիրել»: Ան խօսեցաւ նաեւ զոյգ գիրքերուն Մշակոյթի կեդրոնի կողմէ հրատարակուած ըլլալու դրդապատճառներու եւ նպատակներուն մասին ըսելով՝ «... Մեր կեդրոնի գլխաւոր պարտականութիւններէն մէկը կը համարինք քաջալերել մտքի բոլոր մշակները եւ անոնց չնորհիւ ձգել մնայուն գործեր ապագայ սերունդներուն»: Պր. Եըլմազեան վարչութեան անունով չնորհաւորեց բոլոր գերակատարները եւ "Հայկական Այբ ու Բէն" գիրքը ներկայացնելու համար խօսքի հրաւիրեց նախ Փրոֆ. Ռ. Տէր Մերկերեանը:

Հայերէնի դասախօս եւ Փրովանսի համալսարանի հայագիտութեան ամպիոնի հիմնադիր Փրոֆ. Տէր Մերկերեան, ի մէջ այլոց ըսաւ՝ «...Մենք հաւատացած ենք, որ Մեսրոպ Մաշտոց ոչ միայն Հայոց ամենամեծ գիտնականն է, այլեւ ամենամեծ քաղաքագէտը, որուն հանճարեալ գիւտը ապահովեց իր ազգին յարատեւութիւնը: Մաշտոց հայ ազգին հոգեւոր անկախութեան փրկիչը եղաւ, քանի որ տուաւ իր ժողովուրդին նոր զէնք՝ ինքնահաստատման, յոյսի, հաւատքի· զէնք որուն անունն է գրիչ: ... Կ՚ոյ արդեօք մէկ ուրիշ հինաւուրց ժողովուրդ որ կրնայ տալ 16 դար շարունակ իր գործածած այբուբենը հնարողին անունը: ...Այս գիրքը պիտի պահուի ու կարդացուի բոլոր հայ ընտանիքներու մէջ որպէս մեր ինքնութիւնը հաւաստող վկայութիւն: Բոլոր սերունդները իմանան թէ որքան փշոտ եղած է մեր նախնիներուն անցած ճամբան, ինչպիսի արհաւիրքներէ անցած են պահելու համար մեր ազգին ինքնութիւնը: Երախտագէտ ենք անոնց մեզի թողած ժառանգութեան համար»:

Ապա խօսքը տրուեցաւ Տօքթ. Ալպէր Խազինեճեանի, որ Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ պատմութեան եւ աստուածաբանութեան մասին գրած է երեք գիրք: Ան նախ չեշտեց թէ հայ գիրերու գիւտը կը պարտինք երեք անձնաւորութիւններու՝ Սահակ կաթողիկոս, Մեսրոպ Մաշտոց եւ Վռամշապուհ Արքային: Ապա զուգահեռ խօսութեան ոգիով ըսաւ թէ պիտի արտայայտուէր ֆրանսերէնով, ինչպէս որ հայերէն գիրերու գիւտէն առաջ, թարգմանիչ վանականները հաւատացեալներուն հայերէնի կը թարգմանէին փնչ որ գրուած էր յունարէն կամ ասորերէն: Եւ ինք այս հակառակ ուղղութեամբ ըրած թարգմանութեամբ, նոր սերունդին մօտ հայերէն խօսելու եւ պատկեանական տառերը սորվելու փափաքը արթնցնել կը յուսար: Ան ընդգծեց հայերէն գիրերու մանրայատկութիւնը, ճոխութիւնը, ճշգրտութիւնը եւ կատարելագործութիւնը, չեշտելով Մեսրոպ Մաշտոցի բերած աշխատանքը վրացական եւ աղուանական գիրերու գիւտին վրայ: Եւ ըսաւ «Տրուած ըլլալով թէ այս երկու ժողովուրդները կը պատկանէին Հայ եկեղեցիին, Սահակ կաթողիկոս կրնար իրենց պարտադրել հայերէն տառեր ծխասրաններու մէջ, ինչպէս որ ըրին Յոյները եւ լատինները իրենց հովանաւորութեան տակ եղող եկեղեցիներուն առընչութեամբ: Բայց Սահակ կաթողիկոս կամ յաջորդները չունեցան պարտադրական ոգի որով այս ժողովուրդները հեռանալով Հայոց ուղղափառ եկեղեցիէն խառնուեցան յունական եկեղեցիին: Այսուհանդերձ Վրացիները շատ բան կը պարտին Հայերուն»: Իւաւականին հետաքրքրական ու ընդարձակ տեղեկութիւններէ վերջ. Փրոֆ. Խաղինեճեան եզրափակեց ըսելով թէ սփիւռքահայութիւնը ըլլալով հանդերձ հաւատարիմ քաղաքացին իր ապրած երկրին, հպարտ պէտք է ըլլայ իբր ժառանգորդները քաղաքակիրթ եւ եզակի ազգի մը:

Գիրքի հեղինակներէն Պ. Խաչիկ Եըլմազեան Մեսրոպ Մաշտոց եւ Սահակ Պարթեւ հայ գիր եւ գրականութեան մասին կատարած հսկայական աշխատանքներուն հակիրճ ակնարկ մը նետելէ վերջ շեշտը դրաւ թարգմանական գործերու պուգընթաց, քրիստոնէական երգաբանութիւնը Հայաստան ներմուծելու, հոգեւոր երգեր եւ չարականներ յօրինելու վրայ: Տուաւ չարական բառի եւ "չարականոց"ի մասին տեղեկութիւններ, ընդգծելով թէ չարականները հակառակ յունական նմանատիպ երգերու օրինակով ստեղծուած ըլլալուն, Սաղմոսներ չեն: Մէջբերումներ ըրաւ 2005ին Հայաստանի մէջ տպուած "Կոմիտասի յօդուածներ եւ ուսումնասիրութիւններ" գիրքէն եւ խօսեցաւ չարականներու ձեւին, պարունակութեան, ութ ձայներու մասին: Նշեց նաեւ ամենակարեւոր չարականներու անունները:

Երեկոյթի երկրորդ մասը յատկացուած էր Պ. Ստեփան Պօղոսեանի գրած "Թրուայիկ ակնարկ Մարսէյլի Հայ Գաղութին վրայ" գիրքին: Նախքան խօսքը հեղինակին տալը, Մշակոյթային կեդրոնի տնօրէնը կարդաց երկու չնորհաւորական նամակներ՝ Գերմանիոյ Հայոց Առաջնորդ Գարեգին Արք. Պեքճեանէ եւ Ռոն-Ալփեան չրջանի Հայրապետական Պատուիրակի Փոխ. Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանէ: Ապա խօսք տրուեցաւ գիրքին յառաջաբանը գրի առած Յակոբ Վարժապետեանի, որ չնորհաւորեց հեղինակին ամիսներու աշխատանքը եւ ներկայացուց անոր կենսագրականը:

Հուսկ բեմ եկաւ գիրքին հեղինակը՝ Պ. Պօղոսեան: Ան լայնօրէն բացատրեց գրքի պատրաստութեան համար տարած աշխատանքը, մի առ մի նչելով այս գործին յաջողութեան համար իրեն թեւ, թիկունք եղած անձնաւորութիւններն ու հաստատութիւնները: Անկեղծութեամբ խոստովանեցաւ թէ պատմագրի մը յատակնութիւնը չունի, այլ իր աշխատանքի կը միտի մոռացութեան վճիտէն ազատելու որոշ տուեալներ, գէթ ծառայելու անոնց որոնք կ՚ուզեն ծանօթանալ Մարսէյլի հայութեան անցեալին կամ գաղութներու ապագայ հետազօտողին, որպէս ատաղձ: Հեղինակը չեշտեց թէ այս գիրքը նաեւ յարգանքի տուրք մըն է Պալաքեան Եպիսկ.ի յիշատակին, մատնանչելով ա-նոր տարած աշխատանքները եւ համայնքին ապերախտ կեցուածքը:

490 էջերէ բաղկացած այս գիրքը կարելի է ամփոփել հետեւեալ գլխաւոր գլուխներով· – Մարսէյլի առաջին գաղութը 1620 – 1720, ժթ. գաղութը 1850 – 1922 թուականներու. նոր գաղութը որ 1922 թուականներէն կը հասնի մինչեւ 2000 թուականը, ուր կը բովանդակուի գաղթականութեան սկիզբը, Օտտոյի Քէմփը, Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ կազմակերպչական չրջանը, կաթողիկէ ու բողոքական համայնքը, հանրային կեանքը նախապատերազմեան տարիներուն ուր կը գտնենք կրթական, մշակութային, միութենական աշխատանքները, նաեւ տպարան ու գրատուները, որոնց կը յաջորդեն պատերազմական տարիները եւ դիմադրական չարժումները: Իսկ վերջին մասին մէջ տեղ կը գրաւէ Մարսէյլի հայ նորօրեայ գաղութը իր բոլոր երեսակներով: Հետաքրքրական է կարդալ գիրքին վերջին էջերուն մէջ տեղ գրաւած Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի հրաժարականի նամակը, ի մասնաւորի այս չրջանին երբ թեմական կազմակերպութիւնը նոր թափ կը ստանայ:

Գնահատելի աշխատանք մըն է սոյն գիրքը եւ մանաւանդ եթէ նկատի առնենք որ Պ. Պօղոսեան հայկական դպրոց յաճախած մէկը չէ, նախնական պիտելիքները հօրմէն ստացած եւ ապա ինքնազարգացումով հայերէնը յառաջացուցած է: Մի չոռ ծառայութիւն բերած է եւ կը բերէ եկեղեցական եւ ազգային կեանքին:

Շնորհահանդէսի վերջաւորութեան գիրքերը բաժնուեցան ներկաներուն:

Զոյգ գիրքերու հրատարակութեան մէջ անուրանալի դեր խաղաց Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ եւ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի վարչութեան նախագահ Տօքթ. Ռոպէր Ազիյազեան, որ բանախօսներուն կողմէ ողջունեցաւ գնահատական խօսքերով:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՏՈՄԱՐ ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅՑ ԱՋԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՑՆԹԱՊ
– 1920 –

Պէյրութ, 2005

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԻԿ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Վերջապէս Արաքսի հասաւ ծով. Իմիր քաղաքը: Ոչ մէկը զինքը տեսած էր, ոչ մէկը իրմով հետաքրքրուած: Օգոստոսի առաւօտ մը, առանց ուշադրութիւն գրաւելու, մտաւ մեծ քաղաքին նաւահանգիստը, ցնցոտի հագուած, հասարակութենէն լքուածներուն քով. յունական թաւէրնայի մը իբրեւ խոհարարուհի ներկայացաւ: Տանտիրուհին՝ գէր էլէֆթերիան խնդաց զինքը տեսնելով: Արաքսին ալ ժպտեցաւ եւ ըսաւ. «Զգէ որ լուացիմ, տիկին: Ես մեծ ընտանիքի մը խոհարարուհին էի: Ամէն բան գիտեմ ընել, նոյնիսկ ֆրանսական սուփլէ»: Էլէֆթերիան ճանչցած էր հայուհին. անմիջապէս ըսաւ. «Փորձենք: Հոն է տաշտը: Քայց նախ աղջիկ, հոնկէ պնակ մը առ»: Եւ խոշոր չերեփ մը ոչխարի միսով կերակուր լեցուց: Արաքսի ծունկի եկաւ լեցուն պնակին առջեւ եւ լալ սկսաւ:

Իմիրի մէջ Հայերը չէին տաքգլուխ: Զօրավար Լիման Ֆոն Սանտերս, քաղաքին գերմանացի հրամանատարը թոյլ չտուաւ թուրքին որ Հայու դպչի: Իմիրի ճակատագիրը աւելի վերջ պիտի կատարուի:

Քայց Արաքսի այդ չրջանին այլեւս հոն չէր: Սիրահարած էր Սթեավրոս Անաթոլիոփուլոսի, էլէֆթերիային եղբօրը. նաւահանգիստի վարժ կաւատը, բարակ պեխերով եւ անմիջական ժպտուն երեսով: Վստահութեամբ հեռը Աղեքսանդրիա գնաց, Մատամ Լուլուտաքիսի հանրատունը, ուր ան չհաւքաժին ունէր: Իրեն հետ աշխարհի ծայրը անգամ պիտի երթար: Սթեավրոս իրեն համար եղաւ հայր, սիրական, ամէր, չերմ ապաւէն գոհացնելով իր կակուղ սրտին բոլոր պահանջները: Աղնիւ սրտով հլու պոռնիկ մը եղաւ որ չէր գիտեր – եւ չէր ուզեր – մէկու մը ոչ ըսել:

Միայն երբեմն Սթեավրոս իրեն համար նամակ մը պէտք է գրէր. միշտ միեւնոյնը, իտալական քաղաքին բնակիչ Տօքթոր Երուանդին: Սթեավրոս ուշադրութեամբ կը գրէր, բայց երբեք չէր ուղարկեր: Եւ Արաքսի գիշերուան խոր մութին մէջ, երբ չէր աշխատեր, կու լար. եւ դրամներ մէկ կողմ կը դնէր Իտալիոյ ճամբորդութեան համար որպէսզի երթայ եւ անճամբ տեսնէ: «Պիտի պատմեմ չատ բաներ, կան բաներ զորս պէտք է գիտնայ» եւ կը հեծկլըտար բարձը խածնելով, որովհետեւ Սթեավրոս թէեւ այնքան լաւ իրեն հետ, արցունքներու չէր հանդուրժեր: «Եւ կան Մատամ Շուշանիկին ոսկեդրամները զորս պէտք է վերադարձնեմ: Ցետոյ պէտք է առնեմ Նուպարին լուրերը»:

Արաքսի չատ լաւ կը յիշէ ծեր Համլարճումին մահուան պարագաները. եւ ինչպէս գուշակութիւնները կը հաստատեն, համոզուած է որ Նուպար վերապրած է:

Երբ Շուշանիկ չտեսաւ Արաքսիին վերադարձը, վայրկեան մը ամբողջական չփոթի մէջ ինկաւ: Ուրեմն, իսկապէս, այլեւս ոչ մէկ յոյս կայ: Պիտակի տոպրակը վերջին ուտելիքներն են որ ունինք: Երեքական պիստակ կու տայ ամէն մէկ պզտիկի, հատ մըն ալ ինքը կերաւ կը դնէ: Երբ ասոնք ալ հատնին, բոլորը, կը յուսայ, միատին պիտի մեռնին: Եւ դժուարութեամբ յառաջ կը քշէ ոտքերը առաւօտեան դորշ մթնոլորտին մէջ:

Քանի մը ժամ վերջ իրեն կը մօտենայ տակաւին ապրող պառաւներէն մէկը՝ Պերճուհին, լաւ ժամանակներուն ամերիկեան Գոլէժի կոկիկ աւելածուն: Պերճուհի տեւական կերպով ծխախոտ կը ծամէ, որմէ տակաւին գրպանին մէջ քանի մը թել մնացած է եւ կը խառնէ ուեւէ պատահական խոտի հետ: «Քայց միշտ զգուելի է» կը շարունակէ ըսել, իբրեւ նախաբան անվերջանալի խօսակցութեան մը, որուն մէջ արտառոց կերպով կը խառնէ անցեալը եւ ներկան, անցած յաւ ժամանակներու բամբասանքները եւ կարեւորին փոքրիկ, թշուառ չարախօսութիւնները:

Նաեւ յարգանքի տուրք մըն է Պալաքեան Եպիսկ.ի յիշատակին, մատնանչելով անոր տարած աշխատանքները եւ համայնքին ապերախտ կեցուածքը:

490 էջերէ բաղկացած այս գիրքը կարելի է ամփոփել հետեւեալ գլխաւոր գլուխներով· – Մարսէյլի առաջին գաղութը 1620 – 1720, ժթ. գաղութը 1850 – 1922 թուականներու. նոր գաղութը որ 1922 թուականներէն կը հասնի մինչեւ 2000 թուականը, ուր կը բովանդակուի գաղթականութեան սկիզբը, Օտտոյի Քէմփը, Հայց. Առաքելական Եկեղեցւոյ կազմակերպչական չրջանը, կաթողիկէ ու բողոքական համայնքը, հանրային կեանքը նախապատերազմեան տարիներուն ուր կը գտնենք կրթական, մշակութային, միութենական աշխատանքները, նաեւ տպարան ու գրատուները, որոնց կը յաջորդեն պատերազմական տարիները եւ դիմադրական չարժումները: Իսկ վերջին մասին մէջ տեղ կը գրաւէ Մարսէյլի հայ նորօրեայ գաղութը իր բոլոր երեսակներով: Հետաքրքրական է կարդալ գիրքին վերջին էջերուն մէջ տեղ գրաւած Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի հրաժարականի նամակը, ի մասնաւորի այս չրջանին երբ թեմական կազմակերպութիւնը նոր թափ կը ստանայ:

Գնահատելի աշխատանք մըն է սոյն գիրքը եւ մանաւանդ եթէ նկատի առնենք որ Պ. Պօղոսեան հայկական դպրոց յաճախած մէկը չէ, նախնական պիտելիքները հօրմէն ստացած եւ ապա ինքնազարգացումով հայերէնը յառաջացուցած է: Մի չոռ ծառայութիւն բերած է եւ կը բերէ եկեղեցական եւ ազգային կեանքին:

Շնորհահանդէսի վերջաւորութեան գիրքերը բաժնուեցան ներկաներուն:

Զոյգ գիրքերու հրատարակութեան մէջ անուրանալի դեր խաղաց Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ եւ Սահակ – Մեսրոպ Մշակութային Կեդրոնի վարչութեան նախագահ Տօքթ. Ռոպէր Ազիյազեան, որ բանախօսներուն կողմէ ողջունեցաւ գնահատական խօսքերով:

ԱՆԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՍՏԱՅԱՆՔ

ՏՈՄԱՐ ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅՑ ԱՋԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԱՑՆԹԱՊ
– 1920 –

Պէյրութ, 2005

(Շար. Ա. էջէն)

տարարած է Մարտ 15ին, որ որեւէ հետապնդում պիտի չըլլայ Փիլանտս Փորքըն Թերթին դէմ, որ հրատարակած էր այն 12 ծաղրանկարները, որոնք այդքան աղմուկ հանեցին մահմետական աշխարհին մէջ:

ՀԱՐԻՐԻի սպանութեան քննիչ յանձնախումբին նոր նախագահը Սերժ Պրամերց յայտնած է գոհացում տալ թէ՛ սուրիական իշխանութիւններուն եւ թէ Լիբանանեան խորհրդարանական մեծամասնութեան: Ներկայացուցած է յանձնախումբին երրորդ տեղեկագիրը Ապահովութեան խորհուրդին: Սուրիոյ Արտաքին փոխ նախարարը "չատ իրատես եւ արհեստաւորի գործ" որակած է զայն: Տեղեկագիրը հաւանութիւնը վայելած է նաեւ Սաատ Հարիրիի, որ քաղաքական դեռնի վրայ կը յաջորդէ իր հօրը: Ներկայիս հարցաքննութիւնը կը վերաբերի Սուրիոյ նախագահին եւ փոխ նախագահին:

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉի դիակը Պելկրատ փոխադրուեցաւ Մարտ 15ին եւ յուղարկաւորութիւնն ալ պիտի կատարուի Շաբաթ, Մարտ 18ին, իր ծննդավայրը՝ Փոդկորեւաչ, Պելկրատէն 80 քմ. հեռու: Ազգային յուղարկաւորութիւն պիտի չըլլայ, բայց Ընկերվարական կուսակցութիւնը ապահովութիւն կու տայ որ մարմինը նախ պիտի ցուցադրուի Խորհրդարանը:

ԻՏԱԼԻՈՑ երեսփոխանական ընտրութիւններէն առաջ (Ապրիլ 9–10), Պէրլուսքոնի եւ Փրոտի (աջ եւ կեդրոն ձախ) ղէմ առ ղէմ վիճարկում մը ունեցան Մարտ 14ին, հեռատեսիլէն: Մեծաւած նիւթերն էին՝ Եւրօն, տուրքերը, պաղեստինը, եւլն., եւլն.: Այն տպաւորութիւնը ձգած է, նոյնիսկ աջի մօտ, որ միացեալ ձախի պարագլուխը "յաղթած" է, մինչ պէրլուսքոնի պաշտպանողական դիրքի վրայ մնացած է: Հարցախոյզերու մէջ, ներկայիս Փրոտի 4%ի յառաջդիմութիւն մը կ'արձանագրէ:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԵԾ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 84 միլիառ Եւրոյի պատմական չհ ձեռք ձգած են 2005ին, բայց տիրող դժգոհութիւնն այն է որ այս չհերէն ոչ մէկ օգուտ կը քաղեն աշխատաւորները եւ կ'օգտուին միայն բաժնետէրերը: Գլխաւոր չհերը ապահոված են Թոթալ (12 միլիառ 273 միլիոն Եւրօ), Սանոֆի – Ա-վէնթիս (6·335), Պէ. էն. Փէ. (5·852), Ֆրանս – Թելեքոմ (5·709), Սոսիէթէ Ժեներալ (4·446), Աքսա (4·173):

Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի վարչութիւնը կը գուժէ կեդրոնական Վարչութեան նախկին անդամ, Հ.Մ.Ը.Մ.–Ֆրանսի անդամ-ներէն

ԵՂԲ. ՅԱՐՈՒԹԻԻՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ-Ի

(ԳԵՂԱՐԴ)

մահը, որ պատահեցաւ Երեքշաբթի, Մարտ 14ին, իր բնակարանին մէջ, Ռիւէյ Մալմէզոն:

Հ.Մ.Ը.Մ.–ՖՐԱՆՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

VIENNE
Dimanche 19 mars

Repas spécial «Manti»

organisé par la Section «Sévan» de Vienne de la Croix Bleue des Arméniens de France à partir de 12 heures à la Maison de la Culture Arménienne de Vienne, 9 rue du Cirque.

Participation : 15 Euros;
10 Euros pour les enfants de -12 ans.

Inscriptions au **04. 74. 53. 43. 80** de 14h à 19h.

□

ԼԻՈՆ

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22

ՄԻՋԻՆՔ

Այս ժողովրդական աւանդութիւնը շարունակելու նպատակով կազդայ Խաչի Լիոն – Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղը Մարտ 22ին, պատարագէն վերջ ժամը 12·30ին, եկեղեցիին կից "կարպիս Մանուկեան" սրահին մէջ ճաշ մը կազմակերպած է:

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ:

Արձանագրութեանց համար հեռաձայնել՝ 04· 78· 45· 17· 55:

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

□

Section «D. Missakian»
de Sevran-Livry

SOIREE «MANTE»

Le Samedi 25 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry Gargan

Réservations :

Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73

Nous vous attendons nombreux

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème

Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme **climatisé**)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékélian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 19·–
Դ· կիրակի Քառասնորդաց – Տնտեսին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22·–
ԻԴ· օր Մեծ Պահոց: ՄԻՋԻՆՔ
Հակումի՝ Խաղողակաձի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26·–
Ե· կիրակի Քառասնորդաց – Դատաստանին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

***

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24·–
ԻԶ· օր Մեծ Պահոց
Հակումի՝ Խաղողակաձի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՄԵՆ ՊԱՀԻՒ ՀԱՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի պէտութիւն Լիմնի եւ Ռոն Ալփ Շրջանի հայ հաստատութեան կը յանուանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵՆ ՊԱՀԻՒ ամբողջ շրջանին **ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ** *երեկոները ժամը 17ին, հակումի խաղողական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով·–*

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ·
ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻԻՆ
ԵՒ ՀԱՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Ձորեքշաբթիները Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում·–
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29,
ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՀԱԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 17
Մ· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցի
(Գամպանեը)
Քարոզիչ՝
ԳԱՐՆԻԿ ՔՀՆԾ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

Մ Ի Ջ Ի Ն Ք

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ Մարտ 22·–
Սուրբ Կարապետ Եկեղեցի
(Գամպանեը Ֆրէզ)
Քարոզիչ՝
ՁԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24·–
Սուրբ Թադէոս-Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
(Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

TELEVISION
FRANCE 2

La prochaine émission de «Foi et Traditions des Chrétiens Orientaux» concernant l'Arménie sera diffusée : **le dimanche 19 mars, de 9h30 à 10h.**
Elle a pour titre **«La présence arménienne en Terre Sainte»**

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
88 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale ordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:
Le Dimanche 26 Mars 2006 à 19h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :
1 - Election des délégués diocésains conformément à l'article 7b.6 des statuts modifiés et harmonisés.
2 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE EXTRAORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale extraordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra :
Le Dimanche 26 Mars 2006 à 17h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :
1 - Présentation du rapport du Conseil d'Administration.
2 - Adoption des statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
3 - Modification de nos statuts actuels en vue de leur harmonisation avec les statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
4 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale
Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale
Robert AZILAZIAN

ՀՐԱՒԷՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՓԱՐԻՋԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ներկայիս ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ նկատառման կը յանձնենք թէ կիրակի, Մարտ 26, 2006 ժամը 15ին, Առաջնորդարանին մէջ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓԱՐԻՋԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Արտակարգ Անդամական

Ընդհանուր Ժողով կը գումարուի Ֆրանսայի Թեմական կազմակերպութեան օրակարգով:

ՅՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամներուն՝

Ժողովի մասնակցելու եւ քուէարկել կարենալու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ԴԻՒԱՆ

Փարիզ, Մարտ 10

MI-CAREME

DINER TRADITIONNEL DANSANT

DE
MITCHINK
organisé par
la Paroisse Arménienne Catholique

animé par l'Orchestre **A N I**
Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille

Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20

P.A.F. : 20 Euros

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 18-19
SAMEDI-DIMANCHE
18-19 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԵ ՄԻՍԱՓԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·415

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·415

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍԷ· ՓԷ· Ը·–Ի ԴԷՄ

ՅՈՅՑԵՐ ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱԻԱՌ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ, ՎՆԱՍՆԵՐ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ

Անխուսափելին պատահեցաւ եւ տեղ – տեղ, մասնաւորաբար Փարիզ, Արժանթէօյլ եւ Ռէնն ծանր միջադէպեր պատահեցան, 46 ոստիկաններ վիրաւորուեցան Փարիզ եւ լատինական թաղը, Սորպոնի շուրջ թալանը աւերը գործեց Մարտ 16ին, մինչեւ գիշերուան ժամը 23:

Փարիզի մէջ, ցոյցը սկսած էր ժամը 14ին Փլաս տ'Իթալիէն եւ վերջ պիտի գլաներ ժամը 19ի շուրջ Սեւր–Պապիլոն: Ներքին նախարարը հրահանգած էր ոստիկաններուն որ հանդարտ մնան, պալարիւնը չկորսնցնեն եւ առիկա թերեւս պատճառ եղաւ որ զրգռութիւններ ծայր տան, երբ կը կարծուէր թէ ամէն ինչ վերջ գտած է:

Յուցարարներու թիւը 250էն 500 հազար կը գնահատուի ըստ աղբիւրներու (ոստիկանութիւն եւ կազմակերպիչ), 84 համալսարաններու վրայ 58ը կամ փակ են կամ խանգարումներու ենթարկուած, երբ ուսանողներ կան որոնք կ'ուզեն աշխատիլ, չեն կրնար եւ ճակատումներ կ'ըլլան: ՖԱԺ-ի (Ուսանողական ընդհանուր միութիւններու դաշնակցութիւն) բաներն ալ այդ "լուռ մեծամասնութեան", դէմ է համալսարաններու բռնի փակումին եւ ստեղծուած քրտութեան մթնոլորտին, դէմ ըլլալով հանդերձ Սէ· Փէ· Ը·-ին: Փարիզի մէջ, ցոյցի վերջաւորութեան է, որ ինչ որ Ն· Սարքոզի լակոտ (վուայու) կոչեց, ծածկուած գլուխներով սկսան ապահովութեան ուժերուն վրայ նետել ինչ որ կը գտնէին՝ չիչ, ա· ռարկայ, սալաքարեր, քոքթէյլ մոլոտովներ, եւլն·, եւլն·: Սեւր–Պապիլոնէն այս նոյն տարրերը կ'որոշէին երթալ Սորպոն եւ անոր շրջակայքն է ուր ճակատումներ աւելի բնոյթ կ'առնէր: Քարուքանդ կ'ըլլային վաճառատուներ, սրճարաններ, կրակի կը տրուէին կառքեր, մինչ ոստիկանութիւնը արտասուաբեր ձեռնառումբեր կը գործածէր նախքան իր ալ հակազդելը: Թալանողներէ 180 հոգի ձերբակալուած էին: Ցարձակումները չէին դադրած մինչեւ ուշ գիշեր, պուվար Սէն–Միշէլէն վար, աւեր գործուած էր նաեւ շրջակայքը, կառք մը հրկիզուած էր ռիւ Մէօսիէօ լը Փրէնս, մինչ Օսէոնի խաչմերուկին վրայ բախումներ տեղի կ'ունենային թալանողներուն եւ ծայրայեղ աջի պինուորեալներու միջեւ: Ծանր միջադէպեր կը պատահէին նաեւ Ռէնն, ուր թալանները կը տեւէին մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, պատերազմական դաշտի վերածուած էր նաեւ փարիզեան արուարձաններէն Արժանթէօյլ:

Փարիզի ցուցարարներուն թիւը 35 – 40 հազար կը նկատուէր (120 հազար կազմակերպիչներուն համար), 7·000՝ Մարսէյլ (15 հազար), 4·000՝ Գլերմոն–Ֆերան (10 հազար), 6·000՝ Ռէնն (15·000), 3·600՝ Սթրազպուրկ (6·000), եւլն·, եւլն·:

Հարկ է հաստատել նաեւ որ ընդդիմութիւնը միայն Սէ· Փէ· Ը·-ին չէ, այլ ամէն նման կարգադրութեան ու նաեւ կառավարութեան դէմ, Վիլբփէնի, Սարքոզիի, մէկ խօսքով ընկերութեան մը դէմ, որ ոչինչով կը հրապուրէ երիտասարդութիւնը: Հինգշաբթիի այս ծաւալուն ցոյցերն ու ծանր միջադէպերը լուրջ մտահոգութիւններու պատճառ են Շաբաթ (Մարտ 18) օրուան ցոյցին համար, որու կը միանան նաեւ սենտիքանները: Այս վերջիններս, ընդհանրապէս, կարգ ու կանոնի մարզուած սպասարկութիւններ ունին, որոնք թերեւս կարենան զսպել հակակշռէ դուրս տարրեր:

***

Այս ամբողջը, սակայն, հարցը չի լուծեր: Պահանջը կը մնայ պահանջ, այսինքն ջնջել Սէ· Փէ· Ը·ն, մինչ Տ· տը Վիլբփէն կը յամառի եւ կ'առաջարկէ բարելաւումներ: Ի վերջոյ, ի՞նչ փչեց նախարարապետին խելքին այս աւելորդ փորձանքը ստեղծելու համար, երբ արդէն աշխատանքի զանազան կարելիութիւններ գոյութիւն ունէին, տարբեր պայմանագրերով: Որքան ալ յամառի Տ· տը Վիլբփէն պիտի ստիպուի հրաժարիլ այդ պայմանագրէն, եթէ չուզեր, հակառակ անոր որ տարիքը չի համապատասխաներ, ինք առաջին գոհը ըլլալ այդ պայմանագրին, իր պաշտօնը երկու տարի ալ չտեւած: Բայց, մարդը ինքնավստահ է, ինքնագոհ, ուրիշները արհամարհող եւ մանաւանդ թէէնի մարդ չէ, ինչպէս կը մեղադրեն չատեր· չէ ընտրուած, ոչ իսկ թաղապետական գետնի վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԷՐՍԻՆԻ (Թուրքիա) կաթողիկէ եկեղեցիին հովիւը Մարտ 11ին հակայական դանակով զինուած անձի մը յարձակումին ենթարկուած է, երբ որպէս Զատիկի պատրաստութիւն, թատրոնի փորձեր ընել կու տար երախաներու: Քահանան դիմած է ոստիկանութեան որ տեղւոյն վրայ ձերբակալած է զինեալը: Ան դատական ատեանին կողմէ ազատ արձակուած է: Եկեղեցիին հովիւը ըսած է թէ երեք ամսուան ընթացքին երկրորդ յարձակումն է այդ մկրը եւ կոչ ըրած է եղբայրութեան, բարեկամութեան: Եկեղեցին 150 տարուան անցեալ ունի:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ նախագահը Թիֆլիս այցելած է եւ յայտարարած թէ հարկաւոր պարագային պատրաստ են մաս կազմելու Հարաւային Օսէթիոյ խաղաղապահ նախաձեռնութեան: Թուրքիա չհաղորդակցուած է դէպի Վրաստան ու Ադրբեջան երկաթուղիին հաստատումով ալ, կը չարունակէ կարս–Ախալքալաք–Թիֆլիս երկաթուղիին ծրագիրը մշակել· անով Թուրքիան կը կապուի Վրաստանի ու Ադրբեջանի: Երկաթուղիին երկարութիւնը 98 քմ· պիտի ըլլայ, նախատեսած պիւտճէն 400–450 միլիոն տոլարի կը կարօտի:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԲԱՆԱԿԸ եւ իրաքեան ուժերը ծաւալուն գործողութեան մը դիմած են, Մարտ 16ին Սամարայի մօտ չրջանի մը վրայ, որ ալ–Զարքաուիի ապստամբներու գօտին կը նկատուի: Ցիսուն օդանաւեր ալ մասնակցած են գործողութեան, որ կրնայ քանի մը օր տեւել:

ՊՈՒՇԻ համար թիւ 1 թշնամին Պարսկաստանն է եւ չի բացառեր իսկ "ազդարարիչ" յարձակում մը: Այս ազդարարութիւնը դրի առնուած է նաեւ Սպիտակ Տան 49 էջնոց պաշտօնական փաստաթուղթի մը մէջ, ուր կը չեշտուի "Իրանի հետ դէմ առ դէմ ենք ամէնէն մեծ մարտահրաւէրին զոր այդ երկիրը կը ստեղծէ":

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ օդակայանը, Մարտ 12–ին, ձերբակալուած է Մարդկային իրաւանց արաբական կազմակերպութեան տնօրէնը՝ Ամմար ալ–Քուրապի, երբ կը վերադառնար Միացեալ Նահանգներէն եւ Ֆրանսայէն: Մասնակցած էր համադումարներու Սուրիոյ ժողովրդավար բարենորոգումին եւ մարդկային իրաւունքներու մասին: Ձերբակալութենէն ետք փոխադրուած է Դամասկոսի գինուորական Տեղեկութեանց Պաղեստին ճիւղը եւ ըստ Լմնընթիի, կրնայ չարչարանքի ենթարկուիլ:

ՄԱԿ-Ի ազգաժողովը, Մարտ 15ին վաւերացուց Մարդկային Իրաւանց Խորհուրդի մը ստեղծումը 170 ձայնով 4ի դէմ (որոնց կարգին ԱՄՆ) եւ երեք ձեռնպահութեամբ: Միացեալ Նահանգները իրենց ընդդիմութիւնը արտայայտած են "սկզբունքով": Նոր մարմինը, որու կեդրոնավայրը Ժընեւ կը մնայ, պիտի բաղկանայ 47 անդամներէ եւ կը փոխարինէ Մարդկային Իրաւանց Յանձնախումբը, որ վարկաբեկուած է, իր մէջ ունենալով բռնատէր երկիրներու ներկայացուցիչներ: ՄԱԿ-ի մօտ ԱՄՆ-ու դեսպանը թերահաւատ է եւ չի կարծեր որ այս նոր մարմինը նախորդէն լաւ պիտի ըլլայ: Նոր անդամները պիտի ընտրուին Ազգաժողովի 191 երկիրներուն կողմէ, բացարձակ մեծամասնութեամբ:

ՀԱՄԱՍԸ հաւանաբար առանձին կազմէ պաղեստինեան կառավարութիւնը, քանի հինգ օրուան բանակցութիւններէ ետք փոքր թէ մեծ (Ֆաթահ) կուսակցութիւնները մերժած են մասնակցիլ: Գլխաւոր տարակարծութիւնը հիմնուած է անոր վրայ, որ Համասը չուզեր յարգել Իսրայէլի հետ գոյացած համաձայնագրերը եւ ենթարկուիլ ՊԱԿ-ի ուխտին, ըստ որուն պէտք է ճանչնայ Իսրայէլը:

ԼԻՈՆ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔ ՄԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԽՄԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԻ ՏԱԿ

Երկու զաւկի տէր Ցարութիւնեան ընտանիքը Ֆրանսայէն արտաքսելու հրահանգ տրուած է, բայց անոնք առ այժմ հոս են: Ֆրանսական իշխանութիւնները կ'ուզեն զիրենք Շուէյտ եւ ղրկել ուրկէ ապաստան ունենալու առաջին դիմում մը ըրած են անցեալ Մայիսին Ֆրանսա գալէ առաջ: Ընտանիքը առանց օրինաւոր թուղթի Ֆրանսա գտնուող օտարականներուն մաս կը կազմէ, թէեւ երկու պատանիները Արեամ (9) եւ Լեւոն (7) Տէսինի մէջ դպրոց կը յաճախեն:

Անոնք Մարտ 14ին մերժած են զիրենք Շուէյտ տանելիք օդանաւը բարձրանալ· առաւուան ժամը 5ին չուրջ երեք տասնեակ հոգի գացած են անոնց զօրավիգ ըլլալու, միւս անցորդները տեղեակ պահելու կատարուածին: Երեկոյեան ուրիշներ ալ միացած են խումբին, նաեւ քաղաքական դէմքեր: Ընտանիքը առաջնորդուած է այն կացարանը ուր կը մնար չաբաթէ մը ի վեր: Արտաքսումի նոր որոշում տըրուած էր Մարտ 17 Ուրբաթ օրուան համար:

Պատանիներուն յաճախած դպրոցին ա· չակերտները եւ ուսուցիչները խնդրած են որ գոնէ Թոյլ տրուի տղոց աւարտելու դպրոցական տարեշրջանը: Դպրոցին աշակերտները չաբաթ գործի անցած են, 120 գծագրութիւն պատրաստած ու տարած հայ ընտանիքին գտնուած կացարանը:

Թի մը մէջ, ուր կը չեշտուի "Իրանի հետ դէմ առ դէմ ենք ամէնէն մեծ մարտահրաւէրին զոր այդ երկիրը կը ստեղծէ":

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

Եւրոպական խորհրդարանը "Ընդլայնումի 2005ի մարտավարութեան փաստաթուղթ"ին մասին բանաձեւ մը քուէարկած է: Թուրքիոյ առընչուած պլուվին մէջ կ'ըսուի թէ անդամակցութեան համար քաղաքական չափանիշ առնուած առաջնահերթութիւնները պէտք է յարգուած ըլլան բանակցութեան առաջին փուլին: Գոհունակութիւն ալ կը յայտնուի որ խորհրդարանին արտաքին գործերու յանձնախումբը կը բաժնէ այդ տեսակէտը, չնչտելով որ չափանիշները պէտք է յարգուած ըլլան մէկ կամ երկու տարիէն:

Խորհրդարանը կը հրաւիրէ Անգարան կարելի չափ շուտով նշուած պայմանաժամը յարգելու յանձնառութեան ժամանակացոյց մը ներկայացնելու: Պահանջուած գլխաւոր կէտերն են օրէնսդրական եւ գործնական գետնի վրայ հիմնական ազատութիւններու յարգանքը – արտայայտութեան, կրօնական, մշակութային եւ փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու: Յանձնախումբը ամբողջական ու խստապահանջ քննութիւն պիտի կատարէ արձանագրուած յառաջդիմութիւնը տեղւոյն վրայ ստուգելու համար:

Քուէարկուած բանաձեւը իր տեսակին մէջ առաջինն է Եւրոպական միութեան կը յիշեցնէ նաեւ թէ "Միութեան ընդգրկումի կարողութիւնը նոր երկիրներու անդամակցութեան պայմանները մէկն է" եւ թէ "այդ կարողութեան սահմանները որոշելու համար հիմնական է բնորոշել Միութեան բնոյթը, ներառեալ աշխարհագրական սահմանները":

Յաճնախումբը գարնան 2006 Դեկտ· 31էն առաջ տեղեկագիր մը ներկայացնել ուր միութեան բնոյթը բնորոշող յատկանիշները պէտք է տեղ գտած ըլլան· բանաձեւը կը թելադրէ նաեւ այս պարագան նկատի ունենալ բանակցութիւններու լման ժամանակացոյցին համար:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

1921 ՄԱՐՏ 16–Ի ՌՈՒՍԵԼԵԹՈՒՐՔ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԻՆ 85–ԱՄԵԱԿԸ

Հայ մտաւորականներու խորհուրդը Մարտ 16ին Գիտութեան ակադեմիային մէջ յայտարարած է թէ 1921ի նոյն օրը ստորագրուած ռուսեւթուրք պայմանագիրը Մեծ Եղեռնի չարունակութիւնն է: Պայմանագրին 85ամեակին առիթով գումարուած խորհուրդը յայտարարութիւն մը ընդունած է որով Հայաստանի Ազգային Ժողովէն կը պահանջուի "ապօրինի եւ անզօր հռչակել" 1921 Մարտ 16ի պայմանագիրը որով Խորհրդային Ռուսաստան Հայաստանին պարտադրած է 1921 Հոկտեմբեր 13ի կարսի դաշնագիրը: Ատիկա ընելէ ետք երեւան պէտք է պայմանագիրը չեղեալ յայտարարելու դիմում կատարէ Մոսկուային:

Պահանջին որպէս բացատրութիւն ըսուած է թէ միջազգային պայմանագրերու համար կայ սկզբունք մը ըստ որուն երբ պետութիւն մը երկար ատեն կը լռէ իրեն ի վնաս կնքուած պայմանագրի մը, յետագային կը կորսնցնէ զայն չեղեալ, կամ անվաւեր համարելու իրաւունքը: Բայց չէ ըսուած որ "երկար ատեն" կոչուածը 1921էն ի վեր անցած 85 տարուան համեմատութեամբ ի՛նչ կը նշանակէ:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ 2005

Ծ.Խ.– Սկովտացի լրագրող ու լուսանկարիչ Սթիվըն Սիմ ներկայի արեւմուտքի միակ ճանապարհորդն է որ այցելած է Նախիջեւան (2005 Օգոստոս) եւ ականատեսի վկայութիւն գրի առած հայկական կոթողներու հոն կատարուած աւերումին, ոչնչացումին մասին:

Ստորեւ արտատպելով "Հորիզոն"էն (Մարտ 13) կը ներկայացնենք թարգմանուած այդ վկայութիւնը:

Ստորեւ կը ներկայացնեմ 2005 Օգոստոսին Ադրբեջանի Նախիջեւանի շրջան կատարած այցելութեանս մանրամասնութիւնները: Այցելութեան գլխաւոր նպատակն էր պարզել այդ շրջանին մէջ գտնուող հայկական բազմաթիւ յուշարձաններու արդի վիճակը՝ նկատի առնելով 1998ին եւ 2002ին Ջուղայի (այժմ Ջուլֆայի արեւմտեան մաս) մէջնադարեան հայկական գերեզմանատուն նկատմամբ իրականացուած ոտնձգութիւնները, որոնք լայն արձագանգ գտած են:

Այցելութեան վայրերը ցուցակագրելու ընթացքին ընտրեցի ճարտարապետութեան տեսանկիւնէն աւելի հետաքրքրական այն յուշարձանները, որոնք չուսած էին քարտէսին վրայ եւ Հայաստանի սահմանին չատ մօտ չէին գտնուեր: Այս ծրագրին համար, գործածած եմ Արգամ Այվազեանի 1990ին լոյս տեսած "Նախիջեւանի յուշարձանները" գրքին լուսանկարները եւ տեղեկութիւնները: Նշեմ, որ յիշեալ գիրքին լուսանկարները քաշուած էին 1965–1987ին:

Նախիջեւան մտայ ցամաքի ճամբով Թուրքիոյ կողմէն եւ նախ ուղղուեցայ Նախիջեւան քաղաքը: Ցաջորդ օր ինքնաշարժ եւ վարորդ վարձելի եւ յառաջացայ դէպի արեւելք՝ 25 քմ. հեռաւորութեան վրայ գտնուող Երնջակ հովիտը: Հեռուն, վեր խոյացող Եըլանլը տաղը կամ Օձասարը կ'ամբողջացնէր հովիտին ընդհանուր պատկերը: Ան չատ տպաւորիչ կռնաձեւ բլուր մըն է, որ բաւական բարձր է եւ տեսանելի Նախիջեւանի գրեթէ բոլոր կողմերէն: Հայկական եկեղեցիները ունեցող գնդաձեւ գիւղեր այցելելու համար ապահով պատրուակ ունենալու նպատակով՝ վարորդին ըսի, որ կ'ուզեմ աւելի մօտէն տեսնել լեռը եւ մօտակայ Ալինջա (Երնջակ) գագաթը:

Երնջակի հովիտի առաջին բնակավայրը Ալրակունիս գիւղն է (այն ճանչցուած է նաեւ Աբրագունիս կամ Աբրակունթս անուններով): Ճամբու ընթացքին վարորդին բացատրեցի, որ լսած էի տեղւոյն հին եկեղեցիին մասին եւ կը ցանկայի տեսնել զայն: Գիւղի մուտքին մօտ մօտաւորապէս 12 տարեկան տղու մը հարցուցի, թէ ուր է եկեղեցին: Տղան մատնացոյց ըրաւ գլխաւոր ճանապարհին ալ կողմը գտնուող զատարկ տարածութիւն մը, որ կ'երկարէր մինչեւ արահետ եւ կը գտնուէր գրեթէ մեր դիմացը:

Ես դուրս եկայ ինքնաշարժէն, բարձրացայ արահետը, չուրջս դիտելու համար: Դիմացս, ամայի տարածք մըն էր, ուր հողը չատ խորտուբորտ էր եւ բացարձակապէս բուսազուրկ: Փխրուն հողէն դուրս ցցուած էին բազմաթիւ աղիւսէ բեկորներ: Շրջապատի, փմ եւ Այվազեանի գրքին լուսանկարներուն հետ համեմատութիւնը կասկած չի ձգեր, որ նախապէս Ալրակունիսի հայկական եկեղեցին գտնուած է ճիշդ այդ վայրին վրայ: Արտաքին բուսածածկոյթի լրիւ բացակայութիւնը նկատի առնելով՝ չատ անհաւանական կը թուի, որ եկեղեցին աւերուած ըլլայ 2004էն առաջ:

Ալրակունիսի եկեղեցին, որ ճանչցուած է Ս. Կարապետ անուամբ եւ նախապէս մաս կազմած է վանքին, կառուցուած է 1381ին, այլ եկեղեցիի մը հիմքին վրայ: Ան ունեցած է քառամոյթ գմբէթաւոր բազիլիկայի յօրինուածք: Եկեղեցւոյ ստորին հատուածները կառուցուած են բազալտէ քարէ, բայց աղիւսէ գմբէթն ու անոր չարուածքը կառուցած-ամբողջացած են աւելի ուշ: Եկեղեցւոյ մէջ գտնուած են 1740ականներուն պատկանող, պարսկական ոճով որմնանկարներ: Դուրսի կողմէն պատերը ծածկուած եղած են բազմաթիւ զարդաքանդակներով՝ խաչերով, արծիւներով, եւ այլն: Հարաւային պատի արեւմտեան հատուածին դիմաց գտնուած է երկրորդ եկեղեցին՝ Ս. Աստուածածինը, նուիրուած փոքրիկ մատուռը: Մատուռը ամբողջական վիճակ ստացած է 1705ին, գանգատան կառուցումէն ետք: Այվազեանի գրքին լուսանկարները ցոյց կու տան, որ թէեւ մինչեւ 1980ականները եկեղեցին, մատուռը եւ զանգակատունը մատնուած են մոռացութեան եւ անգործութեան, բայց հիմնականօրէն անվնաս էին:

Ապրակունիսէն ետք կու գայ Բաբանեարը (Հայերուն ծանօթ է Ապարանք անունով), որ միջնադարու վերջաւորութեան հայկական կարեւոր բնակավայր էր: Գիւղի կեդրոնը գտնուող բարձր լլուրին վրայ առնուազն մինչեւ 1970ականները պահպանուած են միջնադարեան մեծ եկեղեցիի աւերակները: Մենք հարցուցինք, թէ գիւղին մէջ եկեղեցի կա՞յ: Պատասխանեցին, սակայն որ ոչ: Գիւղի արեւելեան մասին բարձր բլուրէն մեզի կը նայէր նորակառոյց մզկիթը՝ զոյգ գմբէթով ագիւսէ վիմեայարի կառոյց մը: Ցաջորդ գիւղը, որ մայրուղիէն ոչ չատ հեռու էր, Սալթաղը կամ Սալիթաղն էր: Այնպէսին հոս գտնուած էր 19րդ դարուն կառուցուած հայկական եկեղեցի մը. սակայն եկեղեցին գլխաւոր ճանապարհէն չափազանց հեռու էր, եւ ես չըկրցայ տեսնել զայն:

Եաքը գացինք Նորաշէն: 12րդ դարուն կառուցուած Ս. Յովհաննէս եկեղեցին առնուազն մինչեւ 1960ականները գոյութիւն ունեցած է. կը գտնուի գիւղի հիւսիս-արեւմտեան հատուածին մէջ: Այվազեանի գրքին մէջ կը գտնուի Ս. Աստուածածին կոչուող հայկական եկեղեցիի պատկերը, որ կը գտնուէր գիւղին մէջ, գլխաւոր ճամբու կողքին: Ան մեծ, քարակերտ, առանց գմբէթի բազիլիկա էր, որ հաւանաբար կառուցուած էր 17րդ դարուն: Այվազեանի գրքին մէջ տպագրուած լուսանկարները կը վկայեն նաեւ ընդարձակ, միջնադարեան հայկական գերեզմանատան մասին, ուր գտնուած են խոյակաձեւ եւ անուանական տապանաքարեր: Ես չգտայ ո՛չ եկեղեցիները, ոչ ալ գերեզմանատան գոյութիւնը վկայող որեւէ հետք:

Նորաշէնը անցնելէ ետք ճամբան բաժնուեցաւ քարաժայռի մը մօտ, որ նախապէս ճանչցուած է որպէս Երնջակ, իսկ ներկային՝ Ալինջա: Անոր վրայ կանդնած են տակաւին ամրոցի մը աւերակները: Ջախակողմեան ճամբան կը տանէր դէպի հիւսիս, իսկ աջակողմեանը կ'իջնէր Հաճախ գիւղ: Տեղւոյն բլուրներէն մին նաղ գիւղ: Տեղւոյն բլուրներէն մին բարձրանալու ընթացքին, ուրկէ կ'երեւար ամբողջ Հանդաան, ականատես եղայ գմբէթաւոր կառոյցի մը, եւ որոշեցի այցելել հոն: Երբ աւելի մօտեցայ, պարզուեցաւ, որ ան մահմետական հին սրբավայր է՝ բաղկացած մէկ գերեզմանաքարէ եւ աղօթասրահէ: Այստեղ կ'ընթանային վերանորոգման վերջին աշխատանքները, որոնք աւելի հիմնայատակ վերակառուցում կը յիշեցնէին: Ցուշարձանին մէջ ոչ մէկ հին աղիւս եւ քարի կտոր կար: Բլուրի բարձր դիրքէն հնարաւորութիւն ունեցայ լաւ ծանօթանալու Հաղանային եւ անոր կից գիւղին: Չեմ գիտեր, թէ երբեւէ եղած են եկեղեցիներ այս գիւղերուն մէջ: Ամուսամենայնիւ, այժմ ոչինչ կայ:

Նախիջեւան գտնուելուս երրորդ օրը ես Նախիջեւան – Ջուլֆա գնացքը առի ժամը 10:30ին: Մինչ ես կայարանն էի, ոստիկան մը բարձրացաւ գնացք եւ խնդրեց անձնագիրս: Գնացքը նոր հեռացած էր կայարանէն, երբ երկաթուղիի երկու աշխատակից հարցուցին, թէ արդեօք չե՞մ փափաքիր գնացքի ճաշարանը երթալ ըրենց հետ թէյ խմելու: Ան տպաւորութիւնը ստացայ, թէ տիկա հրաւէրէ մը աւելին էր: Հաւանաբար ոստիկանը անոնցմէ խնդրած էր հետեւիլ ինծի: Ճաշարանին մէջ հարցուցի թէ կրնա՞մ լուսանկարել Արասխ(Արաքս) կիրճը, բայց ինծի ըսին որ արգիլուած է, անկախ անկէ՝ լուսանկարչական գործիքը ուղղուած է դէպի Ադրբեջան եւ ոչ թէ Իրան:

70 վայրկեան չանցած իրանական կողմը մեծ չինութիւն մը նկատեցի: Ուղղանկիւն, կարմիր գմբէթով, կիսաշրջանաձեւ տանիքով կառոյց մըն էր, շրջապատուած քաղաքի աւերակներով: Շինութեան արեւելքէն արեւմուտք ուղղութիւնը ցոյց կու տար որ հաւանաբար եկեղեցի էր:

Քիչ ետք գնացքին հակառակ կողմը յանկարծ երեւաց Ջուղայի պերեզմանատունը: Բլուր մը տեսայ, որուն երեք եզրերը ամբողջովին պատուած էին սալաքարերով: Բոլոր գերեզմանաքարերը, առանց բացառութեան, գլխիվայր ինկած էին: Երկաթուղիին մօտ չատ գերեզմանաքարեր կային, եւ ես յաջողեցայ տեսնել անոնց որոշ մանրամասնութիւնները: Արեւելեան հատուածին՝ տապանաքարերու մէջեւ փորուած, զատարկ, մեծ հողակտորներ էին, իսկ քարերու 1/3ը ոչընչացուցած էին: Կեդրոնը եւ ամբողջ արեւմտեան հատուածի գերեզմանաքարերը հոն էին, սակայն գլխիվայր ինկած:

Գերեզմանատունը կը գտնուէր սահմանը հսկող ապահովութեան ցանկապատէն դուրս: Ամուսամենայնիւ, կիրճի մուտքին մօտ գտնուող զինուորական պահակակէտին կ'արգիլէին անցնիլ բլուր տանող միակ ճամբէն: Անհնար էր զինուորներէն աննկատ կիրճ մտնել, այդ պատճառով որոշեցի չփորձել գերեզմանատուն այցելել: Պահակակէտէն անմիջապէս ետք գնացքը դանդաղեցուց իր ընթացքը, որպէսզի կարենայ առնել յաջորդ գիւղին մէջ: Նախքան գիւղ հասնիլը ես փոքր պերեզմանատուն մը եւս նկատեցի, ուր տակաւին չիտակ կաշկանդած քանի մը խաչքարեր կային: Գերեզմանատունը կը գտնուէր երկաթուղիէն դէպի հարաւ՝ միջնադարեան Ջուղա քաղաքի մնացորդներէն վար:

Կէսօր ժամը 12ին գնացքը ժամանեց Ջուլֆա քաղաք:

Ջուլֆայէն թաքսիով մեկնեցայ Օրդուբադ: Ցոյսով էի, որ այստեղէն կարենամ հասնիլ Ագուլիս (փոքրիկ գիւղ մը, որ առնուազն մինչեւ 1980ական թուականները պահպանուած էին բազմաթիւ եկեղեցիներ եւ խաչքարեր): Դժբախտաբար, Օրդուբադի այն ճաշարանը ուր որոշած էի ճաշել, կը գտնուէր ոստիկանատան մօտ, հետեւաբար բազմաթիւ ոստիկաններ նոյնպէս կը ճաշէին հոն: Երբ ճաշարանէն դուրս կու գայի, ինծի մօտեցաւ ապահովութեան աշխատակից մը եւ տարաւ ոստիկանատուն, ուր քննեցին պարունակս և հարցուփորձ ըրին Օրդուբադ կատարած այցելութեանս նպատակներուն մասին: Այնուհետեւ, աշխատակցի մը եւ անգլերէն խօսող տեղացիի մը ուղեկցութեամբ ինծի տարին չրջապատութեան Օրդուբադի հնադոյն չրջաններէն, որպէսզի ետք ստիպուած էի անոնց հետ կէս ժամ սպասել քաղաքին բացօթեայ թէյարանին մէջ, մինչեւ որ անոնք կրցան պիտ նստեցնել Նախիջեւան վերադարձող յաջորդ գնացքը:

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ԱՄՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԸ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԵՆ ԻՐԱՆԸ ՀԱՐՈՒԱԾԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Ադրբեջանական մամուլը կը գրէր թէ (Մարտ 14) Ապրիլի սկիզբին ԱՄՆ-ու պաշտպանութեան նախարար Տ. Ռամսֆէլտի այցը կը սպասուի Բաքու: Իրեն պիտի ընկերանան Փէնթագոնի բարձրաստիճան պինուորականներ. յատկապէս օդային ուժերու սպաներ ու Մերձաւոր Արեւելքի ու Հարաւային Կովկասի մասնագէտ անձնաւորութիւններ: Նպատակը ըսուած է որ ԱՄՆ-ու եւ Ադրբեջանի պինուորական դործակցութեան մասին չարաթական գիտաժողովներու ծրագիր մըն է. ատոր հետ ամերիկացի պինուորականները Տ. Ռամսֆէլտի գլխաւորութեամբ աչքի պիտի անցընեն ադրբեջանական պինեալ ուժերու որոշ կեդրոններ, յատկապէս օդային ուժերու խարիսխներ, Բաքուի, Սումգայիթի, Լէնքորանի օդակայանները: Պիտի ստուգեն թէ ինչ վիճակի մէջ են անոնք եւ գաշնակից ուժերու օդանաւեր ընդունելու իւնչ կարողութիւն ունին: Ծրագրուած է նաեւ "Ահաբեկչութեան դէմ գործակցութեան" չրջանակի գիտաժողով մը:

Ըստ մամուլին պինուորական աղբիւրներէ քաղած տեղեկութիւններուն, Ռամսֆէլտի այցին բուն նպատակը ԱՄՆ-ու Իրանի առընչուած ծրագիրներուն առընչութեամբ Ադրբեջանի պաշտօնական կեցուածքը ճշդելն է ու տեսնելը թէ երկրին ենթակառոյցները նախաձեռնուելիք պատերազմի մը միջամտութեան իւնչ չափով ձեռնտու են:

Հիւր պատուիրակութիւնը նոյն հեռանկարով պիտի տեւեռի մասնաւորաբար երկրին հարաւային մասին. պիտի ծանօթանայ ամերիկեան նիւթական օժանդակութեամբ անցեալ տարի կառուցուած ռատարի կայանին գործունէութեան: Իրանի դէմ պատերազմի մը որպէս պատրաստութիւն, Փէնթագոնը կ'ուզէ ամրացնել Ադրբեջանի Արաքսի ափին հարաւային սահմանադիծը. ատոր որպէս բացատրութիւն, ըսուած է թէ նպատակը Իրանի հետ հաւանական պատերազմին մէջ սահմանակից երկիրներու սահմանները ապահով պահելու մտահոգութիւնն է: Այդ առումով յատուկ ուշադրութեան առարկայ են Իրաքը, Թուրքիան եւ Ադրբեջանը: Կան տեղեկութիւններ որոնց համաձայն արդէն ԱՄՆ-ու նիւթական նեցուկով Հորադիզի մօտեր հզօր դիտարաններ հաստատելու ձեռնարկուած է: Այդ դիտարաններուն չնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ի հարկին դիտարկել Իրանի հիւսիսային չրջանին, ադրբեջանական դրաւեալ հողերուն, նաեւ Ղարաբաղի մէջ սկիզբ առնելիք հոլովոյթները: Ադրբեջանի պաշտպանութեան նախարարութիւնը այս մասին բաւականացած է ըսելով որ ԱՄՆ-ու հետ պինեալ գործակցութիւնը կը զարգանայ, ամերիկացի պինուորական անձնաւորութիւններ պարբերաբար Ադրբեջան կ'այցելեն, բայց անոնց թիւին, կամ առաքելութեան մասին խօսելէ խուսափած է:

Գարնկէի կեդրոնին Մոսկուայի մասնաճիւղին մանեջմէնթերէն Վլ. Եուսէյեւ մէկէն մը առաջ յայտնած է թէ Ուսաչինկիրն զանգուածային բնաջնջումի զէնքերու եւ ահաբեկչութեան դէմ պայքարի պատրուակով Մերձին Արեւոյ եւ Հարաւային Կովկասի երկիրներուն տարածքը գործածելու համար անոնց ղեկավարութեան համաձայնութիւնը ուզած է: Նոյն աղբիւրին համաձայն Ադրբեջանի ինը օդակայաններէն 6ը ի վիճակի են ՕԹԱՆ-ի օդանաւերը ընդունելու:

Թերթը տեղեկացած է տակաւին որ Իրանի դէմ Փէնթագոնի պատերազմական բեմադրութեան մէջ ադրբեջանական տարածքը յատկապէս նկատի առնուած է օդային յարձակումներու համար: Կը տարբերին Բաքուի, Սումգայիթի, Գանձակի, Նախիջեւանի եւ Լէնքորանի, Եւլախի օդակայաններուն անուննները: Կ'ըսուի թէ արդէն տասնեակներով ամերիկացի բարձրաստիճան պինուորական կայ Ադրբեջանի մէջ: Անոնք լծուած են Իրանի հետ սահմանագիծին վրայ ստուգումներ կատարելու: Այլ խօսքով՝ Ադրբեջանի տարածքը առենչ մը ի վեր եւ առանց ամէնուն տեղեակ ըլլալուն, կը գործածուի Իրանի դէմ:

Պաշտպանութեան նախարարութիւնը չ'ժխտած որ երկրին օդակայանները արդիական սարքերով կ'օժտուին, բայց չ'ըսած թէ ինչ պիտաճէով եւ ինչ նպատակով կ'ըլլայ այդ արդիականացումը:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ, Յունուար 29ին տօնուած է ՀՕՄ-ի օրը: Հայաստանի, Գանատայի եւ ՀՕՄ-ի քայլերգներէն ետք, օրուան հանդիսավարը՝ Զեփիւռ Տորնա իր խօսքը սկսած է բանաստեղծ Փաղ Յակոբեանի ՀՕՄ-ի նուիրուած "Այս քայլերը..." քերթուածով եւ անդրադարձած ՀՕՄ-ի 96րդ եւ կազմակերպիչ Ռուբինա մասնաճիւղի 43րդ տարեդարձներուն: Ապա, մասնաճիւղի առենապետուհին՝ Լորա Մավլեան ներկայացուցած է մասնաճիւղին ամփոփ գործունէութիւնը տեղւոյն վրայ, Հայաստան, Արցախ եւ Ջաւախք: Խօսք առած է օրուան դասախօսը (Պոսթընէն) Մարօ Մինասեան, որ անդրադարձած է 24 երկիրներու մէջ հազարաւոր ՀՕՄ-ականներու նուիրեալ եւ ժրաջան աշխատանքին, կեդրոնանալով ընդհանրապէս ՀՕՄ-ի կեդրոնական վարչութեան գործունէութեան, սկսելով 1910ի հիմնադրութեան օրերէն: Պատուոյ ած են 3 ընկերուհիներ, 60 եւ աւելի տարիներու իրենց ծառայութեան համար: Տիկին Մարօ Մինասեանի կնքահայրութեամբ 14 նորադիրներ անցած են ՀՕՄ-ի շարքերը: Վերջին խօսքը արտասանած է Մեղրիկ Ծ.Վ. Բարիքեան:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Երրորդութիւն եկեղեցւոյ "Մակարոս Աբեղեանց" սրահին մէջ, Փետր. 4ին, եկեղեցւոյ "Փոքր բեմ" թատերախումբին կողմէ ներկայացուած է Ա. Սարուխանի "Մենք հայերէն չենք գիտեր" երգիծական թատերաբաղը, կազմակերպութեամբ "Արարատ-Կամար" մշակութային միութեան: Սարուխան ծնած է 1898ին, Պաթումի Արտանոյշ գիւղը, ընտանիքին հետ փոխադրուած է Պոլիս, ուր իր ուսումը չարունակած է Մխիթարեաններու մօտ, ապա անցած է Եգիպտոս, ուր աշխատակցած է տեղական թերթերու: Հրատարակած է երգիծական Ֆրանսերէն թերթ մը: Հեղինակ է աւելի քան 40 հազար երգիծանկարներու: Իր մահկանացուն կնքած է 1977ին: Երեկոյթին նախագահած է եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Զարեհ Ա. Քհնյ. Զարգարեան: Երկու արարնոց եղիծախաղը զուարճալի պահեր ապահոված է ներկաներուն: Հուսկ բանքը արտասանած է Զարեհ քահանայ:

***

ԹՈՐՈՆԹՈՑԻ Ս. Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ, Փետր. 23ին ոգեկոչուած է Վարդանանց տօնը, իսկ Փետր. 26ին ալ Բարեկենդանի առթիւ, պատարագէն ետք եկեղեցւոյ մէջ գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը: Երգ ՀՕՄ-ի ամէնօրեայ վարժարանի աշակերտներուն կողմէ եւ եկեղեցւոյ երգչախումբին: Վերջաւորութեան Մեղրիկ Ծ.Վ. Բարիքեան արտայայտուած է Բարեկենդանի մասին:

ՇՈՒԷՏ

ՀՄԸՄ-Ի ՆՈՐ ԿԵԴՐՈՆԻ ԲԱՑՈՒՄ

Փետրուար 26ին պաշտօնապէս բացուած է ՀՄԸՄ-ի Սէօսէրթալիէի կեդրոնը, 150 Հայերու ներկայութեան: Սթոքհոլմի ու այլ շրջաններու ՀՄԸՄ-ի կեդրոններու ներկայացուցիչները, գաղութի դէմքեր մասնակցած են հանդիսութեան որ սկսած է Սարդիս Քհնյ. Մելքոնեանի կողմէ նոր կեդրոնին օրհնութեամբ: Ցետոյ խօսք առած են տեղւոյն մասնաճիւղէն Վարուժան Քէհեայեան, Շուէտի ընդհանուր կազմի քարտուղար Յակոբ Խաչատուրեան:

Նոր կեդրոնը կոչուած է ՀՄԸՄ-ական կարօ Թիւթիւճեանի անունով. ան եղած է կազմակերպութեան կեդր. վարչութեան քարտուղարը. մահացած էր վերջերս, ամբողջ կեանքը նուիրելէ ետք ՀՄԸՄ-ին:

ՍՏԱՅԱՆ

ԽԵԼՔԻՍ ՓԶԱՆԾՆԵՐԷՆ
ԵՒ
ԱՑԼ ԷՋԵՐ

ԱՐՄԷՆ Մ. ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ

Պէյրութ, 2005

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՀԱՅԿԱԿԱՆ Գ. ՀԱՄԱԺՈՂՈՎԸ՝

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԱՅՐԱՎԱՆՔԻՆ ՄԷՋ,
2006 ԱՊՐԻԼ 6–9ԻՆ

ԱՆԹԻԼԻԱՍ – Անթիլիասի Մայրավանքին մէջ 2006 Ապրիլ 6–9ին կայանալիք Գրողներու Համահայկական Գ. Համաժողովին աշխատանքները ընթացքի մէջ են: Ինչպէս հաղորդած էինք տարեսկիզբին, հայ մամուլին մէջ լոյս տեսած մեր առաջին հաղորդագրութեամբ՝ կազմուեցաւ հինգ անդամներէ բաղկացած կազմակերպիչ Յանձնախումբ մը, որ համախորհուրդ Հայաստանի Գրողներու Միութեան նախագահութեան հետ՝ նամակներ յղեց դեղարուեստական (բանաստեղծութիւն, պատմուածք, տպաւորապաշտ արձակ, վէպ, փորձագրութիւն, թատերգութիւն) եւ դրականագիտական դրականութիւն մշակող աւելի քան 170 ցրուած հայ գրողներու, որոնց հասցէները յաջողեցանք մէկտեղել:

Հասկնալի է, որ կարելի չէր հասնիլ Սփիւռքի չորս ծագերուն ապրող բոլոր հայ գրագէտներուն: Այդ իսկ նախանձախընդրութեամբ՝ սփիւռքահայ մամուլին մէջ հրատարակուած մեր առաջին հաղորդագրութեամբ խնդրեցինք համաժողովով հետաքրքրուած սփիւռքահայ գրողներէն կապ հաստատել կազմակերպիչ Յանձնախումբին հետ:

Ուրախութեամբ կ'ուզենք յայտնել, որ թէ' սփիւռքահայ եւ թէ հայրենի գրողները մեծ խանդավառութեամբ արձագանգեցին մեր հրաւէրներուն: Գրողներու Համահայկական Գ. Համաժողովին մասնակցելու իրենց ուրախութիւնը յայտնեցին Սուրիա, Լիբանան, Իրան, Թուրքիա, Եգիպտոս, Կիպրոս, Ֆրանսա, Գերմանիա, Յունաստան, Զուիցերիա, Անգլիա, Աւստրալիա, Վրաստան, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներ եւ Գանատա բնակող աւելի քան 80 գրողներ: Հայաստանի եւ Արցախի գրողներու զոյգ միութիւնները պիտի ներկայացնեն 50 հայրենի գրողներ:

Համաժողովը բաց է բոլոր սփիւռքահայ գրողներուն դիմաց: Մասնակիլ փափաքող հայ գրողները, յաւելեալ մանրամասնութեանց համար, թող բարեհաճին դիմել Կազմակերպիչ Յանձնախումբին, օգտագործելով արագ հաղորդակցութեան հետեւեալ հասցէները.–

Kroghnerou Hamahaygagan
Kim Hamajoghov
E-mail : christian-edu@cathcil.org
Fax : (+961 4) 419 724

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Անթիլիաս, Մարտ 14

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ

ՏՈԼՈՐԷՍ ՋՕՀՐԱՊ ԼԻԿՄԱՆ ՀԻՄՆԱԴՐԱՄ

JP MORGAN CHASE BANK,
TRUSTEE

Հաճոյքով կը հաղորդենք, թէ Տոլորէս Զօհրապ Լիկման Հիմնադրամը նիւթապէս պիտի օժանդակէ որ հրատարակուին ընտրեալ

ա. վարդապետական ատարտաճառեր հայագիտական նիւթերու մասին,

բ. Հայոց հին պատմութեան երկեր հայ պատմաբաններու,

գ. 19րդ դարու եւ աւելի վաղ շրջանի հայ դրականութեան երկեր:

Ներկայացուող աշխատասիրութիւնները կրնան ըլլալ կա'մ հայերէն, կա'մ անգլերէն լեզուով: Եթէ գործ մը հայերէն լեզուով է, անոր պէտք է ընկերանայ անգլերէն որակաւոր թարգմանութիւնը:

Դիմումնագիրները ներկայացնել ամէն տարուան Ապրիլ 15 եւ Նոյեմբեր 15 թըւականներէն առաջ:

Յաւելեալ տեղեկութեան եւ դիմումնագրի թերթիկ ստանալու համար դիմել՝

LIEBMANN FUND — PUBLICATIONS

c/o Mr. M. Haigentz
1518 11th Street
Fort Lee, NJ 07024

դիմել Կազմակերպիչ Յանձնախումբին, օգտագործելով արագ հաղորդակցութեան հետեւեալ հասցէները.–

Kroghnerou Hamahaygagan
Kim Hamajoghov
E-mail : christian-edu@cathcil.org
Fax : (+961 4) 419 724

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊԻՉ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Անթիլիաս, Մարտ 14

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Պահ մը բոլորն ալ զգաստացաւ անորոշ յոյս մը կը սնուցանէն. "Հարկաւ մարդ մը պիտի տեսնէ մեզ. անշուշտ պիտի հասկնան թէ մեզի ի՛նչ կ'ըլլէն": Բայց անցորդները կարծես զիրենք չէն տեսներ, պաղ աչքերով իրենց կը նային, կամ կը խուսափին իրենցմէ, յայտնի նողկանքով: Եւ իրենց չուրջը կը պարպուի:

Զափթիէները առաջ ինկած, ասդին անդին ցատկռտել տալով իրենց ձիերը, սպառնալով, պոռալով, չարժելով զէնքերը, պզտիկ կարաւանը կ'առաջնորդեն քովընտի հովիտ մը, դէպի քաղաքին պարիսպները: Ձառիվեր դաշտ մըն է քիչ մը չորցած խոտերով, երկու տառապած ծառերով եւ ագրիւրով մը:

«Մի' չարժիք» կը հրամայէ զինուորներուն պետը, եւ կայք կը պարտադրէ նոյնիսկ եթէ տակաւին գիշեր չէ եղած «կրնաք հոս հանգիստ ընել: Աւելի ուշ ձեզի հաց պիտի բաժնուի»:

Վստահաբար կ'ուզեն քաղաքին բնակչութեան հետ չփոթմ ունենալէ խուսափիլ, նաեւ քաղաքին մէջ բնակող քիչ թիւով օտարականներուն հետաքրքրութենէն: Բայց կարելի չէր եղած չրջանցել ճամբուն այս տպաւորիչ ընթացքը – ինչպէս եղած էր ուրիշ բնակուած չրջաններէ անցնելու պարագային եւ այսպէս մեծաւորը յարմար նկատած էր քիչ մը հաց տալ, կեցնել կարաւանը աղբիւրի մը մօտ եւ արտօնել, դոնէ անզամուան մը համար, անարգել ջուր խմել:

Հայը աներեսաբար կը բռնադրաւուի չրջակայքի գիւղացիներու խեղճ տնակներէն. բայց չարք մը կիներ կը մօտենան դաշտին մէջ գտնուող թշուառներուն եւ գետին կը ձգեն քանի մը խոշոր հացեր:

Բայց հայուհիները, տեսնելով կիները, կը պոռան: Կը պոռան խենթերու պէս, վեր բարձրացնելով իրենց նիհար, տակառ թեւերուն վրայ ամենափոքր զաւակները, կը պոռան այնքան զօրաւոր որ օդը կը լեցուի իրենց ձայնին արձագանգով: Զափթիէները կը զարնեն իրենց հրացաններուն կոթով, բայց կիները կը պոռան, կը պոռան: Եւ կարծես հրաչքի պէս հին պատերէն դուրս կ'ելլէ ժողովուրդը. նախ քանի մը տղաներ, յետոյ հասուն մարդիկ, ծերերը՝ փաթթուած իրենց կարեւոր լաթերուն, իմամները, տուրք քաղաքի հոգեւոր պետերը, անոնք որոնք ուլեմային վրայ փաթթոց կը կրեն: Ցետոյ դուրս կ'ելլեն քօղարկուած կիները, Գերմանիոյ հիւպատոս՝ Հեռ Հայնրիխ Միւլլերը, վաճառականները, արհեստաւորները, նոյնիսկ երկաթագործը եւ պայտարը, կռնակին վրայ կրելով խոշոր աքճանը:

Շրջապատուած հեծեծանքի գիշերուան մէջ, կը պոռան հայ կիները, կու լան իրենց փոքրիկները վերագտած ձայնով, կ'ողբան ցած ձայնով տակաւին քիչ թիւով ողջ ծերերը: Եւ Գոնիայի բնակիչները ամէն բան կը հասկնան: Կը հասկնան նաեւ իրենց Հայերուն վիճակած ճակատագիրը, անոնց որոնք քանի մը օր առաջ տարագրուեցան:

Բայց անսպասելի կերպով տերվիշներուն պետը կը բարձրացնէ իր գաւազանը եւ ազդու կերպով կը պոռայ. «Ասիկա Մարգարէին կամքը չէ, օրհնեալ ըլլայ անունը: Ուտելիք տուէք եւ պատսպարեցէք այս ժողովուրդը, որովհետեւ իր ձայնը Բարձրեալին երկնքէն կ'իջնէ մեր վրայ եւ մեզ կ'անիծէ»:

Այսպէս պատահեցաւ որ պզտիկ քաղաքին վերապրողներուն ճակատագիրը պահու մը համար ընդհատուեցաւ եւ Իմէնէ կրկին գոռաւ Շուշանիկը:

***

Իմէնէ, Իսաագ քահանան եւ կինը՝ Գաթէրինա, կաղ Նազիմի եւ եղերդակ կիներու օգնութեամբ, Հայերու կարաւանին մեկնումին անմիջապէս յաջորդող օրերը ամէն տեղ հետաքրքրուած էին, ամէն տեղ ականջ տուած, կարաւանին վերաբերեալ տեղեկութիւններ ունենալու համար: Եւ արիւնին սառած էր: Անոնք ամէնքն ալ միայն մահու մասին կը խօսէին: Մասնաւոր կազմակերպութեան կոչտ եւ վայրագ թուրքերն էին որ մտած եւ հաստատուած էին Հայերուն ձգած տուներուն մէջ եւ ո'չ Քիւրտերը, որոնք արագ եւ կանոնաւոր թալանէ մը վերջ վերադարձած էին իրենց լեռները, տանելով բանուած սաւաններ, վարագոյրներ, գորգեր եւ ամէն տեսակի առարկաներ որոնք իրենց աչքին գեղեցիկ կ'երեւէին: Այս եղելութիւններէն քսան տարի վերջ Տիարպէքիրի մօտ, Գէորգ Մէնտիլեանի համալսարանական ծաղկազարդ եւչրջանակի մէջ դրուած տիպլոմը ցուցադրուած էր ուրիշ գեղեցիկ իրերու հետ, քիւրտ պարագլուխի մը վրանին մէջ:

Հայերու այգեստաններուն մէջ հասունցած ծիրանները ճայթած գետին ինկած էին, մինչ անպէտ խոտերը մեծցած կը ծածկէին ճամբաները որոնք ժամանակին խնամուած էին հայ ընտանիքներուն կողմէ:

Ընդարձակ հիւրասենեակին մէջ պարապ բազկաթոռները կը նայէին պատին վրայի կոտրտուած չրջանակներուն, փչրըւած բիւրեղեայ սպասներուն: Առանց լուսնի իրիկուն մը Իմէնէ եւ իր ընկերները մտան պարապ տունէն ներս, հաւաքեցին ծածկոցներ եւ լուսանկարներ, բարակ աւելով մը պահարաններուն տակը փնտռեցին եւ գտան Լէզլիի տուփերը եւ արծաթէ փոքրիկ զարդեղէն մը՝ փաթթըւած օճ մը չափիւղայէ աչքերով. նրբաճաշակ տուփ մը, չատ սիրելի Շուշանիկին, վիճենական նուէր մը Սմբատէն:

Ինչ որ փոքրիկ, թեթեւ եւ արժէքաւոր էր, կը մտնէր Իմէնէի խոշոր գրպաններուն եւ Նազիմի կաչիէ հինցած պայուսակին մէջ: Այսպէս՝ Նուարդին նուրբ թաշկինակները "Ն" եւ "Ա" սկզբնատառերով բանուած, վերջին ծնած զարմիկին՝ Անահիտին զուիցերական պուպրիկը, տակաւին չբացուած լիլա տուփին մէջ: Վերոնին նուրբ վայտէ չինուած տուփը որ Իտալիայէն վերադարձին բերաւ հօրաքոյր մը, գեղեցիկ ժապաւէնով որուն վրայ գրուած է "Ցիշատակ Պոմպէյէն" եւ պուպրիկի նման Աստուածամօր նկարը:

(Շար. 66)

LE
Centre Culturel
SAINT MESROB
à PARIS
présente
dans le cadre de ses soirées
culturelles et littéraires

«Lumière,
Vèrité et Liberté»

une **SOIREE MUSICALE**
sur le thème :
REFLEXION MUSICOLOGIQUE
ET ANALYTIQUE SUR LA FONCTION
DU DAM (la note tenue, le bourdon)
DANS LA MUSIQUE ARMENIENNE
LITURGIQUE ET PROFANE.
Technique, esthétique ou symbolique?

Le vendredi 24 mars à 20h30

Conférence donnée par
Gérard DER HAROUTIOUNIAN
Présentation de **Karen SIMONIAN**

au 10 bis rue Thouin - Paris 5ème
Métro Cardinal Lemoine - Monge

— Entrée libre • Cocktail —

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE EXTRAORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale extraordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra :

Le Dimanche 26 Mars 2006 à 17h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1 - Présentation du rapport du Conseil d'Administration.
2 - Adoption des statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
3 - Modification de nos statuts actuels en vue de leur harmonisation avec les statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
4 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale Robert AZILAZIAN

Informations artistiques

CONCERT
DE MUSIQUE ARMENIENNE

Samedi 25 mars 20h30

- **Quintette d'Edgar Hovhanessian** — Hasmig Surmélian (piano) — Marie-Joëlle Battisti - Hisako Jin-Berly (violons) — Guillaume Walpoel (alto)— Alexandre Lacour (violoncelle)
- **Mélodies arméniennes** — Hermineh Yérissians (soprano lyrique) — Katia Nemirovitch-Dautchenko (piano)
- **Oeuvres chorales arméniennes** — Ensemble vocal (direction H. Yérissians) — Katia Nemirovitch-Dautchenko (piano)

Prix des places : 12 Euros - 8 Euros

Ecole nationale de musique
41 rue Maurice Ténine
94260 FRESNES
01 49 84 57 33

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 *կամ* 01 45 93 00 25 *թիւերուն։*

ՀՐԱԽԷՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ներկայիս ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ նկատառման կը յանձնենք թէ կիրակի, Մարտ 26, 2006 ժամը 15ին, Առաջնորդարանին մէջ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Աբտակարգ Ընդհանուր Ժողով

Ընդհանուր Ժողով կը գումարուի Ֆրանսայի Թեմական կազմակերպութեան օրակարգով։

Յուշադրութիւն ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամներուն՝

Ժողովի մասնակցելու եւ քուէարկել կարենալու համար անդամները պարտին երեսնց անդամավճարները կանոնաւորել։

ԴԻՒԱՆ

Փարիզ, Մարտ 10

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE
ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale ordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:

Le Dimanche 26 Mars 2006 à 19h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1 - Election des délégués diocésains conformément à l'article 7b.6 des statuts modifiés et harmonisés.
2 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale Jacques VARJABEDIAN

Le Président du Conseil de la Cathédrale Robert AZILAZIAN

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22.–
Իդ. օր Մեծ Պահոց։ ՄԻՋԻՆՔ
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26.–
ե. կիրակի Քառասնորդաց – Դատաւորին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.–
Իշ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԵՒԱԳԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շըրջանի հայ հաստատակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ շրջանին ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւնները կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով.–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ։
ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Չորեքշաբթիները Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10.30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում.–
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆ՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45–ին։

***

ՀԱՅԱՒԱՆՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17.30ին

ՄԻՋԻՆՔ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ Մարտ 22.–
Սուրբ Կարապետ եկեղեցի
(Գամփանեը Ֆրէզ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ Վ.ՐԴ. ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.–
Սուրբ Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցի
(Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

MI-CAREME
DINER TRADITIONNEL DANSANT
DE
MITCHINK
organisé par
la Paroisse Arménienne
Catholique
animé par l'Orchestre **A N I**
Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille
Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20
P.A.F. : 20 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ-Գաչանի Հ. Իսահակեան մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 30 Եւրօ տիկին Վարդուհի Գարաօղլանեանէ, 40 Եւրօ տիկին Սիրանոյշ Թուֆանեանէ, 85 Եւրօ տիկին Մարկրիթ Թեւանեանէ, ինչպէս նաեւ 100 Եւրօ Ռոզա Տակաոեանէ իր քրոջ վարդուհի Շիրինեանի եւ եղբօր Ներսէս Տակաոեանի մահուան Բ. տարելիցներուն առթիւ։

□

ԼԻՈՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22

ՄԻՋԻՆՔ

Այս ժողովրդական աւանդութիւնը շարունակելու նպատակով Կապոյտ Խաչ Լիոն – Վիլէօրպանի "Արաքս" մասնաճիւղը Մարտ 22ին, պատարագէն վերջ ժամը 12.30ին, եկեղեցիին կից "Կարպիս Մանուկեան" սրահին մէջ ճաշ մը կազմակերպած է։

Մասնակցութիւն՝ 12 Եւրօ։

Արձանագրութեանց համար հեռաձայնել՝ 04.78.45.17.55։

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab – Noravank — Haghpat — Guéghart – Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne
en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

□

Section «D. Missakian»
de Sevran-Livry

SOIREE «MANTE»

Le Samedi 25 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry Gargan

Réservations :

Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73

Nous vous attendons nombreux

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème

Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 21
MARDI
21 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱԽԱՐԾ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925
DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.416 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.416

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՅՈՅՑԵՐ, ՃԱԿԱՏՈՒՄՆԵՐ, ՎԵՐՋՆԱԳԻՐ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԿԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔ

ՎԻԼԼԷՓԻՆ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ, ԲԱՑՑ ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ՄՏԱՀՈԳԻԶ Է

Շաբաթ, Մարտ 18, ճակատագրական օր մըն էր եւ ամբողջ Ֆրանսայի մէջ ցոյցերը աւելի զանգուածային բնոյթ ունեցան: Կազմակերպիչներուն համար ցուցարարներու թիւը մէկ միլիոն էր ու վկայը՝ ոստիկանութեան համար: Որոշ չափով խաղաղ բնոյթ ունեցան, բայց վերջաւորութեան ճակատումները անխուսափելի էին. Փարիզի մէջ, խումբ մը թալանողներու մանակցութեամբ փորձ կ'ըլլար հասնելու Սորպոն, որ չրջապատուած էր ապահովութեան ուժերով: 167 ձերբակալութիւններու վրայ 70 հոգի դեռահաս կը մնային յաջորդ օրն ալ: Միջադէպերը սկսած էին արդէն Նասիոնի հրապարակը նախքան լատինական թաղը եւ ոստիկանութիւնը հակազդած էր արտասուաբեր ձեռնառումբերով: Բազմաթիւ վիրաւորներ ալ կային ապահովութեան ուժերուն մէջ: Ցոյցերը տեղի ունեցան 160 քաղաքներու մէջ. ամէնէն զանգուածայինը տեղի ունեցած է Մարսէյլ, չորրորդ 100էն 130 հազար մանակիցներով: Բոլոր թափօրները կազմուած էին ոչ միայն ուսանողներով և դպրոցականներով, այլեւ ծնողքներով, թոչակաւորներով, սենտիքաներով եւ լոզունգներն ալ չէին փոխուեր: Պահանջը մէկ էր. ՆՆԷԼ ՍԻ.ՓԻ.Բ.Ն եւ այս պահանջը նախապայման էր որեւէ երկխօսութեան: Ինչ որ Վիլլեփէն կ'առաջարկէ, այսինքն նոտիլ-խօսիլ, չի կրնար տեղի ունենալ ցորչափ ՍԻ.ՓԻ.Բ.Ն կը մնայ: Ներկայ կացութիւնը ուրիշ բան չէ եթէ ոչ ծուղակ մը, ուր ինկած է կառավարութիւնը: Արդարեւ եթէ Վիլլեփէն տեղի տայ, ինչ եւ իր կառավարութիւնը վարկաբեկուած պիտի ըլլան, եթէ տեղի չտայ, ինչ որ նախարարապետին դիրքն է, չատ վտանգաւոր կացութիւն մը կրնայ ստեղծուիլ, որու հետեւանքները չատ ծանրակշիռ բնոյթ կրնան ունենալ: Շաբաթ լրիվ ուժնտիքա եւ ուսանող վերջնագիր մը տուին կառավարութեան, որպէսզի 48 ժամէն՝ մինչեւ Մարտ 20ի իրիկունը ՍԻ.ՓԻ.Բ.Ն վերցնէ, ինչ որ հակահանրապետական որակուեցաւ Ազգ. ժողովի եւ Ծերակոյտի նախագահներուն կողմէ: Բայց, հարցը հոն է որ ցոյցերուն միակ թիրախը խնդրոյ առարկայ ՍԻ.ՓԻ.Բ.Ն չէ: Ընդհանուր բողոք մըն է այն ամէն ինչին դէմ, որ կը կազմէ ներկայ ընկերութիւնը՝ գործազրկութիւն, դրամատիրութիւն, ապատական տնտեսութիւն, անհաւասարութիւն, համաշխարհայնացում, եւլն., եւլն. եւ այս մթնոլորտին մէջ տը Վիլլեփէնի յամառութիւնը չատ տեղին հակազդեցութիւն մը չի թուիր: Երկուշաբթի առաւս, Մարտ 20ին, հարցապրոյցով մը "15-20 տարեկան"ներու թերթին կը կրկնէր որ ՍԻ.ՓԻ.Բ.Ն կը մնայ, պիտի գործադրուի անպայման, կրնայ "հարբուսացնել", այլ խօսքով բարելաւումներ ընել, մինչ այս առաջարկը բոլորովին մերժուած է եւ ծաղած ճակատումն ալ աւելի քան մտահոգիչ է:

Այս մտահոգութիւնը ընդհանուր է եւ եթէ նոյնիսկ ընկերվարականները կ'օգտուին կացութենէն, չեն ծածկեր որ այնքան ալ հանդիստ չեն ի տես անորոշ ապագայի մը երկրին համար: Հետաքրքրական է նկատել, որ Տ. տը Վիլլեփէն (որ ընտրեալ մը չէ) չատ վերէն կը նայի այս բոլորին վրայ, ինչ որ այնքան ալ յաջող ընթացք մը չէ, բայց այլ տպաւորութիւն կարելի չէ ունենալ, երբ կը տեսնուի որ Շաբաթ, Մարտ 18ին, այդ ճակատագրական օրը, Տ. տը Վիլլեփէն

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊԷՐԼԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒՆ ԴԷՄ ԲՈՂՈՔԻ ՅՈՅՑ

Ցեղասպանութեան ղէխաւոր հեղինակին՝ Թալէաթ սպանութեան 85ամեակը նշելու Թրք. Բ. հանրահաւաքը (Մարտ 18) հակաթուրք ցոյցերու ալ պատճառ եղած է: Կազմակերպիչ մարմնին ղեկավարը Տ. Փէրինչէք վերջին ծայր խիստ արտայայտութիւններ ունեցած է այն բոլոր Թրքական կազմաւորումներուն հասցէին որոնք յայտարարած էին թէ պիտի չըմասնակցին եռօրեայ նչումներուն: Անոնք մեղադրուած են պառակտումի պատկեր տալով զերմանական իշխանութիւններուն ցոյցերը արգիլելու պատրուակ հայթայթելով: Փէրինչէք նոյն իշխանութիւնները քննադատած է նաեւ այն պատճառով որ Գերմանիոյ հիւպատոսարանները Թուրքիայէն մասնակիցներ ուզող անձերուն այցագիր տալ մերժած են:

Թրքական ցոյցին դէմ զերմանացի ծայրայեղ աջակողմեան երիտասարդներու խումբ մըն ալ ցոյցի դիմած է նոյն թաղին մէջ: Անոնք յայտարարած են թէ Պէրլինը զերմանական քաղաք է, պետութիւնը պէտք է օտարականները իրենց երկիրը դրկելու օրէնք հրապարակէ: "Ձեմ ուզեր որ իսլամականութիւնը տիրական ըլլայ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՀԱՑԵՐՈՒ ՆՈՐ ՄԱՀԵՐ

Ռուսաստան յայտնապէս հայ աղացող մեքենայի մը վերածուած է. օր չանցնիր որ սպանուած, դիակը գտնուած Հայու մը լուրը չհասնի: Ու տարօրինակը այն է որ ո՛չ տեղական, ո՛չ ալ հայաստանեան իշխանութիւնները կը վրդովէ այս հոլովոյթը: Մինչեւ Փարիզ հասած լուրերը կը տեղեկացնեն թէ Մարտ 16ին 52ամեայ հայաստանցի Գալոյեանի դիակը գտնուած է Մոսկուայի մէջ: Գործարարը ըստ առաջին քննութիւններու, խեղդամահ եղած է:

Յաջորդ օրն ալ այս անգամ Ս. Պետերբուրգի դիւերային մէկ ակումբին մէջ հայ եւ աբխազ ուսանողներու միջեւ ծագած կռիւի մը ընթացքին հայ երիտասարդ մը սպանուած, երեք երիտասարդներ ալ վիրաւորուած են:

Երկու պարագաներուն ալ չէ մոռցուած պայմանագրական վերջաբանը. "պատասխանատու իշխանութիւնները քրէական հետապնդումի ձեռնարկած են"...:

արեւմտեան մշակոյթին" դոչած են անոնք ու նոյնիսկ արձանագրութիւններով պատառներ կրած:

ԼԻՈՆԻ ՀԱԿԱՀԱՅ ՅՈՅՑԸ

ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԴԷՄ ԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԵՒ ՈՐՈՇ ԱԶԵՐ..

Շաբաթ, Մարտ 18ին, ցոյց մը կ'ընէին Թուրքերը Լիոնի Անթոնէն-Փոնոէ հրապարակին վրայ, ուր պէտք է բարձրանայ Հայոց Ցեղասպանութեան նուիրուած յուշարձանը եւ որու բացումը պիտի ըլլայ Ապրիլ 24ին:

Ընդդիմադիրները կան այս ծրագրին, ոչ միայն Թուրքերու մօտ, այլեւ ազ ընդդիմութեան (քաղաքապետութիւնը ձախ է) որոշ տարրերու: Ըստ Թուռնալ տիւ Տիմանշի, որ բաւական լայն տեղ տուած էր լուրին նկար մըն ալ կցելով, 2300 հոգի մասնակցած էին "Ֆրանքօ-Թրքական ցոյցին", որ կ'ընդդիմանար յուշարձանի կառուցման: Լիոնի Թուրք փոխ հիւպատոսը յայտարարած է. "Շատ ապրուած ենք այս յուշարձանով որ առելութիւն եւ թշնամութիւն կը ստեղծէ: Այդ արձանը կը դատապարտէ ամբողջ ժողովուրդի մը անցեալն ու ապագան": Թերթը կը յիշեցնէ որ Թուրքերը կ'ուրանան Հայոց Ցեղասպանութիւնը եւ փոխ հիւպատոսին համար ալ իրականութիւն չէ, այլ՝ անհիմն հատատումներ: Հիւպատոսարանը պաշտօնապէս զօրավիգ չէ եղած ցոյցին եթէ նոյնիսկ համաձայն է: Թուրքերու դիրքը, կ'աւելցնէ թերթը, համապատասխան է այն բազմաթիւ նամակներուն եւ դիմումներուն, զորս Լիոնի քաղաքապետարանը կը ստանայ Փետրուարէն ի վեր: 2000 նամակներ հասած են արդէն, ոմանք խնդրոյ առարկայ ալ կ'ընեն այդ "ենթադրեալ ցեղասպանութիւնը":

Թուրքերէն զատ, ուրիշ ճակատ մըն ալ կայ որ դէմ է այդ յուշարձանին եւ որուն մասին արդէն արտայայտուած ենք: Այդ ճակատին դլուխն են աջի երկու ընտրեալներ եւ թաղամասին մէկ ընկերակցութիւնը: Ասոնք համաձայն են յուշարձանի մը, բայց ո՛չ ուր որ նախատեսուած է: ԻՒ.ԷՄ.ՓԷ.ի թաղապետական խորհրդականը՝ Մարի-Շանթալ Տրպազէյլ բառերը չի ծամծմեր ծրագրի մը դէմ որ "պիտի խաթարէ հանրային չատ կարեւոր վայր մը եւ ի վերջոյ Հայերը 1915ին չըմոռնան Լիոնի կամ Ֆրանսայի համար": Ու կ'աւելցնէ. "Թուրքերը կ'ուզեն տողանցել, թող տողանցեն, բայց լիոնցիները պէտք է տողանցեն": Ենթական եւ թաղամասին ընկերակցութիւնը դիմում ըրած էին վարչական դատարանին առջեւ որ մերժուած է, այժմ երկրորդ դիմում մը կ'ընեն, որու վճիռը պիտի տրուի Յունիս 22ին:

Մարտ 18ի ցոյցին Թուրք ցուցարարներու խումբին հակազդուած են Ֆրանսացի բողոքողներ. անոնք Թուրքերուն դէմ հետեւեալ լոզունգները արձակած են. "Ֆաշիզմին անցք չկա՛յ", "Պատմութիւնը սորվեցուցէք ձեր զաւակներուն", "Բոլորս ալ Հայեր ենք": Տեղ-տեղ բախումներ ալ եղած են երկու խումբերուն միջեւ, այնքան որ Թուրքերու դէպի քաղաքապետարան դիմող թափօրը պարտաւոր եղած է չեղեալ իր ճամբան եւ երթալու պէյլթուր հրապարակը:

*
**

Հայկական հակազեցութիւններու զլխաւորները բանաձեւուած են Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդին, Հայ Դատի յանձնախումբին եւ Լիոնի յուշարձանին ընկերակցութեան կողմէ: Շեշտուած է յատկապէս թէ վտանգաւոր նախընթաց մը կը հանդիսանայ Թուրք ժխտողականներու ցոյցին տրուած արտօ-

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

1915-Ի ԺԽՏՈՒՄԸ ՊԱՏԺԵԼԻ ԱՐԱՐՔ ՀՈՒԶԱԿՈՒԱԾ

Մարտ 18ին մինչ Ֆրանսական իշխանութիւններու արտօնութեամբ Ցեղասպանութիւնը ժխտող Թրքական ցոյցը տեղի կ'ունենար Լիոնի մէջ, Պէրլինի նահանգին վարչարարական դերագոյն ատեանը կը վճռէր. "ԸՍԵԼ ԹԷ 1915-ԻՆ ՀԱՅԵՐՈՒ ԴԷՄ ԳՈՐԾՈՒԱԾ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՏ ՄԸՆ Է, ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՕՐԷՆԴՐՈՒԹԵԱՆ 189-ՐԴ ՅՕԴՈՒԱԾԻՆ ՀԻՄՈՎ ՊԱՏԺԵԼԻ ՅԱՆՑԱՆՔ Է": Վճիռը արձակուած է Թալէաթի սպանութեան 85ամեակին առթիւ Թուրքերու կազմակերպած ցոյցին առընչութեամբ: Իսկ նշուած 189րդ յօդուածը պատիժ կը սահմանէ "մեռեալներու նախատումին":

Ինչպէս ըսած է Հայ Դատի Եւրոպայի կեդրոնին նախագահուհին Հ. Զոպոյեան. "Անճախընթաց այս վճիռը թէ՛ Հայկական Ցեղասպանութեան իրաւական ճանաչում մըն է, թէ՛ Գերմանիոյ քուրմ ժըխտողականութեան առաջին արգելք մը":

Հետաքրքրական է տեսնել թէ ամէն առիթով մարդկային իրաւունքներու անմբռնելի ախոյեանի հանգամանքով ներկայացող Ֆրանսան որքա՛ն ժամանակի պէտք պիտի ունենայ հետեւելու համար գերմանական այս նախընթացին: Մանաւանդ երբ Թրքական ժխտողական քաղաքականութիւնը յայտնապէս ևրոպական աշխուժութիւն մը կ'ապրի եւ անհրաժեշտ է անյապաղ միջոցներու դիմել յետագայ անախորժ զարգացումներ կանխելու համար:

նութիւնը: "Այդ արտօնութեամբ պետութիւնը օրէնքը պաշտպանելու իր պարտականութեան մէջ թերացած է ու խրճդրոյ առարկայ է նահանգապետարանին պատասխանատուութիւնը" ըսած են նշեալ կազմակերպութիւններուն պատասխանատուները:

Հայկական խորհուրդին Լիոնի մասնաճիւղին եւ յուշարձանին ընկերակցութեան նախագահ Ժիւլ Մարտիրոսեան ըսած է. "Նահանգապետարանը չի կրնար բառերու ետին պահուըտիլ, ընտրով որ Թուրքերու ցոյցին առարկան Ցեղասպանութեան ժխտումը չէր. Ցեղասպանութեան յուշարձանի մը դէմ բողոքել կը նշանակէ խնդրականացնել ցեղասպանութեան իրականութիւնը":

*
**

Հայկականներուն հետ հակազդած է Մարք Պլոխ կեդրոնն ալ (Մարտ 19), բողոքերով Լիոնի մէջ ժխտողական ցոյցի մը իշխանութիւններու կողմէ տրուած արտօնութեան դէմ: Հաղորդագրութեամբ մը յայտարարուած է. "Ռոնի նահանգապետը անմախընթաց որոշումով մը արտօնելով եւ իր ոստիկանութեան պաշտպանութեան տակ դնելով ծայրայեղ աջակողմեան Թուրքերու ժխտողական ցոյցը, լրջօրէն մեղանչած է Հանրապետութեան օրէնքներուն դէմ": Ցաւ ալ յայտնուած է որ ապահովութեան ուժերը թոյլ տուած են Թուրք ցուցարարներուն որ մարդկութեան դէմ ոճիրներու առարկեն գայլ խորհրդանշող չարժումներով, ինչ որ համարժէք է նացիներու պիրկ բազուկներուն:

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆ 2005

(Ե. եւ վերջին Մաս)

Այս բոլորէն եաք ինչին ես ականատես եղայ Երնջակ հովիտին մէջ, կը փափաքէի խմանալ թէ արդեօք Նախիջեւանի հայկական յուշարձաններու ոչնչացումը միայն ղեւրին հասանելի եւ Նախիջեւան քաղաքին մօտ գտնուող վայրերո՞վ սահմանափակուած է։ Այդ պատճառով որոշեցի այցելել Օձասարի հիւսիս-արեւելեան շրջանի հեռաւոր Շոռոթ գիւղը։ Շոռոթ կամ Շողութ միջնադարու վերջաւորութեան հայկական փոքր քաղաք մըն էր որ ճանչցուած էր իր եկեղեցիներով, դպրոցներով, վանքերով, քանդակներով եւ իր տասնեակ հազարաւոր բնակիչութեամբ։ 1980ականներուն Շոռոթի մէջ տակաւին կանգուն էին 4 եկեղեցի՝ Ս. Աստեփանոս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, Կուսանաց Անապատի կամ Ս. Աստուածածին եկեղեցին եւ գիւղին գլխաւոր Ս. Յակոբ Հայրապետ եկեղեցին։

Աւանէն 3 քմ. հարաւ գտնուող Ս. Աստվանոս եկեղեցին փոքրածաւալ, միանաւ կառոյց մըն է։ Ամբողջովին որմնաքանդակներով զարդարուած այս կառոյցը կը գտնուի քարաժայռի մը գլխուն, ուրկէ կ'երեւայ ամբողջ գիւղը։ Եկեղեցւոյ յօրինուածքին հայերէն արձանագրութեամբ խաչքար եղած է, փորագրուած 9 նուիրատուներու անուններով ու խաչքարի կանգնեցման (926) թուականով։

Գիւղէն չուրջ 1 քմ. դէպի հիւսիս գըտնըւող Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին կառուցուած է միջնադարուն եւ վերանորոգուած 18րդ դարուն։ Ան կառուցուած է որմնանախիչերով, ունեցած է նոյնպէս քարէ սէնտրալ նախասրահ եւ դանդակատուն։ Շրջան մը Շոռոթի բնակավայրը փոուած եղած է եկեղեցիին չուրջ եւ շրջակայ դաշտերուն մէջ տակաւին կարելի էր տեսնել տուներու աւերակները։

Ս. Աստուածածինն կամ Կուսանաց Վանքը եկեղեցին կառուցուած է 1631ին, նախկին եկեղեցիին հիմերուն վրայ։ Ան կառուցուած էր որմնաքարերէ, իսկ յօրինուածքին մէջ ունէր 17րդ դարու գեղաքանդակ որմնանկարներ։ Եկեղեցւոյ հիւսիսային մասին մէջ կը գտնուէր 921ին կառուցուած խաչքար – գերեզմանաքարը։

Շոռոթի կեդրոնին մէջ կը գտնուէր Ս. Յակոբ Հայրապետ եկեղեցին։ 12րդ դարուն կառուցուած եւ 17րդ դարուն վերանորոգուած այս եկեղեցին կը համարուէր Նախիջեւանի ամենատպաւորիչ եւ ազդեցիկ եկեղեցին։ Այս մէկը վեհասլաց կառոյց մըն էր Ապրակունիի եկեղեցիին նման բազիլիկ յօրինուածքով։ Ս. Յակոբ Հայրապետ եկեղեցին կը յատկանշուէր 1706ին կառուցուած աղիւսէ չարուածքով սրագագաթ իր գմբէթով։ Եկեղեցիին արեւմտեան մուտքը երիզուած էր զարդաքոմիներով, գնդաձեւ խոյակներով եւ մոնոլիտէ ճակատաքարով։

Շոռոթ հասնելու համար թաքսիով վերադարձայ Երնջակ հովիտ։ Ապրակունիի մէջ անցորդներուն հարցուցինք ճամբան, եւոքը թեքեցանք աջ դէպի գիւղ մը, որուն ներկայ անունը անծանօթ է ինծի։ Հայերը Քրնա կ'անուանէին զայն։ Համաձայն Ա.յվազեանի "Ծուշարձանները" աշխատութեան՝ Քրնա բլուրին վրայ կը գտնուէին 19րդ դարու եկեղեցւոյ աւերակները։ Ան մզկիթի նման կառոյց մըն էր, որ դժուար էր ընկատել։ Սակայն այս եկեղեցւոյ երբեմնի գոյութեան մասին վկայող հետք անդամ չտեսայ, երբ ինքնաշարժով կը շրջէինք գիւղը եւ նոյնիսկ երբ գրեթէ անանցանելի ճամբով կ'անցնէինք Օձասարի հարաւային կողմէն։

Քրնայէն հեռանալէ կէս ժամ եաք հասանք դէպի հիւսիս տանող չսալայատակ եղ ճամբայ մը։ 15 վայրկեան եւս, եւ մտանք քանի մը ցաքուցրիւ տուներէ բաղկացած փոքրիկ գիւղ մը։ Գահ գիւղն էր ուր 19րդ դարուն հայկական մեծ եկեղեցի մը կառուցուած էր։ Այդ եկեղեցւոյ լուսանկարը եւս կրնաք գտնել Ա.յվազեանի գրքին մէջ։ Այսօր անկէ ոչինչ մնացած է։

Գահէն եաք ճամբան մարդ մը նկատեցինք։ Վարորդը անոր Շոռոթի եկեղեցիին վայրը հարցուց։ Մեզի ըսին թէ գայն աւերած են։

Շարունակեցինք ճամբան եւ 15 վայրկեան եաք հասանք Շոռոթ։ Գիւղի մուտքին մօտ զառիթափի ստորոտին, մեծ ջաղացքար մը նկատեցի։ Անցանք ճամբուն վերջին մի քանի մեթրը եւ կանգ առինք գիւղի հարաւային սահմանին մօտ։ մեծ քաց տարածութեան մը կեդրոնը, որուն այս կողմը տասնեակ ցաքուցրիւ տուներ կային։ Թաքսիէն դուրս եկայ չուրջս դիտելու։ Գետինը տեսայ այն նոյն մատնիչ նշանները, զոր արդէն տեսած էի Ապրակունիի մէջ՝ հարիւրաւոր աղիւսէ բեկորներ։ Վերջերս կառուցուած տունէրէն մէկուն պատերուն մէջ արձանագրութիւններով քարեր կային։ Ինչ մը այն կողմ՝ լինկած մեծ սալաքար մը։ Հակառակ կողմին՝ արձանագրութեան հետքեր նկատեցի։ Հաւանաբար եկեղեցւոյ մուտքի ճակատաքարը եղած է։ Մտայ գիւղ, սակայն պարզ էր որ տեսնելու բան չկար։ Այժմ Շոռոթ փոքր, խեղճուկ վայր մըն է։ Այդ քանի մը տուներէն ոչ մէկը առանձնապէս հին էր։ Շատերն ալ վայտաչէն էին։ Ես դիտեցի շրջակայ լեռները՝ անցեալին այստեղ գոյութիւն ունեցած այլ եկեղեցիներու կամ գիւղի գերեզմանատան հետքեր գտնելու յոյսով, սակայն ապարդիւն։

Վերադառնալով տեսայ որ գիւղացիները խմբուած են թաքսիին չուրջ։ Մարդ մը, 12ամեայ դստեր հետ էր։ Աղջիկը, որուն անունը Նիկօ էր, քիչ մը անգլերէն կը խօսէր։ Անոր մէջոցաւ հայրը հարցուց թէ ինչո՞ւ Շոռոթ եկած եմ։

Երբ ըսի որ եկած եմ Շոռոթի հին եկեղեցին նկարելու, ան պատասխանեց.

– Ո՞վ ձեզի ըսած է, որ այստեղ եկեղեցի կայ։

– Գիրքը, պատասխանեցի ես։

– Գի՞րքը։ Ան ձեզի հե՞տ է,– կրկին հարցուց ան։

Գիրքը հետս չէր։

– Այստեղ երբեք եկեղեցի չէ եղած,– թարգմանեց աղջիկը,– ես այստեղ մեծցած եմ, նոյնիսկ այն ժամանակ այստեղ ոչ մէկ եկեղեցի կար, Շոռոթի մէջ հայեր չեն բնակած երբեք։

Այդ պահուն դուրս ցցուած ոսկիէ տզեղ ակռաներով ծերունի մը եկաւ եւ մի քանի անհասկնալի նախադասութիւններ շպրտեց դէմքիս։ Սկիզբը կարծեցի գերմաներէն լեզուով խօսելու փորձ էր։

Հայերէն կը խօսի,– ըսաւ աղջիկը (կ'ենթադրեմ կը փորձէր պարզել, թէ արդեօք Հա՞յ եմ)։ Որպէսզի բացատրէր, թէ ինչպէս էր որ հայերէն խօսող մարդը յայտնուած էր գիւղի մը մէջ, ուր երբեք Հայեր չեն եղած, ան արագ աւելցուց.

– Հայատառերէն եկած է։

Տեղացող հարցերուն վերջ դնելու եւ անոնց ստեղծած իրավիճակէն քաղաքավարի դուրս գալու հնարաւորութիւն տալու համար ըսի. «Մի գուցէ այլ Շոռոթ մըն ալ կայ, ուր կը գտնուի այդ եկեղեցին»։ Սակայն անոնք խօսքը կլլեցին. «Ոչ, միայն մէկ Շոռոթ կայ»։

Այս տհաճ հարց եւ պատասխանը տակաւին չարունակուեցաւ պահ մը, սակայն ի վերջոյ մենք թաքսի նստանք, եւ աղջնակին հայրը մեզի հաց, միս եւ պահնիր տուաւ, համբուն համար։ Արդէն հեռացած էինք Շոռոթէն, երբ վարորդը բացաւ որ գիւղին բնակիչները ոստիկանութեան հեռաձայնած են եւ հաւանաբար ոստիկանական ինքնաշարժ մը մօտակայքը կը սպասէ։

Իսկապէս, Գահէն քիչ մը անդին ինքնաշարժ մը կը սպասէր մեզի, մէջը ոստիկան մը եւ քաղաքացիական հագուստով անձ մը։ Ոստիկանը դուրս եկաւ եւ նստաւ թաքսին։ Իր անգլերէնով բացատրեց թէ երթեւեկի ոստիկան է։

«Դուք քարտէս կամ ծագումնաբանական որեւէ գիրք ունի՞ք ձեզի հետ»,– հարցուց ան։

Ես ըսի՝ ոչ։ Սակայն ան արագ կերպով քննեց պայուսակս։

Շարունակեցինք մեր ճամբան եւ կարապատ ճանապարհին հասնելուն պէս թեքեցանք ձախ, դէպի Ջուլֆա քաղաք։ Այստեղ մենք կանգ առինք ոստիկանական գրասենեակին մօտ, ուր նախ եւ առաջ զիս տարին ճանապարհային ոստիկանութեան գեկավարին, իսկ եաքը ոստիկանութեան պետի տեղակալին քով (այստեղ պայուսակս կրկին քննութեան ենթարկուեցաւ)։ Որոշ ժամանակ միջանգքին մէջ սպասելէ եաք զիս տարին տեղւոյն "Արազ" պանդոկը։ Թաքսին կը հետեւէր մեզի։ Զիս առաջնորդեցին դէպի պանդոկին եառեւի կողմը գըտնըւող պարտէզը։ Սեղանին քով մեզի կը սպասէին 50ամեայ պարոն մը եւ 20ամեայ երիտասարդ մը։ Ուշեկիցս եւս տեղաւորուեցաւ եւ զիս ալ հրաւիրեց, որ նստիմ։ Թաքսիի վարորդը նստեցուցին մի քանի մեթր անդին։ Այդ մօտաւորապէս ժամը 5:30–ին էր։ Ժամը 8:00–ն էր, երբ վերջապէս թոյլ տուին որ մեկնիմ։ Ես չեմ ձանձրացներ ինծի ուղղուած հարցումներու մանրամասնութիւններով։ Միայն կը նշեմ այն հարցերը, որոնք, ըստ իս լոյս կը սփռեն Հայերու եւ առհասարակ հայկական ծագում ունեցող ամէն ինչի նկատմամբ ադրբեջանցիներու վերաբերմունքին վրայ։

Պարապակս տակնուվրայ ըրին, ամէն ինչ մանրամասն քննելէ եաք կրկին ուսումասիրեցին պարապակս, կարծելով թէ հոն կրնային գաղտնի սարքեր պահուած ըլլալ։ Այս բոլորը լրեցաւ տեւեց 15 վայրկեան։ Այնուհետեւ, ակսաւ խօսիլ երիտասարդը, որ աւելի ճիշդ տարեցին հարցումները կը թարգմանէր (վերջինը, իմ կարծիքով, ապահովութեան աշխատակից էր, որովհետեւ այդ ամբողջ ընթացքին ոչ մէկ անգամ նշեց իր անունը կամ ունեցած պաշտօնը)։ Սկիզբը հարցուցին, թէ ի՞նչ մասնագիտութիւն ունիմ, ո՞ւր կ'աշխատիմ, որքա՞ն կը շահիմ, ո՞վ վճարած է ինծի Նախիջեւան գալու համար, ինչո՞ւ անձնական դրամով պէտք է երթայի հոն։

Ան ուշադիր կերպով ուսումնասիրեց նոթատետրս։ Հոն ես գրած էի նաեւ Թուրքիոյ գրախանութներէն մէջ վաճառուող՝ Օսմանեան Հայերուն մասին պատմող գիրքին վերնագիրը։ Վերնագրի "էրմէնի" անունը տեսնելուն պէս հարցուց անոր մասին։ Երբ բացատրեցի թէ ինչն ինչոց է, կասկածամտութիւն ի յայտ եկաւ անոր ձայնին մէջ։ Ան ակնյայտօրէն զարմացած էր որ Հայերու մասին պատմող թրքահայու հեղինակած գիրք կը վաճառուի Թուրքիա, Թրքերէն եւ Թուրքերը եթէ փախցնէն, կրնան գնել։

Ան ոչադիր կերպով ուսումնասիրեց նոթատետրս։ Հոն ես գրած էի նաեւ Թուրքիոյ գրախանութներէն մէջ վաճառուող՝ Օսմանեան Հայերուն մասին պատմող գիրքին վերնագիրը։ Վերնագրի "էրմէնի" անունը տեսնելուն պէս հարցուց անոր մասին։ Երբ բացատրեցի թէ ինչն ինչոց է, կասկածամտութիւն ի յայտ եկաւ անոր ձայնին մէջ։ Ան ակնյայտօրէն զարմացած էր որ Հայերու մասին պատմող թրքահայու հեղինակած գիրք կը վաճառուի Թուրքիա, Թրքերէն եւ Թուրքերը եթէ փախցնէն, կրնան գնել։

Ան ուշադիր կերպով ուսումնասիրեց նոթատետրս։ Հոն ես գրած էի նաեւ Թուրքիոյ գրախանութներէն մէջ վաճառուող՝ Օսմանեան Հայերուն մասին պատմող գիրքին վերնագիրը։ Վերնագրի "էրմէնի" անունը տեսնելուն պէս հարցուց անոր մասին։ Երբ բացատրեցի թէ ինչն ինչոց է, կասկածամտութիւն ի յայտ եկաւ անոր ձայնին մէջ։ Ան ակնյայտօրէն զարմացած էր որ Հայերու մասին պատմող թրքահայու հեղինակած գիրք կը վաճառուի Թուրքիա, Թրքերէն եւ Թուրքերը եթէ փախցնէն, կրնան գնել։

ՀԱՅԿԱԿԱՆԷՆ ԵՏՔ ՔՐՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ

ՊՈԼԻՍ

Պոլսոյ Պիլկի համալսարանին մէջ Մարտ 11–12ին Հելսինքիի քաղաքացիներու միութեան կազմակերպութեամբ քրըտական համաժողով մը տեղի ունեցած է, խորագրուած՝ "Թուրքիոյ քրտական հարցը"։ Այս այն համալսարանն է ուր տեղի ունեցած էր հայկական վիճայարոյց համաժողովը։

Մասնակցած են աշխարհական կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներ, լրագրողներ, նախկին երեսփոխաններ, նախարարներ, գրողներ, եւլն.։ Համաժողովը բացուած է ապահովութեան ուշադրաւ միջոցներու տակ, թէեւ ինչպէս կը գրէր "Մարմարա" (Մարտ 13), քիչ մը անտեղի թուած են այդ միջոցները, որովհետեւ չատ կարեւոր ցոյցեր ու բողոքի արտայայտութիւններ չեն եղած։ Այնքան որ մասնակիցներէն Մ. Գըզըլքայա հարց տուած է թէ ինչո՛ւ չկայ զայրոյթի այն հակազդեցութիւնը որ ցոյց տրուած էր հայկական համաժողովին ընթացքին։

Մեզի համար հետաքրքրականը այն է որ 25 մասնակիցներով համաժողովին ամէնէն վիճայարոյց մասերը կազմած են Հայերու եւ Քիւրտերու յարաբերութիւններուն յատկացուած բաժիններըն։ Նախ իրաւաբան Ռ. Արսլան իր ելոյթին մէջ ըսած է."Ապտիւլհամիտի օրով Քիւրտերը Հայերու դէմ գործածելու շրջան մը բացուեցաւ։ Քիւրտերը անկախ Հայաստանի մը հռչակումին վախով Հայերու դէմ շարժման անցան"։ Ան ծանրացած է "Համիտիյէ Ջոկատ"ներուն հիմնումին, անով Հայերու դէմ Քիւրտերուն դործուածներուն։

Աւելի եաք լրագրող Ա. Պայրամօղլու "քրտական հաւաքականութիւնը կամաւոր մասնակցութիւն ունեցած չէ՞ Հայերու կոտորածին" հարցումով կրկին արժէքականացուցած է նիւթը։ Ռ. Արսլան իրեն պատասխանած է. "Քիւրտերը այդ շրջանին օսմանեան կառոյցին հրամանի շղթային մաս կը կազմէին. այդ պատճառով չեն կրնար կատարուածին պատասխանատու նկատուիլ"։

Վարին, իսկ եաքը ոստիկանութեան պետի տեղակալին քով (այստեղ պայուսակս կրկին քննութեան ենթարկուեցաւ)։ Որոշ ժամանակ միջանգքին մէջ սպասելէ եաք զիս տարին տեղւոյն "Արազ" պանդոկը։ Թաքսին կը հետեւէր մեզի։ Զիս առաջնորդեցին դէպի պանդոկին եառեւի կողմը գըտնըւող պարտէզը։ Սեղանին քով մեզի կը սպասէին 50ամեայ պարոն մը եւ 20ամեայ երիտասարդ մը։ Ուշեկիցս եւս տեղաւորուեցաւ եւ զիս ալ հրաւիրեց, որ նստիմ։ Թաքսիի վարորդը նստեցուցին մի քանի մեթր անդին։ Այդ մօտաւորապէս ժամը 5:30–ին էր։ Ժամը 8:00–ն էր, երբ վերջապէս թոյլ տուին որ մեկնիմ։ Ես չեմ ձանձրացներ ինծի ուղղուած հարցումներու մանրամասնութիւններով։ Միայն կը նշեմ այն հարցերը, որոնք, ըստ իս լոյս կը սփռեն Հայերու եւ առհասարակ հայկական ծագում ունեցող ամէն ինչի նկատմամբ ադրբեջանցիներու վերաբերմունքին վրայ։

Պարապակս տակնուվրայ ըրին, ամէն ինչ մանրամասն քննելէ եաք կրկին ուսումասիրեցին պարապակս, կարծելով թէ հոն կրնային գաղտնի սարքեր պահուած ըլլալ։ Այս բոլորը լրեցաւ տեւեց 15 վայրկեան։ Այնուհետեւ, ակսաւ խօսիլ երիտասարդը, որ աւելի ճիշդ տարեցին հարցումները կը թարգմանէր (վերջինը, իմ կարծիքով, ապահովութեան աշխատակից էր, որովհետեւ այդ ամբողջ ընթացքին ոչ մէկ անգամ նշեց իր անունը կամ ունեցած պաշտօնը)։ Սկիզբը հարցուցին, թէ ի՞նչ մասնագիտութիւն ունիմ, ո՞ւր կ'աշխատիմ, որքա՞ն կը շահիմ, ո՞վ վճարած է ինծի Նախիջեւան գալու համար, ինչո՞ւ անձնական դրամով պէտք է երթայի հոն։

Ան ուշադիր կերպով ուսումնասիրեց նոթատետրս։ Հոն ես գրած էի նաեւ Թուրքիոյ գրախանութներէն մէջ վաճառուող՝ Օսմանեան Հայերուն մասին պատմող գիրքին վերնագիրը։ Վերնագրի "էրմէնի" անունը տեսնելուն պէս հարցուց անոր մասին։ Երբ բացատրեցի թէ ինչն ինչոց է, կասկածամտութիւն ի յայտ եկաւ անոր ձայնին մէջ։ Ան ակնյայտօրէն զարմացած էր որ Հայերու մասին պատմող թրքահայու հեղինակած գիրք կը վաճառուի Թուրքիա, Թրքերէն եւ Թուրքերը եթէ փախցնէն, կրնան գնել։

Ան ուշադիր կերպով ուսումնասիրեց նոթատետրս։ Հոն ես գրած էի նաեւ Թուրքիոյ գրախանութներէն մէջ վաճառուող՝ Օսմանեան Հայերուն մասին պատմող գիրքին վերնագիրը։ Վերնագրի "էրմէնի" անունը տեսնելուն պէս հարցուց անոր մասին։ Երբ բացատրեցի թէ ինչն ինչոց է, կասկածամտութիւն ի յայտ եկաւ անոր ձայնին մէջ։ Ան ակնյայտօրէն զարմացած էր որ Հայերու մասին պատմող թրքահայու հեղինակած գիրք կը վաճառուի Թուրքիա, Թրքերէն եւ Թուրքերը եթէ փախցնէն, կրնան գնել։

Անոնք քննեցին բոլոր լուսանկարները, որ տակաւին պահուած էին Թուայլին լուսախցիկի մէջ։ Բարեբախտաբար, Երնջակի հովիտի լուսանկարները ձգած էի պանդոկի սենեակս։ Ցատուկ հետաքրքրութեան արժանացաւ Նախիջեւան պատկերահանուած այն լուսանկարը, ուր կ'երեւար Մոնիմա Հաթում դամբարանի դիմացի պարտէզին մէջ կանգնած սալաքար մը՝ շրջապատուած մեծ թիւով խոյածեւ տապանաքարերով։ Սալաքարի ուղղանկիւն խոյածեւ յօրինուածքին խաչ պատկերուած էր երկմայր խաչաթեւերով, իսկ վերեւի խաչաթեւը կիսաշրջանաձեւ էր (կարծած էի՝ խաչքարի պարզ տեսակ է)։

– Ի՞նչ կը կարծէք, այս ի՞նչ է,– հարցուց ան։

– Կարծես խաչքար է,– պատասխանեցի ես։

– Ոչ, խաչքար չէ։ Զի կրնար ալ ըլլալ։ Նախիջեւանի մէջ միայն մահմետականներ բնակած են,– աւելցուց։

– Լաւ, եթէ այդպէս է, ձեր կարծիքով ի՞նչ է,– աճապարեցի հարցնել ես։

Որոշ պահ մը, միւսներուն հետ քննարկելէ եաք ըսաւ.

– Վերը նկարուած կիսաշրջանը կիսալուսին է, մահմետական խորհրդանիշ. Այդ ալ ցոյց կու տայ որ իրաւ ալ մահմետական քանդակ է։

Կը թուէր գոհ էին իրենց յօրինած բացատրութենէն։ Այդ էր պատճառը որ չատ զարմացայ, երբ աւելի ուշ ապրանքներս ստուգելու ընթացքին յայտնաբերեցի որ ջնջած էին սալաքարի երկու լուսանկարները։

Հարցումներուն, թէ ինչո՞ւ կը կարծիմ թէ Շոռոթի մէջ եկեղեցի կայ,

– Գիրքի մէջ կարդացած եմ այդ մասին,– պատասխանեցի։

– Փչոց է։ Սուտ գրած են։ Հայկական գիրք է, չէ՞։

– Այո,– ըսի։

– Կը տեսնէ՞ք Հայերը միշտ կը սուտ կը սուտ են բոլորին։

Զկրցայ ինքզինքս զսպել եւ ըսի որ գիրքին մէջ կային նաեւ Շոռոթի եկեղեցւոյ լուսանկարները։

Անոնք պատասխանեցին, ըսելով.

– Հայերը հոս եկած են, լուսանկարած են Շոռոթ գիւղը, վերադարձած են Հայաստան եւ այնտեղի եկեղեցւոյ նկարներ օգտագործած են ձեր ըսած լուսանկարը ստանալու համար։

Ատոնք միայն հայկական սուտեր են կը խաբեն ձեզ։ Նախիջեւանի տարածքին երբեւէ որեւէ հայկական եկեղեցի չէ եղած։ Այստեղ երբեք Հայ չէ ապրած։

Լաւ, եթէ Հայ չէ եղած, ինչպէ՞ս կըրնային եկեղեցիներ ըլլալ, հը՞։ Ոչ մէկ եկեղեցի եղած է, ո՛չ Ապրակունիի մէջ, ո՛չ Շոռոթի մէջ, ո՛չ Ջուլֆայի մէջ։

Ինծի հետ հարցազրոյցը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ իրարու հետ բան մը քննարկելէ եաք, ըսին.

– Կը կարծենք՝ Ադրբեջանի Հանրապետութեան նկատմամբ լաւ մտադրութիւններով չէ որ եկած էք այստեղ։

Ինծի ըսին որ մինչեւ կէս գիշեր պէտք է հեռանամ Նախիջեւանէն։ Վարորդին հետ պայմանաւորուեցանք որ յաւելեալ 50 տոլարով զիս եառ տանի Նախիջեւան քաղաք, այնտեղէն ալ Թուրքիոյ սահման, ես սահմանը անցայ կէս գիշերէն 45 վայրկեան առաջ։

ՍԹԻՎԸՆ ՍԻՄ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԱՐՑԱԽՈՑԶԻ ՄԸ ԱՐԴԻՒՆՔԸ՝ ՆՄԱՆ ՉՆՄԱՆՆ ՍԻՐԷ

Պողպէճի համալսարանին ու "Բաց ընկերութեան հիմնարկ"ին կողմէ 15 քաղաքէ 18 տարեկանէն վեր 1644 բնակիչի մասնակցութեամբ կատարուած հարցախոյզ մը ցոյց տուած է թէ թուրք ընկերութիւնը "տարբեր"ը ընկալելու լայնախոհութիւնը չունի: "Տարբեր"ը՝ ապրելակերպի, մտածումի, կրօնքի, հագուստ – կապուտի մարզերուն մէջ: Գաղափար մը տալու համար կը բաւէ տեսնել թէ պատասխանողներու աւելի քան 50%ը միասեռականներէն, առանց ամուսնութեան կենակցող զոյգերէն, ըմպելարան ու գիշերային ակումբներ յաճախողներէն, ականջին օղ անցուցած այրերէն, բաց զգեստներով չրջող կիներէն անհանգիստ կ'ըլլայ: Աւտոր քով արհամարհելի չեն տոկոսները անոնց որոնք անհանգիստ կ'ըլլան տեսնելով Ռամազանին ծոմապահութիւն չընողները (36%), նամազը զանց առնողները (28%), գլուխը բաց պտըտող կիները (24%):

Հետաքրքրական է որ կրօնամոլ հատուածին տիպար նկատուած մօրուսաւոր, գդակներով ու չալվարով այրերէ անհանգիստ կ'ըլլայ 39%ը, իսկ չարչաֆ հագուած կիներէ՝ 38%ը: Այս տոկոսները ցոյց կու տան որ անհանդուրժողութեան կարեւոր կորիզ մը կայ թրքական ընկերութեան մէջ:

Սակայն կիներու եւ այրերու հաւասարութեան հարցադրումին առընչուած պատասխանները եւ կրօնքին յատկացուած տեղին մատնանչումը ցոյց կու տան թէ դէպի ո՛ւր հակած է թուրք ընկերութիւնը. պատասխանողներու 87%ը այրերու եւ կիներու հաւասարութեան կողմնակից ըլլալով հանդերձ, 71%ը կիներուն հիմնական պարտականութիւնը նկատած է տան մէջ ամուսինին ծառայելը: 67%ը նոյնիսկ յարմար կը դատէ որ եթէ աշխատանքի կեանքը արգելք կ'ըլլայ այդ ծառայութիւնը հարկաւոր ձեւով ընելու, պէտք է կինը ձգէ աշխատանքը ու նուիրուի իր տան: 23% մըն ալ համաձայն է որ այրը հարկաւոր դատած պարագային կրնայ ծեծել իր կինը...

Թուրքի ինքնութեան բաղկացուցիչներուն տեսակէտէն ամէնէն պերճախօսն է կրօնքի ազդակին տրուած տեղը. "Մեր աւանդութիւնները մշակութային մեր ո՞ր յատկանիշէն կը սնանին" հարցումին 31,5% համեմատութեամբ պատասխանը "Մահմետականութիւն"ն է: Կը յաջորդէ "Անատոլեան մշակոյթ"ը (25,5%). "Թուրքութիւն"ը 16%ի մակարդակին է, կայ "Օսմանցիութիւն"ն ալ (9,7%): Վերջին տեղը առած է "Տարբեր մշակոյթներն ու բաղաձակերպութիւնները մեր Էութեան մէջ միաձուլել"ը (8,3%):

"Կրօնական հաւատալիքները ո՞ր որոշումներու պարագային դեր կը կատարեն" հարցումին պատասխաններու առաջին կարգը կը գրաւէ "կեանքի ընկերոջ ընտրութիւն"ը (85%). 70%ն ալ այդ ազդակին կը դիմէ "բարեկամի, ընկերոջ ընտրութեան" ընթացքին: Իսկ 65%ը այդ հաւատալիքներով կ'որոշէ թէ քաղաքական ո՛ր կուսակցութեան ղեկավարին պիտի տայ քուէն:

ՔԱՂՀԱՆ

ՋԱԽԱՔԻ ԱԳՈՒԽ

Բարալեթի դպրոցում ուսուցիչ կարապետեանը ոգեւորուած դաս էր բացատրում: Մէկ էլ յանկարծ, ընդհատելով խօսքը դիմում է աշակերտներից մէկին.

– Գնա, Դարբինեան Գէորգին ասա, թող մի բեռնատար ուղարկի:

– Ինչի համար,– զարմանում են աշակերտները:

– Աղջիկը քթի մէջ ոսկու հանք է դրել,– լուրջ-լուրջ ասում է ուսուցիչը՝ ցոյց տալով աշակերտներից մէկին:

*
**

Զինծառայող որդին նամակ է գրում տուն: Ծուզուած մայրը բարձրաձայն կարդում է «Մեր Ջան, հեր Ջան, ես լաւ եմ, թէ կ'ուզէք օր աւելի լաւ ըլլի՞մ, 6 ջուխտ նասկի ճամբէք, 6 հատ մայկա, 6 հատ...»:

– Կեցի հըլը,– նամակն ընդհատում է հայրը,– չան տղեն օ՞ֆ՛տ կ'ուզէ...

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ԳԷՅՐՈՒԹԻ "Ցակոբ Տէր Մելքոնեան" սրահին մէջ, Փետր. 28ի առաւօտուն, կազմակերպութեամբ Հ.Ց.Դ. երիտասարդական միութեան, համախմբուած են ԵղիշԷ Մանուկեան, եւ Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան գոլէժներու, հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան եւ Հռիփսիմեանց վարժարաններու, Համազգայինի Մելանքթոն եւ Հայկ Արսլանեան ճեմարանի, Ցառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան ազգ. գոլէժի երկրորդական կարգերու աշակերտները, առ ի թողոք Հին Ջուղայի մէջ խաչքարերու քանդումին: Փառերգներու ունկնդրութենէն ետք, Հ.Ց.Դ. Լ.Ե.Մ.ի անունով բացման խօսքը արտասանած է Վ. Մանճիկեան, որ դիտել տուած է թէ Ադրբեջանի հայատեաց քաղաքականութեան վերջին դրսեւորումն է Հին Ջուղայի հայկական գերեզմանատան հազարամեայ խաչքարերու քանդումը: Շեշտած է որ այս համախմբումը կը միտի հայ աշակերտութիւնը իրազեկ դարձնել տեղի ունեցող իրադարձութիւններուն: Ապա, ցուցադրուած է Հին Ջուղայի հազարաւոր ու արժէքաւոր խաչքարերը եւ անոնց քանդման գործընթացը ներկայացնող տեսերիզ մը: Փոքր գեղարուեստական յայտագրէ մը ետք, խօսք առած է Հրաչ Վարժապետեան, որ լուսարձակի տակ առած է հայկական տարածք հանդիսացող, սակայն այսօր Ադրբեջանի տիրապետութեան տակ գտնուող Նախիջեւանի մէջ տեղի ունեցած սրբապղծութիւնը եւ անոր դէմ բարձրացած բողոքի ձայնը: Դիտել տուած է որ հարցը միջազգային ընտանիքին հասցնելով չաւարտիր հայութեան բողոքը: Հ. Վարժապետեան կոչ ուղղած է ապագայ սերունդը ներկայացնող ներկաներուն ուխտելու ծառայել հայրենիքին, Արցախին ու Ջաւախքին: Բանախօսութենէն ետք, ազգային Ցառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան գոլէժի աշակերտները ներկայացուցած են արցախեան պահանջատիրութեան, Վարդանանց հերոսամարտին եւ Փետրուարեան ապստամբութեան նուիրուած սահիկներու ցուցադրութիւն մը: Ձեռնարկը փակուած է "Սարդարապատ" յաղթերգով:

*
**

ԱՑՆՁՈՐԻ (Լիբանան) Գ. Կիւլպէնկեան սրահին մէջ, ընդառաջելով Հ.Ց.Դ. "Կարմիր Լեռ" կոմիտէի դաստիարակչական յանձնախումբի կոչին, ժողովուրդը յատուկ ձեռնարկով մը, Փետր. 28ին, միացած Ադրբեջանի հակահայ քաղաքականութեան դէմ համահայկական բողոքի արշաւին: Բացման խօսքով, Եսայի Հաւաքեան փոխանցած է Փետրուարեան խորհուրդը խտացնող պատգամը: Ցուցադրուած է Փետրուարեան խորհուրդը սփռիռքով "Փառերը Փոյնթ"ով ներկայացում մը պատրաստուած "Ցառաջ – Գ. Կիւլպէնկեան" ազգային վարժարանի աշակերտութեան կողմէ: Այնուհետեւ, օրուան խօսքը փոխանցած է Հրաչ Վարժապետեան: Ձեռնարկը վերջ գտած է Հ.Ց.Դ. Լ.Ե.Մ.ի կազմակերպած առատահաւաքով:

*
**

ԳԷՅՐՈՒԹԻ "Էմիլ Լահուտ" համերգասրահին մէջ, Մարտ 1ին, կազմակերպութեամբ "Ազդակ" օրաթերթի, "Վանայ Ձայն"ի եւ "Գոհար" սէնթոնիք նուագախումբ – երգչախումբին աշակցող արտադրիչ ընկերութեան, տեղի ունեցած է "Գոհար Թրիօ"ի համերգը, որու ներկայ եղած են նաեւ իրը վարժարաններու բարձր դասարաններու աշակերտները (որոնց ճրի տոմսեր տրամադրուած էին): "Գոհար Թրիօ"ն համերգին բացումը կատարած է հայկական ժողովրդական երգերու շարքով մը, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով եւ այդ խանդավառութիւնը չարունակուած է երկրորդ բաժնի ընթացքին ալ, երբ "Հոյ նազան" երգին ուղեկցութեամբ աշակերտներու խումբեր պար բռնած են սրահին մէջ: "Գոհար Թրիօ" խումբին երգիչներն ու երգչուհիները համբաւի տիրացած են արդէն Հայաստանի մէջ: Անոնցմէ ծանօթ անուն մըն է Լաուրա Նալպանտեան, որ ուսած է Երեւանի Կոմիտաս երաժշտանոցը, մաս կազմած է Թաթուլ Ալթունեան երդի եւ սպարի սեւեռական խումբին, իսկ 2000 թուականէն ի վեր անդամ է Գիւմրիի "Գոհար" սէնթոնիք նուագախումբ–երգչախումբին: Համերգներ տրուած է Ֆրանսա, Նիկոսիա, Վիէննա, Պոլիս եւ Ապու–Տապի: Նոյն սրահին մէջ, "Գոհար Թրիօ" ներկայացում մըն ալ տրուած է յաջորդ օրը, Մարտ 2ին:

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝ ՎԱՉԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Իմէնէ փոքր զարանի մը կրկնակ յատակին մէջ գտաւ նաեւ Կայսրութեան մեծ փոխատուութեան կտրօնները, բաժանրդագրուած՝ Սմբատի կողմէ, իբրեւ հաւատարիմ հպատակ("Տեսակ մը տուրք ալ աս է, սիրելի հրեշտակս" յանկարծ Իմէնէի միտքը կու գայ որ Սմբատ կը բացատրէր Շուշանիկին "պէտք է ցոյց տալ որ գնած ենք...")։

Իմէնէ կը գրպանէ արժեթուղթերը, յետոյ քիչ մը կը տատամսի, կ'երեւակայէ հիւրասենեակը ուր ընտանիքը հաւաքւած է. Մատամ Նուարդը կարգի կը դնէ մեսաքէ թելերու կծիկները, նստած իրեն նախընտրած անկիւնին եւ բազկաթոռին մէջ։ Վերոն կը նուագէ դաշնամուրին, Էրհարտի մը վրայ, Մոցարթի կտորներէն մէկը։ Շուշանիկ հաշիւները կ'արձանագրէ։ Սմբատ ծխամորճէն կապոյտ ամպեր կը բաշխէ եւ Նուպար անոր ծունկերուն վրայ նստած է։

Վերոնի նուագը յանկարծ կ'ընդմիջուի, որովհետեւ Սմբատ երած եւ լարած է նոր ստացած ձայնագիրը, տրցակ մը արեւմտեան երգերու սկաւառակներով։ Գառուզոյի ձայնը կը տարածուի, զարմանալիօրէն ռնգային բայց նոյն ատեն հրաշալի, եւ Սմբատ գոհունակութեամբ կը շփէ ձեռքերը։

Իմէնէ կը հաւաքէ այս յիշատակները, խանդաղատանքով կը զետեղէ իր միւս բազմագոյն յիշատակներուն եւ կարմրատորթ ամուսինին նկարներուն քով։ Կը հաւաքէ նաեւ կոտրած ձայնագիրը (գինուորական կօշիկի մը հարուածէ ընդհանը կայ վրան)։ Ան ալ պիտի երթայ իր անցեալի յիշատակներուն մնացորդներուն մէջ, եւ նոյն ինքն իր մէջ, որ պաշտպանելու համար զանոնք մեռաւ Իզմիրի հըրդեհին։

Բայց հիմա Իմէնէ իր ամբողջ ուժով կը մտածէ կարաւանը գտնել։ Ծանօթ է օրէնքին որ կ'արգիլէ օգնել Հայերուն. ուստի պէտք է չատ զգուշութեամբ չարժիլ, բայց ամէնուն ծանօթ է իր բարեկամութիւնը ընտանիքին հետ։

Մինչդեռ Նազիմի մասին ոչ մէկը գիտէ թէ Շուշանիկին հետ տեսնուեցաւ։ Ամէնքս որ բոլորը, սկսեալ Գայմագամէն, զինքը կը կարծեն լրտես մը որ չատ ծառայութիւններ ըրաւ։ Մինչդեռ ինք կտրած է Շուշանիկի պատկերին եւ անոր կորսնցուցած աշխարհին, որուն համար այլեւս ինք ալ կու լայ, կարծես քիչ մը իրը ըլլար։

Այսպէս, օր մը կը տեսնէ երկու զափթիէներու աճապարանօք հասնիլը եւ առնիլը կը լարէ։ Կը խօսին Ալի Սիւլէյմանին, Գայմագամին քարտուղարին հետ. «Տակաւին երկու հարիւր հոգի են այդ անպիտանները»։ Գոնիա հասնելու վրայ են, եւ չեն՛ք պիտեր...» յետոյ ձայնը կը նուազի եւ Նազիմ կը փակչի պատին, գոցելով աչքերը։

Անոնք Նազիմի քովէն կ'անցնին, բայց ինչպէս սովորաբար, նոյնիսկ չեն տեսներ։ Միայն քարտուղարը, սրտնեղած՝ «Մեկզիմ կեցիր, աղատտ մուրացկան» կը գոչէ, որմէ Նազիմ չի վիրաւորուիր, որովհետեւ ինք իսկապէս մուրացկան է, թէեւ ճիշդ է որ ան՝ Ալին, մուրացկան չէ, բայց այսուհանդերձ իրեն հանդէպ լաւ հաւատացեալի պարտականութիւնը երբեք չի կատարեր։

Նազիմ դուրս կը սպրդի, ձեռքի ամանը կը ձգէ տղուն (գործը գործ է) որ իսկական մուրացկանի ձիրք ունի, եւ կ'ապաւրէ դէպի Իմէնէն որ չուկային մէջ իր երկար խօսակցութիւնները կ'ընէր։

«Պէտք է կառք մը վարձել եւ անդամուկ հեռանալ» կ'ըսէ Նազիմ։

«Անկարելի է։ Ես եւ դուն միասին կառքի մը մէջ։ Երկու ջողերո՞ւ պէս։ Եւ իմ՞նչ կը պատմենք։ Ո՞ւր կ'երթանք։ Նոյնիսկ քէսքէրէ չունինք, պատերազմ կայ» կը պատասխանէ արագ Իմէնէ, որ կը զգայ սրտին մէջ մահուան ժամացոյցի մը որոտալը։

Ցետոյ գաղափար մը կ'ունենայ։ Իսաագ քահանան։ Ան կրնայ կառք մը վարձել, կրնայ ուրիշ քաղաք մը երթալու պատճառներ ունենալ։ Եւ շուտով Իսաագ քահանան զարմիկ եպիսկոպոս մը կը հնարէ, իսկ կինը եպիսկոպոսին հետ եկող ազգականներու կը սպասէ։ Բուն, իրաւ եպիսկոպոսին կը պատմեն պարագան. Թէեւ քիչ մը ուտտամսոտ, կը համաձայնի օգնել իրենց։ Եկեղեցիին կառքը կը տրամադրէ զոր կը լեցնեն ուտելիքով։ Ամէն աչխատանք դիշերով տեղի կ'ունենայ, ամէն բան եղերերգակ եւ զերեզմանատան կիներու լայն փէչերուն տակ պահուելով կը փոխադրուի։ Իսաագ դուրս կը հանէ երկու չիշ օղի որ իր տղուն ծննդեան առթիւ առած էր եւ ի յիշատակ պզտիկին մահուան եւ Սմբատի ցոյց տուած ջանքերուն, ծունկի կու գայ եւ լալով չերմ աղօթքներ կ'ընէ Թէոթոքոսի, Աստուծոյ մօր, որ հակէ այս ճամբորդութեան յաջողութեան։

Արեւածագին կառքին նստարանին վրայ երկար մօրուքով վանական մը նստած է որ իրականին մէջ վարպետ կառապան մըն է ծպտուած եւ լաւ վճարուած. կառքը որուն դռներուն վրայ եպիսկոպոսական նշանը կայ, քաղաքէն դուրս կ'ելլէ։ Իսաագ մաքուր կապան մը հագած, չատ պաշտօնական դիրք մը բռնած է։ Իմէնէ ներսը կծկուած է Նազիմի հետ, մինչդեռ Գաթերինա, ինք ալ ազնական հագուստներով, պատուհանէն դուրս կը դիտէ հանդարտ եւ հանդիսաւոր երեւոյթով։

Ճամբորդութեան ամէնէն վտանգաւոր մասը պիտի ըլլայ երբ պիտի չեղնին յայտարարուած ճամբայէն եւ դիմեն չիտակ վեր ելլող Տաւրոսի բարձունքները որպէսզի Գոնիա հասնին ամէնէն կարճ ճամբով։

(Շար. 67)

(Շար. Ա. էջէն)

առաւօտուն ճակիճակ մը կ'ընէր, պուա – տը – Պուլոնեը, ինչպէս կը հաստատէր Թուռնալ տիւ Տիմանշի (Մարտ 19) հրատարակած նկարը։

***

Երկուշաբթի օր, մթնոլորտը ծանր էր։ Մէկ կողմը կար տը Վիլլփէնի անպիծող դիրքը, միւս կողմը՝ նոր ցոյցերու եւ գործադուլի (Մարտ 21 եւ 23) որոշումները։

Շատեր նոյնիսկ տը Վիլլփէնի հրաժարականը կը պահանջեն։ Ի վերջոյ, չատ բան կախում ունի նաեւ Շիրաքէն, քանի օրէնքը քուէարկուած է, բայց Շիրաք համապատասխան հրովարտակը դեռ չէ ստորագրած։

***

Ցարդ, Շիրաք, Պալատիւր տեղի տըւած են երիտասարդութեան բողոքի ցոյցերուն եւ ոչ մէկ ապահովութիւն կայ որ Վիլլփէնի մաշումի քաղաքականութիւնը կրնայ յաղթել։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԵԼԱՌՈՒՍԻՈՑ նախագահ վերընտրուած է Ա. Լուկաչենկօ 82,02% համեմատութեամբ, ինչ որ խորհրդային արդիւնք մըն է քնոյթով։ Ընդդիմադիր թեկնածուն Ալեքսանդր Միլինկիեւիչ նոր ընտրութիւն կը պահանջէ, խարդախութիւնը բացայայտ ըլլալով իրեն եւ կողմնակիցներուն համար։ Արդիւնքին գիշերն իսկ (Մարտ 19) 10 հազար ընդդիմադիրներ հաւաքուած են լսելու համար իրենց թեկնածուն որ կը պախարակէր չինծու ընտրութիւնները։ Ընդդիմութիւնը կ'ուզէ ուկրանական տիպարի յեղափոխութիւն մը ընել, բայց նարնջադոյնին տեղ՝ կապոյտ։

ԻՐԱՔի պատերազմին երրորդ տարեդարձին առթիւ, Մարտ 19ին, բազմաթիւ ցոյցեր տեղի ունեցած են, իբրեւ բողոք։ Հազարաւոր ցուցարարներ հաւաքուած են Նիւ Եորք, Ուաշինկթըն, Լոս Անճըլըս, Սան Ֆրանսիսքօ, Հռոմ, Միլանօ, Լոնտոն, Գոփընհակըն, Աթէնք, Պարչելոնա, Մոնրէալ, Սան Փաւլօ, Մատրիտ, Թոքիօ։ Լուռ մնացած էր Ֆրանսա որ ուրիշ հոգեր ունէր։ ԱՄՆ 2500 գինուոր կորսնցուցած էին այդ երեք տարիներու ընթացքին եւ տասնեակ հազարաւոր իրաքցիներ ալ զոհ գացած էին իրենց "ազատագրումէն" ի վեր...։ Ներկայիս ալ, երկիրը քաղաքացիական պատերազմի դուռն է...։

ՊԱՐՍԻԿ ՍՑԼԱՒՈՀ՝ Աքսար կաճի, որ վեց տարի է բանտն է վարչակարգին դէմ քարոզչութեան յանցանքով, ազատ արձակուած է։ Կանճի լրագրող է, 46 տարեկան. դատապարտուած էր նախատինքի համար իշխանութիւններուն եւ վարչակարգին դէմ։

ՄԻԼՈՍԵՒԻՉի թաղումը կատարուած է Մարտ 18ին, իր ծննդավայրը՝ Փոզարեւաչ, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, ուր կը բացակայէր սակայն իր ընտանիքը, որ ապահովութիւն չէ ունեցած որ չի ձերբակալուիր։ Գրեթէ պաշտօնական բնոյթ ունեցող թաղումը վերդարձած է բազմաթիւ Սերպեր, մանաւանդ երիտասարդներ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԵԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԵԱՆ կառավարութիւնը վազեց Համասը, ինչպէս կը նախատեսուէր, 24 անդամներով։ Աչխարհական ոչ մէկ կուսակցութիւն ուզած էր համախմբման դահլիճ մը կազմել իսլամապաշտներուն հետ։

ՓԱՐԻԶի ՔԱՂԱՔԱՊԵՏի պաշտօնին իւ. էմ. փէ.ի թեկնածու Ֆրանսուազ տը Փանաֆիէօ, Մարտ 16ին այցելած է Փարիզի 19րդ թաղամասի մէկ "զգայուն" վայրը, ինչպէս մկրտուած է Գիւրիթալ սիթէն եւ որու նպատակն էր ճեռք առնել չոլանը։ Ֆ. տը Փանաֆիէօ հազիւ հասած քիթ ու բերնին հաւկին մը ստացած է ներկաներէն մէկէն, որու լոզունգը այն եղած է որ "հո'ս գործ չունի"։ Ենթական 17 ժամ դիպահ մնալէ ետք ազատ արձակուած է։ Անցեալին բանտ ալ մտած է, յեղափոխական ժամագրութիւն մը ունեցած է Տիւին տը Ֆանաֆիէօյի հետ, որ մերժած է։ Հակազդեցութիւնը բնական կը նկատուի։

imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

Տիւին էլիզապէթ Գազանճեան,
Տօքթ. եւ Տիւին Վահէ Գազանճեան եւ զաւակը,
Պ. Գառնիկ Գազանճեան,
Տէր եւ Տիւին Ճոն եւ Լուիզ Կոտուէն եւ աղջիկը,
Այրի Տիւին Ալիս Արապեան եւ զաւակները (Պէյրութ),
եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօտանոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՑԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆԻ

(ԳԵՂԱՐԴ)

մահը, որ պատահեցաւ Մարտ 14ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի, Մարտ 21, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս-Մկրտիչ եկեղեցին
15 rue Jean-Goujon, 75008 Paris
ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ռիւէյ – Մալմէզոնի Հին գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

VARTAN BERBERIAN
est né en France, à Gardanne.
Il considère qu'il a trois patries :
la France, l'Arménie et la Marine.

Il présentera et dédicacera son ouvrage
« LE FIGUIER DE MON PERE »
(Editions Anne Carrière)

Vendredi 24 mars à 19 heures

Parking Gambetta
Métro Réformés
Entrée libre

CHAVILLE

REUNION D'INFORMATION

le jeudi 23 mars à 21 heures
Garbis MIGUIRIAN
Conseiller municipal de Chaville
exposera le programme complet
de l'**«Année de l'Arménie à Chaville»**

Eglise arménienne
6 rue Père Komitas
92370 Chaville

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Հաճելի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 կամ 01 45 93 00 25 թիւերուն։

Informations artistiques

ECOLE DE L'UGAB

L'école de l'UGAB fête le 1600ème anniversaire de l'alphabet arménien. Les élèves, âgés de 7 à 18 ans retracent et mettent en scène la création de l'alphabet à travers une représentation mêlant chant, danse et expression théâtrale. La représentation aura lieu le **Samedi 25 mars,** à la Mairie du 17ème (16 rue Batignolles 75017 Paris), à 17 heures.

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22.–
Իդ. օր Մեծ Պահոց։ ՄԻՋԻՆՔ
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26.–
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց – Դատաւորին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8.30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին։

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒՒԱ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.–
ԻԶ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին։

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ
ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Ի պիտութիւն Լիոնի եւ Ռոն Ալփ Շըրջանի հայ հասարակութեան կը ծանուցանենք թէ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ամբողջ ընթացքին ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ երեկոները ժամը 17ին, հսկումի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւններ կը կատարուին հետեւեալ ժամանակացոյցով. –

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, ՄԱՐՏ 22ին, ՄԻՋԻՆՔ։
ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆ
ԵՒ ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթիները Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10.30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում.–
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 22,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8.45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9.45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10.30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11.45ին։

***

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17.30ին

ՄԻՋԻՆՔ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ Մարտ 22.–
Սուրբ Կարապետ Եկեղեցի
(Գամփռնեը Ֆրէգ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ Վ.ՐԴ. ՍԻԵՏԻՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.–
Սուրբ Թադէոս-Բարթուղիմէոս Եկեղեցի
(Սէն Քլանթուան)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԾ. ՏԻՏԻԵԱՆ

MI-CAREME
DINER TRADITIONNEL DANSANT
DE
MITCHINK
organisé par
la Paroisse Arménienne
Catholique

animé par l'Orchestre **A N I**
Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille

Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20
P.A.F. : 20 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne
en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

□

Section «D. Missakian»
de Sevran-Livry

SOIREE «MANTE»

Le Samedi 25 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry Gargan

Réservations :

Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73

Nous vous attendons nombreux

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème

Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente
dans le cadre de ses soirées culturelles et littéraires

«Lumière, Vèrité et Liberté»

une **SOIREE MUSICALE**
sur le thème :
REFLEXION MUSICOLOGIQUE ET ANALYTIQUE SUR LA FONCTION DU DAM (la note tenue, le bourdon) DANS LA MUSIQUE ARMENIENNE LITURGIQUE ET PROFANE.
Technique, esthétique ou symbolique?

Le vendredi 24 mars à 20h30

Conférence donnée par
Gérard DER HAROUTIOUNIAN
Présentation de **Karen SIMONIAN**

au 10 bis rue Thouin - Paris 5ème
Métro Cardinal Lemoine . Monge

— Entrée libre • Cocktail —

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 22
MERCREDI
22 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօդեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթի առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.417

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.417

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԻԼ ԵՒ ՅՈՑՑ ՄԱՐՏ 28ԻՆ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԻՆ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկուշաբթի, Մարտ 20ին, զանազան տեսակցութիւններ եւ հանդիպումներ ի-րարու յաջորդեցին առանց սակայն բան մը փոխելու: Դիրքերը մնացին ուր որ էին, մինչ համալսարաններու մեծ մասը փակ կը մնայ, բաւական լիսէներ ալ նոյն կացութեան մէջ էին, թէեւ աշակերտներ եւ ուսանողներ կային որոնք դէմ էին, ո-րովհետեւ քննութիւններու նախօրեակին կ'ուզէին աշխատիլ: Հոս հոն ցոյցեր ալ կ'ըլլային, ընդհանրապէս անկազմակերպ: Հարիւրաւոր զպրոցականներ կը փակէին կառուցքներ Փարիզի չուրջ, ահաւոր խըճողումներ ստեղծելով: Նոյն առեն, տը Վիլբփէն կը տեսնուէր գործատէրերու հետ, որոնք իրեն կը թելադրէին բարեփոխել օրէնքը, փորձի շրջանը 2էն 1 տարիի իջեցնել եւ պաշտօնազրկման դըրդապատճառը ճշդել: Նախարարապետը ընդունած է նաեւ ուսանողներ եւ սենատքալիստներ, բայց ուսանողական գլխաւոր կազմակերպութիւնը ԻՒՆԼՖ կը մերժէր մասնակցիլ:

Տեսակցութիւններ կ'ունենային նաեւ սենտիքաները եւ ուսանողական կազմակերպութիւնները, որոնք կ'որոշէին ցոյցի եւ գործադուլի դիմել Երեքշաբթի, Մարտ 28ին: Ընդհանուր գործադուլի չէր դիմուեր սակայն, այլ գործադուլի չարժումներու, այսինքն հոս-հոն, աշխատանքը կը դադրէր: Մինչ այդ ուսանողական ցոյցեր տեղի կ'ունենային նախ Մարտ 21ին, ապա նաեւ Մարտ 23ին:

*
**

Նասիոնի հրապարակը, ՍԻՒՏ - Փէ-Թէ-Թէ-ի պատկանող սենտիքալիսթ մը, 39 տարեկան, վիրաւորուած կ'ըլլայ ապահովութեան ուժերու խոչտանգումներէն: Մարտ 21ին մահաքունի մէջ էր Գրէթէյլի Անրի Մոնտոր հիւանդանոցը: Քննութիւն բացուած է ճշդելու համար թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ պատահած է դէպքը: Ձնշուած է սակայն թէ ենթական գինով էր եւ 2,8 կրամ ալքոլ կը կրէր արեան մէջ: Ոստիկանութեան համար յանցանք չկայ, այսինքն սխալ է որ մերժած են օգնութիւն հասցնել, երբ դեռնին պառկած էր, ինչ որ սենտիքային տեսակէտն է:

*
**

Ուսանողներուն համար անակնկալ զօրակցութիւն մը բերած է Շարոն Սթոն, որ Փարիզ էր իր Պազիճ Ինսթէնթ Ֆիլմին համար եւ յայտարարած է թէ ամբողջովին կը հասկնայ ցոյցերուն պատճառները...:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՑՈՐԴԱՆԱՆԻ Ապտալլահ Բ. թագաւորը երկօրեայ այցելութիւն մը կը կատարէ Ֆրանսա եւ այս առթիւ, Մոնտի տուած հարցազրոյցի մը մէջ, իր մտահոգութիւնը կը յայտնէ պաղեստինի եւ Իրաքի համար եւ կոչ կ'ընէ որ բարենորոգումներ կատարուին Միջին-Արեւելքի մէջ: Ցըրանսա կու գայ նպատակ ունենալով այդ հարցերուն մասին մտքերու փոխանակութիւն ունենալու համար Ֆրանսայի ղեկավարներուն հետ: Մտահոգ է որովհետեւ միջ-յարանուանական հակամարտութիւն մը կրնայ ծագիլ արաբական աշխարհին մէջ:

ԻՐԱՆԻ արտաքին նախարարութիւնը Ցիւրի Լիւինի, բոլորովին բացառած է որեւէ չափում պաղեստինեան իշխանութեան նոր կառավարութեան հետ որ "ահաբեկչական" որակուած է: Վարչապետին մօտ անձ մըն ալ ճշդած է, որ Իսրայէլ պիտի չարունակէ արգելք հանդիսանալ զրամական փոխանցումներուն պաղեստինեան իշխանութեան, ցորչափ Համասը չարունակէ բռտութիւնները, մերժէ ճանչնալ Իսրայէլը եւ անցեալին կնքուած համաձայնագրերը:

ԲԵԼԱՌՈՒՍԻՈՅ նախագահական ընտրութեան դէմ ցոյցերը չէին զալրած Մարտ 20ին, եւ ոմանք գիշերն ալ անցուցած էին հակառակ ցուրտին եւ ձիւնին: Մարտ 21ին կը հաղորդուէր թէ ընդդիմութեան չորս պարագլուխներ ձերբակալուած են: Լուկաշէնկոյի ընտրութենէն առաւելաբար զոհ է Պուտին, մինչ ընտրեալը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է որ արեւմտամէտ յեղափոխութիւնը ձախողած է:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ Բաքուի դեսպանատունը Ադրբեջանի արտաքին նախարարութեան բողոքագիր մը յանձնած է, Ադրբեջանցիներու Բ. համագումարին ընթացքին իր երկրին ուղղուած կարպ մը յայտարարութիւններ անընդունելի նկատելով: Գլխաւորը Ադրբեջանը "մասնատած երկիր" ներկայացնող տեսակէտը եղած է, Իրանի հողային ամբողջականութեան անտեսում արտայայտելով. բողոքագիրով ըսուած է թէ տիկա չարիր էէ երկու երկիրներու բարիդրացութեան դաշինքին ու գրգռող քնոյթ կը մատնէ: Նոյն առեն նկատուած է Պարսկաստանի ներքին գործերուն միջամուխ ըլլալու ա-բարք:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ երեսնամեայ կին մը զոհ գացած է թռչնային կրիփիին, Մարտ 17ին: Հակառակ արգելքին, չարունակած է զբաղիլ իր հաւնոցով:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԱՀՄԱՆԸ ՉԻ ԲԱՆԱՐ ՈՒ ՉԻ ԲԱՆԱՐ

ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութեան եւրոպական եւ եւրասիական հարցերու պատասխանատուն Տ. Ֆրիտ Երեւան, Բաքու, Անգարա կատարած այցին ընթացքին Թրքական իշխանութեան ներկայացուցիչներուն հետ սեղան բերած է Ղարաբաղի հարցը, Երեւան - Անգարա յարաբերութիւնները: Մինսկի խումբին նախագահներուն Պոլսոյ հանդիպումին (Մարտ 20) նախօրեակին տեղի ունեցած այս հանդիպումին ամերիկացի պաշտօնատարը յայտնած է թէ Երեւան - Անգարա յարաբերութիւններուն մէջ որոշիչ դրական քայլ մը կ'ըլլայ Հայաստանի հետ սահմանին փակումը: Աւելցուցած է թէ տիկա ոչ միայն երկու երկիրներուն, այլեւ ամբողջ շրջանին վրայ բարերար ազդեցութիւն կ'ունենայ եւ թէ ԱՄՆ չերմապէս կը զօրակցին անոր:

Տ. Ֆրիտի Թուրք խօսակիցները անդրդուելի մնացած են եղած թելադրանքին. կրկնած են թէ Անգարա Ադրբեջանի հետ զօրակցութեան ու բարեկամական սերտ կապեր ունի եւ Հայաստանի սահմանը փակ կը մնայ այնքան առեն որ Ղարաբաղի հարցին կարգաւորման հոլովոյթին մէջ յառաջդիմութիւն արձանագրուած չէ եւ Երեւան հրաժարած չէ 1915ի Ցեղասպանութեան ճանաչումը պահանջելէն:

Այս վերջին կէտին առընչութեամբ ամերիկացի պաշտօնատարը ըսած է թէ Թուրքիա պարտի լրջօրէն հակիլ իր պատմութեան ընթացքին գործուած սխալները ընդունելու վրայ. չեչուած է. "Ողբերգութիւնները պէտք է ընդունուին. ժողովուրդները պարտին իրենք զիրենք առընչուած զգալ այս հարցերուն: Նոյն առեն անհրաժեշտ է մտածել երկու ժողովուրդներուն ապագային մասին":

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱԿԱՏ

ՋԱԽԱՓ

ՀԱՅԵՐԷՆԻՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՊԱՀԱՆՋ

Մարտ 16ին Ախալքալաքի մէջ գումարուած է Ջաւախքի հայկական կազմակերպութիւններու խորհուրդը. որոշուած է Ջաւախքի ու Ծալկայի շրջաններուն մէջ վրացերէնին զուգահեռ հայերէնին ալ պետական կարգավիճակ ուզելու օրէնսդրական նախաձեռնութիւն ցոյց տալ: Նախ փորձ պիտի ըլլայ խորհրդարանի չորս հայ երեսփոխաններուն ճամբով օրակարգի բերելու հարցը. եթէ չյաջողի, խորհուրդը հանդէս կու գայ սահմանադրութեամբ նախատեսուած օրէնսդրական նախաձեռնութեամբ:

Խորհուրդը հիմնուած է ազգային փոքրամասնութիւններու իրաւունքներու պաշտպանութեան համաձայնագրին վրայ. ան Վրաստանի կողմէ ստորագրուած է 1995ին: Հոն կ'ըսուի. "Անդադար, կամ զգալի համեմատութեամբ ազգային փոքրամասնութիւն կազմող անձերու բնակութեան շրջաններուն մէջ, եթէ այդ անձերը խնդրած են եւ խնդրանքը կը համապատասխանէ իրական կարիքի, կողմերը կարելի չափով պէտք է ձգտին փոքրամասնութեան լեզուին գործածութեան այդ փոքրամասնութեան եւ վարչական իշխանութիւններուն միջեւ":

Խորհուրդին ներկայացուցիչները ըսած են թէ հայերէնին պետական լեզուի կարգավիճակը հայութեան լեզուական - մշակութային ապահովութեան երաշխիք կը հանդիսանայ եւ շրջանին լարուած վիճակը լրջօրէն կը հանդարտեցնէ:

ԼԱՏՎԻԱՆ ԵՒ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պալթեան երկիրներէն Լիթուանիան առաջինը եղաւ Հայկական Ցեղասպանութիւնը ընդունող (2005 Դեկտեմբեր 15). իսկ Լատվիոյ խորհրդարանի խումբ մը երեսփոխաններ նախաձեռնած են նոյն ճանաչումին հասնելու իրենց երկրին մէջ ալ: Նիւթը օրակարգի եկած է Մարտ 17ին, Հայաստանի Ազգ. Ժողովի նախագահ Ա. Պաղտասարեանի ու Լատվիոյ Երեւանի դեսպան Ա. Վուեր-սի հանդիպումին: Ա. Պաղտասարեան կոչ ըրած է որ Լատվիոյ խորհրդարանն ալ ճանչնայ Ցեղասպանութիւնը, դատապարտէ, կասեցնելու համար կարելի նըման ոճիրներ:

ՊԱՊԸ ՈԳԵԿՈՉԱԾ «ՄԵԾ ԵՂԵՌՆ»Ը

Բենեդիկտոս ԺԶ. Մարտ 20ին ընդունած է Հայ Կաթողիկէներու Կաթողիկոս-Պատրիարք Ներսէս-Պետրոս Ժ-ի զըլխաւորած պատուիրակութիւնը եւ անոնց ընկերացող ուխտաւորներու խումբը: Ողջոյնի խօսքին մէջ Պապը յիշած է հայ ժողովուրդին կրած "սարսափելի հալածանքը յաւուն իր հատատին": Աւելցուցած է թէ այդ հալածանքը պատմութեան անցած է "Մեծ Եղեռն" տխրահռչակ որակումով: Պապը չէ չեչուած թէ Հայոց պատմութեան ո՛ր շրջանին կ'ակնարկէ, բայց ծանօթ է որ "Մեծ Եղեռն"ը կը բնորոշէ 1915ին պատահածը:

Ան յիշած է նաեւ Լեւոն Ժ-ը եւ Բենեդիկտոս Ժե-ը որոնք այդ օրերուն բազմաթիւ անգամներ կոչ ըրած են կաթողիկէներուն որ օգնութեան հանգոյն հայ ժողովուրդին, ամօքեն անոր տառապանքը:

ԼԻՈՆԻ ԹՐՔԱԿԱՆ ՅՈՑՑԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԸ ՆՄԱՆ ՅՈՑՑԵՐ ԱՐԳԻԼԱԾ

Լիոնի Հայկական Ցեղասպանութեան յուշարձանին դէմ Թրքական բողոքի ցոյցերուն արձագանգները կը չարունակուին դժգոհութեան, զատապարտումի չեչտերով: Հայ Դատի Ֆրանսայի յանձնախումբը (Մարտ 20) կը տեղեկացնէ թէ Ռոնի Նահանգապետը Ժ.-Փ. Լագրուա յայտարարած է թէ արգիլուած են Ֆրանքեթրքական ընկերակցութիւններու այն բոլոր ցոյցերը որոնք կրնան Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումին առիթ տալ:

Տեղեկատուութեան հետ յանձնախումբը կը կրկնէ անհրաժեշտութիւնը Ֆրանսական օրէնքի մը որ պատժելի արարք հռչակէ Հայկական Ցեղասպանութեան ալ ուղղուած ժխտողականութիւնը:

Մամուլի որոշ անուններ ալ (Մարտ 21) ինչպէս "Ֆիկարօ"ն, կը չարունակեն տեղ տալ Թուրքերու ցոյցով պարզուած պատկերին. "Լը Փրոկրէ"ի մէջ (Մարտ 19) պատմաբան Ֆ. Վիտալիէ գրած է թէ խորապէս ցնցուած է տեսնելով որ Ֆրանսայի մէջ նման ժխտողական ցոյց մը կըրնայ տեղի ունենալ այսօր, մինչ Հայկական Ցեղասպանութիւնը 2001 Յունուար 29էն ի վեր օրէնքով ընդունուած իրականութիւն է:

"Եղածը կը նմանի անոր որ Ֆօրիսոնին (ժխտողական պատմաբանը) եւ անոր գաղափարակիցներուն արտօնութիւն տրուէր Շոայի յուշարձաններուն դէմ ցոյցի ելլելու" ըսած է Վիտալիէ:

ԼԻԲՐԱ-ն (ընդդէմ ցեղասպանութեան եւ հակասեմականութեան լիկա) եւս հակազդած է, գայթակղութիւն որակելով Թրքական ցոյցը եւ անհասկնալի գտնելով նահանգապետարանին կողմէ հակահանրապետական նման նախաձեռնութեան տրուած արտօնութիւնը:

*
**

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒՄԸ

Ֆրանսահայ կազմակերպութիւններու խորհուրդը հաղորդագրութեամբ մը (Մարտ 21) դատապրտած է Թուրքերուն հակահայ ցոյցը, մանաւանդ 2001ի պետական ճանաչումէն ետք նման բանի նահանգապետին կողմէ արտօնութիւն տրուելու երեւոյթը: Ըսուած է թէ պետական նոյն մարմինը քանիցս զգուշացուած է մերջին չարաբներուն, Խորհուրդին Ռոն-Ալփի ներկայացուցիչներուն կողմէ:

Այս շրջանակին մէջ Խորհուրդը զօրավիզ կը կանգնի շրջանի հայկական կազմակերպութիւններուն յետադայ գործունէութեան որուն նպատակը պիտի ըլլայ այլեւս խստօրէն պատժել ու արգիլել նըման ցոյցեր:

Նոյն առումով դիմում եղած է բարձրագոյն իշխանութիւններուն որ անյապաղ միջոցներու դիմեն ծագումով հայ Ֆրանսացիներու անցեալին նկատմամբ յարգանքը երաշխաւորելու համար: Դիմումներ յղուած են Հանրապետութեան նախագահին, կառավարութեան, ազգային ներկայացուցչութիւններու եւ քաղաքական կազմակերպութիւններու, որպէսզի 2006ի սեպտեմբերէն առաջ պատժելի արարք հռչակուի Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումը:

*
**

Հ.Յ.Դ. ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒ ԿԵՑՈՒԱԾՔ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ՓՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՌՈՒՑՈՒԱԾՔԷՆ

Հ.Ց.Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի գրասենեակին Մարտ 20 թուակիր հաղոր-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԱՐՑԱԽՅԻՆԵՐՈՒՆ ԲԱՑ ՆԱՄԱԿՈՎ ԸՍՈՒԱԾՆԵՐԸ

Քանի՛ իրարու կը յաջորդեն Ղարաբաղի հարցին մէջնորդ կոչուած անձնաւորութիւններուն, Հայաստանի ու Ադրբեջանի նախագահներուն ապարդիւն հանդիպումները, այնքան աւելի զգալի կ'ըլլայ Ղարաբաղցիներուն դժգոհութիւնը, անհամբերութիւնը: Անոնք, սկսած նախագահ Ա. Ղուկասեանէն, կ'ըսեն ու կը կրկնեն թէ բանակցութիւններուն ֆաքտի խօսակիցը իրենք պէտք է ըլլան եւ ոչ Հայաստանը:

Նման բան Ադրբեջանի համար անընդունելի է, քանի որ իր կողմէ փաստը կու տայ Ղարաբաղի անուղղակի ճանաչումին, իրեն հաւասար դիրքով խօսակից առնելով զայն: Իսկ Հայաստանի պաշտօնական դէմքեր կը յայտարարեն թէ առանց Ստեփանակերտի հաւանութեան իրենք ոչինչ կ'որոշեն, եւլն.:

Ղարաբաղցիներուն կողմէ պարբերաբար կատարուած յայտարարութիւններուն վերջին շրջանին աւելցան խմբական պահանջագրեր ալ որոնք նոյն առեն Կը քննադատեն Հայաստանի արտաքին քաղաքականութեան յատկապէս ղարաբաղեան թեւը. անոր կը վերագրեն անզօրութիւն, պարտուողական կեցուածք, միակողմանի զիջումի պատրաստակամութիւն, եւլն.: Բաներ որոնք միայն կրնան վնասել հարցին արդար կարգաւորումին ու նոր ձիւն կը բերեն Ղարաբաղի գլխուն:

Այս երեւոյթը արդար, հասկնալի, վերացնելի ըլլալուն հետ ներհակական պատակտումի, հակադրութեան մը հեռանկարը կը գծէ. իսկ ատիկա վախցնող, մտահոգող կողմեր ունի: Հայաստան – Ղարաբաղ հակադրութիւն մը միայն կըրնայ ծառայել Ադրբեջանին որ պատերազմին պարտեալը ըլլալով հանդերձ, չնորհիւ Թուրքիոյ կարեւոր նեցուկին կը յաջողի իր էշը առաջ քշել. ամէն ատիթով կը յիշեցնէ, ցոյց կու տայ պատերազմէն աւելի քան տասնամեակ մը ետք ալ որեւէ զիջում չընելու իր վճռակամութիւնը, իր զրաւեալ տարածքներուն ցաւը, ամէնուն հետ անպայման կրկնելով խաղաղ լուծումի մը իր մեծ փարումը: Մինչ միւս կողմէն նախագահ ու նախարար պարբերաբար կը ճօճեն նոր պատերազմի մը խրտուիլակը: Եւ որովհետեւ ո՛չ մեծ պետութիւններուն, ոչ միջակներուն, ոչ ալ փոքրերուն հոգն է Ղարաբաղի հարցին ճակատագիրը, ոչ ոք իրեն կը հարցնէ թէ ի՞նչ պէտք է հասկնալ հակասական իր կեցուածքէն: Հաւանաբար կացութիւնը այսպէս ալ չարունակուի մինչեւ այն օրը երբ մեծ մը, կամ մեծեր կարգաւորումի պահը հասած նկատեն:

Փետրուարի վերջին օրերուն Հայաստանեան մամուլին մէջ բաց նամակ մը լոյս տեսաւ. ստորագրուած էր Ղարաբաղի հանրային 16 կազմակերպութեան ղեկավարներուն, արուեստագէտներուն, պետական պաշտօնեաներու կողմէ: Ան ուղղուած է "Հայաստանի հանրապետութեան ժողովուրդին", բայց անտարբեր չի կրնար ձգել անկէ դուրս մնացած հայութիւնն ալ. մանաւանդ անոր այն չերտերը որոնք ամէն պաշտօնական հանդիպումի լուրին կը յաջողին իրենց իրապաշտութեան յոյսի, լաւատեսութեան երանգներ միացնել:

Նամակին առաջին տողերով զուգահեռ մը կը տարուի Հայաստանի ու Ադրբեջանի միջեւ, ի վնաս առաջինին: Ադրբեջանի հետեւողական քաղաքականութեան, դիւանագիտական ու քարոզչական ծրագրուած պայքարով, նաեւ Հայաստանի ղեկավարութեան թոյլտուութեամբ Ղարաբաղ – Ադրբեջան հակամարտութիւնը վերածուած է հայեւադրբեջանականի: Հասկնալի է որ բանակցութեան ԼՂՀ-ական տեղ Հայաստանի մասնակցութիւնն է այդ մասնակցումը ընել տուողը: Ատիկա Ադրբեջանին առիթ տուած է խօսակիցին բանակը յարձակող, ազատագրուած հողերն ալ "գրաւեալ տարածքներ" արձանագրել տալու միջազգային փաստաթուղթերու մէջ: Ինք ալ միջազգային հանրութեան առջեւ դահիճէն վերածուած է զոհի, պահանջատիրոջ: Անոր հակահայ ատելութեան փոխարէն Հայաստանի քաղաքական դործիչները տարածք ետ տալու, ադրբեջանցի գաղթականներուն վերադարձին, 15 տարի ետք կրկին հանրաքուէ կազմակերպելու սրամտիր կը յայտնուին: Արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ միայն հայկական կողմէն ակնկալուած, բայց "փոխադարձ" որակուած զիջումներով կը փորձուի հաղարաւոր հայ երիտասարդներու արեան գնով ձեռք ձգուած յաղթանակը մաս-մաս յանձնել թշնամիին:

"Այսօր ոչ մի խօսք չի գնում Գետաշէն-Շահումեանի եւ հայկական գերդաստած միւս բնակավայրերի մասին, բայց ամենայն մանրամասնութեամբ խօսւում է ազատագրուած տարածքները վերադարձնելու մասին" կ'ըսեն նամակագիրները, աւելցընելով թէ Դաշտային Ղարաբաղը իրենց համար հայրենի հող է, կենսատարածք ու ապահովութեան գօտի: Ապա արդարօրէն կը մատնանշեն հայաստանցիներուն տհաս մէկ կեցուածքը. անոնք այդ տարածքները կը խորհին խաղաղութեան եւ ապահովութեան փոխարժէք եւ տալ. մինչդեռ Ղարաբաղցին 70 տարուան ապրուածին փորձառութեամբ գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ "ադրբեջանական երաշխիք": "Թշնամին կարճ ժամանակում այդ տարածքները կրկին կը դարձնի ռազմական յենակէտեր՝ Արցախր վրայ նոր յարձակում սկսելու համար: Իսկ յաղթողին չեն դատում": Ո՞վ կրնայ Թուրքիոյ հետ խոստումի, երաշխիքի զարաւոր փորձառութիւնը մէկդի ձգել ու հաւատալ թէ հողը յանձնելով միջին ճամբայ կը գտնուի կնճիռը հարթելու:

Ղարաբաղցիները կը դժգոհին տակաւին որ միջազգային միջնորդական առաեաններու մէջ չի խօսուիր Ադրբեջանին մատակարած 400 հազար հայ գաղթականներուն մասին. բայց Ադրբեջանցիները ամէն առիթով նիւթ կ'ընեն Արցախէն մեկնած իրենց 40 հազար ցեղակիցներուն վերադարձը: Այլ խօսքով՝ "Շուշիի բարձունքից Ստեփանակերտն ու արցախեան միւս բնակավայրերը հրթիռով հրետակոծող «խաղաղ» բնակչները պիտի վերադաւնան եւ կրկին վտարանդի դարձնեն իրենց իսկ ազգակիցների ձեռքով Սումգայիթից, Բաքուից, Կիրովաբադից վռնտուած, ջարդերից մազապուրծ մեր հայրենակիցներին":

Այլ հարց որ այդ զանգուածէն ոչ ոք կ'ուզէ վերադառնալ հոն ուր "կացնով, բար ու մահակով մարդ են մորթում":

Ինչ կը վերաբերի 10–15 տարի ետք Արցախի մէջ հանրահաւաքի հեռանկարին, Ղարաբաղցիները դէմ են. կը հասկնան որ առար նպատակը վերադարձնել է Ադրբեջանցիները որոնց թիւը առնուազն կը կրկնապատկուի ու հանրաքուէին Ղարաբաղը վերջնականապէս ադրբեջանական դարձնելու չափ Ադրբեջանցի կը գտնուի Ղարաբաղի մէջ:

Նամակագիրները կը յիշեցնեն թէ արցախեան յաղթանակը կարելի եղած է Հայաստանի ու Սփիւռքի զօրակցութեամբ. ու կ'ափսոսան որ Երեւանի որոշ "գործիչներ" Արցախն ու արցախցին նոյնացնելով հայաստանեան որոշ բարձրաստիճան անձերու հետ, իրենց ատելութեան թիրախ ընելով այն ամէնը որ ղարաբաղեան է, կը փորձեն սեպ խրել հայ ժողովուրդին երկու հատուածներուն միջեւ: Ըսելէ ետք թէ Ղարաբաղը նախ եւ առաջ Մուրացանն է, Լէօն, Սարդարապատի հերոս Փերուսեան եղբայրները, յետոյ պատերազմի զոհերը, անհետ կորուսածները, վիրաւորները, յաղթանակած զինուորներուն ընտանիքները, ազնիւ աշխատանքով օրուան հայ չահող, հայեցի օճախ պահող բազմահազար ղայրաբաղցիները, կը կրկնեն թէ լուծումի միակ բանալին բանակցութեան Արցախին մասնակցութիւնն է:

Նամակը կ'աւարտի միասնական ձայնի հոչով: "Ղարաբաղի յաղթանակը ոչ միայն ղարաբաղցիներիս, այլեւ ողջ հայ ժողովուրդի յաղթանակն է" կ'ըսեն անոնք, յիշեցնելով Արցախի հերոս Աւոյին՝ Մոնթէ Մելքոնեանի խօսքը. "Եթէ կորսնենք Առգասը, կո դարձնենք մեր պատմութեան վերջին էջը":

Զգալի ցաւով, վճռական դիրքէ, նոյն առեն առանց կիրքի, ցասումի գրուած նամակ է Արցախիները: Երեւանէն կը գտնէ՞ արժանի արժեւորումը, արձագանգը. կա՞յ իսկապէս ընելիք որ արցախցիներուն արդար պահանջները գոհացում գտնեն:

Վախցնող հարցականներ են ասոնք որոնց պատասխանները բաւական ներուժ ունին ներհակական վտանգաւոր հեռանկարներու մասին մտածել տալու:

Ա. ԹՈՓՈՁԵԱՆ

«Le figuier de mon père» «ՀՕՐՍ ԹԶԵՆԻՆ» (ՎԱՐԴԱՆ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ)

Այս վերջին տարիներուն, եւ մանաւանդ Աչոտ Մալաքեանի "Մայրիկ"էն վերջ, բաւական մեծ թիւով ֆրանսերէն գիրքեր լոյս տեսան. յուշագրութիւններ որոնք կը նկարագրեն Մեծ Եղեռնէն վերապրած եւ Ֆրանսա ապաստան գտած Հայերու վերընձիւղումը: Այս բնոյթի գիրքերէն վերջինը Վարդան Պերպերեանի "Հօրս թզենին" է(*): Հոն, հեղինակը դեղեցիկ ոճով կը պատմէ իր ծնողներուն Հայաստան աշխարհին մէջ ապրած թշուառ մանկութիւնը, Մեծ Եղեռնը իր արհաւիրքներով եւ անոնց ժամանումը Փերանասյի հիւրընկալ հողին վրայ ուր նոր կեանք մը կը սկսի:

Գիրքին հերոսը՝ Վարդան, ծնած է Մարսէյլի մօտ, Կառտան քաղաքը, բայց քիչ տարիներ ետք ընտանիքով կը տեղափոխուի Ալֆորվիլ ուր ապաստան կը գտնէ նկուղի մը մէջ: Եւ այդ դժուար պայմաններուն տակ է որ փոքրիկ Վարդանը կը մեծնայ, կ'ուսանի եւ կամաց-կամաց իր կամքի ուժով կը յաջողի կեանքի մէջ նախանձելի յաջողութեան մը հասնիլ: Այս հատորին մէջ Վարդան Պերպերեան կը նկարագրէ այն անկեղծ սէրը ու որդիական մաքուր զգացումները զոր տածած է հանդէպ իր սիրեցեալ ծնողքին:

– Մայրը՝ Մարիամ, ամուսնացած 14 տարեկանին, 1915ին կը տեսնէ իր երեք զաւակներուն իր աչքերուն առջեւ խոշտանգումը ու սպանութիւնը: Մայր մը որ, հազիւ հրաշքով փրկուած ու Ֆրանսա ապաստան գտած, կը պարտաւորի չարաչար աշխատիլ իր կազմած նոր ընտանիքին, երեք զաւակներուն կարիքները հոգալու համար: Մայր մը որ իր անկարելին կ'ընէ որպէսզի անոնք լաւագոյն ձեւով դաստիարակուին այս նոր աշխարհին մէջ:

– Հայրը՝ Երուանդ, միակ վերապրողը 27 անդամներէ բաղկացած ընտանիքէ մը, երեք տարի եւ երեք ամիս ապրած է չըղթայուած ուրիշ բախտակից Հայու մը հետ. Ֆրանսա հասնելէն վերջ աշխատանք կը գտնէ Կառտանի հանքերուն մէջ: Հայր մը որ 36 տարի անընդհատ, ամառ թէ ձմեռ, ոտքի է ամէն առաւօտ ժամը չորսին եւ որուն կարգախօսը եղած էր. "Միայն աշխատանքը ու ճիգն են որ կեանքին համ կու տան", աւելցնելով. "Ան որ յաղթելու տենչը չունի, երբեք ապրելու տենչը չի կրնար ունենալ":

Իր ծնողքին մատուցած յիշողութեան, յարգանքի եւ սիրոյ պարտականութենէն զատ, Վարդան Պերպերեան իր այս գիրքին մէջ լայն տեղ կը յատկացնէ նաեւ իր անձին, իր մանկութեան ծանր տարիներուն, իր աշխատասիրութեան եւ իր փայլուն յաջողութիւններուն: Ան կը պատմէ թէ ինչ ձեւով մուտք գործած է Ֆրանսական նաւատորմ իբր սպայ եւ աշխարհի բոլոր ծովերը շրջած, ինչպէս վաճառականութեամբ զբաղած է կամ իր յաղթանակները Հարտարապետական ասպարէզին ներս, երբ կը հնարէ մեքենապետական յօրինուածքներ որոնք պարզեւներու կ'արժանանան... Պէտք է ըսել որ երբ Վարդան Պերպերեան կը խօսի իր անձին մասին, չի պլանար զուարճանքներ, ինքնագոհութիւն, ինքն իրեն խնկարկում: Բայց, այսքան փառամոլութիւն ներելի է որովհետեւ այս ամբողջ յաջողութիւնները պտուղն են իր ճակտի քրտինքին, իր ոգեշնչուն աշխատանքին: Վարդան Պերպերեան առանց բարդոյթի կը խոստովանի որ միշտ սիրած է փառասիրութիւն, զեղեցիկ եւ ուշագրաւ կառքերը (կը յիշէ իր առաջին "DS"ը): Բայց ան կրնար նաեւ արդարօրէն հպարտանալ պատերազմի ժամանակ զինուորական չարժումներուն իր մասնակցութեամբ: Տեղ մը կը գրէ. "Զեւով մը բախտաւոր եմ որ այսքան տառապանքներով լի մանկութիւն մը ունեցած եմ: Անոնք որոնք կեանքի դժուարութիւնները ճաշակած են, պայքարելու ալ աւելի առակ են":

"Հօրս թզենին" զիւրընթեռնելի հատոր մըն է որ ընթերցողին հետաքրքրական վկայութիւններ ալ կու տայ այդ տարիներու գաղթականներու մօտ դեռ կենդանի աւանդութիւններուն ու ապրելակերպի մասին (յարգանքը հօրը հանդէպ երբ որդին հօրը մուճակները կը հագցնէ, հայկական խաղը՝ "Զելիկ"ը, կաղանդի անուշապուրը...):

Այսօր ութսուն տարեկանին, Վարդան Պերպերեան տիրութիւն կը հռչակէ երեք հայրենիքներու.

– Ֆրանսային որ իրեն ծնունդ տուաւ եւ որուն ամէն ինչ կը պարտի,

– Հայաստանին, իր նախնիներուն բնօրրանին,

– Եւ... Ֆրանսական նաւատորմին որ գինք գրկաբաց ընդունեցաւ. ինք որ "ոչնչութենէն" կուգար:

Վարդան Պերպերեանի այս պատմութիւնը որդիին իր ծնողքին ուղղուած կտակ մըն է, ինչպէս հօրը՝ Երուանդին տնկած թզենին որ երկար տարիներ ետք այսօր ալ կը պտղաբերի ու կ'ուռճանայ:

ՀՐԱՉՔ ՀՐԱՉԵԱՆ

(*) Vartan BERBERIAN. **Le Figuier de mon père**, (avec la collaboration d'Etienne de Monpezat).
Paris, Ed. Anne Carrière, 2006 — 359 p.

– ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ –

ՖԻՐԻԳԻԻՂի Մէրամէթեան վարժարանի աշակերտներուն համար, փետր. 23-ին, "Նազար Շէրինօղլու" սրահին մէջ, սարքուած է Բարեկենդանի խրախճանք մը վարժարանին Ծնողաց միութեան կազմակերպութեամբ: Երեք ժամ չարունակ աշակերտները երգած, պարած են եւ մասնակցած զանազան մրցումներու: Աշակերտութեան ներկայացուած է նաեւ Բարեկենդանի եւ Վարդանանց առնին մասին թատերախաղ մը, զոր պատրաստած էր հայերէնի ուսուցչուհի տիկին Հերա Խաքէնտէրօղլու:

*
**

ԵՇԻԼԳԻԻՂի Լը Շաթօ ճաշարանին մէջ, Ս. Սահակ Մեսրոպ դպրաց դաս երգչախումբի պատասխանատուները, ըստ հաստատած իրենց աւանդութեան փետր. 25-ին, հաւաքոյթ մը սարքած են Բարեկենդանի առիթիւ: Ճաշին բացման խօսքը արտասանած է Վահրամ Սրկ. Լիւլէճեան, որ իր ուրախութիւնը յայտնած է այս համախմբումին առթիւ: Խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծուած է երգերով եւ բժչուածներով: Ի նպաստ երգչախումբին վիճակահանութիւն մը կատարուած է:

*
**

ՖԻՐԻԳԻԻՂի Վարդանանց եկեղեցւոյ մէջ, փետր. 26ին նշուած է Դպրաց Գրոց 74րդ տարեդարձը եկեղեցական եւ աշխարհիկ հանդիսութիւններով: Եկեղեցւոյ արարողութեան նախագահած է եւ քարոզած Արամ Եպսկ. Ամէչեան: Ապարտիէն ժողովուրդը հաւաքուած է "Նազար Շէրինօղլու" սրահը սիրոյ սեղանին: Բարի գալստեան խօսքը արտասանած է վարժարան Սեդրակ Տաճեանի եպիսկոպոսի ձեռնադրութեան 30-ամեակը: Գործադրուած է դեղարուեստական յայտագիր մը երգերով եւ արտասանութիւններով: Վերջաւորութեան Գասանութիւններով: Վերջաւորութեան Գաբէոս Աբեղայ գնահատանքի խօսքեր ուղղած է կազմակերպիչներուն եւ յայտագրին մասնակցողներուն: Հոգակ բանքը արտասանած է Արամ Եպիսկոպոս:

ՊԱՀԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ԾՈՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

Պահեցողութիւն կամ ծոմապահութիւն կը նշանակէ ժամանակ մը կամովին հրաժարիլ մարմնին հաճելի եւ անհրաժեշտ եղող սնունդէն: Ծոմապահը սղաւոր մըն է եւ կ'ուզէ ցաւ քաշել իր հոգւոյն համար, որ պատապարտուած է կորսուելու իր մոլութիւններուն եւ մեղքերուն պատճառով:

Պահեցողութիւնը հաւատացեալին համար ինքնամփոփումի, ինքնաքննութեան եւ ինքնատրըտրութեան ժամանակամիջոց մըն է, որուն ընթացքին անդադար պէտք է աղօթէ Աստուծոյ՝ իր մեղքերուն քաւութեան համար:

Ներկայիս առհասարակ պահք բռնել կը նշանակէ օրուան ընթացքին մսեղէն եւ իւղոտ կերակուրներէն հրաժարիլ եւ սբնանիլ բանջարեղէնով կամ ընդեղէնով:

Սկզբնական շրջաններուն պահքը միայն ծոմապահութիւն էր եւ Փիլիքսպէս սբկայր Լուղդները չէին կրնար կատարել: Ուստի եկեղեցին յարմար տեսաւ, որ այդպիսիները բանջարեղէն եւ ընդեղէն ուտելով անցընեն իրենց պահեցողութիւնը եւ հրաժարին միայն մսեղէն կամ իւղոտ կերակուրներէ: Թելադրելի է, որ հաւատացեալները ծոմապահութեան կամ պահքին պատճառով ծախսերէն կրճատած դրամարները յատկացնեն աղքատներուն կամ բարի նպատակներու:

Ծոմապահութիւնը կամ պահքը ղղջումի, խոստովանութեան եւ ապաշխարութեան ընկերն է: Հոգեւորապէս միշտ արթուն մնալու համար յաճախ անհրաժեշտ է ծոմապահութիւնը:

Հաւատացեալ ժողովուրդը ուղղելու, չափաւորութեան եւ ժուժկալութեան վարժեցներու եւ առաւել Աստուծոյ մօտեցնելու համար եկեղեցին հաստատած է պահքի օրեր: Պահքը թէեւ պարտաւորիչ չէ սկզբունքով, սակայն եկեղեցւոյ վերին իշխանութիւնը հարկ եղած պարագային իր ժողովուրդը որկրամոլութեան ախտէն եւ կերուխումներուն յառաջացուցած մեղքերէն ձերբազատելու համար իրաւասութիւն ունի պահքի օրեր հաստատելու եւ անոնց դործադրութիւնը հետապնդելու: Այդպիսի պարագաներուն հաւատացեալ ժողովուրդին պարտականութիւնն է հնազանդիլ իր առաջնորդներուն եւ կատարել անոնց թելադրանքները յօժարակամ սրտով:

Զորեքշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը նշանակուած են պահքի օրեր: Զորեքշաբթի յիշել կու տայ Քրիստոսի մատնութիւնը, իսկ Ուրբաթ օրը յիշատակութիւնն է Քրիստոսի չարչարանքներուն:

Հայաստանեայց եկեղեցւոյ կողմէ սահմանուած պահքի օրերուն գլխաւորապէսը քառասնօրեայ Մեծ պահքն է, որուն կը յաջորդէն Ս. Յարիկի Աւագ շաբթուան պահքի օրերը: Ս. Ծննդեան, Վարդավառի, Ս. Աստուածածնի, Խաչվերացի, վարագայ Խաչի տօներն ալ ունին իրենց չափաւոր պահքերը: Կան նաեւ Առաջաւորաց, Յիսնակի եւ կարգ մը սրբոց պահքի օրերը:

Պահքի օրերուն հաւատացեալներուն թոյլատրելի չէ խրախճանք կամ հարսանիք կատարել, որովհետեւ այդ օրերը յատկացուած են մեղքերու համար սուգ պահելու եւ ապաշխարելու:

Անցեալին Մեծ պահքի առաջին իսկ օրը հաշուութիւն, համերաշխութիւն սահմանելու օր էր, քէնութիւններն ու թշնամութիւնները մեղմելու, հասարակութեան մէջ ներդաշնակ, բարեկամական յարաբերութիւնները վերականգնելու օր:

Մի քանորդները գործի կը լծուէին եւ կը հաշտեցնէին նոյնիսկ թշնամիները:

Նոյն օրը հոգեւոր մաքրութեան կ'ընկերակցէր առարկայական մաքրութեան սովորութիւնը: Բարեկենդանը վերջացած էր, եւ Մեծ պահքին առաջին իսկ օրէն հաւատացեալները կը ջանային վերացնել բարեկենդանեան գեխութեան հետքերը՝ լուալ ամանեղէնը, լուացք ընել, լողնալ, մաքրել տան ու բակի բոլոր անկիւնները եւ այդպէս մաքուր դիմաւորել ինքնաշրջանը:

Որոշ տեղեր, ինչպէս Քեսապի մէջ, մոխրաջուրով կը լուային պղինձէ ամանեղէնները եւ կը յանձնէին կլայեկելու, ամբողջ Մեծ պահքի ընթացքին այդ ամանեղէնները չէին գործածուեր, քանի որ պահեցողութեան շրջանին կերակուրնեսահ չէ, եւ օրերը կ'անցնին միշտ աւելի դժուար տպաւորի մը մէջ· լքուած դիակները, արդէն նեխած, միշտ աւելի շատ են: Միակ հանդարտը Նազիմն է, որ կ'աղօթէ Մարգարէին եւ ինքզինքը հաւատալ Ռաչիտի ասպետ կը կարծէ: Գիտէ որ պիտի կարենայ հասնիլ Շուշանիկին եւ թէ անոր փրկութիւնը իրեն վստահուած է· որպէս զրաւական ունի Արքայութիւնը որ իրեն կը սպասէ:

Գիշերն ալ չարունակելով ճամբորդել, չուտով կ'անցնին ճամբուն վերջին մասը եւ առաւօտեան կանուխ կը հասնին Գոնիա: Կը ծածկեն կառքին դրան վրայի եպիսկոպոսական նշանները, որովհետեւ քրտակաղ չրջան մտած են. անոնք չատ բարակը չեն նայիր: Հանդարտ տեղ մը կը գտնեն կանգ առնելու համար: Իրականութեան մէջ Գոնիա յոյն եպիսկոպոս չկայ, որով հիմա Նազիմի ձեռքին մէջն են:

Նազիմ կ'իջնէ եւ կ'անյայտանայ, ցատկոտելով: Ամէն չրջանի մէջ կը գտնուին Մուրացկաններու եղբայրակցութեան անդամներ, եւ Նազիմ կը հարցնէ փոապանի մը որ Աստուծոյ սիրոյն համար աղուոր հաց մը կու տայ իրեն, եւ յետոյ կ'ուղղուի դէպի քաղաք: Կառքին մէջ մնացած երեքը անձկութեան ժամեր կ'անցնեն եւ յաճախ ձեռք կ'երկարեն օղիի չիշին:

Արեւը արդէն բարձրացած է: Իմամէնէ կ'որոշէ ցոյց տալ քահանան: Գոնիա չատ կրօնասէր քաղաք է եւ յոյն փափասները յաճախ կ'երեւին փողոցը· լաւ գործի մարդ են: Իսաազ գեհին նստած է իր կրօնական գրքերուն եւ գլխանոցով, կռթնած կառքին, կարծես կը քնանայ (բայց ուշադիր աչքերը կը լրտեսեն): Անսովոր է իրրեւ տեսարան, բայց ինչ ամէն պարագայի կրօնաւոր մըն է, եւ կառքին գինանշանները որ կրկին մէջտեղ ելան, գինքը կը պաշտպանեն խաղաղ ժողովուրդին աչքերուն առջեւ, որոնք իրենց գործին կ'երթան: Թարմ հացին բոյրը իր ռունգերը կը գրգռէ, բայց Իսաազ չատ նախաճեռնող անձ մը չէ, չի յանդգնիր տեղէն չարժիլ եւ լուռ կը մնայ:

Այս վիճակին մէջ երեք ժամ կ'անցնի: Իսաազ եւ Իմամէնէ անհամբեր կը խօսակցին ցած ձայնով եւ կ'որոշեն չարժիլ, երբ խեղդուկ չչուկ մը կը հասնի իրենց ականջին, երկու գեղեցիկ կովերէ քաշուած յարդով լեցուն փոխադրակառք մը: Կամաց-կամաց ան իրենցմէ քիչ մը անդին կը կենայ: Նստարանին վրայի գիւղացին անթարթ եւ անվրդով կը նայի: Ցարդին տակէն դուրս կ'ելլեն Նազիմ եւ իր բարեկամը որ իրմէ աւելի աղտոտ է, միակնի է եւ բազմադոյն ցնցոտիներ հագած:

«Հայերը հասնելու վրայ են» կ'ըսէ նոր հասնողը. «քանի մը ժամէն հոս կ'ըլլան: Դէչ վիճակի մէջ են, աւելի դէշ, քան մուրացկանի մը մօրուքին ոջիլը: Եւ իրենց օղնելը արդիւնաւէտ է»:

«Գիտենք, պիտենք» կը պատասխանէ Իսմամէնէ, «բայց անոնց մէջ իմ ազդականներս կան եւ եթէ պիրենք գտնեմ», կը հանէ երկու ոսկեդրամներ եւ պահ մը փայլեցնելով «ամէնուն համար բաժին մը կայ»:

Թարիք, այս է միակնիին անունը, դանդաղ եւ քաղաքավար ձեւով ձեռքերը վեր կը բարձրացնէ: «Զեզի անոնց քով տանելու համար պէտք է պահակ զափթիէին հետ խօսիմ, եւ այս ժամանակներուն կարելի չէ երբեք ձրի խօսիլ»:

Իմամէնէ զարմանալիօրէն արագ չարժում մը կ'ընէ: Աճապարարի մը պէս գրպանէն կը հանէ իր նշանաւոր երկու կամ երեք գունաւոր թաշկինակները, որոնց մէկուն անկիւնէն կը վայլէր ոսկեդրամ մը:

«Աւով կրնաս քանի զափթիէ գոհացնել» կ'ըսէ «եւ քու ձեռքիդ ալ բան մը կպչած կը մնայ: Բայց ես լաւ կը վճարեմ միայն գործը ջննալէն յետոյ»:

Յարդերուն տակէն ուրիչ չորս ցնցոտիապատ մարդեր դուրս կ'ելլեն: Արագ արագ կը պարպեն յարդերը որոնք իրարու կապուած են չուաններով. մէկտեղ կը հանեն տակը պահուած չորս տոկուն խոշոր անասուններ որոնք կողք կողքի դըրուած կը կազմեն խոշոր խորանարդ մը, անոր դէպի դուրս նայող կողմին վրայ կան քիչ մը աւելի պզտիկ դարաններ: Մաքսանենգութեան այս հրաշալիքին առջեւ Յոյները լուռ եւ հիացած կը մնան, բայց Թարիք, հպարտ, կը բանայ լայն դարանները, որոնցմէ իւրաքանչիւրը տարբեր տեսակ ապրանքի տահմանուած է:

«Ապրելու մէջոց մը պէտք է ունենալ» կը հառաչէ. «մանաւանդ պատերազմի ժամանակ: Այս ձեւով կրնանք չատ արագ կերպով բեռցնել եւ պարպել, թէեւ ոչ մէկը մեզի կը դիտէ երբ կ'աշխատինք: Աստր համար վճարուած են ոստիկանները: Փոխադրակառքը գանդաղ է բայց վստահ: Երբ կը հասնինք որոշուած տեղը, մեր վերջին զարանները կը թողունք եւ կ'առնենք ուրիչ պարապներ որոնք հոն պատրաստ են»:

(Շար. 68)

ՈՒԶԲԵԿ ԿԻՆԵՐՈՒ ԵՐԿՐՈՐԴ ԱՄՈՒՍԻՆՆԵՐԸ

Վերջին երկու երեք տարուան ընթացքին բազմայրութիւնը գրեթէ ընթացիկ երեւոյթ դարձած է Ուզբեկիստանի մէջ: Ամուսնացած կնոջ մը սիրահար մըն ալ ունենալը ինքնատիպ կոմպ չունի ճիշդ է որ, բայց հոս հարցը կը վերաբերի երկու այրերու հետ միաժամանակ ամուսնութեան երեւոյթին: Իրրեւ թէ այդ երկրորդ ամուսնութիւնները գաղանի կը պահուին, բայց ամէն մարդ տեղեակ է գաղտնիքին: Առաջին ամուսինները երբեմն չեն ճանչնար իրենց մրցակիցը, բայց երկրորդները լաւատեղեակ են ամէն բանի, բայց կ'անգիտանան:

Կումիլրան երկու ամուսին ունեցող կին մըն է· ամուսիններէն առաջինը իր չորս զաւակներուն հայրն է· պաշտօնեայ մը: Բայց սիրածը ուրիշ մըն է եւ ամուսնացած է անոր հետ: Բուն ամուսինը գիտէ, բայց միակ ուածը այն է որ կինը գինք չլքէ:

Ժողովուրդը ընդհանրապէս լայնախոհութեամբ կը վերաբերի երեւոյթին: Պէտք չէ զիրենք գատել· կիները յանցաւոր չեն· ամէն մէկը իր պատճառները ունի: Ոմանք գործազուրկ ամուսիններ ունին եւ հարկ է ընտանիքը կերակրել, պահել· ատիկա կարելի կ'ըլլայ հարուստ երկրորդ ամուսին մը առնելով: "Մարդ արարածը միայն մէկ կեանք ունի" կ'ըսեն անոնք: Մեծ մասը համոզուած է որ երեւոյթը կը բացատրուի նիւթական պայմաններով:

Ցնցիչ է բարքերու վերիվայրումը, երբ մտածուի որ անցեալին ուզբեկ կիները ոչ միայն մէկ ամուսին կ'ունենային, այլ նաեւ անյարմար, անվայել կը նկատէին երկրորդ ամուսնութիւն մը· նոյնիսկ Բ. Աշխարհամարտին իրենց ամուսինը կորսնցնելով այրիացածները չէին մտածեր նոր ամուսնութեան մասին: Արդէն իրենց կրօնքն ալ որոշ պայմաններով բազմակնութիւնը արտօնելով հանդերձ, կը մերժէ բազմայրութիւնը: Այդ պատճառով ալ կրօնական մեծամեծները դէմ են նոր բարքերուն· անընդունելի կը նկատեն երկու ամուսին մէկէն ունենալու ընթացքը: Կ'ըսեն թէ այդ կիները անդին աշխարհին մէջ իրենց անհաւատարմութեան հաչիւը պիտի տան:

Երկրին մէջ միշտ կը խոչընդոտուին հարցին մասին վիճաբանութեամբ բանալու փորձերը: Աղտոտ լրթերը ընտանիքին մէջ լուալու մտահոգութիւնը արդիւք է բարձրաձայն խօսելու այդ մասին: Թէեւ անխուսափելի կը նկատուի որ ընկերութիւնը ոչ պայմանական այդ ընտանիքներուն կացութեամբ օր մը պիտի ստիպուի պզաղիլ:

ՔԱՂՀԱՆ

ՋԱՀԻՔ

ԾՊԻՑ

Տաքսիստը Ախալքալաքից Թոթխամ է բերում "խոպանից" վերադարձող առաջին "խոպանչիկին":

– Հերը մեր հրկըտոցը եր տի բերես, – ժպտալով հարցնում են մի խումբ կանայք:

– Հերը իսի մէկով եոլա գնացէք, տոր մեկալոնցա բերեմ:

***

Ղարաբաղի Լաուրա տատիկը եւ Ջաւախքի Ֆլորա տատիկը երեւանում մըտերիմ հարեւաններ են, թէպէտ իւրաքանչիւրը հիմնականում խօսում է իր բարբառով եւ իրար այնքան էլ չեն հասկանում:

– Լաուրա ջան, – մի օր ասաց Ֆլորան,– իրար լեզու օր չենք հասկընա, իրար իսկոյն հասկընանք կը, հրը օր հասկընայինք, իշկան կը հասկընայինք:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Ճամբու ընթացքին սարսափը կը պատէ պիրենք: Հովիտի մը մէջ, որ կառապանը ցոյց տուաւ իրրեւ կազդուրուելու կարելի տեղ եւ ուր մշտնջենական աղբիւր մը կար, պզտիկ լիճի մը քով կը գտնեն հոզամասը որ ամբողջապէս ծածկուած է հազարաւոր նեխած դիակներով եւ աղբիւրը ապականած: Ցաղթելով դարչահոտին, անձկութեան մէջ կը մօտենան նայելու դիակներուն, բայց անոնք ուրիչ կարաւանի կը պատկանին, ոչ մէկը ծանօթ է, բացի այն իրողութենէն որ բոլորը Հայեր են: Մերկ, ամէն բան գողցուած իրենց վրայէն, պատկած են սպասելով Ցարութեան փողին հնչելուն. ոչ մէկը աղօթած է իրենց համար:

Իսաազ պիտի ուզէր կենալ, բայց Իսմամէնէ կ'ըսէ. «Մենք քահանայ: Աւազակները կրնան տակաւին հոս չուրջը ըլլալ: Ալ մը հանէ եւ երթանք»:

Իրաւ է· առանձին կառք մը երբեք վըտանգաւոր չէ, մանաւանդ զինուած երկու հոգիով: Ճամբան կը հանդիպին ուրիշ կառքերու որոնք կը քաշուին ճամբուն մէկ կողմը, կը խաչակնքեն եւ կը շարունակեն իրենց ճամբան: Ոչ ոք կը կասկածի որ Հայ են: Ամէնքն ալ կը կարծեն որ Յոյն քահանայ մը եւ իր ծառան են:

Ուրիշ տեղ մը կը հանդիպին ուրիշ դիակներու որոնք ամբողջովին ծածկած են ճամբան: Ձիերը կը խրտչին եւ կը կանգնին: Ոչ ոք կայ շրջակայքը: Ամէնքն ալ կը կարծեն որ ջարդուած են: Ոչ ոք կը համարձակի մօտենալ: Ձիերը կը քշեն եւ կ'անցնին դիակներուն վրայէն:

Ուրիշ տեղ մը կը հանդիպին ուրիշ դիակներու որոնք ամբողջովին ծածկած են ճամբան: Ձիերը կը խրտչին եւ կը կանգնին: Ոչ ոք կայ շրջակայքը: Ամէնքն ալ կը կարծեն որ ջարդուած են: Ոչ ոք կը համարձակի մօտենալ: Ձիերը կը քշեն եւ կ'անցնին դիակներուն վրայէն:

(Շար. Ա. էջէն)

դադրութիւնը կը տեղեկացնէ թէ գայթակղած Լիոնի Թրքական ցոյցէն (Մարտ 18), կոչ ըրած է Ֆրանսական իշխանութիւններուն որ հակակշռի տակ առնեն երկրին մէջ Թրքական ժխտողականութեան երեւոյթը:

Կ'ըսուի թէ նոյն ցոյցը անուղղակի կերպով կազմակերպուած էր Թուրք կառավարութեան կողմէ, Փարիզի Թրքական դեսպանատան եւ Լիոնի հիւպատոսարանին միջոցով եւ մեզակցութեամբ՝ Գորշ գայլերու Ֆաշիստ կազմակերպութեան:

Թրքական կառավարութիւնը որոշած է Եւրոպայի Թուրք համայնքները քաղաքականապէս լրջօրէն կազմակերպել. Լիոնի եւ Պէրլինի նոյն օրուան ցոյցերը առաջին փաստերն են; Ինչ կը վերաբերի առաջինին, ժխտողական անընդունելի բնոյթ ունեցած է երկրի մը մէջ որ հանրապետական օրէնքով ճանչցած է Հայոց Ցեղասպանութիւնը: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսա անյապաղ պէտք է միջոցներու ճեռնարկէ վտանգաւոր այս չարժումին ծաւալումին դէմ:

Կը պահանջուի որ այդ ցոյցին կազմակերպիչներուն մասին հետաքննութիւն բացուի, յայտնաբերելու համար Թրքական կառավարութեան դերը եւ վերջակէտ դրուի ծագումով հայ Ֆրանսացիներու դէմ առելութեան ամէն արտայայտութեան:

QUESTIONS POUR UN CHAMPION

ՀԱՑԱՍՏԱՆ
ՊԱՏՈՒԱԲԵՐ ԴԻՐՔԻ ՎՐԱՑ
ՄՆԱՑ

Մարտ 20ի երեկոյեան, հեռատեսիլի Գ. կայանէն կը սփռուէր Ֆրանսախօսութեան նուիրուած յայտագրին աւարտականը: Տասը օր է մասնակցած էին 10 երկիրներ, որոնց չարքին Հայաստան (տե՛ս "Ծառաջ", Մարտ 14): Միւս երկիրներն էին.- Պրազիլ, Իսրայէլ, Մալի, Թունուզ, Սենեգալ, Մարոք, Լեհաստան, Արժանթին, Փորթուգալ: Նունէ (Հայաստան) մաս կը կազմէր Ա. խումբի հինգ երկիրներուն (Մալի, Թունուզ, Արժանթին, Փորթուգալ եւ Հայաստան) մրցաշարքին եւ յաջորդական յաղթանակներ տարաւ խաղին երեք հանդրուաններուն, հասնելով վերջին հանդրուանին, ուր դէմ առ դէմ մրնաց Թունուզցի թեկնածու կնոջ հետ, որ յաղթեց: Հարկ է ընդունիլ որ Նունէ չատ պատուաբեր դիրք մը գրաւեց, ինչ որ չատ հաճելի էր թէ ներկայ հայ հանդիսականներուն համար, որոնք տեղ գրաւած էին եռագոյններով, եւ թէ դիտողներուն: Բ. խումբին յաղթականն էր Իսրայէլացին, որ դէմ առ դէմ պտնուեցաւ Թունուզցիին հետ եւ ծայրը ծայրին յաղթեց:

ՀԱՑ
ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցին սիրով կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու կլէնտէյլէն ժամանած
ՊԱՏ. ՀԱՊԻՊ ԱԼԱՃԱՃԻ-Ի
հետ հանդիպումներու՝
"ՀԱԻԱՏՔԸ ՄԵՐ ԱՄԷՆՕՐԵԱՑ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ"
նիւթին չուրջ:

- *Հինգշաբթի, Մարտ 23, ժամը 20·45ին Ալֆորվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*
- *Ուրբաթ, Մարտ 24, ժամը 21ին Արնուվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*
- *Կիրակի, Մարտ 26, ժամը 11ին Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել.-
- 01·47·36·02·50 (Իսի կամ Ալֆորվիլ)
- 01·39·85·78·72 (Արնուվիլ)
թիւերուն:

— Մուտքը ազատ է —

ՀՐԱՒԷՐ
ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ներկայիս ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ նկատառման կը յանձնենք թէ Կիրակի, Մարտ 26, 2006 ժամը 15ին, Առաջնորդարանին մէջ, ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓԱՐԻԶԻ եւ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Արտակարգ Անդամական

Ընդհանուր Ժողով կը գումարուի Ֆրանսայի Թեմական կազմակերպութեան օրակարգով:

ՅՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամներուն՝

Ժողովի մասնակցելու եւ քուէարկել կարենալու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ԴԻՒԱՆ

Փարիզ, Մարտ 10

22e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 22ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՑ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Բ. ԾՐԱԳԻՐ)

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Anahit AGHASSARIAN
SAUVEZ NOS AMES
ԱՆԱՀԻՏ ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ

ՓՐԿԻՉ
ՄԵՐ ՀՈԳԻՆԵՐԸ (1989)

Միրակի, Մարտ 26, ժամը 16ին
Dimanche 26 mars à 16 heures

ՀԱՑ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՕՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 եւրօ:

CHAVILLE

REUNION D'INFORMATION

le jeudi 23 mars à 21 heures
Garbis MIGUIRIAN
Conseiller municipal de Chaville
exposera le programme complet de l'**«Année de l'Arménie à Chaville»**

Eglise arménienne
6 rue Père Komitas
92370 Chaville

LE
Centre Culturel SAINT MESROB
à PARIS
présente
dans le cadre de ses soirées culturelles et littéraires

«Lumière, Vèrité et Liberté»

une **SOIREE MUSICALE**
sur le thème :
REFLEXION MUSICOLOGIQUE ET ANALYTIQUE SUR LA FONCTION DU DAM (la note tenue, le bourdon) DANS LA MUSIQUE ARMENIENNE LITURGIQUE ET PROFANE.
Technique, esthétique ou symbolique?

Le vendredi 24 mars à 20h30

Conférence donnée par
Gérard DER HAROUTIOUNIAN
Présentation de **Karen SIMONIAN**

au 10 bis rue Thouin - Paris 5ème
Métro Cardinal Lemoine - Monge

— Entrée libre • Cocktail —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»
de Sevran-Livry

SOIREE «MANTE»

Le Samedi 25 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy —
93190 Livry Gargan

Réservations :

Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73

Nous vous attendons nombreux

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème

Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au **06 16 46 52 52**

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿԱՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 *կամ* 01 45 93 00 25 *թիւերուն:*

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26.-
Ե. Կիրակի Քառասնորդաց - Դատաւորին
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

***

Ս. ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒԼ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.-
Ի.Զ. օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ Խաղաղականի
եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ Ժամերգութեանց՝ ժամը 19ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթինեըը Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում.-
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29,
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆՔ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24.-
Սուրբ Թադէոս-Բարթուղիմէոս Եկեղեցի (Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷԵԱՆ

Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille
MI-CAREME
DINER TRADITIONNEL DANSANT
DE
MITCHINK
organisé par
la Paroisse Arménienne Catholique
animé par l'Orchestre **ANI**

Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20
P.A.F. : 20 Euros

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

VARTAN BERBERIAN
est né en France, à Gardanne.
Il considère qu'il a trois patries : la France, l'Arménie et la Marine.

Il présentera et dédicacera son ouvrage
«LE FIGUIER DE MON PERE»
(Editions Anne Carrière)

Vendredi 24 mars à 19 heures

Parking Gambetta
Métro Réformés
Entrée libre

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
86 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 23
JEUDI
23 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.418

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.418

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՕԴԵՐՈՎ

ՎԻԼԸՓԷՆ ՈՉ ՄԷԿ ԶԻՋՈՒՄ Կ'ԸՆԷ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՎՐԴՈՎՈՒՄԸ ԿԸ ԾԱՒԱԼԻ

Վարչապետը Մարտ 21ին, Մաթինեան համախմբելով իր կուսակցութեան երեսփոխաններն ու ծերակուտականները, պարզեց իր դիրքը: Այդ դիրքը անդիմադրելի մնաց աւելի քան երբեք, այն տպաւորութիւնը թողլով որ իր հպարտութիւնը, մինչեւ իսկ գոռոզութիւնը աւելի կարեւոր ազդակներ են քան երկրին վիճակը: Ցաւակից է որ իր այս ընթացքը կը ծառայէ միայն քիչ մը աւելի հրահրելու պայթուցիկ վիճակը: Եթէ, երեւութապէս, իր կուսակիցները համաձայն կը թուին իրեն, խորքին մէջ կացութիւնը տարբեր է, շատեր տարակարծիք են, կ'ըսուէր նոյնիսկ թէ Սարքոզի տրամադիրը է քաշուելու: Վիլըփէնի համար Սէ. Փէ. Ը.ն ո՛չ կը ջնջուի, ոչ կ'առկախուի, ոչ ալ քնոյթ կը փոխէը ինչ որ անպատասխանատու արարք կը նկատւի, ի մէջ այլոց Մարի-Ժորժ Պուֆֆէի (համայնավար) եւ շատ ուրիշներու համար: Բաւական թելադրանքներ եղած են նախարարապետին ելք մը գտնելու համար, բայց բոլորն ալ մերժած է: Այս պայմաններուն մէջ, ի՞նչ կը նշանակէ երկխօսութեան իր առաջարկը: Գործատէրեր, սենատքաներ, խորհրդարանականներ առաջարկեցին որ զեղչէ Սէ. Փէ. Ը.ի ժամանակաշրջանը (երկուքէն մէկ տարին իջեցնել), պաշտօնազրկման համար պատճառաբանութիւն մը պարտադրուի, բայց ոչ մէկ առաջարկ ընդունեցաւ ու ճակատումը աւելի արմատական քնոյթ առաւ, քանի ուսանողներն ալ նախապայման դրած էին որ օրէնքը վերնայ նախքան որեւէ երկխօսութիւն: Ներկայիս կացութիւնը չատ ծանր է: Մարտ 21ին իսկ զանազան քաղաքներու մէջ եւ Փարիզ ցոյցեր տեղի ունեցան: Լատինական թաղամասը (ռիւ Կէ Լիւսաք) կառքեր կրակի տուեցան, մինչ ամբողջ երկրին մէջ համալսարաններու մեծամասնութիւնը փակ կը մնար, նոյնն էր լիսէներու պարագան, 15րդ թաղամասին մէջ զուխնեը ծածկուած թալանողներ մուտք կը գործէին լիսէէ մը ներս ու տակն ու վրայ կ'ընէին ամէն բան: Ըստ Կրթական նախարարութեան, Մարտ 21ին, 624 լիսէի ընթացքը խանգարուած էր, 191ը բոլորովին արգելքի տակ առնուած: Ամէն հաստատութեան մէջ նաեւ վախ կը տիրէր: Նոր ցոյց մը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, Մարտ 23ին եւ բոլորովին "սեւ" օր մը կը նախատեսուի Երեքշաբթի, Մարտ 28ի համար, գլխաւորաբար ուղեվարներուն ճիւղը ինչ կը վերաբերի փոխադրութեան միջոցներուն: Մնաց որ Վիլըփէնի վերջին յայտարարութիւնները (Մարտ 21) իր վճռական դիրքին մասին, ա՛լ աւելի մբռնահոգիչ կը դարձնեն կացութիւնը:

*
**

Այս ամբողջին հետ կայ նաեւ այն սենսիբլիութիւն (Սիրիլ Ֆերէզ) պարագան, որ միշտ մահաբոյնի մէջ է: Իր վիճակին պարագաներուն մասին զանազան աղբիւրներէ տրուած տեղեկութիւնները հակասական են եւ հարցականներ կը մնան: Եթէ գինով ըլլալը կասկած չի վերցներ, խոշտանգումներուն եւ օգնութեան յապաղումը չեն լուսաբանուիր:

*
**

Վիլըփէն կ'առարկէ նաեւ թէ չի վերցուիր օրէնք մը որ քուէարկուած է Խորհրդարանին կողմէ, այսինքն՝ ժողովուրդին ներկայացուցիչներուն, բայց հոս ալ Շիրաքի դէմ արտայայտուած կ'ըլլայ, քանի դեռ Ցունուարին ընկուեցաւ այն օրէնքը որ կը վերաբերէր Ֆրանսայի դաղթատիրութեան "դրական դերին":

*
**

Ապահովութեան ուժերը վախ ունին նաեւ որ արուարձաններու թալանողները (անցեալ Նոյեմբերին) կու գան միանալ Փարիզի խռովարարներուն. արդէն որոշ դէպքեր պատահած են Սէն – Սէն-Տընիի շրջանը:

ՓԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲԱՓՈՒ պատասխանելով Պարսկաստանի դեսպանին Արտաքին գործերու նախարարութեան յանձնած բողոքագրին, ըսած է թէ Ադրբեջանցիներու համաչխարհային Բ. համաժողովին արտայայտուած կարծիքները պետական կեցուածք չեն մատներ, այլ մասնակից կազմակերպութիւններու ներկայացուցիչներուն անձնական համոզումը կը ցոլացնեն: Ադրբեջանի Արտաքին գործերու նախարարութեան արտաքին քաղաքականութեան բաժինը նոյն առեն "յուզական" որակած է Պարսկաստանի դեսպանին յայտարարութիւնը, դիւանագիտական դաս մըն ալ տալով անոր թէ դեսպաններու յուզական ելոյթներն ու արտայայտութիւնները համապատասխան չեն դիւանագիտական սկզբունքներուն...:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Խորհրդարանականներու միութեան նախագահը Ադ. Ժողով հրաւիրած է այն թուրք մտաւորականները որոնք կը պաշտպանեն Հայերու դէմ ցեղասպանութիւն գործուած ըլլալու թեզը: Դրդապատճառը այն է որ անոնք, ինչպէս վիպագիր Օ. Փամուք, պէտք է ի վերջոյ ցոյց տան թէ ի՛նչ փաստերու վրայ հիմնուած են իրենց պնդումները: Հակառակ պարագային, ինչպէս ըսած է հրաւիրակ միութեան նախագահը, "անոնք ԱՍԱԼԱ-յի ահաբեկչութեան գործիքները, մեղսակիցները կը հռչակուին":

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մէջ կազի գինը 5,8% յաւելում մը պիտի կրէ Ապրիլ 1էն, հակառակ արձանագրուած չահոյն: Մնաց որ կազի տնօրէնութիւնը 8,1%ի յաւելում կ'ուզէր, ինչ որ կրնայ ըլլալ 2007 Ցու-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

ԺԽՏՈՂԸ ԿԸ ՊԱՏԺՈՒԻ

Պէրլինի նահանգին Ներքին նախարարը սոցիալ-դեմոկրատ Էրհարթ Քէօրթինկ Մարտ 20ին ներքին հարցերու յանձնախումբին յայտարարած է թէ իրաւական հետաքննութիւն պիտի բացուի Թուրքիոյ բանուորական կուսակցութեան նախագահ Տ. Փէրինչէքի դէմ. պատճառը այն է որ ան ցոյցի (Մարտ 18) ընթացքին ժխտած է Հայկական ցեղասպանութիւնը: Որպէսզի նոյն անձը չկարենայ ուրիշ որեւէ պարագայի "ատելութեան" թեզով հադէս գալ, պատկան իշխանութիւնները կ'ուսումնասիրեն անոր ծերմանիա մուտքը արդիլելու միջոցները:

Է. Քէօրթինկ ըսած է նաեւ թէ նման քնոյթի ցոյցերու ապագային արտօնութիւն պիտի չտրուի: "Այսօր այս կարգի ցոյցեր ու ժողովներ արգիլելու լուրջ առիթ կայ ու այդ առիթը պիտի գործադրենք" ըսած է ան: Աւտով հանդերձ պոհռնակութիւն յայտնած է որ Թուրքերու խնդրոյ առարկայ ցոյցին կազմակերպիչներու կողմէ յայտարարուած մասը հազար ցուցարարի թիւը իրականութեան չէ վերածուած:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ Խորհրդարանականներու միութեան նախագահը Ադ. Ժողով հրաւիրած է այն թուրք մտաւորականները որոնք կը պաշտպանեն Հայերու դէմ ցեղասպանութիւն գործուած ըլլալու թեզը: Դրդապատճառը այն է որ անոնք, ինչպէս վիպագիր Օ. Փամուք, պէտք է ի վերջոյ ցոյց տան թէ ի՛նչ փաստերու վրայ հիմնուած են իրենց պնդումները: Հակառակ պարագային, ինչպէս ըսած է հրաւիրակ միութեան նախագահը, "անոնք ԱՍԱԼԱ-յի ահաբեկչութեան գործիքները, մեղսակիցները կը հռչակուին":

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՈՒ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Իտալական հեռատեսիլին Ա. ալիքը լաբառական հաղորդաշարով "Պատմութիւն" խորագրին տակ Մարտ 20ին սրփռած է "Հայեւթրքական անցեալին, ներկային ու ապագայ յարաբերութիւններուն" նուիրուած յայտագիրը մը: Հրաւիրուած են Հայաստանի ու Թուրքիոյ Հռոմի դեսպանները՝ Ռուբէն Շուգարեան եւ Էօ. Թուրան, հինգական վարկեան խօսելու իրաւունքով:

Հայաստանի Հռոմի դեսպանատան տեղեկատուութեան համաձայն, յայտագրին պատճառ եղած է նոյն կայանին Ցունուարի վերջաւորութեան Ի. դարու ցեղասպանութիւններուն մասին յատուկ հաղորդումը որ սկսած է Հայկական Ցեղասպանութեան ներկայացումով: Աւելի ցայրոյթ պատճառած է Թուրք դեսպանին որ բողոքի նամակով դիմած է յայտագրին պատասխանատուներուն, առիթ տալով Մարտ 20ի նոր յայտագրին:

Այս մէկը սկսած է Ա.ուչվիցկէն վերապրած լրագրողի մը Շ. Ազնաւուրին հետ հարցազրոյցով:

Թուրք դեսպանը Հայկական Ցեղասպանութեան միակողմանի մեկնաբանութեամբ մեղադրած է Եւրոպական մամուլը: Ըսած է թէ իր երկիրը ժխտողական քաղաքականութիւն չի վարեր, այլ կը փորձէ անվերապահ ճշմարտութիւնը արխիւներէն դուրս բերել. ապա փարած է Թըրքական յանկերգին, առաջարկելով հայեւթուրք պատմաբաններու յանձնաժողով կազմել:

Ռ. Շուգարեան նիւթին առարկայական մեկնաբանութեան համար չնորհակալութիւն յայտնելէ եառ կայանին, չեչտած է թէ Թրքական մեկնաբանութիւնը ընդհանուր եզր չունի ո՛չ միայն հայկական կողմին, այլեւ միջազգային հանրութեան տեսակէտին հետ որ լայն չափով ընդունած է Ցեղասպանութեան իրողութիւնը: Աւելցուցած է թէ պատմութիւնը կարելի չէ սրբագրել կամ դրաքնելով փոփոխութեան ենթարկել: Հայկական Ցեղասպանութիւնը պատմական իրողութիւն է, ո՛չ քննարկումի թեմա. արդէն վեց միլիոնոց Սփիւռքը Հայաստանի կրկնապատիկ իր թիւով վառ ապացոյցն է ըսուածին: "Կարո՞ղ էք արդեօք պատկերացնել հըրեայ եւ գերմանացի պատմաբանների մի յանձնաժողով, որը որոշի Աուշվիցը եղե՞լ է թէ ոչ" ընդգծած է Ռ. Շուգարեան:

Ան յիշեցուցած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի անցեալ տարի Թուրքիոյ վարչապետին ուղղած նամակը ուր ըսած էր թէ յատկապէս Եւրոպայի մէջ կան դժուար անցեալի տէր ու հակասական կեցուածքներով դրացի երկիրներ, բայց այդ պարագաները արգելք չեն որ բաց սահմաններ, բնականոն յարաբերութիւններ, դիւանագիտական կապ ու իրարու մայրաքաղաքներուն մէջ ներկայացուցիչներ ունենան: Նամակով ըսուած էր նաեւ թէ անցեալին անդրադառնալը, առանց ներկայի եւ ապագայի իրողութիւններուն նկատառումին, արդիւնաւէտ չի կրնար ըլլալ: Ռ. Քոչարեան չեչտած էր թէ երկկողմանի յարաբերութիւններու պարզացումը կառավարութիւններու պատասխանատուութիւնն է եւ ոչ ոք իրաւունք ունի այդ պատասխանատուութիւնը պատմաբաններուն փոխանցելու:

Թուրք դեսպանը ամդրապարձած է երկու երկիրներուն սահմանները գծող պայմանագրին աւելցնելով որ փոխյարաբերութիւնները կը սկսին այն պահէն երբ Հայաստան յայտարարէ որ սահմաններու փոփոխման պահանջ չունի:

Ռ. Շուգարեան պատասխանած է թէ ներկայի Հայաստանը Խորհրդայինին ժառանգորդն է, իրաւական յաջորդը ու եթէ այդ պայմանագիրը այսօր վերաքննութեան ենթարկուած չէ, կը նշանակէ թէ կը պահէ իր վաւերականութիւնը. սակայն Հայաստան մտադիր է այդ բոլորը քննարկել Թուրքիոյ հետ դիւանագիտական յարաբերութիւններու հաստատումէն եառ: Հայաստան բազմաթիւ անգամներ յայտարարած է թէ պատրաստ է առանց նախապայմանի դիւանագիտական յարաբերութիւն հաստատելու Թուրքիոյ հետ. բայց եւ այնպէս իրականութիւնը այն է որ հայեւթրքական սահմանը միակողմանիօրէն փակ է, հակասելով վերյիշեալ պայմանագրին հաղորդակցութեան կապը ապահովելու յօդուածներուն: Փակ սահմանը հակասական է նաեւ Եւրոպական Միութեան ոգիին: Հայաստանի դեսպանը նշած է թէ երկու երկիրներն ալ կը ճգտին նոյն Միութեան անդամակցութեան եւ եթէ Թուրքիա թերեւս տնտեսական չափանիշերէ մեկնելով մօտ է անոր, Հայաստան մօտ է իր մշակութային եւ քաղաքակրթական արժէքներով որոնցմէ մէկն է սեփական անցեալը առանց նախապաշարումի ընկալելը:

Կողմերը հաղորդումին ընթացքին ցուցադրած են փաստաթղթական նիւթեր, լուսանկարներ:

Նոյն հաղորդումին մասին Թրքական տեղեկատուութիւնը ծանրացած էր "պատմութիւնը պատմաբաններուն ձգելու եւ ներկայի գործակցութեան, հասարակաց ապագայի պատրաստութեամբ գրաղելու" Թուրք դեսպանին առաջարկին վրայ: Անշուշտ նաեւ ժխտողականութեան վերագրումը մերժելու, միանգամայն մարմին մը կազմելով արխիւները ստրատելու առաջարկին: Կ'անդրադառնար դեսպան Ռ. Շուգարեանի արտայայտութեան թէ "Հարցը կարելի չէ պատմաբաններուն ձգելով խուսափիլ անոր պատասխանատուութենէն":

Ի. ԱԼԻԵԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՄԱՍԻՆ

Գարնանամուտի (Նեւրուզ) Բաքուի տօնակատարութիւններուն ունեցած ելոյթին Ադրբեջանի նախագահը Ի. Ալիեւ ակնարկած է Ղարաբաղի հարցին: Ըսած է թէ անոր լուծումի բերելու բանակցութիւններուն մէջ իր երկրին հողային ամբողջականութիւնը եւ դերիշխանութիւնը վիճարկումի նիւթ չեն ըլլար: Լուծումը ըստ Ալիեւի հիմնուած պէտք է ըլլայ Ադրբեջանի չահերուն եւ միջազգային չափանիշներուն վրայ:

*
**

ԲԱՔՈՒԻ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ

Ռուսական ընկերութեան մը կայքէջին վրայ Կովկասի երկիրներուն քարտէսը պատճառ եղած է որ Ադրբեջանի Մոսկուայի դեսպանատունը բողոքագիր մը յանձնէ ռուս Արտաքին գործերու նախարարութեան: Քարտէսին մեղքը այն է որ Լեռնային Ղարաբաղի տարածքը Ադրբեջանի հող ցոյց տուած չէ:

Բողոքագրով ըսուած է թէ աւիկա Ադրբեջանի հողային ամբողջականութեան դէմ կեցուածք է եւ անընդունելի: Պահանջուած է ուշադրութիւն դարձնել ու սրբագրել սխալը:

Նոյն քարտէսին վրայ հայկական ուժերու գրաւած շրջաններն ու Նախիջեւանն ալ որպէս Ադրբեջանի հող ներկայացուած չեն: Նոյն առեն ադրբեջանական աղբիւրներ դժգոհութիւն կը յայտնեն որ "Ադրբեջանի Շուշա քաղաքը" ներկայացուած է "Շուշի" անուանումով, իսկ "Լաչին"ը՝ Քաչաթաղ:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Թիւ-49

Երեւան, Մարտ 2006

ԵՐԵՒԱՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Ոմն վահագն Արմէնեան քանի մը օր առաջ համառօտ յօդուածով մը ("Փակագիծ", Մարտ 15) հարց կու տար. "Իսկ ո՞վ է երեւանցին"... ասելկնելով որ «իւրաքանչիւր քնակավայրի ներկայացուցիչ երեսին բնորոշ նկարագիրը ունի. Գաւառցին՝ ուտող խմող, վանեցին՝ ժըլատ, Գիւմրեցին՝ կատակասէր ու խօսքը բերանին...»:

Հարցումը իմ մէջս ալ հետաքրքրութիւն արթնցուց: Ունիմ բազմաթիւ սերունդներէ երեւանածին ընկերներ, որոնց նախնիքները Թիւրքմէնչայի ռուսեւպարսկական պայմանագրի կնքումի տարին (1828 Փետրուար 22) (որ իրաւունք կու տար Հայերուն մէկ տարուան պայմանաժամով գաղթել ռուսական տիրապետութեան սահմանները) վերադարձած են Արարատեան դաշտ, 45·000 հայրենակիցներով, ուսկից Շահ Աբաս 1605ին բռնագաղթեր էր աւելի քան 25·000 ընտանիք...:

Այդ թուականներուն Երեւան ունէր 12·000 բնակիչ (2400 ընտանիք) որոնցմէ 1763 անձ պարսկաստանէն ներգաղթողներ: Բնակչութեան մօտաւորապէս կէսը կազմուած էր պարսիկ եւ թաթար տարրերէ, մնացեալը Հայերէ (տե՛ս. Թ. Ղ. Յակոբեան՝ Երեւանի պատմութիւնը (1801 – 1879 թթ., Երեւան 1959, էջ 188–9):

1995ի վիճակագրական տուեալներով Երեւան ունէր 1·248·600 բնակիչ:

1828ին չուրջ 6·000 հայ բնակչութիւն ունեցող Երեւանը ինչպէ՞ս 167 տարիներու ընթացքին դարձած է 1·248·600 ...:

Բնիկ երեւանցիները յաճախ կը դանգատին որ մայրաքաղաքը գիւղացիներով լեցուած է. իրաւունք ունին. չկայ հայ մը որ Երեւանի մէջ թաղամաս չունենայ: Կան ջաւախքցիներու, սիսիանցիներու, գիւմրեցիներու, գաւառցիներու, եւլն. թաղամասեր, բակերով տուներ արուարձաններուն մէջ, ուր չատեր նոյնիսկ ոչխար եւ այծ կը պահեն, սոխ - սխտոր կը ցանեն, իրենց գիւղերուն հաղուստ - կապուտն ալ կը պահեն, յատկապէս տարեց կիները. իսկ երիտասարդութիւնը, մանաւորապէս իգական սեռունդը, քաղաքացի նկատուելու համար կը կարծեն թէ պէտք է կրկէսի դերասաններու նման ներկուին, իրենց մարմնին անյարիր նեղ տափատներ եւ կարճ փէշեր հագուին, փխկալի մայթերը չափողներու ծակոտկէն գուլպաներով փողոց ելլեն եւ անպատճառ արձանագրուին տասնեակներով նորաբոյս "ակադեմիաներու" որոնք ուսումի եւ դիտութեան հետ ոչ մէկ կապ ունին, բայց մեծ չահեր կը խոստանան սորվեցնելով արդի պարերու բոլոր տարբերակները, ցոյց տալու իրենց երիտասարդ մարմիններուն ամբողջ հմայքը, այնքան փնտռուած՝ դիւերային ակումբներու եւ նման կասկածելի մօթէլներու եւ սաունաներու տէրերէն...:

Եթէ հարց տրուի թէ ո՞րն է երեւանցիի "տիպարը", չատ հաւանաբար ոչ ոք պիտի կարենայ ճիշդ սահմանում մը տալ: Ես փողոցի դիմացի ափէն կրնամ մօտաւորապէս ճանել թէ քալող զոյգը պոլսահա՞յ է թէ Ֆրանսահայ, Լոս Անճըլըսէ՞ն է թէ Պէյրութէն, կամ Հայէպէն. Իրա՞ք է թէ պարսկաստանէն, Աթէնքէ՞ն թէ Վենետիկէն... այդ բոլոր համայնքները ունին հոգեղ իւրայատուկ տիպարը, առոգանութիւնը, քալելու ձեւը, նոյնիսկ հագուստի եւ ճաշակի աւանդութիւնը...:

Երեւանցին խառնածին արարած մըն է. հանգուցեալ Սովետական միութեան 15 հանրապետութիւններն ալ, իրենց 50–է աւելի ինքնավար մարզերով, կարեւոր "հետքեր" ձգած են Հայոց մայրաքաղաքին մէջ... որուն մայթերուն վրայ կարելի է ամէն օր սահուն հայերէն խօսող ուզպէքական, թիւրքմէնական, ուկրանական, ռուսական, կրդիզական, տաճկական, չուկչայական, եւլն... դիմագիծերով "Հայ"երու հանդիպիլ, ինչպէս նաեւ նախամարդերը եւ քարայրի բնակիչները յիչեցնող ծուռ ու մուռ գանկերով սերունդի մը... :Պատկառելի մեծամասնութիւն կը կազմեն տակաւին "Արմէնօիլ" ցեղի յատկանիշներով երեւանցիները որոնք մեծամասնութեամբ Արեւմտեան Հայաստանէն (Վան, Մուշ, Սասուն, Աբաշկերտ, կարս, Էրզրում, Խարբերդ, Սեբաստիա եւլն...) 1895 – 1915 թուականներէն հոն հաստատուած գաղթողներու թոռներն են:

Անցնող տարին (2005), Մեխիմաքս լրատուական գործակալութիւնը "Ո՛վ ո՞վ է Հայաստանում 2005" հատորը լոյս ընծայեց, ուր առաջին անգամ ըլլալով կը տրուի ցանկը Հայաստանի (Երեւանի) հասարակական – քաղաքական գործիչներու, գործարարներու եւ մամուլի ներկայացուցիչներու, տալով անոնց կենսագրութիւնը, մասնագիտութիւնը եւ գործունէութեան ասպարէզը...:

190 էջերէ բաղկացած այս հատորը հետաքրքրութեամբ թերթատեցի եւ զարմանքով նկատեցի որ Հայաստանի Հանրապետութեան 120 հասարակական – քաղաքական գործիչներէն մի միայն 49 հատը Երեւանի ծնունդ են...: 31 գործարարներէն միայն 14ը եւ մամուլի 30 կարեւոր գործիչներէն 16ը... մնացեալները երեւան տեղափոխուած են չրջաններէն եւ Արցախէն... հետաքրքրական չէ՞:

«Իսկ ո՞վ է երեւանցին» հարց կու տայ վերոյիշեալ յօդուածագիրը... «Անկեղծ ասած, ինձ համար այնքան էլ յստակ չէ երեւանցու ճկարագիրը: Այսօր ես աւելի շատ առեւտրականի է յիշեցնում, որովհետեւ նրա գոյութեան միակ միջոցը հէնց առեւտուրն է մնացել: Ո՛վ որտեղ կարողացել, խանութ է բացել կամ օտար երկրների ճամբաները բռնած, տարուայ մէջ տասնեակ անգամներ գնում-գալիս է Սուրիա ու Լիբանան, Չինաստան ու Էմիրաթներ, Ռուսաստան ու Վրաստան. էլ չասենք սեփական գործ դնողների մասին՝ օդեվաճառներ, երշիկագործներ, մարմնավաճառներ...»:

Արդար է հարց տալ թէ ո՞վ է երեւանցին, երբ հանրապետութեան նախագահը, քաղաքապետը, բանակի զօրավարները իրենց նախարարով, Համալսարանի տնօրէնը, հիմնարկներու "ռէկտորներ"ը եւ կարգ մը նախարարներ Արցախէն ժամանած են, ուրիշներ՝ ղրացի երկիրներէն (Վրաստան, Պարսկաստան, Ռուսաստան, Ուկրանիա...) եւ չրջաններէն: Բնիկ երեւանցիներէն չատ-չատեր հեռացած են իրենց ծննդավայրէն անչնչելի գանելով անոր մթնոլորտը... անոնք չէին թքներ մայթերու վրայ, ոչ ալ կը ծխէին փողոցները եւ դատարկ տուփերը ածուներու մէջ կը չպրտէին. թափթփած վիճակով փողոց չէին ելլեր, թատրոնի եւ համերգի կ'երթային դասական հեղինակներ ունկընդրելու եւ ոչ կիսամերկ պարմանուհիներու անորակ երգերը լսելու եւ կոտրտուող պարերը դիտելու... վախ չունէին փողոցի մը գարձուածքին լակոտներու վոհմակի հանդիպելու եւ սարսափելու... անոնք չաթթի մը առաջ 16մեայ դպրոցական անմեղ տղայ մը օր ցերեկով սպաննեցին առանց պատճառի, ղբարճանալու համար.... Երեւա՛ն որ օրէ օր սկսած է դառնալ Արշակաւան...:

«Երեւանեան խաղատները, սրճարանները ու գուարճանքի այլ վայրերը մայրաթաղաթի ազգաբնակչութեան բանի՞ տոկոսին համար են արդեօ՞ք, դժուարանում եմ ասել, որովհետեւ մարդկանց գերակշռող մասը մի կերպ են բարշ տալիս իրենց գոյութիւնը: Այս առումով, հաւանաբար երեւանցուն բնորոշ է "թըշուառ մայրաթաղաքցու" կարգավիճակը՝ տխուր մի իրողութիւն, որի ճիրանների մէջ տառապում են արուեստագէտն ու մտաւորականը, երբեմնի բանուորն ու գիտնականը, մանկավարժն ու ուսանողը... մի խօսքով, այսօրուայ երեւացու կեանքում ու կենցաղում ուրախացնող բիչ է...» ("Փակագիծ", Մարտ 15):

Արդեօք Հայոց Յաոուածը խղճալով իր արժանաւոր եւ բազմաչարչար որդիներուն, պիտի գանէ՞ նոր Ցոլնան մարզարէ եւ ըսէ.

«Արի եւ գնա՛ յԵրեւան քաղաք մեծ եւ քարոզեսջիր անդ, զի եկ աղաղակ չարութեան նորա առ իս» (Մարգարէութիւն Ցոլնանու, գլ. Ա,1):

(Ո՛վ Ցոլնան եկիր գնա՛ Երեւան մեծ

ՀԻՆԷՆ ՈՒ ՆՈՐԷՆ

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ ՎԱՐԴԳԷՍ ՍԻՆԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Նախկին կիպրահայ Վարդգէս Սինանեան թեղուն գործունէութիւն ունեցած է ազգային հրապարակային եւ հանրային ասպարէզներու մէջ, նախ Կիպրոս, ապա ԱՄՆ–ու մէջ:

Ան ասելի քան կէս դարէ ի վեր կ'աշխատակցի մեր մամուլին, հայերէն եւ անգլերէն յօդուածներով: Միչտ առոյգ եւ խանդավառ, ան միչտ պատրաստ է իր գրական – քննադատական եւ յուչագրական յօդուածներով որոնք հաճոյքով կը կարդացուին ընթերցողներու կողմէ:

ՀԱՐՑՈՒՄ.– *Պ. Սինանեան, վերջերս մամուլի մէջ լոյս տեսած ձեր ունեցած հարցազրոյցը Կիպրոսի Արտաքին գործոց նախարար Սփիրօ Քիպրիանուի հետ. ան հանդիսացաւ առաջին պետական անձնաւորութիւնը 40 տարի առաջ որ առաջին անգամ ըլլալով արծարծեց Հայոց Ցեղասպանութեան հարցը Մ. Ա. Կազմակերպութեան ատեանէն: Ի՞նչ յուչեր ունիք այդ պատմական հանդիպումէն:*

Պ.– Տօքթ. Բարդէն Փափազեան եւ Պերճ Մսըրլեան (Հ.Ց.Դ. Բիւրոյի ներկայացուցիչներ) 1965ին ժամանեցին Նիկոսիա: Իրենց հասած գիշերն իսկ իրենց լչեւանած Հիլթ պանդոկին մէջ վերլուծական պատրաստութիւնները եղան յաջորդ օրուան մեր պատմական հանդիպումին, Կիպրոսի արտաքին գործոց նախարարին հետ:

Ցաջորդ առաւօտ պատուիրակութիւնը մասնաւոր ժամադրութեամբ մը մեր պահանջներուն մասին անկախ Հայաստանի Փարիզի ներկայացուցիչ Հրանդ Սամուէլի կողմէ ստորագրուած յուչագիրը պաշտօնապէս յանձնեց պարոն նախարարին:

Ինչպէս պիտի տեսնէք, այն ատեն Հայաստան սովետական էր եւ ներկայացուցիչ չունէր ՄԱԿ–ի մէջ: Պատմական էր այս հանդիպումը, այն իմաստով որ Հայ Դատի աչխատանքները արտաստմանի մէջ առաւելաբար կը տարուէին Հայ Դատի յանձնախումբերու միջոցաւ:

Մեր կարծիքով, եւ ինչու չէ նաեւ մըտադրութեամբ, Կիպրոսի արտաքին գործոց նախարարին ըրածը նախաքայլը պիտի ըլլար ապագայ իրագործումներու, նկատի ունենալով որ հնարաւորութիւն ունէինք անդամ դառնալու ՄԱԿ–ի ընկերային յանձնախումբին. "Committee of the Republic of free Armenia": Մենք տեւական կապի մէջ էինք Պոսթընի, մասնաւորաբար Հայ Դատի յանձնախումբի առենապետ Սեդրակ Մինասի եւ քարտուղար Մինաս Թէօլէօլեանի հետ:

Հոս աւելցնեմ որ մեր յարաբերութիւնները Կիպրոսի նախագահ Մակարիոս Արքեպիսկոպոսի եւ արտաքին գործոց նախարարին հետ չատ սիրալիր էին եւ եղբայրական. հակառակ անոր որ Կիպրոսը փոքր երկիր մըն էր եւ նոր ստացած իր անկախութիւնը, բախտորոչ դեր մը կատարեց իր վարած հայասէր քաղաքականութեամբ:

Հ.– երկար տարիներ ապրած ըլլալով Կիպրոս, մօտէն ծանօթ էք Միկրոնեան կրթական Հաստատութեան գործունէութեան որ կարեւոր դեր ունեցած է սերունդներու հայեցի դաստիարակութեան մէջ: Որպէս սրտցաւ ազգային, բոլորովին չէզոք հայեցողութեամբ, ի՞նչ է ձեր կարծիքը այս խնդրին առընչութեամբ:

Պ.– Ցաւոտ հարց մըն է որուն զարմանք պէտք է գտնել: Արտասահմանի մեր կրթական հաստատութիւնները այն պլպլա-

քաղաքը եւ հոն քարոզէ', քանի իրենց չարութեան աղաղակը մինչեւ լինձի բարձրացաւ): Եւ Ս. Գիրքը կ'ըսէ.

Ցովնան գնաց Նինուէ (Երեւան) քարոզեց եւ ըսաւ «Երեք օրէն Նինուէն պիտի կործանի: Մարգարէին խօսքին հաւատացին նինուէացիները, պահք պահեցին, քուրձեր հագան, նոյնպէս թագաւորը եւ միասին աղաղակեցին առ Աստուած եւ իրենց չար ընթացքը փոխեցին որպէսզի Աստուծոյ պատիժին չարժանանային... եւ Աստուած ներեց իրենց եւ փրկեց Նինուէն ոչնչացումէ...

Կը թուի թէ մեր "թագաւոր"ն ու իր արբանեակները չատ աւելի քարսիրտ են քան Նինուէի ամենահզօր արքան. այդ պատճառով առ այժմ արժանի չենք "Ցովնան մարգարէներու" քարոզութեան...:

ՅՈՒՍԱԴՐՈՂ ՆՇԱՆՆԵՐ

Պաշտօնական մամուլը "Երիտասարդ" ըսելով ընդհանրապէս իր սիրելի հոգեզաւակ "բազէ"ները նկատի ունի որոնք կամայ–կամայ քաղաքական ասպարէզ կը թափանցեն կարեւոր պաշտօններ ստանձնելով...: Բարեբախտաբար Հայաստանի մէջ կան այնպիսի հրաչալի երիտասարդներ, ոչ մէկ թռչնագլխի պատկանող, հետեւաբար թռչնակրկիսէ բռնուելու վտանգէ հեռու, մտահոգուած միայն իրենց Հայրենիքին ներկայով եւ ապագայով. անոնցմէ մին է "Երիտասարդ քաղաքագէտներու ակումբը" որ ինքնատիպ գաղափարը ունեցած է երեք մրցանակ չնորհելու հեռատեսիլի ընկերութիւններուն, նկատի առնելով անոնց հաղորդումներու ամենացած որակը: Մրցանակը խորհրդանչուած է պարզ դոյլով մը որպէս աղբամանի տրուած ամէնէն "ապազգային" "ապազաստիարակչական" եւ "ամենագռեհիկ" հաղորդումներուն: "Երկիր" թերթի կատարած հարցախոյզը երիտասարդներու մէջ, ցոյց կու տայ որ 70 տոկոսը ազգային հաղորդումներու կարիք ունի...:

Վերջերս մայրաքաղաքի օրաթերթերը, առանց հաժարելու ամէնօրեայ քաղաքական վէճերէն, սկսած են աւելի առիպ ըզբաղիլ ազգային մտահոգութիւններով, օտարամուտ անուններու եւ բարքերու դէմ պայքարելով «Հայոց ղերերի հեղինակի անունը կրող գլխաւոր պղտոտայով թէ գլուխը կախած չքայլես, տպաւորութիւն կը ստեղծուի որ քայլում ես այլ դասանանքի ու պետական կառոյցի երկրում» ... ("Ազգ", Մարտ 1):

Շատ լուրջ լեզուաբաններ, պետական պատասխանատուներ հրաւիրած (Փետր. 24) բողոքեցին լեզուին հանդէպ լուրջ մոտեցում պահանջելով: Մարտ 1ին խորհրդարանը քննարկեց հայագիտութեան զարգացումի առաջարկը եւ անոր անհրաժեչտութիւնը, նկատի ունենալով ամէն կողմէ բարձրացող բողոքները... Թէ Հայոց պատմութեան անհրաժեչտ ուչադրութիւն չի ցուցաբերուիր, թէ դասաւանդման պահերը կրճատուած են, եւլն...

Հետզհետէ ղրողներ, թատրոնի երեւելի անձնաւորութիւններ, քաղաքական գործիչներ հրապարակային ելոյթներով կը պայքարին մայրենիի անաղարտութեան եւ զարգացումին համար:

Հրա՛չք. սկսած է դրաւոր պայքար ծըխախտի դէմ եւ զգալիօրէն գովազդները նուազած են փողոցներէն, թէեւ պէտք էին Մարտ մէկին բոլորովին անհետանալ, ինչպէս միչտ հայ գործարարներու ճարպիկութիւնը գտած է "հայկական տարբերակը" գովազդներով տալով միայն ծըխախտը խորհրդանչող նկարը... առանց անուանելու:

Ցուսադրող նչաններէն, ոչ վերջինը յուսանք, "Նիւ-Ազարան" հայրենակցական միութեան նախաձեռնութիւնն է:

Անցեալ տարի ան վայելեցաւ եւ բազմաթիւ յօդուածներու եւ խօսակցութիւններու առիթ տուաւ Արագածի փէշերուն կազմակերպած ազգային պատմական չուրջպարով, 400·000 հոգիներու մասնակցութեամբ. այս տարի ձեռնարկած է եւ գործի անցած չատ աւելի գործնական եւ օգտակար ծրագիրով՝ Հայաստանի բոլոր նահանգներու մէջ Հայրենիքի ողջ տարածքին վրայ:

Կրնաք երեւակայել ի՞նչ հրաչալի տեսարան, 3·200·000 նոր ծառեր... Ազգին Արագածի փէշերուն թատած մեր հերոս եւ համակրելի ապագացիները:

ՑԻՍ

ցող լապտերներն են որոնց վրայ պէտք է դուրգուրանք որ չմարին:

ՀԲՄ-ի այս ձախող քայլը երբեք ներելի չէ եւ վերատեսութեան պէտք է ենթարկուի: Եւ ասիկա կ'ըսեմ մի միայն անկեղծութեամբ իբրեւ սրտցաւ Հայ, նկատի ունենալով ձուլման վտանգը որ կը սպառնայ մեր մատաղ սերունդին, նման կրթարաններու փակումով:

Հ.- 1991ին իր անկախութեան վերատիրացնելէն ի վեր Հայաստանի Ազգային ժողովին եւ Սփիւռքի մէջ շատ խօսուեցաւ եւ տակաւին կը խօսուի ու կ'արծարծուի երկքաղաքացիութեան հարցը: Սակայն գործնական ոչ մէկ բայլ: Վերջերս քաղեկամական զրոյցի մը ընթացքին հետաքրքրական գաղափար մը արտայայտեցիք: Պիտի ուզէի որ խօսիք այդ մասին աւելի մանրամասնօրէն:

Պ.- Ասկէ տարիներ առաջ Ազատ կաթողիկոսը չատ տեղին կերպով քնորոշած էր Սփիւռքի դերը ներկայ իրականութեան լոյսին տակ:

Ան կը գրէր· «Սփիւռքը Հայաստանի չարունակութիւնն է. անհող Հայաստանը, որ միշտ մերժած է ինքնանպատակ դառնալ եւ ինքզինք իրագործած է ի խնդիր Հայաստանի եւ հայութեան գերագոյն եւ ընդհանրական շահերուն»:

Հավառակ ատոր, դժբախտաբար տակաւին չատ ճամբայ կայ կտրելիք ազգային միացեալ քաղաքականութիւն մը վարելու համար Հայաստանի եւ Սփիւռքին գործակցութեամբ:

Հարցեր կան, կարեւոր հարցեր, որոնք այսօր ալ անլոյծ կը մնան: Անժխտելի է Սփիւռքի դերը Հայաստանի նկատմամբ: Յաճախ նկատելի է որ մեր ժողովուրդին այս երկու թեւերը հակադիր տեսակէտներ ունին Հայ Դատի նկատմամբ: Վկայ՝ Թուրքիոյ Եւրոպական խորհուրդ ընդունման հարցը: Ըստ երեւոյթին Հայաստան արտասահման տարակարծիք են այդ մասին:

Գալով ձեր հարցումին, Իտալիա 2002 թուականէն ի վեր ընդգրկած է օրէնք մը իտալական սփիւռքի ներկայացուցչութեան նկատմամբ: Այս օրէնքի հիման վրայ 18 երեսփոխաններ սփիւռքը կը ներկայացնեն Իտալիոյ խորհրդարանին մէջ: Հետաքրքրական է ասիկա: Մեր պարագային կարելի է կիրարկել, երկքաղաքացիութեան հարցը վերջնականապէս լուծելէ առք: Բարեբար կարգադրութիւն մըն է, քանի որ պարագաներու բերմամբ մեր ժողովուրդի մեծամասնութիւնը կ'ապրի արտասահմանի մէջ, Ամերիկա, Ռուսաստան եւ այլուր:

Հ.- Ազգային, հրապարակագրական կեանքի մէջ ծանօթացած էք ականաւոր դէմքերու եւ կամ ճակագրական լաւ կապեր ունեցած էք: Խնդրեմ, եկէք պահ մը թարմացնենք այդ յիշատակները:

Պ.- Բախտաւոր եղած եմ այդ տեսակէտով: Մշակոյթի եւ ընկերական կեդրոն մըն էր մեր բնակարանը, հօրս՝ Զաւէն Սինանեանի ողջութեան: Մեր տան մէջ է որ կը համախմբուէին այդ օրերու երէց թէ երիտասարդ մտաւորականները և քաղաքական – կուսակցական գործիչները որոնք համահայկական տարողութեամբ մեծ դէմքեր էին: Անոնցմէ չատեր կը պաշտօնավարէին Մելգոնեան Կրթ. հաստատութեան մէջ, Գրիգոր Կիւրակոսեանի տնօրէնութեան օրով: Կամ հանրային, մտաւորական դէմքեր էին որոնք կ'այցելէին Կիպրոս: Անոնցմէ կը յիշեմ Զարեհ Ծ. Վրդ. Փայասլեանը, Յակոբ Օշականը, Բարսեղ Կանաչեանը, Մուշեղ Իշխանը, Սիմոն Վրացեանը, Անդրանիկ Ծառուկեանը, Բիւզանդ Կոռանեանը, Շաւարշ Նարդունին, Գարեգին Եպսկ. Սարգիսեանը, Մինաս Թօշլօլեանը, Բեդլար Նաւասարդեանը, Գաբրիէլ Լազեանը, Կարօ Գէորգեան եւ ուրիշներ:

Այս գեղեցիկ սովորութիւնը ես ալ չարունակեցի, քանի որ ընթացայ հօրս ըզծած ուղիէն, իր մահէն յետոյ:

Այս անզուգական դէմքերուն ներկայութիւնը բացառիկ ոգեւորութիւն կը ստեղծէր մեր ընկերական յարկին մէջ:

Այս մեծութիւններու մասին քանիցս արտայայտած եմ մեր մամուլին մէջ: Ակռկ գան կանոնաւոր համակարգութիւն ունեցած եմ չատերու հետ եւ մինչեւ այսօր կը պահեմ իրենց նամակները որպէս սրբազան մատեան:

Հարցազրոյցը վարեց՝

ԱՒՕ ՊԷԼԵԱՆ

Գալիֆորնիա, Կէնտէյլ

ԱԼԻՇԱՆԻ ԿԻՍԱՆԴՐՈՒ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆԸ ԱԶԳԻՆ ՀԱՍՑՐԱԾ ԱՊՏԱԿ Է

Պղնձաձոյլ կիսանդրին գողացել են Նուպարաշէնի համայնքի Ղեւոնդ Ալիշանի անուան զպրոցի բակից: Այն տեղադրուել էր զպրոցի նախկին ուսուցչուհի, ամերիկահայ Քնարիկ Թաթարեանի ուղարկած գումարներով: Այս մասին տեղեկացընում է "168 ժամ" թերթը:

Եւ այդ գողութիւնը կատարուում է այս օրերին՝ երբ Ջանքեր են թափում մինչեւ ԻՒՆԷՍԿՕ, մինչեւ եւրոպական կառոյցներ հասցնելու Ազերիների կողմից Հին Ջուղայի գերեզմանատան աւերումների դէմ մեր արդարացի բողոքը: Այս օրերին, երբ դեռ լիքը հարցականներ ունենք Մոնթէ Մելքոնեանի եւ Կարէն Դեմիրճեանի կիսանդրիների գողութիւնների հետ կապուած: Այս ի՞նչ պղնձապէրներ են բազմանում մեր միջավայրում: Պղնձաձուլաճառքային այս նորօրեայ կերպարները արդեօ՞ք զպրոց չեն գնացել, արդեօք իրենց սիրտը չպիտի՞ ցաւի, երբ հայ պատմագրութեան մեծ երախտաւորի պղնձաձոյլ գլուխը (մեղայ Աստծոյ) մասմաս են անելու՝ որպէս մետաղազանգուած վաճառելու համար: Բայց, ախր, դա Ալիշանի՛ գլուխն է ու Ալիշանի յիշատակը, որը միայն խոնարհում ու խնկարկում է պահանջում: Ազգային արժէքների գինն իրենց ստանալիք կոպեկների գնին հաւասարեցնող այդ գողերը գոնէ Եղիշէ Զարեանը, որ արուեստի մասին յատուկ կուրսեր էր վարում մանկավարժական ինստիտուտում, ուսանողներիս բաժանեց Ղեւոնդ Ալիշանի՝ նոր լոյս տեսած բանաստեղծութիւնների ընտրանին. "Տարբէք ձեզ հետ զպրոցներ, որ ձեր միջոցով ամէն աշակերտ իմանայ, թէ ազգային ինչ մեծ արժէք է Ալիշան մարդն ու նրա թողած ժառանգութիւնը":

Տարանք ու ամէն մէկս իւրովի հնարաւորինս բաժանել ու բաժանում ենք սբբազան փշրանքներ Ալիշանի հոգեւոր սբնոմնդից: Երեւում է լաւ չենք բաժանել, երեւում է դեռ բոլորին չենք հասցրել: Մեր այդ չհասցնելուց է, որ ուղրկ ուղեղով ինչ-որ մէկը կարող է բանահատաւաք, բանագէտ, դիւանական Արուսեակ Սահակեանին յանդիմանել. «Գուցէ բաւական է, Արուսեակ, "Քելէ, լաօ" երգել»: Արուսեակի զարմացած հայեացքն աւելի մեծ զարմանք է արտայայտել նրա խօսքերի յաւելումից, թէ՝ «Մեր երակներում հիմա ուրիշ արիւն պիտի հոսի»: Այդ ասողն իհարկէ չի կարողացել բացատրել, թէ որն է այդ "ուրիշ արիւնը": «Այդ երգի ուժով եկող արիւնը, բարեկամս,– իրեն մի կերպ զսպելով պատասխանել է տիկին Արուսեակը,– դէպի Արցախ հոսեց, եթէ այդ բանը դուք չէք ընկատել, ուրեմն այդ երգի գինն ու ներգործութեան ուժը ծանօթ չէ ձեզ»:

... Այս օրինակների չարունակութիւնը սթափութիւն կը բերի՞ գոնէ այն ոտիկաններին, որոնց քթի տակից (զպրոցի հարեւանութեամբ է գտնուում Նուպարաշէնի տարածքային ոստիկանութեան վարչական չէնքը) գողացան կիսանդրին: Գործ է յարուցուել, այո: Գուցէ կը բռնեն գողերին: Բայց սա կը դիտուի սովորակա՞ն գողութիւն, եւ բացայայտելիս էլ(՞) պղնձի քաշո՞վ կը չափուի գողնի արժէքը, թէ՞... Այս "թէ՞"-ից յետոյ մեր օրերում այսօրինակ անտանելի բարքերի հետ կապուած մեր ափսոսանքն էլ, վիրաւորանքն էլ, նաեւ զայրոյթն էլ փորձենք զսպել այն յոյսով, թէ էլ չպիտի կրկնուի նման ազգաթալան: Եւ, մի քիչ հանդարտելու համար, կրկին մտնենք գրական մաքուր աշխարհ՝ Ալիշանի աշխարհ. «Աւա՛ղ քեզ, աւա՛ղ, Հայոց աշխարհիկ,/ Տուն երկնաման, փլած տաղաւարիկ...»:

... Բանաստեղծական աշխարհը, ուր, Մեծն Թումանեանի բնորոշմամբ, պոետները չեն պղծում իրենց չուրթերն անէծքով, մարդուն ազնիւ ճանապարհի է բերում, որի կարիքը չատ ունեն... այսօրւայ արձանագրողները:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

"Ազգ"

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Խումբը ակնթարթի մը մէջ կը պարպէ կառքը: Գաթէրինան կը փաթթուի իր շալին մէջ եւ լուռ կը սահի դուրս, որովհետեւ նստարանին տակը կուտակուած ապրանքներ կան: Հայերուն համար ուրեւէիքները քանի մը դարան կը լեցնեն: Ուրիշի մը մէջ կը մտնեն ծածկոցները, ամանները: Ցետոյ ամէն բան արագութեամբ կը զոցուի եւ յարդի կապոցները կը դրաւեն իրենց տեղերը: Միայն զոյգ մը չուանները կը տեսնուին: Ցարդի կապոցներուն մէջ առաջուընէ ձգուած խոռոչներու մէջ կրկին կ'անյայտանան չորս օղնականները եւ փոխադրակառքը դանդաղօրէն կը յառաջանայ եւ վերջնականապէս կանգ կ'առնէ չինարի ծառի մը տակ ուր կարծես թել մը ջուր կը հոսի:

Գիւղացին կովերը կը քակէ եւ կը տանի ջուր խմելու եւ երբ իրենց ծարաւը յագեցած է, կը ձգէ արածելու իրմէ ոչ հեռու: Եւ կարծես ոչ մէկ ուրիշ մտածում ունենար, կը հանէ կարճ ծխամորճ մը, կը նստի ծառին տակ եւ կը մխըրճուի կապոյտ, անհաճոյ հոտով ծուխին մէջ: Ընդհանուր տեսարանը կը նմանէր դաշտային նկարի մը. հոս՝ յոնական եպիսկոպոսարանին սեւ կառքը դուռնեռուն վրայի զինանշաններով, քահանան՝ կուրծքէն կախուած խոշոր խաչով եւ աչքառու դլխանոցով եւ ծորակին վրայ սեղմ կապուած կարճ, մազի կլոր փունջով. քահանային կինը՝ փոքրակազմ, փաթթուած իր սեւ շալին մէջ, իսկոյն՝ դնչուի փառաւոր օղերով, խոշոր աչքերով եւ սրածայր քիթով, կաղ մուրացկանը՝ կեցած համեստ դիրքով: Բոլորն ալ անյագաբար կը լափեն թարմ հացը, ձիթապտուղով եւ ֆէթա պանիրով: Օղին չիչը բերնէ բերան կը շրջի հանդարտօրէն: Միւս կողմը՝ յարդերուն կառքը եւ խաղաղ կառապանը, որ ինք ալ հիմա հանդարտութեամբ կ'ուտէ Թարիքի հետ եւ կը խմէ աղբիւրէն ժայթքող պաղ, փայլփլուն ջուրը:

Բայց այս ամբողջին տակ ամէն բան կ'եռայ. ամէն ճակատէ կը սահին մտածումներ եւ վախի, փառքի, անյագութեան եւ մահուան ծրագիրներ: Մինչ յարդերուն մէջ միւռնները կը մնան մունջ, ծուղակի մէջ ինկած վայրի անասուններու պէս:

*
**

Մինչ ծարաւը կը յագեցնեն եւ Իսաագ մօրուքը կարգի կը դնէ, ահաւասիկ իշու մը վրայ հեծած ոստիկան գինուոր մը կը հասնի: Իսմայիլ Մուզաֆէրն է, ուղեմայի պահակախումբին պետ, Նազիմի մէկ բարեկամին բարեկամը: "Հասնելու վրայ են" կ'ըսէ "եւ պիտի կեցնեն Միւռնէի՝ ազգի այդ մեծ պոէտի, անունը լսած կո՞ն, որը Վահան Տէրեանի ձեռագրերն իր զարակում պահում էր "մի զարմանալի՛ քնքոյշ եւ խնդագին զգացմունքով": Ո՞ւր է կորել մեր այդ զգացմունքը մեր մեծամեծների հանդէպ: Միթէ՞ այդ գողերը մոլախոտի պէս աճած մի քանի թափթփուկներն են այն սերնդի, որի նախնիք գաղթի ճամբէքով եկեղեցու դուռ էին չալակած բերում, կամ այդ նոյն ճանապարհին երեխաների ականջին հայ երգի բառեր էին չչնջում, որ իրենք եթէ տեղ չհասնեն, երեխաները կարողանան տանել-տարածել, որ երգը չվորչի: Այսօրուայ գողերն ու նրանց նմանները ինչո՞ւ են կարողանում սերունդների կապի օղակներից մի քանիսը քանդած պահել: Սա միայն ոստիկանների՞ խնդիրն է, որ պիտի կարողանան ու չեն կարողանում բռնել դրանց, թէ՞ նաեւ այն միջավայրի, որտեղ ցաւալիօրէն մամռոտում են ազգի մեծամեծների լուսեղէն անունները: Ալիշանն ինքը ի՞նչ սիրով է խօսք ասել սերունդների մասին. "Ծառն՝ արմատով ծառ, ծառովն է արմատ. / Դալար մանկտիք, ձեր տակն է Արարատ. / Պինդ կացէք, աստուած ցօղէ ի վերէն, / Մլիք ու ծաղկիք, քանց վարդ ի թփէն":

1969 Թուականին Արուեստի ինստիտուտի անօրէն, արժանայիշատակ Ռուբէն Զարեանը, որ արուեստի մասին յատուկ կուրսեր էր վարում մանկավարժական ինստիտուտում, ուսանողներիս բաժանեց Ղեւոնդ Ալիշանի՝ նոր լոյս տեսած բանաստեղծութիւնների ընտրանին. "Տարբէք ձեզ հետ զպրոցներ, որ ձեր միջոցով ամէն աշակերտ իմանայ, թէ ազգային ինչ մեծ արժէք է Ալիշան մարդն ու նրա թողած ժառանգութիւնը":

Տարանք ու ամէն մէկս իւրովի հնարաւորինս բաժանել ու բաժանում ենք սբբազան փշրանքներ Ալիշանի հոգեւոր սբնոմնդից: Երեւում է լաւ չենք բաժանել, երեւում է դեռ բոլորին չենք հասցրել: Մեր այդ չհասցնելուց է, որ ուղրկ ուղեղով ինչ-որ մէկը կարող է բանահատաւաք, բանագէտ, դիւանական Արուսեակ Սահակեանին յանդիմանել. «Գուցէ բաւական է, Արուսեակ, "Քելէ, լաօ" երգել»: Արուսեակի զարմացած հայեացքն աւելի մեծ զարմանք է արտայայտել նրա խօսքերի յաւելումից, թէ՝ «Մեր երակներում հիմա ուրիշ արիւն պիտի հոսի»: Այդ ասողն իհարկէ չի կարողացել բացատրել, թէ որն է այդ "ուրիշ արիւնը": «Այդ երգի ուժով եկող արիւնը, բարեկամս,– իրեն մի կերպ զսպելով պատասխանել է տիկին Արուսեակը,– դէպի Արցախ հոսեց, եթէ այդ բանը դուք չէք նկատել, ուրեմն այդ երգի գինն ու ներգործութեան ուժը ծանօթ չէ ձեզ»:

... Այս օրինակների չարունակութիւնը սթափութիւն կը բերի՞ գոնէ այն ոտիկաններին, որոնց քթի տակից (զպրոցի հարեւանութեամբ է գտնուում Նուպարաշէնի տարածքային ոստիկանութեան վարչական չէնքը) գողացան կիսանդրին: Գործ է յարուցուել, այո: Գուցէ կը բռնեն գողերին: Բայց սա կը դիտուի սովորակա՞ն գողութիւն, եւ բացայայտելիս էլ(՞) պղնձի քաշո՞վ կը չափուի գողնի արժէքը, թէ՞... Այս "թէ՞"-ից յետոյ մերօրեայ այսօրինակ անտանելի բարքերի հետ կապուած մեր ափսոսանքն էլ, վիրաւորանքն էլ, նաեւ զայրոյթն էլ փորձենք զսպել այն յոյսով, թէ էլ չպիտի կրկնուի նման ազգաթալան: Եւ, մի քիչ հանդարտելու համար, կրկին մտնենք գրական մաքուր աշխարհ՝ Ալիշանի աշխարհ. «Աւա՛ղ քեզ, աւա՛ղ, Հայոց աշխարհիկ,/ Տուն երկնաման, փլած տաղաւարիկ...»:

... Բանաստեղծական աշխարհը, ուր, Մեծն Թումանեանի բնորոշմամբ, պոետները չեն պղծում իրենց չուրթերն անէծքով, մարդուն ազնիւ ճանապարհի է բերում, որի կարիքը չատ ունեն... այսօրւայ արձանագրողները:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

"Ազգ"

հեռու: Եւ կարծես ոչ մէկ ուրիշ մտածում ունենար, կը հանէ կարճ ծխամորճ մը, կը նստի ծառին տակ եւ կը մխըրճուի կապոյտ, անհաճոյ հոտով ծուխին մէջ: Ընդհանուր տեսարանը կը նմանէր դաշտային նկարի մը. հոս՝ յոնական եպիսկոպոսարանին սեւ կառքը դուռնեռուն վրայի զինանշաններով, քահանան՝ կուրծքէն կախուած խոշոր խաչով եւ աչքառու դլխանոցով եւ ծորակին վրայ սեղմ կապուած կարճ, մազի կլոր փունջով. քահանային կինը՝ փոքրակազմ, փաթթուած իր սեւ շալին մէջ, իսկոյն՝ դնչուի փառաւոր օղերով, խոշոր աչքերով եւ սրածայր քիթով, կաղ մուրացկանը՝ կեցած համեստ դիրքով: Բոլորն ալ անյագաբար կը լափեն թարմ հացը, ձիթապտուղով եւ ֆէթա պանիրով: Օղին չիչը բերնէ բերան կը շրջի հանդարտօրէն: Միւս կողմը՝ յարդերուն կառքը եւ խաղաղ կառապանը, որ ինք ալ հիմա հանդարտութեամբ կ'ուտէ Թարիքի հետ եւ կը խմէ աղբիւրէն ժայթքող պաղ, փայլփլուն ջուրը:

Բայց այս ամբողջին տակ ամէն բան կ'եռայ. ամէն ճակատէ կը սահին մտածումներ եւ վախի, փառքի, անյագութեան եւ մահուան ծրագիրներ: Մինչ յարդերուն մէջ միւռնները կը մնան մունջ, ծուղակի մէջ ինկած վայրի անասուններու պէս:

*
**

Մինչ ծարաւը կը յագեցնեն եւ Իսաագ մօրուքը կարգի կը դնէ, ահաւասիկ իշու մը վրայ հեծած ոստիկան գինուոր մը կը հասնի: Իսմայիլ Մուզաֆէրն է, ուղեմայի պահակախումբին պետ, Նազիմի մէկ բարեկամին բարեկամը: "Հասնելու վրայ են" կ'ըսէ "եւ պիտի կեցնեն Միւռնէի՝ ազգի այդ մեծ պոէտի, անունը լսած կո՞ն, որը Վահան Տէրեանի ձեռագրերն իր զարակում պահում էր "մի զարմանալի՛ քնքոյշ եւ խնդագին զգացմունքով": Ո՞ւր է կորել մեր այդ զգացմունքը մեր մեծամեծների հանդէպ: Միթէ՞ այդ գողերը մոլախոտի պէս աճած մի քանի թափթփուկներն են այն սերնդի, որի նախնիք գաղթի ճամբէքով եկեղեցու դուռ էին չալակած բերում, կամ այդ նոյն ճանապարհին երեխաների ականջին հայ երգի բառեր էին չչնջում, որ իրենք եթէ տեղ չհասնեն, երեխաները կարողանան տանել-տարածել, որ երգը չվորչի: Այսօրուայ գողերն ու նրանց նմանները ինչո՞ւ են կարողանում սերունդների կապի օղակներից մի քանիսը քանդած պահել: Սա միայն ոստիկանների՞ խնդիրն է, որ պիտի կարողանան ու չեն կարողանում բռնել դրանց, թէ՞ նաեւ այն միջավայրի, որտեղ ցաւալիօրէն մամռոտում են ազգի մեծամեծների լուսեղէն անունները: Ալիշանն ինքը ի՞նչ սիրով է խօսք ասել սերունդների մասին. "Ծառն՝ արմատով ծառ, ծառովն է արմատ. / Դալար մանկտիք, ձեր տակն է Արարատ. / Պինդ կացէք, աստուած ցօղէ ի վերէն, / Մլիք ու ծաղկիք, քանց վարդ ի թփէն":

1969 Թուականին Արուեստի ինստիտուտի անօրէն, արժանայիշատակ Ռուբէն Զարեանը, որ արուեստի մասին յատուկ կուրսեր էր վարում մանկավարժական ինստիտուտում, ուսանողներիս բաժանեց Ղեւոնդ Ալիշանի՝ նոր լոյս տեսած բանաստեղծութիւնների ընտրանին. "Տարբէք ձեզ հետ զպրոցներ, որ ձեր միջոցով ամէն աշակերտ իմանայ, թէ ազգային ինչ մեծ արժէք է Ալիշան մարդն ու նրա թողած ժառանգութիւնը":

Տարանք ու ամէն մէկս իւրովի հնարաւորինս բաժանել ու բաժանում ենք սբբազան փշրանքներ Ալիշանի հոգեւոր սբնոմնդից: Երեւում է լաւ չենք բաժանել, երեւում է դեռ բոլորին չենք հասցրել: Մեր այդ չհասցնելուց է, որ ուղրկ ուղեղով ինչ-որ մէկը կարող է բանահատաւաք, բանագէտ, դիւանական Արուսեակ Սահակեանին յանդիմանել. «Գուցէ բաւական է, Արուսեակ, "Քելէ, լաօ" երգել»: Արուսեակի զարմացած հայեացքն աւելի մեծ զարմանք է արտայայտել նրա խօսքերի յաւելումից, թէ՝ «Մեր երակներում հիմա ուրիշ արիւն պիտի հոսի»: Այդ ասողն իհարկէ չի կարողացել բացատրել, թէ որն է այդ "ուրիշ արիւնը": «Այդ երգի ուժով եկող արիւնը, բարեկամս,– իրեն մի կերպ զսպելով պատասխանել է տիկին Արուսեակը,– դէպի Արցախ հոսեց, եթէ այդ բանը դուք չէք նկատել, ուրեմն այդ երգի գինն ու ներգործութեան ուժը ծանօթ չէ ձեզ»:

... Այս օրինակների չարունակութիւնը սթափութիւն կը բերի՞ գոնէ այն ոտիկաններին, որոնց քթի տակից (զպրոցի հարեւանութեամբ է գտնուում Նուպարաշէնի տարածքային ոստիկանութեան վարչական չէնքը) գողացան կիսանդրին: Գործ է յարուցուել, այո: Գուցէ կը բռնեն գողերին: Բայց սա կը դիտուի սովորակա՞ն գողութիւն, եւ բացայայտելիս էլ(՞) պղնձի քաշո՞վ կը չափուի գողնի արժէքը, թէ՞... Այս "թէ՞"-ից յետոյ մերօրեայ այսօրինակ անտանելի բարքերի հետ կապուած մեր ափսոսանքն էլ, վիրաւորանքն էլ, նաեւ զայրոյթն էլ փորձենք զսպել այն յոյսով, թէ էլ չպիտի կրկնուի նման ազգաթալան: Եւ, մի քիչ հանդարտելու համար, կրկին մտնենք գրական մաքուր աշխարհ՝ Ալիշանի աշխարհ. «Աւա՛ղ քեզ, աւա՛ղ, Հայոց աշխարհիկ,/ Տուն երկնաման, փլած տաղաւարիկ...»:

... Բանաստեղծական աշխարհը, ուր, Մեծն Թումանեանի բնորոշմամբ, պոետները չեն պղծում իրենց չուրթերն անէծքով, մարդուն ազնիւ ճանապարհի է բերում, որի կարիքը չատ ունեն... այսօրւայ արձանագրողները:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՊԻԿԵԱՆ

"Ազգ"

ծեռնակներու հովիտին մէջ, որ քաղաքին մօտ է բայց ամէն կողմէ պոռնուած է ստիճանաբար վար իջնող դաշտերով. միակ մէկ ճամբայ կայ որ հոն կը տանի: Հոն բաւական ջուր ալ կայ: Կ'ուզեն խուսափիլ հոս խնդիր ունենալէ: Հայ պիտի տան եւ հանդիստ պիտի պահեն: Ցետոյ, վաղ առաւօտուն ճամբայ պիտի հանեն". "Հալէպ հասնող ճամբան տակաւին երկար է" կ'ըսէ մռայլ ժպիտով մը, քիչ մը ցանցառ ակռաներուն մէջէն սուլելով:

Արագ արագ կառքը կը մօտեցնեն փոխադրակառքին, եռեւի կողմէն, կը քակեն ձիերը եւ կը տանին չինարի ծառին մօտ:

Գիւղացին դարձեալ նստարանին վրայ կը բարձրանայ, անոր տակէն լծակ մը կը չարժէ, եւ յարդին մէկ մասը դէպի առաջ կը սահի, ծածկելու համար փոխադրամիջոցին վերի մասը, որ հիմա բոլորովին ուրիշ, որեւէ կառքի երեւոյթ կ'առնէ: Զորս ցնցոտիապատ մուրացկանները դուրս կը ցատքեն, վարժ չարժումներով կերպարանափոխութիւնը կը լրացընեն եւ կարգի կը դնեն մնացած յարդերը: Կ'աչխատին արագ եւ համաժամանակ. քանի մը վայրկեանի մէջ ամէն բան կարգին է:

Գաթէրինա կը մնայ ծառին ներքեւ, գիւղացիին հետ, անոր կինը ըլլալ ձեւացընելով: Կառապանը որ չէ վճարուած այս գործին համար, կ'երկննայ ծառին հաճելի չուքին զովութեան մէջ, քունի մը քաշելու: Իսաագ հանած է գլխանոցը եւ կապան, նեռած է կառքին մէջ, մնալով միայն չապիկով. եւ հիմա թաքցնելու համար մազերուն կծիկը, գլխուն անցուցած է ցած, կլոր, կակուղ գլխարկ մը: Նազիմ կը հանէ հագած աղտոտ բանկոնը եւ մեծ հովերը տալով ինքզինքին, կ'անցընէ ուսերուն: Իսմայիլ հարկ չի դգար կերպարանափոխուելու: Ուեէ անճ, ինչ ազգի ալ պատկանի, անմիջապէս պիտի հասկնայ անոր եղերամայր ըլլալը, եւ պիտի չյանդգնի անոր ճամբուն արգելք ըլլալու:

Հիմա Նազիմ կ'առաջնորդէ գիրենք եւ խոշոր կովերը դանդաղ կը մօտենան: Օդնութիւնը տանողներուն համբերութեան համար չափազանց դանդաղ է ամէն բան, բայց Աստուծոյ չաղացքը ճիշդ կ'աղայ, եւ ապրանքներու կառքը չարժելով պատերուն երկայնքին, դուրսի կողմէն, կը հասնի դաշտ ճիշդ այն ժամուն երբ խղճալի թափօրը կը հասնի հիւսիսէն, մեծ ճամբէն, փոշիներուն եւ ճիաւոր զափթիէներուն ոռնոցներուն մէջ:

Փոխադրակառքը ուրիշ հարիւր կառքերու նման կը կենայ պահուած, փչուռ խիտ մացառներու ետեւ: Բայց տեսողութիւնը հիանալի է:

Իսաագ, իսմէնէ, Նազիմ կ'իջնեն եւ կը դիտեն: Կը տեսնեն թշուառ տեսարանը կիներուն որոնք կը յառաջանան, քաշկռտուելով իրենց բոպիկ տոքերը փոշիներուն մէջ որ ամէն տեղ կայ, դէմքերը կախած դէպի վար եւ ուսերը ծռած: Կը տեսնեն կմախք դարձած պղտիկները, իրենք ալ աչքերնին կեդրոնացուցած ճամբուն վրայ. եւ անմիջապէս կը հասկնան որ այս քիչ, ցնցոտիներով պատսպարուած երախաները որոնք ճամբուն վրայ կը փնտռեն դոյութիւն չունեցող բան մը որ կարելի ըլլայ բերանին տանիլ, մնացորդացն են այն հազարաւորներուն որոնք ամիս մը առաջ մեկնեցան քաղաքէն, մեծ կառքերուն մէջ նստած:

(Շար. 69)

(Շար. Ա. էջէն)

լիսին միայն, այսինքն ընտրութենէն ետք: Նման անարդար կարգադրութիւն մը այն համոզումը կը գոյացնէ, որ սեփականաչնորհման չշուկնելը անհիմն չեն:

ՀԱՏԻԹԱՀԻ (Պաղտատէն 200 քմ. հիւսիս-արեւմուտք) ճամբուն վրայ, Ամերիկացիք, Նոյեմբեր 19ին ամենայն պաղատիւնութեամբ ջարդած են երկու ընտանիք (15 հոգի) որպէս փոխ վրէժ իրենց մէկ գինուորին մահուան յարձակումի մը ընթացքին: Շուրջ 12 գինուորներ են, որոնք մերձակայ տուները մտած են եւ սպանած անեցիները, որոնց մէջ եօթը կին եւ երեք մանուկ: ԱՄՆ-ու Պաշտպանութեան նախարարութիւնը քննութիւն բացած է:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ժագ Իգիթեանի մահուան առթիւ Գ. Օննիկ Թորոսեան 100 եւրօ կը նուիրէ "Յառաջ"ին:

ՀՐԱՒԷՐ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ
ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Ներկայիս ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ նկատառման կը յանձնենք թէ կիրակի, Մարտ 26, 2006 ժամը 15ին, Առաջնորդարանին մէջ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅԻՑ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ

Արտակարգ Անդամական

Ընդհանուր ժողով կը գումարուի Ֆրանսայի Թեմական կազմակերպութեան օրակարգով:

ՅՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ բոլոր անդամներուն՝

Ժողովի մասնակցելու եւ քուէարկել կարենալու համար անդամները պարտին իրենց անդամավճարները կանոնաւորել:

ԴԻՒԱՆ

Փարիզ, Մարտ 10

Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille
MI-CAREME
DINER TRADITIONNEL DANSANT
DE
MITCHINK
organisé par
la Paroisse Arménienne Catholique
animé par l'Orchestre **A N I**
Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20
P.A.F. : 20 Euros

MAISON ARMENIENNE DE LA JEUNESSE ET DE LA CULTURE MARSEILLE

12-14 rue Saint Bazile 13001 MARSEILLE
☎ 04. 91. 50. 15. 09

VARTAN BERBERIAN
est né en France, à Gardanne.
Il considère qu'il a trois patries :
la France, l'Arménie et la Marine.

Il présentera et dédicacera son ouvrage
« LE FIGUIER DE MON PERE »
(Editions Anne Carrière)

Vendredi 24 mars à 19 heures

Parking Gambetta
Métro Réformés
Entrée libre

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE EXTRAORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale extraordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra :

Le Dimanche 26 Mars 2006 à 17h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1 - Présentation du rapport du Conseil d'Administration.
2 - Adoption des statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
3 - Modification de nos statuts actuels en vue de leur harmonisation avec les statuts du Diocèse de l'Eglise Apostolique Arménienne de France.
4 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale	**Le Président du Conseil de la Cathédrale**
Jacques VARJABEDIAN	**Robert AZILAZIAN**

MARSEILLE

ASSEMBLEE GENERALE ORDINAIRE

DE L'ASSOCIATION CULTUELLE
DE LA CATHEDRALE APOSTOLIQUE ARMENIENNE
SERPOTZ TARKMANTCHATZ

Nous avons l'honneur de vous informer que l'Assemblée générale ordinaire de l'Association Cultuelle de la Cathédrale Apostolique Arménienne Serpotz Tarkmantchatz de Marseille se tiendra:

Le Dimanche 26 Mars 2006 à 19h30
au Centre Culturel Sahak-Mesrop — 339 avenue du Prado - 13008 Marseille
à l'effet de délibérer sur l'ordre du jour suivant :

1 - Election des délégués diocésains conformément à l'article 7b.6 des statuts modifiés et harmonisés.
2 - Pouvoirs aux fins de formalités.

à Marseille, le 7 Mars 2006

Le Président du Bureau de l'Assemblée Générale	**Le Président du Conseil de la Cathédrale**
Jacques VARJABEDIAN	**Robert AZILAZIAN**

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցին սիրով կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու Կլէնտէյլէն ժամանած

ՊԱՏ. ՀԱՊԻՊ ԱԼԱՃԱՃԻ-Ի

հետ հանդիպումներու՝

"ՀԱԻԱՏՔԸ ՄԵՐ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ"

Նիւթին չուրջ:

- *Հինգշաբթի, Մարտ 23, ժամը 20·45ին Ալֆորվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*
- *Ուրբաթ, Մարտ 24, ժամը 21ին Արնուվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*
- *Կիրակի, Մարտ 26, ժամը 11ին Իսի-լէ-Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել·-
- 01·47·36·02·50 (*Իսի կամ Ալֆորվիլ*)
- 01·39·85·78·72 (*Արնուվիլ*)

Թխերուն:

— Մուտքը ազատ է —

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

Section «D. Missakian»
de Sevran-Livry

SOIREE «MANTE»

Le Samedi 25 mars à 20h30
à la Maison de la CBAF
17 rue Charles Péguy — 93190 Livry Gargan

Réservations :

Madeleine : 01 43 83 87 68
ou Nilva : 01 42 36 33 73

Nous vous attendons nombreux

□

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème
Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26·-
Ե. կիրակի Քառասնորդաց - Դասաւորին
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀԱՅԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթինեը Աբեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հոգեհ.-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29,
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Աբեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Աբեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

*
**

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆՔ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 24·-
Սուրբ Թադէոս-Բարթուղիմէոս եկեղեցի
(Սէն Թ'Անթուան)
Քարոզիչ՝
ՇԱՀԱՆ Ա. ՔՀՆԱ. ՏԷՏԷԵԱՆ

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France organisent

UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de **S. B. NERCES-BEDROS XIX**
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes **le 31 mars**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 24
VENDREDI
24 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթաթերթ առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.419 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.419

ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԻՒԹԸ ԱՄԷՆ ՀՈՐԻԶՈՆԻ ՎՐԱՅ

ՖՐԱՆՍԱ

Մարտ 18ի Լիոնի Թրքական ցոյցին կազմակերպիչները հաւանաբար սկսած են անդրադառնալ թէ իրենց ակնկալածը չտալէ զատ, ձեռնարկը զարմաւ իրենց դէմ ազդակ մը : Վարկաբեկումի, ընդվզումի հակազդեցութիւնները կը չարունակուին, ինչպէս Ազգ. Ժողովին Մարտ 22ի նիստին ուղղուած հարցումները (քովի սիւնակը), Լիոնի մէջ Թաղապետական ներկայացուցիչներու ըսածները, գրածները :

Այս խումբէն է Լիոնի քաղաքապետարանին Համայնավար խմբակցութեան նախագահուհի Ժանին Տէգրիոյի հայկական յուշարձանին կառուցումի մարմնին նախագահ Ժիւլ Մարտիրոսեանի ուղղած Մարտ 20 թուակիր նամակը : Արժանապատուութիւնը վիրաւորուած, ընդվզած քաղաքացիի հակազդեցութեան քով աւելի ծանրակչիռ կը նկատուի ոչ միայն նահանգապետին կողմէ "ատելութեան ու ժխտումի" այդ ցոյցին տրուած արտօնութիւնը, այլեւ ապահովութեան ուժերուն կողմէ անոր տրուած պահպանութիւնը եւ յատկապէս ցոյցին ընդդիմացողները ձերբակալելու անոնց արարքը :

Նամակագիրը "Ամօք" կ'որակէ կատարուածը, անսակարկ զօրակցութիւն յայտնելով յուշարձանին կառուցումի գործին, զայն նկատելով "յիշողութեան պարտականութեան եւ հայ ժողովուրդին տառապանքին յարգանքի անհրաժարելի խորհրդանիշ" :

Նամակը աւարտած է հետեւեալ տողերով. "Ձեր կողքին ենք ձեր համայնքին ցաւի այս պահուն. ձեր պայքարը նաեւ մերն է" :

*
**

Վիլլէօրպանի քաղաքապետը Ժ.-Փ. Պրէյթ հակազդելով Լիոնի Թրքական ցոյցին (Մարտ 18), ըսած է. "Մեր շրջանին մէջ առաջին անգամը չէ որ թրքական կազմակերպութիւններ իրենց հաղաբացիներուն 1915ի Ցեղասպանութեան յուշակոթողին դէմ ցոյցի կոչ կ'ուղղեն : Շաբաթ օրը Լիոն տեղի ունեցածը թրքական պետութեան դեկավարած ժխտողական գործունէութեան տխուր շարքին մաս կը կազմէր. ան անյարիր է մեր շրջանին, ինչպէս եւ մեր երկրին" : Ան նաեւ անհատական գտած է Ռոնի նահանգապետին կողմէ այդ ցոյցին տրուած արտօնութիւնը, հակառակ տեղեակ պահուած ըլլալուն : "Որպէս Ցեղասպանութեան ճանաչումի օրէնքին նախաձեռնողներէն մէկը, ճաճ անփութութեան դէմ վիրաւորուած կը զգամ : Ժխտողականութիւնը օրէնքէ դուրս բան է : Իրաւունք չունի ընշուելու : Նահանգապետին պարտականութիւնն էր զայն դատապարտել, նախճան ցոյց մը որ պէտք է արգիլուէր" :

*
**

ԱՄՆ

ԱՄՆ-ու Երեւանի դեսպանին ետ կանչուելու միջադէպը որուն հաւանական պատճառը կը նկատուի անցեալ տարի Ցեղասպանութիւնը իր անունով կոչելու անոր յանդգնութիւնը, հակազդեցութեան տեղի կու տայ ամերիկեան մամուլին մէջ ալ :

"Լոս Անճըլըս Թայմզ"ը (Մարտ 22) նիւթին յատկացուած յօդուած մը հրատարակած է ուր նոյն յանդգնութեամբ կը բացատրուի դեսպան Ճ. Լիվընսի ենթարկուած հալածանքը. անոր մրցանակները ետ առնուած են, պահանջուած է որ ճշդում մը ընէ իր խօսքերուն մասին, ապա դէմ յանդիման դրուած է պաշտօնը կորսնցնելու հեռանկարին : "Մինչդեռ, կ'ըսէ Թերթը, յայտնի է 1915-ին կատարուածը : Օսմանեան կայսրութիւնը հայ բնակչութիւնը բնաջնջել ուզեց ըսպանելով ու տեղահանելով : 1,2 միլիոն զոհերով գործին կէսը կատարեց : Այսուհանդերձ ԱՄՆ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը ոչ թէ պատմութեան վերաբերող անհամաձայնութեամբ մը, այլ ՕԹԱՆ-ի անդամ եւ Ասիոյ ու Եւրոպայի միջեւ ռազմավարական դիրքի տէր Թուրքիոյ ունեցած յարգանքին պատճառով միշտ մերժեց «ցեղասպանութիւն» որակումը գործածել" :

Ցեւոյ Թերթը կ'ըսէ թէ այլեւս ժամանակը հասած է պատմական իրողութիւնը ընդունելու, հաշտուելու անոր հետ : 1915ին կատարուածը ամբողջովին յարիր է ՄԱԿ-ի ցեղասպանութեան սահմանումին : Իսկ աւագ դեսպան մը 90 տարուան յանցանքի մը մասին ունեցած պարկեշտ արտայայտութեան պատճառով պատժել, վայել է ո՛չ թէ ազատ աշխարհի առաջնորդին, այլ միայն իր չհասուն հետամուտ միապետութեան մը : Գոնկրէսին չունեցած համարձակութիւնը ունեցող կը նկատուի Եւրոպական Հարհրդարանը որ Թուրքիոյ անդամակցութեան համար պայման դրած է Ցեղասպանութեան ճանաչումը :

Գրութեան աւարտին կ'ըսուի. "Թուրքիա որ օսմանեան անցեալին շեշտակի մերժումով հիմնուած է, օր մը իր հասունացման հոլովոյթին մէջ (որ պէտք է շատոնց աւարտած ըլլար) պիտի գայ իր պատմութեան հետ : Կը յուսանք որ ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութիւնը առանց այդ հանգրուանին սպասելու նոյն քայլը կ'առնէ" :

*
**

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Հայկական Ցեղասպանութեան իսկութեան անդրադարձող զարթօնքի ներկայի փուլին երկրին մեծագոյն Թերթերէն "Տի Վէլթ" (Մարտ 22) ներկայացուցած է Թուրք ճ. Իօզկէօնիւլի "Ցեղասպանութեան մը միթոսը" հատորը : Ան բացայայտ կերպով կը հակադրուի Հայկական Ցեղասպանութեան իրողութեան : Հեղինակը իր հակազդեցութիւնը կը հիմնէ Լեփսիուսի հարազատ բնագրին, զայն համեմատելով 1919ին հրատարակուածին հետ :

Հատորը այնպէս կը թուի թէ նոր վիճարկումի նիւթ պիտի հայթայթէ Ցեղասպանութեան մասին, Գերմանիոյ մէջ, քանի որ Լեփսիուսի գործին քննական հրատարակութեան հեղինակ Վ. Կուսթի ու Թ. Հոֆմանի խիստ հակազդեցութեան բախած է արդէն :

*
**

ԹՈՒՐՔԻԱ

"Կապոյտ գիրք"ը որ Ժ. Պրայսի ու Ա. Թոյնպիի փաստաթուղթերուն մէկ հատորն է 1915-16ին կատարուածին մասին, Թրքերէն թարգմանութեամբ լոյս տեսած է, 73 էջնոց նախաբանի մը կրցումով : "Փէնճէրէ" (Պատուհան) հրատարակչութեան տէրը Մ. Էրտողտու ըսած է թէ նպատակը եղած է պատմութեան լաւ կամ գէշ պատահարները լոյսին բերել. աւելցուցած է թէ վախ չունի հաւանական հակազդեցութիւններէն որոնք կրնան ուղղուիլ ազգասիրութեան դիմակով ցեղապաշտ ընթացք ունեցողներէ :

Նոյն հատորը Պոլսոյ մէջ Ցեղասպանութեան մասին գումարուած համաժողովին (Մարտ 15-17) Թրքական ժխտողականութեան բանբերներէն նախկին դեսպան, երեսփոխան Շ. Էլէքտաղի կողմէ "չինծու", "յերիւրածոյ" որակուած էր, հերքումի չարք մը "ապացոյցներ"ու ներկայացումով :

ԼԻՈՆԻ ՀԱԿԱՀԱՅ ՑՈՅՑԸ ԱԶԳԱՑԻՆ ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի, Մարտ 22ին, Ազգային Ժողովի նիստը նուիրուած էր, ինչպէս ամէն Չորեքշաբթի, կառավարութեան ուղղակի հարցումներու : Այս առթիւ հարցումները եղած են Արտաքին նախարարին Լիոնի Թրքական ցոյցին կապակցութեամբ : Ժան-Միշէլ Տիւպերնար, արձագանգելով է. Ռաուի իրեն փոխանցած լուրերուն, հարց տուած է Արտաքին նախարարին թէ ի՞նչ կը խորհի պատահած ժխտողական ցոյցին առթիւ, ուր չէ յարգուած իսկ 2001 Յունուարի օրէնքը (Հայոց Ցեղասպանութեան ճանաչումի) : Երեսփոխանը (Իւ. Էմ. Փէ.) յիշեցուցած է նաեւ թէ կազմակերպիչները չեն յարգած իսկ իրենց այն յանձնառութիւնները, զորս առանձնած էին նահանգապետարանին մօտ : Պատասխանած է Գործակցութեան, Զարգացման եւ Ֆրանսախօսութեան պատասխանատուհին՝ Պրիժիթ Ժիրարտէն եւ չեչուած է ծագումով հայ հայրենակիցներու խոր յուզումը այդ առթիւ եւ հաղորդած որ Անգարայի Ֆրանսայի դեսպանը անմիջապէս յայտնած է Թրքական իշխանութիւններուն որ "վնաս կը բերեն իրենց երկրին ճնշող ցոյցեր, որոնք լայն տեղ կու տան թուրք ազգայնամոլ շարժումին" : Նախարարուհին աւելցուցած է.– "Կը գտնինք որ Թուրքիոյ հիւպատոսը ընթացք չէ տուած իրեն եղած զպրումի կոչերուն..." : Հոս, համայնավար երեսփոխան Մաքսիմ Կրեմեց ընդմիջած է բացագանչելով. "Ներքին նախարարն է որ արտօնած է այդ ցոյցը", որմէ ետք միայն նախարարուհին կրցած է վերջացնել իր նախադասութիւնը ըսելով. "Թուրքիոյ Արտաքին նախարարին կողմէ" :

ԼԻՈՆ

ՀԱՅ ԸՆՏԱՆԻՔԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

Երկու զաւկի տէր Ցարութիւնեան ընտանիքը որուն դէմ արտաքսումի վճիռ արձակուած էր, երկրորդ փորձին արտաքսուած է, ղրկուած Շուէտ ուր ապաստանի առաջին դիմումը կատարած էր Եւրոպա ապրելու համար : Ընտանիքին արտաքսումը, հակառակ դպրոցական տարիքի երկու զաւակ ունենալուն, զօրակից մարմնին հակազդեցութեան բախած է. մարմին որ կազմուած է դպրոցին ծնողական միութեան անդամներով : Անոնք նոյնիսկ ըսած են թէ պիտի չանան ճշդում բանեցնել որպէսզի ընտանիքը Ֆրանսա վերադառնայ :

Կատարուած դիմումներուն Ֆրանսայի Ներքին նախարարութենէն պատասխանած են թէ Շուէտ նոյնքան ազատ երկիր է, որքան Ֆրանսա :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԼԼԷՓԻՆ ԵՐԿՈՕՍՈՒԹԵԱՆ ԿՈՉ Կ'ԸՆԷ

ՍԱՐԳՈՋԻ ՉԻ ՓԱՇՈՒԻՐ ԲԱՑԱ...

Մարտ 22ին, Չորեքշաբթի օր, Տ. որ Վիլլեփին փորձեց դուռ մը բանալ եւ յայտնեց թէ տրամադիր է "յառաջանալու ընկերային կազմակերպութիւններուն հետ" եւ առանց նախապայմանի, ինչ որ նախորդ օրուան ըսածին չի համապատասխաներ, թէեւ չատ յստակ յայտարարութիւն մըն ալ չէ : Ինչ որ ամէնէն ցաւալին է այս պատմութեան մէջ, այն է որ բուն գրաւարկը Ֆրանսան չէ, այլ Վիլլեփին – Սարգոզի մենամարտ մը : Ամէն մէկը կ'ուզէ որ միւսը սխալ մը ընէ եւ 2007ի թեկնածուի աթոռը իրեն մնայ : Վիլլեփին կ'ուզէ ցոյց տալ, համոզել որ տէրտիրականը ի՛նք է : Որքան ալ երեւութապէս կառավարութեան անդամները մէկ սիրտ, մէկ հոգիի պատկերը կը պարզեն, խորքին մէջ իրողութիւնը տարբեր է : Հինգշաբթի, Մարտ 23ին, կառավարութեան թիւ 2-ը տարբեր տեսակէտներ պարզեց արդէն հարցազրոյցով մը, Մայ Չարաթաթերթին մէջ : Սկիզբէն կը ճշդէ որ քաշուելու միտք չունի, որովհետեւ "կառավարութիւն մը չի լքուիր պատահապաշտ որոշումով մը : Կը լքուի հիմնական տարակարծութեան մը պարագային" : Սարգոզի կ'ըսէ նաեւ.– "Դասեր տալ տասնապի առեն ոչ արժանավայել է, ոչ ալ օգտակար", բայց եւ այնպէս խրատներ կու տայ Տ. որ Վիլլեփինի : Օրինակ, կ'ըսէ.– "Իմաստութիւն կ'ըլլար որ ամէն մէկ կողմ վեց ամսուան փորձառութիւն մը ընէ" : Եթէ նոյնիսկ չի խոստովանիր, պարզ է որ դէմ է Սի. Փէ. Ը.ին եւ կ'առաջարկէ որ վեց ամիս փորձ մը կատարուի եւ անկէ վերջ թեր ու դէմ եղողները քննեն կացութիւնը : Ինչ կը վերաբերի ծրագրին եւ գործադրուած մեթոտին, կ'ըսէ.– "Բարդ հարց է : Կը խորհիմ որ պէտք չէ երբեք խոզել երկխօսութիւնը Ֆրանսայի նման բարդ ընկերութեան մը մէջ" : Այս հարցազրոյցը կը փաստէ մանաւանդ որ Սարգոզի տարբեր է եւ կ'ուզէ որ հասկցուի : Հաւանաբար աւելի լայնօրէն արտայայտուի Շաբաթ օր, երբ ընդունի ԻՒ. Էմ. Փէ.ի նոր անդամները եւ աւելի ծանրանայ իր տարբերութեան վրայ Երկուշաբթի օր, Տուէի մէջ, աշխատանքի ալ ուրիշ լուծումներ առաջարկէ, խուսափելու համար դործադուլներէն, բրտութիւններէ, յարձակումներէ : Պարտի սակայն գոյշ ըլլալ : Եւ հարկ է հաստատել, որ Լիպէրասիոն, Մարտ 23ի իր խմբագրականով, զոր ստորագրած է Փաթրիք Սապաթիէ, չի սխալիր զայն խորագրելով Դերասաններ (Գումէտիէն) եւ նկարագրելով ամբողջ կատակերգութիւն մը, ուր կը տիրապետէ հաշուեյարդարը :

*
**

Ուսանողական ճակատի վրայ, մբթնոլորտը միշտ լարուած կը մնար Մարտ 23ին : Պարագլուխները աւելի քան երբեք վրդոված են եւ տը Վիլլեփինի վճռական դիրքը դրգռութիւն մը կը նկատեն : Ուսանողներու Միութեան պատասխանատուն՝ Պրիւնօ Ժիւլիառ կ'ըսէ թէ Վիլլեփին ճակատում կը փնտռէ եւ չատ մեծ վտանգ մը կը ստանձնէ : Հինգշաբթի նոր ցոյցեր տեղի կ'ունենային : Համալսարաններու մեծ մասը փակ կը մնար, լիսէները նոյն կացութեան մէջ էին :

ՔԱՆԻ ՄՐ ՏՈՂՈՎ

ԷԹԱ-ն (պասք անջատողական չարժում) յայտարարեց, Մարտ 22ին, մնա-

(Շար.ը Դ. էջ)

ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻ ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

1935 Թ., 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

ՀԱՐՑԱՔՆՆՈՒԹԵԱՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՑՈՒԱԾ Է ՊԱԿ-Ի ԱՐԽԻՒԻՑ՝ ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻ (ԱՐԱՄ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ) ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՑ

Հարց.- Կրկնէք սոցիալիզմի մասին ձեր տեսա կէտը, որը արտայայտել էք 9-1 ս· ք·, Դերոյեան վարագդատի հետ առերես հարցաբննուբեան ժամանակ:

Պատասխան.- « ... Սոցիալիստական ճանապարհով հասնել սոցիալիզմին» ինչպէս ներկայ ժամանակ քարոզում են կոմունիստները, իմ կարծիքով, անհնար է: Սոցիալիզմին կարելի է հասնել ազգային-սոցիալիստական ճանապարհով, որը նոյնպէս, կարծում եմ, անհնար է:

Հ.- Ուրեմն դուք գաղափարապէս դէմ էք կոմունիստական կուսակցութեանը:

Պ.- Սոցիալիզմի մասին իմ ասածից կարելի է այդպիսի եզրակացութիւն անել, բայց ես հրաժարւում եմ պատասխանել այդ հարցին:

Հ.- Ինչո՞ւ:

Պ.- Որովհետեւ գտնում եմ, որ ներկայ պայմաններում սոցիալիզմի կառուցումը անհնար է, քանի դեռ չի վերափոխուել ինքը՝ մարդը:

Հ.- Ասացէք բոլոր այն անձանց անունները, որոնց հետ ժամանակ էիք անցկացնում:

Պ.- Դերոյեան Վարազդատը մանկութեանս ընկերն է:

Գուրգէն Մահարի՝ գրող, Վահան Թոթովենց՝ գրող, Մանուկ Աբեղեան՝ փրոֆէսէօր, Աճառեան՝ փրոֆէսէօր:

Հ.- Ձեր յիշատակած անձնաւորութիւնները ինչպէ՞ս էին կողմնորոշւում, երբ դուք խօսում էիք ձեր տեսակէտների մասին:

Պ.- Բացի Դերոյեան Վարազդատից, ուրիշ ոչ մէկի հետ իմ քաղաքական հայեացքները չեմ կիսել: Ցիշատակածս անձանց հետ ես խօսել եմ անձնական բնոյթի կամ գրական հարցերի շուրջ:

Հ.- Ասացէք, ճանի՞ տարի է, որ գիտէք այժմ փարիզաբնակ հայ գրող Իսահակեան Աւետիքին:

Պ.- 1923 կամ 1924 թուից:

Հ.- Ո՞վ է ձեզ ծանօթացրել եւ որտե՞ղ:

Պ.- Իսահակեան Աւետիքի հետ ծանօթացրել է գրող Դեմիրճեան Դերենիկը, Երեւանում:

Հ.- Իսահակեանի Ֆրանսա վերադառնալուց յետոյ ինչպիսի՞ն էին ձեր ճամակագրական կապերը:

Պ.- 1934 թ. Իսահակեանին գրել եմ ընդամէնը երկու նամակ: Նրանից ստացել եմ նոյնպէս երկու նամակ:

Հ.- 13·09·34 թ. Իսահակեանի ձեզ հասցէագրած նամակից բերում եմ մի հատուած: Նամակը խնդարկութեան ժամանակ յայտնաբերուել է ձեր տանը: «Դիմացիր, ուրիշ եղէ չկայ, գրիր ու դուրս թափիր ես միջից դառնութիւնը եւ դրացով հանգստացրու բեզ»: Հետաքննութիւնն առաջարկում է ձեզ ասել, թէ ինչ դառնութեան մասին էր խօսում Իսահակեանը:

Պ.- Իսահակեան Աւետիքին գրել եմ, որ տեղի թերթերի խմբագիրները ինձ հետապնդում են, չեն տպագրում յօդուածներս, որի պատճառով էլ խիստ զայրացած եմ: Ահա թէ ինչու է Իսահակեանը խորհուրդ տալիս նրանց ուշադրութիւն չդարձնել:

Հ.- Նշանակում է՝ դուք Իսահակեանին գրել էք, որ չէք կարողանում հաշտուել սովետական խմբագիրների պահանջներին, որի համար էլ Իսահակեանը ձեզ խորհուրդ է տալիս շրջանցել նրանց, դրանից օգտուելով դուրս թափել ամբողջ չարութիւնը:

Պ.- Ճիշդ է, ես Իսահակեանին գրել եմ, որ հարազատ խմբագիրները ինձ ներկայացնում են տարբեր պահանջներ, որի համար էլ նրանց ուզածով չեմ կարող գրել· բայց թէ յատկապէս ի՞նչ չարութեան մասին է գրել Իսահակեանը, թէ այն յատկապէս ո՞ւմ դէմ պէտք է դուրս թափէի, դժուարանում եմ պատասխանել:

Հ.- Այդ նոյն ճամակում Իսահակեանը ձեզ գրում է· «Ինչ պէտք է անեն, բանը որ չունեն ոտ ընդունակութիւններն ու տաղանդը, որի համար էլ ստիպուած իրենք իրենց կրծում են···»: Ո՞ւմ մասին է խօսում Իսահակեանը, ո՞վերը են այն անձինք, որոնք իրենք իրենց կրծում են:

Պ.- Չգիտեմ, դրանով ինչ էր ուզում ասել Իսահակեանը:

Հ.- Դուք ճիշդ չէք ասում, բանի որ ձեզ բաջ յայտնի է, որ Իսահակեանը դրաճով ասում է· «Դուք երգիծաբան էք եւ կարող էք սովետական կարգերի, կուսակցական եւ պետական դեկավարների դէմ գրել ձեր գլխում ծագած ամէն ինչ, իսկ մնացած գրողների համար, բանի որ երգիծաբաններ չեն, դժուար է այդ ամէնն անել»: Ընդունո՞ւմ էք, որ Իսահակեանի ասածի մէջ կայ հակայեղափոխական իմաստ:

Պ.- Այդ մասին հարցրէք իրեն՝ Իսահակեանին:

Հ.- Բայց չէ՞ որ դա ձեր ճամակի պատասխանն էր: Ինչո՞ւ էք ուզում խոյս տալ պատասխանից:

Պ.- Ճիշդ է՝ այդ նամակը ես ստացել եմ, բայց Իսահակեան Աւետիքի ասածների համար ինձ պատասխանատու չեմ համարում:

Հ.- Դուք ընդունո՞ւմ էք, որ ձեզ ներկայացրած ճամակը հակայեղափոխական բնոյթ ունի:

Պ.- Այո, քանի որ առանձին անձանց նկատմամբ իմ ունեցած չարութիւնն ուղղուած է բոլորի եւ գոյութիւն ունեցող կարգերի դէմ, ապա ընդունում եմ, որ Իսահակեան Աւետիքի 15·09·34 թ. գրած նամակը իր էութեամբ հակայեղափոխական է:

Արձանագրութիւնն ընթերցուել է ռուսերէն եւ հայերէն լեզուներով, արձանագրութիւնը կազմուած է իմ խօսքերից:

ԱՐԱՄ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

(Լեռ Կամսար) ստորագրութիւն

ՅԵՏԱԳԱՅՈՒՄ····

Այս հարցաքննութիւնից բաւականին երկար տարիներ յետոյ Լեռ Կամսարն ու Աւետիք Իսահակեանը իրար հանդիպում են գուտ պատահաբար, նախկին Սարաճով փողոցում: Իսահակեանն արդէն Հայաստանի գրողների միութեան նախագահն էր, իսկ Լեռ Կամսարը՝ վտարանդի եւ աքսորեալ:

Երգիծաբանը երբեմն-երբեմն գաղտնի փախչում էր աքսորատեղից՝ Բասարգեչարից, որպէսզի հանդիպի ընտանիքի հետ: Այսպիսի մի գաղտնի այցելութեան ժամանակ էլ փողոցով անցնելիս հեռուից նկատում է, որ դիմացի մայթով, մարդկանցով չրջապատուած, քայլում է բանաստեղծը:

Լեռ Կամսարը արդէն դառը փորձութիւն ունէր, գիտէր, որ իր գրչակից ընկերները փողոցում խուսափում են իրենից, ձեւացնում են՝ իբր չեն տեսել, որպէսզի իրենք էլ չընկնեն "սեւ ցուցակի" մէջ, հեռու լինեն փորձանքից: Այդ նկատառումով նա չի էլ փորձում մօտենալ Իսահակեանին:

Սակայն Իսահակեանը, տեսնելով երգիծաբանին, ցնծում է ուրախութիւնից, եւ "Լեռ, Լեռ, սիրելիս" բացագանչելով կտրուկ թողնում է իր ուղեկիցներին եւ, անցնելով մայթը, սրտագին ու կարօտով ողջագուրում է երգիծաբանի հետ:

– Եղբայր, գրչի ընկերների՞դ էլ չես նկատում: Ի՞նչ ես գլխահակ քայլում. աշխարհի դա՞րդն ես կրում, թէ՞ սուր մտքերի ծանրութիւնից ես գլուխդ կախել:

– Խորհրդային մտայնութիւնը ինձ դրդող չի համարում, Աւօ, էնպէս որ քեզ գրչի ընկեր լինել չեմ կարող, իսկ ինչ վերաբերում է գլխիս··· Սեւ գայ այդ գլխին··· կտրել են գլուխս ու մի "համայնական" գլուխ են դրել տեղը, հրամայում են մտածել: Է՛, համայնական գլխով կը մտածուի՞: Չգիտեմ, եթէ մի հրաշքով ազատուենք սովետական այս գերութիւնից, ազատ կեանքում հնարաւոր պիտի լինի՞ մի կերպ ջրի մէջ կակղեցնել ու մտածել այնպէս, ինչպէս տրեխները թրջում ու հագնում են···

Ազատութեան դէպքում ոչ միայն պէտք պիտի լինի թրջել իմ ուղեղը, այլեւս ողջ Ռուսաստանը, որը պակաս չի չորացել: Է՛, Ռուսաստանն էլ աշխարհի մէկ վեցերորդ մասը կազմող մի ցամաքային պետութիւն է· ի՞նչ ամանի մէջ պիտի թրջես այն···

– Համբերի՛ր, Լեռ, ու մի փոքր յարմարուիր, սա երկար չի տեւի, անցողական է՝ կ'անցնի, կը լմնայ – կ'երթայ, միայն թէ հիմա մի քիչ ձեւացրու, սրանք ժամանակաւոր են···

– Մտածում եմ կեղծել, ստել, քծնել՝ չեմ կարող: Ես երգիծաբան եմ, ի պաշտօնէ անկարող:

Ու ես չգիտեմ, թէ ինչո՞ւ վիպասաններըը, բանաստեղծներն ու դրամատուրգները անկեղծ լինելու կամ ճշմարտութիւնն ասելու բեռը միայն երգիծաբանի ուսին են դրել: Ուրեմն ճշմարտութիւնը կատա՞կ է, որ միայն ծաղրով պէտք է ասել կամ այն յանձնել միայն հարբածներին, երեխաներին ու խելագարներին ասելու···

Տեսնելով, որ Աւետիք Իսահակեանի ուղեկիցները մօտենում են, նրանք դադրեցնում են խօսակցութիւնը եւ պայմանաւորում են յաճախ հանդիպել:

Չեկիստները երկար սպասեցնել չեն տալիս Լեռ Կամսարին: Հէնց յաջորդ առաւօտը կանուխ ներկայանում են եւ երգիծաբանին տանում ՉեկՀ:

– Դուք ինչո՞ւ էք Երեւանում, չէ՞ որ ձեզ արգելուած է այստեղ գտնուելը,– սպառնում է քննիչը եւ առանց պատասխանը լսելու չարունակում: – Մենք որոնել ձեր բոլոր իրաւունքները, աշխատանք տալ, վերահրատարակել բոլոր այդտած գրքերը եւ այլն, եւ այլն··· Միայն այդ բոլորի փոխարէն դուք պէտք է հետեւէք Աւ. Իսահակեանին եւ տեղեկագրեր ներկայացնէք նրա բոլոր խօսակցութիւնների, տեսակցութիւնների եւ այցելուների մասին···

– Ես այդ անելու պաշտօնը չունեմ, չեմ կարող:

– Լաւ մտածէք, դրանով դուք ձեռք էք բերում նորմալ քաղաքացու բոլոր իրաւունքները, եւ դեռ չատ աւելին:

– Այո՛, բայց կորցնում եմ նորմալ մարդ լինելու իրաւունքը···

– Ձեզ տրւում է 24 ժամ մտածելու համար: Կամ կը համաձայնուէք, կամ կը ներկայանաք բանտային իրերով՝ նորից բանտարկուելու համար:

Ճաշօրդած առաւօտեան Լեռ Կամսարը, վերցնելով բանտի փարչը եւ ներքնակը (արդէն ունէր սեփական բանտային ինվենտար) ներկայանում է ՉեկՀ՝ պատիժը կրելու: Նրան, ճիշդ է, նորից չեն բանտարկում, բայց հրամայում են երկու ժամուայ ընթացքում թողնել Երեւանը:

Վերադառնալով տուն՝ նա մի երկտող է ուղարկում Իսահակեանին, եւ խնդրում հանդիպել: Հանդիպում են Աբովեան փողոցում:

– Աչքդ լո՛յս, Աւօ, Աւօ, ՉեկՀ-յի հրամանով ես պիտի լրտեսեմ քեզ եւ տեղեկագիր տամ, – աւետում է երգիծաբանը:

Իսահակեանը ցնցւում է·

– Էդ ի՞նչ տեսակ անհամ կատակ ես անում, Լեռ···

– Բա՛, ես կատակ չեմ անում, արի երթանք բուլվարի մէջ, առանձին տեղ, եւ խորհենք, թէ ինչ պէտք է անենք: Պէտք է զգոյշ լինել արտայայտութիւնների մէջ: Ես գիտեմ, որ ինքս էլ հսկողութեան տակ եմ եւ, թերեւս, իմ ամենամօտիկ բարեկամներիս կողմից: Այսպէ՞ս է այստեղի կարգը···

– Նոր եմ հասկանում, թէ ինչու է այստեղ չանասիրաբար ինձ սիրահետում դերասանուհի Ն-ը··· (տալիս է հանրայայտ դերասանուհիներից մէկի անունը), – մրմնջում է ապշահար բանաստեղծը:

Իսահակեանին զգուշացնելուց յետոյ միայն Լեռ Կամսարը վերադառնում է իր աքսորատեղին:

***

Աւ. Իսահակեանի եւ Լեռ Կամսարի մեծ բարեկամութեան մասին վկայում է եւ այն փաստը, որ իմանալով՝ փլուել է երգիծաբանի տան տանիքը, եւ ընտանիքի անդամները ի վիճակի չեն նորոգելու՝ փող չունենալու պատճառով, իսկ Լեռ Կամսարը աքսորում է, Իսահակեանն իր անձնական փողերից (ոչ Գրողների միութեան պիւտճէից) երկու հազար ռուբլի է տալիս գրողներից մէկի կնոջը եւ խընդրում է առանց իր անուն տալու օգնել երգիծաբանի ընտանիքին:

Բարեկամութիւնը՝ բարեկամութիւն, այնուհանդերձ Լեռ Կամսարի ամենամեծ բարեկամը կամ գուցէ թշնամին ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆ ԷՐ···

ՎԱՆՈՒՀԻ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

"Գրական Թերթ"

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՔՆՆԱՐԿՈՒՄ

Քաղաքական ազգային նախաձեռնութեան (ՔԱՆ) կազմակերպած քննարկումին (Մարտ 16) նիւթ եղած է "2005-ին Հայաստանի քաղաքացիներուն ստացածներն ու կորսնցուցածները". մասնակցած են քաղաքական, հանրային գործիչներ, իրաւաբաններ, մամուլի ներկայացուցիչներ, փորձագէտներ:

Բացման խօսքին մէջ կազմակերպիչ մարմնէն Յովհէփ Խուրշուդեան ըսած է թէ անցնող տարին սահմանադրական հանրաքուէն ժողովրդավարութեան եւ օրինականութեան հաստատման կարեւոր քայլ հռչակուած էր իշխանութիւններու կողմէն, սակայն անոր յաջորդեց մարդկային իրաւունքներու վիճակին վատթարացումը, ճնշումները, անօրինական ձերբակալութիւնները չարունակուեցան:

Օրուան առաջին բանախօսը եղած է Մարդկային իրաւունքներու առաջին պաշտպանը Լարիսա Ալավերտեան որուն գործունէութեան ամփոփիչ դեկուցումին Ազգային Ժողովին ներկայացումին առիթ չէր տրուած եւ ինք ալ պաշտօնանկ եղած էր: Ան նախ ծանրացած է Հիւսիսային պողոտայի եւ Բիւզանդի փողոցի բնակիչներուն բնակարաններուն ապասեփականացումին ապօրինի հոլովոյթին վրայ, չեչտելով որ ան զանգուածային եւ պետականօրէն համակարգուած բնոյթ կրած է: Մարդոց ոչ միայն արժանի հատուցում վճարուած չէ, այլ նաեւ պարտադրուած է առուծախի պայմանագրեր ստորագրել· եւ մարդիկ այդ "եկամուտ"էն հարկ վճարել ստիպուած են: Լ· Ալավերդեան ըսած է թէ այդ մարդին անօրինականութիւններուն մասին տեղեկացած է թէ՛ վարչապետին, թէ՛ նախագահին, սակայն արդիւնքը այն եղած է որ ինք մեղադրուած է Սահմանադրութեան 5րդ յօդուածին ոտնահարումով: Այդ յօդուածը պետական եւ տեղական ինքնակառավարման մարմիններուն ու պաշտօնատարներուն իրաւասութիւն կու տայ կատարելու միայն այնպիսի գործողութիւններ որոնց լիազօրութիւնը տրուած է իրենց սահմանադրութեամբ կամ օրէնքներով:

"Թառանդութիւն" (հիմնադիրը ու նախագահ Րաֆֆի Յովհաննէսեան) կուսակցութեան քաղաքական քարտուղար Վարդան Խաչատրեան նիւթ ըսած է Սահմանադրական հանրաքուէն: Ըսած է թէ անոր "ընդունման" եւ "ժողովրդավարութեան հաստատման" համար գործադրուած մեթոտները ժողովուրդին զգալի մէկ հատուածին համար անընդունելի վարկաբեկած են "պետութիւն", "սահմանադրութիւն", "ժողովրդավարութիւն" արժէքները:

Ցաջորդած կարծիքներու փոխանակումին ակադ· Ռ· Ղազարեան արդարօրէն մեղադրած է ընդդիմութեան առաջնորդները որ իրենց անձնական չահը մէկդի չեն ձգեր երկիրը միասնաբար դուրս բերելու համար գտնուած կացութենէն: Երեսփոխան Մ· Գասպարեան կոչ ուղղած է միասնաբար փորձել գտնել հեռատեսիլի մէկ-երկու անկախ կայան վերաբանալու, որպէսզի հանրութիւնը տեղեկատուական

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան՝ 12000 դրամ

Կիսամեայ՝ 6000 դրամ

Եռամսեայ՝ 3000 դրամ

Ամսական՝ 1000 դրամ

Ցանկացողները կրնան բաժանորդագրուիլ խմբագրութեան հասցէին վրայ:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՓՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ
"ԲԱԳԻՆ"Ի ԽՄԲԱԳԻՐ
Ց. ՊԱԼԵԱՆԻ ՀԵՏ

Լա Քրեսենթայլ Հայ Կեդրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիպում մը "Բագին" եռամսեայլ խմբագիր Ցակոբ Պալեանի հետ, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան: Բացումը կատարած է Գէորգ Պետիկեան: Ցակոբ Պալեան խօսած է ընդհանրապէս գրականութեան եւ յատկապէս հայ գրականութեան ներկայ վիճակին մասին, նշելով որ գրականութիւնը կը յատկանշէ ժողովուրդի մը հոգեխառնուածքը, կը ցոլացնէ ներկան եւ կը բացուի ապագային: "Այսօր, – ըսած է ան, – մեր գրականութիւնը հեռացած է ժողովուրդէն, ընթերցող չունինք: Կ'ըսուի թէ ամբողջ աշխարհի մէջ այս է վիճակը": Սակայն Ց. Պալեան համաձայն չէ եղած այս ընդհանրացուած կարծիքին, կարեւոր նկատելով հայ գեղակավարութեան մեծ դերը, Հայաստան թէ Սփիւռք, դիտել տալով որ ազգին առաջնորդները իրենք հեռացած են մշակոյթէն, չեն հետաքրքրուած մշակոյթով, անգիտանալով որ մշակոյթը ազգի մը լինելութեան ամենակարեւոր կռուանն է: Ապա, բանախօսը ներկայացուցած է "Բագին"ի անցած 40ամեայ ուղին, ամելցնելով որ թերթը ներկայիս կը հրատարակուի արդիական ձեւաչափով, սակայն նիւթական եւ մարդուժի դժուարութիւնները չաղթահարուած չեն տակաւին եւ եռամսեայ պարբերականը ունի մէկայն 400 բաժանորդ: "Բագին"ը ունի ուրիշ յատկանշութիւն մը եւս՝ հրատապ եւ անչրջանցելի, այն է՝ պահել եւ պահպանել արեւմտահայերէնը, որ այսօր կը պարզէ խառնածին վիճակ մը, լուսած է խմբագիրը եւ չեշտած. "Պէտք է ազգովին գիտակցինք, որ արեւմտահայերէնի պահպանումը եւ չարունակականութիւնը ապահովելը քաղաքակից հարց է, Արեւմտահայաստանին տիրութիւն ընելու հարց: Նաեւ Մեսրոպեան ուղղագրութիւնը անաղարտ պահպանելու առաջնահերթութիւն ունինք եւ «Բագին»ը պէտք է դառնայ այս բոլոր ազգային կենսական հարցերը արծարծելու եւ պահպանելու առաքելութիւնը ստանձնած պարբերաթերթ": Ան նկատել որ Հ.Օ.Մ.ի Շրջ. Վարչութեան կլէնտէյլի կեդրոնին մէջ, Փետր. 25ին, տեղի ունեցած է միութեան չաբաթօրեայ վարժարաններու ուսուցիչներու սեմինարը, որուն մասնակցած են 9 մասնաճիւղերու վարժարաններու տնօրէնները, ուսուցիչները եւ պատասխանատու Հ.Օ.Մ.ուհիներ: Դասախօսած է Կարինէ Բարիկեան–Սէթեան՝ "Գեղագիտական դաստիարակութիւնը իբրեւ լեզուամտածողական միջոց" նիւթին չուրջ:

*
**

"ՄԱՏԻ ՓԱԹԹՈՑ"
ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄԸ

Փառատինայի Հ.Բ.Ը.Մ. "Ալեք Մանուկեան" կեդրոնի սրահին մէջ, Փետր. 26ին, տեղի ունեցած է Խորհ Ֆէյտոյի "Մատի փաթթոց" կատակերգութեան ներկայացումը, "Արտաւազդ" թատերախումբին կողմէ: Ժորժ Ֆէյտոյի գլխաւոր գործերէն՝ "Un fil à la patte" կատակերգութիւնը "Արտաւազդ" թատերախումբի բեմադիր–դերասան Գրիգոր Սաթամեան թարգմանած եւ վերածած է երկու արարնոց ու մէկ պատկերով կատակերգութեան մը եւ զայն անուանած "Մատի փաթթոց": Ներկայացումէն ետք, յարակից "Պոյաճեան" սրահին մէջ տեղի ունեցած է հիւրասիրութիւն մը՝ Ֆրանսական ոճով պատրաստուած կերակուրներով եւ գինիներով: Խօսք առնելով թատերախումբի վարչութեան տեսնապետ Սամուէլ Իլանճեան, չնորհաւորած է խումբն ու բեմադիրը: Սրտի խօսքով հանդէս եկած են Գրիգոր Սաթամեան, Արա Պապայեան եւ Ենովք Պալիքեան:

ԼՐԱՏՈՒ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

ՊԱՏՈՒՈՑ ԼԷԳԵՈՆԻ ՅԱՆՁՆՈՒՄ

Շաբաթ, Մարտ 18ին, մեծարանքի հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ Նուրհան Ֆրէնկեան սրահին մէջ, որու ընթացքին պատուոյ լէգէոնի սպաթառ չքանշանը կը յանձնուէր Ֆրանսա – Հայաստան Աւետարանական զօրակցութեան (Ֆա–Փէ–Էֆ–Ա) նախագահ՝ վերապատուելի Սամուէլ Սահակեանի: Ներկաներու մէջ նշմարելի էր Ֆրանսայինեներու մեծ ամառանութիւն մը:

Երաժշտական մուտքէ մը ետք (Ջութակ եւ դաշնակ), Ֆրանսա – Հայաստան Աւետարանական Զօրակցութեան խորհուրդին անունով Պ. Տիէթըր Քլայբ–Էմի ներկայացուց խօսողները: Գիւտ Աբգ. հայերէն եւ Ֆրանսերէն ողջունեց ներկաները, ուրախ էր չնորհակալութիւն յայտնելու վերապատուելի Սահակեանի իր կատարած աշխատանքին համար եւ Հայաստանի ու անոր որդիներուն յատկացուցած ժամանակին:

Տոքթ. Տիտիէ Սիքար էմիլի Խորհրդակցական Կոմիտէի նախագահ, նկարագրեց Սամուէլ Սահակեանը որպէս բազմակողմանի կարողութիւններու տէր եւ միաժամանակ իւրայատուկ դէմք մը՝ մեծ աստուածաբան, որ կրնայ քարողներ արտասանել, որոնք կը "խանգարեն" մեր ապրած ժամանակաշրջանը, բառերով որոնք 2000 տարուան են, այդ ճեւով դիտակից դարձնելով խօսքին յատիսենականութիւնը: Առաւել, իսկական էօքիւմենիսթ մըն է, նախ քրիստոնեայ, զարգացումի տէր եւ ի լուր երիտասարդներուն, մարդ մը, որ կը մարմնաւորէ եղբայրութիւնը եւ կենդանի հաւատքը ամէնէն պզնըլական իմաստով: Իր նուիրումը Հայաստանի եւ Հայաստանէն անդին, առաջելականացած Հայաստան մը, որու հանդէպ պարտք մը ունինք, որ ցոյց կու տայ թէ պէտք էր երթալ Հայաստան, քրիստոնէութեան օրրաններէն մէկը, ինչպէս կ'երթան ուխտադնացութեան Ս. Ժադ տը Գոնփոսթել, մենք ալ դէպ վերագտնելու համար հաւատքին մէջ: Շարունակելով չաւագովել վերապատուելիին նկարագիրը, Տիտիէ Սիքար պաշտօնական յանձնումը կը կատարէր պատուոյ լէգէոնի սպաթառ չքանշանին: Վերապատուելի Ս. Սահակեան յուզումով կը յայտնէր իր չնորհակալութիւնը, նշելով թէ հետաքրքրական կը գտնէր, որ Ֆրանսայի նման լաւիք երկիր մը, բայց մշակոյթով քրիստոնեայ, նման մեծարանք մը կատարէ հովիւի մը, որ ան կ'ընդունի երախտագիտութեամբ: Իր 76ամեակի տեմին, կը յիշեցնէր որ միշտ չատ դիմած է մարդասիրական գործունէութեան համար ու նաեւ վերակառուցման եւ Ֆրանսախօսութեան Հայաստան եւ Ղարաբաղ 3600 անդամներէ բաղկացած Ֆրանսա – Հայաստան Աւետարանական զօրակցութեան: Ապա, վերապատուելին մի առ մի չնորհակալութիւն կը յայտնէր բոլոր անոնց, որոնք աջակցած են իր աշխատանքին:

Ցաջորդ խօսք առնողը եղաւ Հայաստանի դեսպանը՝ Պ. Է. Նալպանտեան, որ իր ուրախութիւնը յայտնեց չնորհաւորելով սիրելի վերապատուելի Սահակեանը այս արժանավայել մեծարանքին առթիւ, չնորհակալութիւն յայտնելով անոր տարած աշխատանքին համար Հայաստան 15 տարիներէ ի վեր յաղթանակներով եւ յաջողութիւններով եւ լաւագոյն երթ մաղթեց իսկական "հովիւ"ին: Խօսք առաւ նաեւ տիկին Նելլի Թարտիվիէ, պատասխանատու Ֆրանսայի "Հայաստանի տարի"ին, որ յայտնեց թէ Ժակ Շիրաքի փափաքն էր, որ ազգը պատուէ վերապատուելի Ս. Սահակեանի կարած բացառիկ ճամբան ի նպաստ Հայաստանի եւ մանաւանդ այս տարի, որ ճօնուած է այդ բարեկամ երկրին:

Ցանուն Լ. Ղարաբաղի հանրապետութեան Ներկայացուցչութեան Հ. Գէորգեան չնորհակալութիւն յայտնեց եւ չնորհաւորեց վերապատուելին, նշելով թէ Ղարաբաղ փափուկ կացութեան մը մատնուած է ճանչցուած չըլլալով, բայց, Ֆրանսա – Հայաստան Աւետարանական Զօրակցութիւնը կրցաւ յաղթել խոչընդոտներուն, տանելու համար իր մարդասիրական գործունէութիւնը: Ֆրանսայի Ռեֆորմէ եկեղեցւոյ կողմէ արտայայտուեցաւ պատուելի Մարսէլ Մանուէլ, մատնանշելով վերապատուելի Սահակեանի կատարած ճամբուն գլխաւոր թեմաները: Ֆա–Փէ–Էֆ–Ա–ի Երեւանի գրասենեակի տնօրէնուհին Աստղիկ Մարանճեան իր ուրախութիւնը յայտնեց որ ներկայ է եւ բոլորին հետ կը բաժնէ հպարտութեան այս պահերը: Ան կարդաց նաեւ Գիւմրիի Ֆա–Փէ–Էֆ–Ա–ի տնօրէնին՝ Արամ Յակոբեանի դիրը, ուր ան կը յայտնէր իր գոհունակութիւնը որ Ֆրանսա կը ճանչնայ վերապատուելի Սահակեանի արժէքը: Վերջին խօսողը եղաւ Գեղամ Թորոսեան, որպէս անդամ Ֆա–Փէ–Էֆ–Ա–ի: Ան յիշեց որ կազմակերպած էր Հայոց եկեղեցւոյ գոլոք մը 1993ին վերապատուելի Ս. Սահակեանի հետ եւ թէ չատ ազդուած էր, երկու ամիս առաջ, երբ այս վերջինը փափաք յայտնած էր հոս ընդունիլ այդ մեծարանքը, եւ որպէս հոգաբարձութեան նախագահ, ուրախութիւնը ունեցած էր իրեն յանձնելու ողիմպիական այս տարուան ընթացքին, Եկեղեցւոյ հարիւրամեակի ոսկի մետալը:

Պաշտօնական այս բաժինին յաջորդած էր Հայաստանէն ժամանած երիտասարդ արուեստագէտներու պզտարուեստական բաժինը: Ընդունելութիւնը վերջ գտաւ Պետրոսեան ճոխ պիւֆէով մը, զոր նըւիրած էր տիկին Քեթի Քոչարեան –Պետրոսեան:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ԱՐՏՈՑՆԵՐՈՒ
ԱԳԱՐԱԿԸ
ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ
Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Իսաագ, Իմէնէ, Նազիմ կը դիտեն եւ անճայն կու լան: Իրենց ծանօթներէն ոչ մէկը կը ճանչնան: Բայց յակարծ կը հասկնան որ հոս կը գործուի չարութիւն մը որ իրենցմէ աւելի մեծ է, զոր կը զբաղանան ըմբռնելու եւ պարզ մարդու բնազդական խելացութեամբ կը հասկնան որ պէտք է խորամանկ եւ չատ, չատ զգոյշ ըլլալ:

Լուռ, զրեթէ առանց չունչ առնելու, կը լսեն կանգ առնելու հրամանը. կը տեսնեն անսահման յոգնութիւնը հայ կիներուն որոնք գետին կը փլին, խեղճացած դէմքերով պզտիկները, ծարաւ, որոնք կը նետուին ջուրին վրայ իրենց պապակը յագեցնելու: Եւ յետոյ կը տեսնեն հայ բերդող կիները, ու կը լսեն ուժգին կանչը յետին վիճակի հասած այս փոքր ժողովուրդին, եւ ուղեմային միջամտութիւնը:

Իմէնէ անմիջապէս կը կռահէ որ հիմա է աւիթը որուն կը սպասէր: Բայց ինչպէ՞ս վար փոխադրել ուտելիքը, պարպել կառքը: Այդ վայրկեանին կը տեսնէ Նուպարը. կը ճանչնայ զինք ամէնէն առաջ իր սրտին աչքերով, իր Նուպարն է, իր խնդալիք մարդուկը, որ իր քովը իրեն հետ երգեց Համբարձումին Թաղումին, հազար տարի առաջ:

Այնչափ դէշ չերեւար Նուպարի վիճակը: Իր պզտիկ դէմքը տակաւին կլոր է, բայց աչքերը չատ խոշորցած, վայրենացած են: Եթէ ինքը կայ, ընտանիքին միւսներն ալ պէտք է ըլլան: Իմէնէ եւ Իսաագ միասին խոշոր չունչ մը կ'առնեն, բան մը կը փսփսան Նազիմին որ, անմիջապէս քանի մը միսի եւ փոչի կաթի տուփեր կ'առնէ:

Բայց ահաւասիկ, Աստուծոյ ձայնէն հրահրուած, Գոմիայի բնակիչները կը մտնեն փոքր դաշտին մէջ, կաթի տոպրակներով, սպեղանիներով, գինիով: Զափրիները, դայլացած, կը հասնին եւ խաղաղ բայց վճռոտ ձեւերով ասդին կը հրթռն գիրենք եւ կը սկսին իրենց մէջ խօսակցիլ: Ի վերջոյ, մէկը կը զատուի անոնցմէ, ձի կը հեծնէ եւ կը վազէ դուրս. հաւանաբար նոր հրահանգներ ըստանալու:

Այն ժամանակ Իմէնէ, Իսաագ եւ Նազիմ մեծ ուշադրութեամբ – գիրենք ոչ ոք կը ճանչնայ – կը խառնուին ժողովուրդին եւ կը սկսին գիտել կիներուն եւ պզտիկներուն դէմքերը եւ կը չանան հասնիլ Նուպարին: Բայց երբ ուտելիքը կը հասնի, ամէն մէկ խումբ բնազդաբար կը վերակազմուի եւ այսպէսով է որ Նազիմ, առաջինը, հեռուէն կը նշմարէ Շուշանիկէն գլուխը:

Կը վազէ դէպի անոր որ նստած է ծառի մը կոթնած եւ գրեթէ առանց վախքի կտոր մը հաց կը խածնէ, ծունկի կու գայ քովը, եւ հազիւ լսելի ձայնով կ'ըսէ. «Վալիտէ հանըմ, հոս եմ: Ես եմ: Հոգ մի՛ ըներ այլեւս», եւ յետոյ անոր աղատ եւ ուռած ձեռքերը կը բռնէ եւ խանդով կը համբուրէ:

Շուշանիկ կը դիտէ պինքը ապշահար, կը լռէ: Անոր չուրջ կան Վերոնը, Սպնիւքը փոքր աղջիկները եւ Նուպարը, բոլորն ալ լուռ: Վերջապէս Շուշանիկ կը շունչ քիչ մը, եւ բարի գալուստի իր անգուդական ձեւով որ կարծես մաքուր ջուրէ մը մակերես ելած նկար մը ըլլար, կը պատասխանէ.

«Նազիմ: Բարի՛ եկար: Զենք կրնար քեզ ընդունիլ ինչպէս ժամանակին»:

Բայց Իմէնէ ալ արդէն հասած է, եւ ջուրով թրջած մաքուր թաշկինակով մը կը սրբէ ճակատը, դէմքը, քրտինքէն մրուրուած աչքերը: Եւ կը մրմռայ. «Ուռեստեղէն տունինք, հոս եք: Իսաագն ալ հոս է»: Յետոյ կը ջանայ, խանդով, քիչ մը ջուր խմցնել, ուռած եւ քերթուած ոտքերը խնամել: Եւ Շուշանիկ կամաց կամաց կը սուզուի բարերար թմրութեան մը մէջ եւ ամիսկ մը վերջ առաջին անգամ ըլլալով, իսկապէս կը քնանայ:

Այն առեն Իմէնէ կը խորհրդակցի աղջիկներուն հետ, գիրենք ալ քիչ մը խընամելէ վերջ: Իսաագ եւ Նազիմ կ'երթան ու կու գան անդիզիններով, գինիով, հագուստեղէնով, ուշադրութեամբ սոզալով ընդհանուր խառնակութեան մէջ: Փոքրը աղջիկները եւ Նուպար ճաշեցին "ոչ չատ" յանձնարարեց Շուշանիկ, որ գիտէ թէ որքա՛ն վտանգաւոր կրնայ ըլլալ երկար ծոմէ վերջ. ուժաթափ, հիմա կը քընանան. խղճալի խումբ մը իրարու փաթթըւած (գիտեն որ այլեւս միշտ այսպէս պէտք է ընեն, պաշտպանութեան փոխադարձ վստահութեան մտածումով մը):

(Շար. 70)

(Շար. Ա· էջէն)

յուն հրաղաղար մը Մարտ 24էն սկսեալ, ինչ որ թոյլ պիտի տայ երկխօսութիւն մը ստեղծելու Սպանիոյ կառավարութեան հետ: Լուրը չատ խրախուսիչ է, բայց Մատրիտ խոհեմ է եւ կը նախընտրէ չօշափելի փաստերն ունենալ: Ահաբեկչական առաջին արարքները սկսած են 1968ին եւ այդ թուականէն ի վեր 817 հոգի սպաննուած են: Սպանիոյ պասք շրջանը 1979էն ի վեր կարգավիճակ մը կը վայելէ որ պինքը Եւրոպայի ամէնէն ինքնավար շրջաններէն մէկը կը դարձնէ: Իր կառավարութիւնը եւ Խորհրդարանը ազգայնականներու ձեռքն են: Այդ շարժումը (փէ· էն· վէ·), որու պարագլուխն է Խուան Խոսէ Իպարէթքա, աւելի ինքնավարութիւն կ'ուզէ, բայց դէմ է բռնութեան: "Ազատ ընկերակցութեան" իր ծրագիրը մերժուեցաւ Մատրիտի Խորհրդարանին կողմէ: Եթէ էթԱ-ի որոշումը գործադրուի, Սպանիա կ'ազատի մեծ մղձաւանջէ մը: Զափաթերօ ալ չատ լաւատես չէ:

ՊՐԻՍԷԼԻ մէջ, փոխադրութեանց պատասխանատուն՝ Ժագ Պառօ ներկայացուց 92 օդանաւային ընկերութիւններու անունները, որոնք տեղ գտած են եւրոպական "սեւ ցանկին" վրայ եւ արգելքները ի զօրու են Մարտ 25էն սկսեալ: Այդ ընկերութիւնները գլխաւորաբար ափրիկեան են, բայց կան նաեւ կեդրոնական եւ Ծայրագոյն արեւելեան Ասիոյ պատկանող ընկերութիւններ: Սկզբունքով այդ ընկերութիւններուն պատկանող օդանաւերը պիտի չկարենան էջք կատարել եւրոպական օդակայանները եւ 25երը վաւերացուցած են որոշումները: Ցանկին մաս կը կազմեն Ղազախստանի, Կիրգիզիստանի ընկերութիւնները, նաեւ Ուզբէքէթ էռլայնզը (Թայլանտ) որ չատ կը գործածուէր դէպի Թայլանտ ճամբորդութիւններու համար:

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

CINE-CLUB
Paris 10e
« Rouben Mamoulian »

sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur

présente
le jeudi 30 mars à 20 heures 30
SOIREE HRATCHIA NERSESSIAN
(2 films)

DEJVEDJIK
Film arménien (1961)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Tcholak Amerikian
Musique: Edgar Hovanessian

BADVI HAMAR
(Pour l'honneur)
Film arménien (1956)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Avet Avetissian
Musique: Edgar Hovanessian

Directeur des Programmes :
Arto Pehlivanian
- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et abonnements: 3 Euros

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Սարգիսեան, Պէյրութէն, Պրն· Գէորգ Արմէնեանի մահուան առիթով "Ցառաջ"ին կը նուիրեն 100 Եւրօ:

22e CYCLE DE LECTURES MISES EN ESPACES D'ŒUVRES DE DRAMATURGES ARMENIENS

Direction : ARBY OVANESSIAN

Organisé par l'Association de THEATRE ARMENIEN

ՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒ 22ՐԴ ՇԱՐՔ

կազմակերպութեամբ՝

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

(Բ· ԾՐԱԳԻՐ)

Ղեկավար՝ ԱՐԲԻ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Anahit AGHASSARIAN

SAUVEZ NOS AMES

ԱՆԱՀԻՏ ՂԱԶԱՍԱՐԵԱՆ

ՓՐԿԻՉ

ՄԵՐ ՀՈԳԻՆԵՐԸ (1989)

Կիրակի, Մարտ 26, ժամը 16ին
Dimanche 26 mars à 16 heures

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՈՍՏԱՆ
MAISON DES ETUDIANTS ARMENIENS
57 Boulevard Jourdan - 75014 PARIS
M° Pte d'Orléans / Cité Universitaire
Մուտքը՝ 5 եւրօ:

Le Samedi 25 mars
à partir de 21 heures
26 rue Sibié - 13001 Marseille
MI-CAREME

DINER TRADITIONNEL DANSANT
DE
MITCHINK
organisé par
la Paroisse Arménienne Catholique
animé par l'Orchestre **ANI**

Pour vos réservations contactez :
☎ 04 91 48 19 60 — 06 63 04 93 81
Fax : 04 91 94 54 20
P.A.F. : 20 Euros

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Մարտ 26·–
Ե· կիրակի Քառասնորդաց – *Դատաւորին*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29·–
ԼԱ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18:00ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 2·–
Զ· կիրակի Քառասնորդաց – *Գալստեան*
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8:30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10:00ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·–
ԼԸ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18:00ին:

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթիները Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում·–
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, **Մարտ 29,**
ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ Հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45–ին:

*
**

ՀԱՐԱՒԱՏԻՆ ՓՐԱՆՍԱՑԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29·–
Ս· Փրկիչ Եկեղեցի (Լա Սիօթա)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 31·–
Ս· Յակոբ Եկեղեցի (Պուլվար Օսման)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·–
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի (Նիս)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7·–
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի (Փրասօ)
Քարոզիչ՝
ՉԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème
Organise
UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE
Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —
un Voyage en Arménie
Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné
Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...
3 jours au KHARABAGH Hôtel
Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris
Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :
Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Իսկ–Լէ–Մուլինոյի Հայ Աւետարանական Եկեղեցին սիրով կը հրաւիրէ ներկայ գտնուելու Կիւնահէյլէն ժամանած
ՊԱՏ· ՀԱՊԻՊ ԱԼԱՃԱՃԻ–Լի
հետ հանդիպումներուն՝
"ՀԱՒԱՏՔԸ ՄԵՐ ԱՄԷՆՕՐԵԱՅ ԿԵԱՆՔԻՆ ՄԷՋ"

Նիւթին չուրջ:
- *Հինգշաբթի, Մարտ 23, ժամը 20·45ին Ալֆորվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*
- *Ուրբաթ, Մարտ 24, ժամը 21ին Արնուվիլի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*
- *Կիրակի, Մարտ 26, ժամը 11ին Իսկ–Լէ–Մուլինոյի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ մէջ:*

Տեղեկութեանց համար հեռաձայնել·–
– 01· 47· 36· 02· 50 (*Իսկ կամ Ալֆորվիլ*)
– 01· 39· 85· 78· 72 (*Արնուվիլ*)
Թիւերուն:

–– Մուտքը ազատ է ––

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France
organisent
UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES
sous la présidence de **S. B. NERCES-BEDROS XIX**
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes le 31 mars

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՐՏ 25-26
SAMEDI-DIMANCHE
25-26 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.420 | Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN | 81e ANNEE — N° 21.420

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՓԱՐԻԶԷՆ ԳԱՒԱՌ

ՆՈՐ ՅՈՅՑԵՐ, ՁԱԿԱՏՈՒՄՆԵՐ, ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐ, ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՎԻԼՔՓԷՆ - ՍԵՆՏԻՔԱ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Հինգշաբթի, Մարտ 23ին, Փարիզէն դաւառ ցոյցերը պատճառ եղան ծանր միջադէպերու եւ մէկէն Փարիզի մէջ 60 վիրաւորներ կային կէս առ կէս՝ ապահովութեան ուժերէն եւ ցուցարարներէն: Այս վերջիններուն մէջ 21 տարեկան ցուցարար մը ծանրօրէն վիրաւորուած է գլուխէն: Աւելի քան 460 ձերբակալութիւններ ալ կատարուած են և Մարտ 24ի առաւօտուն, ոստիկանութիւնը պարպած էր Պուվար Ռասփայլի Բարձրադոյն Ուսմանց վարժարանը, որ Մարտ 20էն ի վեր գրաւուած էր գպրոցին հետ կապ չունեցող տարրերու կողմէ: Արդէն խռովութիւններ ստեղծողներն ու թալանողները արտաքին տարրեր են, որոնք միայն կոտրել-թափել գիտեն, նաեւ գողութիւններ կատարել: Հինգշաբթի օր, Փարիզի ցուցարարները համախմբուած էին Փլաս տ'Իթալի եւ ճամբայ ելած ժամը 14ին, դէպի Էնվալիտ, բայց թափօրին առջեւ հաւաքուած էին 200-300 թալանող որոնք ամբողջ ճամբու ընթացքին եւ մանաւանդ Էնվալիտ քարկոծութեամբ, կառքեր կրակի տալով եւ վաճառատուներ քարուքանդ ընելով զբաղած էին: Ըստ աղբիւրներու ամբողջ երկրին մէջ ցուցարարներու թիւը 220 հազարէն 450 հազար էր: Ձակատումներ եւ ծանր դէպքեր պատահած են նաեւ կարգ մը փարիզեան արուարձաններու մէջ: Ըստ ոստիկանութեան թալանողներու թիւը 2000ի ալ հասած էր, Էնվալիտի հրապարակը պատերազմական դաշտի վերածելու համար: Եւ այս այդպիսի դէպքերը պատճառ են նաեւ վարկաբեկելու ցոյցերուն բնոյթը: Մթնոլորտը աւելի քան երբեք լարուած է եւ բախումներ պատահած են նաեւ Մարսէյլ, Լիոն, Ռէնն: Փարիզեան չրջանին մէջ, միջադէպեր եղած են Սէն-Սէն-Տընիի արուարձաններէն, ինչպէս Պոպինեըի, Գուրնէօվ, Սէն-Տընի, ինչ որ Նոյեմբերեան դէպքերու վերյիշեցումի պատճառ են եւ արդար մտավախութիւններու ծնունդ կու տան:

Այս մթնոլորտին մէջ է, որ կը պատրաստուի ճակատագրական ուրիշ օր մը՝ Երեքշաբթի, Մարտ 28ին, երբ մասնակի կամ ամբողջական գործադուլ ալ կրնայ ըլլալ, մանաւանդ փոխադրական միջոցներու մարզին մէջ:

*
**

Նախարարապետը՝ Տ. տը Վիլլբփէն Մարտ 23ին նամակով մը կը հրաւիրէր սենտիքաները հանդիպում մը ունենալու յաջորդ օրը: Կը ճգնուէր սակայն որ այս առաջին հանդիպումին խնդրոյ առարկայ բուն հարցերը պիտի չծեծուին, այլ պարզապէս չփում մը պիտի ստեղծուի: Ցաջորդ չաբաթն է որ դիմաւոր հարցերը օրակարգի նիւթ կ'ըլլան, պայմանաւ որ սենտիքաները յուսախար չըլլան եւ ընդունին չարունակել տեսակցութիւնները: Ամէն պարագայի մէջ, սենտիքաներու եւ մանաւանդ ուսանողական ճակատի վրայ, որեւէ երկխօսութեան համար նախապայման է ջնջել Սէ. Փէ. Բ.ն:

ԿԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԻՍԷԼԻ մէջ, Մարտ 23ին, տեղի կ'ունենար եւրոպական վահժողովը, որ պտճառ կ'ըլլար նաեւ միջադէպի մը: Ժապ Շիրաք յանկարծ ձգած գացած է Եւրոպական Խորհուրդին բացման նիստը, երբ եւրոպացի գործատէրերու փաքրոնը՝ էրնէսթ - Անթուան Սէյէր խօսք առած է անդլերէն: Շիրաքի հետեւած են Տուսթ-Պլազի եւ Թիէրի Պրըթոն: Շիրաք չէ հանդուրժած Ֆրանսացիին անդլերէն ելոյթին, մինչ ենթական կ'արդարացնէր իր այդ ընտրութիւնը, առարկելով որ գործի մարդ է եւ այդ մարզին լեզուն անդլերէնն է:

ՄԻՆՍԿԻ (Բելառուսիա) գլխաւոր հրապարակը ուր, դեռ Մարտ 23ին քանի մը հարիւր ընդդիմադիր ցուցարարներ մըներացած էին, պարպուած է ապահովութեան ուժերուն կողմէ: Ընդդիմադիր պարագլուխը սակայն, Մ.լիննկեւիչ, նոր ցոյցի մը կոչ ըրած է Շաբաթ օրուան համար, հակառակ տիրող մթնոլորտին եւ ձերբակալութիւններուն:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ բանուորական կուսակցութենէն խմբակ մը Մարտ 20ին բողոքի ցոյց մը ըրած է Պոլսոյ գերմանական հիւպատոսարանին առջեւ: Անոնք Գերմանիան ամբաստանած են թալաթի ոգեկոչումին ներկայ դանուիլ ուզող 200 Թուրքերուն երկիր մուտքի արտօնագիր մերժելով: Գերմանական կառավարութեան ու յատկապէս վարչապետուհի Մերքէլի հասցէին լոզունգներ արձակած են, ապա ցրուած:

ԱՄՆ-ու մէջ, փրոֆէսէօրներ՝ Սթեֆըն Ուոլթ, Հարվարտի համալսարանի Քենըմի Սքուլի ուսումնարուս տնօրէն եւ Ճոն Միրսհայմըր, Շիքակոյի համալսարանի քաղաքական գիտութեանց փրոֆէսէօր, փորձագրութիւն մը հրատարակած են՝ "Իսրայէլեան լոպին եւ ամերիկեան արտաքին քաղաքականութիւնը" խորագրուած, ուր կը դանեն որ ԱՄՆ յաճախ կր չփոթեն իրենց ազգային շահը Հրեայ պետութեան շահին հետ ի գին խնդրոյ առարկայ ընելու իրենց ապահովութիւնը: Կը մեղադրեն "իսրայէլամէտ խմբակ մը": Բաղկացած՝ կազմակերպութիւններէ եւ անձերէ, այդ լոպին գործօն կերպով կ'աշխատի ճնշում բանեցնելու համար ամերիկեան դիւանագիտութեան վրայ: Երկու փրոֆէսէօրները կը մեղադրեն նաեւ այլ խմբակցութիւններ, որոնք յաջողած են արտաքին քաղաքականութիւնը տանիլ հոն ուր կ'ուզէին, համոզելով Ամերիկացիները, որ ԱՄՆ-ու եւ Իսրայէլի շահերը գրեթէ նոյնն են: Համացանցի վրայ տեղ գտած 83 էջնոց այս զրոյթիւնը չէ վերցուած հակառակ իսրայէլամէտ միութիւններու բողոքներուն: Իսրայէլեան մամուլին համար "ահազանգի մը նշան է":

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ հպատակութիւններու թիւը մրցանիշ մը կազմած է 2000ին հասնելով 186.690ի, բայց այդ թուականէն ետք օրէնսդրութիւնը փոխուած ըլլալով իջած է 127.153ի 2004ին: Այս հպատակութիւններուն 35%ը չնորհուած է Թուրքերուն, որոնց կը հետեւին Լեհերը (5,9%), Պարսիկները (5%) եւ Ռուսերը (3,4%): Ներկայիս, սոսիալ-դեմոկրատները կը բողոքեն այն բազմաթիւ հարցարաններուն դէմ զոր լէնտերը (աջ կառավարիչներով) հաստատած են տեղեկանալու համար դիմողներու ծանօթութիւններուն:

ՊՈՒՐԺԷի մէջ, Մարտ 23ին, բացուեցաւ Համայնավար կուսակցութեան 33րդ համագումարը: Բացման իր խօսքին մէջ, Մարի-Ժորժ Պիւֆէ նախ հրաւիրած է 96ի պատգամաւորները որ երթան ցոյցին մասնակցելու: Համագումարէն ներս, Մարի-Ժորժ Պիւֆէ պարտի ճակատիլ կուսակցութեան "ուղղափառ" թեւին հետ, որու գլուխն են Վէնիսիէօյի քաղաքապետը եւ Մաքսիմ Կրեմէց: Հարցը կը վերաբերի նաեւ 2007ի նախագահական թեկնածութեան: "Ողղափառներ"ը համայնավար թեկնածութեան մը կողմնակից են եւ ոչ ձախ հաւաքական մէկ թեկնածութեան:

ԳԱՆԱՏԱ

ԱԼԻՍ ԲԱՆԻԿԵԱՆ ԳԱՆԱՏԱՅԻ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՆ

Թորոնթոյէն 20 տարեկան ուսանողուհի Ալիս Բանիկեան Մարտ 22ին ընտրուած է Գանատայի գեղեցկուհի: Մրցումին մասնակցած են 48 երիտասարդուհիներ:

Գանատայի գեղեցկուհի տիտղոսը զայն կրողին առիթ կուտայ ամբողջ աշխարհի մէջ իր նախասիրած մէկ մարզին մէջ բարեսիրական գործունէութիւն տանելու. Հայուհին յայտնած է թէ կ'ուզէ սիտայի կանխարգիլման աշխատանքներու մասնակցիլ, յատկապէս Ափրիկէի մէջ:

ԱՄՐԱՆ ԺԱՄ

Ինչպէս ամէն տարի Մարտի վերջին չաբաթը հարկ է ժամացոյցները ամրան ժամու անցընել, այսինքն մէկ ժամ առաջ տանիլ, Շաբաթ Մարտ 25էն 26ի գիշերը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՍԴՀԿ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ազգային Ժողովի նախագահ Ա. Պաղտասարեան Մարտ 23ին ընդունած է Ս.Դ.Հ.Կ. կեդր. Վարչութեան առենապետ Ս. Աճէմեանը, անդամ Մ. Փոլատեանը եւ Հայաստանի ներկայացուցիչ Լ. Սարգսեանը: Անոնք տեղեկացնելով վերջերս տեղի ունեցած կուսակցական համագումարին, յայտնած են թէ հոն միաձայնութեամբ որոշուած է ռազմավարութիւն փոխել ու կարելի սահմաններուն մէջ վերադառնալ Հայաստան, կուսակցութեան հիմնական գործունէութիւնը հոն ծաւալելու համար: Կարեւոր նկատուա է նաեւ Եւրոպայի համարկումի հոլովոյթին նպաստելու նպատակով գրասենեակներ ունենալ եւրոպական մայրաքաղաքներուն, յատկապէս Պրիւքսէլի մէջ:

*
**

ԷՐՄԻՏԱԺԻ ՏՆՕՐԷՆԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ս. Պետերբուրգի էրմիտաժ թանգարանին տնօրէնը արեւելագէտ Մ. Պիոտրովսկի Մարտ 23ին ընդունուած է նախագահ Ռ. Քոչարեանի կողմէ: Հիւր պիտնականը ըսած է թէ հաճոյքով եկած է "Հայրենի քաղաք"ը ուր ծնած ու ապրած է եւ վերջին անգամ այցելած 15 տարի առաջ: "Շատ բան փոխուած է, բայց երեւան պահած է իր դէմքն ու ոճը եւ մըցած թանգարաններու քաղաք" ըսած է Պիոտրովսկի: Ան չատ կարեւոր նկատած է էրմիտաժի հետ ցուցադրութիւններու փոխանակումը, երկու երկիրներու թանգարաններուն գործակցութիւնը: Ըսած է թէ մեծ յաջողութիւն գտած է Ռուսաստանի մէջ Հայաստանի տարուան չրջանակէն ներս նոյն թանգարանին մէջ կազմակերպուած "Ս. Էջմիածնի գանձերը" ցուցահանդէսը: Տարեվերջին ալ ծրագրուած է ուրարտական ցուցասրահ մը բանալ:

Պիոտրովսկի ընդունուած է նաեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գարեգին Բ.ի կողմէ:

*
**

ՀԱՅԱՍՏԱՆ - ՍԱՆ ՄԱՐԻՆՕ ԴԻՒԱՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՊ

Սան Մարինոյի Հռոմի դեսպանատան մէջ Մարտ 21ին Հայաստանի Իտալիոյ դեսպան Ռ. Շուգարեան եւ Սան Մարինոյի դեսպան Պարպարա Պարան ստորագրած են երկու երկիրներուն միջեւ դիւանագիտական կապ հաստատելու համաձայնագիր մը: Նպատակն է ամրապնդել քաղաքական, մշակութային, առեւտրական փոխադարձ յարաբերութիւնները:

*
**

ԳԻՒՄՐիի ՕԴԱԿԱՅԱՆԸ ԱՅԼԸՆՏՐԱՆՔԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԾՈՒԹԵԱՆ Կը ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ

Անցնող ձմրան ձիւնը եւ մառախուղը փաստը տուին թէ Հայաստան պէտք ունի այլընտրանքային օդակայանի մը ու որպէս այդ Գիւմրիի օդակայանը գործածուեցաւ: Ներկայիս աշխատանք կը ծրագրուի այդ գործածութեան անհրաժեշտ նորոգութիւնները ընելու: Այս տարի 67 միլիոն դրամի յատկացում եղած է, մնացածն ալ կը յատկացուի 2007ի պիւտճէէն:

ԵՐԵՒԱՆԵԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

ԹԻՒ-50

ՊՕԼԻՍ

ՊԱՐԻՆ ԸՆԿԱԼՈՒՄԸ

ՍԵՒԱՆ ՏԻԳԻՐՄԷՆՃԵԱՆ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ԴԺԳՈՀ Է...

Ժողովուրդ ըսելով չեմ հասկնար այն դանդուածը որ ոչ հայ է, ոչ թուրք, ոչ քրիստոնեայ է, ոչ հեթանոս, հզօրներուն բարեկամ է եւ տկարները ատող, ոտնակոխող, ո՛չ հայերէն գիտէ ո՛չ ռուսերէն, զղացում՝ երբեք չունի, սպանութիւն կամ գէշութիւն՝ ամէն վայրկեան կրնայ գործել, ո՛չ Աստուծոյ ստեղծածն է, ո՛չ սատանայի, անհամ, անժուռ խակ մըն է. ծնունդ՝ ներկայ կացութեան...: Այս զանգուածը դժգոհ չէ, մանաւանդ թէ անսահմանօրէն գոհ է. գոհ է այն ամէն ինչէն որմէ ժողովուրդը դժգոհ է... գոհ է նախագահէն, բանակէն եւ անոր զօրապետներէն, նախարարէն, գոհ է խորհրդարանէն, անոր նախագահէն եւ երեսփոխաններէն, գոհ է վարչապետէն եւ նախարարներէն, գոհ է դատաւորներէն, դատախազներէն եւ սահմանադրական դատարանէն, գոհ է կրթական հիմնարկներէն եւ անոնց "ռեկտոր"ներէն... Անոնք հազարաւոր, յաճախ 100 հազարաւոր դուրս մարելու ծախսած են հոն հասնելու համար եւ ինք այն միակ զանգուածն է որ կրնայ այդ դումարները տասնապատիկը վերադարձնել անոնց "մանր" ծառայութիւններու փոխարէն... իր բծամիտ զանկներուն բարձրագոյն վկայականներ ապահովել, չքաւորները իրենց կեդրոնական չրջանի տուներէն անպատիժ վտարել իր "հլիտար" չէնքերը բարձրացնելու համար... խորհրդանշական գումարներով ընդարձակ տարածութիւններ եւ պարպուած պալատներ սեփականաշնորհել...

Ի դէպ, անցեալները, երկրին երկրորդ ամէնէն կարեւոր դրաստանի տնօրէնին դրասեենեակն էի երբ անախորժ ձայնով հեռախօսողը հրահանգեց որ չէնքը պարպին մինչեւ երկուշաբթի, քանի որ "Շէֆը" սեփականաշնորհած է "օրինաւոր թուղթերով" այդ պատմական, ցարական չքնաղ մնացած պալատը...

– Հապա 100 հազարաւոր գիրքե՞րը...

–Դրէք արկղերի մէջ եւ նետեցէք նկուղ մը, այդ մեր հարցը չի... չարունակեմ ... կրնայ ամէն տեսակ "օրինաւոր" արտօնութիւն ձեռք ձգել անորակ ապրանք եւ ուտելիք ներածելու դրացի Թուրքիայէն, կրնայ հնախօսական հուշարձան "վերցընել" քանդել, հարթել եւ առանձնատուն կամ գործատուն կառուցել... ո՞վ կրնայ բերանը բանալ. աչքնուն տակը թաց է. մկունն տուած է վիկլա մը "Մոնոմենտ"ի բարձունքին, ուրիշին ճիւի, կամ մեծ գումարներ, կամ, կամ, կամ...:

Իսկ ժողովուրդը դժգոհ է...

Դժգոհ է իր նախագահէն որ մոռցած է պինք, երկիրը, անոր հաւատքը, անոր լեզուն, անոր մշակոյթը եւ զրաղած անհատական մանր եւ մեծ գործերով որ հայրենիքը կործանումի կ'առաջնորդեն, անտէրութեան հետեւանքով...:

Դժգոհ է իր բանակէն ուր իր զաւակը չարաչար կ'օգտագործուի քանի "Շէֆերը" գոհացնելու բաւարար միջոց չունի...

Դժգոհ է խորհրդարանէն եւ անոր անդամներէն, որոնք փոխանակ ժողովուրդի իրաւունքները պաշտպանելու, մոդական ցպլիկով մէկ օրէն միւսը ատր կը դառնան պանդոկներու, առանձնատուներու, գործատուներու, պուճիքներու... մի միայն 500 տոլար ամսականով...: Դժգոհ է նախարարներէն որոնք փոխանակ իրենց ճիւղին մասնագէտն ըլլալու, պէտք է դառնան այս կամ այն իշխանամէտ կուսակցութեան պալտադիր անդամ... բաւ է նախակրթարանի մակարդակով զրե-կարդալ սորված ըլլան... "Օրինաց երկիր" կոչուած կուսակցութիւնը ժողովուրդին ծաղրն ու ծանակ դարձած է մշակոյթի նախարար մը դանելու դժուարութիւններուն համար... (մշակոյթը "աւարի" իրեն բաժինն է):

Դժգոհ է դատաւորներէն, դատախազներէն որոնք ամէնէն արդար դատին համար ալ "կաշառքի իրենց բաժինը" անանուն միջնորդի մը միջոցով... կը պահանջեն:

Դժգոհ է սահմանադրական դատարանէն որուն դատաստանները չափուած էն "արքունիքէն" սահմանուած մեթրով... ղըժգոհ է կրթական համակարգէն եւ անոր "ռեկտորներէն", քանի բաւարար գումար չունի անոնց ընչաքաղցութիւնը գոհացնելու:

Ժողովուրդը դժգոհ է... եւ իրաւունք ունի: Երկրին իշխանութիւնները չեն եկած ծառայելու, այլ ժողովուրդը իրենց ծառայեցնելու... Փոխադրական բոլոր ժողովրդական միջոցները հանեցին (հանրակառք, թրոլէյպուս...) իրենց սեփական միքրոպիւսները աշխատցնելու համար. վաղը մեթրօն ալ կը հանեն, առարկելով որ էլիտար չէնքերու հիմերուն վրնաս կու տայ, որպէսզի միլիոնաւոր քաղաքացիներ ստիպուին իրենց միքրօներու ծառայութեան դիմել... եւ դիտէ՞ք որքան դիւրին է սակերը աստիճանաւոր կերպով բարձրացնել երբ այլընտրանք չըլլայ... Իրենց իւնչ հոգը – իրենց ընտանիքի բոլոր անդամներն ալ մկկական կառք ունին (լաւագոյն մակնիշի) եւ մի քանի հատ ալ պահեստի ընդարձակ առանձնատան "կարաժ"ին մէջ...:

Ժողովուրդը դժգոհ է 100էն աւելի կուսակցութիւններէն եւ անոնց անօգուտ դրծունէութենէն, ինքնանպատակ խմբակցութիւններ կամ աթոռ խլելու եւ կամ աթոռին վրայ նստողները ամրացնելու...:

Դժգոհ է մանաւանդ իր քաղաքականատրանէն որ ճղճիմ ծառայութիւններ միայն կը մատուցանէ ժողովուրդին եւ անսահման մենաշնորհներ միւսներուն՝ քաղաքին պատկերը քանդելու աստիճան... Այս տարուան ձիւնը բացայայտեց ամէն ինչ:

Ժողովուրդը լիուլի իրաւունք ունի դժգոհ ըլլալու. Հայրենիքի հողը իրեն ալ կը պատկանի... 14 տարիներու ընթացքին չտեսայ բնակելի չէնք մը որ իրեն համար շինուած ըլլայ... ինչպէս վայել է քաղաքակիրթ պետութեան մը. զինք իր հայրենի աղքատ բնակարաններէն վտարողն ու միայն հարուստի տուներ կառուցողը ինչպէ՞ս սիրէ...: Ժողովուրդը դժգոհ է նոյնիսկ իր հոգեւոր առաջնորդներէն, եկեղեցիէն, որ ընտրած է "երջանիկ" մեկուսացումի եւ առանձնութեան ուղին եւ բոլորովին մոռցած որ այդ աթոռին վրայ ժամանակին նստած են Մեծն Ներսէս Պարթեւի, Ս. Սահակի, Ճովհ. Մանդակունիի, Ներսէս Շնորհալիի, Ներսէս Լամբրոնացիի նման այնպիսի առաջնորդներ որոնք վստահաբար իրենց "ճըղնարանէն" վար կ'իջնէին, ժողովուրդի դլուխը կ'անցնէին եւ անպայման կացութիւնը կը բարելաւէին ի նպաստ անպաշտպան հաւատացեալներուն:

Ի՞նչ իմաստ ունի ամէն օր սրբապղծուղ քաղաքին եւ երկրին, ոտնակոխուղ ժողովուրդի մասին խօսիլը...

Չեմ կարծեր որ արաբ ոսոխականներու, պարսիկ մարզպետներու, օսմանցի փաշաներու տիրապետութեան տարիներուն տարբեր արհամարհանք ըլլար ներկայէն, երբ քու հարազատներդ են քեզի իշխողները որոնք կ'անտեսեն ամէն տեսակի դրաւոր բողոքները, որ կ'արգիլեն ու կը ճնշեն հրապարակային ցոյցերը, բողոքի արտայայտութիւնները նկատի չեն առնելիր, որ կը բռնաբարեն ժողովուրդին քուէները...

Յատկանշական է նկատել որ երբեմն երբեմն, կարգ մը առիթներով պատասխանատու աղբիւրներ ցաւալի տեղեկութիւններ կը հաղորդեն: Տիկ. Հրանոյշ Յակոբեան որ խորհրդարանի գիտութեան, կրթութեան, մշակոյթի եւ երիտասարդութեան հարցերու մշտական յանձնաժողովի նախագահն է, մեծ ցաւով կը յայտնէ որ «անբարեձպաստ պայմաններում պահպանուելու հետեւանքով, նաեւ այլ պատճառներով, երեք միլիոն կտոր գիրք ենք կորցրել անցած տարիներին»: ("Հայոց աշխարհ", փետր. 6): Երեք միլիո՞ն ... ափսոս չէ՞:

«Հայաստանում 15 տարուայ ընթացքում ե՛ւ Ազգային ժողովի կատարած ուսումնասիրութիւնները եւ պատկան մարմիններից ստացած վերլուծութիւնները ցոյց են տալիս որ փակուել են 250 դրադարան, որոնց մի մասը վաճառուել է, մի մասն օտարուել է այլ նպատակների համար: Նախ Ազգ. ժողովի վերահսկիչ պալատի ուսումնասիրութիւնները ցոյց են տալիս որ գրադարանների շէնքերի մի մասը ուղղակի վաճառուել է շուկայական գներից շատ ցածր, ծիծաղելի գիներով, որեւիցէ տրամաբանութեանը չդիմացող:

Անցեալ չաբաթ, բարեկամուհիս հետ բարեբախտութիւնը ունեցայ ներկայ դնալու արդի պարարուեստի ցուցադրութեան մը, Պետական Թատրոնի Թաքսիմի բեմին վրայ: Կ'ըսեմ բարեբախտութիւն, քանի որ երկար ժամանակէ ի վեր դեղեցիկի պապակս չափեցնելու նման առիթ մը չէր տրուած ինծի: Բեմին վրայ էր Compagnie Cré-Ange երբեակը, որուն մաս կը կազմէր նաեւ համայնքիս տաղանդաւոր արուեստագէտներէն Միհրան Թումմասեան:

Միհրանին արուեստը առաջին անդամ դիտելու բախտը ունեցած էի Հայաստանի մէջ, երբ ան, իր նման արդի պարարուեստի տաղանդներէն Մարալ Ճէրանօղլուի հետ, Գիւմրիի պլէհնալին մասնակցելով բեմադրած էր հետաքրքրաշարժ պար մը՝ արժանանալով հանդիսատեսի գնահատանքին: Անցեալ չաբաթ կայացած ցուցադրութեան թերթիկէն տեղեկացայ, որ Գիւմրիի յիշեալ ներկայացումն ալ եղած է Միհրանին "Զըփլաք Ակաքլար" (Մերկ Ոտքեր) պարախումբին անդրանիկ ներկայացումը: Ներքուստ ուրախացայ, քանի որ եղած էի այն հպարտատիւտ անձերէն մին, որ վկան դարձած էր այժմ այդքան հանրայայտ խումբին ծնունդին: Ցետադայ տարիներուն, պարագաներու բերումով, միմիայն թերթերէն կամ համացանցի կայքէջերէն հետեւած էի Միհրանին ու իր պարախումբին յաջողութիւն-

Մեծ տեսնում ենք որ այդ միտումը շարունակւում է, ուստի շատ կարեւոր է օրէնսդրօրէն կանոնակարգել որպէսզի կարողանանք գրադարանային համակարգում ունենալ, իրօք կա՛գ ու կանո՛ն» ("Իրաւունք", փետր. 28):

Գիտէ՞ք ով է այս տողերուն հեղինակը, նոյնինքն Պ. Արթուր Պաղտասարեան, Ազգային ժողովի նախագահը...:

Անձնական փորձառութենէս դաս առած, ես անձնապէս ոչ մէկ յոյս ունիմ որ ներկայ իրավիճակէն որեւէ բան փոխուի: Իմ պատմած դէպքս ժողովուրդի աչքերուն այս փուչի ցանող խօսքերէն վերջն էր:

Հրամմեցէ՛ք, տեսէ՛ք թէ պետութեան պիւտճէն որքան երկրորդական ծրագիրներու կը յատկացուի. ծախսուած միլիոնները եթէ ուղղուէին մշակոյթի եւ կրթութեան անհրաժեշտ կարիքներուն, վստահաբար չատ բան կրնար փոխուիլ... տեղեկութիւնս կը քաղեմ երեւանեան օրաթերթէ մը ("Հայկական ժամանակ", փետր. 9):

«Այս տարի Հայաստանում անց են կացուելու մեծ թուով համահայկական միջոցառումներ. այնիսկ շատ որ դրանց նպատակայարմարութիւնը տարակուսանքի տեղիք է տալիս. ընդ որում այդ բոլոր միջոցառումների ֆինանսաւորումը իրականացւում է պետական բիւջէից, այսինքն՝ հարկատուների հաշուին: Եթէ չհաշուենք արդէն մեկնարկած "Բազէ ծմեռ – 2006" հաւաքը, որն արդէն ալարտւում է ապա այս տարի տեղի են ունենալու հետեւեալ Համահայկական միջոցառումները...» եւ ապա կը թուէ մի առ մի:

Ճունիսին՝ "Մէկ ազգ, մէկ մշակոյթ" համահայկական փառատօն...: Ճիշդ է Մէկ ազգ ենք, բայց ոչ մէկ մշակոյթ:

Դարձեալ Ճունիսին "Պատգամաւորական բարեկամութեան երկրորդ վեհաժողով"... չչփոթել "Պեւլինի վեհաժողով"ին հետ: Ճուլիսին տեղի կ'ունենան Համահայկական երիտասարդական չորրորդ համաժողովը եւ Կրթական համահայկական երկրորդ համաժողովը...:

Օգոստոսին կարգն է "Սփիւռքահայ ուսուցիչներու վերապատրաստման դասընթաց"ներուն:

Սեպտեմբերին կամ Հոկտեմբերին յայտարարուած է "Տեղեկատուական տեխնոլոգիաների միամսեակ" որու ընթացքին բնականաբար տեղի ունենալու են համահայկական մի քանի միջոցառումներ:

Սեպտեմբերին կարգն է "Համահայկական տնտեսական համաժողով"ին եւ ամէնէն սպասուածը՝ "Հայաստան – Սփիւռք երրորդ համահայկական ժողով"ը:

Այս համահայկական միջոցառումներու կազմակերպչական հարցերու քննարկման համար տեղի ունեցած է նախապատրաստական աշխատանքներու համակարգման կոմիտէական նիստ...

"Հայկական ժամանակ"ի յօդուածագիրը իր սիւնակը կը փակէ մարթեյով որ «յաջորդ տարուայ համահայկական միջոցառումներուն ցանկում չեն ներառուի, ասենք, էնդեկրինոլոգների, ատաղձագործների, գարեջրի սիրահարների համահայկական համաժողովներ»...:

ՓԱԿՄԱՆ ԽՕՍՔ

Ինը տարիս առաջ ժամանած էի Երե-

հետ, Գիւմրիի պլէհնալին մասնակցելով բեմադրած էր հետաքրքրաշարժ պար մը՝ արժանանալով հանդիսատեսի գնահատանքին: Անցեալ չաբաթ կայացած ցուցադրութեան թերթիկէն տեղեկացայ, որ Գիւմրիի յիշեալ ներկայացումն ալ եղած է Միհրանին "Զըփլաք Ակաքլար" (Մերկ Ոտքեր) պարախումբին անդրանիկ ներկայացումը: Ներքուստ ուրախացայ, քանի որ եղած էի այն հպարտատիւտ անձերէն մին, որ վկան դարձած էր այժմ այդքան հանրայայտ խումբին ծնունդին: Ցետադայ տարիներուն, պարագաներու բերումով, միմիայն թերթերէն կամ համացանցի կայքէջերէն հետեւած էի Միհրանին ու իր պարախումբին յաջողութիւն-

ւան, առաջին անդամ ըլլալով պատմական մեծ ցուցահանդէսի մը պատասխանատուութեան համար "Ս. Ղազարի գանձերը" ընդհանուր տիտղոսով, ներկայացնելով 18րդ դարու խաչքարի իւղանկարի եւ ջրանկարի մեծ վարպետներու գործերը նուիրուած Մխիթարեան կարկառուն դէմքերու, սկսած՝ Միսաքանութեան հիմնադիր Մխիթար Սեբաստացիէն, մինչեւ Զամչեան, Ալիշան եւլն., եւ Հայոց պատմութեան ամէնէն կարեւոր դրուագները ներկայացնող 50 ջրանկարներ՝ Ծառուկի, Գանկլայի եւ այլոց վրձինով, հայեւիտալական բարեկամութեան հետ առընչութիւն ունեցող առարկաներ՝ պատմական մատուռքներ, հայերէն հնագոյն քարտէսներ Ս. Ղազարի տպարանէն լոյս տեսած 1750 թուականէն, ցուցահանդէս մը որուն պատճ անակնկալ, անոպատելի յաջողութիւնը, օրական 600–1000 այցելուներով, մրցանիշ մըն էր նաեւ Ազգային պատկերասրահի պատմութեան մէջ եւ փոխանակ նախատեսուած մէկ ամիսին, երկարեցաւ հինգ ամիս եւ պահուեցաւ հրաշալի, գեղատիպ, գունաւոր 300 էջնոց հատորով մը:

Ինը ամիս ամէնօրեայ չփում հայրենի առօրեային, երկրին, մարզոց, կացութեան, ապրուած ջերմ սրտով, մարդկային հոգիով, հայրենասէր աչքերով, ուրախութիւն եւ վիշտ իրարու խառնած դրուագի տաքը–տաքին, եւ օրը օրին սոյն յօդուածաշարքը իմ սիրելի "Ցառաջ"ին մէջ, այն բացառիկ, հպարտատիւտ օրաթերթին որ առաջին մէկ օրէն պահած է իր անկախութիւնը, ազգային եւ մարդկային առողջ, անչահախնդիր սկզբունքները, որ լիովին կը նոյնանան իմ ալ տեսակէտներուս, յատկանութիւնը չունին մեր ցաւոտ իրականութենէն բան մը կրճատել փոխելու, բայց կ'ուզէի դառնալ ճիշդը եւ ահազանդի ձայնը բոլոր այն լուրջ մարմութիւններուն որոնք անկարող կանգնած են մեր քաղաքական, եկեղեցական, մտաւորական աշխարհին անտարբերութեան եւ օրէ օր դահավիժումին:

"Երեւանեան պատկերներ"ը դրական արձագանգ պէտք է որ ունեցած ըլլան ընթերցողներու մօտ եւ մամուլին մէջ, ինչպէս բերանացի եւ դրաւոր(*) կը վրկայեն այն սակաւաթիւ բախտաւորները որ "Ցառաջ" կը ստանան Երեւանի մէջ, որովհետեւ դրուած են մէկու մը կողմէ որ կ'ուզէ վկայել աներկիւղ, ներշնչուած Մեծ Սեբաստացի Մխիթարի սկզբունքներէն: Ան կ'ըսէ "ազգասիրութիւն է ջատագովել ազգը եւ ատել անոր չարութիւնները, ոչ գինքը. գովել անոր բարի գործերը: Եւ նաեւ պախարակել անոր ունեցած չարիքները՝ ուղղելու համար եւ ոչ վատաբանելու":

Ես, ամէնէն ցաւոտ դիտողութիւններուս մէջ անգամ, ջանացի առաջնորդուիլ այս առողջ սկզբունքներով:

ՑԻՊԼ

ՎԵՐՋ

(*) Անկախութենիդ ի վեր Հայոց վիճակի, մեր երկրի վիճակի ճկարագրութիւն հիանալի շարադրել է Յիպէն Փարիզի ազնուագոյն "Ցառաջ" օրաթերթի մէջ: ... Ես համբուրում եմ ձեռնդ ճեռքը": (Ցակոբ Ցակոբեան – "Ազդ", 2006, փետր. 18· Ներդիր Գ· էջ):

ներուն եւ այդ ներկայացումներուն բեռած արձագանգներուն:

Պարը, մանաւանդ իր արդի դրսեւորումը, ալիս կը հետաքրքրէ, երբ վերածուի մարդկային մարմնի պատմողական հնարաւորութիւնները ներկայացնող խնջոյքի մը: Ներքինը արտաբերելը, նեռաչարհ մը բացայայտելը դիւրին չէ, երբ կ'ապաւինիք պարի նման "զարտուղի" միջոցի մը՝ մկկ կոզմ թողլով զրականութեան, նկարչութեան կամ երաժշտութեան նման աւանդական, ընկալեալ ձեւերը: Վերջիններս իրենց նշաններուն՝ տառերուն, գիծերուն կամ ձայնանիշերուն եռին կրնան պահել ձեզ, սակայն պարը այդպէս չէ բնականաբար եւ դուք ձեր ամբողջ ինքնութեամբ, եթէ մարմինը անհատական ինքնութեան կարեւոր մկկ բաժինն է, կը համաձուլուիք ձեր իսկ ըռեղծածին: Սռեղծագործութիւնը զինք ստեղծողին մանրամասնութիւնն է երեւելի ձեւով այդ պահուն, քանի որ պարը անկարելի է երեւակայել, որպէս արուեստ անուշա, միանակ, մեկուսացած, որովհետեւ ան կը պատկանի արուեստներու այն չարքին, որ պէտք ունի դիտողի հայեացքին, ընկալողի անմիջական մասնակցութեան՝ ամբողջացնելու համար ինքնինք ու կերտելու, լրացնելու համար բռեղծագործելու հոլովոյթը, վերածուելու համար արուեստի, վերջնալու համար՝ մկկ խօսքով:

Թաքսիի բեմին վրայի ներկայացումը դիտեցի առանց կարդալու այն թերթիկը, ուր կը պատմուէր խաղին բնոյթը: Չեմ կրնար ըսել թէ բա՛ն մը կը հասկնայի, որովհետեւ չէի դիտեր բա՛ն մը հասկնալու համար, բայց կը դիտէի մեծ լարումով, յափշտակուած, կլանուած բեմին հմայքէն: Թերեւս կ'ապրէի այն հազուագիւտ վայրկեանները, երբ յատակէն քիչ մը բարձր չինուած այդ դարաւանդին խմասը արժեւորելու, արդարացնելու պատնիշը սկսած էի ընկալելի դարձնել ինծի համար: Քանի որ հարթակին վրայի կատարումը լիովին չէի դիտեր ինձմէ դուրս կատարուող դէպքի մը նման, այլ կարծէք ես էի պարողը, ես էի բոլոր այդ ճկուն չարժումները իրականացնողը եւ նոյնիսկ ի՞նչ կարեւորութիւն կրնար ունենալ չարժումը, երբ կեանքին քառսը ինքն էր որ զիս կը քաշէր դէպի իրեն: Հոն այլեւս չէր կրնար չարժում ըլլալ մեր հասկցած ձեւով, այլ միայն դոյ էր իր բնոյթը, էոյթը, որուն անչարժութիւնն իսկ մարդկային լեզուով չարժուած կը կոչուի, առ ի չգոյէ այլ բառի մը:

Եղաւ պահ մը, երբ աչքս ինքնաբերաբար սկսաւ ընթերցել տեղեկատու թերթիկին բովանդակութիւնը: Ուրեմն, պարը կը բեմադրուէր ըստ Արթիւր Ռէնպոյի վուայէլ (Զայնաւորները): Ա՝ սեւ, Է՝ սպիտակ, Ի՝ կարմիր, Ու՝ կանաչ, Օ՝ կապոյտ: Գոյներ, որոնք

ԼՔԱՓԱ ԱՓՈԽՈՓՔ

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԵԱՆ ԵՐԵԿՈՑԹ

Խորհրդային չարժանկարի ծրագրին մէջ երեքչաբթի, Ապրիլ 4, ժամը 20·30ին Ս. Պարաճանովի երկու ժապաւէնները կը ցուցադրուին. "Փիրոսմանիի թեմայով տարբերակումներ" եւ "Սուրամի բերդը":

Cinéma Reflet Médicis
3 rue Champollion — Paris 5ème.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹի Հայ Կաթողիկէ Մխիթեան "Ցովհաննէս Պօղոսեան" թատերասրահին մէջ Փետրուար 22ին տեղի ունեցած է վարդանանց տօնակատարութիւնը, կազմակերպութեամբ Հայ Կաթողիկէ Սուրբ Փրկիչ եկեղեցւոյ ժողովրդապետութեան եւ Հայ կաթողիկէ Մեսրոպեան բարձրագոյն վարժարանին, հովանաւորութեամբ՝ Ներսէս-Պետրոս ԺԹ. Կաթողիկոս-Պատրիարքին: Լիբանանեան եւ հայկական փառերգներու ունկնդրութենէն եռք, օրուան հանդիսավարը՝ Սեւան Ղազարեան բեմ հրաւիրած է Հայր Անտոն Վրդ. Շահրեւեանը որ ըսած է թէ "վարդանը մեզի համար եղած է օրինակը ճշմարիտ Հայուն, որուն համար կարելի չէ անջատել հաւատքը եւ հայրենասիրութիւնը": Տօնակատարութեան օրուան խորհուրդը փոխանցած է Յակոբ Բաղրատունի, չեշտելով թէ Վարդանանց տօնը իր համաժողովրդային ու համահայկական բնոյթով իր յատակ տեղը ունի ամէն մէկ Հայու սրտին, մտքին ու հոգիին մէջ եւ թէ Վարդանանց դաղանիքը կը կայանայ հատարական "ոչ"ին մէջ, որ ծնունդ առած է հայ ժողովուրդի բնազդային ընդերքէն ու ապրելու եւ դոյատեւելու անոերը կամքէն: Իր պատգամը փոխանցած է նաեւ Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս-Պատրիարք Ներսէս-Պետրոս ԺԹ.: Ան յայտնած է թէ այն ազգը որ դիտէ յարգել իր նահատակները, չի մեռնիր: Գործադրուած է զարեւեստական յայտագիր մը: Յատկանշական եղած է "Մեսրոպեան երգ" խմբերգ-արտասանութիւնը որ յատկապէս պատրաստուած էր Մեսրոպեան վարժարանին կոզմէ այս ձեռնարկին համար:

*
**

ՊԷՅՐՈՒԹի Հ.Բ.Ը.Մ.Միութեան "Տէմիրճեան" կեդրոնի "Ասպետներու սրահ"ին մէջ, Փետրուար 24ին, կազմակերպութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ. – Հ.Ե.Ը. "Ալեք Մանուկեան" կեդրոնի մշակ. յանձնախումբին եւ "Անդրանիկ" մշակութային միութեան, բանախօսութիւն մը տեղի ունեցած է, որու նիւթը եղած է "Հայ կինը մեր իրականութեան մէջ": Բացման խօսքը արտասանած է Արմէն Իւրնէչեան, որ հերոս տիպարին արժէքը դնահատելով ըսած է. – "Մեր այսօրը անհրաժեշտօրէն կարիքն ունի նոր հերոսութիւններու՝ անցեալի օրինակով, անկէ ներչնչուած ու անով տոգորուած": Ապա, բեմ բարձրացած է օրուան բանախօսը՝ տոքթ. Ազատի Նասիպեան – Էքմէքճեան, որ անդրադառնալով հայ ժողովուրդի պատմութեան տարբեր հանդրուաններուն, խօսած է հայ կիներու եւ մայրերու գործօն դերակատարութեան մասին հայ կեանքին մէջ: Զեռնարկին ուարտին, Հ.Ե.Ը.Մ կեդրոնական վարչութեան առենապետը՝ Կարօ Ձաղլեան յուշանուէրով մը պատուած է բանախօսը:

ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԸ ԳԱԼԻՓՈՐՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՀՐԱՆԴ ՏԻՆԳԻՒ ԵՒ ՌԱՓԻՊ ԶԱՐԱՓՕԼՈՒԻ ՀԵՏ

Սան Ֆրանսիսքոյի Հայ Դատի յանձնախումբի կազմակերպութեամբ, Մարտ 4ին տեղի ունեցած է հանդիպում մը Պոլիս հրատարակուող "Ակօս" երկշեզու շաբաթաթերթի խմբագիր Հրանդ Տինքի եւ թուրք հրատարակիչ Ռափիպ Զարաքօլուի հետ, որոնք պարզած են իրենց տեսակէտները հայկական ցեղասպանութեան մասին: Հրանդ Տինք, որ վերջերս մէկէ աւելի առիթներով պատակաչ հետապընդումի ենթարկուած էր թրքական իշխանութիւններու կոզմէ, յայտնած է թէ «10 տարի առաջ միայն երազել կարելի էր հայկական ցեղասպանութեան մասին դիրքերու լոյս ընծայումը Թուրքիոյ մէջ, այսօր, անկասկած դրական փոփոխութիւն կայ այս իմաստով: Ցեղասպանութեան ճանաչման ուղղութեամբ տարուած աշխատանքները, բազմաթիւ պետութիւններու կոզմէ համապատասխան բանաձեւերու իւրացումը պատճառ դարձած են, որ Թուրքիոյ մէջ եւս ճշմարտութիւնը ընդունողներու թիւը սկսի բազմանալ: Այս մկկը պատճառ դարձած է նաեւ, որ շատեր սկսած են յայտնաբերել թէ իրենց մեծ հայրերը կամ մայրերը Հայեր եղած են»: Ռափիպ Զարաքօլու, որուն հրատարակչական տունը ցեղասպանութեան մասին բազմաթիւ գործեր լոյս ընծայած է, նշած է թէ Եղեռնին մասին առաջին անդամ լսած է իր մօրմէն, որ ականատես եղած է Ջարդերուն, աւելցնելով որ Եղեռնէն վերապրող Հայէ մը լսած է բազմաթիւ մանրամասնութիւններ: Խօսելով իր հրատարակչական գործունէութեան մասին, Զարաքօլու յայտնած է թէ կը ձգտէ թրքերէնի թարգմանել եւ լոյս ընծայել "Կապոյտ գիրք"ը, Արմին Վեգներուի վկայութիւնները, Զապէլ Եսայեանի որոշ գործերէն, ինչպէս նաեւ ցեղասպանութեան լուսանկարներու albom մը:

ԼՐԱՏՈՒ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԻՆ ԲԱՄԳԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

"Բերած ապրանքներէս չատերը անփոխադրելի են քալելով յառաջացող անձերու համար" կը մտածէ Իսմէնէ: Կօչիկները եւ հագուստները կարելի է վրանին անցընել, բայց պէտք չէ զինուորի մը ուշադրութիւնը դրաւել, որով աւելի լաւ է հագուիլ հոտած ցնցոտիներուն տակէն, որոնք չեն կրնար նեռել:

«Մեր վերջին պաշտպանութիւնն է» կը ժպտի ցաւագին, Ազնիւ: "Եւ քաչքչել ճամպրուկ մը այսքան տկարացած անձերու համար, անկարելի է" կը մտածէ Իսմէնէ. "առանց նկատի առնելու որ վաղը անմիջապէս արդէն ձեռքերնէն կը յափըշտակեն":

Հազար տեսակ փրկութեան անհեթեթ կարելիութիւններ կը վխտան գլխուն մէջ, որոնցմէ ո՛չ մէկը գործադրելի կ'երեւայ: Եւ մինչ այդ, ժամանակը կ'անցնի, մութը կ'իջնէ: Տարագրեալները պառկած են հոս ու հոն, կոտրած պուպրիկներու պէս, անշարժ եւ հլուծած:

Մինչ այդ Գոնիայի քահկիչները մեկնեցան: Հպատակեցան ուլեմային, վաղը պիտի վերադառնան: Եւ կը հասնի վերմանացի հիւպատոսը, Հեռ Միւլլէր, դէղօյացով եւ վիրակապերով, մաքուր հագուած բուժքոյրի մը հետ: Խիստ եւ անչեղ մարդ մըն է, բայց ոչ մարդի: Սարսափով կը մտածէ Հայերու տարագրութեան վրայ, բայց չի կրնար մտածել անձնական նախաձեռնութեան մը մասին: Հիմա, սիրով կը հետեւի ուլեմայի եւ կը մտածէ որ իսկապէս այս խեղճերը խնամքի ալ պէտք պիտի ունենան:

Բայց երկու հարիւր հոգի խնամել քանի մը վիրակապերով և քիչ մը խոտով, ոչինչ կ'արժէ: Այս խեղճերը ամէն տեսակի սարսափներ անցուցած են, ապականած ջուր խմած են, ձիերու թրիքին մէջ պրպտած են, նոյնիսկ անձնական ազտոտութեան մէջ: Ազնիւ կը խնդայ վայրագօրէն այդ անհամեմատ տեսարանին եւ կր խօսի սուլելու պէս.

«Եկած ես անասուններու հաւաքատեղի՞ն տեսնելու: Ուշադրութիւն ըրէ, վարակիչ ենք...»:

Հեռ Միւլլէր լուրջ, ծունկի կու գայ ծեր կնոջ մը առջեւ որ ծունկին վրայ թաթախոտած վէրք մը ունի, արագօրէն կը մաքրէ վէրքը եւ կը կապէ: Ցետոյ կնոջ կապուտցած չրթունքներուն կը մօտեցնէ չիչ մը, որմէ անյագութեամբ ումպ մը քաշելէ վերջ կինը դեռին կ'իյնայ մեռած: Ներդ Պերճուհին է որ այդքան ժամանակ վերջ բաւական կշտանալու չափ կեբաւ, յետոյ երկնցաւ գետնին վրայ եւ վէրքին ցաւը ա՛լ չզդաց: Այն տեսն մեծ ջերմութիւն մը զգաց եւ կէսօրէ եռքի տատանումին մէջ տեսաւ իր տղան, Դաւիթը, տարիներ առաջ մահացած, որ իրեն ջուր կու տար: Միւլլէրն էր իրականութեան մէջ զոր ինք իրր հրեշտակ տեսաւ եւ անոր ապաւինեցաւ վստահութեամբ. մեռաւ խաղաղութեան մէջ:

Խաւար, որ այդ ժամանակ կը հասնի, կը փակէ աչքերը: Կը տեսնէ քնքոյշ հոգին որ թեւերը կը փորձէ եւ վերջապէս թողութիւն կ'առնէ:

*
**

Միւլլէրին գալուստը Իսմէնէի եւ խումբին նպաստաւոր փոփոխութիւն մը բերաւ: Միւս տարագիրները սկսած էին անզգաստանալ իրենց անյարմար ներկայութեան եւ ատիկա լաւ բան չէր: Բայց անոնց տկարացած ուշադրութիւնը անմիջապէս ուղղուեցաւ Միւլլէրին. այն տեղ Իսմէնէ հասկցաւ որ կարճ ժամանակ մը միայն ունի կարենալ հոնկէ մեկնելու համար: Ջափթիէները սկսած են արդէն սպառնալիներով մօտենալ. միայն Միւլլէր որ իրենց պաշտպանիչ է, Գերմանացի է, յարգանք կը պարտադրէ: Գերմանացին վճռական մարդ մըն է բարեբախտաբար եւ ոչինչ կրնայ զինքը իր գործէն հեռացնել, այնքան ատեն որ զէնքը եւ վիրակապերը չեն վերջացած:

Բայց իր բուժքոյրը բան մը կը կռահէ եւ կամաց մը կը մօտենայ Իսմէնէի, ձեռքին մէջ թուղթ մը կը սահեցնէ մրմռալով.

«Այս գիշեր տասնէն վերջ հոս եկէք զիս փնտռելու»: Ցետոյ արագօրէն կը հեռանայ:

Իսմէնէ պիտի ուզէր Շուշանիկը բարեւել, բայց Շուշանիկ խորունկ քունի մէջ է. իր յոգնատանջ դէմքին յատնի է որ հանդիստի պահանջ ունի: Այն ատեն կը հառաչէ, կը փաթթուի Վերոնին (Ազնիւ չուտով եռ կը քաչուի) եւ կը համբուրէ Նուպարը, որ նոյնպէս խաղաղ կը քնանայ: Ամէն բան շատ հանդարտ կ'երեւայ: Մայրամուտին մէջ գիշերուան աստղը կը փայլի, մինչ քաղաքին հին պարիսպները որպէս պաշտպան կ'իշխեն:

Իսմէնէ աղջիկներուն տուաւ ուտեստեղէնի տոպրակները փչչերուն տակ պահելու համար. երկու կաշէ պայուսակ ջուրով, քիչ մը դրամ եւ տրցակ մը ընտանեկան թանկագին նկարներ դրաս տունը խուզարկած ժամանակ Շուշանիկին չափուռայէ ակնոցներուն տուփին հետ դասե:

«Ա՛ս է ամէնը, տատրակներս» հառաչեց: Եւ խոսում մը ըրաւ. «Կ'ըսեն թէ ձեզ Հալէպ պիտի տանին, ես հոն պիտի սպասեմ ձեզի տոքթ. Զարեհին հետ: Միջոցը պիտի գտնենք ձեզ ճամբարէն դուրս հանելու»:

Ցետոյ չոր հեծկլտուք մը կը խեղդէ դինքը եւ կը փախչի ապերջանիկ, առաջ հրելով Իսաագը: Չի տեսներ Նպմէմը, բայց չի մտահոգուիր իրմով, ան իր ընելիքը դիտէ:

Եւ իսկապէս, Նպմէմ օգտուէտ բացատրութեան բռնուած է զափթիէներէն մէկուն հետ, զոր ճանցաւ իրրեւ հին բարեկամ մը. քանի մը տարի առաջ բանտ մըտած էր եւ հիմա Հայերուն հալածանքի գործին մէջ պաշտօն ստացած եւ դուրս ելած էր:

(Շար. 71)

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème

Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril

PAF : 40 Euros

Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas

Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

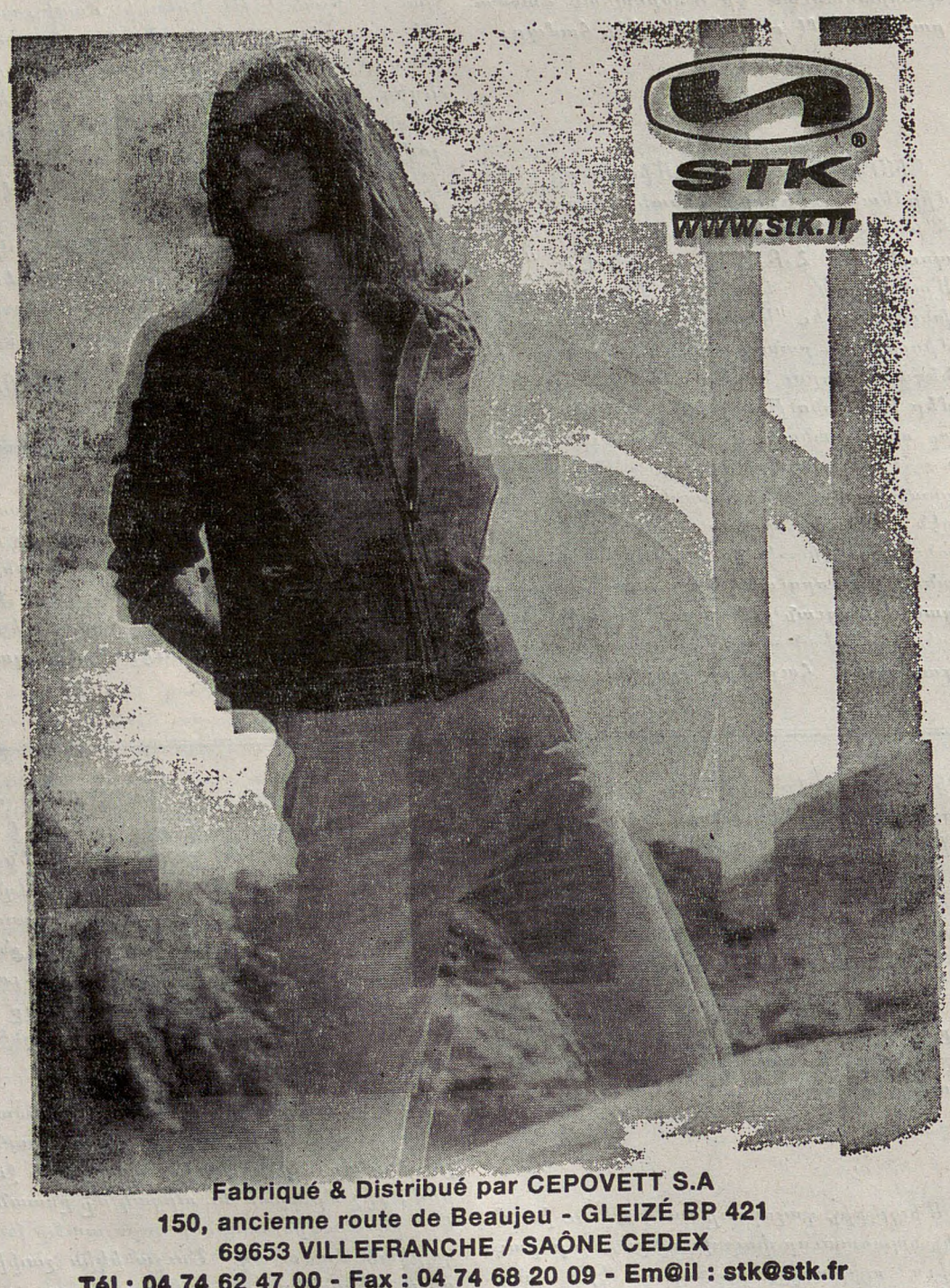
3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne
en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

Fabriqué & Distribué par CEPOVETT S.A
150, ancienne route de Beaujeu - GLEIZÉ BP 421
69653 VILLEFRANCHE / SAÔNE CEDEX
Tél : 04 74 62 47 00 - Fax : 04 74 68 20 09 - Em@il : stk@stk.fr

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ։

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 *կամ* 01 45 93 00 25 *թիւերուն։*

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche des Rameaux
9 avril, à 13 heures
l'Association Sainte-Croix de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sante-Croix,
au 13 rue du Perche — PARIS 3e

après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie de l'Ouverture des Portes.

Réservations :

— **Paroisse : 01. 44. 59. 23. 50**
— **Eparchie : 01. 40. 51. 11. 90.**
P.A.F. : Adultes: 15 Euros
Adhérents: 12 Euros
Enfants, étudiants: 10 Euros

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Վարպետ Սուրբ Խաչ Երկվեզու Դպրոցի միութեան վարչութիւնը, ներկայիս իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ բոլոր այն նուիրատուներուն, որոնք իրենց նիւթական մասնակցութիւնը բերին Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի նոր չէնքի նորոգութեան աշխատանքներուն համար։

Վարչութիւնը նաեւ իր մասնայատուկ շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Արնուվիլ-լէ-Կոնէսի Սասուն միութեան, որ փետրուար 4ի իր պարահանդէսին ամբողջ հասոյթը նուիրեց միութեանս որպէսզի կարենան չուտով սկսիլ չէնքի նորոգութեան աշխատանքները։

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Օ. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուղ Հայերուն համար։

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը։

Հայաստանի մէջ եւս կը չարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատուելու գործընթացին, լծուելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ։

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանեալներուն յատկացուած եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան։

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener —
75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. —
Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
88 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29.—
Լ.Ա. օր Մեծ Պահոց
Հակումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18:00ին։

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 2.—
Զ. կիրակի Քառասնորդաց – Գալստեան
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8:30ին։
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10.00ին։

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5.—
Լ.Ը. օր Մեծ Պահոց
Հակումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18:00ին։

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀԱՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթինեը Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում.—
ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5։

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն պատարագէն առաջ։
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին։

*
**

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՀԱՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆՔ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29.—
Ս. Փրկիչ Եկեղեցի (Լա Սիօթա)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 31.—
Ս. Յակոբ Եկեղեցի (Պուլըվար Օսման)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5.—
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի (Նիս)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7.—
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի (Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱԻԵՏԻՔԵԱՆ

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

CINE-CLUB
Paris 10e
« Rouben Mamoulian »

sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur

présente
le jeudi 30 mars à 20 heures 30
SOIREE HRATCHIA NERSESSIAN
(2 films)

DEJVEDJIK

Film arménien (1961)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Tcholak Amerikian
Musique: Edgar Hovanessian

BADVI HAMAR

(Pour l'honneur)
Film arménien (1956)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Avet Avetissian
Musique: Edgar Hovanessian

Directeur des Programmes :
Arto Pehlivanian

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et abonnements: 3 Euros

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 28
MARDI
28 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21·421

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·421

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՍԷ· ՓԷ· Ը·Ի ՀԱՐՑԸ

ՎՃՌԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹ

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐԸ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ

Մինչ նախարարապետը նամակով մը կը հրաւիրէր սենատքանները որ ընդառաջ երթան իր հրաւէրին Մարտ 25ի համար, նոյն առեն, Պրիւսէլի մէջ Շիրաք կը յայտարարէր թէ Սէ· Փէ· Ը·ն պիտի չքնդուի եւ պիտի գործադրուի, ինչ որ ինքզինք զրկուածին կը նկատուէր եւ հինգ սենատքաներու ներկայացուցիչները հանդիպումէն առաջ իսկ պիտէին թէ ոչինչ կը փոխուի եւ անել կացութիւն մը կը սիրէ: Ուսանողները, նոյն օրը (Մարտ 24) չէին ծածկեր իրենց վրդովումը որ չէին հրաւիրուած սենատքաներու հետ եւ կը մերժէին ընդառաջ երթալ Կրթական նախարարին հրաւէրին: Ուսանողական համագումարը նոր ժողով մը կ'ունենար չաբաթավերջին Էքս-ան-Փրովանս եւ չարժումը աւելի արմատական ընոյթ առած ըլլալով, Սէ· Փէ· Ը·էն զատ, կը պահանջուէր նաեւ նախարարապետին հրաժարականը: Պէտք է հաստատել որ նախարարապետին ընթացքն ալ կարելի չէ արդարացնել, մանաւանդ երբ իր կուսակցութեան մէկ բաներն ալ (Մարտ 26, 5րդ կայան, Ռիփոպք) կը յայտարարէ որ տեղի տալու պարագային 2007ին կը պարտուին եւ ալը կը կորսընդունէ ընտրութիւնները: Այլ խօսքով, ընտրութիւններէն զատ ոչ մէկ մտահոգութիւն կայ, հակառակ անոր որ երկիրը չատ ծանրակշիռ վիճակի մէջ է, նոյնիսկ տնտեսական գետնի վրայ: Երբ արդէն կան 4–5 պայմանագրութիւններ Ֆրանսայի մէջ (նոր աշխատանքի, որոշեալ ժամանակաչրջանի, անորոշ ժամանակի, եւլն.) ի՞նչ պէտք ունէր Տ· տը Վիլլըփէն նոր մը հրապարակելու, առանց նախապէս խորհրդակցելու եւ նման փորձանք մը առեղծելու:

Մարտ 28, երեքչաբթի օր, ցոյց եւ դրեթէ ամբողջական դործադուլ տակն ու վրայ պիտի ընէն երկիրը եւ սենատքանեըուն եւ ուսանողներուն համար վճռական օր մը պիտի ըլլայ: Այդ օրը կրնայ նաեւ վերջ մը չըլլալ, այլ՝ սկիզբ մը: Ուսանողները դեռ որոշած են ճամբաներն ու մայրուղիները փակել Հինգշաբթի օր եւ այդ ալ սկիզբ մը կրնայ ըլլալ միայն: Եթէ այս վճռական դիրքով, Տոմինիք տը Վիլլըփէն կը խորհի աչը փրկել եւ 2007ին ալ նախագահական աթոռին տիրանալ, հաւիւը բաւական սխալ կրնայ ըլլալ, նոյնքան սխալ որքան 1997ին, երբ որպէս խորհրդականը Շիրաքի, թելադրեց լուծել Ազգ· ժողովը, ինչ որ ճախին յաղթանակը ապահովեց:

*
**

Ապահովութեան ուժերը խիստ մտահոգ են երեքչաբթի օրուան համար, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի անխուսափելի թալանողներուն:

*
**

Նախարարապետին բոլոր փորձերը ի դերեւ ելան: Հակասական յայտարարութիւնները աւելի չփոթ առեղծեցին, քանի օր մը բաւ թէ գիշերւայ չըներ, ապա յայտարարեց թէ ի յառաջագունէ առանց նախապայմանի հանդիպում կ'առաջարկէ եւլն., եւլն.: Շատ յստակ է որ եղածին վրայ ոչ փոփոխութիւն, ոչ ալ բարելաւում ուզող կայ, որքան ալ Տը Վիլլըփէն յամառի:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԸՆԴՀԱՏՈՒՄԸ ԵՒ ՇԻՐԱՔ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ՅԵՏՔԱ՞Յ ԿԸՆԷ

Պրիւսէլի մէջ, ուր կը դտնուէր Մարտ 24ին, Շիրաք յատակ վերապահութիւններ ըրած է Եւրոպայի ընդլայնումին հանդէպ: Այդ վերապահութիւնները արտայայտած էին արդէն Տ· տը Վիլլըփէն եւ Ն· Սարքոզի եւ ինք ալ նոյն ձեւով խօսած է, չէչտելով թէ "պէտք չէ չփոթել ամապարանք եւ չառ": Եթէ նոյնիսկ կողմնակից է նոր պետութեանց անդամակցութեան, որպէսզի "ժողովրդավարութիւնը եւ խաղաղութիւնը արմատ թողուն", Թուրքիոյ անդամակցութեան այս ջերմ կողմնակիցը կ'ուզէ որ Եւրոպացիները իրատեսութեամբ նկատի առնեն իրականութիւնները, այսինքն Եւրոպական Միութեան "ընդունակելու կարողութիւնը": Աւստրիա ալ, որ հերթական նախագահն է Միութեան, թելադրած է որ խորհրդածութիւնները երկարաձգուին:

ԲԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՊԱՆԻՈՑ թագաւորը Խուան Գարլոս իր կնոջը հետ պետական այցելութիւն մը

(Շար·ր Դ· էջ)

ՊՈԼԻՍԸ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ՄՇԱԿՈՒԹԱՑԻՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Թրքական երկրեզու կայքէջ մը –կիւնտէմ– (Օրակարգ) Պոլիսը 2010ի Եւրոպայի մշակութային մայրաքաղաքը դարձընելու քարոզչութեան ձեռնարկած է: Սփռուած լմակաները կը փոխանցեն երկլեզու (անգլերէն, Թրքերէն) բնագիր մը որ գովքը կը հիւսէ Պոլսոյ, չէչտելով անոր բազմատարրութեան եւ մազմազանութեան յատկանիշերը:

Հոն կը մէջբերուի Նափոլէոնի վերապրուած հետեւեալ արտայայտութիւնը· "Եթէ աշխարհը միակ երկրէ մը բաղկացած ըլլար, Պոլիսը անոր մայրաքաղաքը կ'ըլլար":

Ապա Պոլսոյ թեկնածութիւնը կը ներկայացուի Թուրք հասարականութեան ու կառավարութեան մշակութային համարկումի առումով Եւրոպական Միութեան նկատմամբ Թրքական պատասխանատուութեան, զգացումին մէկ ցուցանիշը: Այդ թեկնածութեամբ պիտի մատնանշուի Թուրքիոյ, յատկապէս Պոլսոյ բազմակողմանի եւրոպականացումը եւ Պոլսոյ քաղաքացիական հզօրութիւնը:

Ամէնէն ուշագրաւն է հետեւեալ պարբերութիւնը· "Եպասիոյ շրջանի ամենահին քնակավայրերէն է Պոլիսը որ Եւրոպացի արուեստագէտներ ու տարբեր ազգեալի տէր եւրոպացի ապաստանողներ հրմայած է: Քաղաքական, տնտեսական, կրօնական եւ ընկերային զարգացումներ, յեղաշրջումներ անջնջելի հետքեր ձգած են Պոլսոյ ճկարագրին վրայ":

ՓԱՐԻԶԻ ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ ԱՂՄԿԱԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏՈՎ ՈՒ ԱՆՈՐՈՇ ԱՐԴԻՒՆՔՈՎ

Փարիզի եւ Շրջակայից Կրօնական Ընկերակցութեան Մարտ 26ի "Արտակարգ անդամական ընդհանուր ժողով"ը գումարուած է աղմկալի, անիշխանական մթնոլորտի մը մէջ ու աւարտած անորոշ արդիւնքով:

140 անդամ մասնակցած է ժողովին որ բացուած է Գիւտ Աբգ·ի աղօթքով, ապա խօսք առած է Շաւիւլի կողմէ թեմական խորհուրդի ներկայացուցիչ Ժադ Փանոսեան, բացատրելու համար թէ ժողովը օրինական չէ, քանի որ դէմքառորդարար չարդուած չէ անոր հրաւէրը երեք ամիս առաջ ուղղելու տրամադրութիւնը: Այս առաջին մատնանշումը պատճառ եղած է որ Գիւտ Աբգ· ընդմիջէ դինք, բայց ժողովին առեներպետ ընտրուած Թիրայր Ծ· Վրդ· Թաշճեան արդելք եղած է միջամտութեան ու Ժ· Փանոսեան աւարտած խօսքը:

Ելոյթներ ունեցած են Ռ· Զրբաչեան, Փ· Աւալեան· քննադատութիւնները, դժգոհութիւնները, ապօրինութիւններու մատնանշումները ժխորալի, անիշխանական մթնոլորտ մը ստեղծած են, պատճառ ըլլալով որ ներկաներու դրեթէ կէսը լքէ ժողովը:

Մնացած 78 հոգիով կատարուած է Ծրանսայի թեմական նոր կանոնագրին քուէարկութիւնը: 74 թեր քուէի դէմ 4 հոգի դէմ քուէ տուած է ու ատով կանոնագիրը վաւերացուած, ընդունուած հրաչակուած: Գիւտ Աբգ· գոհունակութիւն յայտնած է, ըսելով թէ Գարեգին Բ·ի պիտի հեռաձայնէ եւ արդիւնքը տեղեկացնէ:

Սակայն հարցը այն է որ կանոնագիրը վաւերացումի համար հարկաւոր կը նկատէ քոլոր անդամներուն (Փարիզի Կրօնական ընկերակցութիւնը ունի 302 անդամ + 40 բարերար անդամ) երկու երրորդ համեմատութեամբ թեր քուէները, ինչ որ Մարտ 26ի պարագան եղած չէ, միայն 74 թեր քուէով:

Կը յուսանք որ պատկան մարմիններ, լիազօր անձնաւորութիւններ առաջին այս ամփոփ տեղեկատուութենէն ետք անհրաժեշտ լուսաբանութիւնը պիտի կատարեն որպէսզի այս քուէարկութեան արդիւնքն ալ մաս չկազմէ Փարիզի եկեղեցիին հաչիւներուն հասարակ մահկանացուներուս ոչ մատչելի աւանդական չարքին:

*
**

Աւելցնենք որ Մարտ 23ի նիստին Փարիզի թեմական պատուիրակի ընտրութիւնները տուած են հետեւեալ արդիւնքները·-

ՓԱՐԻԶ·- Մուրատ Աբսլանեան, Փաթրիք Աւալեան, Սոնա Ադամեան, Ժան Աղնաուր, Բիւզանդ Ֆընտըքեան, Կարօ Կարապետեան, Տրդատ Հայկազ Կէօրտպաք, Արման Կոստանեան, Ժիրայր Գարակէօզ, Նչան Գայան, Տերեմաք Գաւէդեան, Արմէն Գուգուեան, Ռոժէ Զրբաչեան, Ցարութիւն Թոփճեան, Գեղամ Թորոսեան:

ՇԱԻԻԼ (Փեար· 26) Հրայր Հրաչեան, Ժագ Փանոսեան, Գրիգոր Փափազեան:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԻՐԱՒՈՒՆՔՆԵՐՈՒ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԹՐՔԱՄԷՏ ԺԽՏՈՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Եւրոպական Խորհրդարանին Մարդկային իրաւունքներու ենթայանձնախումբին Մարտ 23ի նիստին օրակարգի վրայ գտնուած է Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւունքներու մարզին մէջ արձանագրուած յառաջդիմութիւնը: Ելոյթ ունենալով Թուրքիոյ Մարդկային իրաւունքներու յանձնախումբին նախագահը էլքամէմըչ նիստին ներկայ սակաւաթիւ երեսփոխաններուն չկրցաւ բացատրել թէ "Թուրքիա կիպրոս ներխուժած չէ, արդարութիւնը անկախ է Թուրքիոյ մէջ, *բաղաքացիները հաւասար իրաւունքներ* կը վայելեն առանց կրօնական կամ ցեղային խտրութեան եւ թէ չարչարանքի կիրարկումը նուազ տարածուն է, քան կ'ըսուի":

Հարցումներու բաժնին մէջ Կիպրոսի երեսփոխան Ի· Քասուլիտիս հարց տուած է· "Մինչ ի զօրո՞ւ է պատժական օրէնսգրքին 305րդ յօդուածը որ պատժելի արարք կը հռչակէ կիպրոսի քրիստական գրաւումն ու Հայկական ցեղասպանութիւնը հաստատող կարծիքները":

Հարցումը յայտնապէս չդադրեցուած է նիստին նախագահուհին՝ նոյն ենթայանձնախումբին նախագահ Հելէն Ֆլոթըր (Ֆրանսայի բնապահներէն) որ կոպտօրէն ընդմիջած է կիպրացի երեսփոխանը, ըսելով· "Ես ինծի կը մատքէի որ ոչ ոք Հայկական Հարցին մասին խօսի, չէ՞ որ":

Ապա որպէս բացատրութիւն իր մաղթանքին, ըսած է· "որովհետեւ այդ հարցումին պատասխանը օրակարգին անյարիր պիտի ըլլար":

Թուրքը որ աւելի ազատամիտ յայտնուած է, քան Ֆրանսացի երեսփոխանուհին, ըսած է թէ այդ յօդուածով մինչեւ այսօր ոչ ոք դատապարտուած է, բայց որոշ է որ երբ յանցանք դործուի պատիժը կը կիրարկուի:

Նիստին նախագահուհիին այս անընդունելի դրաքննութիւնը հակազդեցութեան մղած է հայկական կազմակերպութիւններ· Հայ Դատի Եւրոպայի կեդրոնին նախագահուհի Հ· Զոպոյեան ըսած է թէ տիկին Հ· Ֆլոթըր ամբողջ Եւրոպական Խորհրդարանին ուղղած վարկաբեկումը միայն կրնայ մտահոգել Եւրոպայի երեսփոխանները ու քաղաքացիները:

Իսկ Զօպանեան հիմնարկին հիմնադիր նախագահը Վ· Սրապեան բողոքի նամակ մը ուղղած է Հ· Ֆլոթըր:

Երկու կազմակերպութիւններն ալ կոչ կ'ընեն Ժխտողական այս կեցուածքին դէմ հակազդելու, դրելով Եւրոպական Խորհրդարանին բնապահներու խումբէն հետեւեալ դէմքերուն·

— **Mme Flautre**
e-mail: hflautre@europarl.eu.int
fax: +32(0) 2 284 9364 (Bruxelles)
+33(0) 3 88 17 9364 (Strasbourg)

— **M. Cohn-Bendit**
(Բնապահներու խումբին համանախագահ)
e-mail: dcohnbendit@europarl.eu.int
fax: +32(0) 2 284 9498 (Bruxelles)
+33(0) 3 88 17 9498 (Strasbourg)

— **Mme Frassoni**
(Բնապահներու խումբին համանախագահ)
e-mail: mfrassoni@europarl.eu.int
fax: +32(0) 2 284 9932 (Bruxelles)
+33(0) 3 88 17 9932 (Strasbourg)

ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻԻՆ

Սարըեէրի Գլխաւոր Դատարանը վերջերս վճռեց թէ Քիրէչպուրնուի մէջ չուրջ 40·5 հեկտար տարածութեամբ կալուածմը կը պատկանի նախկին Թրքահպատակ հայազգի Յովհաննէս Մարթէն Յակոբեանի ընտանիքին: Սակայն, "Աքթիւէլ" հանդէսի վերջին թիւին համաձայն, Յակոբեան ընտանիքի փաստաբանը՝ Ձաֆէր Կիւլ յայտարարեց, թէ Սարըեէրի քաղաքապետարանը չենթարկուիլը դատարանի որոշման եւ չի փլցներ յիշեալ տարածքին վրայ կառուցուած 144 չէնքերը, որոնց շարքին են յայտնի երգիչ Աժտա Փէքքանի, ինչպէս նաեւ Ձէվահիր ու Այվազօղլու մեծահարուստ ընտանիքներուն պատկանող ապարանքները:

Վոսփորի գողտրիկ տէ գեղեցիկ Քիրէչպուրնու թաղամասը կը գտնուի Թարապիայի եւ Սարըեէրի միջեւ: Բիւզանդական շրջանին թաղամասը կը կոչուէր Kleidra tou pontu, այսինքն՝ Սեւ Ծովու բանալին: Օսմանեան շրջանին տրուած Քիրէչպուրնու անունն ալ կը ծագիատենին հոն գտնուող կիրճ հանքերէն (քիրէչ կը նշանակէ կիր): Օսմանեան կայսրութեան ժամանակ հայաշատ թաղ մը եղած է Քիրէչպուրնուն, սակայն 1915էն ետք զգալիօրէն նուազած է հայ բնակչութեան քանակը եւ այսօր հազիւ քանի մը հայ ընտանիք կ'ապրի այնտեղ: 1915ին թաղը լքած ընտանիքները կը թուին մոռցած ըլլալ իրենց հին բնակավայրը, բացի Յակոբեան ընտանիքէն, որ յիշեալ թուականին յարքունիս գրաւուած իր հողամասին համար երաւաբանական պայքար կը մղէ 1949 թուականէն ի վեր: Այսինքն 57 տարիէ ի վեր···: Իրաւաբանական այս պայքարին արդիւնքը տեսնելու քախտը վիճակեցաւ Յակոբեան ընտանիքի վերջին շառաւիղին՝ 93ամեայ Լեւոն Պետրոս Յակոբեանին, որ անցեալ տարի վերջապէս չահեցաւ իր հօր՝ Յովհաննէս Մարթէն Յակոբեանի կողմէ բացուած դատը եւ այժմ կ'ուզէ վերցուած տեսնել բոլոր այն չէնքերը, որոնք կառուցուած են իր ընտանիքին սեփականութիւնը նկատուող չուրջ 40·5 հեկտար տարածքի վրայ:

Այս հետաքրքրաշարժ դատավարութեան պատմութիւնը սկսաւ դար մը առաջ: Յովհաննէս Մարթէն Յակոբեան, որ 1949 թուականին սեփականութեան դատ բացաւ վերստանալու համար Քիրէչպուրնուի իր կալուածը, մինչեւ 1915 Պոլսոյ մէջ սեղանաւորութեամբ զբաղող ամանեայ քաղաքացի մըն էր: Ան 1915ին կ'ապաստանի քաղաքին Մեծն Բրիտանիոյ դեսպանատունը, որ զինքը ընտանեօք հանդերձ կ'ուղարկէ Պուքրէշ: Յակոբեաններ մէկոյ մը Պուքրէշի մէջ մնալէ ետք կը վերադառնան 1926 թուականին, երբ կ'իմանան թէ Թուրքիոյ նորաստեղծ հանրապետական վարչակարգը վաւերացուցած է քաղաքացիական օրէնսգիրքն ու կը ճանչնայ քաղաքացիներուն սեփականութեան իրաւունքը:

Նախքան Թուրքիայէն հեռանալը, Յովհաննէս Մարթէն Յակոբեանին կը պատկանէր Քիրէչպուրնուի ու Թարապիայի բարձունքին գտնուող 40·5 հեկտար տարածութեամբ ընդարձակ հողատարածք մը, որուն վրայ կառուցուած էին ապարանքներ, տնակներ, պղբիւրներ, նոյնիսկ կային դեռակներ: Յակոբեան 1926ին, երբ կը վերադառնայ, կը վերատիրանայ իր սեփականութեան: Սակայն 1949 թուականին, երբ առաջին անգամ կը կատարուին չափագրութեան վարչարարական գործողութիւնները, յայտնի կը դառնայ, որ Յակոբեաններու հողատարածքին չուրջ 18 հեկտարը 1915ին կբռնաւուած է պետութեան կողմէ: Յովհաննէս Մարթէն Յակոբեանին դիմումը այդ չրջանին կը մերժուի դատարանին կողմէ: Յակոբեան 1955ին կը դիմէ բարձրագոյն տեսան, սակայն տեղի կ'ունենան 6–7 Սեպտեմբերի դէպքերը եւ ան, իր ընտանիքով, հեպճօրէն կը լքէ երկիրը ու կ'ապաստանի Անգլիա:

1959 թուականին անոնք կը վերադառնան Պոլիս: Չորս տարի ետք կը մահանայ Յովհաննէս Մարթէնին կինը՝ Եպրաքսէ: Անմիջապէս յետոյ հիւանդութեան մը հետեւանքով կը մահանան նաեւ իր զաւակները՝ Եդուարդ, Նուպար եւ Մարի: Կը մահանայ նաեւ ինքը՝ Յովհաննէս Մարթէն Յակոբեան եւ իր կալուածները ու սեփականութեան դատը որպէս ժառանգ կը փոխանցուին որդւոյն՝ Լեւոն Պետրոս Յակոբեանին: Վերջինս, իր ընտանիքը կորսնցնելէ ետք, աշխատանք մը գտնելու հեռանկարով կը հեռանայ երկրէն, կ'ընդունի անգլիական հպատակութիւն եւ կը սկսի աշխատիլ Թոքիոյ մօտ Մեծն Բրիտանիոյ Ընդհանուր դեսպանատան մէջ: Լեւոն Պետրոս Յակոբեան Մեծն Բրիտանիոյ հիւպատոսարանի Վարչական Աշխատանքներու բաժնին մէջ աշխատելէ վերջ հանգստեան կը կոչուի: Ան այժմ 93 տարեկան է եւ կը բնակի Փարիզի մէջ: Իր միակ փափաքն է վերատիրանալ իր հօրը կալուածին եւ թոռնիկներուն թողուլ այնտեղ:

Ձաֆէր Կիւլ յայտնեց սակայն, թէ Սարըեէրի քաղաքապետարանը չենթարկուիլը իր դատարանի վճիռին եւ չի փլեր Յակոբեաններու հողատարածքին վրայ կառուցուած տուներն ու ապարանքները: Ան այս որոշումը իրագործել տալու նպատակով, դատի տարեկէն անմիջապէս վերջ դիմած է նաեւ Հանրապետութեան նախագահութեան, Վարչապետարանին, Արտաքին եւ Ներքին գործերու նախարարութիւններուն, Պոլսոյ Կուսակալութեան, Մայր քաղաքապետութեան եւ Սարըեէրի քաղաքապետութեան: Հակառակ որ Հանրապետութեան նախագահութիւնն ու վարչապետարանը դատարանին վճիռին ընթացք տալու յանձնարարականներ տրուած են, այնուամենայնիւ քաղաքապետարանները չեն ձեռնարկեր վճիռին գործադրման: Այս բոլորէն ետք փաստաբանը վճիռին կիրարկումը ապահովելու նպատակով որոշած է դիմել Եւրոպայի Մարդկային Իրաւանց Դատարանին:

Ս. Տ.

ՀԱՅ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ ԳԵՂԵՑԻԿ ԾԱՂԿԵՓՈՒՆՔ ՄԸ

ԲԺԻՇԿ ԼԵՒՈՆ ՄՈՄՃԵԱՆ

Փարիզի Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ եկեղեցին հակառակ վայրին անպատեհութեան, ունի ձայնականութեան բարձր որակի առաւելութիւնը:

Մարտ 12ի համերգին երաժշտասէր հասարակութիւնը ներկայ էր ըմբոշխնելու Կոմիտաս, Կանաչեան, Ալէմշահ, Խաչատուրեան եւ Ափրիկեանի քնարական երկերու ճոխ ցանկ մը, տաղանաւոր կատարողներէ:

Երեկոյթին յղացումը ու պատրաստութիւնը կը պատկանէր Հայկակաղ ԱՅՒՖ–էմ ձայնասիւնային եւ Սիփան–Կոմիտասի վարչութիւններուն:

Բացման խօսքը արտասանեց Ռատիօ ԱՅՒՖ էֆ–էմ–ի տնօրէն Հանրի Փափազեան: Ան իր խօսքին մէջ յայտնեց թէ այս երեկոյեան հանդիսութիւնը ձօնուած է գաղութիս նուիրեալ եւ տաղանդաշատ երաժիշտ Կարպիս Ափրիկեանի, Երեւանի Պետական Կոմիտաս երաժշտանոցի պատուակալ փրոֆէսէօր, տիտղոս որ վերջերս չնորհուած է իրեն: Տեղին է յիշեցնել թէ 2006 տարին կը զուգադիպի երաժշտապետին 80ամեակին:

Յետոյ տիկին Արշալոյս Սարգիսեան համառօտ, բայց պատշաճ թռցատուրութիւններ տուաւ թէ՛ երգողներուն եւ թէ յայտագրին մասին:

***

Գաղութիս երաժշտասէր հասարակութեան արդէն քաջածանօթ է թիֆլիսահայ երգչուհի Աննա Կասեան: Ան իր մէջ կը կրէ ուժեղ անհատականութիւն եւ անխորտակելի կամք: Եւ այս երկու տարեալներուն համադրութեամբ ան կը ներկայանայ սիրուած եւ փնտուուած երգչուհին: Ան երեկոյեան Աննայ յայտնաբերեց լայնատարած քնքոյշ, զգայուն եւ թաւչալիկ հայկական ձայն մը, առանց մասնաւոր փնտռելու յուզականութիւնը զոր կը զգայինք ինքնաբերաբար իր ձայնէն, Ափրիկեանի վշտաբոյր "Ողբ"ին մէջ: Իսկ "Հրեշտակի պատգամ"ին մէջ երգչուհին յոխորտ կեցուածքով, դիմախաղի հարապատութեամբ, ձայնային բացայայտ ուժգնութեամբ եւ սպառնական չնչառութիւններով, երգեց ներչնչանքով:

Աննա Կասեան քնարական արտեցողութեամբ մեկնաբանեց Ալէմշահի "Պեհլիկօ"ն եւ "Նազեր"ը: Արդարեւ երկար տարիներէ ի վեր այս երգերը չէինք ունկընդրած. մեզի յիշեցուցին անմոռանալի Ատրիկ Առաքելեանի քաղցրահունչ ձայնը:

"Աբեղեան" օփերայի "Այօթք"ը մեղեդի մըն է որուն մելոտիք նախապատութեան դաշնաւորումը գրաւիչ է: Կը տարուիմ մտածելու թէ Ափրիկեան պատանեկութեան չրջանէն հայկական եկեղեցւոյ դպրաց դասի որպէս մեներգիչ, իր մէջ վառ պահած է հոգեւոր երաժշտութեան խորունկ ազդեցութիւն...

Թէնոր Փաթրիք Կառայի իր արծաթահնչիւն, եկեղեցին պայծառացնող վճիտ ձայնով երգեց Աղօթքը անկեղծ ներքանդներով, "զարդարանք – ֆիօրիթիւր"ներու յատակ արտայայտութիւններով:

Բարեբախտութիւն մըն էր նաեւ կոմիտասի "Անտունի"ով լսել անոր ձայնը ու մեկնաբանութիւնը. հայկական թախծոտ երգերու այդ մարգարիտը որ բնաւ մըն է Հայոյն հառաչանքներէն:

Ափրիկեանի "Լճակ"ը երաժշտականութեան աւելի դիտարուեստական երգատեսակ մըն է. պայն եւ "Հովերը առա" փաթրիք կառայի երգեց զեղեցիկ մեկնաբանութեամբ եւ նոր երանգներով:

Հայ երգին սէրն ու փորձառութիւնը ունեցող մեծծօ–սոփրանօ Ժապլին Մայօր ունի մեծ ձայնածաւալ, հնչեւնային յղութիւն եւ հայերէն լեզուի արտասանողական ճկուն կարողութիւն: Ան մեզ զգայուն եւ հաւատարիմ իր մեկնաբանութեամբ՝ Կանաչեանի քնարական չունչին: "Ծիծեռնակ"ին մէջ Ժապլին Մայօր կըզգաւ պանուխտի այս երգին յուզական խորութիւն տալ: Իսկ "Օրօր"ը հնչեց վսեմ օրէն հանդարտ, գունաւոր ու բազմերանգ:

Ափրիկեանի "Հարսանեկան վոճր փուջ"ին, ան երգեց չարերգ մը. "Գովք"ը, սերմ բնոյթով "Օրհներգ"ը եւ "Խրախճանք" դժուարին կտորը: Ժապլին Մայօրի ձայնատեսակը համաչունչ ու ներդաշնակ ըլլալով գործին ձայնային հնչեւանութեան գրաւիչ եւ տիրապետող ձայնով մեկնաբանեց այս գործին ամբողջութիւնը:

Անխոնջ դաշնակահարուհի Մարիա Օփի, սիւնը եւ ոգին համերգին, բարձր մակարդակի վրայ պահեց երեկոյթը:

Ան նախ նուագեց Ափրիկեանի դաշնակի համար վերամշակուած խմբերգները, թեթեւաչունչ ու ջինջ հով մը տալով համերգին: Ապա իր արհեստավարժի տագնապը լաւագոյնս ցոյց տուաւ նուագելով Արամ Խաչատուրեանի Թօքաթան:

Գրաւիչ էր անոր յղկուած նուագին անկեղծ ջերմութիւնը, որ կը փոխանցէր անոր ճարտար թէմպիը սահեցնելու լեզուով: Անկեղծ էր անոր հաղորդականութիւնը, մեղսակցութեան աստիճան, մենակատար երգիչ–երգչուհիներուն հետ:

Եւ վերջապէս պարիթօն–պաս Մուրատ Ամիրխանեան իւրայատուկ չարժումներով մեկնաբանեց Կոմիտասի "Մոկաց Միրզէ"ն, Ափրիկեանի "Միերին ուխտը" եւ անոր մշակած "Գարահիսար"ը:

Համերգի աւարտին չէրս մեներգիչները քառաձայն երգեցին Ափրիկեանի "Մութ էր"ը:

Ներկաներուն ծափերուն գոհացում տալու համար՝ երգեցիկ քառեակը յայտագրէն դուրս մեկնաբանեցին "Գուրմրու արեւի պաշտամունք"ը՝ "Աբեղան" օփերայէն հատուած մը:

Հետաքրքրական, ձայներու հարստացման պակասով այս երգահանդէսը ցոյց կու տար որ ՀԱՅ ԵՐԳԸ կը հանդիսանայ համաչխարհային երաժշտութեան մեծ ընտանիքին անդամը:

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՊԷՅՐՈՒԹի "Յակոբ Տէր–Մելքոնեան" սրահին մէջ, Փետրուար 22ի ցերեկին, հովանաւորութեամբ Լիբանանի Հայոց Թեմի առաջնորդ՝ Գեղամ Եպիսկ. Խաչերեանի, ոգեկոչուած է Վարդանանց տօնը: Ցայտագիրը ամբողջութեամբ կազմուած է ազգային նախակրթարաններու աշակերտ – աշակերտուհիներուն կողմէ: Օրուան հանդիսավարը՝ Յուլեր Աղճեան, Լ. եւ Ս. Յակոբեան ազգային վարժարանի աշակերտուհի, որ խօսքին սկիզբը չեշտած է "մահ ոչ խմացեալ մահ է, մահ խմացեալ՝ անմահութիւն" ու հաստատած որ այսօր նաեւ Վարդանի բանակի զինուոր է այն Հայը, որ իր քրիստոնէական հաւատքը կ'ապրի իր կեանքին մէջ: Բացման խօսքէն ետք գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը ազգային վարժարաններու աշակերտութիւններուն կողմէ:

***

ՊԷՅՐՈՒԹի "Ալեք Մանուկեան" կեդրոնին մէջ, Փետրուար 22ին, կազմակերպութեամբ Հ.Բ.Ը.Մ. – Հ.Ե.Ը. "Ալեք Մանուկեան" մշակութային յանձնախումբին, տօնուած է Վարդանանքը: Բացման խօսքը արտասանած է յանուն կազմակերպիչ յանձնախումբին Վեհան Պետիրեան եւ նշած որ հայութեան համար ե. դարը հրաշքներու դար եղած է, որ սկսած է Հայ Գիրերու գիւտով եւ չարունակուած է Վարդանանց ճակատամարտով, ապա Նուարսակի ծանօթ դաշնագրով: Ներկայացուցած է օրուան բանախօսը՝ պատմաբան – տոքթ. Ազապի Նասիպեան – էքմէքճեանը: Այս վերջինը ներկայացուցած է Վարդանանց խորհուրդը, ե. դարու իրագործութիւնները, ապա կոչ ըրած է մեծարելու մեր հերոսները, անաղարտ պահելու մեր ինքնութիւնն ու արբութիւնները, ապրելու հայօրէն: Գործադրուած է գեղարուեստական յայտագիր մը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵԶԻԴԻՆԵՐԸ

Լոնտոնի մէջ կեդրոն առած, Հոլանտայի արտաքին գործոց նախարարութեան եւ Եւրոպական Միութեան աջակցութեամբ կազմուած "Պատերազմի եւ խաղաղութեան տեղեկագրութեան հիմնարկ"ը (ՊԽՏԻ) Կովկասի լրատու միջոցներու պարզացման ծրագիր մը մշակած է:

Այս ծրագրին հիման վրայ "ՊԽՏԻ"ն, հիւսիսային եւ հարաւային Կովկասի մամլոյ լրագրողներուն հետ նպատակը կը հետապնդէ յառաջացնել չրջանի արհեստական համեմատութիւնները, բարձրացնել մարզկային իրաւունքներու եւ կառաւարութեան պիտակցութիւնը, ինչպէս նաեւ բարելաւել ընդհարումներով եւ անհատակցողութիւններով լեցուն չրջանի մը պիտութիւններուն միջեւ յարաբերութիւնները:

Այս վերջինին աշխատակիցներէն՝ Զանա Ալեքսանեան եւ Անդրէյ Լիանքեւիչի պատրաստած մէկ հաղորդագրութիւնը կ'անդրադառնայ Հայաստանի Եզիդիներու ներկայ իրավիճակին:

Եզիդիները, որոնք ճանչցուած են նաեւ Եզիդի Քիւրտեր անունով, Հայաստանի մեծագոյն փոքրամասնութիւնը կը ներկայացնեն: Անոնք Հայերու հետ լաւ յարաբերութիւններ ունին, սակայն ներկայի դժուար պայմաններուն պատճառով հայկական կառաւարութիւնը կը դատապարտեն:

Շատ մը Եզիդիներ 19րդ դարու ռուս-թրքական պատերազմի ժամանակ սկսած են Հայաստան հաստատուիլ, չատեր ալ 1915ի չարդերուն փախած են Հայերու հետ:

Անոնք առաչաւոր ոչ քրիստոնեայ են, ոչ ալ իսլամ, իրենց նախկին ծէսերը կը կիրարկեն, կը պահեն հին անապատականի ապրելակերպը եւ կ'ապրին իրենց արջառներն ու ոչխարի հօտերը արածելով: 1988-1990 թուականներու ղարաբաղեան կռիւներու չրջանին, Ազերիներու եւ մահմետական Քիւրտերու հակառակ անոնք Հայաստան մնացին:

Ըստ 2003ին կատարուած մարդահամարին, աւելի քան 40·000 Եզիդիներ կան երկրին մէջ եւ կը կազմեն բնակչութեան 3 տոկոսը. Ազիզ Թամոյեանի համաձայն, որ Եզիդիներու միութեան նախագահն է, անոնց թիւը 30·000ի չուրջ է:

Վերջին տարիներու ընկերային ղժուար պայմանները պատճառ դարձած են արտագաղթի մը, մանաւանդ դէպի Հուսաստան: Ալեքսանեան-Լիանքեւիչ զոյգը օրինակ կու տայ Եզիդի 50 ընտանիքներու գաղթով ամայացած Կոտայքի չրջանի Զովունի գիւղը:

2002ի հողամասի սեփականաչնորհում-ներու ժամանակ, չատ մը եզիդիներ կորսընցուցած են իրենց արօտավայրերը, նոյնպէս եւ հակառակ հայկական մօտակայ գիւղերուն առատ ջուրերուն, անոնք կորսնցուցած են նաեւ իրենց մրգաստանները ոռոգելու միջոցները: Այս եւ այլ հարցեր մեծ դժգոհութիւններ առաչացուցած են անոնց մէջ, բայց անոր հետ մէկ տեղ անոնք չեն կրցած որեւէ ճնչում բանեցնել իշխանութիւններուն վրայ: Այսր մէկ պատճառն ալ Եզիդիները ներկայացնող անձի բացակայութիւնն է կառավարութեան եւ նոյնիսկ խորհրդարանին մէջ:

Գարնան, եզիդի ընտանիքները իրենց արջառները առնելով կը բարձրանան լեռները ամբողջ ամառը զանոնք արածելով ղբաղելու համար: Այնտեղ կը մնան մինչեւ աչնանային առաջին ցուրտերը:

«Սովետական ժամանակ մենք լեռ կը բարձրանայինք Մայիսի վերջերը, բայց հիմա Ապրիլի սկիզբը կը սկսինք երթալ: Անոր պատճառը լաւ կեանքը չէ. որքան չատ բարձրանանք դէպի լեռ, այնքան չատ կեր կը պահենք մեր արջառներուն համար» կ'ըսէ 42 տարեկան Սուրէն Թամոյեան: Ան կը չարունակէ բացատրելով. «Շատ մը մարդիկ կ'ըսեն որ դուն սարերուն վրայ կը հանգստանաս, սակայն ատիկա հանգիստ չէ, այլ չարչարանք: Վաչկատուն կեանք է. ես ինքս չատ յուսախաբ եմ այս կեանքով»: «... Դուն չես կրնար 100–150 ոչխարով ընտանիք պահել, անով կրնաս միայն գոյութիւն ունենալ: Դրամ չես կրնար հաւաքել, անով մեր կենդանիներու կերը կ'առնենք. իսկ պետատնտեսութեան նախարարութիւնը երբեք մեզի չօգներ, ես յոգնած եմ այս կեանքը ապրելէն»:

Կիները ամբողջ օրը կ'աչխատին, կաթ ու պանիր կը պատրաստեն, եւ յատուկ կաւէ փուռերու մէջ հաց կը թխեն: Նոյնիսկ փոքր երախաները իրենց պարտականութիւնները ունին:

Ցօղուածը հարստացած է Անդրէյ Լիանքեւիչի տպաւորիչ լուսանկարներով, ուր կը ներկայացուի Եզիդիներու վաչկատուն կեանքը. ան կ'ըսէ որ «անոնք միչտ պատրաստ են տեղափոխուելու. ամէն ինչ կախեալ է կենդանիներէն, ծախու բուրդէն եւ պանիրէն: Շատ հազուադէպօրէն կահ-կարասի ունին եւ քիչ անգամ ազգականներու նկարներ կը տեսնես պատերուն վրայ»:

Ամէն ամառ դէպի լեռները տանող ուղեւորութիւնը բաւական ժամանակ առաջ կը պատրաստուի: Արագած լերան դաչտավայրին հասնիլ մէկ երկու օր կը տեւէ: Ամէն եզ հովիներ իրենց բանակավայրը երկու չաբաթը անգամ մը կը փոխեն, կենդանիները կ'արածեն եւ աւելի քան 3000 մեթր բարձրութիւն ունեցող լերան կողերուն վրայ կ'ապրին: Վերջին հանդրուանին բանակավայրը դաչտազետին կը տեղափոխեն, ուր առատօրէն խոտ ու բոյս կարելի է գտնել կենդանիներուն համար:

Հայաստանի Եզիդիներու ապագան կախուած է յաջորդ սերունդին ազգային լեզուին եւ մչակոյթին պահպանումէն: Ներկայիս Հայաստանի մէջ չկան եզիդական դպրոցներ կամ դասագրքեր եւ ամբողջ ուսումը հայերէնով կը կատարուի: Բայց Հայաստանի Կրթութեան նախարարութիւնը խոստացած է որ չուտով եզիդիներէն դասագրքեր պիտի տրամադրէ, ինչպէս նաեւ չարաթական երկու անդամ իրենց լեզուով դասաւանդումներ ապահովէ:

ԵՐԳՈՎ ՇՐՋԱՊՏՈՑՏ

Հեռաձայնին զանգին հարիւ "Այո" պատասխանած էի երբ իգական անծանօթ ձայն մը ըսաւ. "Լորանս Անճէն է խօսողը· կը յիչե՞ք, հայկական պատարագի կտորներ երգած էի քանի մը տարի առաջ համերգի մը": Յիչեցի: Շարունակեց թէ ամբողջ աչխարհի երգեցիկն նմոյչներով չինուած յատուկ ձայնասփիւռ մը պիտի երգէր եւ կ'ուզէր երկու հայկականներու ալ տեղ տալ· հարցուց թէ կրնայի՞ օգնել որ ճիշդ հնչէր մեր երգերը:

Քանի մը օր ետք մեր տան մէջ սկսանք աչխատիլ բերած երկու երգերուն վրայ Պէրիոյի դաչնաւորումով "Լուսինն ելաւ"ը եւ "Հոյնար"ը:

Յետոյ գացինք Մարտ 10ի համերգին, Գլենմոն–Ֆերանի մօտ Շամալիէրի եկեղեցիին մէջ: Յայտարերին մաս կը կազմէին ֆրանսական, գերմանական, չեխական, սպանական, պրազիլական, ամերիկեան ռուսական, եւլն. երգեր ալ: Ցուզումով կը սպասէի հայկականներուն եւ իրաւ ալ սարսուռ մը անցաւ մարմինս երբ Լորանս սկսաւ երգել հայերէն: Իրեն կ'ընկերանար Փիէռ Մարթի:

Ձեռնարկը մեծապէս գնահատուեցաւ ներկաներէն որոնք երկարատեւ ծափերով կրկնել տուին կարգ մը կտորներ: Իսկ մեղի համար մեծագոյն հաճոյքը նման յայտագրերով հայկական երգ ունկնդրելու առիթն էր:

Հ.-Ժ. ԵՈՐԿԻ

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Մանաւոր կազմակերպութեան անդամ եր եւ տանջանքներ ու բռնութիւն գործադրելու մէջ նչանաւոր մէկը դարձած էր: Բայց Նազիմ դիտէ անոր դաժան անյապաղութիւնը: կարելի չէ որ վախնար ըլլայ:

Այն ատեն իր իսկական դիմագիծը կ'առնէ, այսինքն՝ խորամանկ եւ տենչացող մուրացկան մը· իրեն կը վախցայ որ հարուստ պարոն մը, անսահման միջոցներով օժտուած, իրմէն պաչտօն տուած է ազատելու ընտանիք մը որուն հանդէպ բարոյական պարտականութիւն մը ունի: Ինք չի կրնար երեւալ: Անոր համար է որ իրեն յանձնած է այս գործին լուծումը:

Ձափթիէին աչքերը կը վառէին: Այս թչուառներէն ուրիչ առնելիք բան չկայ, միայն անոնց մեռնելը տեսնելու հաճոյքը մնաց: ինչո՞ւ ուրեմն չօգտուիլ ուրիչ ձեւերէ եթէ կարելի է: Եւ յետոյ, եթէ գործը առաջուց առնեմ, կարելի է նաեւ վերջին վայրկեանին մեռցնել, կամ երբ արդէն ինքզինքին ազատած կը կարծեն, պիրենք տեղակալին մատնել:

Բայց Նազիմ որ երկչոտ մէկը չէ եւ ամբողջ կեանքին ընթացքին լրտեսութիւն ըրած է, մտքով կը հետեւի միւսին ուրբապտոյտ մատածումներուն եւ կը ժպտի: Անտարբեր կեցուածք մը կ'առնէ երբ «ոբոՆք են պաչտպանեալներդ» կը հարցնէ մարդը կեղծ մտահոգութեամբ: «Երբ ժամանակը գայ կը գիտնաս» կը պատասխանէ ակնարկելով Նազիմ: «Հին բարեկամ, չատ գրամ կայ տրամադրելի մեր երկուքին համար: Դուն ջանա ո՛չ մէկը սպաննել: Ես իմ լեզուս կապած կը պահեմ: Բայց մօտէն կարաւանին պիտի հետեւիմ: Մինչ այդ ա՛ռ ասիկա» եւ կներկընցնէ Վիքթորիա Թագուհիի փայլուն ոսկեդրամ մը: Միւսը կը լռէ, թուքր կլլելով եւ արագ ձեւերով կը պահէ ոսկեդրամը: Իսկապէս սատանայական մարդիկ են այս Հայերը, կը մտածէ, եթէ նոյնիսկ այս վիճակին մէջ կարող են քեզի այսչափ չահեցնել...

Երբ իրենց կառքը կը վերադառնան, Իսմէնէ եւ Իսաագ յուսալքուած, վհատած իրարու աչքերուն մէջ կը նային: Ի՞նչ ընել մնացած ապրանքները: Ի՞նչ կրնան ընել տակաւին Շուչանիկին եւ ընտանիքին վերապրողներուն համար: Հիմա պէտք է եւ դառնալ եւ կառքը վերադարձնել եպիսկոպոսին. յետո՞յ: Քանի մը օր ետ եւ կարաւանը գոյութիւն պիտի չունենայ այլեւս, այդ խեղճ մարդիկը վերջացած պիտի ըլլան: Անոնցմէ ոչ մէկը վերապրելու կարելիութիւն ունենալ կը թուի ճանապարհին վերջին, սոսկալի մասը կատնալ քալելու համար: Իրենց փորձառութենէն չխուսափեցաւ անոնց վերջին ապաստարանի վատթարացած ֆիզիքական վիճակը, մտային խառնակութիւնը: Եւ Ազնիւին նայուածքին վայրենութիւնը պիրենք կը հալածէ: Երկնքի մխիթարութեան հետ Իսմէնէի եւ Իսաագի հոգիներն ալ կը խլուռվին եւ աղի արցունքներ կը թաւին:

Բայց խչտոց մը եւ քալուածքի կանոնաւոր չառաչ մը Նազիմին դալուստը կ'իմացնեն: Իսմէնէ կը սարսռայ: Տակաւին բոլորովին հաւատք չունի անոր ըսածներուն վրայ (եւ տակաւին այս Մայիսի պիներուան անոր ըրածը Ազնիւի սիրահարին հետ, տակաւին չի պիտեր: Մութ գաղտնիք մըն է որ Նազիմ, ցնցոտիանոցման մատածումներու մէջ, ամէն օր իր մէջ կը թաքցնէ): Աղօտ լոյսին մէջ Նազիմ կը տեսնէ որ այս երկու ցորները քով քովի նստած անմխիթար կը հեծկլտան. եւ յանկարծակի կը մտածէ. «Ես աւելի խոհեմանկ եմ անոնցմէ: Ես պիտի ապատեմ վաւիւէ հանըմը: Ես ոչինչ մէկը չեմ» եւ նոյնպէս յանկարծակի կը զգայ մարդկային բուն կարեկցութիւնը, խոր կարեկցութիւնը որ մարդ արարածները իրարու հղբայր կը դարձնէ: Եւ մեծ դժուարութեամբ ծունկի կու գայ անոնց քովը, ծռելով վնասուած սրունքը, կը փաթթուի իրենց: Իրենք են, երեք հոգի, բոլորովին առանձին, Մեծ Եղեռնին դէմ յանդիման:

Ցետոյ Նազիմ արագօրէն կը պատմէ անոնց եւ կ'ըսէ. «Ես ետ պիտի չդառնամ: Տղաս կրնայ հոգալ իր մայրը եւ միւս կինը: Ես կը գտամ իմ ճակատագիրս: Պիտի ազատեմ գիրենք, ապա Հալէպի մէջ մութրացկանութիւն պիտի ընեմ. կամ մինչեւ Մէքքա պիտի քալկռտեմ ինքզինքս հոն մեռնելու համար»:

(Շար. 72)

ՀԱՅ ԿՈՓԱՄԱՐՏԻԿԸ ԱԽՈՑԵՆՈՒԹԵԱՆ ԹԵԿՆԱԾՈՒ

Ֆրանսական ժուռնալ տը լա Հոթ Մառն օրաթերթը, որ լոյս կը տեսնէ Նոյնանուն նահանգին մէջ, Փետր. 10ի իր թիւին մէջ կարեւոր տեղ յատկացուցած է կըռփամարտի Եւրոպայի գէր միջիններու (super moyens) ախոյեան, նահանգի գաւակ ձեքըըն Շանէի յաջորդ մրցումին, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 14ին:

Այդ թուականին, ան պիտի փորձէ իր դիրքը պաչտպանել հայ մարզիկ Մհեր Մկրտչեանի դէմ, որուն մասին թերթը կ'արտայայտուի դրուատանքով: Կը գրէ թէ այս մարզիկը որ 30 տարեկան է, իր 24 մրցումներէն 22ին յաղթական դուրս եկած է· 16ը՝ աւարտած է fինախտուքով: Մ. Մկրտչեան որ անուանուած է "Էլ Մաթատոր" չատ լուրջ եւ վտանգաւոր փորձաքար մը կը նկատուի Ֆրանսացի կուիմարտիկին համար, որու դէմ դըժուար պիտի ըլլայ պաչտպանել Եւրոպայի ախոյեանի տիտղոսը:

Ճակատագրական հանդիպումին, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 14ին Ռենսի Յուցահանդէսներու Պալատին մէջ, կ'ակընկալուի չուրջ 6·000 հանդիսատեսներու ներկայութիւնը:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻԻՆ ՄԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, Մարտ 10ին, Կրընոպլի Հայ Մչակոյթի տան Ժ. Մարանճեան սրահին մէջ չահեկան դասախօսութիւն մը տեղի ունեցաւ, կազմակերպութեամբ "Կրընոպլի Հայերու Ակումբ"ին, դլխաւորութեամբ նախագահին՝ Կ. Ադամեանի: Դասախօսութեան նիւթն էր "Հայաստանի տնտեսութեան զարգացումը" եւ "Դրամատուներու ժրաջան գործունէութիւնը": Առաջին խօսք առնողը եղաւ Հայկական Միջարհեստակցական Միջազգային Ըմբակցութեան (ՓՂ· 21· Ա·) նախագահը՝ Սասուն Սօժի, որ ներկայացուց Միութեան նպատակը, ցարդ տարած գործունէութիւնը Հայաստանի արհեստաւորներու եւ զանազան գործատուներու մէջ: Սփռելէ ետք զանազան նկարներ եւ տեղեկութիւններ տալէ ետք, ան պարզեց Միութեան ծրագիրները.– ա) Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ ամրապնդել աչխատանքներու ցանց մը, բ) Նպաստել տնտեսութեան արագ զարգացման, գ) Նոր ներդնդը պատրաստել արհեստավարժութեան Հայաստանի եւ Ֆրանսայի մէջ:

Միութեան փոխ նախագահուհին Իզապէլ Պեռիկեան իր կարգին տուաւ կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնց յաջորդեց հարցումներու բաժին մը: Օրուան հանդիսավարը՝ Կ. Ադամեան սահիկներու միջոցաւ ներկայացուց Հայաստանի տեսարժան վայրերը:

Դասախօսութեան Բ. բաժնին մէջ, ելոյթ ունեցաւ Արտչինինվեսթ Պանքի ներկայացուիչը՝ Գէորգի Յարութիւնեան, որ հակիրճ կերպով արտայայտուեցաւ Հայաստանի դրամական յաջող ձեռնարկներուն մասին, չեշտը դնելով դրամատան Փարիզի դրասենեակին վրայ որու նպատակներն են.– համագործակցիլ եւրոպական դրամատուներու հետ, նպաստել փոխ յարաբերութիւններուն Ֆրանսայի եւ Հայաստանի միջեւ, օգնել անոնց որոնք կը փափաքին դրամատնային գործողութիւններու դիմել եւ առեւտրական ձեռնարկներ ստեղծել Հայաստանի մէջ: Փարիզի դրասենեակը կը գործակցի Ժէ· 2ի· Ա·ի հետ: Ցաւելեալ տեղեկութիւններու համար պէտք է դիմել.–

ARDSHININVESTBANK
Bureau de Représentation
c/o G2IA, 91 rue Blomet — 75015 Paris
Directeur : Georgi HARUTYUNYAN
Tél. / Fax : 01. 56. 23. 20. 77
Mobile : 06. 24. 41. 25. 24
E-mail : relations@ashib.am

ՇԱՒԻ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

(Շար. Ա· էջէն)

կը կատարէ Ֆրանսա եւ Մարտ 27ին իսկ կը հանդիպէր նախագահ Շիրաքի: Թագաւորը Թուլուզ ալ պիտի երթայ, որ հանրապետական Սպանացիներու "աքսորի մայրաքաղաքը" կը նկատուի: Ծանօթ է, Խուան Գարլոս խորհրդանիշն է Սպանիոյ ժողովրդավարութեան. ինք է որ կրցաւ վերջ տալ երկրին Ֆաշիզմին, հակառակ անոր որ նշանակուած էր Ֆրանքոյի կողմէ:

ԲԵԼԱՌՈՒՍԻՈՑ մէջ, ընդդիմադիրներու ցոյցերը կոպտօրէն զսպուած են եւ 900 հոգի ալ ձերբակալուած է չարաթավերջին (Մարտ 25-26): Այժմ, հանդարտութիւն կը տիրէ Մինսկի մէջ:

ՈՒԿՐԱՆԻՈՑ մէջ, Մարտ 26ի երեսփոխանական ընտրութիւնները (առաջիններըը 2004ի յեղափոխութենէն ի վեր) նախատեսել կու տան որ ռուսամէտ հոսանքը կը յաղթէ: Արդարեւ, պարագլուխը-Վիկտոր Եանուկովիչ ապահոված է յաղթանակը ձայներու շուրջ 33%ով, առանց ձեռք ձգելու մեծամասնութիւնը: 37 միլիոն ընտրողներ պարտէին նորոգել Խորհրդարանին 450 երեսփոխանները:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՋԻՆԵԱԼ ՈՒԺԵՐԸ Մարտ 24ին Մուշի հարաւային չրջանին մէջ ծաւալուն գործողութեամբ մը 14 քիւրտ կեռիլլա սպաննած են: Գործողութիւնը կատարուած է քիմիական կազի գործածութեամբ:

ՄԱՐԻ-ԺՈՐԺ ՊԻՒՖԻ վերընտրուեցաւ Համաձնավար կուսակցութեան ազգային քարտուղարի պաշտօնին գլուխը, ձայնեթու 91,2%ով:

ԻՐԱՔԻ մէջ ազատ արձակուած են երեք արեւմտեան պատանդներ, առեւանգումէն չորս ամիս ետք, չնորհիւ անգլեւամերիկեան գինուորական գործողութեան մը:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ մէջ Թրքական կեդրոնական Դրամատան նոր նախագահութեան հարցը մեծ բանավէճերու պատճառ եղած է եւ երկրին մէջ իրարանցում առեղծուած է լաիքներու եւ իսլամապաշտներու միջեւ: Գործարարներուն համար, փոխանգման չրջանի ներկայ նախագահը՝ Էրտէմ Պաչի պէտք է մնար գործին գլուխը, բայց երբ պարզուած է որ իր անունը չկայ կառավարական հրովարտակին մէջ, փոթորիկ մը պայթած է, մանաւանդ երբ հաւատարմ չչուկներու համաձայն էրտողանի թեկնածուն Ատնան Պիւյիւքսէնիզն է, ներկայ նախագահը Իսլամական Դրամատան: Կը սպասուէր Սեզէրի վէթոյին, եթէ նման նչանակում մը ըլլայ:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ "կայմանը" խորագրուած ֆիլմ մը հրապարակ ելած է երեսփոխանական ընտրութիւններէն երկու չաբաթ առաջ, որ ամբողջովին Պէրլուսքոնիի դէմ է: Բեմադիրը՝ Նաննի Մորեթթի նախընտրած է հարցը ներկայացնել պարաւագիրի մը ձեւին տակ: Ֆիլմը պատմութիւնն է արտադրողի մը, պարտքերու տակ, որ արհեստի թէ ընտանեկան ձախողութիւնները կը դիմէ եւ կ'ուզէ իր վարկը փրկել ֆիլմ մը պատրաստելով Իտալիոյ ամէնէն հարուստ մարդուն մասին:

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

CINE-CLUB
Paris 10e
« Rouben Mamoulian »

sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur

présente
le jeudi 30 mars à 20 heures 30
SOIREE HRATCHIA NERSESSIAN
(2 films)

DEJVEDJIK
Film arménien (1961)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Tcholak Amerikian
Musique: Edgar Hovanessian

BADVI HAMAR
(Pour l'honneur)
Film arménien (1956)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Avet Avetissian
Musique: Edgar Hovanessian

Directeur des Programmes :
Arto Pehlivanian

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et abonnements: 3 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème
Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne
en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche des Rameaux
9 avril, à 13 heures
l'Association Sainte-Croix de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sante-Croix,
au 13 rue du Perche — PARIS 3e

après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie de l'Ouverture des Portes.

Réservations :

— **Paroisse : 01. 44. 59. 23. 50**
— **Eparchie : 01. 40. 51. 11. 90.**
P.A.F. : Adultes: 15 Euros
Adhérents: 12 Euros
Enfants, étudiants: 10 Euros

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15 — Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 կամ 01 45 93 00 25 թիւերուն:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29·-
Լ.Ս· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեան՝ ժամը 18:00ին:

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 2·-
Զ· կիրակի Քառասնորդաց – Գալստեան
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8:30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10:00ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·-
Լ.Ը· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18:00ին:

*
**

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ԵԿԱՑՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ···

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 1·-
Տօն Սրբոյն հօրն մերոյ
Գրիգորի Լուսաւորչին,
յիշատակ չարչարանացն
եւ Մտանելոյն ի վիրապն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·35ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 1·-
Տօն Է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի
մուտն ի վիրապին
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայ դրուած բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայքն անմիջապէս յետոյ վարդապետը կը փակուի:
Կը պատարագէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ԲՀՆԱՑ· ՀԻՒԻՄԵԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթիները Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում·-

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

*
**

ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Մարտ 29·-
Ս· Փրկիչ Եկեղեցի (Լա Սիօթա)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 31·-
Ս· Յակոբ Եկեղեցի (Պուլվար Օսման)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·-
Ս· Աստուածածին Եկեղեցի (Նիս)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7·-
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցի (Փրասո)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱԽԵՏԻՔԵԱՆ

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 29
MERCREDI
29 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ - ԹԻՒ 21.422 — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — 81e ANNEE — N° 21.422

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Տ. ՏԸ ՎԻԼԸՓԻՆ անգամ մը եւս հրաւէր կարդաց սենիքաններուն եւ ուսանողներուն, զորս առանձին առանձին կ'ուզէ ընդունիլ Զորեքշաբթի, Մարտ 29-ին: Սենիքանները արդէն իսկ մերժեցին թէ՛ հրաւէրի ձեւին (առանձին առանձին) եւ թէ օրակարգին համար քանի որ նախարարապետը կ'ուզէ բարեփոխումներու մասին խօսիլ: Ուսանողք եւ սենիքա ոչ մէկ բանի մասին կ'ուզեն խօսիլ ցորչափ չէ վերցած Սէ. Փէ. Ը.ն: Խուլերու կամ խուլի մը բանավէճն է որ կը չարունակուի: Մնաց որ, հարցախոյզերու համաձայն, Ֆրանսացիներու մեծամասնութիւնը դէմ է Սէ. Փէ. Ը.ին (63%) եթէ նոյնիսկ իւ. էմ. փէ.ի ընտրողներու 74%ը կը պաշտպանէ Վիլըփէնը: Կառավարութիւնն ալ պատասխանատու կը նկատուի կացութեան, որ աւելի դէշ է քան Փիւփէի օրով (1995):

ՏՈՒԷի մէջ է որ Նիքոլա Սարքոզի ելոյթ ունեցաւ Մարտ 27ին եւ այդ ելոյթը արդէն իսկ նախագահական ընտրապայքարի մը յառաջաբանը կարելի է նկատել: Շեչտեց իր "տարբերութիւնը" եթէ նոյնիսկ, գոնէ երեւութապէս, զօրավիգ է կառավարութեան որու կը պատկանի: Ցայտնեց թէ ինք մէկ պայմանադրի միայն կողմնակից է՝ անորոշ ժամանակաշրջանի պայմանագիր: Միւս կողմէ չէշտեց թէ որեւէ օրէնք հռչակուելէ առաջ, պէտք է խորհրդակցութեան եւ բանակցութեան նիւթ ըլլայ, ինչ որ չէր եղած Սէ. Փէ. Ը.ի պարագային: Ամէն պարագայի մէջ, Սարքոզիի դիրքը փափուկ է եւ հաւանօրէն ընտրուած օրն ալ անյարմար, նոյնիսկ եթէ այդ թուականը որոշուած էր արդէն Մարտ 12ին: Ընտրապայքարի իր լոզունգն է՝ "Աւելի արդար Ֆրանսայի մը համար":

ԻՐԱՔԻ ամերիկեան բանակը հերքած է Մարտ 27ին, որ իր ուժերը պատասխանատու ըլլան գործողութեան մը (կիրակի, Մարտ 26ին) հիւսիս-արեւելեան Պաղտատի Ամհամիա թաղամասին չէի մզկիթին դէմ, որու ընթացքին 16 հոգի մեռած է: Կը ճշդէ որ գործողութեան հեղինակներն են իրաքեան յատուկ ուժերը, որոնք ուղած են վնասել ահաբեկչական ցանցի մը: Ընդունած է սակայն, որ ամերիկեան յատուկ ուժերու իր ղինուորները ներկայ եղած են որպէս "խորհրդատու", բայց ոչ մզկիթ մտած է: Միւս կողմէ, Մարտ 27ի առաւօտուն, քամիքազ մը ահաբեկչական արարք մը գործած է Մուսուլ, ղինուորակոչութեան կեդրոնի մը առջեւ: 40 մեռեալ կար եւ աւելի քան 20 վիրաւոր:

ՀԻՆԳ ՄԻԼԻՈՆ իսրայէլացի ընտրողներ քուէատուփ կը դիմէին Մարտ 28ին, ընտրելու համար Քնէսէթին (Խորհրդարան) 120 երեսփոխանները: Ըստ նախատեսութիւններուն, Շարոնի հիմնած Քադիման գլուխը պէտք է հասնէր, եթէ նոյնիսկ հիմնադիրը Յունուար 4էն ի վեր մահաբունի մէջ կը մնայ, բայց իր փոխանորդը կը չարունակէ նոյն քաղաքականութիւնը:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ երեք գաւառներու (լանտ) չրջանային ընտրութիւններու արդիւնքները կ'ամրապնդեն Անկելա Մերքէլի "Մեծ համախմբում"ը: Մարտ 26ին, ընտրողները վերընտրելով պաշտօնի գլուխ եղող հոսանքը, ցոյց տուին որ գոհ են իշխանութենէն եւ Անկելա Մերքէլ ալ աւելի ազատ է ձեռնարկելու համար իր բարենորոգումներուն:

ՄԱԿ-ի յատուկ բանագնացը Մարտ 26-ին վերջացուցած է Լիբանան կատարած իր եռօրեայ այցելութիւնը, որու ընթացքին պիտի քննէր զլխաւորաբար Ապահովութեան Խորհուրդին թիւ 1559 բանաձեւը, որ կը վերաբերէր Սուրիայիներու մեկնումին: Մոնւոին տուած հարցազրոյցի մը ընթացքին (Մարտ 28) Ռէօտ-Լարսէն կ'ըսէ թէ գոհ է նկատած առաջին արդիւնքներէն, կ'ըսէ սակայն որ Սուրիոյ մասնակցութիւնը անհրաժեշտ է, մասնաւանդ ճշդելու համար Լիբանանի եւ Սուրիոյ վերաբերեալ սահմանները:

(Շար.ը Դ· էջ)

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԱՆՀՆԱԶԱՆԴՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏԺԱԿԱՆ ՆՈՐ ՕՐԷՆՍԳՐՔԻՆ ԴԷՄ

"Առաջին կամաւորներ" կոչուած տասը ներկայացուցիչներ բողոքելու համար Թրքական պատժական նոր օրէնսգրքին հակաժողովրդավարական յօդուածներուն դէմ, Մարտ 28ին կը դիմէին Պէչիկթաշի դատարանը, յանձնելով հանրագրութիւն մը եւ պահանջելով որ դատական հետապնդում բացուի իրենց ու հանրագրութիւնը ստորագրած մտաւորականներուն դէմ: Անով կը պահանջուի ջնջել խընդրայարոյց յօդուածները որոնք կը հակասեն Եւրոպայի մարդկային իրաւունքներու համաձայնագրին տրամադրութիւններուն:

"Առաջին կամաւորներ"ու ցանկին մէջ կան լրագրողներ, դասախօսներ, իրաւաբաններ, ընկերաբաններ, գրողներ:

ԼԻՈՆ

ՌՈՆԻ ՆԱԽԱՆԳԱՊԵՏԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Մարտ 18ի թրքական յոյցին առընչութեամբ ՎԱՆ խումբին իրեն ուղղած հանրագրութեան նամակով մը պատասխանած է Ռոնի նահանգապետը Ժ.-Փ. Լաղրուա: Կը փորձէ արդարացնել յոյցին տուած արտօնութիւնը, նոյն առեն հաւաստիացնելով Հայկական Ցեղասպանութիւնը խնդրականացնող արարքներու արգելքին:

Արտօնած է Թուրքերուն յոյցը, քանի որ անոնց մտադրութեան չօշափելի ապացոյցներ չէ ունեցած եւ յարմար չէ դատած կանխակալ կարծիքներով վարուիլ: Ցետոյ կ'ըսէ որ արգելքը անբաղձալի հետեւանքներ կ'ունենար. կրնար յարթական յոյցի մը բնոյթը տալ Թուրքերուն նախաձեռնութեան, կամ դժուար տիրապետելի յարձակողական խմբաւորումներու պատճառ ըլլալ:

Ինքը չարժած է թէ՛ Ցեղասպանութեան գոհերը, թէ՛ յոյց կատարելու ազատութիւնը յարգելու մտահոգութեամբ ու խիստ պայմաններ պարտադրած է յոյցին կազմակերպիչներուն որոնք ընդունած են այդ պայմանները: Սակայն յոյցին ընթացքին երբ անընդունելի պաստառներ բացուած են, ինք փութացուցած է աւարտը:

"Շատ լաւ կը հասկնամ ձեր եւ ծագումով հայ Ֆրանսացիներուն զայրոյթը: Իրենց խօսեցայ ու գրեցի: Ցուցարարներու ընթացքէն յանգած եզրակացութեամբս այսուհետեւ յստակ ու շօշափելի բոլոր տուեալները ունիմ, այս տեսակի յետագայ բոլոր դիմումները մերժելու" դրած է նահանգապետը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

Վ. ՍԻՐԱԴԵՂԵԱՆԻ ՀԱՐՑԱԶՐՈՒՑԸ

"Հայկական ժամանակ" օրաթերթը Մարտ 25ի թիւով բաւական երկար հարցազրոյց մը հրատարակած է Հայաստանի նախկին Ներքին գործերու նախարար, Երեւանի նախկին քաղաքապետ Վանօ Սիրադեղեանի հետ որ ինչպէս ծաօթ է, 2000 Ապրիլէն ի վեր Հայաստան չի վերադարձած եւ անյայտ կը մնայ բնակութեան վայրը:

"Ցաւօք, Տէր Պետրոսեանին այլընտրանք չկայ" խորագրուած զրոյցով Նիկոլ Փաշինեան հարցումներ ուղղած է իր խօսակիցին անձին, անոր դէմ բացուած դատական հետապնդումին, Հայաստան վերադառնալու հեռանկարին եւլն.ի մասին, ապա նիւթ ըրած է երկրին ներկայի կացութիւնը, Ղարաբաղի հակամարտութեան զարգացումի հաւանական ուղիները, ՀՀՇ-ի յետագայ ընթացքը, զայն քաղաքական առպարէզէն հեռացնող ազդակները:

Վ. Սիրադեղեան Հայաստան վերադառնալու տրամադրութիւն կը յայտնէ, կ'ըսէ թէ առիկա տարիներ առաջ կարելի կ'ըլլար եթէ իշխանութիւնը թոյլ տար որ իրեն դէմ բացուած դատը քրէական օրէնսգրքի չափանիշերուն յարիր ընթացք ունենար: Ներկայիս միայն իրաւրութեան փոփոխութիւնը կրնայ վերադարձի ազդակ ըլլալ:

Ինչ կը վերաբերի Ղարաբաղի հարցին կարգաւորումին, վախ ունի որ Իրանի դէմ լարուած իրավիճակը մզէ փուլային լուծումի եւ առաջին փուլը կազմէ Ղարաբաղը· աւելի ճիշդը՝ Արաքսի ձախ ափէն հայկական ուժերու դուրս բերումը: "Պատերազմի վտանգը լուրջ է" կ'ըսէ, "որովհետեւ իշխանութեան բաղաքական-դիւանագիտական աղբիւրները սպառած են":

Հայաստանի քաղաքական ներկային վերլուծումը գինք կը մղէ եզրակացնելու թէ "ցաւօք սրտի Տէր Պետրոսեանին այլընտրանք չկայ": Իսկ այդ վիճակը ցաւալի է, "քանի որ մէկ մարդու յոյսին մըձալը թէ՛ ազգի, թէ՛ երկրի բաղաքական համակարգի առողջութեան մասին չի խօսում":

Կ'անդրադառնանք յետագային:

***

«ԺԱՌԱՆԳՈՒԹԻՒՆ» ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՎԱՏԱՆԴԻ ԹԻՐԱԽ

Մարտ 4ին առանց նախապէս տեղեկացնելու եւ առանց դատարանի որոշումի, խորտակուած է "Ժառանգութիւն" կուսակցութեան գրասենեակին կղպանքը եւ ուրիշով մը փոխարինուած: Այդ օրէն ի վեր նախագահ Ր. Ցովհաննէսեան, կուսակցութեան անդամները եւ գրասենեակին աշխատակազմը չեն կրնար գրասենեակ մտնել:

Մարտ 27ին մօտ երկու տասնեակ քաղաքական ու քաղաքացիական կազմակերպութիւններ Բաց Նամակով մը դիմած են Հայաստանի քաղաքացիներուն, ժողովրդավարութեան կայացմամբ մըտահոգ բոլոր հաստատութիւններուն:

Հոն անդրադառնալէ ետք կատարուածին, կ'ըսուի թէ Ր. Ցովհաննէսեան եւ կուսակցութեան վարչութիւնը բանաւոր ու գրաւոր տեղեակ պահած են վարչապետը, զլխաւոր դատախազը եւ ոստիկանապետը, բայց ոչ մէկ բացատրութիւն, մեկնաբանութիւն ստացած են:

"Կատարուածը մեզի համարում եմ իշխող վարչախմբի կողմից քաղաքական եւ քաղաքացիական հիմնարար ազատութիւնների դէմ իրականացուած աղաղակող ոտնձգութիւն" կ'ըսեն անոնք, պահանջելով որ իշխանութիւնները անյապաղ վերջընեն գրասենեակ մուտքի արգելքը եւ կուսակցութեան անխափան ու ապահով գործունէութեան պայմանները ստեղծեն:

***

ՌԱԶՄԱԳԵՐԻԻ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Կարմիր Խաչի միջազգային կոմիտէին հովանաւորութեամբ Մարտ 24ին Ադրբեջան արգելափակուած ռազմագերի մը Հայաստան վերադարձած է: Ցանձնումը կատարուած է Ադրբեջանի Ղազախ եւ Հայաստանի Իջեւան քաղաքներուն մէջտեղէն անցնող ճամբուն վրայ: Ղարաբաղի հակամարտութեան առընչուած իր գործունէութենէն (1992) ի վեր կարմիր Խաչը օժանդակած է 656 անձի վերադարձին կամ տեղափոխութեան:

ԵՐԲ ԹՈՒՐՔ ՋՕՐԱՎԱՐԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԵՆԷՆ ԿԸ ԳԱՆԳԱՏԻ

Անգարայի մէջ Մարտ 24ին բացուած "Համաշխարհային ահաբեկչութիւն եւ միջազգային գործակցութիւն" միջազգային համաժողովին ելոյթ մը ունեցած է Թուրքիոյ սպայակոյտի նախագահը զօր. Հ. Իօզքէօք: Ըստ է թէ 35 տարի առաջ իր երկիրը "գաղափարական, ցեղային եւ կրօնական թշնամութեամբ սնանած" ահաբեկչութեան մը թիրախ եղած է: Ապա չարունակած է. "Երկոտասնեակներով թուրք դիւանագէտներ Հայաստանի ազատագրութեան գաղտնի բանակի (ԱՍՍԱԼԱ) ահաբեկիչներուն զոհը եղան եւ աւելի քան 30 հազար բաղաքացիներ ըսպանուեցաք արիւնարբու ՓՔՔ-ին կողմէ: Թուրքիա որպէս ահաբեկչութեան թիրախ դարձած երկիր, շատ լաւ կրնայ զգալ նման կացութեան մատնուած ընկերութիւններու ցաւը եւ պատրաստ է ամբողջ ուժով զօրակցելու ահաբեկչութեան դէմ պայքարին":

Թրքական "Սապահ" օրաթերթը գրած է թէ այս խօսքերուն վրայ Հայաստանի Ազգային Ժողովի ներկայացուցիչ Հայկ Քոթանեան լքած է սրահը:

ու գրաւոր տեղեակ պահած են վարչապետը, զլխաւոր դատախազը եւ ոստիկանապետը, բայց ոչ մէկ բացատրութիւն, մեկնաբանութիւն ստացած են:

"Կատարուածը մեզի համարում եմ իշխող վարչախմբի կողմից քաղաքական եւ քաղաքացիական հիմնարար ազատութիւնների դէմ իրականացուած աղաղակող ոտնձգութիւն" կ'ըսեն անոնք, պահանջելով որ իշխանութիւնները անյապաղ վերջընեն գրասենեակ մուտքի արգելքը եւ կուսակցութեան անխափան ու ապահով գործունէութեան պայմանները ստեղծեն:

***

ՊԱՏՈՒՀՈՑ ԿՈՉՈՒՄՆԵՐ ԲԵՄԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Թատրոնի միջազգային օրուան առիթով նախագահ Ռ. Քոչարեան բեմի չարք մը արուեստագէտներու պատուոյ կոչումներ չնորհած է: Օպերայի երգիչ Բարսեղ Թումանեանի չնորհուած է "Ժողովրդական արտիստ"ի կոչում, դերասաններ՝ Ցովհաննէս Բաբախանեանին, Հրանտ Թոխատեանին, Դերենիկ Մարտիրոսեանին, Լարա Մնացականեանին եւ Կարէն Սարգսեանին "Վաստակաւոր արտիստ"ի կոչում, իսկ թատերագէտ Վարսենիկ Գրիգորեանին, Ց. Ղազանչեանին, Գրիչա Սահակեանին "Արուեստի վաստակաւոր գործիչ"ի կոչում: Կապանի Ալ. Շիրվանզադէ թատրոնի տնօրէն Կամօ Արզումանեան ալ Մ. Խորենացի մեդալով պարգեւատրուած է:

ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՏԱԿԱՒԻՆ ՉԵՆ ՁԱՆՁՐԱՑԱԾ...

Կարղալէ ետք Պոլսոյ Թրքական եւ հայկական Թերթերու, կայքէջերու տեղեկատուական Թիմը, այլ եզրակացութեան չանդիլ կարելի չէ պետական համալսարանին կազմակերպած Մարտ 15-17-ի հայկական նիւթով համաժողովին մասին։ Որքան ալ "Նոր մօտեցումներ հայեցակարգ յարաբերութիւններուն" խորագիրով ներկայացուած ըլլայ ձեռնարկը, որեւէ տեսակէտ "նոր" որակին արժանի ոչինչ ունեցած է ան։ Կազմակերպութեան կերպով, հրաւիրուած անձերու ջախջախիչ մեծամասնութեան մօտեցումներով, քնական նաբար նաեւ անոնց պնդումներով, Թրքական ինքնապաշտպանութեան անհեթեթ ու ապիկար ջանքով, եղած է հերթական օղակը՝ Թուրքիան Հայկական հարցին բեռէն փրկելու միջոց կարծուած նախաձեռնութիւններու չղթային։

Բոլոր նախորդներուն նման այս մէկն ալ ճամբայ ելած է "Թեր ու դէմ կարծիքներու արտայայտութեան, վիճարկումի ազատ բեմ տրամադրել"ու չատ ժողովրդավարական, չատ լայնախոհ, չատ յարգելի նպատակէն. սակայն առաջին պահէն, համաժողովին սկիզբէն առաջ իսկ, ամէն բան ընթացած է զոհ-դահիճ տարբերութեան անտեսումին, սերտ կապերու անցեալ մը վերակենդանացնելու, բարեկամականին ու սիրալիրին մէջ բոլոր տուր անկիւնները կլորցնելու մարտավարութեամբ. անշուշտ այս ընդհանուրին մէջ տեղ չունին Հայերու յանցաւորութեան, անոնց կողմէ զանգուածաբար կոտորուած Թուրքերու, եւլն. պնդումները։

Երկար տեսնէ ի վեր հասկնալի է թէ նման ձեռնարկներով Թուրքերու նպատակը ո՛չ հարց մը լուծելն է, ո՛չ ալ անցեալ մը վերարժեւորելը, յետագայ յարաբերութիւններ առողջ հիմերու վրայ զետեղելը, եւլն.։ Այլ պարզապէս ձեւացնել բարդոյթէ զուրկ, ժողովրդավար երկրի ցուցափեղկ մը որ Եւրոպա ընդունուելու այցաքարտ ըլլայ· անոնք չատ լաւ հասկըցած են որ Եւրոպայի քաղաքական մարդիկը հարցերուն խորքով զբաղելու չափ համբերութիւն ու ժամանակ չունին, բաւարար կը նկատեն երեւոյթներու փրկութիւնը։ Ու նման ցուցափեղկ, այդ փերկութեան խաբկանքը լաւագոյն ստեղծողը կ'ըլլայ։

Այդ ցուցափեղկին առաջին քարերը զետեղուած են բացումի երկու երեւոյթով. հայ աշակերտուհի մը արտասանած է ազգային փառերգին տասը տուննոց բնագիրը որ ազգայնամոլ Թունդ ներչնչում ու քաղաքակրթութեան սուր արհամարհանք կը մատնէ։ Ցետոյ հայկական եկեղեցական երգչախումբ մը երգած է հայերէն եւ Թրքերէն երգեր. վերջին խումբն է հանրապետութեան տասնամեակի քայլերգը որ անխառն ինքնագոհութեան զուարթ զորձոց մըն է։ Այս երկու երեւոյթները կրնա՞ն տարբեր մեկնաբանութիւն ունենալ, քան այն որ Հայոց-Թուրքի ի՞նչ տարբերութիւն. մեր արտասանածն ալ նոյնն է, երգածն ալ։ Ցրուած պատկերին մէջ, քանի՞ հոգի տակաւին պիտի յամառի հարց տալու Թէ ինչո՛ւ օր մըն ալ Թրքական երգչախումբ մը կուռնկը, կամ Առաքեալի ողբը չերգեր...

Ինչ կը վերաբերի մասնակիցներուն, այս համաժողովը բաղդատած գոնէ նախորդին, նպատակ – ցուցափեղկին տեսակէտէն յետքայլի ձեռնարկ է· հրաւիրուած են ջախջախիչ մեծամասնութեամբ ծխող զէմքեր· Թէ՛ Թուրք, Թէ՛ տասր։ Առաջիններուն կարկառուն օրինակներն են Թուրք պատմութեան հիմնարկին նախագահը ե· Հալաչօղլու, նախկին դեսպան Շ· էլէքթաղ, նախաձեռնարկ համալսարանին տեսուչը փրոֆ· Մ· Փարլաք, Թուրք պատմութեան հիմնարկին հայկական բաժնին զեկավարը փրոֆ· Հ· Իօզտէմիր, եւլն.։ Օտար հրաւիրեալներու ժխտողական Թեւը գլխաւորած է ԱՄՆ-էն ձլսթին Մաք-Գարթին։

Առնց քով արտասահմանէն ներկայ գտնուած են զանազան առիթներով ճըշմարտութիւնը հոչակած մտաւորականներ, ինչպէս Իսրայէլէն Ի· Զայնի, Ե· Օրան, նաեւ Այորլիներու Պէյրութի մետրոպոլիտը Հ· Աֆրամ։ Իսկ հայկական անուններէը 3էն աւելի չեն. Լոնտոնէն Արա Սարաֆեան (խմբագիրը վերջերս հրատարակուած բրիտանական "Կապոյտ գիրք"-ին), "Վենետիկի հայկական ակադեմիայէն" Լ· Զէքիեան, Պոլիսէն իրաւաբան Գ· Կարապետեան։ Ուշագրաւ է բացակայութիւնը նման այլ ձեռնարկներէ անպակաս Հ· Տինքի, հրապարակագիր Ի· Մահչուպեանի, ինչպէս պարագան է Թուրք "այլախոհ" դէմքերու· Աքչամ, Պէրքթայ, Օրան, եւլն.։ Հետաքրքրական է տեղեկացնող լրատուիւններու մատնանչումը Թէ երկօրեայ համաժողովը չատ փիչ հետեւող ունեցած է։ Փիչ մը լատտեսութեամբ Թերեւս կարելի է եզրակացնել որ Թուրք հանրութիւնը ձանձրացած է պաչտօնական տեսակէտով չինուած յանկերգներէ։

Իրապէս, որքան ատեն, քանի՞ անգամ կարելի է լսել Թուրք պատմութեան հիմնարկի նախագահութեան աթոռին բազմած մէկը որ միայն կ'ըսէ ու կը կրկնէ Թէ 1915ին Հայերը հիւանդութենէ, համաճարակներէ ու հակակշիռ գործ գործող չարագործներու խումբերուն յարձակումներէն մեռան. ու Թիւ ալ կու տայ որպէս գիտական տեղեկութիւն. "երկու հազարի մօտ Հայ սպանուած է"։ Նոյն անձին կը պատկանի հետեւեալ հրաշալի վաստակաբերականն ալ· "1915ին երբ պիտենէԷ կը պատրաստուէր, տեղահանութիւն նախատեսուած չէր։ Կը տեսնեինք որ յեղափոխական մը գումար յատկացուած է որպէսզի տեղահանութիւնը առողջ պայմաններով, ապահով ձեւով տեղի ունենայ"...

Ցաջորդ օրինակը կը հանդիսանայ համալսարանին տեսուչը· "Անարդարութիւն չէ՞ առնց գիտական ու իրաւական հիմերու, առնց բաւականաչափ պրպտումի, փաստաթուղթերու, դէպք մը ցեղասպանութիւն կոչել, կամ այլ եզրով մը որակել։ Ատիկա բաղաքական փաստաբիզմ չըլլա՞ր։ Ցեղասպանութիւնը - մարդկային (հաւանօրէն պէտք է հասկնալ "մարդկութեան դէմ") յանցաւիճ է· սակայն նման ծանրակշիռ յանցաւոր անպայման հարկ է իրաւական հիմերու վրայ զետեղուի"։

Այս մէկն ալ "Կապոյտ գիրք"ի վերաթաթափումին պարտականութեան տէր նախկին դեսպան Շ· էլէքթաղ "մերկացում"ն է· «Կ'ըսուէր թէ հատորին 150 փաստերը ստոյգ էին։ Անոնց 59 հատը ամերիկացի միսիոնարներու կողմէ գըրուած է, 52ը հայ զինուորեալներու, եօթն ալ Դաշնակ կուսակցութեան. 32 փաստաթուղթի մէջ տեղ գտած ծածկանուններն ալ ամրողջութեամբ շինծու են»։

Թրքական այս կորիզին մեծապոյն թիւնքը ԱՄՆ-էն ճ· Մաք-Գարթի Հայերը Թուսերուն լրտեսները որակած է, զանոնք ամբաստանելով ապստամբութիւններով, յարձակումներով, անմեղ մահմետականներու սպանութիւններով։

Այս մակարդակի ելոյթներու քով ի՞նչ իմաստ կամ արժէք կրնային ներկայացնել իրականութեան մասին խօսող օտար մասնակիցներու արտայայտութիւնները։ Իսրայէլէն փրոֆ· Ե· Օրան գլխաւորի հակազեցութիւններու քիրթա եղած է երբ ըսած է Թէ 1915ին կատարուածը ցեղասպանութիւն էր։ Իրեն հարց տուած են Թէ Պալքաններու, կովկասի մէջ Թուրքերու ենթարկուած վերաբերումն ալ կարելի՞ է ցեղասպանութիւն կոչել։ Անոր "կոտրտածներ էին, բայց ոչ ցեղասպանութիւն" պատասխանին վրայ Պատմութեան հիմնարկին նախագահը դաստիարակչական մչակումի մը ենթարկած է զինք, ըսելով որ երկու տեղեկագրէ եւ յուշագրութիւններէ մեկնելով կարելի չէ նման եզրակացութեան յանգիլ· մանաւանդ առանց տեսնելու, պրպտելու օսմանեան եւ դաշնակ արխիւները, տեղի՞ն է նման ծանրակշիռ մեղադրանք ուղղել հաւաքականութեան մը, հարց տալով։ Անշուշտ ջուրի վրայ գրուածին չափ արժէք ունեցած է Օրանի հակադարձութիւնը Թէ «Դժուարութիւն կայ որոշելու թէ ինչ չափով տեղահանութիւնը առողջ պայմաններու մէջ տեղի ունեցաւ»։

Ցաջորդ օրը Ամերիկայի Հայ Դատի Յանձնախումբի նախագահ Ռ· Հովհաննիսեան ելոյթ ունեցաւ "Ցեղասպանութեան ուրացումը" նիւթով։ Ան ալ իր մէկ կուտակուած ցաւը պոռթկացած է ըսելով· «Մեր յիշողութիւնը յերիւրածոյ չէ, ոչ ալ վրէժխնդիր։ Թուրքիա ներ էջ մը պէտք է բանայ, երկխօսութիւն ունենայ եւ իր խիղճը մաքրէ»։

Ինչ կը վերաբերի "մերկացումներուն", մէկդի ձգելով այլեւս նման ձեռնարկի մասնակցութեան դրդապատճառները, հարկ է անդրադառնալ անոնց ըսածներուն։ Իտալիայէն Լ· Զէքիեան եւ Լոնտոնէն Ա· Սարաֆեան, բնական է չեշտած են Թէ 1915ին կատարուածը Թուրքերուն ներկայացուցածը չէ։ Առաջինը ըսած է «Այս երկրին մէջ Հայերը շատ չարչարուեցան· սակայն վստահ եմ Թէ օր մը կրկին պիտի կարենան միասնաբար ապրիլ։ Աւելորդ է 1915ին եղածին մասին վիճիլ· եօթնիսկ եթէ տեղահանութիւն կոչէք, ամբողջ բրնակչութեան մը ընկերային եւ մշակութային կառոյցը կազմող 2 եազար դպրոցի, միութենի, եկեղեցիի շատ փիչ բան մնաց։ Խնդրոյ առարկայ "ջնջում"ը իր եայրենակիցներուն դէմ Թէրահի կազմակերպած գործունէութիւնն էր։ Հոգեբանականը միայն Հայերուն յատուկ չէ, Թուրքերուն մօտ ալ նշմարելի է։ Հայերու ենթագիտակցութեան մէջ Թուրքը անվտանգի է, Թուրքերն ալ Հայերու ապերախտութեան ընկալումը ունին։ Թուրքիա հարկ է ժեռ մեկնիլ Հայաստանի։ Հայաստան բանիցս կրկնեց Թէ հողային պահանջ չունի»։ Մուր անկիւններէ խուսափելու ակնյայտ ջանքով այս ներկայացումին քով ամէնէն "դժուար մարսելի"ն եղած է Լոնտոնէն Արա Սարաֆեան.

Որպէս "կապոյտ գիրք"ին քննական հրատարակիչը, ծանրացած է անոր հաւաստի ըլլալու հանգամանքին վրայ, հերքելով Շ· էլէքթաղի ըսածները։ Ան բաւական բիրտ հակազեցութիւններու ալ Թիրախ եղած է նիւթին մասին ցուցադրած հաստոցներուն պատճառով։ Անոնցմէ Համբարձում Մարտիրոս Զիթճեանի յուշագրութիւնը կողքին վրայ Թրքական մամիկին դաշոյնի վերածուած ներկայացումով հակազեցութիւններու Թիրախ եղած է։ Պահանջուած է որ գիրքը վերցուի ցուցադրութենէն, քանի որ կողքը նախատինք է Թրքական դրօշակին։ Իրեն հարց տուող ալ եղած է Թէ ո՞ր երկրին լրտեան է, արդեօք Սէ-Ի-Ա-ի՞ն։

Ա· Թոթոճեան

(*) Այս փիչ մը զարմանալի տեղեկութիւնը ստուգելու համար հեռաձայնի խոսակցութիւն մը ունեցանք Արա Սարաֆեանի հետ· ան բացատրեց Թէ խարբերդի պատահարներուն մասին իր խօսքերէն ետք ե· Հալաչօղլու որոշ հեգնանքով նարդ տուած է Թէ եթէ այսօր մարդ երթայ այդ շրջաններէը, կը գտնէ՞ խնդրոյ առարկայ գոհերուն հաւաքական գերեզմանները։ Ա· Սարաֆեանի դրական պատասխանին վրայ առաջարկած է միասնաբար երթալ այդ վայրերը, եւլն.։ Այլ խօսքով՝ լրջորէն ծրագրուած բան խնդրոյ առարկայ չէ, հակառակ այդ տպաւորութիւնը տրուղ թղթակցութիւններուն։

ՀԱԼԷՊԻ ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՁԵՄԱՐԱՆԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒՀԻ ՏԻԿ. ԱՋՆԻՒ ՔԻՐԻՃԵԱՆ ՄԵԾԱՐՈՒԵՑԱԻ ՅՈՐԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԵԱՄԲ ՄԸ

Կիրակի, Մարտ 12ի երեկոյեան, Հալէպի ՀԲԸՄ-ի "Գ. Նազարեան" հանդիսասրահը ժամադրավայրը դարձեր էր 600 հանդիսականներու, որոնք վուխտ-յեր էին իրենց ներկայութեամբ պատուել դաղուխին վարժարանային կեանքի տիրական դէմքերէն, բազմամեայ կրթական մչակ եւ Կիլիկեան ճեմարանի վաստակաշատ տնօրէնուհի Տիկին Աջնիւ Քիրիչեանը։

Դեռ քանի մը ամիս առաջ էր, դպրոցական վերամուտի նախօրէին, երբ Տիկին Քիրիչեան կը Թողուր տնօրէնուհիի իր պաչտօնը՝ լի հոգեկան բաւարարութեամբ եւ երջանիկ ապրումներով։ Ան հանդըստեան կը կոչուէր այլեւս։ 1981էն ասդին, լման 25 տարի, տեսչական դրասեղանին եաին դտնուեր էր կարզապահօրէն, նուիրումով եւ օրինակելի ձեռնհասութեամբ։

Հիմա, վարժարանը հովանաւորող մարմինը՝ Կիլիկեան Մչակ· Միութիւնը դնահատելի դաղափարը յղացեր էր մեծարանքի մասնայատուկ հանդիսութեամբ մը պատուելու վաստակաւոր տնօրէնուհին, իր պաչտօնավարութեան լրումին 25ամեակին առիթով։ Հրատարակուած էր նաեւ յոբելեարին վաստակին առընչուղ 36 էջանի յուշագրքոյկ մը, զոր պատրաստած ու խմբագրած էր Լեւոն Շաուդյեան։

Իր քնոյթով ու զազափարով՝ ձեռնարկը աննախադէպ էր Հալէպահայոց կրթական եւ մչակութային կեանքին վերջին 50 տարիներու տարեգրութեան մէջ։ Երեւոյթը կը զբենուր նաեւ յաւելուածական տրողութիւն եւ խմաստ, քանի որ ամէն բանէ առաջ կը համընկնէր Ասուցիչներու Տօնի չաբթուան, կը զուգադիպէր Կիլիկեան վարժարանի հիմնադրութեան 85ամեակին, ապա նաեւ առաջին օղակը կը դառնար "Հայ Դպրոցի Տարուան" նշումներուն։

Երբ կը բացուէր մեծարանքի այս հանդէսին բեմական վարագոյրը, սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր արդէն։ Շուրջ 40 մանուկներէ բաղկացեալ սիրուն երգչախումբ մը, կազմուած՝ Կիլիկեան վարժարանի երկու սեռէ սաներէն, առոյգ ու զուարթ երգեց նախ Սուրիոյ, ապա Հայաստանի փառերգները, աւելի վերջ ալ վարժարանին քայլերգը, խմբավարութեամբ երաժչտութեան դասատու Ցարութ Ալապօզեանի։

Հանդիսավարուհի Կասիա Տէր Գէորգեան Հաստոցներուն պատճառով։ Անոնցմէ Համբարձում Մարտիրոս Զիթճեանի յուշագրութիւնը կողքին վրայ Թրքական մամիկին դաշոյնի վերածուած ներկայացումով հակազեցութիւններու Թիրախ եղած է։ Պահանջուած է որ գիրքը վերցուի ցուցադրութենէն, քանի որ կողքը նախատինք է Թրքական դրօշակին։ Իրեն հարց տուող ալ եղած է Թէ ո՞ր երկրին լրտեան է, արդեօք Սէ-Ի-Ա-ի՞ն։

Ա. Թոթոճեան

(*) Այս փիչ մը զարմանալի տեղեկութիւնը ստուգելու համար հեռաձայնի խոսակցութիւն մը ունեցանք Արա Սարաֆեանի հետ· ան բացատրեց Թէ խարբերդի պատահարներուն մասին իր խօսքերէն ետք ե· Հալաչօղլու որոշ հեգնանքով նարդ տուած է Թէ եթէ այսօր մարդ երթայ այդ շրջաններէը, կը գտնէ՞ խնդրոյ առարկայ գոհերուն հաւաքական գերեզմանները։ Ա· Սարաֆեանի դրական պատասխանին վրայ առաջարկած է միասնաբար երթալ այդ վայրերը, եւլն.։ Այլ խօսքով՝ լրջորէն ծրագրուած բան խնդրոյ առարկայ չէ, հակառակ այդ տպաւորութիւնը տրուղ թղթակցութիւններուն։

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՍԵԼԱՆԻԿԻ Տ.Տ. Տէր–Զաքարեան սըրահին մէջ, Յունուար 29ին, օրուան պատարագէն ետք, Համազգայինի կազմակերպութեամբ դասախօսութիւն մը տեղի ունեցած է: Դասախօսը եղած է Կարապետ Գալֆայեան նիւթ ունենալով՝ "Իսրայէլ Օրի": Դասախօսը մանրամասնօրէն ներկայացուցած է 17-18րդ դարերուն Եւրոպա տիրող կացութիւնը եւ նոյն ժամանակին հայ ժողովուրդի բարդ վիճակը, ապա, ծանրացած է Իսրայէլ Օրիի վրայ:

*
**

ՊԼԷՐՈՒԹԻ Հայ Աւետարանական կեդրոնական Բարձրագոյն վարժարանին մէջ, Փետրուար 21ին, տեղի ունեցած է Վարդանանց ոգեկոչումի հանդիսութիւնը: Գեղարուեստական բաժինն մասնակցած է աշակերտութիւնը: Օրուան բանախօսը եղած է Շահան Գանտահարեան, որ չեզոտած է թէ աշակերտութեան մօտ քննարկման միտքը զարգացնելու լաւագոյն դաստիարակութիւնն է:

*
**

ՊԼԷՐՈՒԹԻ Ազգային Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան վարժարանին մէջ, Փետր. 24ին, տեղի ունեցած է հոն գործող յատուկ դասընթացքներէն երկուքին լուսանկարչութեան եւ գծագրութեան խումբերու աշակերտներուն ստեղծագործութիւնները ցուցահանդէսը: Արտասանելով բացման խօսքը՝ Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան Ազգային Արուեստից վարժարանի յատուկ դասընթացքներու պատասխանատու Սարօ Թոնդեան ըսած է թէ սրահին մէջ աշակերտներուն ցուցադրած ստեղծագործութիւնները յոյս կը ներշնչեն, որ անոնք ապագային կրնան իսկապէս արուեստագէտներ դառնալ: Վարժարանի տնօրէն Վիգէն Աւազեան իր խօսքին մէջ կարեւոր նկատած է արդիական մանկավարժութեամբ օժտուելու անհրաժեշտութիւնը, նշելով որ այդ անհրաժեշտութեան գոհացում տալու համար է, որ երկու տարիէ ի վեր արդէն Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան Ազգային Արուեստից վարժարանը՝ օրուան պահանջներուն հետ քայլ պահելով, ձեռնարկած է դիւերային եւ ցերեկային անվճար դասընթացքներու իւրաքանչիւր եռամսեակին իր շուրջ համախմբելով 300 ուսանողներ: Խօսք առած է նաեւ "Ուորլտ Վիժըն"ի Լիբանանի հայկական բաժանմունքի տնօրէն Մակի Տաուտ, որ կարեւոր նկատելով նման դասընթացքներու անհրաժեշտութիւնը, յոյս յայտնած է որ աշակերտները չեն գոհանար իրենց ունեցած յաջողութիւններով եւ կը ձգտին աւելիին: Իրեն յաջորդած է Լիբանանի լուսանկարիչներու սենիքայի նախագահ Ժամալ Սայիտ, որ անդրադարձած է լիբանահայ նահատակ լուսանկարիչ՝ Ժորժ Սեմէրճեանի նշելով թէ ան մեծ դեր ունեցած է լիբանանեան իրականութեան մէջ: Ցուցահանդէսին եղրափակիչ խօսքը արտասանած է Գեղամ Եպսկ. Խաչերեան: Գործադրուած է նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը:

եան – Գալայճեան (չրջանաւարտ Կիլիկեանցի մը), վճիտ հայերէնով ողջունեց ներկաները եւ գործադրութեան դրաւ չատ որակեալ յայտագիր մը, որուն կորիզը կը կազմէին երախտիքի ու դրուատանքի քանի մը "Սրտի խօսք"եր:

Կիլիկեան Մշակ· Միութեան եւ Կիլիկեան ճեմարանի ամբողջ չրջանակին անունով՝ արաբերէն ու հայերէն լեզուներով "Բացման խօսք"ը արտասանեցին Մարալ Քիւրքչեան – Սնունու եւ Օր. Վարդուհի Զաթարպաշեան, սիրոյ եւ չնորհակալութեան զգացումներ արտայայտելով իրենց տնօրէնուհիին նկատմամբ:

Գեղարուեստական յայտագրին անդրանիկ կտորը արճակ հին էջ մըն էր, պոլսահայ հանրածանօթ դրագէտ եւ "Մարմարա"յի խմբագրապետ Ռ. Հատտէճեանի գրիչէն: "Մեր ուսուցիչները մեզի հետ" խորագրուած էջը ընթերցեց համակրելի մանկամարդուհի մը՝ Հուրի Տօնոյեան:

Յայտագրէն դուրս, առաջին սրտի խօսքը եկաւ յոբելեարին երիտասարդ գաւկէն՝ Կարէն Եաղուպեանէն, որ ունեցաւ չատ արտառուչ ելոյթ մը:

Իրրեւ տան հանդիսութեան երեք բանախօսներէն մին՝ առաջին խօսքը տրուեցաւ Կիլիկեան ճեմարանի 1981ի չրջանաւարտներէն բժ. Կոմիտաս Մարտիրոսեանին: Ան յայտնեց որ վիչտի ու ուրախութեան խառն զգացումներ կ'ունենան այսօր՝ ի տես Տիկին Քիւրքչեանի պաչտօնաթողումին:

Գեղարուեստական յայտագրին հետաքրքրաշարժ մասերէն մէկն էր լատեսողական այն ժապաւէնը, որ պատրաստուած էր ձեռնարկին առիթով եւ որ մկըրտուած էր "Կեանքի պատկերազարդ ժապաւէն" անունով: Ժապաւէնին ցուցադրութենէն եռք յայտագիրը չարունակուեցաւ երաժչտական մեկնարանութեամբ մը:

Օրուան երկրորդ "Սրտի խօսք"ը կու գար Պ. Լեւոն Շառոյեանէն, գաղութին մտաւորական երիտասարդ տարրերէն մին, բանասէր եւ դրագատ, որ ունեցաւ չատ տպաւորիչ ելոյթ մը, իւրայատուկ մեկնաբանութիւններ կատարելով սարքըւած մեծարանքի հանդիսութեան, Տիկին Քիւրքչեանի անձին եւ Կիլիկեան վարժարանի առաքելութեան չուրջ:

Շառոյեան, որուն ելոյթը դուրս պիտի յորդէր ընթացիկ "Սրտի խօսք"ի մը սահմաններէն եւ վերածուէր բովանդակալից ու հիւթեղ բանախօսութեան մը, նախ ողջունեց Մայրն ու Ուսուցիչը՝ Տիկին Քիւրքչեանի անձին մէջ: Ցետոյ ակնարկելով բեմին խորքը ամրացուած գեղաճաչակ երկու բառերուն (Հերկ եւ Բերք), նկատել տուաւ որ յոբելեար տնօրէնուհին հերկեց կրթական ասպարէզի խոպան դաշտերը աւելի քան 25 տարի, ու հիմա կ'ուրախանայ՝ տեսնելով իր հասցուցած բերքին պտղաւորումը: Ան յիչատակեց Հայ Ուսուցիչներու մեծարման դէպք մը, որուն մասին կարդացեր էր Անթիլիասի "Հասկ" ամսագրի 1970ի հին թիւերէն մէկուն մէջ, ու խորապէս տպաւորուած՝ այնտեղ հրատարակուած լուսանկարէն: Այդ տարի, Պէյրութի մէջ մեծարանքի փառաչուք հանդիսութեամբ մը պատուրուած էին Սուրիա – Լիբանանի հայկական վարժարաններուն մէջ աւելի քան 40 տարի ուսուցչագործած 7 պատկառելի կրթական մչակներ (Օր. Սիրանոյշ Գարճեան, Բիւզանդ Եղիայեան, Գրիգոր Պօղարեան, Սեդրակ Զաւէն, Վահէ Վահեան, Եղուարդ Տաճնապետեան եւ Արտաչէս Տէր Յովհաննէսեան), Կիլիկիոյ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին ներկայութեան: Ազգը մեծարած էր իր դաստիարակները, եւ ասիկա քաղաքակրթութեան փառաւոր ցուցանիչ մըն էր:

Շառոյեան յաջորդաբար չատ սրամիտ ու ինքնատիպ մեկնաբանութիւններ կատարեց Կիլիկեան վարժարանի անունին, գոնուած թագամասին (Հարթ Սիսի) եւ յոբելեար տնօրէնուհի Ազնիւ Քիւրքչեանի անուն–ազգանունին մասին, ման գալով մեր լեզուի բառապաչարին անսահման պարագներուն մէջ ու ակնյայտ դարձնելով՝ թէ որքան խորունկ պրպտումներ կատարեր էր պատմութեան գանձարանին մէջ: Ան նկատել տուաւ որ Հարթ Սիսին Հալէպի մէջ վաղեմի հայ գաղութի մը դոյութեան կարեւոր ապացոյցներէն մին է եւ որուն մասին յիչատակութիւններ կատարած են արաբական աղբիւրներ ալ: Ցատկանչական նկատեց որ "Սիս" կոչուած թաղի մը մէջ, 85 տարի առաջ գաղթական Հայեր "Կիլիկիա" անունով վարժարան մը հիմնեցին, միչտ յիչելու եւ յիչեցնելու համար պատմական Կիլիկիան: Լ. Շառոյեան այս առթիւ վկայակոչեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ տարաբախտ Գարեգին Բ. Կաթողիկոսին ուչագրաւ մէկ արտայայտութիւնը Հալէպի մէջ, երբ ըսած էր որ "Մենք կորսնցուցինք հողեղէն Կիլիկիան, բայց կը պահենք եւ պէ՛տք է պահենք ոգեղէն Կիլիկիան": Շառոյեան Կիլիկեան վարժարանը նկատեց ակնարկուած այդ "ոգեղէն Կիլիկիա"ն ապրեցնող կառոյցներէն մէկը: Ան իր խօսքը աւարտեց չատ սրտախօսիկ վերջաբանով մը ,մի առ մի ոգեկոչելով Հալէպի հայկական դպրոցներէն ներս պաչտօնավարած 12 մեծանուն տնօրէններ, ողջոյններ ղրկելով անհետացած այդ դէմքերուն ու անոնց անուններուն յիչատակումով յուզիչ մթնոլորտ մը զոյացնելով սրահին մէջ:

Շառոյեանի ելոյթէն եռք, յայտագիրը չարունակուեցաւ արտասանութեամբ ու մեներգով: Կիլիկեան ճեմարանի բարձրագոյն կարգի ուսանողուհիներէն Զանի Նազարեան արտասանեց բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի "Դաստիարակ"ը, իսկ կարօտի երգերու հալէպահայ ծանօթ մեկնաբան Կարօ Պէրբճիքլեան մեներգեց "Սիրելի Ուսուցիչ"ը, Ցուլիկ Ատուբեանի դաշնակի ընկերակցութեամբ:

Ցայտագրին վերջին խօսքն առնող եղաւ Կիլիկեան ճեմարանի հայերէնասէր բարմավաստակ ուսուցչուհի Օր. Ազնիւ Սբապեան, որ առաւելաբար ծանրացաւ Տիկին Քիւրքչեանի տնօրէնուհիի դիմագրծութեան վրայ: Ցայտնի է որ Օր. Ազգային Արուեստից վարժարանի յատուկ դասընթացքներու պատասխանատու Սարօ Թոնդեան ըսած է թէ սրահին մէջ աշակերտներուն ցուցադրած ստեղծագործութիւնները յոյս կը ներշնչեն, որ անոնք ապագային կրնան իսկապէս արուեստագէտներ դառնալ: Վարժարանի տնօրէն Վիգէն Աւազեան իր խօսքին մէջ կարեւոր նկատած է արդիական մանկավարժութեամբ օժտուելու անհրաժեշտութիւնը, նշելով որ այդ անհրաժեշտութեան գոհացում տալու համար է, որ երկու տարիէ ի վեր արդէն Լեւոն եւ Սոֆիա Ցակոբեան Ազգային Արուեստից վարժարանը՝ օրուան պահանջներուն հետ քայլ պահելով, ձեռնարկած է դիւերային եւ ցերեկային անվճար դասընթացքներու իւրաքանչիւր եռամսեակին իր շուրջ համախմբելով 300 ուսանողներ: Խօսք առած է նաեւ "Ուորլտ Վիժըն"ի Լիբանանի հայկական բաժանմունքի տնօրէն Մակի Տաուտ, որ կարեւոր նկատելով նման դասընթացքներու անհրաժեշտութիւնը, յոյս յայտնած է որ աշակերտները չեն գոհանար իրենց ունեցած յաջողութիւններով եւ կը ձգտին աւելիին: Իրեն յաջորդած է Լիբանանի լուսանկարիչներու սենիքայի նախագահ Ժամալ Սայիտ, որ անդրադարձած է լիբանահայ նահատակ լուսանկարիչ՝ Ժորժ Սեմէրճեանի նշելով թէ ան մեծ դեր ունեցած է լիբանանեան իրականութեան մէջ: Ցուցահանդէսին եղրափակիչ խօսքը արտասանած է Գեղամ Եպսկ. Խաչերեան: Գործադրուած է նաեւ գեղարուեստական յայտագիր մը:

բապետն չատ մօտէն ճանչցեր էր յոբելեարը, քանի որ բազմաթիւ յատկութիւններ կը յիչատակէր անոր աչխատելաճէն, մտածելու եղանակէն, սկզբունքներէն ու յարաբերութիւններէն: Ան նկատել կու տար որ մեծարեալը նա'եւ հայերէն լեզուի անգիջող պաչտպան մըն էր ղեկտրոցէն ներս, ինչպէս՝ բեմերու վրայ իր բանաւոր խօսքերով ալ, յաջողելով այ միայն դահլիճը իրեն կապել, այլեւ տարհամոզել զինք ունկնդրողները:

Ցայտագիրը ունէր նաեւ իր հաճելի անակնկալը: Այդ անակնկալը Ս. Էջմիածնէն յոբելեար տնօրէնուհիին յղուած հայրապետական "Օրհնութեան գիր"ն էր զոր իր հետ անձամբ Հալէպ բերած էր Դամասկոսի Հայոց Առաջնորդ Արմաչ Եպիսկ. Նալպանտեան: Ապա, Կիլիկեան Երջանակի Ինամակալութեան անունով եւ Պր. Հրանդ Աթթարեանի ձեռամբ յոբելեարին յանձնուեցաւ նաեւ արծաթեայ յուչատկ մը:

Կարգը եկած էր մեծարեալ տնօրէնուհիին: Տիկին Քիւրքչեան, որ անկասկած այդ օր ապրած էր իր կեանքին ամէնէն երջանիկ օրերէն մէկը, չափազանց յուզուած էր երբ կը փորձէր իր սրտի խօսքն արտասանել: Ու ակնարկելով իրմէ առաջ խօսողներու ելոյթներուն, համեստօրէն հարց կու տար թէ "արդեօք արժանի՞ եմ այս բոլորին: Քիչ մը չատ չեղա՞...": Այնուհետեւ, ան չնորհակալութիւն յայտնեց մեծաթիւ անձերու, որոնց կը պարտէր իր այս երջանկութիւնը: Երախտադիտութեամբ յիչեց իր երբեմնի տնօրէնը՝ Երուանդ Պապայեանը ու գեղեցիկ ներբողով մը մաղթեց որ Կիլիկեան ճեմարանը ապագային օժտուի նորակառոյց դպրոցաչէնքով մը:

Հանդիսութեան Հուսկ Բանքը արտասանեց Առաջնորդ Շահան Եպիսկ. Սարգիսեան, որ յայտնեց թէ յոբելեարին ընդմէջէն Հայ Դպրոցն է որ մեծարուեցաւ յատկոյն ձեւով:

Հանդէսը փակուեցաւ մչակութային ոբակաւոր ու անօրինակ խնջոյքի մը ապատուրութիւնը թողլով ներկաներուն վրայ: Խնջոյք մը, որու ընթացքին բոլոր չրջաններու վրայ կը հնչէր գեղեցիկ խօսքն ու դպրութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՐՏՈՑՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱՉԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Բայց պէտք է նախ եւ տանիլ կառքը եւ եւ բերել բեռնակառքը. նաեւ Գաթէրինան: Զարմանալիօրէն ոչ ոք կը մտահոգուի Գաթէրինայով, որ երկար ժամերէ ի վեր առանձին է: Ան իր ուրոյն կեանքը ունի, չարունակական խօսակցութեան մէջ է իր մեռած տղուն հետ: Իսկապէս, զինքը կը գտնեն որ տակաւին կռնակը ծառին տուած նստած է, նոյն դիրքին մէջ որ իրենք թողած էին երբ մեկնեցան: Իսաագ կը մօտենայ իրեն, քնքուչօրէն ձեռքը այտին կը մօտեցնէ լինչպէս միչտ արթնցնելու համար: Բայց Գաթէրինա չի չարժիր, մէկ կողմ գլուխն կ'իյնայ: Պաղ է, մեռած:

Իսաագ բան մը չըսեր, կը գոցէ աչքերը իր տաք ձեռքով, գետին կը պառկեցնէ եւ ձեռքերը կը խաչաձեւէ կուրծքին վրայ: Ցետոյ դուրս կը հանէ խաչը որ թաքցուցած էր չալիկին տակ եւ կ'անցընէ անոր վիզէն:

"Խեղճ կինս, մտահոգուող եւ երկիւղած, քանի տարի ինծի հետ էիր" կը մրմնջէ Իսաագ: Եւ կը կռահէ որ ան երկչոտ, բան մը չէ ըսած, բայց գալտնօրէն հետեւած է իրենց: Երբ տեսած է անոնց կռնակներուն ետեւէն կիսամեռ Հայերուն կարաւանը, մտածած է որ այս աչխարհը իսկապէս չատ կարծրասիրտ մարդոց տեղն է եւ չէ ուզած այլեւս հոս մնալ: Այսպէս, ետ դարձած է նոյն ճամբէն, նստած է կրկին ծառին տակ, մնաք բարովի քաղցր ժպիտ մը ղրկած է իր սիրելի Իսաագին, եւ թոյլ տուած է որ սիրտը կոտրտի եւ միանայ Տիմոթրաքիսին, իր կրտնցուցած փոքրիկին:

Իսաագ կը զգայ անոր պզտիկ հոգին որ կը թափահարէ չուրջը եւ մնաս բարով կ'ըսէ: «Զխաբեցիը գիս իմ սիրելի Գաթէրինա, մի՛ վախնար», կ'ըսէ Իսաագ այդ առեն պաչտօնական ոճով. «քեզ Սուրբ Գէորգին կը յանձնեմ որ կը կռուի վիչապին հետ եւ քեզ Աստուծոյ պարտէզին վարդերուն մէջէն, պիտի առաջնորդէ մեր փոքրիկին: Հոն հաւատքով սպասէ իմ գալստեանս, եւ աղօթեցէք ինծի համար, սիրելիներս: Քիչ ժամանակ եւս պէտք է հոս մնամ, իմ մեղքերուս եւ իմ յիմար անչնորհքութեանս պատճառաւ: Բայց եթէ դուք երկուքդ ինծի օգնէք, չուտով ես ալ պիտի փրկուիմ»:

Հիմա Իսաագ ալ մէկը չունի իսկ Իմէնէ ապատ է օդին նման: Ծրագիրը չուտով պատրաստուած է եւ Իսաագ իր բառերով կը ներկայացնէ Իմէնէի.

«Գաթէրինան ծառին տակ թաղենք այս գիշեր իսկ, ես կ'օրհնեմ անոր մարմինը: Դուն, Իմէնէ, կարճ ողբ մը երգէ: Աստնք բաւական են Գաթէրինայի համար: Ինք ալ քիչ խօսող մէկն էր, եւ յետոյ, հիմա երջանիկ է: Վերջը Նազիմի բարեկամներուն որ հոս մեզի օգնեցին, ծախենք բեռնակառքին մէջ մնացածները եւ այնպէս ընենք որ իբր թէ Գոնիայէ վերջ բաց դաչտավայրերուն մէջ մեր վրայ յարձակած եւ կողոպտած են: Նազիմի այս լաւ բարեկամները մեզի համար ասիկա ալ կ'ընեն: Ցետոյ ետ կը տանին եւ կը տապալեն բեռնակառքը, ձիերը կը գողնան:

«Մենք երեքս կը կրտսունք: Երկու էշ կը վարձենք եւ կամաց–կամաց կ'երթանք դէպի Հալէպ, իբր երկու ծեր ամուսիններ եւ կաղ մուրացկան մը, պատահական բարեկամներ, ճամբու ընկերներ ուղղուած դէպի մեծ քաղաքը:

«Բաժնենք մեր մէջ գանձը զոր տակաւին Իմէնէ կը պահէ, որպէսզի եթէ մեզմէ մէկը բռնուի, միւսները կարենան չարունակել»:

Իմէնէ քիչ մը դէմքը ճմռթկեց, բայց կ'ընդունի որ զաղափարը ճիշդ է: Ցետոյ, արդէն Շուչանիկին գրպանը գրեթէ բոլոր ունեցածը լինք առաւ, դուրսէն գիրենք կարենալ պաչտպանելու եւ հսկելու համար:

Ցարդերը կրկին կը բացուին, խոչոր անտուկը կը պարպեն եւ պարունակութիւնը կը չարեն գետնին վրայ, Նազիմի հսկող աչքերուն տակ: Ցետոյ, պարպուած բեռնակառքը գանդաղ կը հեռանայ իր անտարբեր կառապանին հետ որ իր Ծխամորճէն կլոր կլոր ծուխի քուլաներ կը հանէ: Իմէնէ հապճեպով փորուած Գաթէրինայի փոսին քով կքած կը փափաչայ կնոջական խօսքեր, օրօր մը կ'երգէ: Քովի աղբիւրին ջուրը կը կկլայ գանգաղօրէն եւ կը կորսուի խոտերուն մէջ: Եւ Իմէնէ կը մոռնայ բուժոյրին հետ ունեցած ժամադրութիւնը: Շատ տարիներ վերջ պիտի գտնէ գինքը Իմիրի մէջ, ուր այնքան տարբեր ճակատագիրներ կը խաչաձեւուին: Բայց ասիկա արդէն ուրիչ պատմութիւն մըն է:

Նազիմ եւ Իսաագ աչխուժօրէն կ'աչխատին: Բայց այլեւս Նազիմ կը հրամայէ եւ Իսաագ, որ քահանայական բարձրութեան ամէն երեւելի նչաններէն ձերբազատուեցաւ, վերջին գոհողութիւնն ալ կ'ընէ, կը վազէ Իմէնէի եւ կտրել կու տայ մազերուն պոչը, ան ալ բացայայտ նչան մը: Այսպէս աւելի օգտակար կրնայ ըլլալ իրեւ մուրացկանի մը խոնարհ ծառան:

(Շար· 73)

(Շար. Ա· էջէն)

բիոյ սահմանադրութիները: Երկու հարցեր առկախ կը մնան՝ Լահուտի հրաժարման հարցը եւ Հեզպոլլահի ապաղինումը:

ԼՈՍ ԱՆՃԼԷՍԻ մէջ, յաջորդաբար եւթը օր, մինչեւ Մարտ 26, տեղւոյն "լաթինօ"ները փողոց իջած են բողոքելու համար ԱՄՆ–ու գաղթի նոր օրէնքին դէմ: Ամէնէն բազմամարդ ցոյցը 500 հազար հոգի համախմբած էր, ինչ որ նախընթաց մը կը նկատուի բաղդատելով նաեւ Վիէթնամի պատերազմին դէմ, որ այդքան մարդ չէր համախմբած: Ներկայացուցչական ժողովը Դեկտեմբերին օրէնք մը քուէարկած է որ ոճրագործութիւն կ'որակէ ապաստան տալ կամ օգնել գաղտագողի գաղթողի մը եւ կ'առաջարկէ պատ մը կառուցանել մեքսիքական սահմանագուխին երկայնքին, այսինքն 1·000 քիլոմեթրի վրայ: 10–էն 12 միլիոն օտարներ կան Միացեալ Նահանգներու մէջ, որոնք ապօրինի վիճակի մէջ են, բայց ցարդ համեմատաբար հանգիստ կեանք մը ունէին:

ՓԱՔԻՍՏԱՆի մէջ բախումներ տեղի ունեցած են Թալիպանամէտ երկու կրօնապետերու խմբակներու միջեւ: 23 մեռեալ կայ:

ՄՈՒՍԱՒԻ, որու դատը կը չարունակուի Վիրճինիա, ընթացք չտալով իր փաստաբաններուն խրատներուն, յայտարարած է Մարտ 27ին, որ ուրախացած է 2001 Սեպտ· 11ի Ուորլտ Թրէյտ Սէնթըրի մեռեալներէն եւ թէ ինք պէն Լատէնէն հրահանգ ստացած էր որ Սպիտակ Տան վրայ օդանաւ մը չթռչցնել տայ: Ֆրանսացին (հպատակութեամբ) կը դատւի որպէս մեղսակից. Նիւ Եորքի ոճրափորձերուն եւ օրէ օր հակաամերիկեան յայտարարութիւններ կ'ընէ:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՌԻՋ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 2·–
Զ· կիրակի Քառասնորդաց – Գալստեան
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8:30ին:
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10·00ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·–
ԼԸ· օր Մեծ Պահոց
Հակումի՝ Խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18:00ին:

*
**

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՒ

ԵԿԱՁՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ···

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 1·–
Տօն Սրբոյց հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչին, յիշատակ չարչարանացն եւ Մտաւելոյն ի վիրապն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·35ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

*
**

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՈՆ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 1·–
Տօն Է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի մուտն ի վիրապին
Այս առթիւ Լիոնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայ: Իսկ Տէր Ողորմեայէն անմիջապէս յետոյ վարդապետը կը փակուի:
կը պատարագէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ԿՀՆԾ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀԱՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթինեը Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հակում·–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի կիրակիներուն սլատարագչէն առաջ:
Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանդիսա՝ ժամը 11·45–ին:

*
**

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 31·–
Ս· Յակոբ եկեղեցի (Պուլվար Օսման)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·–
Ս· Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7·–
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Փրաւտօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche des Rameaux
9 avril, à 13 heures
l'Association Sainte-Croix de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sante-Croix,
au 13 rue du Perche — PARIS 3e

après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie de l'Ouverture des Portes.

Réservations :

— **Paroisse : 01. 44. 59. 23. 50**
— **Eparchie : 01. 40. 51. 11. 90.**
P.A.F. : Adultes: 15 Euros
Adhérents: 12 Euros
Enfants, étudiants: 10 Euros

ՀԱՄԱՍԿԱՅԻՆ
HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 *կամ* 01 45 93 00 25 *թիւերուն:*

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

CINE-CLUB
Paris 10e
«Rouben Mamoulian»
sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur
présente
le jeudi 30 mars à 20 heures 30
SOIREE HRATCHIA NERSESSIAN
(2 films)

DEJVEDJIK

Film arménien (1961)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Tcholak Amerikian
Musique: Edgar Hovanessian

BADVI HAMAR

(Pour l'honneur)
Film arménien (1956)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Avet Avetissian
Musique: Edgar Hovanessian

Directeur des Programmes :
Arto Pehlivanian

- Participation aux frais : 5 Euros
- Adhérents et abonnements: 3 Euros

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

PROJET «RETOUR AUX SOURCES»

Inauguration d'un Centre d'Accueil et de Formation destiné aux demandeurs d'asile de nationalité arménienne

L'Association Arménienne d'Aide Sociale en coopération avec l'Agence Nationale de l'Accueil des Etrangers et des Migrations et cofinancée par le Fonds Européen pour les Réfugiés a inauguré le 15 novembre 2005 son centre d'accueil et de formation destiné aux nationaux arméniens qui sont en situation irrégulière en France.

Avec ses partenaires, l'AAAS accompagne le retour volontaire en Arménie, en soutenant financièrement et matériellement leur réinsertion par des formations professionnelles et des aides à la création d'entreprises.

Pour tout renseignement contactez-nous à l'adresse suivante :
AAAS - Centre d'Accueil et de Formation
5, rue du Marché Ordener
75018 Paris
Tél. : 01. 42. 63. 32. 45
Fax : 01. 42. 63. 32. 81
E-mail : aaas.retour@free.fr

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA SECTION ST. JEROME / DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème
Organise

UNE SORTIE AU CENTRE DU PATRIMOINE ARMENIEN DE VALENCE

Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France
organisent

UN PELERINAGE MARIAL A LOURDES

sous la présidence de **S. B. NERCES-BEDROS XIX**
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes **le 31 mars**

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՐՏ 30
JEUDI
30 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար· 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար· 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21·423

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21·423

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ՁՈՅԶԵՐ ԱՄԲՈՂՋ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԿՈՉ Կ'ԸՂԼԱՅ ՇԻՐԱՔԻ

ՎԻԼԸՓԷՆ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

Հինգշաբթի, Մարտ 30ին, Սահմանադրական Խորհուրդը պիտք է իր տեսակէտը պարզէր Սէ· Փէ· Ը·ի օրինական բնոյթին մասին: Կը կարծուէր որ որոշ վերապահութիւններ պիտի արտայայտէ եւ անկէ ետք խօսքը կը պատկանի Հանրապետութեան նախագահին, որու կոչ ալ ըրին սենատքանները Մարտ 28ին, աննախընթաց ցոյցերու ատարին: Սենատքաներուն համար ընդհանուր թիւը կը հասնէր երեք միլիոնի, բայց ապահով է որ առնուազն երկու միլիոնի մօտ էր եւ այդ երեւոյթը չատ խօսուն է, մինչ Վիլըփէնն կը չարունակէ յամառիլ եւ կ'ուզէ որ ժամ առաջ հոչակուի օրէնքը որ դեռ չէ հրոչակուած եւ թոյլ կու տայ Շիրաքի յետքայլ ընել: Ամէն ձեւով այս աւելորդ եւ անտեղի օրէնքը որեւէ արդարացում չունի: 2004ին, Ազգ· Ժողովի նոյն մեծամասնութիւնն էր որ կը քուէարկէր օրէնքը որ կ'ըսէր թէ որեւէ ընկերային գեանի վրայ որևէ օրէնք կրնայ հոչակուիլ միայն կողմերու հետ խորհրդակցութիւններէ եւ բանակցութիւններէ ետք եւ այսօր այդ նոյն մեծամասնութիւնն է (ԻԻ· ԷՄ· Փէ·) որ չի յարգեր իր իսկ չարադրած օրէնքը: Վիլըփէնն կը չարունակէ երկխօսութեան հրաւիրել եւ կը մնայ իր մենախօսութեան հետ, քանի որ կողմերը կը մերժեն: Կասկած չկայ որ անմիջական լուծում մը անհրաժեշտ է: Ընդդիմութենէն զատ, ԻԻ· ՏԷ· ԷՓ· ալ (Ֆր· Պայրու) կ'առաջարկէ որ օրինագիծը երկրորդ անգամ մը կրնայ Ազգ· Ժողովին առջեւ դալ եւ կըրկին վիճարկումի ենթարկուիլ, այս լուծումը կրնայ օգտագործել Շիրաք, որ պատրաստ կը թուի, բայց վախն այն է որ Տոմինիք Կալուզօ տը Վիլըփէնն կը հրաժարի: Մարտ 28ի ծաւալուն ցոյցերէն ետք, մեծամասնութեան մէջ ալ տարբեր ձայներ կ'ելլեն, որոնց ամէնէն զօրաւորն է Սարքոզիի ձայնը, որ չի ծածկեր իր "տարբերութիւնը": Քաղաքական իր խորհրդականը Փաթրիք Տէվէճեան հիւրն էր Ֆրանս-Էնֆոյի Զորեքշաբթի (Մարտ 29) առաւօտ եւ չհետեց որ Սարքոզիի փնտրածն այն է որ դուրս պէտք է ելլել այս կացութենէն. Մարտ 28ին պատահածը քաղաքական կարեւոր իրողութիւն մըն էր եւ պարզուեցաւ որ ԻԻ· ԷՄ· Փէ·ի ալ 90%ը այլեւս չի պաշտպաներ Սէ· Փէ· Ը·ն:

***

Ի՞նչ պատկեր պարզուեցաւ Մարտ 28ին: Երկիրը պատմական օր մը ապրեցաւ: Հոս ալ, Վիլըփէնն "յաղթեցաւ" սենատքաներու միասնականութիւնը ապահովել: Ոստիկանութեան համար ցուցարարներու ամբողջ թիւը 1 միլիոն 55 հազար էր, բայց կասկած չկայ որ չատ աւելի էր, եթէ նոյնիսկ երեք միլիոնի չէր հասած: Ցուցարարներու մէջ էին ուսանող, դըպրոցական, ծնողք, հանգստեան կոչուածներ, բանթողներ եւ բոլոր արհեստներու աչխատաւորները: Կային նաեւ անխուսա-

(Շար·ը Դ· էջ)

ՊՈԼԻՍ

Ս. ԽԱՉ ԴՊՐԵՎԱՆՔԻ ՎԱԳԸՖԻ ՀԱՐՑԸՆ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԱԾ

Պատրիարքարանին մէջ Մարտ 22ին տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը յայտարարուած է թէ հարթուած է Ս· Խաչ Դպրեվանքի կարգավիճակին խնդրայարոյց դասը: Վագըֆներու տնօրէնութիւնը տարիներէ ի վեր ինչ-ինչ պատրուակներով կը մերժէր վաւերացնել յիշեալ վարժարանին վագըֆը եւ արդեօք կ'ըլլար անոր նուիրուած անչարժ կալւածներուն իւրացումին: 1981էն ետք չէր վաւերացուած խնամակալներու ընտրութիւնն ալ:

Իրաւաբան Տիրան Պաքարի կողմէ պետական խորհուրդին կատարուած դիմումով պահանջուած էր գործող վագըֆներու ցանկին մէջ ընդգրկել Ս· Խաչ Դպրեվանքի վագըֆն ալ:

Խորհուրդը անցեալ Նոյեմբերին տրրուած որոշմնագիրը Մարտ 16ին յանձնած է Տ· Պաքարի· ըստ վճիռին հաստատուած է որ Ս· Խաչ Դպրեվանքը անցեալին համայնքապատկան հաստատութիւն էր եւ կը պահէ նոյն օրինավիճակը: Ատոր չընորհիւ կը կարգադրուի կալւածներու հարցն ալ ու խնդրոյ առարկայ կալւածները կ'արձանագրուին վարժարանին անունին:

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Հ. ՓԼՕԹՐԻ ԶԿՄԵՂԱՆՔԸ

Եւրոպական Միութեան Մարզկային իրաւունքներու ենթայանձնախումբին նախագահուհին Հ· Փլօթը Եւրոպայի Հայ Դատի յանձնախումբին կողմէ իրեն ուղղուած ժխտողականութիւնը քաջալերելու ամբաստանութիւնները մերժած է:

Մամուլի հաղորդագրութեամբ մը ըսած է· – "Մտածել իսկ կարելի չէ որ առանց Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին մասին թրքական ընկերութեան մէջ վիճարկումի մը, Թուրքիա անդամակցի Միութեան": Աւելցուցած է թէ այդ կէտը ունի ինչպէս Եւրոպական Խորհրդարանը, նոյնպէս բնապահներու խմբակցութիւնը որուն անդամ է ինք: Ուստի զինքը Հայկական Ցեղասպանութեան մասին լռութիւն պարտադրելով ամբաստանել անիմաստ բան է:

Ան բացատրած է տակաւին որ կիպրացի երեսփոխանին Հայկական Ցեղասպանութեան ալ առընչուած հարցումին դէմ իր միջամտութիւնը յատկապէս այդ կէտին առընչուած չէր, այլ թուրք ներկայացուցչին տարապայմանօրէն երկար պատասխաններուն: "Պարկեշտութեան պակաս" վերագրած է Հայ Դատի յանձնախումբին որ իր հակազդեցութեամբ այդ կազմակերպութեան լրջութիւնը կասկածի կ'ենթարկէ:

ԱՄՆ

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԱՆԱՉՈՒՄԻՆ ԴԷՄ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ-ԹՐՔԱԿԱՆ ԳԱՇԱԿՑՈՒԹԵԱՆ «ԽԻՍՏ ԳԱՂՏՆԻ» ԹՂԹԱԾՐԱՐՆԵՐ

ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարութեան 1970ական տարիներու խորհրդապահական կարգ մը փաստաթուղթերը որոնք դասաւորուած արխիւներու մաս կը կազմեն այսուհետեւ, ուստի բաց են, ցոյց կու տան թէ թրքական կառավարութիւններուն հետ ի՛նչ գործակցութիւն տարուած է, Հայկական Ցեղասպանութեան ՄԱԿ-ի կողմէ ճանաչումը խոչընդոտելու համար:

ԱՄՆ-ու Հայ Դատի նախագահ Արամ Համբարձեան ըսած է թէ այդ թղթածրարները նորանոր ծալքեր կը բանան այն մեղսակցութեան վրայ որով ԱՄՆ եւ Թուրքիա ժխտած են Ցեղասպանութիւնը: Ուրախութիւն յայտնած է որ այդ թղթածրարները ի վերջոյ բացուած են եւ գնահատած՝ հանրութեան աճող հետաքրքրութիւնը հանդէպ ամերիկեան կառավարութեան ժխտումի ապարարոյ կարճատես քաղաքականութեան ներքին մեքենականութիւններուն:

ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարը 1974 Մարտին գրած է ՄԱԿ-ի իր երկրին ներկայացուցչութեան, անդրադառնալով Մարդկային իրաւունքներու ենթայանձնախումբին մէկ տեղեկագրէն Ցեղասպանութեան նշումը ջնջել տալու Թրքական ջանքերուն. «նախարարութիւնս դիւրազգած է Հայկական Հարցին մասին Թուրքիոյ մտահոգութեան. Թրքական պատուիրակութեան անհամաձայն դանդաղ պարբերութիւնը հետեւեալն է. "Գալով արդի ժամանակներուն, նշմարելի է Հայերու կոտորածներուն առընչուած յարաբերաբար կարեւոր փաստանիւթի մը գոյութիւնը: Իսկ այդ կոտորածները նշուած են որպէս "Ի. դարու ցեղասպանական առաջին պարագան"»:

Ցայտնապէս խուսափելով միջազգային քննադատութիւններէ որոնց թիրախ պիտի ըլլար այդ պարբերութիւնը ջնջելու Թուրքիոյ ջանքերուն բացայայտ զօրակցութիւն տալով, նոյն նախարարութիւնը թելադրած է ՄԱԿ-ին որ իրաւական գետնի վրայ ընդդիմանայ ներկայացուած բանաձեւին: Ու դրած է·

"Մենք պիտի ուզէինք Թուրքերուն զօրակցիլ, ուստի նախարարութիւնը համաձայն է ՄԱԿ-ի մօտ ամերիկեան պատուիրակութեան թելադրանքին. Թուրքերուն տեղեկացնել թէ բերանացի կերպով կ'ուզենք նեցուկ կանգնիլ ընթացակարգի առաջարկին, զեկուցաբերը մղելով որ եւրաշխատուրէ հոլովոյթին արդար բնոյթը: Ցարմար չէինք դատեր անկէ պահանջել պարզապէս որ ջնջէ խնդրոյ առարկայ պարբերութիւնը. սակայն պիտի չհարկադրուինք այդ ջնջումին եթէ ուրիշ պատուիրակութիւններ Թրքական դիրքին զօրակցութեան կեցուածք ցուցաբերեն":

1974 Մարտին ԱՄՆ-ու Ազգարայի դեսպանը գրած է իր երկրին Արտաքին գործերու նախարարութեան, չհետեւելով Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումին իր ընդդիմութիւնը ու ըսած ի միջի այլոց·

"...Այլ պատճառ մըն ալ Թրքական մտահոգութեան այն է որ Հայերը այս տարի ամբողջ աչխարհով մէկ չատ աւելի տպաւորիչ ծաւալով կը նչեն հայկական կոտորածները, քան մինչեւ այսօր":

"...Ատկէ զատ, պահու մը երբ կը ջանանք Թուրքերը համոզել որ Թմրեցուցիչի հարցին մասին մեր կեցուածքը պնահատող արտայայտութիւններ ունենան, կ'ուզէինք հասկացողութիւն ցոյց տալ դիրքի մը որուն նկատմամբ Թրքական դատայնութիւնը նկատելի կերպով լարուած է":

1973 Ապրիլին ԱՄՆ Արտաքին գործերու նախարարութիւնը յայտնած է թէ Թրքական մտահոգութիւններուն պատասխանած է հետեւեալ կերպով·

"Շեչտեցինք թէ խաղաղ ցոյցերը հաւանօրէն կարելի պիտի չըլլար արգիլել, բայց յոյս յայտնեցինք թէ տեղին քաղաքականութեամբ մը կրնայինք արգելք ըլլալ անոնց այլասերումին":

Այսուհանդերձ ՄԱԿ-ը Հայկական Ցեղասպանութեան ճանաչումի նիւթով Թղթածրար մը կազմած է· անոր պարունակութեան կարեւոր էջերէն է 1985 Օգոստոսի տեղեկագիրը որ մէկի դէմ 14 քուէով ընդունուած է·

"Ցեղասպանութեան ոճիրին կանխարգիլման եւ դատապարտումի հարցին հետազօտութիւնը" խորագրուած այդ տեղեկագրով ըսուած է· "Նացիականը դրժեց բախտաբար Ի· դարու ցեղասպանութեան միակ պարագան չէր: Այլ օրինակներու կարգին են Հայերու դէմ 1915-16ի օսմանեան կոտորածները": Ապա բացատրուած է որ "առնուազն մէկ միլիոն, եւ թերեւս հայ բնակչութեան կէսէն աւելին, ըստ հաւաստի աղբիւրներու, սպանուած է: Այս պարագան կը հաստատեն ԱՄՆ-ու, Գերմանիոյ եւ Մեծն Բրիտանիոյ արխիւներուն տեղեկագրերը եւ Օսմանեան կայսրութեան մէջ այդ թուականներուն գործող դիւանագէտները որոնց մէջ են կայսրութեան զինակից Գերմանիոյ պատկանողները":

***

ԴԻՄՈՒՄ ԳԱԼԻՖՈՐՆԻԱՑԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԻՆ

Գալիֆորնիայի Ցեղասպանութեան ոգեկոչումի կոմիտէն որ հայկական տարբեր կազմակերպութիւններէ բաղկացած է, Մարտ 24ին նամակով մը դիմած է նահանգապետ Ա· Շուարցընէկկերի որ ԱՄՆ-ու իշխանութիւնները մղէ քուէարկելու Հայկական Ցեղասպանութեան բանաձեւեր: Նամակագիրները յիչեցուցած են որ նահանգին 700 հազար Հայերը հրապարտութեամբ կը յիչեն անցեալ Ապրիլ 21ին Շուարցընէկկերի յայտարարութիւնը որով կը ճանչնար Հայ Ժողովուրդին պատմական հայածանքը ու նոյն Ժողովուրդին կը ձայնակցէր Թուրքիայէն պահանջելու համար ընդունիլ Ցեղասպանութեան իրողութիւնը:

Նամակը ստորագրուած է ԱՄՆ-ու Ա-րեմտեան, Հիւսիսային Թեմերուն, կաթողիկէ, աւետարանական եկեղեցիներուն, Հ·Ց·Դ·ի, Ռ·Ա·Կ·ի, Ս·Դ·Հ·Կ·ի, Հ·Բ·Ը·Մ·ի, Երիտասարդութեան կազմակերպութեան կողմէ:

«ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՊԱՐՏԷԶ» ԷՎՐԷՕԻ ՄԷՋ

"Հայկական զօրակցութեան նորմանտական ընկերակցութեան" նախաձեռնութեամբ Ազգ· Ժողովի նախագահ, Էվրէօի երեսփոխան քաղաքապետ Ժ·-Լ· Տըպրէյի կողմէ "Հայաստանի պարտէզ"ի մը բացումը կը կատարուի Ապրիլ 7, Ուրբաթ օր, ժամը 17ին, քաղաքին հանրային պարտէզին մէջ ուր պիտի տնկուի ծիրանենի մը. հոն պիտի գետեղուի յուշաքար մըն ալ ոգեկոչելու համար Հայեվրանսական դարաւոր բարեկամութիւնն ու 1915ի զոհերը:

Բացումի արարողութեան ներկայ կը գտնուին Հայաստանի Ֆրանսայի դեսպանը Է· Նալպանտեան, զգուխէն ներկայացուցիչ դէմքեր:

Տեղեկութիւններու համար դիմել ընկերակցութեան նախագահ Վահրամ Սերայտարեանի· –

02·32·34·08·02 կամ 06·77·11·85·74
e-mail : vahram.seraidarian@wanadoo.fr

ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ

ԻՐԱՔ - ԵՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՕՐ ՄԸ

ՍՈՒՐԷՆ ՇԱՀԻՔ

Ամերիկեան վարչակազմը պէսպէսութեամբ նախագահ Ճորճ Ու. Պուշի, փոխ նախագահ Ռիչըրտ Չէյնիի եւ Պաշտպանութեան նախարար Տոնըլտ Ռամսֆէլտի, որ նախաձեռնարկ դարձաւ Իրաքի դէմ պատերազմի երեք տարի առաջ, չէր նախատեսած այն դէշ դարձուածքը որ պիտի առնէր պատերազմը Իրաքի յաղթական դըրաւումէն ընդհէնց անմիջապէս ետք, երբ օդանաւորդ – նախագահը յուցականօրէն, հոլիվուտեան վայել բեմադրութեամբ մը, օդանաւակիրի մը վրայ էջք կատարելով յայտարարեց՝ "առաքելութիւնը ի կատար": Պաղտատ սահմռկած էր ամերիկեան հրթիռներու ահաղդորդ ռմբակոծումներէն:

Իրաքի տիրապետումը սահմանուած էր ըլլալու "կարկանդակի կտոր" մը, որուն պիտի հետեւէր ապրանքան ուրիչ համադամ կարկանդակներու չարքը, որոնց մասին զաղտնիք չէր պահուած – Իրաքի ժողովուրդին կողմէ վարդի թերթերով եւ բըրինճով առի ափերով դիմաւորուելէ ետք, ազատարար Միացեալ Նահանգներ – կամ այսպէս կոչուած "Համախմբումի ուժերը" – իրենց առջեւ բաց պիտի գըտնէին դռները Միջին Արեւելեան միւս երկիրներուն, որոնց իրաւակարգերը, "առմինոյի օրէնքով" ինչպէս մարգարէացուած էր, իրարու ետեւէ փուլ պիտի գային: Չէ՞ որ զսպուած ժողովուրդները պատրաստ էին լայնաբաց բազուկներով դիմաւորելու ազատագրող "Դեմոկրասին, Ազատութիւնը եւ Օրինականութիւնը", որ մարդկային ամենաբնական եւ անզսպելի ըղձանքն է:

Այսօր, երեք տարի ետք, պատկերը աւելի քան մռայլ է բոլոր ճակատներու վրայ: Իրաք քաոս մըն է: Երկիրը քանդըւած երեւոյթ մը կը ներկայացնէ կարգ մը աւերուած քաղաքներով: Անապահովութիւնը ամէն տեղ է, սկսեալ մահացու վտըղոյներէն: Երկիրը անկառավարելի է, ժողովուրդը տարանջատ եւ անհամաձայն է, նոյնիսկ անկարող՝ ներդաշնակ եւ ընդունելի կառավարութիւն մը կազմելու: Քաղաքացիական կռիւ մը ծայր տուած է, որ դեռ չի համարձակիր իր անունը տալ եւ որ կը վտանգէ երկրին ամբողջականութիւնը: Այս մասին Իրաքի նախորդ ամերիկանամէտ վարչապետ Իյատ Ալլաուի ակնարկելով առօրեայ զոհերու անհաշիւ թիւին, կ'ըսէր՝ «Եթէ ասիկա քաղաքացիական պատերազմ չէ, հապա ի՞նչ է»: Կրօնական մոլեռանդութիւնը թափ առած է, երբ Սատամի աշխարհային մեծատիրութեան օրով գլխահակ էր: Հարաւային շիի ըրջաններուն մէջ կիներու իրաւունքը խախտած է եւ դեռ կրնայ վատթարանալ: Զինեալ ընդդիմադրութիւնը եւ ահաբեկչութիւնը չատ աւելի լաւ կազմակերպուած է, եւ այս վերջինը օր մը կրնայ արտածուիլ մինչեւ այն երկրամասերը որոնք այսօր իրենք զիրենք ապահով կը զգան: Բնակչութեան զոհերու թիւը, ըստ տարբեր վիճակագրութիւններու, 30·000 – 50·000 հազար կը հաշուէ: Հիմա նուազ ելեկտրականութիւն կայ քան ներխուժումէն առաջ:

Ամերիկեան զոհերու թիւը չաբաթական կ'աճի: Երբ տարի մը առաջ Ճորճ Պուշ վերընտրուեցաւ, շուրջ 1·300 զինուոր զոհուած էր եւ 12·000 ծանր վիրաւորներ տուն դարձած: Այսօր պատկերը կը ներկայանայ որպէս 2·300 մեռեալ եւ շուրջ 16·000 վիրաւոր: Պատերազմի ծանր ծախքերը կը բղդացնեն երկրին արտաքին պարտքը: Երբ պատերազմ յայտարարեցաւ, զայն յղացող ուրիչ մէկ ջերմեռանդ դերակատարներէն Փոլ Ուոլֆովիչ Գոնկրէսին կը հաւաստացնէր թէ "պատերազմը մէկ սէնթ պիտի չարժէ Ամերիկայի. Իրաքի քարիւղը պիտի վճարէ բոլոր ծախքերը»... (այսօր այս երանելի պատասխանատուն իր "առաքելութիւնը" աւարտելէ ետք, հեռացած է փոխ պաշտպանութեան նախարարի իր պաշտօնէն, թաղելու համար Համաշխարհային Դրամատան նախագահութեան բազկաթոռին վրայ): Երկրին հիմալայեան պարտքին մէջ իր բաժինը ունի նաեւ կառավարութեան տնտեսական քաղաքականութիւնը, որմէ գլխաւոր օգտուողը եղած է մեծ դրամագլուխը: Ամերիկա այսօր 9 եռիլիոն պարտք ունի: Կառավարութեան անճարակութիւնը եւ անփութութիւնը դրսեւորուեցաւ նաեւ Քաթրինայի աղէտաւոր ջրհեղեղով, որ ծածկեց Լուիզիանա նահանգի Նիւ Օրլիընզ քաղաքը պատճառելով 1600 մահ: Այսօր, 7 ամիս ետք, դեռ ցանկին վրայ են 1·300 կորսուածներ:

Իրաքի պատերազմը որ հիմնուեցաւ կեղծ եւ կեղծուած փաստարկութիւններու վրայ, այլ խօսքով՝ ստապատիր պատճառաբանութեամբ, դէշ մտայղացուած եւ յոռի պատրաստուած ծրագիրը մըն էր, որ նկատի չունէր Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն պատմութիւնը, աչխարհագրութիւնը, անոնց դարերէն եկող հոգեբանութիւնը եւ կարելիութիւնները: Անիրապաշտ մտածում մը, որուն նոյնպէս սխալ դործադրութիւնը ծրագրուեցաւ նոյնինքն կազմակերպողներուն կողմէ, եւ ոչ անպայման զինուորականութեան: Պատերազմի իր ճամբուն վրայ Ամերիկա կորնցուցած էր իր բնական դաչնակիցները, որոնց վերապահութեան հանդէպ նաեւ յանձնապաստան քօղարկեալ սպառնալիքներ ըրած էր: Ֆրանսա պիտի "պատժուէր", Ռուսիա "հետեւանքները" պիտի կրէր, եւ այլն: Յարդ պատերազմը սկսած է, ճիշդ հակառակ արդիւնք տալ: Պաղեստինի մէջ իսլամական Համաս կուսակցութիւնը, որ հռչակուած էր որպէս ահաբեկիչ, եկաւ իշխանութեան գլուխ, նոյնպէս Իրանի մէջ ուր իշխանութեան տիրացաւ մոլեռանդ կրօնական հոսանքը: Իրաքի պատերազմին մէջ նկատի չառնուած ամենահիմնական խութը նոյնիսկ ժողովուրդներու մերժումն է օտար բանակներու ներկայութեան իրենց երկրին մէջ, եթէ նոյնիսկ անունք "ազատարար"ի տարազը կրեն: Մէկ օրէն միւսը ազատարարը կ'ընդդիմնուի – եւ կը դառնայ – որպէս դիմադրելի նոր տիրակալ: Ապու-Ղրէյպի բանտին պայթեցումը ուրիչ մէկ երեան է այդ տխուր իրականութեան:

Ներքին ճակատի վրայ նախագահին ժողովրդականութիւնը հասած է իր ամենացած աստիճանին – ժողովուրդը չի հանդուրժեր պատերազմի եւ կորուստներուն, սակայն կրնայ նուիրագործել յաղթանակը թէկուզ անկրաւ պատերազմի մը: Նոյնիսկ նախագահին կուսակիցներուն չարքերը դէշ տրամադրութեան մէջ են, Նոյեմբերի միջըրջանի գոնկրէսական ընտրութիւններուն անորոշ ելքի հեռանկարէն: Այսօր ԱՄՆ դէմ յանդիման կը գտնուին անել կացութեան մը առջեւ, որմէ ելքը ոչ դիւրին է եւ ոչ ալ մօտալուտ կը թուի ըլլալ. իր վերջին յայտարարութեամբ, նախագահ Պուշ ամերիկեան բանակներու տուն դարձին պաշտօնը կը յանձնէր իր յաջորդին, որ երեք տարի ետք պիտի երեւի Սպիտակ Տան մէջ...' Թող ուրիշը Տունը կարդի դնէ: Այս ընթացքով ինչ պատմութեան պիտի անցնի որպէս հաւատացեալ, անփորձառու եւ քիչ մըն ալ արկածախնդիր պատերազմի նախագահ մը:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԼՕՍԷԵԱՆ

Պոսթըն

ՍՏԱՅԱՆՔ

ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆԸ ԱՌԱԿԱԽՕՍ–ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ԵՒ ԴՐԱՄԱՏՈՒՐԳ

ՍԱՀԱԿ ԲԱՋԵԱՆ

Երեւան 2005

Զորեքշաբթի օր մըն էր, Նոյեմբերի վերջերը: Առատ անձրեւներով տխուր հռչակ վայելող աշնան այս երկրորդ ամսուան ընթացքին օդը բացառաբար չոր կ'ընթանար: Փարիզի մէջ գործադուլի եղանակն էր: Ամէն տարուան պէս, այս անգամ եւս ազգային երկաթուղիի պաշտօնեաները գործադուլի բանաձեւ ներկայացուցած, արտօնութիւն ձեռք ձգած եւ բանթողի կարգավիճակ ստեղծած էին: Արագ հանրաչարժի գլխաւոր գիծը 30 տոկոսով միայն կ'աշխատէր:

Զարեհ նոյն ժապաւէնը անգամ մը եւս դիտելու տպաւորութիւնը ունէր: Տասնեակ տարիներէ ի վեր ամէն Հոկտեմբերի վերջ, Նոյեմբերի կիսուն կամ Դեկտեմբերի սկիզբը գործադուլ ծրագրուած էր կարծէք: Կա՞ր իրապէս բանաւոր պատճառ մը: Համատարած կարծիքը այն էր որ նախ եւ առաջ ամրան արձակուրդներու աւարտին յաջորդող աննպաստ օդերը, հեղհեղաձայն կարճցող օրերը, արեւի պակասը մարդիկը կը մղէին այս կարգի արարքներու, իրենց միապաղաղ առօրեայէն ձերբազատելով տեսակ մը թմբրութիւնը փարատելու եւ որոշ եռուզեռ մը ըստեղծելու յոյսով: Պաշտօնական պատճա՞ռ: Շա՛տ: Այնինչ վերակարգաւորուած մը որ կը միտէր կարգ մը պաշտօնեաներու տեղափոխութեան, այսինչ պաշտօնին համար կիրարկուած վճարումը որ անբաւարար կը նկատուէր, եւլն.: Պէտք էր բողոքի փողը հնչեցնել: Կարելի չէ՛ր այսպէս չարունակել: Տնօրէնութիւնը պարտէր արհմիութեանց ներկայացուցիչները հրաւիրել կլոր սեղանի մը չուրջ, առաջադրուած պահանջներուն գոհացում տալու համար: Վարչական խորհուրդը սկիզբները խուլ եւ համր կը ձեւանար, սակայն չարժումը հետզհետէ թափ առնալով, վերջապէս կը նահանջէր ի տես տնտեսական լուրջ կորուստներու: Առաջին ժողով՝ ապարդիւն, երկրորդ ժողով՝ կիսատ ձգուած, երրորդ ժողովը առաջարկուած նախարարին ներկայութեամբ, յաչորդ Երկուշաբթի օրը միայն:

Զարեհ որոշեալ ժամուն տունէն դուրս ելաւ գործի երթալու այս պայմանները՞ւն տակ: Երբ կայարան հասաւ, խուռներամ բազմութիւն մը ուշացող գնացքին կը սպասէր քարափին վրայ: Ցայտնի էր որ առնուազն երկու գնացք ջնջուած էր: Քարափին վրայ հետզհետէ ծաւալող բազմութիւն մը կը կուտակուէր: Գալիք առաջին հանրակառքին ժամը անորոշ էր: Արդէն նոր հասնող ճամբորդներու համար կառք մտնելը անկարելի էր: Քառորդ ժամուան սպասում մը ոչինչ տուած էր: Ոչ մէկ յայտարարութիւն, ոչ մէկ ծանուցում, կատարեալ անիշխանական դրայվիճակ կը տիրէր: Բարձրաձայն բողոքներ, զանազան խորհրդածութիւններ, դանդաղներ կը տեղային երկաթուղիի մօրհնութեան, ինչպէս նաեւ իշխանութեան հասցէին: Ձարտրդներուն մէկ մասը սկսաւ լքել քարափը: Զարեհ խորհեցաւ ուրիչ միջոց փորձել հանրակառք եւ վաստուղիով, սակայն իկոյն անդրադարձաւ որ իր բնականոն ճամբան պիտի բաղդացնէր ըրջօրէն, մէկէն մէկ ու կէս ժամուան յապաղումի մը հեռանկարով:

Այսպէս անորոշ եւ անյապաւակ աջն ու ձախը դիտելով կ'երերտակար, երբ յանկարծ խորհեցաւ որ կրնար գործի չերթալ այսօր: Արդէն գործակիցները պիտի տեղեկանային գործադուլին: Այո՛, ի՞նչ կ'ըլլար եթէ այսօր գործի չերթար: Պարտաւո՞ր էր մտնել այդ ժխորին մէջ, չարչարուիլ ,տեղմուիլ, նեղուիլ եւ երկու ու կէսէն երեք ժամուան անտանելի ճամբորդութենէ մը վերջ հասնիլ դրասենեակ չղպզրիւռ, յոգնած եւ ուժաթափ: Նոյնիսկ ծաղու նչաւակ դառնալ իր կարգ մը կատակասէր ընկերներէն որոնք հաստատուեցան դրեթէ կողքին քնակութիւն հաստատած էին: Ժամը 11ին ներկայանալ գործատեղին եւ դիմաւորուիլ «Օ՛հ, բարեւ, պարոն զբօսաշրջիկ, ժամէ մը պիտի ճաշենք արդէն, գոնէ ճաշին մեզի ընկերացիր որմէ յետոյ չուտով կը մեկնես»: Ո՛չ, ո՛չ, որոշած էր չվերադառնալ մինչեւ իր գործէն վերադարձի սովորական ժամը: Հետզհետէ սկսաւ ինքզինքը արդարացնել: Այս մարդիկը որոնք ամէն տարի կանոնաւորաբար բողոք կը բարձրացնէին իրենց իրաւունքներուն յետին չըրանքը պահանջելով, ինչ ինչո՞ւ իր անձին դէմն իրաւունք ալիտի չճանչնար, պոռնկ օր մը հանդչելու իր փափաքած ձեւով: Մօտ 18 տարի կ'ընկեր որ նոյն միապաղաղ եւ ձանձրացուցիչ կեանքը կ'ապրէր, առանց օր մը իսկ զանգատելու, բողոքելու: Ինչ դասեր ունէր առնելիք բանթող պաշտօնեաներէն: Որոշեց ուրեմն անցընել ազատ օր մը ինքնիր հետ: Առանձին, ըլլուլ դլխի ինքնիր հետ: Ո՛չ գործընկեր էր պէտք անոր, ոչ կին, ոչ ալ ընկեր: Վայելել բացարձակ ազատութիւնը, պտըտիլ մայրաքաղաքին փողոցներուն մէջ փափաքած ուղղութեամբ, բայց ո՛չ սլքըտալ, ոչ թափառիլ: Այո՛ բայց հապա օրակո՞ն, ի՞նչ պիտի ըլլար: Ինչ կ'ուզէր ըլլար: Կամ մէկ օրուան արձակուրդի փոխարժէք եւ կամ, եւ կամ... Բան մը կը յարմարէր ի հարկէ...

Այսպէս ան որոշեց նախ վերադառնալ տուն, քովընտի խուցէն օթօն դուրս հանել եւ մեկնիլ իր ցանկացած ուղղութեամբ, առանց նոյնիսկ լուր տալու իր կնոջը: Ան վերջապէս պիտի անդրադառնար որ ամուսինը հարկադրուած էր առնել օթօն, հանրային փոխադրամիջոցներու չդոյութեան պատճառաւ: Մինչ այդ իր առաջին գործը եղաւ օթօն յարմար տեղ մը կեցընել եւ հեռաձայնել իր գործատեղին ըսելու համար որ անչարժացած ըլլալով գործադուլի հետեւանքով, պիտի չկարենար իր պաշտօնին գլուխը ըլլալ այդ օր:

Զարեհ որոշ թեթեւութիւն մը զգաց մէկէն իր մարմնին վրայ: Ուրեմն այսպէս. թռչունի մը պէս ազատ էր, կապանքէ զերծ, պարտականութիւն եւ պարտաւորութիւն մէկ կողմ դրած, ազատ համարձակ պիտի գեղերէր ամբողջ օրը: Օդը թէեւ քիչ մը ցուրտ, բայց առանց անձրեւի, անյարմար չէր թուեր: Այնկին առօրեայ նեղութիւնները, ըսաւ ինքնիրեն: Պիտի գործածէր իր միօրեայ բացարձակ ազատութիւնը զոր ինք իրեն տըւած էր: Կեանքը հաճելի էր այսպէս, հակառակ մօտալուտ տուրքերուն, ջուր բախցնող լուացքի մեքենային, կաթկթող ծորակին... Պէտք էր մոռնար իր կնոջը ամէնօրեայ հառաչանքը՝ «Բնաւ չես ըղբաղիր տան հոգերով, ամէն օր կրկնելով թէ չաբաթավերջին կը կարդադրես ու բան մըն ալ չես ըներ, ա՛լ ճանձրացայ այս կեանքէն եւլն, եւլն.»: Հանդարտօրէն ու անփոյթ սկսաւ դիտել քովէն արագ արագ անցնող ամբոխը: Այս անգամ ներքին ձայն մը սկսաւ դինք յանդիմանել, իր երկրորդ եսն էր. «Անխելքութիւն է ըրածդ մարդուկս, քանի դեռ շատ ուշ չէ, ելի՛ր գործիդ գնա»: «Ի՞նչ անխելքութիւն, պատասխանեց Զարեհ, հանգիստ ձգէ զիս, ձգէ որ օր մը գլուխս գլխի անցընեմ ես ինձի եւ եթէ հանդարտ կենամ, նաեւ քեզի հետ»: «Ժամանակ մի՛ կորսընցներ, դուն պատասխանատու մարդ ես, օրականդ կը կորսնցնես, յետոյ ըսած ծըզդ ի՞նչ բանի կը նմանի, չաջադործութի՞ւն կը կարծես աննպատակ դեղերիլը մարդ օր մը, ըրածդ պզտիկ մարդու արարք է գիտցած ըլլաս...»: «Ամենևին համաձայն չեմ ըսածներուդ փոխադարձեց Զարեհ, մինչեւ այսօր լարուած մեքենայի նման տարած կեանք բաւական է, յետոյ ի՞նչ խօսք պզտիկ մարդու, չուրջս հարիւր հազարաւոր փոքր մարդիկ, մէկէն ալ ես կ'ըլլամ, ի՛նչ փոյթ, այլեւս ձայնդ վերընդհատ կտրէ՛, ինչպէս ըսիր՝ կորսընցնելու ժամ չունիմ»:

Զարեհ նախ փափաքեցաւ այցելել կարչութեան թանգարան մը ուր տարիներէ ի վեր տոքը չէր դրած: Ամէն անգամ որ փափաք յայտնէր երթալու, կինը անպայման պատրուակ մը կը գտնէր մերժելու, ըսելով զոր օրինակ՝ ընելիքնուրի՛

բան ունինք, Թանգարան պատելու օր չէ: Եւ այդ երանելի օրը երբեք պիտի չգար: Իսկ այսօր կուշա ու կուտ իր նախասրտութիւններէն մէկուն կրնար զոհացում տալ: Ան հոն մնաց երկու ժամ: Թանգարանի երդիքին տակ սիրուն արճճարան մը կար: Պահ մը զազար տուաւ սուրճ մը խմելու, ծխելու եւ յարակից արուեստի գրատան մէջ աչք մը պտտցնելու համար: Երբ հոգեկան մեծ վայելքով խառն պոհունակութեամբ դուրս ելաւ Թանգարանէն, ժամը 12 ին կը մօտենար: Կ'ուզէր փառաւոր ճաշ մը հրամցնել ինքզինքին: Ֆանի որ արճակուրդի մէջ էր, որեւէ պատճառ չունէր խնայելու: Տարիներէ ի վեր հաշիւով ծախսերը իր կեանքին պըղեղաւոր ուղեկիցը եղած էր: Բայց ո՛չ այսօր: Ցարմար ճաշարան մը գտնելը դըժուար չեղաւ: Զարեհ ճաշեց փառաւոր կերպով, ինչպէս ինք սովորութիւն ունէր արտայայտելու երբ հարուստ հացկերոյթի մը մասնակից ըլլար: Ցետոյ ժամուան մը չափ մօտակայ կրպակներու ցուցափեղկերը դիտեց, գրատուն մտաւ, հանդէսներ թրթռտեց: Ժամը 14:00ին մտաւ չարժապատկերի սրահ մը: Ներս հետաքրքրաշարժ ժապաւէն մը կը ցուցադրըւէր հոն: Այս մէկը ան երբեք պիտի չըկարենար դիտել կնոջը հետ: Կինը խիստ պահպանողական նկարագիր ունէր: Ամէն անգամ երբ հեռատեսիլէն նորիրապաշտ ոճով ժապաւէն մը սիրուէր, ան անպայման պիտի ուզէր փոխել ալիքը: Ունէր իր բարոյականէ հաստատ համոզումները: Նոյն մօտեցումով ուզեց նաեւ դասիարակել իրենց միակ մանչ զաւակը: Այսուհանդերձ, Զարեհ կ'անդրադառնար որ մանչը չատ ալ փայլուն երիտասարդ մը չէր եղած, ո՛չ իր ուսումնական չըջանին, ո՛չ ալ ընկերային յարաբերութեանց տեսակիվնէն: Մօտ օրէն 22 տարեկան պիտի ըլլար եւ դեռ գործնական արժէք ներկայացնող որեւէ վկայականի տէրը չէր: Երկու տարբեր մասնագիտական ճիւղեր կիսատ ձգած եւ ներկայիս երրորդ մը կը փորձէր:

"Հո՛գս" փսփսաց ան ինքնիրեն, այսօր արճակուրդի մէջ եմ եւ մտաւ մտքի սրահը ժապաւէնը դիտելու: Երբ լիարժէք պոհացումով ցուցասրահէն դուրս ելաւ, չատ քայլերով չարունակեց դեղերիլ: Լոյն պողոտային երկայնքի ի վեր մինչեւ յարակից հրապարակը որուն չորս դին փարիզեան սիրուն սրճարաններ տեղ գրաւած էին: Մտաւ ըստ բախտի մէկը եւ իր նախասիրած զովացուցիչը ապսպրեց: Հաղիւ սկսեր էր կուլ տալ խմիչքը երբ քիչ անդին նչմարեց մարդ մը որ կ'արտասանէր: Հաղուագիւտ երեւոյթ էր այս մէկը Զարեհին համար որ ցարդ բազմաթիւ ըրջան նուագածուներու հանդիսած էր հանրային փոխադրամիջոցներու մէջ, թէ՛ հրապարակներու անկիւնները կամ սրճարաններու մէջ ,բայց այսպիսին չէր տեսած: Մարդը զարմանալի ճշդրտութեամբ եւ զգայնութեամբ կ'արտասանէր, Լամարթինի "Լիճը", ապա, Պոլէռի "Պատըշգամը": Այս վերջինը Զարեհին բոլորովին անծանօթ էր, իսկ Լիճը արդէն անգամ մը կարդացած էր տարիներ առաջ երբ լիսէական էր եւ գրեթէ մոռցած: Մարդը իր արտասանական ելոյթը աւարտեց Օմար Խայեամէն քառեակով մը ուր ան կ'ըսէր ի միջի այլոց. «Կեանքը ապրեցէ՛ք անհոգ եւ անփոյթ: Ապա թէ ոչ յաւէտ կը տանջուիք»: Զարեհ զգաց որ այս վերջին տողերը ուղղակի իր սրտին կը խօսէին: Ժողովուրդը ոգեւոր ծափերով դիմաւորեց արտասանողին ելոյթը զայն վարձատրելով ըստ արժանւոյն: Զարեհ անգամ մը եւս կը գիտակցէր թէ որքան հեռու մնացած էր մայրաքաղաքին առօրեայ եռուզեռէն, տարուած ըլլալով մէօրինակ կեանքի մը հոսանքէն:

Որքան հաճելի էր երկարաձգել ծուլութեան այս պահերը, սակայն պէտք էր վերադարձի ուղին բռնել: Ժամանակի մը համար մոռցած էր ամէն ինչ, նոյնիսկ գործադուլը, երբ նչմարեց երթեւեկի լուրջ խճողումը: Մէկ ու կէս ժամէն միայն տուն հասաւ: Կինը դռնէն կը դիմաւորէր պայ հարց տալով. «Ի՞նչպէս պայիր եկար այս իրարանցումին մէջ»: Զարեհ պաղարիւնութեամբ պատասխանեց. «Մի՛ հարցներ, խեղս անիծուեցաւ: Երկու ժամէն հասայ դրասենեակ: Գործակիցներէս ոմանք բացակայ էին: Իսկ կէսօրէն վերջ ժամ մը կանուխ մեկնեցայ յուսալով որ խճողումէն զերծ կը մնամ: Բայց ընչպէս կը տեսնես, այս ժամուն հաղիւ կրցայ վերադառնալ»: Կինը կարեկցութեամբ հետեւելէ եւս ամուսնոյն պատմածներուն ըսաւ. «Երանի՛ թէ դուն ալ չերթայիր գործի, օր մը բացակայելով ի՞նչ պիտի փոխուէր»: Զարեհ ներքին ծիծաղով մը փոխադարձեց.

«Իրաւունք ունիս սիրելիս, այդ մասին մտածելու էի: Ճիշդ է որ օր մը բացակայելովս բան պիտի չփոխուէր: Ցաջորդ անգամուան կը խորհիմ այդ ուղղութեամբ»:

Ս. Շ.

Ալֆորվիլ, 04·03·2006

Livres reçus

LE MINIATURISTE

MARTIN MELKONIAN

Editions Parenthèses
Marseille 2005

ՇՈՒԷՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՒՍՆԵՐԸ

Պաշտօնական թափօրները, ինքնաշարժները, թիկնապահները, մեծափայլ ընթրիքները, արարողակարգը իրենց համար չեն: Շուէտ ինը միլիոնոց երկիր մըն է որ յայտնապէս ամէն բանով կը տարբերի նոյնիսկ եւրոպականներէն: Հոն նախարարը մեթրոյով գործի կ'երթայ, տան վարձքը եւ անձնական հեռաձայնին հաշուեցոյցը ինք կը վճարէ, չի չփոթեր անձնական վարկաբարտը եւ նախարարականը:

Թափանցիկ ըլլալու սկզբունքը կու գայ 1776ի սահմանադրութենէն: Բայց կայ նաեւ մեռելին միւս կողմն ալ. հոն 1986ին վարչապետ մը, 2003ին ալ արտաքին գործերու նախարարուհի մը սպանուեցան առանց թիկնապահի դոնուելով: Առաջինին մարդասպանն ալ տակաւին դոնուած չէ:

Ցրանսայի նախարար մը 13·471 Եւրօ ամսական ունի, բացի մնացած առաւելութիւններէն: Շուէտացի իր պաշտօնակիցին առածը 8·961 Եւրօ է:

Առնցմէ մէկն է կրթական նախարարը որ Թուրք մըն է: իր պաշտօնակիցներուն նման ոչ պաշտօնական կառք ունի, ոչ յատուկ բնակարան, կամ թիկնապահ: Երկրին 22 նախարարները 26 կառք ունին իրենց տրամադրութեան տակ որոնց գործածութեան համար պէտք է տեղեկացնեն ու վերապահեն: Նախարարին պաշտօնական թղթակցութիւնը համացանցին վրայ տեսանելի է, պաշտօնական տեղափոխութիւնները կ'ընէ իր վարած փոքր կառքով մը: Նախարարութեան հասարակաց ճաշարանը կը ճաշէ:

Շուէտի յատուկ է նախարարութեան մուտքին ամէն քաղաքացիի առջեւ բաց դանուիլը, ծախքերը ստուգելու նպատակով: Եւ անմիջապէս որ նախարար մը սահմանադիծը անցնի, դատախազութիւն մը տեղի կու տայ: Մնայուն զարգացման ներկայի նախարարուհին ստոր փորձառութիւնը ունեցած է: 1996ին պարտադըրուած է հրաժարելու, որովհետեւ "չիոթած է" իր և նախարարութեան վարկաքարտերը, երբ ուզած է հագուստ մը եւ ինքնաշարժին վառելանիւթ գնել, երկրորդը գործածելով:

Ի՛նչ տարօրինակ երկիր, չէ՞...

ՔԱՂՀԱՆ

ԳՕՂՈՒԹԻՒՆ ԳՕՂՈՒԹԻՒՆ

Սելեւնիկի Տ.Տ. Տէր-Զաքարեան սրահին մէջ, Փետր. 26ին երիտասարդական խրախճանք մը տեղի ունեցած է: Երեկոյթը սկսած է թաղականութեան առենապետ Վարդգէս Գունտաքճեանի բարի գալուստի խօսքով, որմէ ետք խօսք առած է հոգեւոր հովիւը՝ Հ. Գեղարդ Քիւսպէկեան, որ նաեւ իր ուրախութիւնը յայտնած է ի տես համախմբուած երիտասարդութեան: Խօսք առած են նաեւ թաղականութեան անդամներ՝ Տիկին Վերա Պըլըճեան եւ Պ. Սեպուհ Գասպարեան: Աբուռատանուած հակիրճ խօսքերէն ետք, խրախճանքը չարունակուած է մինչեւ ուշ պիչեր:

*
**

Մոնրէալի Համազգայինի Սանահին մասնաճիւղի Գրական յանձնախումբի կազմակերպութեամբ երեկոյթ մը տեղի ունեցած է Մարտ 2ին, Հայ Կեդրոնի Ահարոնեան սրահին մէջ: Դասախօսած է Նելլի Օխիքեան նիւթ ունենալով՝ Աքսոր, Սփիւռք ու Հայրենիքի պատկերացումը: Ան հանդամանօրէն վերլուծած է այդ կենսահարցը ու Աթոմ Եղոյեանի, Տոն Ասարեանի, Նորա Արմանիի չարժանկարներէն հատուածներու ցուցադրութեամբ ներկաներուն ուչադրութեան յանձնած է թէ ինչպէս մեր իրավիճակը կ'արտացոլայ մեր ներկայ՝ յատկապէս սփիւռքահայ արուեստին մէջ: Եղած է նաեւ գրոյցի բաժին մը:

ԸՍՓՈՓ ԱՓՍԵՓՔ

"ՄԵՐ ՄԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ԹԱՆԿՕՆ"

"Արմէնֆիլմ սոլիտարիթէ" ընկերակցութիւնը եւ Փլէսի Ռուպէնոնի "Ժերար Ֆիլիփ" չարժանկարի սրահին վարչութիւնը Ապրիլ 3ին կը հրաւիրեն Ափքէր Մկրտչեանի "Մեր մանկութեան թանկօն" ֆիլմին ցուցադրութեան: Ան պիտի ներկայացուի հայերէն, ֆրանսերէն մակադրութեամբ:

Cinéma "Gérard Philipe"
2 rue André Le Nôtre
Tél. : 01. 46. 01. 44. 74

ԱՐՏՕՑՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԷՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ
ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Այսպէս, ելեւէջներով, կ'անցնի գիշերը: Շուքեր կու գան, չուքեր կ'երթան: Փըսփսուքներով եւ չչնչիւններով, Մուրացիկներու եղբայրակցութիւնը ամէն բանով կը զբաղի: Բարձրահասակ եւ ճկուն մէկը կ'առնէ բեռնակառքին սանձերը, անկարգ ձեւով ներս նետելէ վերջ Իսասպին քահանայական հագուստները, պանդաղ չարժումով մուրթին մէջ կը յառաջանայ: Ուրիչ մէկը կ'երթայ իրեն հետ, ձիերուն համար:

Նաղիմ կը զեկավարէ երկու լապտերներէ հազիւ լուսաւորուած գիշերուան մէջ, յանպատրաստից աճուրդը բոլոր այն բաներուն գործ կարելի չէ բեռցնել երկու էշերուն վրայ, որոնք արդէն հասած են եւ համբերութեամբ կը սպասեն ծառին քով:

Փոշի կաթի տուփեր, երշիկներ, ծածկոցներ, չորցած խնձորի տոպրակներ առաջ: Մարդը զարմանալի ճշդրտութեամբ եւ զգայնութեամբ կ'արտասանէր, Լամարթինի "Լիճը", ապա, Պոլէռի "Պատըշգամը": Այս վերջինը Զարեհին բոլորովին անծանօթ էր, իսկ Լիճը արդէն անգամ մը կարդացած էր տարիներ առաջ երբ լիսէական էր եւ գրեթէ մոռցած: Մարդը իր արտասանական ելոյթը աւարտեց Օմար Խայեամէն քառեակով մը ուր ան կ'ըսէր ի միջի այլոց. «Կեանքը ապրեցէ՛ք անհոգ եւ անփոյթ: Ապա թէ ոչ յաւէտ կը տանջուիք»: Զարեհ զգաց որ այս վերջին տողերը ուղղակի իր սրտին կը խօսէին: Ժողովուրդը ոգեւոր ծափերով դիմաւորեց արտասանողին ելոյթը զայն վարձատրելով ըստ արժանւոյն: Զարեհ անգամ մը եւս կը գիտակցէր թէ որքան հեռու մնացած էր մայրաքաղաքին առօրեայ եռուզեռէն, տարուած ըլլալով մէօրինակ կեանքի մը հոսանքէն:

Ս. Շ.

Ալֆորվիլ, 04·03·2006

Livres reçus

LE MINIATURISTE

MARTIN MELKONIAN

Editions Parenthèses
Marseille 2005

ՇՈՒԷՏԻ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԵՒ ՄԻՒՍՆԵՐԸ

Պաշտօնական թափօրները, ինքնաշարժները, թիկնապահները, մեծափայլ ընթրիքները, արարողակարգը իրենց համար չեն: Շուէտ ինը միլիոնոց երկիր մըն է որ յայտնապէս ամէն բանով կը տարբերի նոյնիսկ եւրոպականներէն: Հոն նախարարը մեթրոյով գործի կ'երթայ, տան վարձքը եւ անձնական հեռաձայնին հաշուեցոյցը ինք կը վճարէ, չի չփոթեր անձնական վարկաք

(Շար. Ա· էջէն)

փելի թալանողները (800 Փարիզի մէջ), որոնք կոտրեցին-թափեցին Փարիզ եւ այլուր: Փարիզի ցոյցը կը մեկնէր Փլաս տ'Իթալիէն ժամը 14·30ին, հասնելու համար Ռեփիւպլիքի հրապարակը: Ասոնց թիւը մօտ 300 հազար էր: Բազմաթիւ թալանողներ ձերբակալուած են:

Ի վերջոյ կարելի չէ անտեսել որ ըստեղծուած միջանկեան ճակատը, արտայայտութիւնն է նաեւ ընդհանուր բողոքի մը, աւելի ճիշդ պոռթկում մըն է ընկերութեան դէմ, որու պատրուակ ծառայեց Սէ· Փէ· Ը·ն, որու ոչ ոք պէտք ունէր, ոչ իսկ Մ'Էտիֆ-ը (Գործատիրութիւնը):

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա չատ ծանր տագնապ մը կ'ապրի որու վախճանն ալ կրնայ վտանգաւոր ըլլալ, քանի վիլլէպին անդիտակից կը թուի եւ աւելի կարեւոր կը նկատէ իր գոռոզութիւնը քան երկրին չահը: Երկիր մը որ այլեւս որեւէ վարկ ալ չի վայելեր արտասահմանի մէջ:

***

Սենոիքա եւ ուսանողները Մարտ 29-ին կ'որոշէին թէ ի'նչպէս պիտի չարունակեն պայքարը:

***

Ինչ կը վերաբերի գործադուլին, Մարտ 28ը չեղաւ նախատեսուած "սեւ օր"ը: Ամէնէն ցայտուն չարժումը կը պատկանէր մամուլին, քանի Փարիզի ազգային օրաթերթերը լոյս չտեսան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՑԷԼԱՑիՆԵՐԸ նախատեսուած յաղթանակը չապահովեցին Քատիմային, որ միայն 28 աթոռի կը տիրանայ 120 երեսփոխան ունեցող Մորհրդարանի մը մէջ: Շարունի հիմնած կուսակցութիւնը պարտի լեզու գտնել միւս կուսակցութիւններուն հետ, համախմբման դահլիճ մը կազմելու համար: Ընտրութիւնները ցոյց տուին նաեւ Լիքուտի չախչախիչ պարտութիւնը: Ան հինգերորդ դիրքի վրայ կը հասնի 12 աթոռով: Հարցախոյզերը մեծ յաղթանակ մը նախատեսած էին, մինչ պարզուած պատկերը չի համապատասխաներ: Մասնակցութիւնն ալ հազիւ 62,2% եղած է եւ արդիւնքները կը հաստատեն ազգայնական աջին փլուզումը, որ դէմ էր հողային որեւէ զիջումի: Աշխատաւորականներու դիրքը ամրապնդուած է, ձեռք կը ձգեն 20 աթոռ և Բ· դիրքի վրայ է, կը հետեւին ռուսախօս ծայրայեղ աջը, ուղղափառ Շասը եւ Լիքուտը:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

«ՀԱՁԱՐԱՄԵԱԿի ՄԱՐՏԱՀՐԱԻԷՐ» ՀԱՄԱՁԱՑՆԱԳԻՐԸ

Մարտ 27ին Ուաշինկթընի մէջ Հայաստանի Տնտեսութեան նախարար Վարդան Աջափրեան ու հիմնարկութեան գործադիր տնօրէն Ճ· Տանիլովիչ ստորագրած են 236,5 միլիոն տոլարի հնգամեայ ծրագրին համաձայնագիրը: Ան պէտք է ծառայէ գլխաւորաբար գիւղական շրջաններու մէջ աղքատութեան նուազումին· նաեւ ճամբաներու շինութեան, նորոգութեան:

Ստորագրութեան պահը առիթ մը եղած է որ ԱՄՆ-ու Արտաքին գործերու նախարարուհին Գ· Ռայս խրատական մը կարդայ Հայաստանի գլխուն թէ "պէտք է զարկ տայ ժողովրդավարական բարեփոխումներուն": Ճիշդ է դէմերու գժգոհութիւնը սահմանադրական հանրաքուէին առիթ եւ ըսած թէ Հայաստանի կառավարութիւնը ընդունած է կացութիւնը բարելաւել 2007ի եւ 2008ի ընտրութիւններուն:

Վ· Օսկանեան պատասխան ելոյթին մէջ յայտնած է թէ իշխանութիւնները որոշ քայլերու ձեռնարկած են միջազգային չափանիշներով ընտրութիւններ կազմակերպելու համար:

ԱԼԻԵԻ ԿԸ ԿՐԿՆԷ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՍՊԱՌՆԱԼԻՔԸ

Ադրբեջանի նախագահը խօսք ուղղելով երկրին Ներքին ապահովութեան նախարարութեան պաշտօնատարներուն, կըրկնած է Ղարաբաղի ազատագրումին համար պատերազմի պատրաստակամութիւնը: Լսած է թէ լուծումի հեռանկար մը ըլլալով հանդերձ, պէտք է պատրաստ գտնուիլ նոր հակամարտութեան:

"Կը խորհիմ թէ խաղաղութիւնը բացառուած չէ, այսուհանդերձ հարկ է պատրաստ ըլլալ ամէն հաւանականութեան. այս պատճառով է որ Ադրբեջան վերջին տարիներուն հզօրացուց իր բանակը: Զինուորական մեր ծախսերը աճելցած են ու պիտի շարունակեն աւելնալ· ասիկա մեր գերիշխանութեան իրաւունքն է· մեր գործը: Մեր երկիրը պատերազմի մէջ է" ըսած է Ի· Ալիեւ, աւելցնելով· "Հակառակորդը պէտք է գիտնայ թէ Ադրբեջան կարող է որեւէ ատեն պատերազմով ապահովութեան տակ առնելու ամբողջ իր տարածքը":

Ադրբեջանի ռազմամէտ այս տրամադրութիւնը քննադատուած է Մարտ 24ին Եւրոպական Միութեան Հարաւային Կովկասի յատուկ ներկայացուցիչին կողմէ: "Եթէ Ադրբեջան հակամարտութիւնը կարգաւորելու համար ուժի դիմէ, ատիկա շատ լուրջ հետեւանք կ'ունենայ, յատկապէս ներդրումներու մարզին մէջ: Այդ երկիրը կր դադրի վստահութեան արժանի գործընկեր մը ըլլալէ" յայտարարած է փ· Սէմնէպի:

Արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատու ադրբեջանցի պաշտօնատարը հակադրելով եւրոպացի դիւանագէտին խօսքերուն, ըսած է· "Եթէ Ադրբեջան որպէս գործընկեր կը վարկագրկուի իր հողերը ազատագրելու համար պատերազմի դիմելով, ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ Հայաստան չի վարկագրկուիր, մինչ 15 տարիէ ի վեր գրաւման տակ կը պահէ ադրբեջանական տարածքներ":

Միւս կողմէ միջազգային միջնորդները կը պնդեն խաղաղ կարգաւորման հոյովոյթին վրայ· իսկ Վ· Օսկանեան յայտնած է թէ անոնք հակամարտութեան չըրջանը կ'այցելեն կամ հայեւադրբեջանական նոր հանդիպում մը կը կազմակերպեն չուտով:

UCFAF
6 Cité du Wauxhall
75010 Paris — Métro: République
☎ 01 42 08 76 49

CINE-CLUB
Paris 10e
« Rouben Mamoulian »
sous le parrainage de
Robert Guédiguian, réalisateur
présente
le jeudi 30 mars à 20 heures 30
SOIREE HRATCHIA NERSESSIAN
(2 films)

DEJVEDJIK
Film arménien (1961)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Tcholak Amerikian
Musique: Edgar Hovanessian

BADVI HAMAR
(Pour l'honneur)
Film arménien (1956)
en version originale
avec Hratchia Nersessian
& Avet Avetissian
Musique: Edgar Hovanessian

Directeur des Programmes :
Arto Pehlivanian
• Participation aux frais : 5 Euros
• Adhérents et abonnements: 3 Euros

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

LA SECTION ST. JEROME /
DJAVO CHANT / MARSEILLE 13ème
Organise
UNE SORTIE AU
CENTRE DU PATRIMOINE
ARMENIEN DE VALENCE
Dimanche 2 avril
PAF : 40 Euros
Transport (car de tourisme climatisé)
+ entrée + guide + repas
Départ à 8 heures précises
de la Place de la Rotonde Diran Tékéian
St. Jérôme
13013 MARSEILLE
Retour vers 19 heures
Merci de vous inscrire auprès d'un
membre de la CBAF
Ou de téléphoner au 06 16 46 52 52

□

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —
un Voyage en Arménie
Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné
Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab —
Noravank — Haghpat — Guéghart —
Garni — Tadev — Goris —
Sartarapat — Djermouk etc., etc...
3 jours au KHARABAGH Hôtel
Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris
Prix : 1750 Euros par personne
en chambre double.
Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ
HAMASKAINE
ՓԱՐԻԶ

ԶԱՏԿՈՒԱՆ ՃԱՇ
Կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ
Restaurant «Les Diamantaires»
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet
Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն,
վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ:
Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 կամ 01 45 93 00 25
թիւերուն:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԿԻՐԱԿԻ, Ապրիլ 2·–
Զ· կիրակի Հառաւսնոքդաց – Գալստեան
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·30ին;
ԱՐԵՒԱԳԱԼ՝ ժամը 10·00ին:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·–
ԼԸ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւն
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18·00ին:

***

Ս· ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ ՇԱՒԻՂ

ԵԿԱՑՔ ՏՕՆԵՍՑՈՒՔ...

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 1·–
Տօն Սրբոյն հօրն մերոյ
Գրիգորի Լուսաւորչին,
յիշատակ չարչարանացն
եւ Մտանելոյն ի վիրապն:
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 8·35ին,
Պատարագ՝ ժամը 10ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՇԱԲԱԹ, Ապրիլ 1·–
Տօն Է Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի
մուտն ի վիրապին
Այս առթիւ Լիմնի Սուրբ Յակոբ Մայր եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10ին պատարագ կը մատուցուի խորանին վրայ գտնուող բաց: Իսկ Տէր Ողորմեայքն անմիջապէս յետոյ վարդապետը կը փակուի:
կը պատարագէ
ԻՍԱՀԱԿ Ա· ՔՀՆՑ· ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթինեըը Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում·–

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանդիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՀԱՐԱԻԱՑԻՆ ՓՐԱՆՍԱՑի
ՀԱՑԱՍՏԱՆԵԱՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄի ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆՔ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5·–
Ս· Աստուածածին եկեղեցի (Նիս)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ· ՅՈՎՆԱՆՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Մարտ 7·–
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի (Փրաւոս)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ· ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

L'ASCENSION A LOURDES

Les paroisses catholiques arméniennes de France
organisent
UN PELERINAGE MARIAL
A LOURDES
sous la présidence de S. B. NERCES-BEDROS XIX
Catholicos Patriarche de Cilicie des Arméniens catholiques
du mercredi 24 au samedi 27 mai
Départs de Paris, Lyon, Valence, St Chamond et Marseille.
Frais de voyage et pension complète dans un hôtel 3 étoiles: 325 Euros
Pour inscription ou de plus amples informations,
contacter le P. Curé de la Paroisse,
ou appeler le secrétariat de l'Eparchie, Tél. : 01 40 51 11 90.
Les inscriptions seront closes le 31 mars

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՐՏ 31
VENDREDI
31 MARS
2006

LE NUMERO: 1,20 €

ՀԱՅՐԱՆԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ (1884 - 1957)

HARATCH

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE FONDE EN 1925

DIRECTRICE : ARPIK MISSAKIAN

83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
TEL. : 01 47 70 86 60 — FAX : 01 48 00 06 70
COURRIEL (E-MAIL) : jharatch@aol.com

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Գրաւոր : Տար. 250 եւրօ — Վեցամսեայ : 135 եւրօ
Արտասահման : Տար. 300 եւրօ (Ամէնօրեայ առաքում)
270 եւրօ (Շաբաթական առաքում) — Հատը : 1,20 եւրօ
C.C.P. PARIS 15069-82 E

81ՐԴ ՏԱՐԻ – ԹԻՒ 21.424

Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN

81e ANNEE — N° 21.424

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՑԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՆՈՐ ՅՈՅՑԵՐ ԵՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ ԱՊՐԻԼ 4ԻՆ

ՎԻԼԸՓԷՆԻ ԼԱՓՍԻՒՍԸ

Հինգշաբթի, Մարտ 30ին, անսովոր անհամբերութեամբ կը սպասուէր Սահմանադրական Խորհուրդին որոշումին ինչ կը վերաբերի Սէ.Փէ.Լ.ի: Այդ որոշումը պէտք է որուէր իրիկուան դէմ, որմէ ետք Շիրաք պէտք է արտայայտուէր:

Անկախ այդ հարցէն, Մարտ 29ին ուսանողներն ու սենտիքաները կ'որոշէին նոր չարժումի մը դիմել Երեքշաբթի, Ապրիլ 4ին, մինչ Վիլըփէն հարցը կը քաշքշէ այն յոյսով որ Ջաքոպան արձակուրդները թոյլ պիտի տան որ հանդարտութիւն տիրէ:

Մարտ 29ին, Վիլըփէն կրկին կ'արտայայտուէր Ազգ. Ժողովին առջեւ եւ իր ելոյթին ընթացքին յատկանշական լափսուս մը կ'ընէր, որ յոգնութեան նշան էր իր կողմնակիցներուն համար, բայց զըւարճացուցած էր ընդդիմութիւնը Ազգ. Ժողովին մէջ: Ժամը 15.20ին է, որ նախարարապետը կը պատասխանէր Ֆր. Հոլանտի մէկ հարցումին ու կ'ըսէր. – "Սպասենք Սահմանադրական Խորհուրդին որ իր հրաժարումը (տէմիսիոն) պիտի տայ վաղը": Վիլըփէն կը կրկնէ նախադասութիւնը ճշդելով՝ "Սպասենք Սահմանադրական Խորհուրդին որ իր որոշումը (տէսիզիոն) պիտի տայ վաղը": Այս լափսուսին չուրջ անմիջապէս աղմուկ բարձրացաւ եւ վերլուծումներ ալ եղան: Սովորական սխալ մը անդին, հոգեբոյժներուն համար, իր ենթագիտակցութեան արտայայտութիւնն է, այսինքն ֆրէօյտեան բացատրութիւն մը կը տրուի, քանի նախորդ օրն իսկ, նման սպառնալիք մը ըրած էր Շիրաքի: Գլուխ դլխի տեսակցութեան ընթացքին պնդած էր որ Շիրաք օրէնքը հռչակէ, Սահմանադրական Խորհուրդին որոշումէն անմիջապէս ետք (օրէնքը, Սէ. Փէ. Լ.ն դեռ հռչակուած չէ, քանի Շիրաք չէ ստորագրած հրովարտակը), բայց Շիրաք կը վարանի: Չի դիտեր ինչպէս լուծել հարցը, զոհացում ալ տալով Վիլըփէնի որպէսզի չհրաժարի...: Այդ հրաժարականը կը պահանջեն համայնավար կուսակցութիւնը եւ կանաչները: Նախարարապետը այնպիսի կացութեան մը մէջ է, որ չատերու համար լուծումը այդ է: Մանաւանդ որ աթոռասպառն ալ սկսած է եւ առաջին դիրքի վրայ է Պաչտպանութեան նախարարը՝ Միշէլ Ալիօ-Մարի: Անցեալին ալ այդ յոյսը ունեցած էր եւ զոհացած էր Պաչտպանութեան նախարարութեամբ: Գլեմանոյի պատմութիւնը վարկաբեկած էր զինք, բայց ներկայիս նորէն հրապարակը կը գրաւէ: Լիպէրասիոն (Մարտ 30) կը պատմէ Մաթինեոնի մէկ դէպքը անցեալ երկուշաբթի, ուր կը հաւաքուէին բոլոր նախարարներուն մամուլի խորհրդականները եւ Վիլըփէնի հաղորդակցութեան դեկավարը ամէն մէկուն հարց կու տայ թէ ի՞նչպէս իրենց նախարարը կը վարէ տագնապը: Եւ երբ կարգը կու գայ Մ. Ալիօ-Մարիի մամուլի պատասխանատուին, ան լայն ժպիտով մը կ'ըսէ "նախարարուհին չատ լաւ է, չա՛տ, չա՛տ լաւ է" ու չուրջը ամէն ոք կը խնդայ, քանի հարցումին պատասխանն ալ չէր...:

***

Էլիզէի չրջանակին համաձայն, հաւանական կը նկատուի որ, Շիրաք Սահմանադրական Խորհուրդի ինը իմաստուններուն տեսակէտէն ետք, օրէնքը հռչակէ, ինչ որ աւելի սուր բնոյթ կրնայ տալ տագնապին: Պատճառն այն է որ "պէտք չէ տեղի տալ փողոցին" բայց, ցարդ միշտ ալ տեղի տրուած է ժխւիէի, Պալատիւրի եւ ուրիշներու օրով:

***

Կացութիւնը ծանր է դպրոցներու եւ համալսարաններու մէջ, ուր ներքին բախումներ կան անոնց միջեւ որոնք կ'ուզեն աշխատիլ եւ քննութիւնները պատրաստել եւ մեծամասնութեան մը, որ արդելք է եւ դպրոց ու համալսարան կը գրաւէ: Այլ արդելքներ ալ կ'ըլլան, օրինակ, Մարտ 29ին, Ռէնի մէջ, ուր ուսանողները արդելք եղած են ճեպընթացներու մեկնելուն:

***

ՕՏԱՐ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐ

Ամերիկեան հեռատեսիլները այնպիսի համեմատութիւններ կու տան փարիզեան դէպքերուն, որ Ֆրանսայի մայրաքաղաքը բաղդատելէ ետք Պաղտատի հետ (ուր բընակիչները աւելի հանդարտ կ'ապրին...) անցած են ուրիշ բաղդատութեան մը՝ Փեքինի Թիէն Անմէն հրապարակին հետ...: Յեռադային ներողութիւն խընդրած են...: Միլանոյի Գոռիէռէ տէլլա Սեռայի համար՝ Վիլըփէն Նափոլէոնը կը սիրէ, Սէ. Փ. Ը.ն զինք Օսթերլից կամ Ուաթերլօ կը տանի: Իսկ Սոլէ 24 Օռէ եւ Ռեփուպլիֆա Նոյնքան, երբեմն ալ աւելի խիստ են: Ոչ ոք կը խնայէ Ֆրանսան:

Սպանիոյ ծանօթ էլ Փայիսը կը գրէ թէ "Սէ. Փէ. Ը.ն այն կայծն է որ հրդեհի մը ծնունդ տուաւ, որու զարկ կու տան խաբուած քաղաքացիներ, ընդդիմադիր որեւէ փոփոխութեան եւ որոնք ծայրայեղութեամբ կը պաշտպանեն ընկերային մոտէլ մը, որ հիմնական բարենորոգումներու պէտք ունի": Անգլիական Պի. Պի. Սի.ի թղթակիցին համար Ֆրանսան երկիր մըն է որ "ըմբոստութեան սէրն ունի եւ բարենորոգումներու առելութիւնը": Գերմանիոյ Զուտտոյչէ Ցայթունկին համար, Ֆրանսա մինչեւ իսկ վարչակարգի տագնապ մը կայ եւ երկիրը այլեւս կառավարելի չէ: Թերթը դեռ կը վերլուծէ կացութիւնը, աւելցնելով.–"Երբ իրենց ընտրած կառավարութիւնը ցոյց կուտայ իր թերիները, Ֆրանսացիք երեւան կը հանեն իրենց անհիշխանական ճզրտումները: Երբեք նախագահ մը, կառավարութիւն մը, որոնք այսքան լայն մեծամասնութիւն մը կը վայելեն, այսքան փոքր արդիւնքի մը յանգած են":

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՄՐԱՁԻԼԻ նոր Խորհրդարանը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.– Քատիմա 28, Աչխատաւորական 20, Շաս 13, "Մեր Տունը Իսրայէլ" (Ռուսները) 12, Լիքուտ 11, արաբական կուսակցութիւններ 10,

(Շար.ը Դ. էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍ ՄԸ

Ադրբեջանական մամուլը Մարտ 29ին կը տեղեկացնէր թէ "Մարտ 31ի Ադրբեջանցիներու ցեղասպանութեան օր"ուան առթիւ նախագահ Ի. Ալիեւ ելոյթ մը ունենցած է ըսելու համար որ "ԺԹ. դարու սկիզբին Ադրբեջանի պատմական հողերուն վրայ –Ղարաբաղ եւ Զանգեզուր– Իրանէն ու Օսմանեան կայսրութենէն հայ գաղթականներ փոխադրուեցան ու ժողովրդագրական պատկերը փոխուեցաւ: 1905 – 1918ին Ադրբեջանցիները վախցընելու եւ վտարելու նպատակով զանգուածային կոտորածներ տեղի ունեցան, 1920ական թուականներուն Զանգեզուրը Հայաստանի տրուեցաւ, 1948 – 53 տարիներուն խորհրդային որոշումով հարիւր հազարաւոր Ադրբեջանցիներ ցերկայի Հայաստանի իրենց դարաւոր հայրենիքէն տարագրուեցան. ասոնք մեր ժողովուրդին դէմ հայկական յարձակումին արիւնալի էջերը կը կազմեն": Ալիեւ չեչուած է տակաւին թէ Հայաստանի ու անոր զօրակիցներուն յարձակունակ քաղաքականութիւնը դատապարտուած է սնանկութեան: Ան խոստացած է որ ադրբեջանցի ժողովուրդին հայրենասիրութեան, ազգային միութեան, նպատակասլաց գործունէութեան, երկրին քաղաքական կեանքին չնորհիւ հողային տարածքը պիտի ամբողջացուի, դերիչխանութիւնը վերահաստատի:

ՀԱՑԿԱԿԱՆ ՁԱԿԱՏ

ՕԴԱՆԱՒԻ ՊԱՐՏԱԴԻՐ ԷՋԸ

Մարտ 28ին Քարաչիէն Շարժա մեկնող օդանաւը որ Հայաստանեան "Ֆէննիքս" ընկերութեան կը պատկանէր, Թուրքիոյ եւրամի մը բախած է որուն պատճառով խանգարուած են չորս չարժականերէն երեքը: Օդաչուները պարտադիր էջք կատարած են Քարաչի, անվնաս դուրս հանելով 12 ճամբորդները որոնց 11ը Հայաստանցիներ էին, մէկը Ուկրանացի: Ճամբորդներուն եւ անձնակազմին դուրս բերուելէն ետք օդանաւը այրած է: Անձնակազմի չորս անդամներ թեթեւօրէն վիրաւորուած, հիւանդանոց փոխադրուած են:

***

ԱԴՐԲԵՋԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՅԱՆՑԱՅԻՆ ԽՈՒՀԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

"Ազգ"ը (Մարտ 30) կը տեղեկացնէր որ Ադրբեջանցիները դարաբաղցի երգիչ Անտրէի "Խօրովիզիոն"ի մասնակցութեան ու կարելի յաջողութեան հեռանկարէն զայրացած, հայկական կայքէջերու դէմ խափանարարական արարքներու կը դիմեն: Զեռք անցուցած են հայկական քանի մը կայքէջեր, անոնց պարունակութիւնը փոխարինած հակահայ քարոզչութեան նիւթով, ինչպէս Հայերուն վերադրուած Ռոջալուի ջարդի մը, ԱՍՍԼԱ–ի յուսանկարներով:

Նման պարագաներու խարդախդը դըտնելու համար երկիրը հարկ է "ինթէրփոլ"ին դիմէ. ասոր համար ալ տուժող կողմին բողոքը հարկաւոր է:

Կատարուածին անդրադառնալով Թամար Մինասեան կը գրէր թէ Ադրբեջանցիներն ու Թուրքերը նախապէս համայնքը կ'օգտագործէին հակահայ քարոզչութեան համար, ներկայիս աւելի մտածուած ու ծրագրուած նպատակներու կը ծառայեցնեն: Ապա հարց կու տայ. "խարդախութեա՞ն դէմ պայքարելո՞ւ խարդախութե՞ամբ, թէ յոյս ունենալո՞ւ որ մի օր խաղաթուղթը կը դառնա՞":

Ցայտնապէս, երբ մարդ չրջապատուած է քարայրի դարուն մէջ քարացած դրացիներով, այնքան ալ խելացի բան չէ լքել այդ դարուն համապատասխան "օրէնք"ները, ինչպէս ակն ընդ ականը...

Վ. ՕՍԿԱՆԵԱՆ՝ «ՍԱՀՄԱՆԸ ՊԱՐՏԱԴՐԱԲԱՐ ԿԸ ԲԱՑՈՒԻ»

Թուրք մամուլը (Մարտ 30) Հայաստանի Արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի ԱՄՆ–ու մէջ ունեցած ելոյթները առանձնացուցած էր երկու հատուած. առաջինը կը վերաբերէր Հայաստանի սահմանը փակ պահելու Թուրքիոյ ընթացքին. նախարարը ըսած է. "Թուրքիա – Հայաստան սահմանը միակ փակ պահուածն է Եւրոպայի մէջ: Բացումին համար մենք ոչ մէկ պայման ունինք: Կը յուսանք որ Եւրոպական Միութեան անդամակցութեան հաղորդութեան մէջ Թուրքիա պարտադրուած ըլլայ սահմանը բանալու":

Երկրորդը Ցեղասպանութեան մասին նախարարին հետեւեալ արտայայտութիւնն էր. «Վարչապետ Էրտողանի առաջարկը "Մենք հարցին հետամուտ ենք" ըսելու ձեւ մըն էր Եւրոպային. այդ տըպաւորութիւնը ստեղծելու: Սակայն բացայայտ է որ անկեղծ չէր: Պատահաբը կրկին ու կրկին պրպտել աւելորդ բան է»:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԹԻՒԵՐՈՎ

Թուրքիոյ Շինարարութեան եւ քնակութեան նախարարը պատասխանելու համար Թուրքիային հող գնող օտարականներու առընչուած յաճախակի հարցումներու, հետազբօսական տեղեկագիր մը պատրաստած է. ան նիւթ կ'ընէ Թուրքիոյ քաղաքացիներուն Եւրոպայի մէջ գնած կալուածներուն թիւը, արժէքը, եւլն.:

Եւրոպական Միութեան երկիրներուն մէջ ծագումով Թուրք երեք միլիոն 830 հազար մարդ կ'ապրի: Թուրքիոյ քաղաքացիներուն թիւը 2 միլիոն 480 հազար է, մնացած 1 միլիոն 350 հազարը ունի եւրոպական երկրի մը քաղաքացիութիւնը: Ընդհանուրը տէր է 190 հազար կալուածի. Ատիկա կը ներկայացնէ աւելի քան 2,5 միլիոն քառ. մեթր տարածք, ինչ որ մօտաւորապէս Լիւքսանպուրկի մակերեսին կը համապատասխանէ:

Ատոր փոխարէն, ըստ նոյն տեղեկագրին, Թուրքիոյ մէջ 1934էն ի վեր 57.272 օտարական 166 միլիոն 193 հազար քառ. մեթր տարածքով 53.330 անշարժ կալուած գնած է:

ԱԲԽԱԶԻԱ

ՀԱՅ ՄԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ՓՈԽՆԱԽԱԳԱՀ

Աբխազիոյ խորհրդարանին փոխ նախագահ ընտրուած է Ալպէր Ցովսէփեան, երբ նախկին փոխնախագահը փոխ վարչապետ նշանակուած է: Ա. Ցովսէփեան ծնած է երկրին Գուլրիպշի չրջանին Փարնաուէթ գիւղը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻՆ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐԷՆ

Ա.– ՍՓԻՒՌՔԸ, ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ, ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

"Հիւրրիյէթ" (Մարտ 27) հարցազրոյց մը հրատարակած է Հայաստանի արտաքին գործերու նախարար Վ. Օսկանեանի հետ որ աշխատանքի այցով ԱՄՆ կը գտնուի յատկապէս ներկայ գտնուելու Հազարամեակի մարտահրաւէր հիմնարկութեան եւ Հայաստանի միջեւ պայմանագրի ստորագրութեան: Այդ ընթացքին Վ. Օսկանեան հանդիպում կ'ունենայ իր պաշտօնակից Փ. Ռայսի, Մինսկի խումբին ամերիկացի նախագահ Ս. Մանի, ՄԱԿ–ի գլխաւոր քարտուղար Ք. Անանի հետ, ելոյթ կ'ունենայ ԱՄՆ–ու Հայկական հարցերուն, ՀԲԸՄ–ի եւ Հայոց եկեղեցիի Արեւելեան թեմին կազմակերպած, հայկական հարցերու նուիրուած համաժողովին:

Թուրք լրագրողը Սէֆա Գափլան հարցումները ուղղած է Սփիւռքին, Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւններուն մասին: Հարցումներէն յայտնի կ'ըլլայ թէ ղրուցավարին համար վրդովիչ ներկայութիւն մըն է հայկական սփիւռքը, առանց որուն Հայաստան – Թուրքիա յարաբերութիւնները աւելի հարթ կ'ընթանային, եւլն.:

Նախ հարց կու տայ թէ Հայաստանի նոր սահմանադրութեամբ երկքաղաքացիութեան արգելքը վերցուած ըլլալով, ինչ կը պատահի եթէ Սփիւռքը աւելի ազդեցիկ դեր կատարէ Հայաստանի քաղաքական կեանքին մէջ:

Վ. Օսկանեան կը բացատրէ թէ վիճարկելի նիւթ է տակաւին ատիկա եւ ոչուամի յանգած չէ: Ինչպէս ամէն անկախ երկրի պարագային, Հայաստանի քաղաքական կեանքն ալ հոն ապրողները կ'որոշեն: Թուրքիոյ մէջ Հայաստանի մասին ահազին լսի–ըսաւ, սխալ հասկացողութիւն ու սխալ ընկալում կայ: Պատճառներէն մէկը Հայաստանի հետ դիւանագիտական կապ հիմնելու թուրք կառավարութեան մերժումն է: Եթէ այդ կապը ըլլար, թուրք ժողովուրդը պիտի տեսնէր թէ Հայաստանէն քաչուելու պատճառ չունի:

«Թուրքիա ապրողներէն կարեւոր մաս մը կը խորհի թէ Թուրքիա – Հայաստան յարաբերութիւնները աւելի լաւ կ'ըլլային եթէ Սփիւռքը գոյութիւն չունենար» կ'ըսէ Մ. Գափլան: «Եթէ 1915ի ապրուածները չըլլային, "Սփիւռք" կոչուած բան մը գոյութիւն պիտի չունենար» կը պատասխանէ Վ. Օսկանեան. ապա կը շարունակէ որ Հայաստան եւ Սփիւռքը կ'ուզեն 1915ին ապրուածներուն ճանաչումն ու դատապարտումը: Իսկ փակ սահմանը մարդիկը կը զայրացնէ ու միայն կը ծառայէ երկու երկիրներուն միջեւ բացուած վիհը լայնցնելու: Մարդիկ իրենց նոր փորձառութիւնները իրարու հետ բաժնելու եւ իրենց հին յուշերը նորերով փոխանակելու առիթ չեն գտներ: Սփիւռքը անշուշտ լաւագոյնը կը ցանկայ Հայաստանի համար: Իսկ լաւագոյնը բոլոր ղրացիներուն հետ բարի յարաբերութիւններ ունենալն է: «Մենք կ'ենթադրենք որ թուրք ժողովուրդն ալ իր դրացիներուն հետ բարի յարաբերութիւններ ունենալ կ'ուզէ եւ ատոր կը սպասենք» կ'ըսէ Հայաստանի նախարարը:

Ժխտական պատասխանելով Սփիւռքի Հայերուն ընտրութեան քուէարկելու իրաւունքին մասին հարցումին, որպէս խաղաղութեան եւ հրջանի ապահովութեան նիւթով թուրք ժողովուրդին պատգամ, կ'ըսէ հետեւեալը.

«Խաղաղութիւնն ու կայուն ընթացքը կարելի են միայն բնականոն յարաբերութիւններու եւ երկխօսութեան շրջանակի մէջ»: Ցեւտյ կը յիշեցնէ "պատմութեան յանձնաժողով" կազմելու թուրք վարչապետին առաջարկին նախագահ Ռ. Քոչարեանի պատասխանը թէ նման բան դիւանագիտական յարաբերութիւն եւ բաց սահմաններ ունեցող երկիրներուն համար կարելի կ'ըլլայ, որպէս միջկովկասեան լայն երկխօսութեան մը մասնիկը: Կը յիշեցնէ նաեւ որ Թուրքիա Ռ. Քոչարեանի այդ նամակը անպատասխան ձգած է. իսկ Եւրոպական միութիւնը կ'ուզէ որ Թուրքիա բոլոր ղրացիներուն հետ լաւ յարաբերութիւններ մշակէ, եթէ նոյնիսկ անհասկացողութիւններ ունենայ անոնց հետ: Կ'ըսէ թէ Թուրքիա իր դրացիներուն հետ երբեմն լուրջ հարցերու տէր երկիր է, սակայն բացի Հայաստանէն, բոլորին հետ դիւանագիտական յարաբերութիւն կը մշակէ: Միջազգային հաւաքականութեան մէջ Հայաստան են Թուրքիա ներկայի իրենց սահմաններով գոյութիւն ունին. ատիկա քաղաքական իրողութիւն մըն է: Երկրորդ մըն ալ այն է որ երկու երկիրները ղրացի են եւ քով քովի ապրելու կոչուած: Քաղաքական իրողութիւն է նաեւ այն որ Հայաստան Թուրքիոյ ապահովութեան մէջավայրը եւ Թուրքիոյ ռազմավարական կարեւորութիւնը" նիւթով: Հայ ցուցարարները Թուրքիան ցեղասպանութեամբ ամբաստանող պատառներ կրած են, մինչ որ թուրք լրագրողին գրել տուած է. "Սփիւռքի Հայերը յայտնի կ'ըլլար թէ ուղղակի ցեղասպանութեամբ կ'ամբաստանէին Թուրքիան":

Բ.– ՏԻՊԱՐ ՆԿԱՏՈՒԱԾ ՀԱՄԱՁՆՔԷՆ ՏԳԵՂ ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ

Նոյն թերթին հինգ օր առաջուան թիւին մէջ ալ նոյն ղրուցավարը հարցումներ ուղղած է Մեսրոպ Պատրիարքին: Անոնք չօշափած են Պոլսոյ համալսարանին հայկական նիւթով վերջին համաժողովը, "Ակօս" շաբաթաթերթի տնօրէն Հ. Տինքի կողմէ Պատրիարքին ուղղուած սուր քննադատութիւնները, ապա նաեւ հայ համայնքին որոշ հարցերը:

*Մեսրոպ Բ. գոհունակութիւն կը յայտնէ հայկական նիւթով համաժողովին, ափսոսալով որ աւելի մեծ թիւով Հայեր չեն մասնակցած: Ցեւտյ կը ծանրանայ իրեն ուղղուած քննադատութիւններուն վրայ: Հ. Տինք գրած է թէ Մեսրոպ Արք. միայն հաւատարիմ հետեւորդներ տեսնել կ'ուզէ իր չուրջ. "ատիկա իրականութի՞ւն է" հարց կու տայ Ս. Գափլան: Պատասխանելով Մեսրոպ Արք. կ'ըսէ. "Այդ նմանութեամբ ան զիս նմանցուցած է աղանդի առաջնորդի մը որուն մարդիկը կոյր զկուրայն կը հետեւին. ատով փորձած է թէ՛ մեր համայնքին անդամները, թէ զիս վարկաբեկել: Տխուր է տեսնել որ նման պատայայտութիւններ կը պատկանին համայնիէն դէմքի մը: Բնական է որ գործեմ օրէնսիներու, Ս. Գիրքին ու եկեղեցիին աւանդութիւններուն հետեւելով ու ջանամ միասնական պահել հաւատացեալներս, ջանամ անոնց հոգեւոր հովիւը ըլլալ: Աւելի բնական ի՞նչ կրնայ ըլլալ: Որովհետեւ ոմանք այդպէս կը փափաքին, Պատրիարքարանի 545 տարուան գործունէութիւնը պիտի չկասեցնենք":

*Մեսրոպ Պատրիարք կը մերժէ նաեւ "Ակօս"ին դէմ ըլլալու իրեն ուղղուած պնդումները: "Պէտք չէ մոռնալ որ «Ակօս»ին հիմնադիրներէն մէկն ալ ես էի. ինչո՞ւ դէմ ըլլամ թերթի մը որուն հիմնադիրներուն մաս կը կազմեմ" կ'ըսէ ան, ապա բաւական խիստ ձեւով իր կարգին կը քննադատէ Հ. Տինքն ու "Ակօս"ը: Այսօր հիմնադիրներէն զրեթէ ոչ ոք մնացած է թերթին հետ, ինչպէս հրատարակիչ խորհուրդին անդամներէն: Ատով ան կերպով մը համայնքի թերթի բնոյթը կորնցուցած կը նկատէ "Ակօս"ը: Տինքի տիրապետութեան ենթակայ, անոր անհատական լրատուիւրը կը տեսնէ զայն: Կ'աւելցնէ թէ գրողներուն ալ մեծ մասը հայ համայնքին չի պատկաներ:

Հակառակ Հ. Տինքի գրածներուն այդ ապատեղութիւնը ձգելուն, համայնքը պատասխանած չէ: "Փա՛ռք Աստուծոյ միասին ենք ու միաբան" կ'ըսէ ան, չեշտելով, "Մեր համայնիքը վնասակար նման արտայայտութիւններով չպատակտելու չափ ամուր կապեր ունի":

*Զրույցին առիթը օգտագործելով Մեսրոպ Արք. նիւթ կ'ընէ նաեւ հայ համայնքին հարցերը. Պոլսոյ համալսարանին մէջ աստուածաբանական ճիւղ մը բանալու իր ղէմումները արդիւնքի յանգած չեն: Ատկէ զատ, որպէս փոքրամասնութիւն, հայ համայնքը կ'ուզէ առանց խտրական վերաբերում ստանալու ապրիլ. մինչդեռ հակառակը ըլլալով այլ վազքիներու, հայկականներուն եղած նուիրատուութիւններէն եկամուտի տուրք կը գանձուի, քրիստոնէութեան տաճարներէն եւ վերակացութեան վճարում կը պահանջուի, մինչդեռ մզկիթներու երկտրակատնութիւնը պետութիւնը կը վճարէ: "Քրիստոնեայ հաղափացիները պետութեան տուրք չե՞ն վճարեր" հարց կու տայ: Կը մատնանշէ նաեւ խտրական վերաբերումի այլ պարագաներ. երբ մահմետականները ուխտի կ'երթան, արտասահման մեկնողէն պահանջուած բնակարանի հիմնադրամէն դերծ կը կացուցուին. իսկ Քրիստոնեանները եւ Հրեաները երբ Երուսաղէմ կ'երթան, այդ դումարը պարտին վճարել: Կայ կրօնաւոր պատրաստելու անլոյծ մրնացած հարցն ալ. "Մենք, ոչ մահմետական փոքրամասնութիւններս, մեր կրօնաւորները ո՞ւր պիտի պատրաստենք" հարց կու տայ Մեսրոպ Արք., յիշեցնելով թէ 70 հազար Թրքահայուն եւ չուրջ 30 հազար Հայաստանցիին ծառայելու համար բաւարար կրնա՞յ ըլլալ 22 հոգեւորականը:

***

Սփիւռքի մեծ ու փոքր մեր գաղութներուն մէջ կա՞յ արդեօք հատ մը որ հարց չըլլայ ղեկավարութեան ու զանգուածին միջեւ. այդ ղեկավարութիւնը ըլլայ կրօնական, թէ քաղաքական: Բայց ընդհանրապէս որոշ ամօթխածութիւն մը (չըսելու համար անտարբերութիւն), "մեր լաթերը մեր մէջ լուալ"ու իմաստութեան պէս բան մը լռութեան մէջ կը թաղէ սուր անկիւնները: Ունի՞նք հատուածական ղեկավարութիւններ որոնք ցաւերը, ծուռերը հրապարակային մատնանշումի նիւթ կ'ընեն, առողջ լուծումի յանգելու ջանքով, կը քննեն, կը վիճարկեն: Ո՛չ դիտե:

Առաջին օրինակին ժամանակավրէպ ու վնասակար մօտեցումին, երկրորդին տակաւին գրեթէ անկարելի հեռանկարով ամէնէն անբաղձալի տարբերակը կը ներկայանայ պոլսականը, յանկարծ թրքական տաչտին մէջ յայտնուած իր "աղտոտ լաթեր"ով:

ԱՐՓԻ ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԸ

ՀԱՅԿ ՆԱՅԴԱՇԵԱՆ

Երբ դար մը ամբողջ ազգին ծառայած Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միութեան մասին պիտի գրենք, անկարելի է կրկնութիւններ չընել: Այսպէս, անգամ մը եւս կրկնելու պիտով ըսենք թէ Հ.Բ.Ը. Միութիւնը հիմնուած է 1906ին, Գահիրէի մէջ, Պօղոս Նուպար փաշայի եւ իր խումբ մը գործակիցներուն կողմէ, հայ ժողովուրդի պատմութեան ամէնէն տագնապալի մէկ շրջանին:

Ժ.Թ. դարու վերջին քառորդին հայ ազատագրական պայքարը նոր թափ առացած էր: Հայրենիքի ազատագրութեան գաղափարը բուռն կերպով արծարծուած ըլլալով, Թրքահայաստանի զանազան շրջանիներուն մէջ կազմուեցան Փեդայական–մարտական խումբեր պէնքի միջոցաւ պաշտպանելու համար հայ ժողովուրդին ֆիզիքական գոյութիւնն ու իրաւունքները ընդդէմ Թուրք պետութեան, կեղեքող փաշաներուն, պէյերուն եւ ոճրագործ աւազակներուն, որոնք անսանձ կերպով կ'անիրաւէին, կը կողոպտէին ու կը ջարդէին հայ բնակչութիւնը: Անձնազոհ հերոսներէ բաղկացած այս խումբերը հետզհետէ ընդարձակուելով կազմուեցան հայկ. կուսակցութիւնները: Այսպէս, 1885ին Վանի մէջ հիմնուեցաւ հայկական առաջին քաղաքական կազմակերպութիւնը նկատուող Արմենական կուսակցութիւնը, որ յետագային ուրիշ գաղափարակից խմբաւորումներու հետ միանալով կազմուեցաւ այժմու Համակուար Ազատական կուսակութիւնը: 1887ին Ժընեւի մէջ հիմնուեցաւ Ս.Դ. Հնչակեան կուսակցութիւնը, իսկ 1890ին, Թիֆլիսի մէջ, Հ.Յ. Դաշնակցութիւնը:

*Ինքնապաշտպանութեան եւ իր ազգային ու մարդկային իրաւունքներուն տէր կանգնելու համար զէնքի դիմող հայ յեղափոխականներուն դէմ բուռն եղաւ Թուրքիոյ հակազդեցութիւնը եւ հալածանքներն ու կոտորածները աւելի եւս սաստկացան: Այնպէս, իբր թէ զսպելու համար հայ յեղափոխականները, Թուրք պետութիւնը 1890–ական թուականներէն սկսեալ հայկական գաւառներուն մէջ՝ յատկապէս Վանի, Մուշի, Սասունի, Կարինի, Սեբաստիոյ, Կիլիկիոյ եւ նոյնիսկ Պոլսոյ մէջ կազմակերպեց ջարդեր որոնց զոհ գացին չուրջ կէս միլիոն Հայեր: Այս կացութեան հետեւանքով որքերու եւ այրիներու բազմութիւններ յառաջ գեկան և անպաշտպան ու յուսալքուած ժողովուրդը իր ֆիզիքական գոյութիւնը պահպանելու համար ստիպուեաւ լքել իր պապենական հայրենիքը եւ արտագաղթել:

*Այս կացութեան մէջ է որ հայ ժողովուրդին լուսամիտ առաջնորդները մտածեցին նոր գործելակերպի մը մասին, կեցցնելու համար արտագաղթը ,որ համաձայ պիտի ըլլար հայրենիքը կորսնցնելու: Առանց ժխտելու ինքնապաշտպանութեան համար զինուելու անհրաժեշտութիւնը, անոնք կը խորհին թէ ժողովուրդը պէտք էր պատրաստել, գիտակցութեան ու զարթօնքի մղել եւ մանաւանդ հասնիլ անոր նիւթական կարիքներուն, նեցուկ կանգնելով հայ գիւղացիին, որպէսզի չհեռանայ իր պապենական հողէն:

Բարեբախտաբար գտնուեցան իրատես ու հեռատես ազգային ղեկավարներ՝ ինչպէս Ա. Արփիարեանն ու Լեւոն Խաչատեանը, Տոքթ. Տաղաւարեանն ու Վահան Մալէզեանը, Արշակ Զօպանեանն ու Վահան Թէքէեանը, Տիրան Քէլէկեանն ու Երուանդ Ազաթօն պէյը եւ ուրիշներ, որոնք զգացին կացութեան ահաւորութիւնը եւ մամուլով ու բեմերէն, կուսակցական ու միութենական ժողովներու մէջ միտք պատրաստելով չեշտեցին բարեսիրական միութեան մը անհրաժեշտութիւնը՝ օգնութեան հասնելու համար ազետահար Թրքահայութեան:Մտաւորականներու այս ընտանիքէն խումբ մը ազգանուէր մեծահարուստներ եւս ձայնակցելով՝ բոլորը համախմբուեցան այդ օրերու ազգային կեդրոնական դէմքը հանդիսացող Պօղոս Նուպար փաշային չուրջ, Գահիրէի անոր ապարանքին մէջ, եւ 1906ին հիմը դրին Հ.Բ.Ը. Միութեան:

Ո՞վ էր Պօղոս Նուպար փաշան: Եգիպտոսի պետական կեանքին մէջ մեծագործ դեր կատարած հայ ընտանիքի մը անդամն էր ան: Իր հայրը մեծահամբաւ վարչապետը եղած էր երկրին եւ ինք կը շարունակէր այդ աւանդութիւնը՝ տնտեսական, քաղաքական ու դիւանագիտական մարզերու մէջ ծառայելով Եղիպտոսի:

Միջազգային իր բարձր դիրքով, իբրեւ բարձրագոյն հեղինակութեան հասած անձնաւորութիւն, ան ստանձնեց նաեւ Հայկական դատը հետապնդելու գործը, եւ իբրեւ Ազգային Պատուիրակութեան նախագահ պտտեցաւ երկրէ երկիր, մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք, խնդրեց, բողոքեց, միջազգային ժողովներու ներկայացուց հայ ժողովուրդին ողբերգութիւնը, արդարութիւն եւ իրաւունք պահանջելով ատկայն ափսո՛ս, անոր ճիգերը ապարդիւն մնացին: Որովհետեւ միջազգային քաղաքականութիւնը չահերու վրայ հիմնուած էր այն ատեն ալ, ինչպէս միշտ, եւ ոչ թէ արդարութեան եւ իրաւունքի: Որովհետեւ, իրաւունքը ուժով ձեռք կը ձգուի եւ միասնականութեամբ, ոչ թէ հակամարտութեամբ:

Համապարփակ ու համազգային իր գործունէութեան ընթացքին Բարեգործա-

կանը փորձնց հասնիլ ազետահար հայ ժողովուրդի կարիքներուն՝ հիմնելով ապրանոցներ եւ պզոյներ, որբերուն ու այրիներուն օգնելով, մանաւանդ զործնական օժանդակելով հայ գիւղացիին:

Բայց պատահեցաւ ազէտը: Թուրքը իր ծրագրին համաձայն իրագործեց հայ ժողովուրդի վտարումը իր դարաւոր հայրենիքէն՝ աքսորով ու ցեղասպանութեամբ, որուն հետեւանքով Մեծ Եղեռնէն հրաշքով փրկուած բեկորները ապաստանեցան արաբական երկիրներ եւ աշխարհի որեւէ անկիւն, ուր անոնք ապաստան գըտան: Այս նոր հաստատուող զաղութներուն մէջ ազգային դիմագիծը պահպանել պէտք էր հիմնելով դպրոց, եկեղեցի, ակումբ եւ մամուլ: Այս մարզին մէջ եւս Հ.Բ.Ը. Միութիւնը մեծ դեր կատարեց ուրիշ միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու կողքին, սերտ գործակցութեամբ Համազգաւար Ազատական կազմակերպութեան:

Անցան տարիներ, հայ զաղութները կազմակերպուեցան, տնտեսապէս զօրացան զարգացով որբերու եւ այրիներու համախմբում մը ըլլալէ: Բարեգործականը քայլ պահելով ժամանակի պահանջքին հետ, փոփոխութիւն մացուց իր գործունէութեան մէջ՝ ուշադրութիւնը կեդրոնացնելով երիտասարդութիւնը կազմակերպելու եւ կրթական գործին վրայ: Այսպէս, 1932ին հիմնուեցաւ Հայ Երիտասարդաց Ընկերակցութիւնը (Հ.Ե.Ը.), որ չուառով ճիւղաւորուեցաւ Մերձ-արեւելեան բոլոր հայ զաղութներուն մէջ, նաեւ Եւրոպա ու Ամերիկա:

Ինչպէս յայտնի է, Հ.Բ.Ը. Միութիւնը քաղաքական կազմակերպութիւն չէ, բայց ունի ազգային քաղաքական յստուկ ու ճիշդ կողմնորոշում, ըստ որուն Հայաստանը համարն հայութեան անբակարկելի հայրենիքն է, մէկ եկեղեցիով՝ Ս. Էջմիածնայ հովանաւորութեան տակ:

Այս փառաւոր անցեալին դիմաց ի՞նչ է Հ.Բ.Ը.Մ.–ի պատկերը այսօր: Ինքնիր մէջ ամփոփուած, ինքնիր զեկավարութիւնը նշանակող ընկերակցութեան մը վերածուած է ան, առանց անդամակցութեան ընտրութիւններով տեղական, շրջանային կամ կեդրոնական մարմինները կազմելու իրաւունքն ու պարտականութիւնը կիրարկելու: Անցան երանելի այն օրերը, երբ Թարգմանչաց տօնին առիթով "Մշակոյթի օր"ը հարիւրաւոր երկսեռ երիտասարդներ տունէ տուն չրջելով հանգանակութիւն կը կատարէին, երբ գանձիչներ անդամատուրք կը գանձէին, երբ տենդոտ ընտրութիւններով զանազան մակարդակներու զեկավար մարմինները կ'ընտրուէին եւ երբ Բարեգործականը գործնականօրէն համահայկական մեծագոյն միութիւնն էր: Ժողովրդականութեան այդ խանդավառ մթնոլորտին մէջ

ՕՐԱԻԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՆԵՐԳԱՂԹՈՂ ՀՐԵԱՆԵՐՈՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆՆԵՐԷՆ

Խորհրդային երկիրներէն, զլխաւորաբար Ռուսաստանէն եւ Ուկրանիայէն Իսրայէլ ներգաղթած Հրեաները համարկուած կ'ունենան ու անոնցմէ ոմանք կը նախընտրեն գաղթել այլ երկիր մը:

Անաստասիան, 18 տարեկան երիտասարդուհի մըն է, կ'ապրի "Փոքր Ուկրանիա" կոչուած թաղը որ կը գտնուի Նեթանիա քաղաքին մէջ: Դժգոհ է որ իսրայէլեան քաղաքացիութիւնն անգամ չէ տրուած իրեն: Անկեղծօրէն կ'ըսէ թէ այլ երկրին պատկանելու զգացումը չունի, ոչ ալ Ուկրանիոյ: Երկուքին մէջեւ տատանող վիճակի մէջ է: Կ'ուզէ առիթ մը գտնել այլ երկիր մը հաստատուելու:

Կիսով մասն Հրեայ է ան, քանի որ իսրայէլեան օրէնքը որպէս այդ չի նկատեր բոլոր անոնք որոնք հրեայ մայր չունին: Ունի ինքնութեան թուղթ մը որ սակայն միայն պարտականութիւններ կուտայ իրեն, ոչ իրաւունքներ: Օրինակ, պարտի զինուորական ծառայութիւն կատարել: Կրօնական զասուն ճնշումով հաստատուած այդ օրէնքին մէջ ներքին գործերու նախարարութիւնը որոշ փոփոխութիւն մը կատարած է ու վերջին երեք սերունդին վրայ հրեայ ծնողք մը ունեցողը է որ հայահոծ զանգուածներու մէջ հիմնուեցան Հ.Բ.Ը.Մ.–ի վարժարանները՝ Դարուհի – Յակոբեան, Ցովակիմեան – Մանուկեան, Ալէք եւ Մարի Մանուկեան վարժարաններ, Տեմիրճեան ու Նազարեան վարժարաններ, Գալփաքեան վարժարան եւ դեռ ուրիշներ, որոնք եկան աւելնալու 1924էն հիմնուած Մելգոնեան կրթ. հաստատութեան վրայ:

Իսկ ներկայիս, անցեալի զեկավարներու զպրոցասէրն նախաձեռնութեան դիմաց, նոր զեկավարութիւնը սառնձնած է զպրոց փակելու տխուր գործը, որուն վերջին թիրախը եղաւ Մելգոնեանը:

Բարեգործականի հարիւրամեակի պահանական այս օրերուն պիտի չուզէի զարձեալ անդրադառնալ այս տխուր կացութեան, բայց, ցաւ ի սիրտ, պիտի չկարենամ նաեւ չնորհաւորել ներկայ զեկավարութիւնը, անոր մաղթելով Հ.Բ.Ը.Մ.–ի փառաւոր անցեալին վայել ու համապատասխան գործունէութիւն:

Հ. Ն.

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԼՈՒՈՒԱՑ ՀԱՆԱՔՆԵՐ

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ՍԱՔԱՑԵԱՆ

Երեւան 2004

իսրայէլացի կը նկատուի, բայց իր զաւակները նոյն իրաւունքը չեն ունենար:

Այս պարմանները մէջ Ռուսաստանէն ներգաղթողներէն չատեր անվարան կը յայտարարեն թէ անհամբերութեամբ կը սպասեն այն օրուան երբ պիտի կարենան մեկնիլ Իսրայէլէն, այլեւս չվերադառնալու համար: Անոնք կ'ըսեն նաեւ թէ արհամարհանքի առարկայ կ'ըլլան Իսրայէլ ծնած Հրեաներուն կողմէ. պատկանելու զգացումը չունին նկատմամբ այդ երկրին որ պիրենք անապրելի կացութեան մատնած է, յանուն սիոնական երազին: Անոնց մէջ կան նոյնիսկ Ռուսաստան, կամ Ուկրանիա վերադառնալու ձգտումը ունեցողներ: Պէտք է ըսել որ տնտեսական վիճակը, վտղոյին անապահովութիւնը, լեզուական դժուարութիւններ ու ոմանց օտարատեացութիւնը զարկ կու տան մերժումի զգացումին:

Այդ եկուորները չաճախ ռուսախօսութիւնը կը չարունակեն. կ'ապրին փակ չրջաններու մէջ որոնք չաճախ զետեղուած կ'ըլլան մեծ քաղաքներու ծայրամասերուն վրայ: Այդ թաղերը ինքնաւար զօտիներու վերածուած են, ռուսական մշակոյթն է տիրողը թերթերով, ճայնասփիւռի եւ հեռատեսիլի կայաններով, ճաշարաններով, եւլն.:

Ռուսախօսները իսրայէլեան ընտրող զանգուածներու 16%–ը կը ներկայացնեն, ինչ որ պիրենք կարեւոր ազդակի մը կը վերածէ ընտրութիւններու պարագային:

ՔԱՂՀԱՆ

ԻՏԱԼԻՈՑ ՀԱԶՈՑ ՀՈՎՈՒՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մարտ 26ին, տօնն էր Սրբոց Մանկանցն քառասնից, որք ի Սեբաստիա կատարեցան եւ Մխլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք եկեղեցւոյ անուանակոչութեան: Այս առթիւ հանդիսաւոր պատարագ մատուցանեց եւ իր հայրական պատգամը փոխանցեց, Հովուապետական Հոգեւոր հովիւս Առէն Արզ. Շահէնեան:

Հայրական իր պատգամով ան ողջունեց միութենական վարչական մարմիններու ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ համայն Իտալիոյ հայ ժողովուրդը, չեչտելով գործակցութեան անհրաժեշտութիւնը բոլոր մակարդակներու վրայ, հաստատելով նաեւ որ Իտալահայերը միշտ սպրած են եկեղեցւոյ հետ եւ եկեղեցիով, եղած են եւ կը չարունակեն մնալ աւանդապահ Հայեր, Հայրենիքի, մայրենի եկեղեցւոյ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի եւ մեր հոգեւոր ու տոհմըմտիր մշակոյթի նկատմամբ յատուկ սէրով ու զուրգուրանքով տոգորուած: Ապա, անդրադառնալով օրուան խորհուրդին կապակցութեամբ Քառասուն մանկանց յիշատակութեան, անոնց անսասան հաւատքին ու համբերութեան, չեչտելով որ համբերողն է որ կ'արժանանայ լոյսէ պսակին, քանզի Տէրը ինքզինքը վկայեց թէ ով որ համբերէ, ան ի սպառ պիտի ապրի:

Պատարագէն ետք Հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն կատարուեցաւ նուիրուած եկեղեցւոյ բարերարներ՝ Յովհաննէս եւ Սարգիս Տիլարպէքիրեան եղբայրներու եւ իրենց ծնողաց՝ Մանուկի, Մարթայի եւ Զարուհիի հոգւոց խաղաղութեան համար:

Պատարագէն անմիջապէս ետք տեղի ունեցաւ Միջինքի աւանդական ճաշը Հայ տան սրահին մէջ, կազմակերպութեամբ Սզգային – Եկեղեցական հոգաբարձութեան եւ Եկեղեցւոյ Տիկնանց օժանդակ յանձնախումբին:

Ճաշին փակման խօսքը արտասանեց Ազգային – Եկեղեցական հոգաբարձութեան տեղապահ Պ. Սարօ Նուտավերտեան: Ան խօսեցաւ մեր Եկեղեցին կազմակերպելու, մեր եկեղեցական ու ազգային արժէքները չուրջ համախմբուելու եւ Սփիւռք – Հայաստան գործակցութիւնը ամրապնդելու մասին: Փակման խօսքի աւարտին, Հայր Սուրբը իր հայրական օրհնութիւնը բաչխեց ներկայ ժողովուրդին:

ԴԻՒԱՆ ՀՈՎՈՒՈՒԹԵԱՆ

Մարտ 26

ԱՐՏՈՅՏՆԵՐՈՒ ԱԳԱՐԱԿԸ

ԱՆԹՈՆԻԱ ԱՐՍԼԱՆ

Թարգմանեց՝
ՎԱԶԳԻՆ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Երբուընէ՞ Զարեհ վիրաբուժութիւն կ'ընէ: Ինք ընդհանուր բժշկութիւն ուսանած է, կրնայ առ առաւել թարախոտ ուռեցք մը ճեղքել: Ինչո՞ նպատակ կար նամակը այդպիսի մասնագիտական հարցումով վերջացնելուն մէջ: Եւ ինչո՞ փրանսերէն կը գրէ: Ինչո՞ ուզած էր Զարեհ խակապէս ըսել: Նամակին թեթեւ եւ խոսակցական չարադրութիւնը իրը չէ, բան մը կայ որ կեղծ է, ամէն մէկ տողէն վերջ մզձաւանջի չունչ մը կը պպացուի:

Երուանդ կը հասկնայ որ նամակը, նոյնիսկ իր անդամատուած վիճակին մէջ, բան մը կ'ուզէ հաղորդել: Փակուած իր առանձնասենեակին մէջ, կատաղի կերպով կը կարդայ ու կը կարդայ եղբօրը քանի մը տողերը: Արդեօք ստացա՞ւ իր հեռագիրը: Ինչո՞ւ չանդրադառնար անոր: Եւ ո՞ւր է Սմբատ, ի՞նչ եղաւ, եւ իր կըւարթ Շուշանիկը՞, տղաքը՞, քոյրերը՞, զարմիկները՞:

Քանի մը օրէ ի վեր Երուանդ հազիւ քունը տանի, ոտնաձայներ եւ թնդիւն կը լսէ: Հաւատար, կրկնուած, քաչքըշուած, անվերջանալի քայլեր: Հազիւ աչքերը կը բանայ, քայլերը կը դադրին: Քնաբեր դեղեր առաւ, հին քունիակ խմեց, այլեւս թեան գնաց հիւրընկալ կնոջ մը որ իրեն համար միշտ ժամանակ, սիրտ եւ մարմին կը տրամադրէ: Բայց ոչ մէկ բան օգնեց իրեն:

Հիմա, բարկացած, որոշում մը կու տայ: Նամակը կ'առնէ եւ զանգակը կը զարնէ: Սպասուհին ներս կու գայ, աճապարանօք ճերմակ լինօք բաճկոնը կը հագուեցնէ եւ գաւազանն ու գլխարկը կու տայ: «Փրոֆէսէօր, ընթրիքին համար վերադարձած կ'ըլլա՞ք» կը հարցնէ ցած ձայնով: Գիտէ որ ճչգրիտ պատասխան մը պիտի չունենայ, բայց Թերեզան այնպէս կը փափաքի:

«Չեմ գիտեր: Ըսէք կոմսուհիին որ ինծի չսպասէ» կը պատասխանէ կոպիտ կերպով, եւ արագօրէն դուրս կ'ելլէ:

Երուանդ որոշած է իր բարեկամուհիին երթալ, ան միակն է որ իր մէջը կարդայ, գինքը չփոթած եւ խռոված տեսաւ: Անոր բաներ մը պատմած է: Մարիա Ֆէռոնաթօ խելացի այրի մըն է, որ իր անբաւարար եկամուտը քանի մը լաւ ընտրուած այցերով կը կլորցնէ: Շատ լաւ եւ հասկացողութեամբ մտիկ ընել գիտէ: Հիմա Երուանդ առաջուց լուր չէր տուած իրեն, բայց ինք անմիջապէս կը հասկնայ եւ կ'ընդունի գինքը: Էսթէրը, իր խոհարարուհին, կը ղրկէ որպէսզի փափկանկատ կերպով ուրիչ ժամադրութիւն մը ընչէ եւ գունաւոր ուլունքներով պաշտպանուած լոյսին տակ փրոֆիսէօրը եւ ինքը, գըլուխները միացած, կը կարդան:

«Չեմ հասկնար, բան չեմ հասկնար» կը պոռթկայ Երուանդ, եւ աղի արցունքներ յանկարծակի, ուժգնօրէն այտերէն վար կ'իջնեն: «Ի՞նչ պէտք է ընեմ»:

Կը կառչի իրեն, պզտիկի մը պէս: Ոչ ոք այսպէս տեսաւ գինքը երբեք վախցած, մերկ՝ իր անձկութեան մէջ որ սերունդէ սերունդ կուտակուած հեռատար վախերէ, ջարդերէ, հալածանքներէ կու գայ: Իր խիստ, պաշտօնական ճերմակ բաճկոնը արցունքներով կը թրջէ:

Ան առեն Մարիա կը բռնէ թեւերէն, կը քաչէ գինքը իր կուրծքին վրայ, եւ կ'օրօրէ գունաւոր ուլունքներով լուսամփոփին մեղմ լոյսին տակ: Եւ մինչ այդ նամակը կ'առնէ ձեռքէն, կը չտկէ եւ կը կարդայ Զարեհին սահուն ֆրանսերէնը:

Կարծես վէպի մը պարունակութեան մէջ մտած ըլլար, ծածուկ խաստ մը կը գտնուէ: Պրիճը՝ ոչ, բայց հիւպատոսարանը՝ այո՛, գտայ: Իսկ նամակին վերջին մասը կը թելադրէ պարունակութեան իմաստը:

Մարիա առիւծ մը կը կարծէ ինքզինքը. եւ մանաւանդ խելացի: «Եթէ մենք վէնէթոցիներս չըլլայինք, այս արեւելքցիները բան մը պիտի չհասկնային» ցած ձայնով եւ վենետիկեան բարբառով կ'ըսէ հաւատարիմ էսթէրին, որ մինչ այդ վերադարձած եւ գլուխը խոհանոցին դուռէն դուրս հանած է: Մարիա կ'ապսպրէ լաւ, զօրաւոր սուրճ մը երկու հոգիի համար եւ խոշոր գաւաթ մը ջուր մէջը դգալ մը նարինջի անուշով, ինչպէս կը սիրէ փրոֆիսէօրը:

«Հիմա կը բացատրեմ քեզի» կ'ըսէ սուրճը խմելէ վերջ, «կը կարծեմ հասկցած ըլլալ: Հիւպատոսարանին ակնարկը չատ կարեւոր է: Եղբայրդ հիւպատոսին բըժիշկն է, այնպէս չէ՞: Ուրեմն կը թելադրէ հոն գրել, եւ ոչ իր անձնական հասցէին եւ եթէ կարելի է, կը կարծեմ որ դիւանագիտական ճամբով պէտք է ղրկես: Դեսպան մը չե՞ս ճանչնար»:

Երուանդ տատամսոտ է բայց թեթեւցած: Բան մը ընել, իր փնտռած ճամբան է:

«Եւ յետոյ» կ'աւելցնէ Մարիա «կարծեմ կը թելադրէ գաղտնի դրել: Ուշադրութիւն չգրաւող բան մը ղրկէ իրեն, օրինակ բժշկական գիրք մը, փոխելով քանի մը էջերը: Կարելի է ընել տպարանի մը, կամ նոր տեսակի գրամեքենայի մը միջոցաւ":

Երուանդ որ միշտ առաջիններէն է նորութեան եւ յառաջդիմութեան վերաբերեալ ամէն բանով հետաքրքրուղներուն, իսկապէս ունի գրամեքենան: Նոր, գեղեցիկ Ռէմինկթոն մը Անգլիայէն հասած է: Եւ իրեն համար չատ դիւրին է նոր եկած "Ռըվիւ տ'Օբօռիօլարենկլօժի" չափաթաթերէթ մը առնել, մէջէն երկու էջ հանել եւ փոխել էջ մը մեքենագրուած ֆրանսերէն նամակով:

(Շար. 75)

(Շար. Ա. էջէն)

կրօնական ազգ. կուսակցութիւն 9, Հանդըստեան կոչուածներու կուսակցութիւն 7, Թորահի հրէութիւն 6, Մերեց 4: Ինչպէս կը տեսնուի, ԵՀուտա Օլմէրթի գործը դժուար է: Ի՞նչպէս պիտի կարենայ համախմբման կառավարութիւն մը կազմել հոսանքներու նման խառնաշփոթ արդիւնքներով: Ցատկանշական երեւոյթներն են ձեռնպահութիւններու պատմական համեմատութիւնը եւ տարեցներու անսպասելի ներկայութիւնը 7 աթոռով:

ԹՈՒՐՔԻՈՑ բանակի զօրամասերուն գործողութեամբ քիմիական կազով ըսպաննուած քիւրտ 14 կեռիլլաներու յուղարկաւորութեան ընթացքին նոր բախումներ տեղի ունեցած են հազարաւոր յուղարկաւորներու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ: Տիյարպէքիրի, Սղերդի, Առանայի, Պաթմանի մէջ յուղարկաւորութիւններուն զուգահեռ բողոքի ցոյցեր կատարուած են, տեղ-տեղ փակելու հրահանգը անսաստող գործատեղիներ քարուքանդ եղած, ապակիներ կոտրած, ապահովութեան կեդրոններ քարկոծուած: Յատկապէս Տիյարպէքիրի մէջ Մարտ 29ին ծաւալած դէպքերը ծանր բնոյթ ստացած են եւ յանգած երկու քիւրտ երիտասարդներու մուրք ոստիկաններու կողմէ սպանութեան: Հարիւրաւոր անձեր ալ վիրաւորուած են: Քրտական բողոքի ցոյցին զուգահեռ բայի վաճառատուներէն, փակուած են բոլոր դպրոցները: Տիյարպէքիրէն զատ այլ չրջաններու մէջ ալ մեծ թիւով ցուցարարներ հակոդութեան տակ առնուած են:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ մէջ գործազրկութիւնը կը նուազի եւ այլեւս չի հասնիր հինգ միլիոնի ինչպէս էր դեռ Յունուարին:

ԹԷՆԻՍ

Մայամիի (ԱՄՆ) Ա. Թէ. Փէ. մրցաշարքին Դաւիթ Նալպանտեան եւ Իւան Լիւպիչիչ (խրուաթ) կէս աւարտականի հասած են: Անոնց հանդիպումը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ, Մարտ 31ին:

Imprimé sur les Presses
du Journal «HARATCH»
83 rue d'Hauteville 75010 Paris
Siret : 571 027 317 000 15
Commission Paritaire : N° 0609 K 84976

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

MARSEILLE

La Croix Bleue REGION MARSEILLE
organise
DU 24 MAI AU 8 JUIN
— 16 jours —

un Voyage en Arménie

Hôtel ANI pension complète
Tourisme en car air conditionné

Etcmiadzine — Gumri — Khor Virab — Noravank — Haghpat — Guéghart — Garni — Tadev — Goris — Sartarapat — Djermouk etc., etc...

3 jours au KHARABAGH Hôtel

Départ de Marseille via Paris Erévan
Visas Arménie et Kharabagh
taxe aéroport compris

Prix : 1750 Euros par personne
en chambre double.

Réservations :

Christine : 06 12 93 09 80
Jeanine : 04 94 32 11 87
Marie-Rose : 06 22 11 81 75

REPAS PAROISSIAL DES RAMEAUX

le dimanche des Rameaux
9 avril, à 13 heures
l'Association Sainte-Croix de Paris
organise
UN DEJEUNER COMMUNAUTAIRE
dans la salle polyvalente
de la Cathédrale Sante-Croix,
au 13 rue du Perche — PARIS 3e

après la Divine Liturgie
et avant la Cérémonie de l'Ouverture des Portes.

Réservations :

— **Paroisse : 01. 44. 59. 23. 50**
— **Eparchie : 01. 40. 51. 11. 90.**
P.A.F. : Adultes: 15 Euros
Adhérents: 12 Euros
Enfants, étudiants: 10 Euros

A la rencontre de l'Arménie et du Karabagh avec l'UCFAF

du lundi 24 juillet au dimanche 6 août
1420 Euros tout compris au départ de Paris
(sauf visas et taxes aéroports)
base chambre double et demi-pension
excursions et visites quotidiennes avec guide francophone
ainsi que circuit 4 jours jusqu'au Karabagh
Renseignements et inscriptions :
UCFAF : 6, Cité du Wauxhall — 75010 Paris
Tél. 01 42 08 76 49 (de 15h à 17h) - Fax 01 42 08 09 70
www.ucfaf.com
Madame YAZIDJIAN — 29-33, avenue Pasteur — 93100 Montreuil
Tél. 01 42 87 95 98 heures bureau

CROIX BLEUE DES ARMENIENS DE FRANCE

RECRUTEMENTS POUR LES SEJOURS DE BELLEFONTAINE (JURA)

ETE : JUILLET ET AOUT

- **Directeurs diplomés BAFD**
- **Animateurs diplomés BAFA ou stagiaire BAFA**
- **Infirmière**
- **Econome**
- **Intendant(e)**
- **Coursier**

Candidatures à adresser à :
CBAF — 17 rue Bleue 75009 PARIS,
par e-mail : cbaf@wanadoo.fr ou par fax : 01 53 34 12 13
Date limite des candidatures : 10 AVRIL

C.C.A.F.

CONSEIL DE COORDINATION DES ORGANISATIONS ARMENIENNES DE FRANCE

COMMUNIQUE DE PRESSE DU CCAF MARSEILLE - PROVENCE

LE GROUPE SOCIALISTE A L'ASSEMBLEE NATIONALE DEPOSE UNE PROPOSITION DE LOI VISANT A SANCTIONNER LA NEGATION DU GENOCIDE ARMENIEN

Ce mercredi 29 mars 2006, à l'initiative de Christophe Masse, et de quarante autres députés PS, le groupe socialiste à l'Assemblée Nationale a pris la décision de déposer une proposition de loi sanctionnant la négation du génocide arménien. Cette proposition de loi a pour but de compléter la loi du 29 janvier 2001 promulguant la reconnaissance du génocide arménien par l'Etat français.

Ce complément à la loi du 29 janvier 2001 était l'un des deux articles de la proposition de loi que Christophe Masse avait élaboré en commun avec les sénateurs Robert Bret (PCF) et Jean-François Picheral (PS) ainsi que les députés Roland Blum (UMP), Richard Mallié (UMP) en collaboration avec le Conseil de Coordination des Organisations Arméniennes de Marseille-Provence. Cette initiative avait fait l'objet d'un appel lancé en commun en janvier 2006 auprès de leur groupe rescectif à l'Assemblée Nationale.

Aujourd'hui, la décision de l'ensemble du groupe socialiste ouvre la possiblité de mettre cette proposition de loi à l'ordre du jour des séances d'initiative parlementaire des 16 et 18 mai 2006 et de permettre enfin le vote d'un texte législatif qui répondrait à la nécessité, plus que jamais pressante, de protéger la mémoire et les droits de la communauté arménienne en France.

Texte de la proposition de loi :

L'article unique de la loi n° 2001-70 du 29 janvier 2001 est complété par un nouvel alinéa ainsi rédigé :
Article 2 :
«— Seront punis comme indiqué à l'article 24 bis de la loi du 29 juillet 1881 sur la liberté de la presse ceux qui auront contesté, par un des moyens énoncés à l'article 23 de ladite loi, l'existence du génocide arménien de 1915».

***

Հ.Յ.Դ.-ի Արեւմտեան Եւրոպայի գրասենեակը Մարտ 29ի հաղորդագրութեամբ մը կ'ողջունէ ընկերվարականներու նախաձեռնութիւնը որ ֆրանսական արդարութիւնը Հայկական Ցեղասպանութեան ժխտումներ կանոնաւոր կերպով պատժելու օրէնքով մը պիտի օժտէ:

Հ.Յ.Դ. նոյնպէս կ'ողջունէ առաջարկի թղթածրարին պատրաստութեան մասնակից երեսփոխաններու՝ Քրիսթոֆ Մասի, Ռընէ Ռուքէի, Մարթին Տաւիտի, Տիտիէ Միկոյի, Պրիւնօ Լը Ռուի աշխատանքը:

ՀԱՄԱՋԳԱՅԻՆ HAMASKAINE

ՓԱՐԻԶ

ՋԱՏԿԱՒԱՆ ՃԱՇ

Կիրակի, Ապրիլ 16ին,
ժամը 13էն սկսեալ

Restaurant **«Les Diamantaires»**
60 rue La Fayette — 75009 Paris
Métro Cadet

Համեղի մթնոլորտ, երաժշտութիւն, վիճակահանութիւն, հաւկթախաղ:

Տեղերը ապահովելու համար հեռաձայնել՝ 01 43 76 67 37 կամ 01 45 93 00 25 թիւերուն:

ՄԵԾ ՊԱՀՔ

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5.-
ԼՂ· օր Մեծ Պահոց
Հսկումի՝ խաղաղականի եւ Հանգստեան ժամերգութիւց
Սկիզբ ժամերգութեանց՝ ժամը 18:00ին:

***

ՍՈՒՐԲ ՅԱԿՈԲ-ԼԻՄՆ

ՄԵԾ ՊԱՀՔԻ ՀՍԿՈՒՄ
ԵՒ ԱՐԱՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի հետեւեալ Զորեքշաբթիները Արեւագալի ժամերգութիւն կը կատարուի ժամը 10·30ին, իսկ երեկոյեան ժամը 17ին՝ Հսկում.-

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5:

Իսկ Արեւագալի ժամերգութիւնները կը կատարուին Մեծ Պահքի Կիրակիներուն պատարագէն առաջ:

Ժամերգութիւն՝ ժամը 8·45ին,
Արեւագալ՝ ժամը 9·45ին,
Պատարագ՝ ժամը 10·30ին,
Քարոզ եւ հոգեհանգիստ՝ ժամը 11·45ին:

***

ՀԱՐԱՒԱՑԻՆ ՖՐԱՆՍԱՑԻ
ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ
ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ
ՀՍԿՈՒՄԻ ԺԱՄԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ժամը 17·30ին

ՄԻՋԻՆՔ

ԶՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, Ապրիլ 5.-
Ս. Աստուածածին Եկեղեցի (Նիս)
Քարոզիչ՝
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. ՅՈՎՆԱՆՆԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ, Ապրիլ 7.-
Սրբոց Թարգմանչաց Մայր եկեղեցի
(Փրատօ)
Քարոզիչ՝
ՋԱՏԻԿ ՎՐԴ. ԱՒԵՏԻՔԵԱՆ

Association Arménienne d'Aide Sociale A.A.A.S.

Reconnue d'utilité publique par décret du 8 juin 1956

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ԴԷՊԻ ԱԿՈՒՆՔՆԵՐ

2005 Նոյեմբեր 15ին Ը. Ո. Հ. Ընկերակցութիւնը բացաւ իր նոր կեդրոնատեղին, Ֆրանսայի մէջ ապրող ապաստանի դիմումը մերժուած եւ ապօրինի կացութեան մէջ գտնուղ Հայերուն համար:

Գրասենեակիս աշխատակազմը սիրով կ'ընդառաջէ եւ կը տրամադրէ բարոյական ու դրամական աջակցութիւն եւ ցոյց կու տայ մասնագիտական տեղեկութիւններ բոլոր այն անձերուն, որոնք կ'ուզեն վերադառնալ Հայաստան եւ հոն լծուիլ նոր կեանքի մը:

Հայաստանի մէջ եւս կը շարունակէ ուղեկցիլ վերադարձողներուն եւ կ'օգնէ վերահաստատութեր դրծընթացին, ընծայելով փոքր ձեռնարկութիւն ստեղծելու հնարաւորութիւններ:

Սոյն ծրագիրը կ'իրագործուի ապաստանականներուն յատկացուած Եւրոպայի Հիմնադրամի ֆինանսաւորմամբ եւ համագործակցութեամբ Գաղթականութեան Ազգային Գործակալութեան:

Հասցէ՝
5 rue Marché Ordener —
75018 Paris
Métro : Guy Moquet (ligne 13)
Jules Joffrin (ligne 12)
☎ 01 42 63 32 45 / 01 48 78 02 99
Ընդունելութեան ժամ. -
Աշխատանքի օրերուն ժամը 10էն 18: